

วารสารสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2569 Vol. 7, No. 1 January - June 2026

JOURNAL OF SOCIAL RELIGION AND CULTURE

ISSN: 2822 - 1117 (Online)

วารสารสังคมศึกษา
ศาสนาและวัฒนธรรม

jsrc2563@gmail.com

089 783 2122

THAIJO

ที่ปรึกษา

พระครูเมตตามงคลวิศิษฐ์, ดร.

รองศาสตราจารย์ ดร.วิโรจน์ เตชะวิญญูธรรม

รองศาสตราจารย์ ดร.สมชัย ศรีนอก

พระครูโกมุตสถิตการ, ดร.

รองศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ บุญปู

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิเวศน์ วงศ์สุวรรณ

บรรณาธิการ

พระครูสิริปัญญาโสภณ, ดร.

กองบรรณาธิการ

พระวัฒน์วชิรเมธี, ดร.

พระครูศรีจริยบัณฑิต, ดร.

พระมหาสุเทพ สุปณฺธิโต, ผศ.ดร.

รองศาสตราจารย์ ดร.ละอองดาว เตชะวิญญูธรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้า

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทิพมาศ เสวตวรโชติ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เมธา หริมเทพาธิป

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชาตรี ชุมเสน

พันตำรวจโทหญิง ดร.ปิยะนุช ศรีสรานุกรม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุรัชย์ ชูคง

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระนครเหนือ

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

คณะสังคมศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ

วิทยาลัยพิษณุพนธ์

ฝ่ายนิติกร

นายวันชัย โพธิ์ไธ

นายธรรมจักร ยันต์ภูมาตร

วารสารสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
Journal of Social Religion and Culture

ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน 2569

Vol. 7 No. 1 January-June 2026

วัตถุประสงค์

1. เพื่อการตีพิมพ์เผยแพร่ผลงานวิจัยและผลงานวิชาการด้านสังคมศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม และสหวิทยาการด้านการศึกษานักวิจัย นักวิชาการ นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไป
2. เพื่อเป็นเวทีในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เชิงวิชาการของนักวิจัยและวิชาการด้านสังคมศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม และสหวิทยาการด้านการศึกษา
3. เพื่อนำเสนอองค์ความรู้อันเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนานุรักษ์ตามวิถีของการศึกษาเชิงพุทธศาสนา และสหวิทยาการด้านสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

กระบวนการพิจารณาบทความ

บทความทุกบทความจะต้องผ่านการพิจารณาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) จำนวน 3 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับบทความ และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อน ตีพิมพ์ในลักษณะปกปิดความลับของทั้งสองฝ่าย (Double blind peer-reviewed) ที่ผู้พิจารณาบทความ จะไม่ทราบชื่อ หรือข้อมูลของผู้นิพนธ์บทความ และผู้นิพนธ์บทความก็ไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ เช่นกัน และการเผยแพร่บทความในวารสารสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมนี้ ผู้นิพนธ์บทความจะต้อง ปฏิบัติตามเกณฑ์จริยธรรมของนักวิชาการอย่างเคร่งครัด สำหรับผลที่ได้จากการศึกษาและข้อคิดเห็นที่ ปรากฏในบทความของวารสารฉบับนี้ถือเป็นทัศนะของผู้นิพนธ์บทความแต่ละท่านจะไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการวารสารสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมแต่อย่างใด

เจ้าของวารสาร

มูลนิธิปริยัติเพื่อการศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม

เลขที่ 33 แขวงศาลาธรรมสพน์ เขตทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร 10170

โทร. 089 783 2122 อีเมล jsrc2563@gmail.com

ติดต่อและสอบถามข้อมูล

Phone : 089 783 2122

E-mail : jsrc2563@gmail.com

Facebook : วารสารสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

Website : <https://so12.tci-thaijo.org/index.php/src>

บทบรรณาธิการ

บทความวิจัยและบทความวิชาการในวารสารสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม-มิถุนายน 2569 (2026) มีเนื้อหาและประเด็นที่หลากหลาย แต่ทุกบทความยังคงไว้ซึ่งคุณภาพที่ผ่านการพิจารณากลั่นกรองจากผู้ทรงคุณวุฒิตรงประเด็นคุณภาพ อีกทั้งทุกบทความทางกองบรรณาธิการจะให้ความสำคัญในแง่เป็นบทความที่เกี่ยวข้องสอดคล้องกับสาขาวิชาทางสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม รวมถึงการศึกษาเป็นหลักตามวัตถุประสงค์ของวารสาร โดยกองบรรณาธิการได้คัดเลือกคุณภาพเป็นการเบื้องต้นก่อนแล้วจึงทำการตอบรับเพื่อส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณากลั่นกรองตามระบบต่อไป ทั้งนี้บทความที่ได้รับการคัดเลือกจะต้องมีลักษณะที่เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานการประเมินคุณภาพวารสารของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย Thai Journal citation index Centre (TCI)

กองบรรณาธิการหวังเป็นอย่างยิ่งว่า บทความวิจัย และบทความวิชาการที่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสารฉบับนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาองค์ความรู้ทางด้านการศึกษาให้เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาของประเทศชาติต่อไป โดยมีประเด็นที่น่าสนใจดังต่อไปนี้

บทความวิจัยมีดังนี้ 1) แนวทางการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมตามหลักสามัคคีธรรมของโรงเรียนชุมชน บ้านบางโหนด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 4 เขียนโดย ชฎาภรณ์ พุ่มทอง, พระครูเขมธรรมโฆสิต, บุญเลิศ วีระพรกานต์ สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช 2) 11 ประตุมือง อาณาจักรสาเกตุนคร: ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นกับการบูรณาการการสอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โรงเรียนบ้านโนนเที่ยง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กาฬสินธุ์ เขต 3 เขียนโดย ประสิทธิ์ มาตรฐานวงศ์, ในตะวัน กำหอม สาขาสังคม ศาสนาและวัฒนธรรม คณะสังคมศาสตร์ และศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยทองสุข 3) การบริหารโครงการสถานศึกษาสีขาวแบบมีส่วนร่วมตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของโรงเรียนหัวไทร (เรือนประชาบาล) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 3 เขียนโดย สวิตต์ นวลมิ่ง, บุญเลิศ วีระพรกานต์, พระครูเขมธรรมโฆสิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช 4) อัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นสู่ผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เขียนโดย อนุชา ม่วงใหญ่, ในตะวัน กำหอม สาขาสังคม ศาสนาและวัฒนธรรม คณะสังคมศาสตร์ และศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยทองสุข 5) การพัฒนาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานโดยใช้หลักพรหมวิหาร 4 ของครูโรงเรียนหัวไทร (เรือนประชาบาล) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 3 เขียนโดย เกศรา ชูสุข, บุญเลิศ วีระพรกานต์, พระครูเขมธรรมโฆสิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช 6) โขมพัสดร์: ภูมิปัญญาผ้าพิมพ์กับการบูรณาการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนวัดกำมะเสน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 เขียนโดย ลัดดาวัลย์ บุญละ, ในตะวัน กำหอม สาขาสังคม ศาสนาและวัฒนธรรม คณะสังคมศาสตร์และศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยทองสุข 7) การบริหารการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในยุคดิจิทัลสำหรับเด็กปฐมวัยตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของสถานศึกษาในศูนย์เครือข่ายที่ 1 ธรรมารักษ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2 เขียนโดย รพีพรรณ พลายด้วง, มะลิวัลย์ โยธารักษ์, บุญเลิศ วีระพรกานต์, อภิจิตร์ ณ นคร สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช 8) ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน บริษัทแห่งหนึ่ง

เขียนโดย อุบลรัตน์ นีระกุล, พัทธ์ชัย ศิลปะประสิทธิ์, อนุวัฒน์ เอี่ยมแสน, พิภพ ช้อยวงศ์งาม มหาวิทยาลัยรัตนบัณฑิต 9) รูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะด้านสังคมสำหรับเด็กปฐมวัยตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลหนองหาด 1 อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช เขียนโดย สุกัญญา จิตณรงค์, พระครูพิจิตรศุภการ, มะลิวัลย์ โยธารักษ์ สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช 10) ภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอท่าคันโท สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 เขียนโดย ทวี เหมโส นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา วิทยาลัยพิษณุบัณฑิต, อำนวย มีราคา อาจารย์ประจำคณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยพิษณุบัณฑิต 11) การบริหารหลักสูตรเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยตามหลักภาวนา 4 ของสถานศึกษาในศูนย์เครือข่ายการศึกษาที่ 2 จตุภูมิทุ่งสง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 เขียนโดย ญัญญุณี อินทร์ชัย, บุญเลิศ วีระพรกานต์, พระครูเขมธรรมโฆสิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช 12) โบราณคดีเมืองนครปฐม: การบูรณาการเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนวัดศาลา (หลวงพ่อน้อยอุปถัมภ์) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 1 เขียนโดย ปริญญา ธรรมชาติ, ในตะวัน กำหอม สาขาสังคม ศาสนาและวัฒนธรรม คณะสังคมศาสตร์และศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยทองสุข 13) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 2 เขียนโดย นิภาพร พลศักดิ์ชวานักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา วิทยาลัยพิษณุบัณฑิต, อำนวย มีราคา อาจารย์ประจำคณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยพิษณุบัณฑิต 14) คนมอญสามโคก: มรดกทางวัฒนธรรมจังหวัดปทุมธานีเพื่อการบูรณาการการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนสามโคก องค์การบริหารส่วนจังหวัดปทุมธานี เขียนโดย วิภาวรรณ วิมุตติ, ในตะวัน กำหอม สาขาสังคม ศาสนาและวัฒนธรรม คณะสังคมศาสตร์และศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยทองสุข 15) การบริหารงบประมาณของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 เขียนโดย จิรารัตน์ พานคำ หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา วิทยาลัยพิษณุบัณฑิต, อำนวย มีราคา อาจารย์ประจำคณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยพิษณุบัณฑิต 16) ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร เขียนโดย สัญญา คำอิน คณะสังคมศาสตร์และศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยทองสุข 17) ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 2 เขียนโดย นุสรา ทองอินทร์, เอกลักษณ์ เพ็ญพรหม หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา วิทยาลัยพิษณุบัณฑิต 18) การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD วิชาสังคมศึกษา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดไผ่ดำ แผนกสามัญศึกษา จังหวัดสิงห์บุรี เขียนโดย พระปิยะพงษ์ จานปิโย (คำผิว), สายรุ่ง บุษพาพันธ์, จงรักษ์ ภูพิช สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 19) การประเมินโครงการอบรมวัยรุ่นวัยใส ใส่ใจป้องกันยาเสพติดและการตั้งครมภ์ก่อนวัยอันควรโรงเรียนวัดดอนไคร์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 4 เขียนโดย กมลวรรณ ชาญณรงค์, ธนัฐา รัตนพันธ์, นพรัตน์ ชัยเรือง สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช 20) ประสิทธิภาพองค์การของสมาคมผู้ค้าอัญมณีไทยและเครื่องประดับ เขียนโดย อธิพล กาญจนากาศ คณะสังคมศาสตร์และศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยทองสุข

บทความวิชาการมีดังนี้ 1) เปิดโลกสังคมศึกษา: เส้นทางพลเมืองดิจิทัล เขียนโดย เอกพันธ์ มะเตือ, พระครูวิริยปัญญาภีวัฒน์, พระครูศรีสุนทรสรกิจ, ฉัตรชัย ทันทาล คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2) บทบาทของพระพุทธศาสนาในการสร้างความสามัคคีในบริบทสังคมไทย ยุคดิจิทัล เขียนโดยพระครูพิศิษฐ์ธรรมพิสุทธิ์ อาจารย์ประจำคณะพุทธศาสตร์ ภาควิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กองบรรณาธิการขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ให้ประเมินบทความ พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงบทความให้มีคุณภาพตามมาตรฐานของการประเมินคุณภาพวารสารของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย Thai Journal citation index Centre (TCI)

พระครูสิริปัญญาโสภณ, ดร.

บรรณาธิการวารสารสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

เรื่อง	สารบัญ	หน้า
1	แนวทางการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมตามหลักสามัคคีธรรมของโรงเรียนชุมชน บ้านบางโหนด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 4 Guidelines for Participatory Academic Management based on the Principle to the Harmony at Chumchonbanbangnod School under Nakhon Si Thammarat Primary Educational Service Area Office 4 ชฎาภรณ์ พุ่มทอง, พระครูเขมธรรมโฆสิต, บุญเลิศ วีระพรกานต์	1
2	11 ประตูเมือง อาณาจักรสาเกตุนคร: ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นกับการบูรณาการ การสอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โรงเรียนบ้านโนนเที่ยง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กาฬสินธุ์ เขต 3 The Eleven City Gates of Saket Nakhon Kingdom: Local History and the Integration of Teaching in the Social Studies, Religion, and Culture Learning Area at Ban Non Thieng School under the Kalasin Primary Educational Service Area Office 3 ประสิทธิ์ มาตรวงศ์, ในตะวัน กำหอม	14
3	การบริหารโครงการสถานศึกษาสีขาวแบบมีส่วนร่วม ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของโรงเรียนหัวไทร (เรือนประชาบาล) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 The Participatory Administration of the White School Project based on Sanghahavatthus 4 of Huasairuenprachaban School under the Nakhon Si Thammarat Primary Educational Service Area 3 สวิตต์ นวลมิ่ง, บุญเลิศ วีระพรกานต์, พระครูเขมธรรมโฆสิต	27
4	อัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นสู่ผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจ และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม Local Cultural Identity in Arts and Culture Transformed into Creative Products to Promote the Economy and Cultural Tourism อนุชา ม่วงใหญ่, ในตะวัน กำหอม	42
5	การพัฒนาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานโดยใช้หลักพรหมวิหาร 4 ของครูโรงเรียน หัวไทร (เรือนประชาบาล) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 3 The Development of Work Motivation based on IV Brahmavihara Principle for Teacher at Huasai (Ruenprachaban) School under Nakhon Si Thammarat Primary Educational Service Area Office 3 เกศรา ชูสุข, บุญเลิศ วีระพรกานต์, พระครูเขมธรรมโฆสิต	56

6	โคมพัสเตอร์: ภูมิปัญญาผ้าพิมพ์กับการบูรณาการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนวัดกำแพงแสน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 Khomphat: The Wisdom of Printed Fabric and the Integration of Learning Management in the Social Studies, Religion, and Culture Learning Area at Wat Kammasen School under the Prachuap Khiri Khan Primary Educational Service Area Office 1 ลัดดาวัลย์ บุญละ, ในตะวัน กำหอม	72
7	การบริหารการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในยุคดิจิทัลสำหรับเด็กปฐมวัยตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของสถานศึกษาในศูนย์เครือข่ายที่ 1 ธรรมารักษ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2 Management of Learning Experience in the Digital Era for Early Childhood based on Suppurisa-Dhamma in Schools of Network Center 1 Thammarak under Nakhon Si Thammarat Primary Educational Service Area Office 2 รพีพรรณ ปลายด้วง, มะลิวัลย์ โยธารักษ์, บุญเลิศ วีระพรกานต์, อภิจักร์ ณ นคร	85
8	ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน บริษัทแห่งหนึ่ง Factors Influencing the Operational Performance of Employees in a Company อุบลรัตน์ นีรชกุล, พิทักษ์ ศิลปะประสิทธิ์, อนุวัฒน์ เอี่ยมแสน, พิภพ ช้อยวงศ์งาม	98
9	รูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะด้านสังคมสำหรับเด็กปฐมวัยตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบล ขอนหาด 1 อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช Learning Experience Model for Developing Social Skills for Early Childhood Children based on The Sikha III Principles of the Kindergarten School of the Subdistrict Administrative Organization Khon Hat 1 Cha-Uat District Nakhon Si Thammarat Provinces สุกัญญา จิตณรงค์, พระครูพิจิตรศุภการ, มะลิวัลย์ โยธารักษ์	113
10	ภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอท่าคันโท สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาภาคกลาง เขต 2 Situational Leadership of School Administrators in Tha Khantho District, Kalasin Primary Educational Service Area Office 2 ทวี เหมโส, อำนวย มีราคา	128

11	การบริหารหลักสูตรเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยตามหลักภาวนา 4 ของสถานศึกษา ในศูนย์เครือข่ายการศึกษาที่ 2 จตุภูมิทุ่งสง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 Curriculum Management for Early Childhood Development based on Bhavana IV of Schools in Educational Network Center 2 Chatuphumi Thung Song under Nakhon Si Thammarat Primary Educational Service Office 2 ณัฐฤณีชา อินทร์ชัย, บุญเลิศ วีระพรกานต์, พระครูเขมธรรมโฆสิต	139
12	โบราณคดีเมืองนครปฐม: การบูรณาการเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระ การเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนวัดศาลา (หลวงพ่อน้อย อุปถัมภ์) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครปฐม เขต 1 Archaeology of Nakhon Pathom: An Integration for Enhancing Social Studies, Religion, and Culture Learning Management at Wat Sala School (Luang Pho Noi Foundation), Nakhon Pathom Primary Educational Service Area Office 1 ปริญญญา ธรรมชาติ, ในตะวัน กำหอม	152
13	ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของ โรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 2 Transformational Leadership of School Administrators Affecting School Effectiveness under Nong Bua Lamphu Primary Educational Service Area Office 2 นิภาพร พลศักดิ์ขัว, อำนวย มีราคา	164
14	คนมอญสามโคก: มรดกทางวัฒนธรรมจังหวัดปทุมธานีเพื่อการบูรณาการ การเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียน สามโคก องค์การบริหารส่วนจังหวัดปทุมธานี Khon Mon Sam Khok: The Cultural Heritage of Pathum Thani Province for Integrating Learning in the Social Studies, Religion, and Culture Learning Area at Sam Khok School under Pathum Thani Provincial Administrative Organization วิภาวรรณ วิมุติ, ในตะวัน กำหอม	175
15	การบริหารงบประมาณของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 School Budget Management under Udon Thani Primary Educational Service Area Office 1 จิราวัฒน์ พานคำ, อำนวย มีราคา	189

16	ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร Factors Affecting the Quality of Life of the Elderly in Krathum Baen District Area, Samut Sakhon Province สัญญา คำอิน	200
17	ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 2 Administrative Factors Affecting School Effectiveness under the Office Nong Bua Lamphu Primary Education Service Area 2 นุสรา ทองอินทร์, เอกลักษณ์ เพ็งพรหม	213
18	การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD วิชาสังคมศึกษา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดไผ่ดำ แผนกสามัญศึกษา จังหวัดสิงห์บุรี Cooperative Learning with STAD in Social Studies for Grade 10 Students at Wat Phaidam School, General Education, Singburi Province พระปิยะพงษ์ ฐานปิโย (คำผิว), สายรุ้ง บุษพาพันธ์, จงรักษ์ ภูพิช	223
19	การประเมินโครงการอบรมวัยรุ่นวัยใส ใส่ใจป้องกันยาเสพติดและการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควรโรงเรียนวัดดอนไคร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 4 Evaluation of the Adolescent Training Program on Drug Prevention and Premature Pregnancy at Wat Don Krai School, Nakhon Si Thammarat Primary Educational Service Area Office 4 กมลวรรณ ชาญณรงค์, ธนัฐชา รัตนพันธ์, นพรัตน์ ชัยเรือง	233
20	ประสิทธิผลองค์การของสมาคมผู้ค้าอัญมณีไทยและเครื่องประดับ Organizational Effectiveness of Thai Gem and Jewelry Traders Association ธีรพล กาญจนากาศ	245
21	เปิดโลกสังคมศึกษา: สู่เส้นทางพลเมืองดิจิทัล Social Studies Unlocked: The Path to Digital Citizenship เอกพันธ์ มะเต๋อ, พระครูวิริยปัญญาภิวัฒน์, พระครูศรีสุนทรสรกิจ, ฉัตรชัย ทันบาล	257
22	บทบาทของพระพุทธศาสนาในการสร้างความสามัคคีในบริบทสังคมไทยยุคดิจิทัล The Role of Buddhism in creating unity in the Context of Thai Society in the Digital Age พระครูพิศิษฐ์ธรรมพิสุทธิ	271

จริยธรรมการตีพิมพ์บทความ	280
หลักเกณฑ์สำหรับการนิพนธ์	282

แนวทางการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมตามหลักสามัคคีธรรมของโรงเรียนชุมชน
บ้านบางโหนด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
นครศรีธรรมราช เขต 4

Guidelines for Participatory Academic Management based on
the Principle to the Harmony at Chumchonbanbangnod
School under Nakhon Si Thammarat Primary
Educational Service Area Office 4

ชฎาภรณ์ พุดทอง*

Chadaphon Putthong

พระครูเขมธรรมโมหิต

Phrakhrukemthammakosit

บุญเลิศ วีระพรกานต์

Boonlert Weeraponkan

สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

Department of Buddhist Educational Administration, Faculty of Education,

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Si Thammarat Campus

Corresponding author, e-mail: aomchadaphonintharat@gmail.com*

วันที่รับบทความ (Received): 2 ธันวาคม 2568

วันที่แก้ไขบทความ (Revised): 13 ธันวาคม 2568

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted): 18 ธันวาคม 2568

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนชุมชนบ้านบางโหนด 2) ศึกษาแนวทางการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมตามหลักสามัคคีธรรมของโรงเรียนชุมชนบ้านบางโหนด 3) นำเสนอและประเมินแนวทางการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมตามหลักสามัคคีธรรมของโรงเรียนชุมชนบ้านบางโหนด ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาสภาพ ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 15 คน การศึกษาแนวทาง ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 5 รูป/คน และการนำเสนอแนวทาง ใช้การประชุมสนทนากลุ่มจากผู้ทรงคุณวุฒิ 7 คน ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนชุมชนบ้านบางโหนดพบว่า ยังมีประเด็นที่ควรพัฒนาในด้านการมีส่วนร่วมที่ยังไม่ครอบคลุม ทรัพยากรที่มีอยู่ค่อนข้างจำกัดและระบบการประเมินที่ยังไม่สอดคล้องไม่เป็นทิศทางเดียวกัน ซึ่งปัจจัยเหล่านี้อาจส่งผลให้การดำเนินงานด้านวิชาการยังมีข้อจำกัดในการบรรลุเป้าหมายตามที่คาดหวัง 2) แนวทางการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมตามหลักสามัคคีธรรมของโรงเรียนชุมชนบ้านบางโหนด ประกอบด้วย แนวทางการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมด้านหลักสูตร การจัดการกระบวนการเรียนรู้ การวัดผลประเมินผลการเรียน สื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา และการนิเทศการศึกษา โดยบูรณาการกับหลักสามัคคีธรรม โดยมีขั้นตอนการดำเนินการ

ประกอบด้วยการวางแผน การดำเนินงาน การประเมินผล การตัดสินใจ และการรับผลประโยชน์ 3) ผลการนำเสนอ แนวทางการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมตามหลักสามัคคีธรรมของโรงเรียนชุมชนบ้านบางโหนด ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นเป็นเอกฉันท์ว่า มีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ และเป็นประโยชน์ โดยหลักสามัคคีธรรมช่วยเสริมสร้างวัฒนธรรมการทำงานร่วมกันเพิ่มความไว้วางใจและความสามัคคี ส่งผลให้การบริหารงานวิชาการมีทิศทางชัดเจน โปร่งใสและสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การบริหารงานวิชาการ; การมีส่วนร่วม; สามัคคีธรรม; โรงเรียนชุมชนบ้านบางโหนด

Abstract

This qualitative research aimed to: (1) examine the current conditions of participatory academic administration at Chumchonbanbangnod School; (2) study guidelines for participatory academic administration based on The Harmony at Chumchonbanbangnod School; and (3) present and evaluate the proposed guidelines for participatory academic administration based on The Harmony at Chumchonbanbangnod School. The research employed a qualitative methodology. Data on the current conditions were collected through in-depth interviews with 15 key informants. The study of the guidelines involved in-depth interviews with 5 key informants, while the presentation and evaluation of the guidelines were conducted through a focus group discussion with 7 experts. Data were analyzed using inductive analysis.

The findings were as follows: (1) The current conditions of participatory academic administration at Chumchonbanbangnod School indicated areas requiring improvement, particularly in terms of limited and insufficiently comprehensive participation, constrained resources, and assessment systems that lacked consistency and alignment. These factors contributed to certain limitations in achieving academic goals to the expected level. (2) The guidelines for participatory academic administration based on The Harmony at Chumchonbanbangnod School consisted of participatory approaches in curriculum administration, learning process management, learning assessment and evaluation, educational media, innovation and technology, and educational supervision. These guidelines were integrated with The Harmony and implemented through five stages: planning, implementation, evaluation, decision-making, and benefit-sharing. (3) The results of presenting the guidelines indicated that the experts unanimously agreed that the proposed guidelines were appropriate, feasible, and beneficial. The Harmony was found to enhance a collaborative working culture, strengthen trust and unity, and contribute to clearer and more transparent academic administration, thereby supporting sustainable educational quality development.

Keywords: Academic Management; Participatory; The Harmony; Chumchonbanbangnod School

บทนำ

การศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคน สังคม และประเทศ ทำให้ประชาชนมีคุณภาพและสามารถดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขในโลกศตวรรษที่ 21 ที่เต็มไปด้วยการเปลี่ยนแปลงรวดเร็ว ประเทศต่างๆ จึงเร่งพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างรายได้เปรียบทางการแข่งขันและพัฒนา

ทรัพยากรมนุษย์ควบคู่กับการรักษาอัตลักษณ์ของตน สำหรับประเทศไทยการศึกษาเป็นสิทธิพื้นฐานที่รัฐต้องจัดให้ เพื่อพัฒนาคนไทยให้มีทักษะ คุณลักษณะ และสมรรถนะที่จำเป็นต่อการทำงานและการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ พร้อมกับมุ่งพัฒนาระบบบริหารจัดการศึกษาและสร้างโอกาสทางการศึกษาอย่างเท่าเทียมทั่วถึง เพื่อความมั่นคงและความก้าวหน้าของประเทศในเวทีโลก(กระทรวงศึกษาธิการ, 2542: 1) สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560-2579 ที่มีเป้าหมายมุ่งจัดการศึกษาให้คนไทยทุกคนได้รับการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ดำรงชีวิตอย่างเป็นสุข สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ 21 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560: 78)

โรงเรียนมีภารกิจในการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพตามมาตรฐานชาติ โดยการบริหารงานประกอบด้วย 4 ด้าน แต่ด้านวิชาการถือเป็นหัวใจหลักเพราะเกี่ยวข้องโดยตรงกับการพัฒนาผู้เรียน งานวิชาการมุ่งสร้างผู้เรียนให้มีความรู้ คุณธรรม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้คุณภาพและความสำเร็จของสถานศึกษา คุณภาพของผู้เรียนจึงขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา โดยผู้บริหารต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิผลเพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีที่สุดต่อผู้เรียนและสถานศึกษา (ภิญโญ สารธาร, 2552: 7) กระทรวงศึกษาธิการกำหนดภารกิจด้านการบริหารวิชาการของโรงเรียนตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ครอบคลุมการพัฒนาหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ การวัดผลประเมินผล การวิจัย การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยี แหล่งเรียนรู้ และการนิเทศการศึกษา รวมถึงการแนะแนว การประกันคุณภาพ และการส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน บุคคล และองค์กรที่เกี่ยวข้อง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2556: 33-34)

การบริหารงานวิชาการนับว่าเป็นหัวใจหลักของโรงเรียน เพราะวัตถุประสงค์ที่สำคัญของโรงเรียน คือ การให้การศึกษาและฝึกอบรมเยาวชนเพื่อให้เป็นพลเมืองดีของชาติในอนาคต กล่าวได้ว่า งานสำคัญของโรงเรียน คือ งานวิชาการถ้าโรงเรียนดำเนินงานพลาดทางวิชาการก็จะพิจารณาได้ว่า โรงเรียนนั้นประสบความล้มเหลว ในทางตรงกันข้ามโรงเรียนใดที่ประสบผลสำเร็จในการดำเนินงานวิชาการ โรงเรียนก็สมควรที่จะได้รับการยกย่อง ยอมรับว่าเป็นโรงเรียนที่ดำเนินการกิจของโรงเรียนได้ผล (อุทัย บุญประเสริฐ, 2538: 6) สอดคล้องกับการบริหาร งานวิชาการเป็นหัวใจของการบริหารการศึกษา โดยครอบคลุมการจัดการหลักสูตร การสอน การประเมินผล การนิเทศ และการพัฒนาบุคลากร เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์การศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด (นฤตล มะโนศรี. 2565: 13) ซึ่งความสำเร็จของการบริหารสถานศึกษาขึ้นอยู่กับบทบาทของผู้บริหารโดยเฉพาะในการพัฒนางานวิชาการให้มีคุณภาพทันสมัย และสอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษางานวิชาการ จึงถือเป็นภารกิจหลักที่กำหนดความสำเร็จของการบริหารสถานศึกษา (ทองดี ศรีตระการ, 2559: 3)

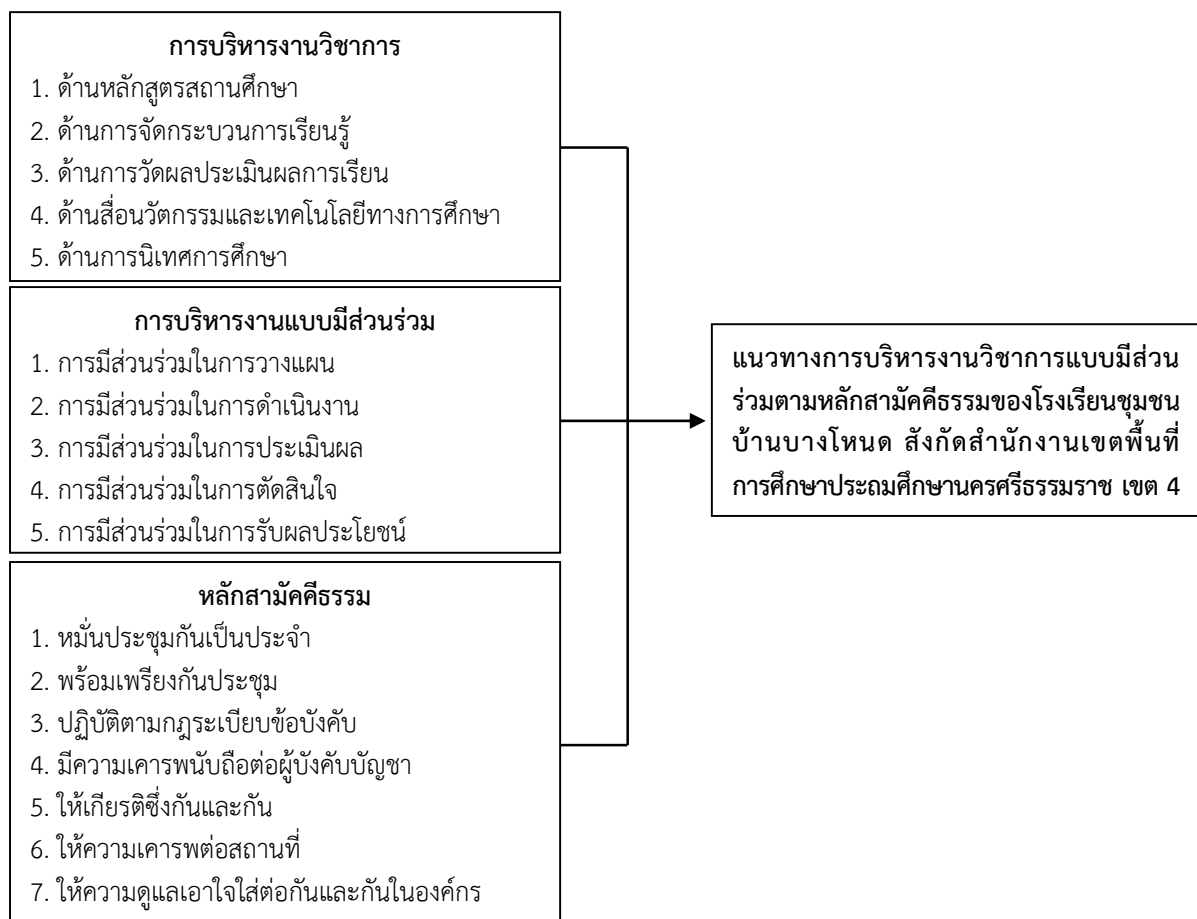
หลักธรรมในพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะหลักสามัคคีธรรมสามารถประยุกต์ใช้ในการทำงาน และการอยู่ร่วมกันในองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมความร่วมมือ ความปรองดอง และความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของบุคลากร การใช้หลักสามัคคีธรรมช่วยเพิ่มประสิทธิผลการทำงานและสร้างความสัมพันธ์ภายในองค์กรให้ร่มเย็นและราบรื่น (พระมหาทองสา นาถวิริโย, 2552: 1) การประยุกต์หลักสามัคคีธรรมในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนช่วยเสริมสร้างความร่วมมือและการทำงานเป็นทีม ลดความขัดแย้ง และส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี พระพุทธดำรัส “สุขา สังฆัสสละ สามัคคี” (ขุ.ธ. (ไทย) 25/41/238) สะท้อนความสำคัญของความสามัคคีในการสร้างความสำเร็จและความสุขในทุกระดับของสังคม การนำหลักสามัคคีธรรมมาปรับใช้ทำให้การบริหารงานวิชาการเป็นระบบและบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

การบริหารงานวิชาการแต่ละโรงเรียนมีหลักการ และวิธีการที่แตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับบริบทของโรงเรียน ซึ่งโรงเรียนชุมชนบ้านบางโหนดเป็นโรงเรียนประถมศึกษาขนาดกลาง มีนักเรียนจำนวน 400 คน แบ่งโครงสร้างการบริหารงานเป็น 4 ฝ่ายงาน ได้แก่ งานบริหารงานวิชาการ งานบริหารงบประมาณ งานบริหารงานบุคคล งานบริหารทั่วไป ผู้บริหารยึดหลักการบริหารเทคนิคการบริหารแบบวงจรเดมมิง (PDCA) โรงเรียนให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการขับเคลื่อนงานอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม การวางแผนงานยังมีโอกาสพัฒนา โดยเฉพาะการเปิดโอกาสให้ครู บุคลากร และผู้เกี่ยวข้องแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างทั่วถึง รวมถึงการเสริมสร้างระบบสื่อสารภายในที่เป็นเอกภาพเพื่อให้ข้อมูลไหลเวียนครบถ้วนและทันเวลา ส่งเสริมประสิทธิภาพการดำเนินงานร่วมกัน จากสภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยจึงเกิดความสนใจที่จะศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการ แนวทางการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมตามหลักสามัคคีธรรม

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนชุมชนบ้านบางโหนด
2. เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมตามหลักสามัคคีธรรมของโรงเรียนชุมชนบ้านบางโหนด
3. เพื่อนำเสนอและประเมินแนวทางการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมตามหลักสามัคคีธรรมของโรงเรียนชุมชนบ้านบางโหนด

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้ศึกษาการวิจัยใน 3 ลักษณะ คือ การศึกษาค้นคว้าเอกสาร (Documentary investigation) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

2. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ขั้นตอนการศึกษาสภาพ กลุ่มผู้ปฏิบัติ (Practitioner Informants) เป็นผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วยครูผู้ปฏิบัติหน้าที่ด้านการจัดการเรียนการสอนและการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนชุมชนบ้านบางโหนด จำนวน 15 คน

2.2 ขั้นตอนการศึกษาแนวทาง กลุ่มผู้รู้ (Key Informants) เป็นผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษาและการจัดการศึกษา จำนวน 5 คน ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษาที่มีผลงานได้รับรางวัล Best Practice จำนวน 1 คน ศึกษาพิเศษ จำนวน 1 คน นักวิชาการที่มีความรู้และประสบการณ์ด้านการบริหารการศึกษา จำนวน 1 คน ครูที่มีคุณวุฒิการศึกษาระดับคุณวุฒิบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา จำนวน 1 คนและพระภิกษุที่มีคุณวุฒิด้านการศึกษา จำนวน 1 รูป

2.3 ขั้นตอนการนำเสนอและประเมินแนวทาง กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ (Expert Informants) เป็นผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และประสบการณ์ด้านการบริหารสถานศึกษาและการจัดการศึกษา จำนวน 7 คน ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ กตปน. สพป.นศ. 4 จำนวน 1 คน ผู้อำนวยการสถานศึกษาโรงเรียนชุมชนบ้านบางโหนด จำนวน 1 คน ผู้อำนวยการสถานศึกษาที่มีผลงานได้รับรางวัล Best Practice จำนวน 1 คน ผู้อำนวยการสถานศึกษาในอำเภอชนอม จำนวน 2 คน ผู้อำนวยการสถานศึกษานอกอำเภอชนอม จำนวน 1คน และครูหัวหน้ากลุ่มงานบริหารงานวิชาการ จำนวน 1 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 เครื่องมือในขั้นตอนการศึกษาสภาพ คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เกี่ยวกับสภาพการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนชุมชนบ้านบางโหนด ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง โดยศึกษาจากแนวคิด ทฤษฎี และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วม แล้วนำมาจัดทำเป็นประเด็นคำถามเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

3.2 เครื่องมือในขั้นตอนการศึกษาแนวทาง คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับแนวทางการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมตามหลักสามัคคีธรรม ของโรงเรียนชุมชนบ้านบางโหนด ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง โดยสังเคราะห์จากแนวคิดการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมและหลักสามัคคีธรรม เพื่อนำมาใช้เป็นกรอบในการสอบถามความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และแนวทางการพัฒนา จากกลุ่มผู้รู้

3.3 เครื่องมือในขั้นตอนการนำเสนอและประเมินแนวทาง คือ แบบประเมินและการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง โดยพัฒนาขึ้นจากกรอบแนวคิดของการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมและหลักสามัคคีธรรม เพื่อใช้ในการรับฟังความคิดเห็น การอภิปราย และการประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และประโยชน์ของแนวทางจากผู้ทรงคุณวุฒิ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4. 1 ขั้นตอนการศึกษาสภาพเก็บรวบรวมข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 15 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์สภาพการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนชุมชนบ้านบางโหนด

4.2 ขั้นตอนการศึกษาแนวทาง สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 รูป/คน โดยใช้ร่างแนวทางการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมตามหลักสามัคคีธรรม ของโรงเรียนชุมชนบ้านบางโหนด

4.3 ขั้นตอนการนำเสนอและประเมินแนวทาง ใช้การสนทนากลุ่ม ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน โดยใช้แบบประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group) ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic induction) โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียง และจำแนกอย่างเป็นระบบ จากนั้นนำมาตีความหมายเชื่อมโยงความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่างๆ ที่รวบรวมได้ โดยทำไปพร้อมๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูล การศึกษาสภาพ วิเคราะห์โดยนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาเรียบเรียงเป็นข้อสรุป

5.2 การศึกษาแนวทาง วิเคราะห์โดยนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญมาเรียบเรียง และปรับแก้ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญและจัดทำเป็นแนวทาง

5.3 การนำเสนอและประเมินแนวทาง วิเคราะห์โดยนำความเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มมาเรียบเรียงเป็นแนวทางฉบับสมบูรณ์

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมตามหลักสามัคคีธรรมของโรงเรียนชุมชนบ้านบางโหนด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 4 ปรากฏผลดังนี้

1. การศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนชุมชนบ้านบางโหนด

ศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนชุมชนบ้านบางโหนด พบว่า 1.1 สภาพการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมด้านหลักสูตรสถานศึกษา การบริหารงานวิชาการด้านหลักสูตรสถานศึกษายังขาดการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ทั้งการวางแผน การดำเนินงาน และการประเมิน ทำให้หลักสูตรไม่สอดคล้องกับบริบทและความต้องการของผู้เรียนอย่างแท้จริง นอกจากนี้ การตัดสินใจยังรวมศูนย์และการสื่อสารผลลัพธ์ไม่ทั่วถึง ทำให้บุคลากรไม่รับรู้ความก้าวหน้าอย่างครบถ้วน การส่งเสริมการมีส่วนร่วม พัฒนาฐานข้อมูล เสริมศักยภาพครู และสร้างความร่วมมือกับชุมชนจึงเป็นแนวทางสำคัญ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ 1.2 สภาพการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ การจัดกระบวนการเรียนรู้ของสถานศึกษายังขาดการมีส่วนร่วมจากครู ผู้ปกครอง และชุมชน ทำให้การวางแผนและการสอนไม่สอดคล้องกับทักษะที่ผู้เรียนต้องการในปัจจุบัน การดำเนินงานยังถูกจำกัดด้วยปัจจัยด้านเวลา ตัวชี้วัด และสื่อ ส่งผลให้การสอนเน้นบรรยายและไม่เอื้อต่อ Active Learning ขณะเดียวกัน การประเมินผลยังไม่ครอบคลุมทักษะสำคัญและขาดข้อมูลจริงสำหรับพัฒนาอย่างต่อเนื่อง การสร้างเวทีแลกเปลี่ยน การตัดสินใจแบบมีส่วนร่วม และการสื่อสารผลสำเร็จอย่างทั่วถึงจึงเป็นแนวทางสำคัญในการยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียนทุกคน 1.3 สภาพการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมในการวัดผลประเมินผลการเรียนการวัดและประเมินผลการเรียนในสถานศึกษายังขาดความหลากหลาย เครื่องมือที่เป็นมาตรฐาน และเวลาที่เพียงพอ ทำให้ไม่สามารถสะท้อนสมรรถนะผู้เรียนได้ครบถ้วน การดำเนินงานยังจำกัดด้วยทักษะวิเคราะห์ข้อมูลและสื่อที่ไม่เพียงพอ ส่งผลให้การติดตามพัฒนาการของผู้เรียนไม่ต่อเนื่อง การมีส่วนร่วมจากผู้บริหาร ชุมชน และครูในการออกแบบวิธีประเมิน การใช้เทคโนโลยีสนับสนุนข้อมูล ตลอดจนการสื่อสารผลการประเมินและยกย่องผู้พัฒนานวัตกรรม จะช่วยยกระดับคุณภาพการประเมินผลให้เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนและบุคลากรอย่างแท้จริง

1.4 สภาพการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมในด้านสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา การบริหารงานวิชาการด้านสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยียังเผชิญข้อจำกัดทั้งด้านงบประมาณ อุปกรณ์ล้ำสมัย และทักษะของครู ทำให้การใช้สื่อในการจัดการเรียนรู้ไม่เต็มประสิทธิภาพ การวางแผนและการตัดสินใจยังขาดข้อมูลและการมีส่วนร่วม ส่งผลต่อคุณภาพการจัดการและพัฒนาสื่อ การสร้างเครือข่ายสนับสนุนจากชุมชน การพัฒนาครูอย่างต่อเนื่อง และการประเมินสื่ออย่างเป็นระบบจะช่วยให้การจัดสรรและใช้เทคโนโลยีเกิดประโยชน์อย่างทั่วถึงและตอบสนองความต้องการของผู้เรียนมากยิ่งขึ้น 1.5 สภาพการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมด้านการนิเทศการศึกษา การนิเทศศึกษายังขาดข้อมูลที่เป็นระบบ การติดตามต่อเนื่อง และทรัพยากรสนับสนุน ทำให้ครูเกิดภาระและมองการนิเทศเป็นการตรวจสอบมากกว่าการพัฒนา กระบวนการตัดสินใจแม้มีความร่วมมือแต่ยังขาดข้อมูลรอบด้าน ส่งผลให้การวางแผนไม่สอดคล้อง ความต้องการจริง การใช้เทคโนโลยี การจัดเวทีแลกเปลี่ยน การกำหนดเกณฑ์โปร่งใส และการเผยแพร่ผลการพัฒนาอย่างทั่วถึง จะช่วยให้การนิเทศเกิดประโยชน์สูงสุดและส่งเสริมการพัฒนาครูอย่างยั่งยืน

2. การศึกษาแนวทางการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมตามหลักสามัคคีธรรมของโรงเรียนชุมชนบ้านบางโหนด

การบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมตามหลักสามัคคีธรรมของโรงเรียนชุมชนบ้านบางโหนด พบว่า 1) แนวทางการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมด้านหลักสูตร เป็นกระบวนการที่เน้นความร่วมมือระหว่างผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษา และชุมชน เพื่อให้หลักสูตรมีคุณภาพ สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน และบริบทท้องถิ่น ครอบคลุมการวางแผนร่วมกัน การจัดทำหลักสูตรอย่างเป็นระบบ การประเมินผล และการปรับปรุง พร้อมรับข้อเสนอแนะจากทุกภาคส่วน การนำหลักสามัคคีธรรมมาประยุกต์ใช้ในการจัดทำหลักสูตรเสริมสร้างความพร้อมเพรียง ความรับผิดชอบร่วมกัน และความเคารพต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ส่งผลให้หลักสูตรบรรลุเป้าหมายและตอบสนองความต้องการของผู้เรียนอย่างแท้จริง 2) แนวทางการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมด้านการจัดการกระบวนการเรียนรู้มุ่งสร้างความร่วมมือระหว่างผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง และชุมชนเพื่อออกแบบและพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้คุณภาพโดยเริ่มจากการวางแผนร่วมกัน การออกแบบแผนการสอนและกิจกรรม Active Learning การพัฒนาศักยภาพครู และการประเมินผลอย่างเป็นระบบ การนำหลักสามัคคีธรรมมาประยุกต์ใช้ในการจัดการกระบวนการเรียนรู้ช่วยเสริมสร้างความร่วมมือ ความรับผิดชอบ และบรรยากาศการทำงานเกื้อกูล ส่งผลให้กระบวนการเรียนรู้มีประสิทธิภาพ มีคุณภาพ และตอบสนองความต้องการของผู้เรียนอย่างแท้จริง 3) แนวทางการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมด้านการวัดผลประเมินผลการเรียนมุ่งเน้นความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมจากผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง และชุมชน เพื่อให้การประเมินสะท้อนสมรรถนะและความสามารถของผู้เรียนอย่างแท้จริง กระบวนการประกอบด้วยการวางแผนและออกแบบเครื่องมือประเมินร่วมกัน การติดตาม ตรวจสอบคุณภาพ และการเผยแพร่ผลพร้อมรับข้อเสนอแนะ การนำหลักสามัคคีธรรมมาประยุกต์ใช้ในการวัดผลประเมินผลการเรียนช่วยเสริมสร้างความร่วมมือ การทำงานเป็นระบบ และความรอบคอบ เปิดโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์ ส่งผลให้การประเมินมีความเที่ยงตรง เป็นธรรม และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียน 4) แนวทางการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมด้านสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษามุ่งสร้างความร่วมมือระหว่างผู้บริหาร ครู และชุมชนในการวางแผน จัดทำ ใช้ และพัฒนาสื่ออย่างเป็นระบบ ครูมีบทบาทผลิตและพัฒนาสื่อ พร้อมพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยี การติดตามและประเมินคุณภาพสื่อช่วยให้เลือกใช้สื่อที่เหมาะสมและยกระดับการเรียนรู้ การนำหลักสามัคคีธรรมมาประยุกต์ใช้ในด้านสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาช่วยเสริมสร้างความร่วมมือ การทำงานเป็นระบบ ความรับผิดชอบร่วมกัน และการแลกเปลี่ยน

ความคิดเห็น ส่งผลให้การจัดการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ ราบรื่น และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียน

5) แนวทางการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมด้านการนิเทศการศึกษาเน้นการทำงานร่วมกันระหว่างผู้บริหาร ครู และคณะนิเทศ โดยใช้การวางแผนที่ชัดเจน กำหนดวิธีการและเครื่องมืออย่างเป็นระบบ การนิเทศดำเนินทั้งในโรงเรียนและผ่านระบบดิจิทัล พร้อมการติดตามประเมินผลเพื่อปรับปรุงคุณภาพ การสอนและการนิเทศให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียน การนำหลักสามัคคีธรรมมาประยุกต์ใช้ในการนิเทศ การศึกษาช่วยเสริมสร้างความร่วมมือ การทำงานเป็นระบบ การเคารพซึ่งกันและกัน และการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์ ส่งผลให้กระบวนการนิเทศสำเร็จลุล่วงและพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน อย่างยั่งยืน

3. การนำเสนอและประเมินแนวทางการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมตามหลักสามัคคีธรรมของโรงเรียนชุมชนบ้านบางโหนด

การนำเสนอร่างแนวทางการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมตามหลักสามัคคีธรรมของโรงเรียนชุมชนบ้านบางโหนด ซึ่งมีองค์ประกอบดังนี้ 1) ชื่อเรื่อง 2) หลักการและเหตุผล 3) วัตถุประสงค์ของแนวทาง 4) แนวทางการดำเนินงาน และ 5) การติดตามและประเมินผล ผู้ทรงคุณวุฒิในการร่วมสนทนากลุ่มซึ่งทุกคนเห็นว่ามีเหมาะสม มีความเป็นไปได้ และมีความเป็นประโยชน์ และมีโครงสร้างตามองค์ประกอบของ การบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย การบริหารงานวิชาการจำนวน 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านหลักสูตรสถานศึกษา 2) ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ 3) ด้านการวัดผลประเมินผลการเรียน 4) ด้านสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา และ 5) ด้านการนิเทศการศึกษา สำหรับการมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการมี 5 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การมีส่วนร่วมในการวางแผน 2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน 3) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล 4) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และ 5) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และได้บูรณาการหลักการทำงานไว้ 7 ประการตามหลักสามัคคีธรรม ประกอบด้วย 1) หมั่นประชุมกันเป็นประจำ 2) พร้อมเพรียงกันประชุม 3) ปฏิบัติต่อภรรยาเยี่ยงข้อบังคับ 4) มีความเคารพนับถือต่อผู้บังคับบัญชา 5) ให้เกียรติซึ่งกันและกัน 6) ให้ความเคารพต่อสถานที่ 7) ให้ความดูแลเอาใจใส่ต่อกันและกันในองค์กร

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมตามหลักสามัคคีธรรมของโรงเรียนชุมชนบ้านบางโหนด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 4 มีผลการวิจัยที่ควรนำมาอภิปราย ดังนี้

1. สภาพการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนชุมชนบ้านบางโหนด

การบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษายังคงประสบข้อจำกัดในหลายมิติ ทั้งด้านการวางแผนและพัฒนาหลักสูตรที่ยังไม่ครอบคลุมบริบทผู้เรียนและท้องถิ่น การจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่ขาดการบูรณาการจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย รวมถึงระบบการวัดและประเมินผลที่ยังเน้นผลสัมฤทธิ์เชิงปริมาณมากกว่าสมรรถนะที่แท้จริงของผู้เรียน นอกจากนี้ การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีการศึกษายังถูกจำกัดด้วยงบประมาณ ทักษะของครู และความล้าสมัยของอุปกรณ์ ขณะที่การนิเทศการศึกษายังขาดความต่อเนื่องและข้อมูลเชิงประจักษ์ในการวางแผน หากสามารถเสริมสร้างการมีส่วนร่วม พัฒนากลไกข้อมูล และยกระดับศักยภาพบุคลากรในด้านเทคโนโลยีและนิเทศ จะช่วยเพิ่มประสิทธิผลและความโปร่งใสของการบริหารงานวิชาการให้ตอบสนองต่อความต้องการผู้เรียนและบริบทท้องถิ่นอย่างยั่งยืน และสอดคล้องกับ จุฬารัตน์ ทศไกร (2564: ก) ได้ศึกษาการศึกษาแนวทางการ

บริหารงานวิชาการตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิจิตร เขต 1 ผลการศึกษาพบว่า ด้านการบริหารจัดการหลักสูตร พบว่า สถานศึกษาประชาสัมพันธ์การใช้และการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา มีการพัฒนาและประเมินผลการใช้หลักสูตรสถานศึกษาในกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 ด้านการนิเทศการศึกษา พบว่า มีการดำเนินการนิเทศงานวิชาการและการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบที่หลากหลายและเหมาะสมกับสถานศึกษา และสอดคล้องกับบุษเรศ คำดีบุญ (2564: ก) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาแนวทางการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรธานี เขต 4 ผลการศึกษาพบว่า การจัดกระบวนการเรียนรู้ควรจัดเวลาของกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับแนวปฏิบัติของโรงเรียน ให้ครูมีส่วนร่วมในการจัดทำตารางเรียนของโรงเรียน ลดภาระงานอื่นๆ ของครูที่ไม่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน ควรมีการพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วยระบบการวิจัย เสริมสร้างการจัดบรรยากาศในโรงเรียนที่ช่วยส่งเสริมการเรียนการสอน และการวัดผลและประเมินผล คือ ควรวัดและประเมินผลการเรียนการสอนตามสภาพจริง นำผลการประเมินมาปรับปรุงและพัฒนาเพื่อใช้เป็นแนวทางในปีต่อไป และพัฒนานักเรียนให้ศึกษาต่อในระดับมหาวิทยาลัยด้านวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์และเทคโนโลยีให้เพิ่มมากขึ้น และสอดคล้องกับจรรยาภรณ์ ภูกลาง (2564: ก) ได้ศึกษาการพัฒนาแนวทางการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 1 ผลการศึกษา พบว่าผู้บริหารสถานศึกษากำหนดให้ครูทุกคนผลิตสื่อ นวัตกรรมการศึกษา ผู้บริหารกำหนดให้ครูเข้ารับการอบรมเพิ่มพูนความรู้อยู่เสมอ เพื่อครูจะได้พัฒนาตนเองอย่างเต็มศักยภาพ

2. การนำเสนอและประเมินแนวทางการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมตามหลักสามัคคีธรรมของโรงเรียนชุมชนบ้านบางโหนด

แนวทางการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วม มีการดำเนินการตามหลักสามัคคีธรรมมาใช้ในการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมภายในสถานศึกษา ประกอบด้วย การบริหารงานวิชาการจำนวน 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านหลักสูตรสถานศึกษา 2) ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ 3) ด้านการวัดผลประเมินผล การเรียน 4) ด้านสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา และ 5) ด้านการนิเทศการศึกษา สำหรับการมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการมี 5 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การมีส่วนร่วมในการวางแผน 2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน 3) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล 4) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และ 5) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และได้กำหนดหลักการทำงานไว้ 7 ประการตามหลักสามัคคีธรรม ประกอบด้วย 1) หมั่นประชุมกันเป็นประจำ 2) พร้อมเพรียงกันประชุม 3) ปฏิบัติต่อภรรยาเยี่ยงขอช้าง 4) มีความเคารพนับถือต่อผู้บังคับบัญชา 5) ให้เกียรติซึ่งกันและกัน 6) ให้ความเคารพต่อสถานที่ 7) ให้ความดูแลเอาใจใส่ต่อกันและกันในองค์กร ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ การนำหลักสามัคคีธรรมมาใช้ในการบริหารงานวิชาการ ไม่เพียงแต่สร้างความร่วมมือระหว่างผู้บริหาร ครู และบุคลากรเท่านั้น แต่ยังมีผลเชิงบวกต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในภาพรวม เพราะการมีส่วนร่วมตามหลักดังกล่าวทำให้เกิดการรับรู้เป้าหมายร่วมกัน ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ และความรู้สึกเป็นเจ้าของงานร่วมกัน ซึ่งอาจนำไปสู่การปรับปรุงหลักสูตร กระบวนการจัดการเรียนรู้ การวัดผลและประเมินผล รวมถึงการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ การสร้างวัฒนธรรมสามัคคีภายในองค์กรยังช่วยลดปัญหาความขัดแย้งและสร้างความมั่นคงทางจิตวิญญาณในองค์กร ทำให้การบริหารงานวิชาการมีความยั่งยืนและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียน และสอดคล้องกับ พระสุรชัย สุรชัย (ทองกันยา) (2564: ก) ได้ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรมในการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ผลการศึกษา พบว่าคณะสงฆ์อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี สามารถประยุกต์ใช้

หลักอปริหานิยธรรมในการปกครองได้เป็นอย่างดี ประกอบด้วย (1) หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ ได้แก่ ประชุมกันเนื่องนิตย์ในกิจของสงฆ์ที่ต้องทำร่วมกันไม่ว่าเรื่องเล็กหรือใหญ่ (2) พร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุม และทำกิจที่สงฆ์ต้องทำ ได้แก่ พร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุม และทำกิจที่สงฆ์ต้องทำ การประชุม (3) ไม่บัญญัติในสิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงบัญญัติ ไม่ล้มเลิกสิ่งที่พระองค์บัญญัติไว้ ได้แก่ ไม่บัญญัติในสิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงบัญญัติ ไม่ล้มเลิกสิ่งที่พระองค์บัญญัติไว้ โดยถือว่าสิกขาบทที่พระพุทธเจ้าบัญญัติไว้ เปรียบเสมือนรัฐธรรมนูญที่พระสงฆ์จะต้องปฏิบัติตาม (4) เคารพนับถือและรับฟัง ถ้อยคำของภิกษุผู้ใหญ่ ได้แก่ ให้เคารพนับถือและรับฟังถ้อยคำของภิกษุผู้ใหญ่ ตามลำดับชั้น เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย (5) ไม่ลุอำนาจแก่ความอยากที่เกิดขึ้น ได้แก่ ไม่ลุอำนาจแก่ความอยากที่เกิดขึ้น โดยอาศัยมูลเหตุที่พระสงฆ์ตัดแล้วซึ่งกิเลสตัณหา (6) ยินดีในเสนาสนะอันควร ได้แก่ ความมีชีวิตเรียบง่าย มุ่งแสวงหาธรรมเพื่อเผยแผ่ให้กับผู้อื่น และ (7) ตั้งใจอยู่ว่าเพื่อนภิกษุสามเณรเป็นผู้มีศีล ซึ่งยังไม่มาสู่อาวาสขอให้มา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข ได้แก่ มีใจกว้างยินดีต้อนรับสมาชิกใหม่ และมีความปรารถนาดีต่อสมาชิกเก่า

3. แนวทางการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมตามหลักสามัคคีธรรมของโรงเรียนชุมชนบ้านบางโหนด

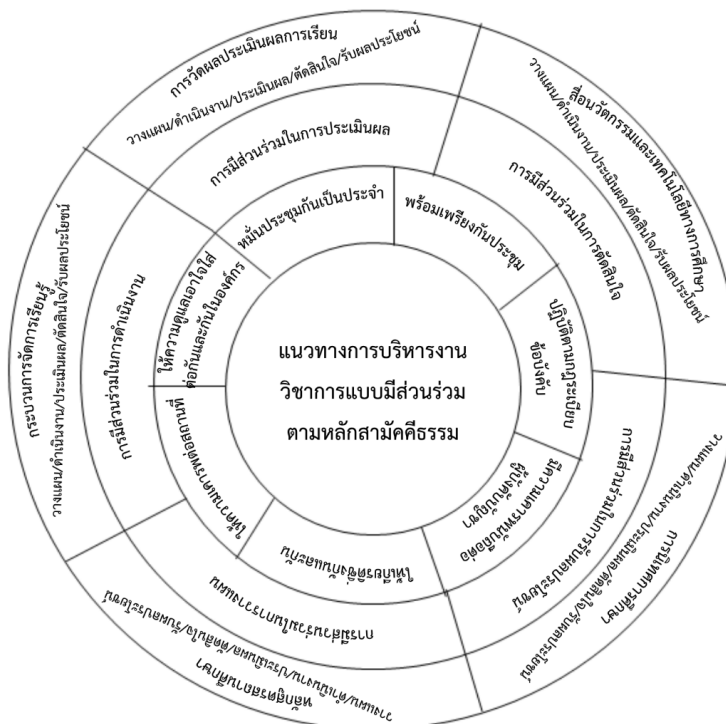
แนวทางการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วม มีการดำเนินการตามหลักสามัคคีธรรมมาใช้ในการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมภายในสถานศึกษา ประกอบด้วย การบริหารงานวิชาการจำนวน 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านหลักสูตรสถานศึกษา 2) ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ 3) ด้านการวัดผลประเมินผลการเรียน 4) ด้านสื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา และ 5) ด้านการนิเทศการศึกษา สำหรับการมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการมี 5 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การมีส่วนร่วมในการวางแผน 2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน 3) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล 4) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และ 5) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และได้กำหนดหลักการทำงานไว้ 7 ประการตามหลักสามัคคีธรรม ประกอบด้วย 1) หมั่นประชุมกันเป็นประจำ 2) พร้อมเพรียงกันประชุม 3) ปฏิบัติต่อภรรยาเยี่ยงขงบังคับ 4) มีความเคารพนับถือต่อผู้บังคับบัญชา 5) ให้เกียรติซึ่งกันและกัน 6) ให้ความเคารพต่อสถานที่ 7) ให้ความดูแลเอาใจใส่ต่อกันและกันในองค์กร โดยผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นว่า มีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ และเป็นประโยชน์ สามารถนำไปใช้ได้ แนวทางการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมตามหลักสามัคคีธรรมของโรงเรียนชุมชนบ้านบางโหนด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 4 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการบริหารงานวิชาการทั้ง 5 ด้านสามารถดำเนินการได้อย่างเป็นระบบเมื่อมีการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ตั้งแต่วางแผน ดำเนินงาน ประเมินผล ตัดสินใจ และรับผลประโยชน์ ซึ่งช่วยเสริมสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของงานและความรับผิดชอบร่วมกันของผู้บริหารและบุคลากร การประยุกต์ใช้หลักสามัคคีธรรม 7 ประการยังช่วยสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อความร่วมมือ ความไว้วางใจ และการสื่อสารที่มีประสิทธิผล ส่งผลให้การบริหารงานวิชาการมีความโปร่งใส มีทิศทางชัดเจน และสามารถประสานพลังของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้อย่างครอบคลุม ทั้งนี้ รูปแบบการบริหารดังกล่าวถือเป็นกลไกสำคัญในการยกระดับคุณภาพการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน และบริบทพื้นที่อย่างยั่งยืน และสอดคล้องกับพระมหาตมคณาจารย์ ธรรมจริ (ถาวาป) บุคลากร (2564: ก) ได้ศึกษาแนวทางการบริหารงานบุคคลตามหลักอปริหานิยธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดหนองคาย ผลการศึกษา พบว่า หลักอปริหานิยธรรม 7 ที่ปรากฏในพระพุทธศาสนาเถรวาทได้อธิบายหลักอปริหานิยธรรมไว้ในพระสูตรเป็นจำนวนมาก ซึ่งในงานวิจัยนี้จะกล่าวถึงหลักอปริหานิยธรรม 7 หลักธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความไม่เสื่อมเป็นไปเพื่อความเจริญ โดยนำไป

ประยุกต์ใช้กับการบริหารงานบุคคลในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดหนองคาย มี 7 ประการ ได้แก่ 1) หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน และแก้ปัญหา ร่วมกัน 2) พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม ตามระเบียบวาระการประชุม และอยู่จนครบกำหนดเวลา 3) ไม่ตั้งกฎระเบียบที่ขัดต่อระเบียบเดิม ผู้บริหารจะต้องไม่ทำการยกเลิกหรือตั้งบัญญัติอื่น ให้ขัดต่อระเบียบเดิม โดยไม่คำนึงถึงความถูกต้องและชอบธรรม 4) มีความเคารพนับถือต่อผู้บังคับบัญชา ตามลำดับชั้น 5) ให้เกียรติและคุ้มครองสิทธิสตรีเปิดโอกาสให้สตรีมีส่วนร่วมและบริหารภายในองค์กร ในสัดส่วนที่ทัดเทียมกับผู้ชาย 6) ให้ความเคารพต่อสถานที่ บุคลากรจะต้องให้ความเคารพ ไม่หลบหลู่ ดูหมิ่นสถานที่ เพราะทุกสถานที่มีความสำคัญและเป็นที่เคารพบูชา 7) ให้ความดูแลเอาใจใส่ต่อท่านผู้มาเยือน ให้การต้อนรับอย่างจริงใจ พร้อมทั้งรับฟังคำแนะนำจากท่านผู้รู้เหล่านั้นที่ได้มาเยือนองค์กร และแนวทางการบริหารงานบุคคลตามหลักการบริหารนิยธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดหนองคาย มี 8 ด้าน คือ 1) การกำหนดตารางการประชุมในแต่ละปีงบประมาณ 2) กฎเกณฑ์หรือหลักปฏิบัติในการเข้าประชุม ความพร้อมเพรียงกันในการประชุม 3) การออกกฎระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ ภายในโรงเรียน ยึดความถูกต้องและเป็นธรรม 4) การปฏิบัติหน้าที่ตามคำสั่งผู้บังคับบัญชาที่ชอบด้วยกฎหมาย 5) การเปิดโอกาสให้สตรีมีส่วนร่วมในการบริหาร โดยมีสัดส่วนเท่าเทียมชาย 6) โครงการหรือแนวทางในการส่งเสริมและรักษาประเพณีอันดีงามของท้องถิ่น 7) การดูแลเอาใจใส่ต่อท่านผู้มาเยือนโรงเรียนเป็นอย่างดี 8) การพัฒนาการบริหารงานตามหลักการบริหารนิยธรรม 7 โดยการฝึกอบรม ศึกษาดูงานการประชุมสัมมนา การประเมินผลงานที่ยุติธรรม มีสวัสดิการและการสงเคราะห์แก่

องค์ความรู้ที่ได้

จากการศึกษาแนวทางวิชาการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมตามหลักสามัคคีธรรมของโรงเรียนชุมชนบ้านบางโหนด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 พบองค์ความรู้ที่สามารถสรุปเป็นแผนภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 2 แสดงแนวทางการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมตามหลักสามัคคีธรรมของโรงเรียนชุมชนบ้านบางโหนด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 4

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 4 ควรส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีและสารสนเทศตามหลักสามัคคีธรรมอย่างเป็นระบบเพื่อยกระดับประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการและคุณภาพผู้เรียน

1.2) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 4 ควรพัฒนาศักยภาพบุคลากรในการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมตามหลักสามัคคีธรรมและการใช้สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อยกระดับคุณภาพการเรียนรู้

1.3) สถานศึกษาควรนำแนวทางการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมตามหลักสามัคคีธรรมมาประยุกต์ใช้เป็นระบบเพื่อเสริมสร้างความร่วมมือและยกระดับคุณภาพการเรียนการสอน

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

2.1) ควรมีการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมตามหลักสามัคคีธรรม ของสถานศึกษา

2.2) ควรมีการศึกษาวิจัย การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมตามหลักสามัคคีธรรม

2.3) ควรศึกษา บทบาทภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่สอดคล้องกับหลักสามัคคีธรรมในการขับเคลื่อนการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วม

บรรณานุกรม

กระทรวงศึกษาธิการ. (2556). *คู่มือการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคล*. กรุงเทพฯ: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560-2579*. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.

จรรยาภรณ์ ภูกลาง. (2564). การพัฒนาแนวทางการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 1. *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

จุฑารัตน์ ทศไกร. (2564). แนวทางการบริหารงานวิชาการตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิจิตร เขต 1. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ทองดี ศรีตระการ. (2559). การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการตามหลักอปริหานิยธรรม, *วารสารปัญญาปณิธาร*, 1(1): 3-13.

นฤตล มะโนศรี. (2565). การบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษา สหวิทยเขตหลักเมืองเลย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- นุชเรศ คำดีบุญ. (2564). การพัฒนาแนวทางการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 4. *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พระมหาต้นธวัช ธรรมธีโร (ถ้วาป). (2564). แนวทางการบริหารงานบุคคลตามหลักการบริหารนิยธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดหนองคาย. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาทองสา นาถวิริโย. (2542). *สามัคคี*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระสุรชัย สุรชัย (ทองกันยา). (2564). การประยุกต์ใช้หลักการบริหารนิยธรรมในการปกครองคณะสงฆ์อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี. *สารนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ภิญโญ สารธาร. (2552). *หลักการบริหารโรงเรียน*. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- อุทัย บุญประเสริฐ. (2538). *การวางแผนและจัดระบบแผนงานในโรงเรียน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เอส ดี เพรส.

11 ประตูเมือง อาณาจักรสาเกตุนคร: ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นกับการบูรณาการการสอน
กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โรงเรียนบ้านโนนเที่ยง
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3

The Eleven City Gates of Saket Nakhon Kingdom: Local History and the
Integration of Teaching in the Social Studies, Religion, and Culture
Learning Area at Ban Non Thieng School under the Kalasin
Primary Educational Service Area Office 3

ประสิทธิ์ มาตรวงศ์*

Prasit Martwong

ในตะวัน กำหม่อม

Naitawan Kumhom

สาขาสังคม ศาสนาและวัฒนธรรม

คณะสังคมศาสตร์และศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยทองสุข

Department of Society, Religion and Culture,

Faculty of Social Sciences and Education, Thongsook College

Corresponding author, e-mail: mprasit1759@gmail.com*

วันที่รับบทความ (Received): 8 กุมภาพันธ์ 2569

วันที่แก้ไขบทความ (Revised): 26 กุมภาพันธ์ 2569

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted): 2 มีนาคม 2569

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น 11 ประตูเมือง อาณาจักรสาเกตุนคร 2) การบูรณาการประวัติศาสตร์ท้องถิ่น กับ การสอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โรงเรียนบ้านโนนเที่ยง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง ประกอบด้วย 1) กลุ่มผู้รู้ เป็นกลุ่มบุคคลที่มีข้อมูลเชิงลึกในด้าน เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น 11 ประตูเมือง อาณาจักรสาเกตุนคร เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สถานที่ตั้ง การขยายตัวของชุมชน 2) กลุ่มผู้ปฏิบัติ เป็นกลุ่ม ครู นักเรียน 3) กลุ่มบุคคลทั่วไป เป็นกลุ่ม ประชาชนทั่วไปในจังหวัดร้อยเอ็ด การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพทางวัฒนธรรม โดยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสำรวจ แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต จัดประชุมกลุ่มย่อยและการประชุมเชิงปฏิบัติการ

ผลการวิจัยพบว่า 1) สาเกตุนคร เป็นชื่อโบราณปรากฏในตำนานอุรังคธาตุใช้เรียกเมืองใหญ่ในภาคอีสาน ปัจจุบัน คือ จังหวัดร้อยเอ็ด คำว่า “นคร” หมายถึงเมืองหลวง ส่วน “สาเกต” สื่อถึงความศักดิ์สิทธิ์และรุ่งเรืองตามคติพุทธ-พราหมณ์ แสดงถึงอิทธิพลวัฒนธรรมอินเดียในภูมิภาค ประวัติเมืองร้อยเอ็ดแบ่งเป็นสามสมัยใหญ่ ได้แก่ 1.1) สมัยพุทธกาล เมืองสาเกตุนครเป็นหนึ่งในสี่นครใหญ่ มีเมืองขึ้น 11 เมืองและประตูเมือง 11 ประตู มีระบบคมนาคมและสื่อสารที่ดีเยี่ยม 1.2) สมัยผาแดง เมืองเริ่มเสื่อมอำนาจและกลายเป็นเมืองร้าง ชื่อ “บ้านกุ่มฮ้าง” พร้อมสะท้อนอิทธิพลขอม และ 1.3) สมัยอยุธยา-รัตนโกสินทร์ เมืองได้รับการฟื้นฟู ตั้งเมืองใหม่และมีการปรับเปลี่ยนการปกครองหลายครั้ง

จนกลายเป็นจังหวัดร้อยเอ็ด 2) การบูรณาการประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเรื่องสาเกตุนครและเมืองร้อยเอ็ด ในโรงเรียน สามารถใช้เป็นกรณีศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการเมือง โครงสร้างการปกครอง และเมืองขึ้นทั้ง 11 เมือง กิจกรรมการเรียนรู้ประกอบด้วย การสร้างแผนที่เมืองโบราณ แบบจำลองประตูเมือง เล่าเรื่อง ตำนานท้องถิ่น เช่น บ้านกุ่มฮ้าง และบุญผะเหวด รวมถึงการบูรณาการสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ผ่าน Project-Based Learning และทัศนศึกษาไปยังสถานที่สำคัญ เช่น ประตูเมืองสาเกตุนครและ บึงพลาญชัย ผลจากการบูรณาการนี้ทำให้นักเรียนเข้าใจประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่น เกิดความภูมิใจในมรดกท้องถิ่น และพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การสื่อสาร และการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม

คำสำคัญ: 11 ประตูเมือง อาณาจักรสาเกตุนคร; ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น; การบูรณาการเรียนรู้

Abstract

This research aimed to 1) study the local history of the 11 city gates of the Saket Nakhon Kingdom, and 2) integrate local history into the teaching of social studies, religion, and culture at Ban Non Thieng School, under the Office of Kalasin Primary Educational Service Area 3. The targeted informants consisted of three groups: 1) Knowledgeable individuals, who possessed in-depth information on the local history of the 11 city gates of the Saket Nakhon Kingdom, economy, society, culture, location, and community expansion; 2) Practitioners, including teachers and students; and 3) The general public, representing citizens of Roi Et Province. This research employed qualitative cultural methods, using tools such as questionnaires, interviews, observations, focus group discussions, and workshops to collect data.

The findings revealed that 1) Saket Nakhon was an ancient name mentioned in the Urangathatu chronicle, referring to a major city in the northeastern region of Thailand, present-day Roi Et Province. The term “Nakhon” meant a capital city, while “Saket” indicated sacredness and prosperity according to Buddhist-Hindu beliefs, reflecting the influence of Indian culture in the region. The history of Roi Et was divided into three major periods 1.1) Buddhist era–Saket Nakhon was one of the four major cities, with 11 subordinate cities and 11 city gates, supported by an excellent communication and transportation system 1.2) Phadeng era–The city began to decline and became abandoned, known as “Ban Koom Hang”, reflecting the influence of the Khmer. 1.3) Ayutthaya-Rattanakosin era–The city was restored, new towns were established, and governance was repeatedly adjusted until it became Roi Et Province. 2) The integration of local history concerning Saket Nakhon and Roi Et in schools was found to be effective as a case study on political development, governance structure, and the 11 subordinate cities. Learning activities included creating ancient city maps, constructing models of city gates, narrating local legends such as Ban Koom Hang and the Bun Phawet festival, and integrating social studies, religion, and culture through project-based learning and educational field trips to significant sites such as the Saket Nakhon city gate and Bueng Phlan Chai. This integration helped students understand local history and culture, develop pride in their local heritage, and enhance their analytical thinking, communication skills, and active learning participation.

Keywords: The Eleven City Gates of Saket Nakhon Kingdom; Local History; Integrating learning

บทนำ

มรดกศิลปวัฒนธรรมที่บรรพบุรุษของไทยได้ร่วมกันสร้างสรรค์และถ่ายทอดสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน ปรากฏให้เห็นอย่างกว้างขวางในทุกภูมิภาคของประเทศไทย ศิลปวัฒนธรรมเหล่านี้มีความหลากหลายแตกต่างกันไปตามบริบทของแต่ละท้องถิ่นและชุมชน ซึ่งเมื่อรวมกันแล้วถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติที่ประชาชนทุกคนมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของ มรดกดังกล่าวสะท้อนถึงความเจริญรุ่งเรืองของชาติไทยตั้งแต่อดีตสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน เป็นแหล่งเรียนรู้ที่แสดงถึงเอกลักษณ์ ความภาคภูมิใจ และภูมิปัญญาอันทรงคุณค่า อันเป็นรากฐานสำคัญต่อการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจของประเทศบนพื้นฐานของวัฒนธรรมไทย ศิลปวัฒนธรรมไทยมีความเชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดกับวิถีชีวิตของมนุษย์ โดยเฉพาะศิลปะที่เกิดขึ้นจากการดำรงชีวิตตามปัจจัยพื้นฐานหรือปัจจัยสี่ ได้แก่ ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม อาหาร และยารักษาโรค นอกเหนือจากปัจจัยทางกายภาพดังกล่าว มนุษย์ยังสร้างสรรค์วัฒนธรรมเพื่อสนองตอบความต้องการทางจิตใจ ไม่ว่าจะเป็นการแสดงออกทางอารมณ์ ความบันเทิง หรือการผ่อนคลาย ซึ่งถือเป็นบทบาทสำคัญของศิลปะ ดนตรี การรำยรำ และนิทานพื้นบ้าน โดยนักมานุษยวิทยาได้เรียกพฤติกรรมเหล่านี้ว่า “พฤติกรรมการแสดงออก” (ยศ สันตสมบัติ, 2540) พฤติกรรมการแสดงออกดังกล่าวดำรงอยู่คู่กับสังคมมนุษย์มาอย่างยาวนาน และเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงสภาพความเป็นอยู่ ค่านิยม และรูปแบบวัฒนธรรมของแต่ละสังคม ซึ่งผูกพันกับวิถีชีวิตของมนุษย์มาตั้งแต่อดีตกาล (เรณู โกศินานนท์, 2535) การฟ้อนรำจึงถือเป็นรูปแบบหนึ่งของการแสดงออกตามธรรมชาติของมนุษย์ที่ใช้สื่อความหมายทางอารมณ์และความรู้สึกเมื่ออยู่ร่วมกันในชุมชน สังคมไทยมีการฟ้อนรำสืบทอดมาตั้งแต่สมัยโบราณ และเมื่อสังคมมีการพัฒนา รูปแบบการฟ้อนรำก็ได้รับการพัฒนาให้มีแบบแผนที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น จนกลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมที่สังคมยอมรับและสืบทอดต่อกันมา การฟ้อนรำทำหน้าที่เป็นสื่อแทนการสื่อสารด้วยภาษา โดยมนุษย์ได้คัดเลือกกิจกรรมท่าทางที่แสดงออกทางอารมณ์มาเรียบเรียงให้มีความสอดคล้องและงดงาม กลายเป็นกระบวนการฟ้อนในโอกาสต่างๆ เช่น งานประเพณีสงกรานต์ หรือ บุญบั้งไฟ ซึ่งนอกจากจะเป็นการแสดงเพื่อความสนุกสนานแล้ว ยังเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมทางความเชื่อ เช่น การบวงสรวงเทพเจ้าอีกด้วย (ณฐนนท ทวีสิน, 2565)

ในอดีต สังคมไทยมีวิถีชีวิตที่เรียบง่ายและผูกพันกับวงจรธรรมชาติ โดยเฉพาะวงจรการเกษตร และวงจรชีวิตของมนุษย์ ได้แก่ การเกิด การแต่งงาน การเจ็บป่วย และการตาย การฟ้อนรำจึงมีบทบาทเกี่ยวข้องกับวงจรเหล่านี้อย่างใกล้ชิด ไม่ว่าจะเป็นพิธีกรรมขอฝน การเสี่ยงทายดินฟ้าอากาศ หรือ การเฉลิมฉลองหลังฤดูเก็บเกี่ยว ซึ่งสะท้อนความเชื่อเรื่องผี เช่น ผีฟ้าและผีแถน ก่อนการเข้ามาของศาสนาฮินดูและศาสนาพุทธ ขณะเดียวกัน การรื่นเริงหลังการเก็บเกี่ยวก็เป็นโอกาสให้คนในชุมชนได้พบปะ สร้างความสัมพันธ์ และนำไปสู่การเลือกคู่ครองในอนาคตเมื่อสังคมไทยมีความเจริญและมีการจัดระเบียบทางสังคมที่ชัดเจนมากขึ้น รูปแบบการฟ้อนรำก็ได้รับการพัฒนาให้มีโครงสร้างและแบบแผนที่แน่นอน จนกลายเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของสังคมไทย (สุรพล วิรุฬักษ์, 2543) ศิลปะการแสดงของไทยจึงมีพัฒนาการทั้งในลักษณะการแสดงพื้นบ้านที่สะท้อนวิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่นของแต่ละภูมิภาค และการแสดงในราชสำนัก ซึ่งล้วนมีความงดงามและคุณค่าทางวัฒนธรรมแตกต่างกันไป โดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญในการถ่ายทอดภาพสะท้อนของสังคมออกมาในรูปแบบศิลปะ (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2542)

จังหวัดร้อยเอ็ดปรากฏความสำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมจากตำนานอุรังคธาตุ ซึ่งกล่าวถึงเมืองสาเกตุนครว่าเป็นหนึ่งในสี่นครโบราณที่สำคัญในอดีต ได้แก่ เมืองสกลนคร เมืองสาเกตุนคร เมืองมรุกขนคร และเมืองอินทรีภูธร โดยเมืองสาเกตุนคร หรือจังหวัดร้อยเอ็ดในปัจจุบัน ได้รับการ

กล่าวถึงว่าเป็นศูนย์กลางของอาณาจักรสุทนต์ มีเมืองขึ้นจำนวน 11 เมือง และมีทางเข้าสู่เมืองหลวง 11 ประตู ซึ่งเรียกว่า “11 ประตูเมืองสาเกตนคร” อันสะท้อนถึงความรุ่งเรืองทางการเมืองและการปกครองและวัฒนธรรมที่ผสมผสานอิทธิพลไทย ขอม และลาวอย่างกลมกลืน (ในตะวัน กำหม่อม, 2559) แนวคิดทางประวัติศาสตร์มิได้เป็นเพียงการบันทึกเหตุการณ์ในอดีตเท่านั้น แต่ยังเป็นกระบวนการทำความเข้าใจบริบททางสังคม ความคิด และวิถีชีวิตของมนุษย์ในแต่ละยุคสมัย ซึ่งอดีต ปัจจุบัน และอนาคตมีความเชื่อมโยงกันอย่างแยกไม่ออก (รัฐติยา หิรัญหาต, 2554) ดังนั้น เรื่องราว “11 ประตูเมือง อาณาจักรสาเกตนคร” จึงไม่เพียงเป็นตำนานท้องถิ่น หากแต่เป็นมรดกทางประวัติศาสตร์ที่สะท้อนภูมิปัญญา ความเชื่อ และอัตลักษณ์ของชุมชน ซึ่งควรได้รับการอนุรักษ์และถ่ายทอดสู่เยาวชนรุ่นหลัง การนำประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมาบูรณาการในการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จึงเป็นแนวทางสำคัญในการสร้างการเรียนรู้ที่มีความหมาย เชื่อมโยงกับบริบทชีวิตจริงของผู้เรียน โรงเรียนบ้านโนนเที่ยงสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 ซึ่งตั้งอยู่ใกล้แหล่งวัฒนธรรมของอาณาจักรสาเกตนคร มีศักยภาพในการจัดการเรียนรู้โดยใช้ฐานประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกรักถิ่นฐาน ความภาคภูมิใจในมรดกของบรรพบุรุษ และส่งเสริมการเรียนรู้เชิงบูรณาการอย่างสร้างสรรค์ สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “11 ประตูเมือง อาณาจักรสาเกตนคร” และแนวทางการบูรณาการเข้าสู่การจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เพื่อเป็นต้นแบบการจัดการเรียนรู้ที่ช่วยเสริมสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม และส่งเสริมการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมให้คงอยู่สืบไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น 11 ประตูเมือง อาณาจักรสาเกตนคร
2. เพื่อบูรณาการแผนการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนบ้านโนนเที่ยง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง 11 ประตูเมือง อาณาจักรสาเกตนคร: ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น กับกระบวนการเรียนการสอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โรงเรียนบ้านโนนเที่ยง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษารูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยดำเนินการตามขั้นตอน ผู้วิจัยได้กำหนดเนื้อหาขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้

1. ขอบเขตของเนื้อหาในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้กำหนดขอบเขตเนื้อหาออกเป็น 4 ประเด็นหลัก ดังนี้

1.1 การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น มุ่งศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น 11 ประตูเมือง อาณาจักรสาเกตนคร ครอบคลุมมิติด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ การตั้งถิ่นฐาน และการขยายตัวของชุมชนในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับสาเกตนคร

1.2 การบูรณาการเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ ศึกษาแนวทางการบูรณาการองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเข้าสู่การจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยเน้นการศึกษาประวัติศาสตร์ ประเพณี และเรื่องราวในท้องถิ่นผ่านกระบวนการและวิธีการทางประวัติศาสตร์

1.3 กรอบแนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษา ศึกษาทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสังคมและวัฒนธรรม อันได้แก่ ทฤษฎีทางสังคมศาสตร์ ทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ ทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม ทฤษฎีการยอมรับนวัตกรรม ตลอดจนแนวคิดทางสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา เพื่อใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์ข้อมูล

1.4 การบูรณาการการสอนประกอบด้วย 1) การออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ สารการเรียนรู้ จุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหาหลักสูตร กิจกรรมการเรียนรู้ และการวัดผลประเมินผล 2) วิธีการจัดการเรียนรู้ เช่น การศึกษานอกสถานที่จริง การอภิปรายกลุ่ม และการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องในท้องถิ่น

2. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง 11 ประตุมือง อาณาจักรสาเกตนคร: ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นกับการบูรณาการ การสอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โรงเรียนบ้านโนนเที่ยง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้ ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพทางวัฒนธรรม (Cultural Qualitative Research) ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล จากเอกสาร (Documentary Research) และการศึกษาภาคสนาม (Field Study) โดยใช้วิธีการสำรวจ การสัมภาษณ์ การสังเกต และการสนทนากลุ่ม แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์เชิงคุณภาพ

3. ระยะเวลาดำเนินการวิจัย การดำเนินการวิจัยกำหนดระยะเวลาตั้งแต่เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2568 ถึงเดือน มีนาคม พ.ศ. 2569

4. พื้นที่วิจัย พื้นที่วิจัย คือ จังหวัดร้อยเอ็ด ในบริบทพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับอาณาจักรสาเกตนคร โดยกำหนดเกณฑ์การคัดเลือกพื้นที่ดังนี้ 1) เป็นพื้นที่ที่มีความสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์สาเกตนคร 2) เป็นแหล่งที่มีภูมิสังคมและร่องรอยทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่ชัดเจน

5. กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ใช้การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากบุคคล ที่มีความรู้และเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นสาเกตนคร แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มผู้รู้ (Key Informants) จำนวน 10 คน ได้แก่ ปราชญ์ท้องถิ่น ผู้อาวุโส พระสงฆ์ ครู นักวิชาการอิสระ และผู้นำชุมชน 2) กลุ่มผู้ปฏิบัติ (Casual Informants) ครูและนักเรียนโรงเรียนบ้านโนนเที่ยง จำนวน 30 คน 3) กลุ่ม บุคคลทั่วไป (Purposive Informants) ประชาชนทั่วไปในจังหวัดร้อยเอ็ดที่เกี่ยวข้องกับสาเกตนคร จำนวน 10 คน

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยใช้เครื่องมือหลายประเภท ได้แก่ แบบสำรวจ แบบสัมภาษณ์ แบบมีโครงสร้างและไม่มีโครงสร้าง แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การสนทนากลุ่ม และการประชุมเชิงปฏิบัติการ (ในตะวัน กำหอม, 2559)

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการ 2 ระยะ คือ 1) การเก็บข้อมูลปฐมภูมิจากเอกสารและ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) การเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยยึดแนวคิดแบบองค์รวม (Holistic Approach) (งามพิศ สัตย์สงวน, 2539; อ้างถึงใน ในตะวัน กำหอม, 2559)

การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

1. การจัดกระทำข้อมูล ผู้วิจัยจัดระบบข้อมูล ตรวจสอบความถูกต้อง และใช้การตรวจสอบ แบบสามเส้า (Triangulation) เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือของข้อมูล

2. การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์เชิงคุณภาพตามแนวคิดของทรงคุณ จันทจร (2553) ได้แก่ 1) การวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) 2) การวิเคราะห์เชิงจำแนกประเภท (Typological

Analysis) เพื่ออธิบายสภาพสังคม การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม และบทบาทขององค์ประกอบต่างๆ ในชุมชน

การนำเสนอผลการวิจัย

นำเสนอผลการวิจัยด้วยการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) พร้อมภาพประกอบ และเปิดโอกาสให้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลร่วมตรวจสอบและวิพากษ์ผลการวิจัย เพื่อให้ผลการศึกษาเกิดความ สอดคล้องกับบริบทจริงของชุมชน

สรุปผลการวิจัย

1. อาณาจักรสาเกตนคร

สาเกตนครเป็นชื่อเมืองโบราณที่ปรากฏในตำนานอุรังคธาตุ ใช้เรียกศูนย์กลางเมืองสำคัญ ในดินแดนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งสอดคล้องกับพื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ดในปัจจุบัน คำว่า “นคร” สื่อถึง เมืองหลวงหรือเมืองที่มีความสำคัญทางการปกครอง ขณะที่คำว่า “สาเกต” มีรากฐานมาจากคติความเชื่อ ของอินเดียโบราณ อันเกี่ยวข้องกับแนวคิดทางพุทธศาสนาและศาสนาพราหมณ์ สะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพล ทางวัฒนธรรมจากอินเดียที่แผ่เข้ามาสู่ภูมิภาคอีสานตั้งแต่สมัยโบราณ ประตุมืองสาเกตนครตั้งอยู่บริเวณ ด้านหน้าบึงพลาญชัย อำเภอเมืองร้อยเอ็ด ได้รับการก่อสร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2541 เพื่อจำลองภาพความ รุ่งเรืองของเมืองในอดีต โดยออกแบบตามลักษณะของใบเสมาหินจากแหล่งโบราณคดีเมืองฟ้าแดดสงยาง จังหวัดกาฬสินธุ์ และเปิดใช้อย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2542 อักษรที่จารึกบนประตุมือง เป็นอักษรไทยน้อยและไทยใหญ่ อ่านว่า “สาเกตนคร” นอกจากนี้จะเป็นสัญลักษณ์สำคัญของจังหวัด ร้อยเอ็ดแล้ว ประตุมืองแห่งนี้ยังทำหน้าที่เป็นประตุมืองสี่ของกัณฑ์ที่ 10 ในงานประเพณีบุญผะเหวด อีกด้วย

ประวัติศาสตร์ของเมืองร้อยเอ็ดสามารถจำแนกพัฒนาการออกเป็นสามช่วงสำคัญ ได้แก่ สมัยพุทธกาล สมัยผาแดง และสมัยอยุธยาถึงรัตนโกสินทร์ ในสมัยพุทธกาล สาเกตนครได้รับการกล่าวถึง ในตำนานอุรังคธาตุว่าเป็นหนึ่งในสี่นครใหญ่ของภาคอีสาน ร่วมกับสกลนคร มรุกขนคร และอินทปัฐนคร เมืองแห่งนี้มีเมืองบริวารรวมทั้งสิ้น 11 เมือง และมีการสร้างประตุมืองจำนวนเท่ากันเพื่อเชื่อมโยงเมือง ต่างๆ เข้ากับนครหลวง อีกทั้งยังมีระบบคมนาคมและการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ เช่น การใช้ปู่ขาววา เป็นสัญญาณแจ้งข่าวสาร และการใช้ม้าแม่แล หรือม้าพลาหก สำหรับส่งข่าวอย่างเร่งด่วน ต่อมาในสมัย ผาแดง อาณาจักรกุลทระซึ่งมีสาเกตนครเป็นศูนย์กลางเริ่มเสื่อมอำนาจ พระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราชถูก ประหารชีวิต ส่งผลให้นางรัตนเทวีและท้าวสังขวิขราชพระโอรสต้องหลบหนีไปยังเมืองเวียงคุก เมืองสาเกตนครจึงถูกทิ้งร้าง มีต้นกุ่มขึ้นปกคลุมรอบบึง จนชาวบ้านเรียกพื้นที่นี้ว่า “บ้านกุ่มฮ้าง” ในช่วง เวลาเดียวกัน อิทธิพลของอารยธรรมขอมได้แผ่ขยายเข้ามาในภูมิภาค ซึ่งสะท้อนให้เห็นผ่านตำนานท้าว ผาแดงและเรื่องราวสงครามบุญบังไฟแสน

ในสมัยอยุธยาและรัตนโกสินทร์ เมืองร้อยเอ็ดได้รับการฟื้นฟูขึ้นใหม่ในปี พ.ศ. 2256 โดยพระเจ้าสร้อยศรีสมุทรพุทธางกูรทรงโปรดให้จารย์แก้วนำครัวลาวเข้ามาตั้งถิ่นฐานที่เมืองทุ่ง ขึ้นตรง ต่อเมืองจำปาศักดิ์ ต่อมาท้าวमितและท้าวธนได้สืบทอดการปกครอง พร้อมทั้งมีการย้ายศูนย์กลางเมืองไป ยังพื้นที่ต่างๆ เช่น เมืองดงท้าวสาร ซึ่งพัฒนาต่อมาเป็นเมืองสุวรรณภูมิ ภายหลังท้าวธนได้รับแต่งตั้งเป็น พระยาขัติยวงษา เจ้าเมืองร้อยเอ็ด เมืองร้อยเอ็ดจึงมีบทบาททางการเมืองและการทหารอย่างต่อเนื่อง ก่อนจะพัฒนาเป็นจังหวัดในระบบการปกครองปัจจุบัน โดยเมืองบริวารเดิมถูกปรับสถานะเป็นอำเภอ

จากอดีตสู่ปัจจุบัน สาเกตนครสะท้อนบทบาทความเป็นศูนย์กลางของอาณาจักรในด้านการปกครอง ศาสนา วัฒนธรรม และการคมนาคม ส่งผลให้ประตูเมืองสาเกตนครและเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง กลายเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันทรงคุณค่าของจังหวัดร้อยเอ็ด

2. การบูรณาการประวัติศาสตร์ท้องถิ่นกับการจัดการเรียนรู้

กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โรงเรียนบ้านโนนเที่ยง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3

สาเกตนครเป็นชื่อเมืองโบราณที่ปรากฏในตำนานอุรังคธาตุ ใช้เรียกศูนย์กลางเมืองสำคัญในดินแดนอีสาน ซึ่งสอดคล้องกับพื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ดในปัจจุบัน คำว่า “นคร” หมายถึงเมืองหลวงหรือเมืองที่มีความสำคัญ ส่วนคำว่า “สาเกต” มีที่มาจากคติความเชื่อของอินเดียโบราณ สื่อถึงความศักดิ์สิทธิ์และความเจริญรุ่งเรืองตามแนวคิดพุทธศาสนาและศาสนาพราหมณ์ แสดงถึงอิทธิพลทางวัฒนธรรมที่ถ่ายทอดเข้าสู่ภูมิภาคนี้ตั้งแต่สมัยโบราณ ประตูเมืองสาเกตนครตั้งอยู่บริเวณหน้าบึงพลาญชัย อำเภอเมืองร้อยเอ็ด สร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2541 เพื่อจำลองภาพความรุ่งเรืองในอดีตและทำหน้าที่เป็นสัญลักษณ์ประจำจังหวัด อักษรที่จารึกบนประตูเป็นอักษรไทยน้อยและไทยใหญ่ อ่านว่า “สาเกตนคร” นอกจากนี้ประตูเมืองยังเป็นพื้นที่สำคัญในการประกอบพิธีกรรมบุญผะเหวด และสามารถใช้เป็นสื่อการเรียนรู้เพื่อช่วยให้นักเรียนเข้าใจอัตลักษณ์และประวัติความเป็นมาของท้องถิ่น

พัฒนาการของเมืองร้อยเอ็ดสามารถแบ่งออกเป็นสามยุคสำคัญ ได้แก่ สมัยพุทธกาล สมัยผาแดง และสมัยอยุธยาถึงรัตนโกสินทร์ ในสมัยพุทธกาล สาเกตนครถือเป็นหนึ่งในสี่นครใหญ่ของภาคอีสาน มีเมืองบริวาร 11 เมือง และมีประตูเมืองจำนวนเท่ากัน พร้อมระบบคมนาคมและการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ เช่น การใช้ปีช้าวาและม้าแม่แล ต่อมาในสมัยผาแดง อาณาจักรกุลชนทะเลื่อมอำนาจ เมืองสาเกตนครถูกทิ้งร้างและเรียกกันว่า “บ้านกุ่มฮ้าง” ซึ่งสะท้อนอิทธิพลของขอมผ่านตำนานท้าวผาแดงและสงครามบุญบังไฟแสน ส่วนในสมัยอยุธยาและรัตนโกสินทร์ เมืองร้อยเอ็ดได้รับการฟื้นฟู มีการตั้งเมืองใหม่ เช่น เมืองทุ่งและเมืองสุวรรณภูมิ ท้าวธนได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าเมือง และประเพณีบุญผะเหวดได้สืบทอดเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมชุมชนมาจนถึงปัจจุบัน

ผลจากการประชุมเชิงปฏิบัติการด้านการบูรณาการประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในสถานศึกษา พบว่าเรื่องราวของสาเกตนครและเมืองร้อยเอ็ดสามารถนำมาใช้เป็นกรณีศึกษาในการเรียนการสอนเกี่ยวกับพัฒนาการของเมือง โครงสร้างการปกครอง และความสัมพันธ์ระหว่างเมืองหลวงกับเมืองบริวาร การใช้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น เช่น ประตูเมืองสาเกตนคร บึงพลาญชัย และพิธีกรรมบุญผะเหวด ช่วยส่งเสริมความเข้าใจด้านสัญลักษณ์และวัฒนธรรมของชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม

แนวทางการจัดกิจกรรมบูรณาการสามารถดำเนินการได้หลากหลายรูปแบบ อาทิ การจัดทำแผนที่เมืองโบราณเพื่อแสดงตำแหน่งเมืองขึ้นและประตูเมือง การสร้างแบบจำลองประตูเมืองโดยอ้างอิงจากใบเสมาหิน เพื่อศึกษาด้านสถาปัตยกรรมและความหมายเชิงสัญลักษณ์ การเล่าเรื่องตำนานท้องถิ่น เช่น บ้านกุ่มฮ้างและบุญผะเหวด รวมถึงการเชื่อมโยงสาระด้านสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เช่น ระบบการปกครองโบราณ การคมนาคม ความเชื่อ พิธีกรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น อาทิ ผ้าทอพื้นเมือง การเกษตร และการจัดการน้ำในบึงพลาญชัย

วิธีการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสม ได้แก่ การใช้กระบวนการเรียนรู้แบบโครงงาน (Project-Based Learning) ให้ผู้เรียนสร้างผลงาน เช่น แผนที่เมืองโบราณ แบบจำลองประตูเมือง และนิทรรศการวัฒนธรรม การจัดทัศนศึกษาเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมไปยังแหล่งเรียนรู้ในพื้นที่ รวมถึงการทำกิจกรรมกลุ่มและการอภิปราย เพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และการสื่อสาร

ผลที่คาดว่าจะได้รับการบูรณาการดังกล่าว คือ นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่นร้อยเอ็ด เกิดความภาคภูมิใจในถิ่นฐานของตนเอง การเรียนการสอนมีความน่าสนใจและส่งเสริมการมีส่วนร่วม สรุปได้ว่า การประชุมเชิงปฏิบัติการมีส่วนช่วยกำหนดแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ชัดเจน ทำให้สามารถนำเรื่องราวของอาณาจักรสาเกตุนครมาใช้เป็นฐานการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ เชื่อมโยงอดีตกับปัจจุบัน และส่งเสริมการอนุรักษ์มรดกท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

1. “สาเกตุนคร” เป็นชื่อโบราณที่ปรากฏในตำนานอรัญธศัตถ์ ใช้เรียกเมืองใหญ่ในดินแดนอีสาน ซึ่งปัจจุบัน คือ จังหวัดร้อยเอ็ด คำว่า “นคร” หมายถึงเมืองหลวงหรือเมืองสำคัญ ส่วนคำว่า “สาเกต” มีรากศัพท์มาจากคติความเชื่ออินเดียโบราณ สื่อถึงความศักดิ์สิทธิ์และรุ่งเรืองตามคติพุทธ-พราหมณ์ แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของวัฒนธรรมอินเดียที่เข้ามาในภูมิภาคนี้ตั้งแต่สมัยโบราณ ประตุมืองสาเกตุนครตั้งอยู่บริเวณด้านหน้าบึงปลาญชัย อำเภอเมืองร้อยเอ็ด สร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2541 เพื่อจำลองความเจริญรุ่งเรืองในอดีต โดยใช้แบบจากไบเซมาหินเมืองฟ้าแดดสงยาง จังหวัดกาฬสินธุ์ เปิดใช้อย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2542 ตัวอักษรบนประตุมืองเขียนด้วยอักษรไทยน้อยและไทยใหญ่อ่านว่า “สาเกตุนคร” ประตุมืองนี้นอกจากเป็นสัญลักษณ์ของจังหวัดแล้ว ยังเป็นประตูเข้าเมืองสี่ฟงของกัณฑ์ที่ 10 ในงานประเพณีบุญผะเหวดร้อยเอ็ด ประวัติเมืองร้อยเอ็ดสามารถแบ่งออกเป็นสามสมัยใหญ่ คือ สมัยพุทธกาล สมัยผาแดง และสมัยอยุธยา-รัตนโกสินทร์ ใน สมัยพุทธกาล เมืองสาเกตุนครปรากฏในตำนานอรัญธศัตถ์ว่าเป็นหนึ่งในสี่นครใหญ่ของภาคอีสาน ร่วมกับสกลนคร มรุกขนคร และอินทรีภูฐานนคร เมืองสาเกตุนครมีเมืองขึ้นอยู่ 11 เมือง และมีประตุมือง 11 ประตู เพื่อเชื่อมโยงเมืองขึ้นต่างๆ เข้ากับนครหลวง มีระบบสื่อสารและคมนาคมที่ดีเยี่ยม เช่น ปี่ชาววา ใช้ส่งสัญญาณข่าวสาร และม้าแม่แล หรือม้าพลาหก สำหรับส่งข่าวอย่างรวดเร็ว เข้าสู่สมัยผาแดงอาณาจักรกุลนทะเลซึ่งมีสาเกตุนครเป็นเมืองหลวงเริ่มเสื่อมอำนาจ พระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราชลูกสำเร็จโทษ ทำให้นางรัตนเทวีและท้าวสังขวิขชราชไอรสหนีไปเมืองเวียงคุก เมืองสาเกตุนครจึงกลายเป็นเมืองร้าง มีต้นกุ่มขึ้นรอบบึง จนเรียกว่า “บ้านกุ่มฮ้าง” ในขณะเดียวกัน อำนาจของขอมเข้ามาแผ่อิทธิพลในภูมิภาค ซึ่งสะท้อนผ่านตำนานท้าวผาแดงและสงครามบุญบังไฟแสน ใน สมัยอยุธยาและรัตนโกสินทร์ เมืองร้อยเอ็ดที่เคยร้างได้รับการฟื้นฟูในปี พ.ศ. 2256 พระเจ้าสร้อยศรีสมุทรพุทธางกูรให้จารย์แก้วกับครีวลาวมาตั้งเมืองทุ่ง ขึ้นกับจำปาศักดิ์ และต่อมาท้าวเม็ดและท้าวธนสืบทอดการปกครอง หลังจากนั้นมีการย้ายเมืองและตั้งเมืองใหม่ เช่น ดงท้าวสาร ซึ่งต่อมาเป็นเมืองสุวรรณภูมิ และท้าวธนได้รับแต่งตั้งเป็นพระยา ขัตติยวงษา เจ้าเมืองร้อยเอ็ด เมืองร้อยเอ็ดต่อมาได้เข้าร่วมสงครามและปรับเปลี่ยนการปกครองหลายครั้ง จนในที่สุดกลายเป็นจังหวัดร้อยเอ็ดพร้อมทั้งมีเมืองต่างๆ ที่เคยเป็นเมืองขึ้น ถูกยุบรวมเป็นอำเภอ จากอดีตจนถึงปัจจุบัน สาเกตุนครสะท้อนถึงความรุ่งเรืองและความสำคัญของเมืองในฐานะศูนย์กลางอาณาจักร ทั้งด้านการปกครอง ศาสนา วัฒนธรรม และการคมนาคม ทำให้ประตุมืองสาเกตุนครและเรื่องราวต่างๆ ของเมืองกลายเป็นมรดกทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญของจังหวัดร้อยเอ็ด การสะท้อนคุณค่าทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของสาเกตุนคร สอดคล้องกับผลการวิจัยของพงศ์สวัสดิ์ ราชจันทร์ (2564) พบว่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นช่วยเติมเต็มภาพอดีตของผู้คนและชุมชนให้สมบูรณ์ การศึกษาประวัติเมืองร้อยเอ็ดจากสมัยพุทธกาล สมัยผาแดง และสมัยอยุธยา-รัตนโกสินทร์ แสดงให้เห็นว่าสาเกตุนครเป็นศูนย์กลางการปกครอง การคมนาคม และศาสนา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่เน้นชีวิตผู้คนและชุมชน (สิริวรรณ สิริวนิชย์, 2561; พชรทองเรือง, 2561) การสร้างประตุมืองสาเกตุนครจึงไม่เพียงเป็นสัญลักษณ์ทางภูมิศาสตร์ แต่ยังเป็น

เครื่องมือในการสืบสานวัฒนธรรมและความรู้เกี่ยวกับอดีตให้คนรุ่นใหม่ได้เรียนรู้ การบูรณาการความรู้เชิงประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมในกระบวนการเรียนรู้ งานวิจัยของ วรวิทย์ นิเทศศิลป์ และชวลิต ขอดศิริ (2560) และฤทัยพรรณ ทองจับ (2564) ชี้ให้เห็นว่าการเรียนรู้แบบบูรณาการเชื่อมโยงเนื้อหาทางประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้นักเรียน/ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติและคิดวิเคราะห์ เช่น การศึกษาแหล่งเรียนรู้ในเชียงใหม่ หรือการจัดกิจกรรมประเพณีชักพระในสตูล ซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็นว่า การนำเรื่องราวของสาเกตุนครมาบูรณาการในชั้นเรียนสามารถสร้างทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และความรู้สึกผูกพันกับท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของชุมชนและความยั่งยืนของภูมิปัญญาท้องถิ่น ผลวิจัยของ ญฐนท ทวีสิน (2564) และพัชรี ทองเรือง (2561) แสดงให้เห็นว่าการเรียนรู้ท้องถิ่นที่ยั่งยืนต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน การมีเครือข่ายผู้เรียน ผู้รู้ และชุมชน ทำให้เกิดการสืบสานภูมิปัญญา เช่น การฟื้นฟูเมืองร้อยเอ็ดและการรักษาประเพณีต่างๆ ของท้องถิ่น การบูรณาการประวัติศาสตร์สาเกตุนครเข้ากับกิจกรรมชุมชน จึงเป็นการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด LICA Model การพัฒนาการเรียนการสอนแบบบูรณาการในศตวรรษที่ 21 พระสิทธิชัย รินฤทธิ์ (2563) และจิรัชพรรณ ชาญช่วง (2563) พบว่าการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการสามารถพัฒนาทักษะผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง การคิดเชื่อมโยง การวิเคราะห์ และการสร้างสรรค์ การนำสาเกตุนครและประวัติศาสตร์ร้อยเอ็ดมาใช้ในชั้นเรียน จึงสามารถตอบสนองต่อความต้องการของการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างเหมาะสม

ความสอดคล้องเชิงทฤษฎี “นคร” = เมืองหลวงหรือเมืองสำคัญ “สาเกต” = รากศัพท์มาจากคติความเชื่ออินเดียโบราณ สื่อถึงความศักดิ์สิทธิ์และความรุ่งเรือง (พุทธ-พราหมณ์) สะท้อนถึงอิทธิพลวัฒนธรรมอินเดียโบราณในอีสาน ประตุมืองสาเกตุนคร สร้างปี พ.ศ. 2541 จำลองแบบจากใบเสมาหินเมืองฟ้าแดดสงยาง เปิดอย่างเป็นทางการ 20 ก.พ. 2542 ตัวอักษรเขียนด้วยอักษรไทยน้อยและไทยใหญ่ ใช้เป็นสัญลักษณ์จังหวัด และประตูเข้าเมืองสีฟ้าในงานบุญผะเหวดกัณฑ์ที่ 10 พัฒนาการเมืองร้อยเอ็ดสมัยพุทธกาล: เมืองสาเกตุนครปรากฏในตำนานอุรังคธาตุ เป็นหนึ่งในสี่นครใหญ่ของอีสาน มีเมืองขึ้น 11 เมือง และ 11 ประตู สมัยผาแดง: อาณาจักรกุลทระล้อมอำนาจ เมืองสาเกตุนครกลายเป็นเมืองร้าง (บ้านกุ่มฮ้าง) สมัยอยุธยา-รัตนโกสินทร์: เมืองร้อยเอ็ดฟื้นตัวในปี พ.ศ. 2256 ผ่านการสืบทอดของท้าวमित ท้าวธน และพระยาขัติยวงษา ความสำคัญของเมือง ศูนย์กลางอาณาจักรด้านการปกครอง ศาสนา วัฒนธรรม และคมนาคม การสื่อสารโบราณ เช่น ปี่ซาวว้า และม้าแม่แล สอดคล้องกับทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ สังคมประกอบด้วยระบบย่อยที่ทำหน้าที่เฉพาะเพื่อให้สังคมดำรงอยู่และเกิดสมดุลระบบใดทำงานผิดพลาด จะเกิดการปรับตัวเองเพื่อกลับสู่สมดุล การแยกย่อย และการผสมผสาน เป็นลักษณะสำคัญของสังคมเมือง การประยุกต์วิเคราะห์โครงสร้างและหน้าที่ของชุมชนเมือง/ชนบท วิเคราะห์ความแตกต่างทางเศรษฐกิจและการผสมผสานทางสังคม ใช้ในการวิจัยเชิงสังคมวิทยาเพื่อวัดการเปลี่ยนแปลงและการประสานของระบบย่อยต่างๆ และทฤษฎีประวัติศาสตร์ ประวัติศาสตร์ คือ การศึกษากิจกรรมมนุษย์ในอดีต โดยการสร้างมโนภาพที่น่าจะเป็นไปได้จากหลักฐานที่มีอยู่ ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ไม่เป็นอัตวิสัย 100% เพราะขึ้นอยู่กับทางเลือกและตีความของนักประวัติศาสตร์ นักประวัติศาสตร์ต้องมีจินตนาการและความเข้าใจบริบทของอดีตเพื่อวิเคราะห์เหตุการณ์ การใช้ประโยชน์ เข้าใจพฤติกรรมมนุษย์และวัฒนธรรม เป็นบันทึกประสบการณ์และบทเรียนสำหรับปัจจุบันและอนาคต หลักฐานทางประวัติศาสตร์แบ่งเป็นปฐมภูมิ ทุติยภูมิ ตติยภูมิ และทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม วัฒนธรรมจากสังคมหนึ่งแพร่กระจายไปสู่สังคมหนึ่ง กระบวนการอาจผ่านตัวแทน เช่น นักปราชญ์ สื่อมวลชน การค้า หรือการติดต่อ

ระหว่างบุคคล ปรับเปลี่ยนให้เข้ากับวัฒนธรรมใหม่ การแพร่กระจายแพชชั่น เครื่องมือการผลิต การสมรสข้ามชาติในภาคอีสาน การกำหนดเขตพื้นที่วัฒนธรรมและศึกษาลักษณะเฉพาะทางประวัติศาสตร์

2. การบูรณาการประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในโรงเรียน พบว่าเรื่องราวของสาเกตุนครและเมืองร้อยเอ็ดสามารถนำมาสอนเป็นกรณีศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการเมือง โครงสร้างการปกครอง และเมืองขึ้นทั้ง 11 เมือง การใช้ประตูเมืองสาเกตุนคร บึงปลาญชัย และพิธีกรรมบุญผะเหวด เป็นสื่อช่วยให้เด็กเข้าใจสัญลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น แนวทางการบูรณาการในโรงเรียนสามารถจัดเป็นกิจกรรมได้หลายรูปแบบ ได้แก่ การสร้าง แผนที่เมืองโบราณ ระบุเมืองขึ้นและประตูเมือง การสร้าง แบบจำลองประตูเมืองจากใบเสมาหิน เพื่อเรียนรู้สถาปัตยกรรมและสัญลักษณ์เมือง การจัดกิจกรรม เล่าเรื่องตำนานท้องถิ่น เช่น บ้านกุ่มฮ้างและบุญผะเหวด รวมถึงการบูรณาการสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เช่น การสอนระบบการปกครองโบราณ การค้าและคมนาคม ความเชื่อ พิธีกรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น ผ้าทอพื้นเมือง การเกษตร และการจัดการน้ำในบึงปลาญชัย วิธีการจัดการเรียนการสอนที่แนะนำ คือ การใช้ Project-Based Learning ให้เด็กสร้างผลงาน เช่น แผนที่เมืองโบราณ แบบจำลองประตูเมือง และนิทรรศการวัฒนธรรม การจัดทัศนศึกษาเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ไปยังสถานที่สำคัญ เช่น ประตูเมืองสาเกตุนคร บึงปลาญชัย และแหล่งโบราณคดี รวมถึงการใช้กิจกรรมกลุ่มและอภิปรายเพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และการสื่อสาร ผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการบูรณาการนี้คือ นักเรียนมีความเข้าใจประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและวัฒนธรรมร้อยเอ็ด เกิดความภูมิใจและตระหนักถึงมรดกท้องถิ่น การเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีส่วนร่วม สนุกสนาน และพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ สรุปได้ว่า การประชุมเชิงปฏิบัติการช่วยกำหนดแนวทางและกิจกรรมบูรณาการที่ชัดเจน ทำให้สามารถใช้เรื่องราวของ อาณาจักรสาเกตุนคร และเมืองร้อยเอ็ด เป็นฐานการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ในโรงเรียน เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ศาสนา และภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างมีชีวิตชีวา สามารถเชื่อมโยงอดีตกับปัจจุบัน และส่งเสริมการอนุรักษ์มรดกท้องถิ่นอย่างยั่งยืน จากผลการวิจัยเรื่องการบูรณาการประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและศิลปวัฒนธรรมในโรงเรียน พบว่า การนำเรื่องราวของ สาเกตุนครและเมืองร้อยเอ็ด มาเป็นกรณีศึกษาสามารถสร้างความเข้าใจในด้านพัฒนาการเมือง โครงสร้างการปกครอง และวัฒนธรรมท้องถิ่นให้กับนักเรียนได้อย่างเป็นรูปธรรม การจัดกิจกรรม เช่น การสร้างแผนที่เมืองโบราณ การสร้างแบบจำลองประตูเมือง การเล่าเรื่องตำนานท้องถิ่น และการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้นักเรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้ด้านสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเข้ากับประสบการณ์จริง สอดคล้องกับ วรวิทย์ นิเทศศิลป์ และชลิต ขอดศิริ (2560) การเรียนการสอนแบบ Project-Based Learning ช่วยให้นักเรียนเกิดการมีส่วนร่วมและพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การสื่อสาร และความคิดสร้างสรรค์ นอกจากนี้ การจัดทัศนศึกษาเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม เช่น ประตูเมืองสาเกตุนคร บึงปลาญชัย และแหล่งโบราณคดี ยังช่วยให้นักเรียนเห็นคุณค่าและความสำคัญของมรดกท้องถิ่น ส่งผลให้เกิดความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน ในลักษณะเดียวกัน การศึกษาเรื่องการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นล้านนา พบว่า การบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น งานหัตถกรรม เครื่องเงิน วัดศรีสุพรรณ และบ้านถวายเป็นต้นทำให้เกิดการเรียนรู้ทั้งด้านทักษะการทำงาน การวางแผน การแก้ปัญหา และความคิดสร้างสรรค์ รวมถึงสามารถนำความรู้ที่ได้ไปสร้างกิจกรรมให้เด็กในอนาคต นอกจากนี้ การศึกษาชุมชนแห่งการเรียนรู้ เช่น บ้านห้วยใหญ่ พบว่า บริบททางกายภาพและสังคม วัฒนธรรม และความสัมพันธ์เครือญาติ เป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้และการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน การเรียนรู้ในชุมชนจึงไม่เพียงแต่เกิดขึ้นในห้องเรียน แต่เกิดขึ้นจากการมีส่วนร่วมในกิจกรรมจริงในสภาพแวดล้อมท้องถิ่น สอดคล้องกับพระวิรัชศักดิ์ จันทวิโส (2561) และ สิริวรรณ สิริวนิชย์ (2561) การเรียนรู้แบบบูรณาการในสาระสังคมศึกษา ชี้ให้เห็นว่าการเชื่อมโยงเนื้อหาวิชาเข้าด้วยกัน

การปฏิบัติจริง และการเรียนรู้จากธรรมชาติ ช่วยให้ผู้เรียนเกิดทักษะการคิดวิเคราะห์และสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

นอกจากนี้ การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในจังหวัดสมุทรสาครยังชี้ว่า การบูรณาการเรื่องราวท้องถิ่นกับเนื้อหาประวัติศาสตร์ชาติ ช่วยให้เกิดความเข้าใจในมิติทั้งเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และการพัฒนาพื้นที่ แต่ควรขยายการเรียนรู้ไปสู่ความรู้ท้องถิ่นเฉพาะด้านและภูมิปัญญาชุมชนเพื่อสร้างคุณค่าในระยะยาว งานวิจัยของ ขวัญธิธัมม์ ทิพย์บุญทรัพย์ (2562) แสดงให้เห็นว่าเรื่องราวของอาณาจักรสาเกตุนครและเมืองร้อยเอ็ดสามารถใช้เป็นฐานการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ นักเรียนสามารถเข้าใจโครงสร้างเมือง เมืองขึ้นทั้ง 11 เมือง ประตุมืองสาเกตุนคร และพิธีกรรมบุญผะเหวด ผ่านกิจกรรมการสร้างแผนที่และแบบจำลองประตุมือง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่เน้นชีวิตและกิจกรรมของผู้คนทั่วไป ทำให้เด็กเห็นภาพอดีตของสังคมไทยชัดเจนและเชื่อมโยงกับปัจจุบันได้ง่ายขึ้น งานวิจัยของ ฤทัยพรรณ ทองจับ (2564) และพระสิทธิชัย รินฤทธิ (2563) พบว่าการบูรณาการประเพณีท้องถิ่น เช่น บุญผะเหวด แห่พระแข่งเรือยาวขึ้นโขนชิงธง และประเพณีชักพระ ช่วยให้นักเรียนไม่เพียงเข้าใจประวัติศาสตร์เท่านั้น แต่ยังเกิดความตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรม ในท้องถิ่น ทำให้เกิดความภาคภูมิใจและกระตุ้นให้ร่วมอนุรักษ์มรดกเหล่านี้อย่างยิ่งย่น การศึกษาของ จิรัชพรรณ ชาญช่วง (2563) และ วรันันท์ ฉายารัตน์ (2564) ชี้ให้เห็นว่า การจัดการเรียนการสอนแบบ บูรณาการเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ใช้ Project-Based Learning และกิจกรรมเชิงปฏิบัติจริง เช่น การสร้างแบบจำลองแผนที่เมือง การจัดนิทรรศการ และทัศนศึกษาเชิงวัฒนธรรม ช่วยพัฒนาทักษะ การคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การทำงานร่วมกับผู้อื่น และการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง นอกจากนี้ยัง ช่วยให้ผู้เรียนเห็นความเชื่อมโยงระหว่างวิชา เช่น สังคมศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม คณิตศาสตร์ และ วิทยาศาสตร์ งานวิจัยของ วรันันท์ ฉายารัตน์ (2564) พบว่าการจัดการเรียนรู้โดยเชื่อมโยงกับสถานที่จริง เช่น บึงพลานุชัย ประตุมืองสาเกตุนคร หรือเส้นทางท่องเที่ยวเศรษฐกิจ EEC จังหวัดระยอง ทำให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้เชิงบริบท สัมผัสวิถีชีวิตชุมชน และเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างแท้จริง การลงมือปฏิบัติและ สัมผัสของจริงทำให้เกิดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดของการศึกษาสังคมศึกษา ในศตวรรษที่ 21 สอดคล้องกับงานของ พงศ์สวัสดิ์ ราชจันทร์ (2564) ชี้ว่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นช่วยเติมเต็ม ภาพอดีตของสังคมไทยโดยให้ความสำคัญกับชีวิตผู้คนทั่วไป ซึ่งทำให้ผู้เรียนเห็นภาพรวมของสังคมไทย ในอดีตอย่างสมบูรณ์ การใช้กรณีศึกษาเช่น สาเกตุนคร ร้อยเอ็ด หรือประเพณีชักพระ ช่วยให้ผู้เรียน เข้าใจแนวคิดประวัติศาสตร์ การวิเคราะห์เหตุการณ์ และการตีความหลักฐานได้ดียิ่งขึ้น

งานวิจัยของ ณฐนนท ทวีสิน (2564) และ วีระนุช กุลสุวรรณ และในตะวัน กำหมอม (2566) พบว่า การนำเรื่องราวท้องถิ่น เช่น อาณาจักรสาเกตุนคร เมืองร้อยเอ็ด บุญผะเหวด กระโจมน้ำหนาว มาบูรณาการในการเรียนการสอนสามารถสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีชีวิตชีวา สอดคล้องกับ ผลลัพธ์จากงานวิจัยของ วิชัย พ้องเสียง (2565) พบว่า การใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมหน่วยประวัติศาสตร์ ท้องถิ่นควบคู่กับกิจกรรมทัศนศึกษา สามารถเพิ่ม ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการคิด วิเคราะห์ของนักเรียน และทำให้เกิดความพึงพอใจต่อการเรียนสูงสุด และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ อมรรัตน์ ใจโต (2567) พบว่า การนำประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมาประยุกต์กับ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และเชิงพุทธ สามารถสร้างกิจกรรมที่ตอบสนองต่อทั้งผู้เรียนและนักท่องเที่ยว โดยมีประเด็นสำคัญ คือ การใช้เรื่องราวท้องถิ่นเป็นแกนกลางของการเรียนรู้หรือท่องเที่ยว กิจกรรมแบบมีส่วนร่วม เช่น การตาม รอยประวัติศาสตร์ การเข้าร่วมเทศกาลท้องถิ่นการเชื่อมโยงสถานที่จริงกับเนื้อหาทางประวัติศาสตร์ เช่น วัด โบราณสถาน เส้นทางเดินทางของนักสำรวจ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1.1 โรงเรียนควรสร้างสื่อการเรียนรู้ เช่น แผนที่เมืองโบราณ แบบจำลองประตุมือง วิดีโอ หรือ AR/VR จำลองเมืองสาเกตุนคร เพื่อให้เด็กเข้าใจโครงสร้างเมือง ระบบคมนาคม และความสำคัญทางประวัติศาสตร์อย่างมีประสิทธิภาพจริง

1.2 เน้นการเชื่อมโยงประวัติศาสตร์กับสาระสังคมศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การสอนพิธีกรรมบุญผะเหวด การทอผ้าพื้นเมือง หรือการจัดการน้ำในบึงปลาชัย เพื่อให้ นักเรียนเรียนรู้แบบองค์รวม

1.3 ส่งเสริมนักเรียนให้ไปสถานที่จริง เช่น ประตุมืองสาเกตุนคร บึงปลาชัย และแหล่งโบราณคดี เพื่อเห็นบริบทจริงของเมือง สร้างความตระหนักและความภูมิใจในมรดกท้องถิ่น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ศึกษาเมืองขึ้นและอาณาจักรใกล้เคียง เช่น สกลนคร มุกขนคร และอินทรีภูฐานคร เพื่อเปรียบเทียบพัฒนาการเมือง ระบบการปกครอง และวัฒนธรรม ทำให้เข้าใจภาพรวมของอีสานโบราณได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

2.2 พัฒนาลือการเรียนรู้แบบดิจิทัล ใช้เทคโนโลยี เช่น วิดีโอ AR/VR หรือแอปพลิเคชัน จำลองเมืองสาเกตุนคร เพื่อให้การเรียนการสอนมีความน่าสนใจและสามารถเข้าถึงนักเรียนได้หลากหลายกลุ่ม

2.3 ศึกษาและวิเคราะห์ผลกระทบต่อการเรียนรู้ของนักเรียนตรวจสอบว่าการบูรณาการ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นช่วยพัฒนาทักษะด้านความคิดวิเคราะห์ ความภูมิใจในท้องถิ่น และความเข้าใจวัฒนธรรม ของนักเรียนอย่างไร เพื่อปรับปรุงวิธีการสอนในอนาคตให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

บรรณานุกรม

- ขวัญธิริศม์ ทิพย์บุญทรัพย์. (2562). การอนุรักษ์และสืบสานประเพณีแห่พระแข่งเรือขึ้นโขงชิงธง อำเภอลอง จังหวัดชุมพร เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านทับวัง. *หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาสังคม ศาสนาและวัฒนธรรม, บัณฑิตวิทยาลัย, วิทยาลัยทองสุข.*
- จิรัชพรรณ ชาลู่ช่าง. (2563). การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการเพื่อพัฒนา ทักษะการ คิดขั้นสูง: การเรียนรู้สู่การปฏิบัติจริง. *วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 48(3): 78-89.*
- ณฐนนท ทวีสิน. (2565). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม “เซิ้งผ้าไหม” ของบ้านขาวอำเภอสกลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด.* คณะสังคมศาสตร์และศึกษาศาสตร์, วิทยาลัยทองสุข.
- ทรงคุณ จันทกร. (2553). *การวิจัยเชิงคุณภาพทางวัฒนธรรมชั้นสูง.* มหาสารคาม: สถาบันวิจัยศิลปและวัฒนธรรมอีสาน.
- ในตะวัน กำหอม. (2559). *การวิจัยทางสังคมศาสตร์และวัฒนธรรมศาสตร์.* มหาสารคาม: โรงพิมพ์ที่คอมมหาสารคาม.
- ในตะวัน กำหอม. (2559). *ผ้าไหม: การอนุรักษ์และพัฒนาเพื่อส่งเสริมวิถี วัฒนธรรมชุมชน ตำบลขาวอำเภอสกลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ดความหลากหลายทางวัฒนธรรม.* คณะวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ฉบับที่ 26 ปีที่ 12 เดือน พฤษภาคม-สิงหาคม.
- พงศ์สวัสดิ์ ราชจันทร์. (2564). ประเด็นคัดสรรว่าด้วยความหมายและความสำคัญสำหรับการศึกษา ภาวะผู้นำ. *Journal of Roi Kaensarn Academi, 7(2): 365-378.*

- พระวีระศักดิ์ จันทวิโร (2561). การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการวิชาสังคมศึกษา. *วารสารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*, 8(2): 85-92.
- พระสิทธิชัย รินฤทธิ. (2563). การจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาในศตวรรษที่ 21. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 5(2): 204-212.
- พัชร ทองเรือง. (2561). การจัดการเรียนรู้ชุมชน. *วารสารสังคมมนุษย์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช*, 8(2): 50-51.
- ยศ สันตสมบัติ. (2540). *มนุษย์กับวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- รัฐทิติยา หิรัณยหาด. (2554). แนวทางการพัฒนาเพื่อส่งเสริมศักยภาพหมู่บ้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว: กรณีศึกษากองบ้านหนองขาว อำเภอดำม่วง จังหวัดกาญจนบุรี. *การค้นคว้าแบบอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*, สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เรณู โกศินานนท์. (2542). *สืบสานนาฏศิลป์ไทย*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ฤทัยพรรณ ทองจับ. (2564). ประเพณีชักพระ: การบูรณาการเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนบ้านคลองขุด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล. *หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, สาขาสังคมศาสนาและวัฒนธรรม, วิทยาลัยทองสุข.
- วรณันท์ ฉายารัตน์. (2564). “การท่องเที่ยวเศรษฐกิจตามเส้นทาง EEC”: พื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกเพื่อบูรณาการการสอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมโรงเรียนนิคมสร้างตนเองจังหวัดระยอง. *หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, สาขาวิชาสังคม ศาสนาและวัฒนธรรม, วิทยาลัยทองสุข.
- วรวิทย์ นิเทศศิลป์ และชวลิต ขอดศิริ. (2560). *การบูรณาการการเรียนการสอนด้วยวิธีการทาบารุงศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นล้านนา*. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิชัย พ้องเสียง. (2565). การพัฒนาหนังสืออ่านเพิ่มเติมหน่วยประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เรื่องสาเกตนครบ้านเราของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์และกิจกรรมทัศนศึกษา. *วารสารสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 6(1): 70-79.
- วีระนุช กุลสุวรรณ และในตะวัน กำหอม. (2566). กระโจมบ้านขาว: สื่อสัญลักษณ์ การอนุรักษ์และการพัฒนาเพื่อส่งเสริมวิถีวัฒนธรรม ตำบลขาว อำเภอสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด. *หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, สาขาวิชาสังคม ศาสนาและวัฒนธรรม, วิทยาลัยทองสุข.
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (2533). *งานมหกรรมวัฒนธรรมพื้นบ้าน 33*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง กรุ๊ป.
- สิริวรรณ สิริวนิชย์. (2561). *ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น*. คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุรพล วิรุฬห์รักษ์. (2543). *วิวัฒนาการนาฏศิลป์ไทยในกรุงรัตนโกสินทร์ พ.ศ.2325-2477*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อมรรัตน์ ใจโต. (2567). พันธุมบุรี : เส้นทางและกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงพุทธ เพื่อการบูรณาการการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนวัดไผ่โรงวัว จังหวัดสุพรรณบุรี. *หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, สาขาวิชาสังคม ศาสนาและวัฒนธรรม, วิทยาลัยทองสุข.

การบริหารโครงการสถานศึกษาสีขาวแบบมีส่วนร่วม ตามหลักสังคหวัตถุ 4
ของโรงเรียนหัวไทร (เรือนประชาบาล) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3

The Participatory Administration of the White School Project based on
Sanghahavatthus 4 of Huasairuenprachaban School
under the Nakhon Si Thammarat Primary
Educational Service Area 3

สวิตต์ นวลมิ่ง*

Sawit Nuanming

บุญเลิศ วีระพรกานต์

Boonlert Weeraponkan

พระครูเขมธรรมโมหิต

Phrakhrukhemathammakhsit

สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

Department of Buddhist Educational Administration, Faculty of Education,

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Si Thammarat Campus

Corresponding author, e-mail: sweetyman1470@gmail.com*

วันที่รับบทความ (Received): 21 ธันวาคม 2568

วันที่แก้ไขบทความ (Revised): 7 มกราคม 2569

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted): 12 มกราคม 2569

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพการดำเนินงานโครงการสถานศึกษาสีขาวแบบมีส่วนร่วม 2) แนวทางการบริหารโครงการสถานศึกษาสีขาวแบบมีส่วนร่วม ตามหลักสังคหวัตถุ 4 3) นำเสนอและประเมินแนวทาง งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย 3 ระยะ ดังนี้ ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพการดำเนินงานโครงการสถานศึกษาสีขาวแบบมีส่วนร่วม ซึ่งเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูล จำนวน 15 คน ประกอบด้วยรองผู้อำนวยการและครู เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกโดยตรวจสอบความตรงของเนื้อหา การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ระยะที่ 2 การร่างแนวทางการบริหารโครงการสถานศึกษาสีขาวแบบมีส่วนร่วม ตามหลักสังคหวัตถุ 4 เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 รูป/คน ประกอบด้วย นักวิชาการศึกษา ผู้อำนวยการโรงเรียนและพระสงฆ์ เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสัมภาษณ์เพื่อร่างแนวทาง การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ระยะที่ 3 การนำเสนอและประเมินแนวทาง เก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 รูป/คน ประกอบด้วย ประธานคณะกรรมการสถานศึกษา ผู้อำนวยการ และพระสงฆ์ โดยการสนทนากลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบประเมินแนวทาง การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลจากการวิจัยพบว่า 1) สภาพการดำเนินโครงการสถานศึกษาสีขาวแบบมีส่วนร่วม พบว่ามีการดำเนินงานโครงการสถานศึกษาสีขาว 5 มาตรการ โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย ส่งผลให้ลดปัจจัยเสี่ยงด้านยาเสพติดและอบายมุขของโรงเรียน แต่มีข้อจำกัดด้านการสื่อสาร ภาระงานครูมากเกินไป ข้อจำกัดด้านงบประมาณ ขาดผู้เชี่ยวชาญ และการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียน ชุมชนและหน่วยงานภายนอกไม่ทั่วถึง 2) การศึกษาแนวทางพบว่า การดำเนินงานสถานศึกษาสีขาว 5 มาตรการ คือ มาตรการด้านการป้องกัน มาตรการด้านการค้นหา มาตรการด้านการรักษา มาตรการด้านการเฝ้าระวัง และมาตรการด้านการบริหารจัดการ แบบมีส่วนร่วม 4 องค์ประกอบ คือ การตัดสินใจ การดำเนินการ การรับผลประโยชน์และการติดตามประเมินผล และบูรณาการกับหลักสังคหวัตถุ 4 คือ ทาน ปิยาจา อตถจริยาและสมานัตตตา โดยมีกระบวนการดำเนินงานโดยการวางแผน ดำเนินงาน ติดตามประเมินผล และปรับปรุงพัฒนา 3) การนำเสนอและประเมินแนวทางพบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิทุกคนมีความเห็นเห็นว่าแนวทางที่เสนอมีความครบถ้วน เหมาะสม เป็นไปได้ เป็นประโยชน์และสามารถนำไปใช้ได้จริงในบริบทของโรงเรียน

คำสำคัญ: สถานศึกษาสีขาว; การบริหารแบบมีส่วนร่วม; สังคหวัตถุ 4

Abstract

This research article aims to Study 1) the conditions of the participatory administration of the white school project. 2) the guideline for the participatory administration of the white school project based on Sanghahavatthus 4. 3) to propose and evaluate the guideline. This qualitative study consisted of three phases. Phase 1: The conditions of the participatory administration of the white school project was examined through the in-depth interviews with 15 key informants, including the deputy directors and teachers. The instrument was an in-depth interview form with content validity checked. Data were analyzed by using content analysis. Phase 2: The guideline for the participatory administration of the white school project based on Sanghahavatthus 4 was developed through interviews with 5 experts, including academic officer, directors, and monk. The instrument was the interview form. Data were analyzed by using content analysis. Phase 3: The focus group discussion and evaluation the guideline of 7 persons was conducted, including the chairman of the school board, the directors, and the monk. The instrument was the guideline evaluation form. Data were analyzed by using content analysis.

The research results were found as follows: 1) The conditions of the participatory administration of the white school project contains five measures with participation from stakeholders. This reduced drug-related and risk factors. However, limitations were identified in communication, teacher workload, budget, specialists, and consistency of community participation. 2) The study revealed the operation of the five measures (prevention, detection, treatment, surveillance, and management) operated through four participatory components: decision-making, operation, benefit-sharing, monitoring and evaluation. These were integrated with the Sanghahavatthu 4: generosity, kind speech, helpfulness, and impartiality. The process consisted of planning, operation, monitoring and evaluation, and improvement and development.

3) The persons agreed the proposed guideline was appropriate, feasible, beneficial within the school context.

Keywords: The White School; the participatory administration; Sanghavatthu 4

บทนำ

ประเทศไทยกำลังเผชิญความท้าทายในหลายด้านที่มีผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศในระยะยาว ไม่ว่าจะเป็นปัญหาเศรษฐกิจ ความเหลื่อมล้ำในสังคม การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี รวมถึงการเปลี่ยนแปลงทางสภาพภูมิอากาศ แผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) ถูกกำหนดขึ้นมาเพื่อเป็นกรอบการพัฒนาประเทศที่ครอบคลุมและยั่งยืน โดยมุ่งเน้นการสร้างอนาคตที่ดีขึ้นสำหรับคนไทย ผ่านการพัฒนาที่สอดคล้องกับบริบทและความต้องการของประเทศ แผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี เป็นแผนยุทธศาสตร์ชาติฉบับแรกของประเทศไทยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย เป็นยุทธศาสตร์ชาติในการพัฒนาประเทศไทยโดยได้กำหนดวิสัยทัศน์ “ประเทศไทย มีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” (ราชกิจจานุเบกษา, 2561) หนึ่งในด้านสำคัญของยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี คือ ด้านความมั่นคง ซึ่งมีเป้าหมายในการสร้างความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยให้กับสังคมไทย การแก้ไขปัญหายาเสพติดถือเป็นหนึ่งในภารกิจหลักของด้านนี้ เนื่องจากยาเสพติดและอบายมุขเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการเกิดอาชญากรรมและความไม่สงบในสังคม

กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดมาตรการป้องกันให้นักเรียนมีภูมิคุ้มกัน มีทักษะชีวิตในการดำเนินชีวิตโดยปราศจากสิ่งเสพติดและอบายมุข และใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ เพื่อหลีกเลี่ยงการหมกมุ่นกับสิ่งเสพติดและอบายมุข รวมไปถึงการดูแลและช่วยเหลือนักเรียนที่ไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดด้วย กระทรวงศึกษาธิการจึงได้มีการกำหนดนโยบายให้สถานศึกษาในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการดำเนินโครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัยจากยาเสพติดและอบายมุข โดยให้มีการร่วมมือของทุกฝ่ายภายใต้แนวคิดและหลักการของ “4 ประสาน 2 คำ” 4 ประสาน ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้แทนครู ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนนักเรียน และส่วน 2 คำ ได้แก่ ดำรง พระสงฆ์ ที่อยู่ในบริเวณชุมชน และเพื่อให้สถานศึกษามีระบบการทำงานที่เข้มแข็งและยั่งยืน จึงให้สถานศึกษาดำเนินโครงการตาม “ยุทธศาสตร์ 5 มาตรการ และกลยุทธ์ 4 ต้อง 2 ไม่” ยุทธศาสตร์ 5 มาตรการ มีดังนี้ 1) มาตรการด้านการป้องกัน 2) มาตรการด้านการค้นหา 3) มาตรการด้านการรักษา 4) มาตรการด้านการเฝ้าระวัง 5) มาตรการด้านการบริหารจัดการ กลยุทธ์ 4 ต้อง คือ 1) ต้องมียุทธศาสตร์ 2) ต้องมีแผนงาน 3) ต้องมีระบบข้อมูล 4) ต้องมีเครือข่าย 2 ไม่มีดังนี้ 1) ไม่ปกปิดข้อมูล 2) ไม่ปล่อย (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2564: 53)

การแก้ปัญหายาเสพติดและการบริหารงานภายในองค์กร จากปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดที่เข้ามาสู่ในสถานศึกษานั้น เป็นปัญหาใหญ่หลวงต่อโรงเรียนและชุมชน เพื่อให้นักเรียนเป็นคนดี คนเก่ง มีความสุข ไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด หน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษา คือ การกำหนดนโยบายและวางแผนงานในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดในสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาจึงควรนำเอาหลักธรรมมาใช้ในการบริหารสถานศึกษาหรือโครงการที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียนและชุมชน หลักสังคหวัตถุ 4 ซึ่งเป็นธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจบุคคลให้สามัคคีต่อกัน มีเมตตาริจิต มีความรักความปรารถนาดีต่อกัน ประกอบด้วย 4 อย่าง คือ (1) ทาน คือ การเสียสละการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของตลอดจนถึงการให้ความรู้และแนะนำสั่งสอนที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรม (2) ปิยวาจา คือ เจรจาถ้อยคำที่อ่อนหวาน ได้แก่ การพูดถ้อยคำน่ารัก กล่าวคำสุภาพไพเราะ สมานสามัคคีก่อให้เกิดเมตติและความรักใคร่นับถือ ตลอดจนถึงถ้อยคำที่มีประโยชน์เป็นธรรมอื่นๆ (3) อตถจริยา คือ การประพฤติสิ่งที่

ประโยชน์แก่ผู้อื่น อันได้แก่ การชวนชวาย ช่วยเหลือ กิจกรรมบำเพ็ญสาธารณประโยชน์และสนับสนุนส่งเสริมในทางศีลธรรม และ (4) สมานัตตตา คือ ความเป็นผู้เสมอต้นเสมอปลาย อันได้แก่ความเป็นคนดีต่อผู้อื่น เสมอต้นเสมอปลาย ความมีใจร่วมทุกข์ร่วมสุขกับผู้อื่นทุกเวลา และทุกกรณี (กรรมศาสนา, 2544: 146)

จากที่กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดมาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา มาแล้วนั้น โรงเรียนหัวไทร (เรือนประชาบาล) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 3 เป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ เป็นโรงเรียนประจำอำเภอและมีชื่อเสียงในด้านวิชาการ จึงทำให้นักเรียนในอำเภอส่วนใหญ่สนใจมาเรียนเป็นจำนวนมาก ซึ่งโรงเรียนได้ตั้งอยู่ในอำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช ในจังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นอีกหนึ่งพื้นที่ที่มีการพบเจอปัญหายาเสพติดอยู่ บ่อยครั้ง สำนักงานตำรวจแห่งชาติได้ประมวลผลทางสถิติในระบบ CRIMES จังหวัดนครศรีธรรมราช มีผลการจับกุมสูงสุดเป็นอันดับ 1 ของประเทศ (บุญธนา ภัทรธัญพงศ์, [ออนไลน์]) ดังนั้น โรงเรียนหัวไทร (เรือนประชาบาล) ได้ดำเนินโครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัยจากยาเสพติดและอบายมุข ตามนโยบายของ กระทรวงศึกษาธิการ ตั้งแต่ปี 2558 ตาม “ยุทธศาสตร์ 5 มาตรการ และกลยุทธ์ 4 ต้อง 2 ไม่” เพื่อส่งเสริมพัฒนาป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนให้ปลอดภัยจากสิ่งเสพติดและอบายมุขต่างๆ ทุกรูปแบบ โดยความร่วมมือของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจากการดำเนินงานโครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัยจากยาเสพติดและอบายมุข ของโรงเรียนหัวไทร (เรือนประชาบาล) ที่ผ่านมา ปัญหาของนักเรียนและสถานศึกษา ยังไม่ได้รับการแก้ไขอย่างยั่งยืน การร่วมมือจากครูในโรงเรียนและชุมชนไม่ทั่วถึง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงต้องการทำความเข้าใจว่า เมื่อดำเนินงานสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัยจากยาเสพติดและอบายมุขแล้ว ทำไมยังมีนักเรียนไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดและอบายมุข เพื่อแก้ปัญหาเสพติดและอบายมุขในโรงเรียนหัวไทร (เรือนประชาบาล) จึงได้นำการบริหารแบบมีส่วนร่วมมาเป็นหลักในการบริหารโครงการ ที่จะให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทมากขึ้น อีกทั้งยังนำหลักสังคหวัตถุ 4 ซึ่งประกอบด้วยหลักธรรม 4 ประการ คือ ทาน ปิยวาจา อตถจริยาและสมานัตตตา ที่สามารถนำมาพัฒนาและส่งเสริมการดำเนินงานโครงการสถานศึกษาสีขาว ของโรงเรียนหัวไทร (เรือนประชาบาล) ให้ประสบความสำเร็จและบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

วัตถุประสงค์การวิจัย

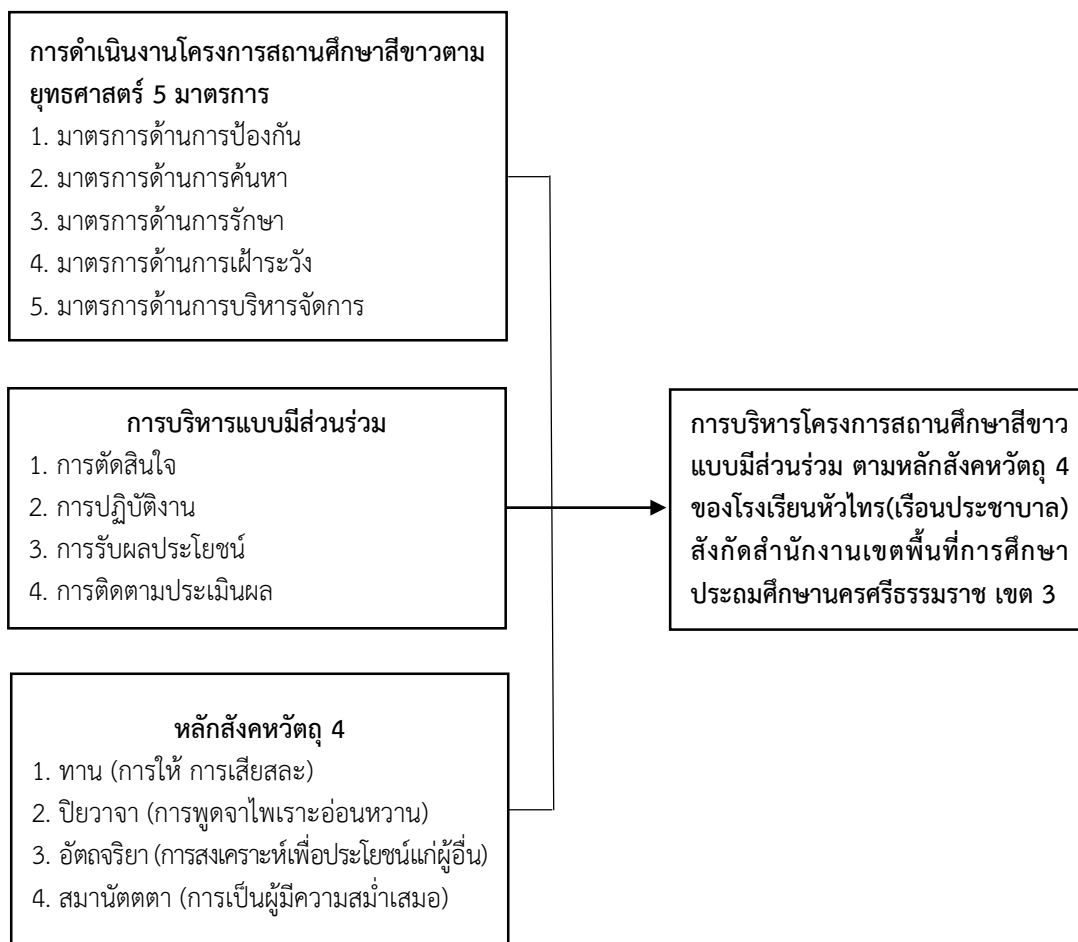
1. เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานโครงการสถานศึกษาสีขาวแบบมีส่วนร่วม ของโรงเรียนหัวไทร (เรือนประชาบาล) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 3
2. เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารโครงการสถานศึกษาสีขาวแบบมีส่วนร่วม ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของโรงเรียนหัวไทร (เรือนประชาบาล) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 3
3. เพื่อนำเสนอและประเมินแนวทางการบริหารโครงการสถานศึกษาสีขาวแบบมีส่วนร่วม ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของโรงเรียนหัวไทร (เรือนประชาบาล) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานโครงการสถานศึกษาสีขาว จากคู่มือการดำเนินการโครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัยจากยาเสพติดและอบายมุข ซึ่งมีแนวทางการดำเนินการตามยุทธศาสตร์ 5 มาตรการ ประกอบด้วย มาตรการด้านการป้องกัน มาตรการด้านการค้นหา มาตรการด้านการรักษา มาตรการด้านการเฝ้าระวังและมาตรการ

ด้านการบริหารจัดการ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์จากแนวคิด ทฤษฎีการบริหารแบบมีส่วนร่วม จากนั้นวิชาการที่หลากหลาย จนได้องค์ประกอบ ดังนี้ การตัดสินใจ การปฏิบัติงาน การรับผลประโยชน์และการติดตามประเมินผล และผู้วิจัยได้ศึกษาและสังเคราะห์องค์ประกอบหลักสังคหวัตถ์ 4 จากพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประกอบด้วย ทาน ปิยวาจา อตถจริยาและสมานัตตาดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้นำมาสรุปเป็นกรอบแนวคิด โครงการสถานศึกษาสีขาวแบบมีส่วนร่วม ตามหลักสังคหวัตถ์ 4 ของโรงเรียนหัวไทร (เรือนประชาบาล) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้ศึกษาใน 3 ลักษณะ คือ ศึกษาค้นคว้าทางเอกสาร (Documentary Investigation) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

2. ขั้นตอนการศึกษาสภาพการดำเนินงานโครงการสถานศึกษาสีขาวแบบมีส่วนร่วม

2.1 ผู้ให้ข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ จำนวน 15 คน ประกอบด้วย รองผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 2 คน หัวหน้าโครงการสถานศึกษาสีขาว จำนวน 1 คน ครู จำนวน 9 คน และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 3 คน

2.2 เครื่องมือในขั้นตอนการศึกษาสภาพ คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานโครงการสถานศึกษาสีขาวแบบมีส่วนร่วม ของโรงเรียนหัวไทร (เรือนประชาบาล) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 ตรวจสอบเครื่องมือโดยตรวจสอบความตรงของเนื้อหา

2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 15 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์สภาพการดำเนินงานโครงการสถานศึกษาสีขาวแบบมีส่วนร่วม ของโรงเรียนหัวไทร (เรือนประชาบาล) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3

2.4 วิเคราะห์โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

3. ขั้นตอนการศึกษาแนวทางการบริหารโครงการสถานศึกษาสีขาวแบบมีส่วนร่วมตามหลักสังคหวัตถุ 4

3.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 รูป/คน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 2 คน นักวิชาการศึกษา จำนวน 1 คน พระที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาโทขึ้นไป จำนวน 1 รูป และพนักงานเจ้าหน้าที่ส่งเสริมความประพฤตินักเรียนและนักศึกษา จำนวน 1 คน

3.2 เครื่องมือในขั้นตอนการศึกษาแนวทาง คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับการบริหารโครงการสถานศึกษาสีขาวแบบมีส่วนร่วม ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของโรงเรียนหัวไทร (เรือนประชาบาล) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3

3.3 สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 รูป/คน โดยใช้ร่างแนวการบริหารโครงการสถานศึกษาสีขาวแบบมีส่วนร่วม ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของโรงเรียนหัวไทร (เรือนประชาบาล) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3

3.4 วิเคราะห์โดยนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญมาเรียบเรียงและปรับแก้ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

4. ขั้นตอนการนำเสนอและประเมินแนวทางการบริหารโครงการสถานศึกษาสีขาวแบบมีส่วนร่วมตามหลักสังคหวัตถุ 4

4.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 รูป/คน ประกอบด้วย ประธานพระสงฆ์ 1 รูป คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 1 คน ผู้อำนวยการโรงเรียน 3 คน อดีตผู้อำนวยการโรงเรียน 1 คน หัวหน้าโครงการสถานศึกษาสีขาว 1 คน

4.2 เครื่องมือในขั้นตอนการนำเสนอและประเมินแนวทาง คือ แบบประเมินการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

4.3 ใช้การสนทนากลุ่ม ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7รูป/คน ดังที่กล่าวไปข้างต้น โดยใช้แบบประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์

4.4 การนำเสนอและประเมินแนวทาง วิเคราะห์โดยนำความเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มมาเรียบเรียงเป็นแนวทาง

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การบริหารโครงการสถานศึกษาสีขาวแบบมีส่วนร่วม ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของโรงเรียนหัวไทร (เรือนประชาบาล) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 ปรากฏผลดังนี้

1. สภาพการดำเนินงานโครงการสถานศึกษาสีขาวแบบมีส่วนร่วม ของโรงเรียนหัวไทร (เรือนประชาบาล) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3

จากผลการศึกษาสภาพการดำเนินงานโครงการสถานศึกษาสีขาวแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนหัวไทร (เรือนประชาบาล) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 พบว่า โรงเรียนมีการดำเนินงานตามมาตรการด้านการป้องกัน มาตรการด้านการค้นหา มาตรการด้านการรักษา มาตรการด้านการเฝ้าระวัง และมาตรการด้านการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานภายนอก เช่น สาธารณสุข โรงพยาบาล ตำรวจ และเทศบาล ผ่านกระบวนการตัดสินใจ วางแผน และดำเนินงานตามบทบาทที่กำหนด โดยผลการดำเนินงานทำให้เกิดพฤติกรรมเชิงบวกของนักเรียน การลดความเสี่ยงและปัญหายาเสพติด การมีข้อมูลรายการณียุติที่ต้อง ตลอดจนเกิดภาพลักษณ์ที่ดีและความเชื่อมั่นจากผู้ปกครองและชุมชน ขณะเดียวกันพบข้อจำกัดสำคัญ ได้แก่ การสื่อสารนโยบายที่ยังไม่ทั่วถึง ภาระงานครูที่มีจำนวนมาก จำนวนนักเรียนที่มาก ข้อจำกัดด้านงบประมาณและบุคลากรผู้เชี่ยวชาญ การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกที่ไม่ต่อเนื่อง และการติดตามประเมินผลที่ยังเน้นเชิงปริมาณมากกว่าคุณภาพ ซึ่งล้วนเป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความต่อเนื่องและประสิทธิภาพของการดำเนินงานตามมาตรการสีขาวของโรงเรียนในภาพรวม

2. ศึกษาแนวทางการบริหารโครงการสถานศึกษาสีขาวแบบมีส่วนร่วม ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของโรงเรียนหัวไทร (เรือนประชาบาล) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3

การดำเนินงานสถานศึกษาสีขาว ประกอบด้วยยุทธศาสตร์ 5 มาตรการ คือ มาตรการด้านการป้องกัน มาตรการด้านการค้นหา มาตรการด้านการรักษา มาตรการด้านการเฝ้าระวังและมาตรการด้านการบริหารจัดการ การบริหารแบบมีส่วนร่วม 4 องค์ประกอบ คือ การตัดสินใจ การดำเนินการ การรับผลประโยชน์และการติดตามประเมินผล และบูรณาการกับหลักสังคหวัตถุ 4 คือ ทาน ปิยวาจา อตถจริยา และสมานัตตตา โดยทุกมาตรการดำเนินการด้วยการวางแผน ดำเนินงาน ติดตามประเมินผลและปรับปรุงพัฒนา ซึ่งส่งผลให้เอื้อต่อการสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย สร้างคุณธรรม และป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงของนักเรียนได้อย่างเป็นรูปธรรม ดังนี้

แนวทางดำเนินงานโครงการสถานศึกษาสีขาวของโรงเรียนได้ดำเนินการอย่างมีระบบและมี ส่วนร่วม ครอบคลุมมาตรการด้านการป้องกัน การค้นหา การรักษา การเฝ้าระวัง และการบริหารจัดการ โดยใช้กระบวนการบริหาร 4 ขั้นตอน ได้แก่ การวางแผน การดำเนินงาน การติดตามประเมินผล และการปรับปรุงพัฒนา เปิดโอกาสให้ผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานภายนอกเข้ามามี ส่วนร่วมอย่างรอบด้านทั้งร่วมในการตัดสินใจ ดำเนินการร่วมกัน ติดตามประเมินผลร่วมกันและรับ ผลประโยชน์ร่วมกัน มีการแต่งตั้งคณะกรรมการที่ชัดเจน ใช้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและเครื่องมือ มาตรฐานในการคัดกรอง ติดตาม และช่วยเหลือนักเรียนทั้งเชิงป้องกัน เฝ้าระวัง และฟื้นฟู โดยเน้น การสื่อสารเชิงบวก และการช่วยเหลือด้วยความเมตตา พร้อมบูรณาการหลักสังคหวัตถุ 4 ได้แก่ ทาน การให้หรือแบ่งปันสิ่งของ ความรู้ และโอกาสทางการศึกษาแก่ครู บุคลากรและนักเรียนในสถานศึกษา เช่น การสนับสนุนทุนการศึกษา การจัดหาสื่อการเรียนรู้อื่นๆ หรือการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ปิยวาจา การพูดจาด้วยถ้อยคำสุภาพ ไพเราะ อ่อนหวาน น่ารัก และมีเหตุผล การใช้คำพูดที่สุภาพ ให้กำลังใจ และสร้างแรงบันดาลใจในโรงเรียน เพื่อส่งเสริมบรรยากาศที่ดีและลดปัญหาความขัดแย้ง เช่น การสื่อสารเชิงบวกระหว่างครู นักเรียน และผู้ปกครอง อตถจริยา การประพฤติที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น และสังคม ด้วยการช่วยเหลือ แบ่งปัน และส่งเสริมให้ผู้คนดำเนินชีวิตในทางที่ถูกต้อง การมีส่วนร่วม

ในการทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียนและชุมชน เช่น การพัฒนาโครงการส่งเสริมคุณธรรม การช่วยเหลืองานจิตอาสา และการจัดกิจกรรมป้องกันปัญหายาเสพติดและความรุนแรงในโรงเรียนและสมานัตตดา การวางตนอย่างเสมอภาค ไม่ถือตัว ไม่เอาเปรียบผู้อื่น การปฏิบัติต่อทุกคนอย่างเท่าเทียม ไม่เลือกปฏิบัติ ส่งเสริมความสามัคคีและความร่วมมือภายในโรงเรียน เช่น การเปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและกิจกรรมพัฒนาโรงเรียนโดยไม่แบ่งแยก ตลอดจนกระบวนการนี้ ส่งผลให้นักเรียนมีภูมิคุ้มกัน รู้เท่าทันยาเสพติดและอบายมุข เกิดพฤติกรรมเชิงบวก โรงเรียนมีบรรยากาศที่ปลอดภัย และเกิดความร่วมมือที่เข้มแข็งและยั่งยืนระหว่างโรงเรียน ครอบครัว และชุมชน

3. นำเสนอและประเมินแนวทางการบริหารโครงการสถานศึกษาสีขาวแบบมีส่วนร่วมตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของโรงเรียนหัวไทร (เรือนประชาบาล) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3

ผลการนำเสนอผู้วิจัยได้นำร่างแนวทางการบริหารโครงการสถานศึกษาสีขาวแบบมีส่วนร่วมตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของโรงเรียนหัวไทร (เรือนประชาบาล) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 ให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 รูป/คน ได้ให้ความเห็นและนำมาสู่การปรับปรุงแนวทางการบริหารโครงการสถานศึกษาสีขาวแบบมีส่วนร่วมตามหลักสังคหวัตถุ 4 โดยกำหนดให้มีการสนทนากลุ่มในวันพฤหัสบดีที่ 4 เดือนธันวาคม พุทธศักราช 2568 ณ ห้องประชุมโรงเรียนหัวไทร (เรือนประชาบาล) ซึ่งผลการประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ ผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มทุกรูป/คนเห็นว่า แนวทางการบริหารโครงการสถานศึกษาสีขาวแบบมีส่วนร่วมตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของโรงเรียนหัวไทร (เรือนประชาบาล) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 มีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ทุกขั้นตอน

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การบริหารโครงการสถานศึกษาสีขาวแบบมีส่วนร่วม ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของโรงเรียนหัวไทร (เรือนประชาบาล) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 มีผลการวิจัยที่ควรนำมาอภิปราย ดังนี้

1. การศึกษาสภาพการดำเนินงานโครงการสถานศึกษาสีขาวแบบมีส่วนร่วม ของโรงเรียนหัวไทร (เรือนประชาบาล) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3

ผลการศึกษาพบว่า การดำเนินงานโครงการสถานศึกษาสีขาวแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนหัวไทร (เรือนประชาบาล) เป็นไปตามยุทธศาสตร์ 5 มาตรการ ได้แก่ มาตรการด้านการป้องกัน มาตรการด้านการค้นหา มาตรการด้านการรักษา มาตรการด้านการเฝ้าระวัง และมาตรการด้านการบริหารจัดการ การบริหารแบบมีส่วนร่วม 4 องค์ประกอบ คือ ตัดสินใจ ดำเนินการ ติดตามประเมินผลและรับผลประโยชน์ การรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 15 คน พบว่า ทุกมาตรการได้รับความร่วมมือจากผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานภายนอกอย่างเข้มแข็งและต่อเนื่อง สะท้อนให้เห็นว่าการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาไม่อาจบรรลุผลได้หากจำกัดอยู่เพียงบทบาทของฝ่ายบริหารหรือครูเท่านั้น แต่จำเป็นต้องอาศัยพลังร่วมของทุกภาคส่วนในลักษณะเครือข่ายความร่วมมือ ดังนี้ (1) มาตรการด้านการป้องกัน การดำเนินงานโดยเน้นการมีส่วนร่วมทำให้กิจกรรมด้านการป้องกันเป็นไปในบรรยากาศที่ส่งเสริมความเข้าใจ ความไว้วางใจ และความร่วมมือระหว่างผู้เกี่ยวข้อง มีการจัดกิจกรรมสร้างภูมิคุ้มกัน ส่งผลให้นักเรียนมีทักษะชีวิตเพิ่มขึ้นและ

ใช้เวลาว่างอย่างสร้างสรรค์ อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานยังเผชิญปัญหาบางประการ ได้แก่ ภาระงานครูที่สูง ทำให้การสอดแทรกกิจกรรมบางประเภทอาจไม่ต่อเนื่อง ขาดการร่วมมือของผู้ปกครองและชุมชน ซึ่งสะท้อนข้อจำกัดของระบบบริหารจัดการในโรงเรียนที่พึ่งพาบุคลากรจำนวนจำกัด (2) มาตรการด้านการค้นหาแสดงให้เห็นว่า โรงเรียนสามารถจำแนกนักเรียนกลุ่มเสี่ยงได้โดยดำเนินการผ่านระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ที่เน้นการคัดกรองและติดตามด้วยข้อมูลเชิงระบบ อย่างไรก็ตาม อุปสรรคที่พบ เช่น การมองว่าการบันทึกข้อมูลเป็นภาระ การไม่ชำนาญการใช้ระบบ และการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองที่ไม่เต็มใจ (3) มาตรการด้านการรักษา โรงเรียนมีแนวทางการดูแลและฟื้นฟูนักเรียนกลุ่มเสี่ยงที่ประสานกับโรงพยาบาล สาธารณสุข และหน่วยงานเฉพาะทาง แต่ข้อจำกัดหลัก คือ บุคลากรด้านสุขภาพจิตมีไม่เพียงพอ (4) ด้านการเฝ้าระวัง การที่โรงเรียนมีคณะกรรมการร่วมบ้าน-วัด-โรงเรียน และการเปิดช่องทางรายงานพฤติกรรม เช่น ตู้เสมารักษ์ ทำให้การรับรู้ปัญหาเกิดขึ้นรวดเร็วและป้องกันสถานการณ์ไม่ให้ลุกลาม แต่การที่ชุมชนรอบสถานศึกษายังมียาเสพติดหรืออบายมุขเป็นปัจจัยเสี่ยง ยังคงเป็นความท้าทายที่ต้องแก้ผ่านการบูรณาการความร่วมมือข้ามหน่วยงานให้เข้มแข็งขึ้น (5) มาตรการด้านการบริหารจัดการ โรงเรียนสามารถพัฒนาโครงสร้างการทำงาน เช่น ห้องปฏิบัติงานโครงการสีขาว การจัดตั้งกรรมการระดับต่างๆ และการทำ MOU ร่วมกับหน่วยงานภายนอก จากข้อมูลการศึกษาสภาพทำให้ได้ทราบถึงข้อจำกัดของการดำเนินโครงการสถานศึกษาสีขาวของโรงเรียน ซึ่งส่งผลต่อนักเรียนโดยตรง เพราะว่ามีข้อจำกัดอยู่มากทั้งความท้าทายที่พบ คือ การจัดสรรทรัพยากรที่ยังไม่เพียงพอ การติดตามผลที่เน้นเชิงปริมาณมากกว่าคุณภาพ อีกทั้งการดำเนินงานโครงการของโรงเรียนเพียงแค่ดำเนินการตามคู่มือเท่านั้น อาจทำให้ภาพรวมของผลการดำเนินงานยังไม่สะท้อนการเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรมได้เต็มที่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ รัตดาวัล พานาดา (2561: 2) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาผู้เรียนตามโครงการสถานศึกษาสีขาวเชิงพุทธบูรณาการ โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอนองนาค จังหวัดอุดรธานี พบว่า การดำเนินงานที่ผ่านมา ปัญหาของนักเรียนและสถานศึกษา ยังไม่ได้รับการแก้ไขอย่างแท้จริงและยั่งยืน จากสภาพปัญหาดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า แม้โรงเรียนจะดำเนินโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข ก็ไม่ได้หมายความว่าผู้เรียนจะปลอดภัยจากยาเสพติดและอบายมุข ทั้งนี้เพราะกระบวนการดำเนินการดังกล่าว เป็นการวิเคราะห์ปัญหาและดำเนินโครงการตามกรอบนโยบายและตัวชี้วัดที่หน่วยงานกำหนดแบบเบ็ดเสร็จ จำเป็นต้องทำความเข้าใจว่า เมื่อดำเนินโครงการแล้ว เพราะเหตุใดยังมีนักเรียนเกี่ยวข้องกับยาเสพติดและอบายมุข

2. แนวทางการบริหารโครงการสถานศึกษาสีขาวแบบมีส่วนร่วม ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของโรงเรียนหัวไทร (เรือนประชาบาล) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3

จากการศึกษาแนวทางการบริหารโครงการสถานศึกษาสีขาวแบบมีส่วนร่วมตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของโรงเรียนหัวไทร (เรือนประชาบาล) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 พบว่า การดำเนินงานสถานศึกษาสีขาว ประกอบด้วยยุทธศาสตร์ 5 มาตรการ คือ มาตรการด้านการป้องกัน มาตรการด้านการค้นหา มาตรการด้านการรักษา มาตรการด้านการเฝ้าระวังและมาตรการด้านการบริหารจัดการ การบริหารแบบมีส่วนร่วม 4 องค์ประกอบ คือ การตัดสินใจ การดำเนินการ การรับผลประโยชน์และการติดตามประเมินผล และบูรณาการกับหลักสังคหวัตถุ 4 คือ ทาน ปิยาวจา อตถจริยาและสมานัตตตา ด้วยการวางแผน ดำเนินงาน ติดตามประเมินผลและปรับปรุงพัฒนา ส่งผลให้โครงการมีความชัดเจนเป็นระบบยิ่งขึ้น เพราะโรงเรียนหัวไทร (เรือนประชาบาล) มีการดำเนินงานโครงการที่ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างสูงจากทุกฝ่ายโดยเฉพาะมาตรการด้านการป้องกัน ที่มีกิจกรรม

และการดำเนินการที่โดดเด่นและชัดเจน โดยขึ้นวางแผนมีความเด่นชัดในการระดมความคิดเห็นจากผู้เกี่ยวข้องหลายภาคส่วน ตั้งแต่ผู้บริหาร ครู นักเรียนแกนนำ ผู้ปกครอง และหน่วยงานภายนอกที่ร่วมกันตัดสินใจในการวางแผนการดำเนินงาน ทำให้แผนงานมีความรอบด้านและสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา ขณะที่ขึ้นดำเนินงานมีการบูรณาการกิจกรรมต่างๆ ทั้งห้องเรียนสีขาว มาตรการโรงเรียนปลอดบุหรี่/บุหรี่ไฟฟ้าและเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ รวมทั้งกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ 7 กิจกรรมอย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะการให้นักเรียนแกนนำ 4 ฝ่ายมีบทบาทชัดเจนตามหน้าที่ของตน ส่งผลให้โรงเรียนสามารถเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงและป้องกันปัญหายาเสพติด และอบายมุขได้อย่างใกล้ชิด ส่วนขึ้นติดตามประเมินผลพบว่ามีการใช้เครื่องมือที่หลากหลาย ทำให้โรงเรียนสามารถประเมินสภาพปัญหาและศักยภาพของผู้เรียนได้อย่างแม่นยำ พร้อมนำผลประเมินไปปรับปรุงพัฒนางิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

ในขั้นตอนสุดท้าย สามารถต่อยอดไปสู่ครอบครัวและชุมชนผ่านการรณรงค์บ้านปลอดบุหรี่และเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ได้อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้ทุกฝ่ายได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของธีรพงศ์ ชูพันธุ์ (2562: 185) ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาแนวทางการดำเนินงานสถานศึกษาสีขาว ปลอดยาเสพติดและอบายมุข สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการดำเนินงานสถานศึกษาสีขาวที่ประสบผลสำเร็จควรประกอบด้วยการบริหารจัดการตามวงจร วางแผน ดำเนินงาน ติดตามประเมินผลและปรับปรุงพัฒนา ร่วมกับการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง และพบว่า มาตรการด้านการป้องกันเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการลดปัญหาเสพติดในนักเรียน จากกระบวนการที่กล่าวไปข้างต้น นักเรียนเป็นกลุ่มที่ได้รับผลโดยตรงมากที่สุด นักเรียนได้รับความรู้เกี่ยวกับพิษภัยของยาเสพติด บุหรี่ บุหรี่ไฟฟ้า และเครื่องดื่มแอลกอฮอล์อย่างถูกต้อง ผ่านกิจกรรมทั้งในและนอกห้องเรียน ทำให้สามารถตระหนักรู้ เข้าใจผลกระทบ และรู้วิธีหลีกเลี่ยงความเสี่ยง นอกจากนี้ยังได้รับทักษะชีวิต เช่น ทักษะการปฏิเสธ การคิดวิเคราะห์ การตัดสินใจ และการแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล ทำให้สามารถจัดการกับสถานการณ์ล่อแหลมได้ดีขึ้น

นอกจากนี้นักเรียนโดยเฉพาะนักเรียนแกนนำ มีทัศนคติที่ดีต่อการดูแลตนเองและผู้อื่นมากขึ้น เนื่องจากการส่งเสริมตามหลักสังคหวัตถุ 4 ทำให้นักเรียนรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนโรงเรียน ได้รับการสนับสนุน และมีคุณค่า นักเรียนมีความเชื่อมั่นในตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศักดา มังคะรัตน์ (2563: 102) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องแนวทางการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการศึกษาพบว่า แนวทางการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา มีแนวทางการดำเนินงานโดยการกำหนดกิจกรรมและโครงการที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการป้องกันยาเสพติดไว้ในแผนงานและเป็นกิจกรรมหลักของโรงเรียน การจัดกิจกรรมป้องกันยาเสพติดร่วมกันระหว่างโรงเรียน ชุมชน และหน่วยงานภายนอก การจัดกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์เพื่อป้องกันยาเสพติดของโรงเรียนในด้านกีฬา ดนตรี ศิลปะ อาชีพ คุณธรรม เป็นต้น จากกระบวนการที่กล่าวไปข้างต้น นักเรียนเป็นกลุ่มที่ได้รับผลโดยตรงมากที่สุด นักเรียนได้รับความรู้เกี่ยวกับพิษภัยของยาเสพติด บุหรี่ บุหรี่ไฟฟ้า และเครื่องดื่มแอลกอฮอล์อย่างถูกต้อง ผ่านกิจกรรมทั้งในและนอกห้องเรียน ทำให้สามารถตระหนักรู้ เข้าใจผลกระทบ และรู้วิธีหลีกเลี่ยงความเสี่ยง นอกจากนี้ยังได้รับทักษะชีวิต เช่น ทักษะการปฏิเสธ การคิดวิเคราะห์ การตัดสินใจ และการแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล ทำให้สามารถจัดการกับสถานการณ์ล่อแหลมได้ดีขึ้น

นอกจากนี้นักเรียนโดยเฉพาะนักเรียนแกนนำ มีทัศนคติที่ดีต่อการดูแลตนเองและผู้อื่นมากขึ้น เนื่องจากการส่งเสริมตามหลักสังคหวัตถุ 4 ทำให้นักเรียนรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนโรงเรียน ได้รับการสนับสนุน และมีคุณค่า นักเรียนมีความเชื่อมั่นในตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูปัญญาธีรานวัตร (2563: 53) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาการบริหารแบบมีส่วนร่วม

ตามหลักสังคหวัตถุ 4 สำหรับโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ผลการศึกษาพบว่า หลักสังคหวัตถุ 4 เป็นธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจของกันและกัน ผูกไมตรี เอื้อเฟื้อเกื้อกูลประสานใจกัน ในการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียน มี 4 ด้าน ได้แก่ 1) การให้ 2) ปิยวาจา วาจาไพเราะ 3) อุตถจริยา ประพฤติตนเป็นประโยชน์ 4) สมานัตตตา วางตนเหมาะสม

3. การนำเสนอและประเมินแนวทางการบริหารโครงการสถานศึกษาสีขาวแบบมีส่วนร่วมตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของโรงเรียนหัวไทร (เรือนประชาบาล) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3

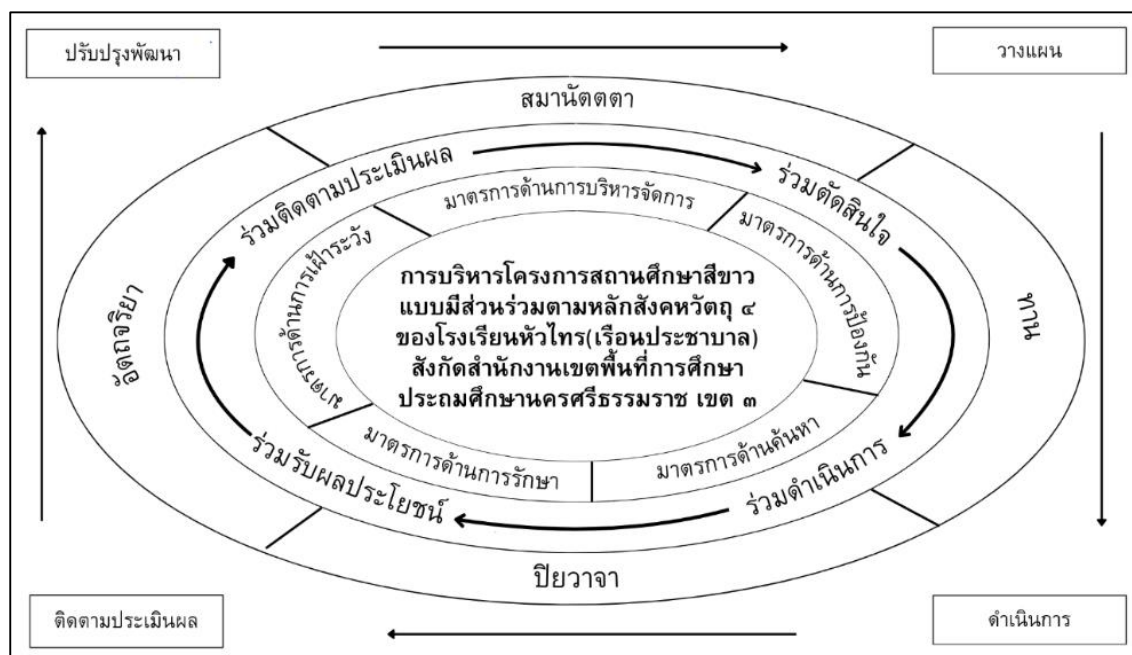
ผลการนำเสนอและประเมินแนวทาง พบว่า การประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ ผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มซึ่งทุกรูป/คนเห็นว่า แนวทางการบริหารโครงการสถานศึกษาสีขาวแบบมีส่วนร่วมตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของโรงเรียนหัวไทร (เรือนประชาบาล) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 มีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ทุกองค์ประกอบ เพราะว่าแนวทางการบริหารโครงการสถานศึกษาสีขาวส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายอย่างแท้จริง อันเป็นหัวใจสำคัญของการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา โดยเฉพาะการบูรณาการหลักสังคหวัตถุ 4 ได้แก่ ทาน ปิยวาจา อุตถจริยา และสมานัตตตา ทำให้กระบวนการบริหารโครงการเกิดความชัดเจน โปร่งใส และการดำเนินงานที่ทีมผู้บริหาร ครู ชุมชน ผู้ปกครอง และหน่วยงานภายนอกเข้ามามีบทบาทร่วมกัน กล่าวคือทุกภาคส่วนได้ร่วมกันวางแผนร่วมกันเพื่อที่จะตัดสินใจในการดำเนินงานร่วมกัน ติดตามประเมินผลร่วมกัน และปรับปรุงพัฒนา ร่วมกันเพื่อให้ทุกภาคส่วนได้รับผลประโยชน์ ส่งผลให้นักเรียนได้รับความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดและอบายมุขอย่างถูกต้อง มีทักษะชีวิต มีภูมิคุ้มกันทางจิตใจเพิ่มขึ้น รู้สึกปลอดภัยในโรงเรียน ครมมีแนวทางและเครื่องมือในการดูแลและเฝ้าระวังนักเรียนอย่างชัดเจน ผู้บริหารสถานศึกษาได้ระบบการบริหารจัดการที่มีโครงสร้างชัดเจน ได้ความร่วมมือจากทุกฝ่าย ทำให้การขับเคลื่อนนโยบายเป็นไปได้ง่าย โรงเรียนมีภาพลักษณ์ที่ดี เป็นสถานศึกษาสีขาวที่น่าเชื่อถือ ได้พัฒนาพื้นที่เรียนรู้เชิงคุณธรรมและส่งเสริมพฤติกรรมเชิงบวกของผู้เรียน ชุมชน ได้รับความร่วมมือจากโรงเรียนในการรณรงค์ มีความตระหนักร่วมในการป้องกันยาเสพติดในเยาวชน เกิดเครือข่ายความร่วมมือระหว่างบ้าน-โรงเรียน-ชุมชนอย่างเข้มแข็ง และหน่วยงานภายนอก สามารถใช้ข้อมูลจากโรงเรียนในการวางแผนแก้ปัญหาเสพติดในชุมชน อีกทั้งยังสะท้อนหลักคิดเชิงพุทธที่เหมาะสมกับการพัฒนานักเรียนในด้านคุณธรรมและทักษะชีวิต การเน้น “ทาน” ในรูปแบบการแบ่งปันข้อมูลและทรัพยากร ส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือภายในโรงเรียน และระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ขณะที่ “ปิยวาจา” ช่วยสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการสื่อสารภายในองค์กร ทำให้ครูและนักเรียนมีความสัมพันธ์ที่ดี มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและความเข้าใจซึ่งกันและกันมากขึ้น “อุตถจริยา” ทำให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเกิดความตระหนักถึงหน้าที่ของตน พร้อมลงมือทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้โครงการบรรลุผล และท้ายที่สุด “สมานัตตตา” ช่วยสร้างการบริหารที่ให้ความสำคัญกับความเสมอภาค เกิดความไว้วางใจ และการมีส่วนร่วมอย่างทั่วถึง ช่วยให้โรงเรียนสามารถปรับปรุงกิจกรรมและมาตรการให้เหมาะสมกับบริบทปัจจุบัน และนำไปสู่การพัฒนาต่อยอด เช่น การรณรงค์บ้านปลอดบุหรี่และเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ซึ่งเชื่อมโยงผลลัพธ์การเรียนรู้จากโรงเรียนสู่ครอบครัวและชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นงนิตย์ สังขวิทยัญญ (2567: 73) ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข โรงเรียนบ้านโคกพนมดี จังหวัดปราจีนบุรี จากการศึกษาพบว่า โครงการ/กิจกรรมส่งเสริมตามนโยบายสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข โรงเรียนบ้านโคกพนมดี ได้นำยุทธศาสตร์ของโครงการสถานศึกษาสีขาว

ปลอดภัยเสถียรและอบายมุข มาขยายผลสร้างความตระหนักให้คณะครู ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษา และนักเรียน ได้รับทราบถึงมาตรการต่างๆ ที่โรงเรียนต้องดำเนินการ ประสานความร่วมมือทุกหน่วยงานร่วมดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับนักเรียนและเยาวชนในพื้นที่ ชุมชนให้การยอมรับและให้การสนับสนุนในการดำเนินงานโครงการ/กิจกรรมส่งเสริมตามนโยบายสถานศึกษาสีขาวปลอดภัยเสถียรและอบายมุข ยิ่งไปกว่านั้น แนวทางการบริหารโครงการสถานศึกษาสีขาวแบบมีส่วนร่วม ตามหลักสังคหวัตถุ 4 เป็นโครงการที่ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดและอบายมุขในสถานศึกษา เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยยกระดับความร่วมมือให้มีความลึกซึ้งและยั่งยืนมากยิ่งขึ้น เนื่องจากการบริหารที่ทุกฝ่ายยอมรับและสามารถปฏิบัติได้จริงในบริบทของโรงเรียน ส่งผลให้บุคลากรเกิดแรงจูงใจจากภายใน มีความผูกพันกับภารกิจของโรงเรียน และมีความรับผิดชอบร่วมกันอย่างสมดุลงาน ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้การบริหารโครงการสถานศึกษาสีขาวของโรงเรียนประสบผลสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม สามารถป้องกันและลดปัญหาพฤติกรรมเสี่ยงของนักเรียนได้จริง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนอร์เซียดิตินา เช โรซุบี, อาซัด อาฮาอิรี อานูอาร์ และนุรุล ไอน์ โมฮัมหมัด เดาด์ (Norsayyidatina Che Rozubi, Azad Athahiri Anuar และ Nurul Ain Mohd Daud) (Norsayyidatina Che Rozubi, Azad Athahiri Anuar & Nurul Ain Mohd Daud, 2024: 46) ได้ทำวิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพของโครงการป้องกันยาเสพติดในเด็กในโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า เพื่อให้โครงการป้องกันยาเสพติดสามารถดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น นอกจากจะให้ความสำคัญกับเนื้อหาหลักสูตร งบประมาณ การส่งเสริม และการติดตามผลแล้ว ยังควรให้ความสำคัญกับความยั่งยืนของโครงการผ่านกิจกรรมการติดตามผลที่สามารถดำเนินการได้เป็นระยะๆ และสอดคล้องกับความต้องการของผู้เข้าร่วมโครงการต่อไป จำเป็นต้องระดมความร่วมมือจากหลายภาคส่วน เช่น องค์กรพัฒนาเอกชน และมหาวิทยาลัย โครงการป้องกันยาเสพติดที่มีประสิทธิภาพสำหรับวัยรุ่นจำเป็นต้องมีส่วนร่วมของโรงเรียน ครอบครัว ชุมชน เพื่อน สำหรับเนื้อหาของหลักสูตร จำเป็นต้องผ่านกระบวนการปรับปรุงโดยการมีส่วนร่วมของนักวิจัยจากมหาวิทยาลัยหรือหน่วยงานวิจัยต่างๆ เพราะฉะนั้น การบริหารโครงการสถานศึกษาสีขาวแบบมีส่วนร่วมตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของโรงเรียนหัวไทร (เรือนประชาบาล) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 ชี้ให้เห็นว่า แนวทางดังกล่าวมีความสมบูรณ์ทั้งด้านหลักการ กระบวนการ และผลลัพธ์ สามารถนำไปใช้จริงในโรงเรียน และมีศักยภาพในการขยายผลสู่โรงเรียนอื่นในเขตพื้นที่ได้ ความเชื่อมโยงระหว่างข้อมูลเชิงประจักษ์จากโรงเรียนหัวไทร (เรือนประชาบาล) กับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทำให้มั่นใจได้ว่าแนวทางนี้สอดคล้องกับองค์ความรู้ทางวิชาการปัจจุบัน และสอดคล้องกับแนวโน้มการบริหารสถานศึกษาที่เน้นการมีส่วนร่วม ทั้งยังเหมาะสมต่อการรับมือกับปัญหายาเสพติดที่ซับซ้อนในบริบทสังคมไทยร่วมสมัยอย่างยิ่ง

องค์ความรู้ที่ได้

จากการวิจัย เรื่อง การบริหารโครงการสถานศึกษาสีขาวแบบมีส่วนร่วมตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของโรงเรียนหัวไทร (เรือนประชาบาล) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 ซึ่งการดำเนินการโครงการสถานศึกษาสีขาว ประกอบไปด้วย 5 มาตรการ ดังนี้ มาตรการด้านการป้องกัน มาตรการด้านการค้นหา มาตรการด้านการรักษา มาตรการด้านการเฝ้าระวัง และมาตรการด้านการบริหารจัดการ ซึ่งได้นำหลักการบริหารแบบมีส่วนร่วมมาดำเนินการในทุกมาตรการ มีขั้นตอนดังนี้ การวางแผนโดยให้ทุกฝ่ายร่วมกันตัดสินใจ การดำเนินการร่วมกัน การติดตามประเมินผลร่วมกัน และการปรับปรุงพัฒนาเพื่อให้ทุกฝ่ายได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน โดยนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาร่วมบูรณาการ

ในทุกขั้นตอนของการดำเนินการ ประกอบไปด้วย ทาน ปิยวาจา อตถจริยาและสมานัตตตา เพื่อให้การบริหารโครงการดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลต่อไป จึงสรุปเป็นแผนภาพองค์ความรู้ได้ ดังนี้

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรกำหนดนโยบายสนับสนุนการดำเนินงานสถานศึกษา สนิท ปลอดภัยและอบายมุขอย่างต่อเนื่อง โดยเน้นการบูรณาการความร่วมมือของทุกภาคส่วน เป็นเกณฑ์หลักในการประเมินผลโรงเรียน

1.2 หน่วยงานท้องถิ่นและภาคีเครือข่าย เช่น เทศบาล สาธารณสุข โรงพยาบาล และสถานี ตำรวจควรได้รับมอบนโยบายร่วมรับผิดชอบพื้นที่โรงเรียนมากขึ้น เพื่อทำงานเชิงพหุหน่วยงานอย่างมี เอกภาพ

1.3 โรงเรียนควรผลักดันให้การใช้หลักพุทธธรรม เป็นแนวคิดสำคัญในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมและการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงในสถานศึกษา เนื่องจากผลการวิจัยชี้ว่าสร้างความร่วมมือได้จริง

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

2.1 โรงเรียนควรพัฒนาช่องทางการสื่อสารนโยบายและมาตรการสถานศึกษา สนิท ให้เข้าถึงผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนอย่างทั่วถึงและสม่ำเสมอ โดยใช้การสื่อสารเชิงบวก ตามหลักปิยวาจา และเปิดเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างเท่าเทียมตามหลักสมานัตตตา เพื่อสร้างความเข้าใจ ลดความคลาดเคลื่อนในการปฏิบัติ และเสริมสร้างความร่วมมืออย่างเข้มแข็งในการ ดำเนินงานทุกมาตรการ

2.2 ควรพัฒนาระบบติดตามและประเมินผลให้ครอบคลุมทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยใช้ข้อมูลจากระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและเครื่องมือมาตรฐานควบคู่กับการสะท้อนผลจากผู้มีส่วน

เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงแนวทางการป้องกัน ค้นหา รักษา ฝ้าระวังและบริหารจัดการ ภายใต้การช่วยเหลือด้วยความเมตตา

2.3 โรงเรียนควรส่งเสริมการทํานานที่สอดคล้องตลงและการทํางานร่วมกับหน่วยงานภายนอก เช่น สาธารณสุข โรงพยาบาล ตำรวจ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง เพื่อสนับสนุนทรัพยากร บุคลากรผู้เชี่ยวชาญ และองค์ความรู้ตามหลักทาน อันจะช่วยลดข้อจำกัดด้านงบประมาณและบุคลากร และเสริมความเข้มแข็งในการบริหารโครงการสถานศึกษาสีขาวให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนาคู่มือการปฏิบัติงานโครงการสถานศึกษาสีขาวแบบมีส่วนร่วม ที่ส่งผลต่อทักษะชีวิตของนักเรียนโรงเรียนหัวไทร (เรือนประชาบาล) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราชเขต 3

3.2 ควรศึกษาวิจัย เรื่อง รูปแบบการบริหารโครงการสถานศึกษาสีขาวแบบมีส่วนร่วมตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของโรงเรียนประถม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราชเขต 3

3.3 ควรศึกษาวิจัย เรื่อง รูปแบบการบริหารโครงการสถานศึกษาสีขาวที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนประถม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราชเขต 3

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *คู่มือแนวทางการดำเนินงานโครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัย เสถียร และอบายมุข*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- กรมการศาสนา. (2544). *สารานุกรมไทย ฉบับเยาวชน เล่ม 4*. กรุงเทพฯ: พระบรมมหาราชวัง.
- ธีรพงศ์ ชูพันธ์. (2562). การพัฒนาแนวทางการดำเนินงานสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัย เสถียร และอบายมุข สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23. *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารและพัฒนการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*.
- นงนิตย์ สังขิกัญญ. (2567). การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาสีขาวปลอดภัย เสถียร และอบายมุข โรงเรียนบ้านโคกพนมดี จังหวัดปราจีนบุรี. *วารสารวิชาการและวิจัย มทร. พระนคร สาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*. 9(2): 73-98.
- บุญณดา ภัทรธัญพงศ์. *จังหวัดนครศรีธรรมราช มีผลการจับกุมคดียาเสพติดในรอบปีงบประมาณ 2567 สูงสุดเป็นอันดับ 1 ของประเทศ*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.facebook.com/prnakhonsi/posts> [25 มกราคม 2568].
- พระครูปัญญาธิราชนิเทศ. (2563). การพัฒนาการบริหารแบบมีส่วนร่วมตามหลักสังคหวัตถุ 4 สำหรับโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา. *วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์*. 7(2): 53-64.
- ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ.2561-2580). (2561, 31 ตุลาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 135 ตอนที่ 82 หน้า 5-8.
- รัตดาวล พานาดา. (2561). รูปแบบการพัฒนาผู้เรียนตามโครงการสถานศึกษาสีขาวเชิงพุทธบูรณาการ โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี. *ดุขฎิณิพนธ์พุทธศาสตร์ ดุขฎิบัณฑิต, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*.

ศักดิ์ดา มังคะรัตน์. (2563). แนวทางการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.

Norsayyidatina Che Rozubi, Azad Athahiri Anuar and Nurul Ain Mohd Daud. (2024). The effectiveness of drug prevention programs among children in schools. *International Journal of Public Health Science*. 13(1): 44-49.

อัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นสู่ผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจ และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

Local Cultural Identity in Arts and Culture Transformed into Creative Products to Promote the Economy and Cultural Tourism

อนุชา ม่วงใหญ่*

Anuchar Muangyai

ไนตะวัน กำหอม

Naitawan Kumhom

สาขาสังคม ศาสนาและวัฒนธรรม

คณะสังคมศาสตร์และศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยทองสุข

Department of Society, Religion and Culture,

Faculty of Social Sciences and Education, Thongsook College

Corresponding author, e-mail: Anuchar2221@gmail.com*

วันที่รับบทความ (Received): 7 กุมภาพันธ์ 2569

วันที่แก้ไขบทความ (Revised): 27 กุมภาพันธ์ 2569

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted): 3 มีนาคม 2569

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ค้นหาคุณค่าอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของประเทศไทยในพื้นที่จังหวัดภูมิภาคนอกเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้ ที่นำมาต่อยอดใช้ส่งเสริมการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจได้อย่างเป็นรูปธรรม 2) ศึกษาแนวทางการนำศิลปวัฒนธรรมเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจแก่ชุมชนการสร้างรายได้ให้แก่ผู้ผลิตผลงานและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมไทย กลุ่มผู้ให้ข้อมูลใช้แบบเจาะจง ประกอบด้วย 1) กลุ่มผู้รู้ เป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักและสำคัญเกี่ยวกับประวัติชุมชน ประเพณี วัฒนธรรม ศาสนา ความเชื่อ อัตลักษณ์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้ ประกอบด้วย ปรมาจารย์ชาวบ้าน ครู-อาจารย์ ผู้นำชุมชน ผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับอัตลักษณ์ 2) กลุ่มผู้ปฏิบัติ เป็นกลุ่มบุคคลที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับ อัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้ เป็นกลุ่มที่เข้าร่วมกิจกรรมโดยตรง เช่น ผู้ประกอบการ 3) กลุ่มบุคคลทั่วไป ได้แก่ ประชาชน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้ การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพทางวัฒนธรรม โดยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสำรวจ แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต จัดประชุมกลุ่มย่อยและการประชุมเชิงปฏิบัติการ

ผลการวิจัยพบว่า 1) ศิลปหัตถกรรมท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ เครื่องจักสาน เครื่องปั้นดินเผา ผ้า และการหล่อหลอมโลหะ เป็นภูมิปัญญาและมรดกทางวัฒนธรรมของสังคมเกษตรกรรมที่มีการถ่ายทอดองค์ความรู้ ความสามารถ และทักษะจากรุ่นสู่รุ่น ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลิตภัณฑ์ประเภทผ้า เครื่องจักสาน และเครื่องปั้นดินเผาพบเกือบทุกจังหวัด ขณะที่การหล่อหลอมโลหะและผลิตภัณฑ์อื่นๆ พบเฉพาะบางท้องถิ่น ภาคกลาง พบผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานและเครื่องปั้นดินเผาเกือบทุกจังหวัด ส่วนการหล่อหลอมโลหะและผลิตภัณฑ์อื่นๆ พบเฉพาะบางชุมชน ภาคใต้ พบผลิตภัณฑ์ประเภทผ้าและเครื่องจักสานเกือบทุกจังหวัด ส่วนเครื่องปั้นดินเผา

การหล่อหลอมโลหะ และผลิตภัณฑ์อื่นๆ พบเฉพาะบางชุมชน 2) แนวทางในการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ และส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ควรพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ให้โดดเด่นทันสมัย ใช้ประโยชน์ได้หลากหลาย ลดต้นทุนด้วยการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นโดยไม่ลดทอนคุณค่าและคุณภาพ ส่งเสริมอาชีพแก่คนในท้องถิ่นเพื่อสืบทอดภูมิปัญญา พร้อมสนับสนุนศูนย์สาธิตกระบวนการผลิต การจัดนิทรรศการ และการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ภายในท้องถิ่น เพื่อสร้างแรงจูงใจและอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และ ศิลปหัตถกรรมท้องถิ่นในทุกภูมิภาคมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชุมชน ทำให้คุณค่าอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ของผลิตภัณฑ์โดดเด่น สามารถสืบทอดและประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของคนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน แม้จะเผชิญกระแสโลกาภิวัตน์และความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี

คำสำคัญ: อัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น; ผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์; การส่งเสริมเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

Abstract

The objectives of this research were: 1) to explore the value of local cultural and artistic identity in Thailand across the Northeastern, Central, and Southern regions, in order to further develop and promote them to increase economic value in a tangible way; and 2) to study approaches for using cultural and artistic heritage to enhance economic value for communities, generate income for local producers, and promote cultural tourism. The population and sample were selected purposively and consisted of: 1) Knowledgeable informants, who provided primary and crucial information regarding community history, traditions, culture, religion, beliefs, and identity in the Northeastern, Central, and Southern regions. This group included local sages, teachers, community leaders, and individuals knowledgeable about cultural identity; 2) Practitioners, who provided information on local cultural and artistic identity in the Northeastern, Central, and Southern regions, and directly participated in related activities, such as entrepreneurs; 3) General public, which included citizens from the Northeastern, Central, and Southern regions.

This research employed a qualitative cultural research approach, using data collection tools such as surveys, interviews, observations, focus group discussions, and workshops. The research findings revealed that: 1) local handicrafts in the Northeastern, Central, and Southern regions, categorized into four types woven products, pottery, textiles, and metal casting represented the wisdom and cultural heritage of agrarian societies. Knowledge, skills, and expertise were passed down from generation to generation. In the Northeastern region, textiles, woven products, and pottery were found in nearly every province, whereas metal casting and other products were found only in specific localities. In the Central region, woven products and pottery were found in almost every province, while metal casting and other products were limited to certain communities. In the Southern region, textiles and woven products were found in nearly all provinces, whereas pottery, metal casting, and other products existed only in selected communities. 2) The strategies to enhance economic value and promote cultural tourism included developing product designs that

were distinctive, modern, and multifunctional; reducing production costs by utilizing local resources without diminishing the value and quality of the products; promoting local occupations to preserve traditional knowledge; and supporting the establishment of demonstration centers, exhibitions, and product sales within the community to motivate and facilitate cultural tourism. Furthermore, local handicrafts in all regions were closely connected to community lifestyles, which highlighted the identity and uniqueness of the products. These products were preserved and could be sustainably applied in the daily lives of local people, even in the face of globalization and advancements in science and technology.

Keywords: Local cultural and artistic identity; Creative products; Promotion of economic development and cultural tourism

บทนำ

สังคมไทยมีพัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรมที่เกิดจากการอยู่ร่วมกันของกลุ่มชนหลากหลายชาติพันธุ์ซึ่งตั้งถิ่นฐานกระจายอยู่ในภูมิภาคต่างๆ ของประเทศ แต่ละกลุ่มได้สร้างแบบแผนทางวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับบริบทด้านภูมิประเทศ ทรัพยากรธรรมชาติ และวิถีชีวิตของตน ส่งผลให้เกิดวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีลักษณะเฉพาะและโดดเด่น อาทิ วัฒนธรรมล้านนาในภาคเหนือ วัฒนธรรมอีสานที่มีรากฐานจากลาวและเขมร วัฒนธรรมลุ่มน้ำเจ้าพระยาในภาคกลาง และศิลปวัฒนธรรมที่ได้รับอิทธิพลจากโลกมลายูในภาคใต้ (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2558) ความหลากหลายดังกล่าวมิได้เป็นเพียงความแตกต่างทางชาติพันธุ์ หากแต่เป็นผลจากกระบวนการปรับตัวและการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มคนในแต่ละยุคสมัย ซึ่งเมื่อเวลาผ่านไปได้หล่อหลอมให้เกิดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมไทยในภาพรวม ขณะเดียวกัน ชุมชนท้องถิ่นยังคงรักษาเอกลักษณ์ดั้งเดิมของตนไว้ผ่านภาษา ภูมิปัญญาการผลิตงานหัตถกรรม พิธีกรรม และประเพณีที่สืบทอดจากบรรพชน (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2544) อัตลักษณ์ท้องถิ่นในแต่ละภูมิภาคสะท้อนถึงรากเหง้าและมรดกทางวัฒนธรรมที่สั่งสมมาอย่างยาวนาน ทั้งในมิติความเชื่อ การดำรงชีวิต ศิลปะการแสดง และระบบความสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งยังคงมีบทบาทสำคัญต่อการทำความเข้าใจความเป็น “ไทย” ในบริบทปัจจุบัน และทำหน้าที่เป็นฐานทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่มีศักยภาพต่อการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ และอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ของประเทศ

ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทยเป็นผลจากการสั่งสมองค์ความรู้และประสบการณ์ของบรรพชนที่ดำรงชีวิตอยู่ในพื้นที่มาเป็นเวลายาวนาน ก่อให้เกิดมรดกทางวัฒนธรรมทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมอย่างหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นงานศิลปหัตถกรรม เช่น สิ่งทอพื้นเมือง เครื่องปั้นดินเผา งานโลหะ เครื่องจักสาน และงานไม้ ตลอดจนพิธีกรรม ความเชื่อ ระบบความคิด และวิถีชีวิตของชุมชน องค์ความรู้เหล่านี้ถูกถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นอย่างต่อเนื่อง และมีบทบาทสำคัญในการกำหนดอัตลักษณ์ของพื้นที่ นอกจากนี้ ยังถือเป็น “ทุนทางวัฒนธรรม” ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นในมิติต่างๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจ การท่องเที่ยว และอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ เนื่องจากศิลปหัตถกรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นมีคุณค่าทางสังคมและคุณค่าด้านอัตลักษณ์ที่ไม่สามารถลอกเลียนแบบได้ หากได้รับการพัฒนาอย่างเหมาะสม ก็สามารถต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์และบริการเชิงวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ธนนฤเบศ ทองแดง, 2567)

อย่างไรก็ตาม ในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา กระแสโลกาภิวัตน์และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศได้ส่งผลกระทบต่อภารกิจรักษาลักษณะท้องถิ่นอย่างมีนัยสำคัญ การแพร่กระจายของวัฒนธรรมสากลผ่านสื่อดิจิทัลทำให้รูปแบบวัฒนธรรมกระแสหลักเข้าถึงผู้คนได้อย่างรวดเร็ว ส่งผลให้วัฒนธรรมท้องถิ่นที่ขาดการสืบทอดและการสนับสนุนอย่างเป็นระบบมีความเสี่ยงต่อการถูกกลืนหรือถูกแทนที่ด้วยวัฒนธรรมร่วมสมัย (Giddens, 2000) ประกอบกับทัศนคติของคนรุ่นใหม่ ที่ให้ความสำคัญกับความทันสมัยและวิถีชีวิตแบบเมืองมากกว่าการสืบสานรากเหง้าทางวัฒนธรรม ทำให้องค์ความรู้พื้นบ้าน งานหัตถกรรม และประเพณีดั้งเดิมจำนวนมากเริ่มลดบทบาทลง และมีแนวโน้มสูญหายไปในระยะยาว หากไม่ได้รับการฟื้นฟูอย่างเหมาะสม (ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ, 2552) ผลกระทบดังกล่าวไม่เพียงทำให้มรดกทางวัฒนธรรมอ่อนแอลงเท่านั้น แต่ยังทำให้สังคมสูญเสียโอกาสในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปต่อยอดเป็นทุนทางสังคมและเศรษฐกิจ ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบอุตสาหกรรมวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ผลิตภัณฑ์ชุมชน หรืออาชีพเชิงภูมิปัญญา ซึ่งเป็นแนวทางที่หลายประเทศใช้ในการสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและความยั่งยืนของชุมชน แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติของไทยได้ให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะแผนฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550–2554) ซึ่งเน้นว่าวัฒนธรรมเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืน ทั้งในด้านการพัฒนาคุณภาพคน การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน และการเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของประเทศผ่านสินค้าและบริการที่สะท้อนอัตลักษณ์ความเป็นไทย แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับมุมมองที่มองว่าวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นทุนทางสังคมและทุนวัฒนธรรมที่สามารถนำมาสร้างมูลค่าเพิ่มในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ การออกแบบ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการพัฒนาทุนมนุษย์ (Throsby, 2001)

แม้จะมีนโยบายสนับสนุนจากภาครัฐ แต่การนำศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นไปใช้ในการพัฒนาเชิงปฏิบัติ ยังคงประสบข้อจำกัดหลายประการ เช่น การขาดงานวิจัยเชิงลึก การขาดระบบถ่ายทอดองค์ความรู้ งบประมาณสนับสนุนที่ไม่เพียงพอ และความไม่ต่อเนื่องของโครงการในระดับพื้นที่ ส่งผลให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจำนวนมากไม่สามารถพัฒนาเป็นสินค้า บริการ หรือกิจกรรมทางเศรษฐกิจได้อย่างเต็มศักยภาพ (กิตติกรณ์ บำรุงบุญ, 2563) ในบริบทดังกล่าว การศึกษาอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างเป็นระบบจึงมีความจำเป็น เพื่อทำความเข้าใจคุณค่า รากฐาน และองค์ความรู้ที่สั่งสมมา และนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ที่ผสมผสานภูมิปัญญาดั้งเดิมเข้ากับความร่วมมือ ซึ่งเป็นแนวทางสำคัญในการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจและเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้อย่างยั่งยืน (Richards, 2018)

ดังนั้น การศึกษาคุณค่าอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นและการกำหนดแนวทางการประยุกต์ใช้สู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ จึงเป็นประเด็นสำคัญที่ตอบสนองทั้งการอนุรักษ์มรดก วัฒนธรรม การเสริมสร้างเศรษฐกิจฐานราก และการพัฒนาประเทศในยุคที่ทุนวัฒนธรรมมีบทบาทเป็นกลไกขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมอย่างมีนัยสำคัญ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อค้นหาคุณค่าอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของประเทศไทยในพื้นที่จังหวัดภูมิภาคนอกเหนือจากภาคกลาง ภาคใต้ ที่นำมาต่อยอดใช้ส่งเสริมการเพิ่มมูลค่า ทางเศรษฐกิจได้อย่างเป็นรูปธรรม
2. เพื่อศึกษาแนวทางการนำศิลปวัฒนธรรมเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจแก่ชุมชนการสร้างรายได้ ให้แก่ผู้ผลิตผลงานและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมไทย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง อัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นสู่ผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษารูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยดำเนินการตามขั้นตอน ผู้วิจัยได้กำหนดเนื้อหาขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยนี้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาเพื่อศึกษาประเด็นที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นและการประยุกต์ใช้สู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ โดยครอบคลุมสาระสำคัญดังต่อไปนี้

1.1 การศึกษาประวัติชุมชน ประเพณี วัฒนธรรม ศาสนา ความเชื่อ ตลอดจนบริบททางวัฒนธรรม และศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ รวมถึงศิลปวัฒนธรรม และหัตถกรรมพื้นบ้าน องค์ความรู้และภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับงานศิลปหัตถกรรมประเภทต่างๆ ได้แก่ ผ้าพื้นเมือง เครื่องจักสาน เครื่องปั้นดินเผา และการหล่อหลอมโลหะ

1.2 การวิเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ สร้างสรรค์ เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

1.3 การศึกษาความเป็นไปได้ในการนำอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้และพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ เพื่อเสริมสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจและศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

2. วิธีวิจัย การวิจัยเรื่อง อัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นสู่ผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพทางวัฒนธรรม (Cultural Qualitative Research) เพื่อศึกษาประวัติชุมชน ประเพณี วัฒนธรรม ศาสนา ความเชื่อ และอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นที่สามารถนำไปสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากทั้งเอกสาร (Documentary Study) และการศึกษาภาคสนาม (Field Study) โดยใช้วิธีการสำรวจ การสัมภาษณ์ การสังเกต และการสนทนากลุ่ม จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงคุณภาพตามกรอบแนวคิดที่กำหนดไว้ (ในตะวัน กำหอม, 2559)

3. ระยะเวลาการวิจัย การวิจัยนี้ดำเนินการในช่วงระยะเวลาตั้งแต่เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2568 ถึงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2569

4. พื้นที่วิจัย พื้นที่ในการศึกษาวิจัย ได้แก่ จังหวัดภูมิภาควนออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้ซึ่งผู้วิจัยเลือกเป็นพื้นที่ศึกษาเนื่องจากมีความโดดเด่นด้านอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรม โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกพื้นที่ ดังนี้ 1) เป็นพื้นที่ที่มีประวัติความเป็นมาและอัตลักษณ์ท้องถิ่นที่ชัดเจน 2) เป็นพื้นที่ที่มีการพัฒนาด้านวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่องภายในระยะเวลา 5 ปีที่ผ่านมา 3) เป็นพื้นที่ที่มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นในลักษณะองค์รวม เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและสังคม

5. ผู้ให้ข้อมูลการวิจัยครั้งนี้ใช้การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในภาควนออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ โดยแบ่งออกเป็น 1) กลุ่มผู้รู้ (Key Informants) ได้แก่ ปราชญ์ชาวบ้าน ครู อาจารย์ ผู้นำชุมชน และผู้มีความรู้ด้านอัตลักษณ์ท้องถิ่น จำนวน 10 คน 2) กลุ่มผู้ปฏิบัติ (Casual Informants) ได้แก่ ผู้ประกอบการหรือบุคคลที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมด้านศิลปวัฒนธรรมและผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ จำนวน 20 คน 3) กลุ่มบุคคลทั่วไป (Purposive Informants) ได้แก่ ประชาชนในพื้นที่ศึกษา จำนวน 20 คน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพครั้งนี้ประกอบด้วย แบบสำรวจ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและไม่มีโครงสร้าง การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การสนทนากลุ่ม และการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) ตามแนวทางของในตะวัน กำหอม (2559)

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ระยะ ได้แก่ 1) การเก็บข้อมูลปฐมภูมิจากเอกสาร ตำรา งานวิจัย และข้อมูลจากชุมชน 2) การเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยยึดหลักการศึกษาแบบองค์รวม (Holistic Approach) ใช้เวลาศึกษาภาคสนามประมาณ 6 เดือน

3. การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากเอกสารและภาคสนามถูกตรวจสอบ จัดหมวดหมู่ และวิเคราะห์โดยใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Methodological Triangulation) จากนั้นนำมาวิเคราะห์เชิงคุณภาพด้วยวิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัยเชิงวิเคราะห์ (Analytic Induction) และการวิเคราะห์เชิงจำแนกประเภท (Typological Analysis) เพื่ออธิบายอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นและการพัฒนาไปสู่ผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ (ในตะวัน กำหอม, 2559)

4. การนำเสนอผลการวิจัย การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลใช้การพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) โดยนำเสนอผลการศึกษาให้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมพิจารณาและวิพากษ์ เพื่อยืนยันความถูกต้องและความสอดคล้องกับบริบทจริงของชุมชน พร้อมทั้งนำเสนอข้อมูลประกอบภาพกิจกรรมภาคสนามและกระบวนการพัฒนาอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นสู่ผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์

สรุปผลการวิจัย

1. คุณค่าอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของประเทศไทยในพื้นที่จังหวัดภูมิภาคนอกเหนือจากภาคกลาง ภาคใต้ ที่นำมาต่อยอดใช้ส่งเสริมการเพิ่มมูลค่า ทางเศรษฐกิจได้อย่างเป็นรูปธรรม

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือภาคอีสาน: นับเป็นภูมิภาคที่มีรากฐานทางอารยธรรมเก่าแก่และมีบทบาทสำคัญทางประวัติศาสตร์ของประเทศไทย อีกทั้งยังเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายด้านศิลปวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น ซึ่งมีลักษณะแตกต่างกันไปตามบริบทของแต่ละชุมชนศิลปวัฒนธรรมเหล่านี้ทำหน้าที่เป็นภาพสะท้อนของระบบความเชื่อ พิธีกรรม ค่านิยม ศาสนา ตลอดจนวิถีชีวิตและการประกอบอาชีพของประชาชนในพื้นที่ได้อย่างชัดเจน ความหลากหลายทางวัฒนธรรมของภาคตะวันออกเฉียงเหนือส่วนหนึ่งเกิดจากการเป็นพื้นที่รองรับกลุ่มชาติพันธุ์หลากหลาย รวมถึงการติดต่อค้าขายและการแลกเปลี่ยนทางสังคมวัฒนธรรมกับประเทศเพื่อนบ้าน ส่งผลให้เกิดกระบวนการถ่ายทอดและผสมผสานทางวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง ทำให้รูปแบบการดำรงชีวิต ขนบธรรมเนียมและประเพณีในหลายพื้นที่มีลักษณะเชื่อมโยงและคล้ายคลึงกัน ขณะเดียวกัน ความแตกต่างของกลุ่มชาติพันธุ์ก็ทำให้ศิลปวัฒนธรรมอีสานมีอัตลักษณ์เฉพาะที่โดดเด่นแตกต่างจากภูมิภาคอื่นของประเทศศิลปวัฒนธรรมของภาคอีสานมีพัฒนาการสืบเนื่องมาตั้งแต่สมัยโบราณ ดังปรากฏหลักฐานทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์จำนวนมาก ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการใช้อย่างชาญฉลาด สัญลักษณ์ และงานศิลปกรรมเป็นสื่อในการถ่ายทอดเรื่องราวและความหมายที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของผู้คนในอดีต หลักฐานเหล่านี้ยังคงแสดงให้เห็นถึงรูปแบบการดำรงชีวิตของชุมชนอีสานในยุคก่อนประวัติศาสตร์ได้อย่างชัดเจน การศึกษาศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือเริ่มจากการสำรวจและรวบรวมข้อมูลผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น

ในพื้นที่จำนวน 19 จังหวัด ได้แก่ กาฬสินธุ์ ขอนแก่น ชัยภูมิ นครพนม นครราชสีมา บุรีรัมย์ เลย ยโสธร ร้อยเอ็ด มหาสารคาม มุกดาหาร สกลนคร หนองคาย หนองบัวลำภู ศรีสะเกษ สุรินทร์ อุดรธานี อำนาจเจริญ และอุบลราชธานี โดยใช้การสอบถามข้อมูลเบื้องต้นร่วมกับการตรวจสอบข้อมูลจากสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด ผลการศึกษาพบว่า ทุกจังหวัดมีผลิตภัณฑ์ศิลปหัตถกรรมที่หลากหลายและมีเอกลักษณ์เฉพาะ แม้ว่าบางประเภทจะมีลักษณะใกล้เคียงกัน แต่สามารถจำแนกศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านออกเป็น 4 ประเภทหลัก ได้แก่

1. ผลิตภัณฑ์ประเภทผ้า ผลิตภัณฑ์ประเภทผ้าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือประกอบด้วย ผ้าไหมลวดลายต่างๆ ผ้าไหมมัดหมี่ ผ้าฝ้าย ผ้าซิด ผ้าจก ผ้าแพรวา ผ้าแพรมณ ผ้าโสร่ง และผ้าขาวม้า ซึ่งพบแหล่งผลิตได้ในทุกจังหวัด โดยเฉพาะผ้าไหมอีสานที่มีความประณีต งดงาม และเป็นที่ยอมรับในระดับสากล

2. เครื่องจักสาน เครื่องจักสานเป็นหัตถกรรมดั้งเดิมที่ผลิตขึ้นเพื่อใช้ในชีวิตประจำวัน โดยใช้วัตถุดิบจากธรรมชาติในท้องถิ่น เช่น หวาย เถาวัลย์ กก และกระจูด นำมาสอดประสานเป็นภาชนะหรือเครื่องใช้ต่างๆ รูปแบบและลวดลายของเครื่องจักสานสะท้อนถึงขนบธรรมเนียม ความนิยม และวิถีชีวิตของแต่ละชุมชน ตัวอย่างผลิตภัณฑ์ ได้แก่ กระติบข้าว กระดัง กระบุง เสื่อกก ตะกร้า กระจาด ไซ ข้อง และผลิตภัณฑ์ประยุกต์อื่นๆ

3. เครื่องปั้นดินเผา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นพื้นที่ที่มีการผลิตเครื่องปั้นดินเผามาตั้งแต่มานานยุคก่อนประวัติศาสตร์ โดยมีหลักฐานสำคัญจากแหล่งโบราณคดีบ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี ซึ่งพบเครื่องปั้นดินเผาเขียนสีที่มีอายุหลายพันปี เครื่องปั้นดินเผาเหล่านี้ถูกพัฒนารูปแบบและคุณภาพอย่างต่อเนื่อง จนกลายเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละชุมชน ผลิตภัณฑ์ที่พบ ได้แก่ หม้อดิน โอ่งน้ำ แจกัน กระถาง และเครื่องตกแต่งบ้าน

4. การหล่อหลอมโลหะ การหล่อหลอมโลหะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นองค์ความรู้ที่มีมาอย่างยาวนาน โดยพบหลักฐานการผลิตเครื่องสำริดและเครื่องโลหะจากแหล่งโบราณคดีหลายแห่ง ความรู้ดังกล่าวถูกถ่ายทอดและพัฒนาแตกต่างกันไปในแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ ทำให้ผลิตภัณฑ์มีความหลากหลายและมีความประณีต เช่น เครื่องประดับเงิน เครื่องทองเหลือง เครื่องมือเกษตร และเครื่องใช้ในครัวเรือน นอกจากนี้ ศิลปหัตถกรรมของภาคตะวันออกเฉียงเหนือยังรวมถึงการแปรรูปอาหารและผลผลิตทางการเกษตร ซึ่งสะท้อนถึงภูมิปัญญาและวิถีชีวิตของชุมชนได้อย่างชัดเจน

ภาคกลาง: ถือเป็นศูนย์กลางอารยธรรมที่สำคัญของประเทศไทย โดยมีพัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรมสืบเนื่องมาตั้งแต่สมัยทวารวดี การรวมตัวของประชากรหลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์ทำให้เกิดการผสมผสานทางศิลปวัฒนธรรมอย่างกลมกลืน จนกลายเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติที่สืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน บางพื้นที่ยังได้รับการยกย่องในระดับนานาชาติให้เป็นมรดกโลก การศึกษาศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านภาคกลางครอบคลุมพื้นที่ 26 จังหวัด ผลการสำรวจพบว่าศิลปหัตถกรรมมีความหลากหลายและมีลักษณะเฉพาะของแต่ละท้องถิ่น สามารถจำแนกได้เป็น 5 ประเภท ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ประเภทผ้า เครื่องจักสาน เครื่องปั้นดินเผา การหล่อหลอมโลหะ และหัตถกรรมงานฝีมืออื่นๆ โดยเฉพาะเครื่องจักสานซึ่งมีการผลิตอย่างแพร่หลายในทุกจังหวัด และมีชื่อเสียงในระดับประเทศ

ภาคใต้: เป็นภูมิภาคที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ภาษา และวัฒนธรรม อันเป็นผลมาจากการตั้งถิ่นฐานของผู้คนมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน ความหลากหลายดังกล่าวนำไปสู่การหล่อหลอมองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีคุณค่า และกลายเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านภาคใต้สะท้อนภูมิปัญญาของสังคมเกษตรกรรมที่ใช้ทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น

อย่างคุ้มค่า วัสดุที่นำมาใช้มีความหลากหลาย เช่น ไม้ไผ่ หวาย ลิเกา กระจุต และมะพร้าว การศึกษาครอบครัวพื้นที่ 14 จังหวัด ผลการศึกษาพบว่าสามารถจำแนกผลิตภัณฑ์พื้นบ้านออกเป็น 5 ประเภทหลัก โดยเฉพาะงานเครื่องจักสานและงานทอผ้าที่มีลักษณะโดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์ของภูมิภาค

2. แนวทางการนำศิลปวัฒนธรรมมาใช้ในการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจแก่ชุมชน สร้างรายได้ให้แก่ผู้ผลิต และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมไทย

2.1 แนวทางการนำศิลปวัฒนธรรมเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจแก่ชุมชนและสร้างรายได้ให้แก่ผู้ผลิตผลงาน 1) แนวทางการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจของศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจของศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือสามารถดำเนินการได้ผ่านการนำองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์เป็นผลิตภัณฑ์ในรูปแบบต่างๆ ได้แก่ งานศิลปหัตถกรรมประเภทผ้า เครื่องจักสาน เครื่องปั้นดินเผา และการหล่อลอมโลหะ ซึ่งโดยส่วนใหญ่เป็นผลิตภัณฑ์ดั้งเดิมที่สืบทอดจากบรรพบุรุษ และได้รับการปรับปรุงพัฒนารูปแบบให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและบริบททางสังคมในปัจจุบัน แนวทางสำคัญในการยกระดับศักยภาพและมูลค่าของผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น ได้แก่ การส่งเสริมให้เลือกใช้วัสดุและวัตถุดิบที่มีคุณภาพ การพัฒนาด้านการออกแบบให้มีความสวยงาม ทันสมัย และสามารถใช้งานได้หลากหลาย ตลอดจนการลดต้นทุนการผลิตโดยอาศัยทรัพยากรในท้องถิ่น โดยไม่กระทบต่อคุณค่าและคุณภาพของผลิตภัณฑ์ นอกจากนี้ ควรส่งเสริมการถ่ายทอดองค์ความรู้แก่คนรุ่นใหม่เพื่อสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นควบคู่กับการสนับสนุนการจัดตั้งศูนย์สาธิตและศูนย์จำหน่ายผลิตภัณฑ์ภายในชุมชน รวมถึงการพัฒนาช่องทางการตลาด ซึ่งจะช่วยให้ศิลปหัตถกรรมสามารถต่อยอดเป็นสินค้าเชิงพาณิชย์ได้ทั้งในระดับประเทศและระดับนานาชาติ 2) แนวทางการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจของศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในภาคกลางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในภาคกลางสามารถนำมาประยุกต์เป็นผลิตภัณฑ์หลากหลายประเภท อาทิ งานหัตถกรรมสิ่งทอ เครื่องจักสาน เครื่องปั้นดินเผา งานหล่อโลหะ และผลิตภัณฑ์หัตถกรรมอื่นๆ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผลิตภัณฑ์ที่สืบทอดจากภูมิปัญญาดั้งเดิม และมีการพัฒนาให้สอดคล้องกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่มีบทบาทต่อชุมชนมากขึ้น แนวทางการเพิ่มศักยภาพของผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นภาคกลางประกอบด้วย การคัดเลือกวัตถุดิบที่มีคุณภาพ การสนับสนุนด้านการออกแบบให้มีความร่วมสมัยและตอบสนองการใช้งานที่หลากหลาย รวมถึงการบริหารจัดการต้นทุนโดยใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นอย่างเหมาะสม โดยไม่ลดทอนคุณค่าทางวัฒนธรรม นอกจากนี้ ควรมีการส่งเสริมอาชีพให้แก่คนรุ่นใหม่ การจัดตั้งศูนย์เรียนรู้และศูนย์จำหน่ายผลิตภัณฑ์ในชุมชน ตลอดจนการพัฒนาการตลาด ซึ่งจะช่วยให้ผลิตภัณฑ์ศิลปหัตถกรรมภาคกลางสามารถแข่งขันได้ในตลาดทั้งในและต่างประเทศ 3) แนวทางการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจของศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในภาคใต้ การยกระดับมูลค่าทางเศรษฐกิจของศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในภาคใต้สามารถดำเนินการผ่านการนำศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านประเภทต่างๆ เช่น งานสิ่งทอ เครื่องจักสาน เครื่องปั้นดินเผา และการหล่อลอมโลหะ มาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์เชิงพาณิชย์ โดยอาศัยภูมิปัญญาที่สืบทอดจากบรรพบุรุษและปรับรูปแบบให้เหมาะสมกับบริบทของสังคมและเทคโนโลยีในปัจจุบัน แนวทางสำคัญ ได้แก่ การเลือกใช้วัตถุดิบที่มีคุณภาพ การพัฒนาการออกแบบให้มีความทันสมัยและสามารถใช้งานได้หลากหลาย การลดต้นทุนการผลิตโดยใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นอย่างคุ้มค่า โดยไม่กระทบต่อคุณภาพของผลิตภัณฑ์ ตลอดจนการส่งเสริมการสืบทอดภูมิปัญญาสู่คนรุ่นใหม่ การจัดตั้งศูนย์สาธิตและศูนย์จำหน่ายผลิตภัณฑ์ในชุมชน และการพัฒนาการตลาด ซึ่งจะช่วยให้ผลิตภัณฑ์ศิลปหัตถกรรมภาคใต้ทั้งในระดับประเทศและระดับสากล

2.2 การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมไทย 1) แนวทางการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แหล่งผลิตศิลปหัตถกรรมท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือส่วนใหญ่มีการจัดตั้งศูนย์รวมผลิตภัณฑ์ การจัดนิทรรศการ และการสาธิตกระบวนการผลิต เพื่ออำนวยความสะดวกและสร้างแรงจูงใจแก่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จากการศึกษาพบว่าสามารถพัฒนาแหล่งผลิตศิลปหัตถกรรมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเรียนรู้ได้ โดยจำแนกตามประเภทหัตถกรรม ได้แก่ งานทอผ้า เครื่องจักสาน เครื่องปั้นดินเผา และงานหล่อโลหะ ซึ่งกระจายอยู่ในหลายจังหวัดของภูมิภาค และสะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชนได้อย่างชัดเจน 2) แนวทางการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในภาคกลาง พื้นที่ภาคกลางมีแหล่งผลิตศิลปหัตถกรรมที่มีการจัดตั้งศูนย์จำหน่าย การจัดแสดงนิทรรศการ และการสาธิตกระบวนการผลิต เพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวที่ควรได้รับการส่งเสริมครอบคลุมงานหัตถกรรมประเภทผ้า เครื่องจักสาน เครื่องปั้นดินเผา งานหล่อโลหะ และงานฝีมืออื่นๆ ซึ่งสามารถพัฒนาเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเรียนรู้และสร้างรายได้แก่ชุมชน 3) แนวทางการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในภาคใต้ แหล่งผลิตศิลปหัตถกรรมท้องถิ่นในภาคใต้มีการจัดตั้งศูนย์รวมผลิตภัณฑ์ การจัดนิทรรศการ และการสาธิตกระบวนการผลิต เพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยแหล่งที่ควรได้รับการส่งเสริมประกอบด้วยงานสิ่งทอ เครื่องจักสาน เครื่องปั้นดินเผา งานหล่อโลหะ และหัตถกรรมพื้นบ้านอื่นๆ ซึ่งสะท้อนภูมิปัญญาและอัตลักษณ์ของชุมชน และสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สร้างรายได้อย่างยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

1. คุณค่าอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของประเทศไทยในพื้นที่จังหวัดภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้ ที่นำมาต่อยอดใช้ส่งเสริมการเพิ่มมูลค่า ทางเศรษฐกิจได้อย่างเป็นรูปธรรม 3 ภูมิภาคของประเทศไทย ผลการวิจัยคุณค่าอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของประเทศไทยในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ สะท้อนให้เห็นว่า ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านของแต่ละภูมิภาคมีความหลากหลายและมีอัตลักษณ์เฉพาะถิ่นที่เกิดจากบริบททางประวัติศาสตร์ ความเชื่อ วิถีชีวิต และทรัพยากรธรรมชาติของพื้นที่ แม้จะมีความแตกต่างด้านรูปแบบ วัสดุ และกระบวนการผลิต แต่ศิลปหัตถกรรมของทั้งสามภูมิภาคล้วนมีศักยภาพในการเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่สามารถนำมาต่อยอดเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวได้อย่างเป็นรูปธรรม 1) ภาพรวมคุณค่าและศักยภาพของศิลปหัตถกรรมในแต่ละภูมิภาค ผลการศึกษาพบว่า ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความโดดเด่นด้านศิลปหัตถกรรมประเภทผ้า โดยเฉพาะผ้าไหม ซึ่งมีการผลิตอย่างแพร่หลายในทุกจังหวัดและได้รับการยอมรับในระดับประเทศและนานาชาติ ขณะที่ภาคกลางมีความหลากหลายของศิลปหัตถกรรม ทั้งเครื่องจักสาน ผ้า เครื่องปั้นดินเผา และงานโลหะ อันเป็นผลจากการเป็นศูนย์กลางอารยธรรมและการผสมผสานทางวัฒนธรรมมาอย่างยาวนาน ส่วนภาคใต้มีลักษณะเด่นด้านการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น เช่น กระจูด ลิเกา กก และมะพร้าว มาผลิตเป็นงานหัตถกรรมที่สะท้อนภูมิปัญญาและอัตลักษณ์ของชุมชนชายฝั่งและชุมชนพหุวัฒนธรรม แม้ศิลปหัตถกรรมของทั้งสามภูมิภาคจะมีพื้นฐานจากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เข้มแข็ง แต่ผลการศึกษาพบข้อจำกัดร่วมกัน ได้แก่ การขาดการพัฒนาเชิงการออกแบบ บรรจุภัณฑ์ มาตรฐานผลิตภัณฑ์ และการสื่อสารอัตลักษณ์ให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดสมัยใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุภัทธิ เปี่ยมสุวรรณกิจ (2560) ที่ชี้ให้เห็นว่า หากชุมชนมีเพียงวัตถุดิบและองค์ความรู้ดั้งเดิมโดยขาดองค์ความรู้ด้านการเพิ่มมูลค่า ผลิตภัณฑ์จะไม่สามารถแข่งขันในเชิงพาณิชย์ได้อย่างเต็มศักยภาพ 2) การเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจผ่านอัตลักษณ์และการออกแบบ

ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า การเพิ่มมูลค่าศิลปหัตถกรรมในทั้งสามภูมิภาคได้ขึ้นอยู่กับ การเพิ่มปริมาณการผลิต หากแต่ขึ้นอยู่กับการพัฒนาอัตลักษณ์ การออกแบบ และการสื่อสารเรื่องราวทางวัฒนธรรมอย่างเป็นระบบ แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับงานของประไพพิมพ์ พานิชสมัย (2560) และมียอง ซอ (2560) ที่เสนอว่า การออกแบบผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์โดยคำนึงถึงอัตลักษณ์ท้องถิ่น สามารถสร้าง การรับรู้ เพิ่มคุณค่า และสร้างความพึงพอใจให้แก่ผู้บริโภคได้อย่างมีนัยสำคัญ ในบริบทของทั้งสาม ภูมิภาค ศิลปหัตถกรรมมิได้เป็นเพียงสินค้าเชิงวัตถุ หากแต่เป็น “สื่อทางวัฒนธรรม” ที่สามารถถ่ายทอด เรื่องราว ประวัติศาสตร์ ความเชื่อ และวิถีชีวิตของชุมชน การนำแนวคิดการเล่าเรื่อง มาประยุกต์ใช้ จึงเป็นกลไกสำคัญในการเชื่อมโยงศิลปหัตถกรรมกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวเชิง สร้างสรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับงานของดาริน วรณทรัพย์ และคณะ (2561) ที่เน้นการจัดการทุนทาง วัฒนธรรมผ่านเรื่องราว กิจกรรม และการมีส่วนร่วมของชุมชน 3) บทบาทของการจัดการชุมชนและ ความยั่งยืน ผลการศึกษาในทั้งสามภูมิภาคชี้ให้เห็นตรงกันว่า ชุมชนที่มีการรวมกลุ่มผู้ผลิตอย่างเข้มแข็ง มี การถ่ายทอดองค์ความรู้จากรุ่นสู่รุ่น และมีระบบการบริหารจัดการที่ชัดเจน จะสามารถรักษาอัตลักษณ์ และพัฒนาผลิตภัณฑ์ได้อย่างต่อเนื่องมากกว่าชุมชนที่ขาดกลไกการจัดการร่วมกัน ประเด็นดังกล่าว สอดคล้องกับงานวิจัยของจิตพนธ์ ชุมเกตุ (2560) และรัชฎาพร เกตานนท์ (2560) ที่ชี้ว่า การมีส่วนร่วม ของชุมชนและการบริหารจัดการที่เป็นระบบเป็นปัจจัยสำคัญต่อความยั่งยืนของการพัฒนาผลิตภัณฑ์จาก ภูมิปัญญาท้องถิ่น นอกจากนี้ ผลการศึกษายังพบว่า การนำเทคโนโลยีและช่องทางการตลาดออนไลน์มาใช้ เช่น การพัฒนาเป็นของที่ระลึก การจำหน่ายผ่านสื่อดิจิทัล และการเชื่อมโยงกับกิจกรรมการท่องเที่ยว สามารถช่วยขยายโอกาสทางการตลาดและยกระดับมูลค่าทางเศรษฐกิจของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์และนโยบายการพัฒนาประเทศในยุคปัจจุบัน การอภิปราย ผลเชิงทฤษฎี เมื่อพิจารณาผลการวิจัยผ่านกรอบทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ พบว่า ศิลปหัตถกรรมในทั้งสาม ภูมิภาคทำหน้าที่เป็นองค์ประกอบสำคัญของระบบสังคม โดยเชื่อมโยงสถาบันครอบครัว ชุมชน เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมเข้าด้วยกัน ผ่านการสร้างรายได้ การถ่ายทอดภูมิปัญญา และการธำรงอัตลักษณ์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Radcliffe-Brown และ Durkheim ที่มองว่าการทำหน้าที่ของระบบย่อยใน สังคมมีส่วนช่วยรักษาสถิตของสังคมโดยรวมในมิติของทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ ศิลปหัตถกรรมทั้งสาม ภูมิภาคสะท้อนความงามทั้งเชิงรูปแบบและเชิงความหมาย การผสมผสานความงามเข้ากับประโยชน์ใช้สอย และการออกแบบร่วมสมัย ช่วยเพิ่มคุณค่าทางสุนทรียะและมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับผลิตภัณฑ์ ซึ่งเป็น พื้นฐานสำคัญของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ขณะเดียวกัน ทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม สามารถ อธิบายความคล้ายคลึงและความแตกต่างของรูปแบบศิลปหัตถกรรมในแต่ละภูมิภาค อันเกิดจากการ แลกเปลี่ยนความรู้ การค้า และการเคลื่อนย้ายของผู้คน ส่วนทฤษฎีการยอมรับสิ่งใหม่ ช่วยอธิบาย กระบวนการที่ชุมชนค่อยๆ เปิดรับนวัตกรรมด้านการออกแบบ เทคโนโลยี และการตลาด โดยมีบทบาท ของผู้นำชุมชนและหน่วยงานสนับสนุนเป็นปัจจัยเร่งให้เกิดการยอมรับและนำไปใช้จริง ผลการวิจัย ชี้ให้เห็นว่า ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ มีศักยภาพสูง ในการเป็นทุนทางวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว หากได้รับการพัฒนาอย่างเป็น ระบบในด้านอัตลักษณ์ การออกแบบ การจัดการชุมชน และการบูรณาการองค์ความรู้สมัยใหม่ โดยยังคง รักษาคุณค่าและความหมายทางวัฒนธรรมเดิมไว้ ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนทั้งในมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชุมชนไทย

2. แนวทางการนำศิลปวัฒนธรรมมาเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจแก่ชุมชนและส่งเสริมการ ท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมไทย ผลการศึกษาพบว่า แนวทางการนำศิลปวัฒนธรรมมาพัฒนาเพื่อเพิ่ม

มูลค่าทางเศรษฐกิจแก่ชุมชน ทั้งในมิติของการพัฒนาผลิตภัณฑ์และการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม มีความสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นทุนทางวัฒนธรรม ที่สามารถต่อยอดสู่การสร้างรายได้ที่ยั่งยืนแก่ผู้ผลิตและชุมชนในทุกภูมิภาคของประเทศไทย 1) การเพิ่มมูลค่าศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นผ่านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนผลการวิจัยจากพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ ชี้ให้เห็นว่าศิลปหัตถกรรมท้องถิ่น ได้แก่ ผ้า เครื่องจักสาน เครื่องปั้นดินเผา และงานโลหะ ยังคงมีรากฐานจากการสืบทอดภูมิปัญญาดั้งเดิมของชุมชน แต่มีการปรับรูปแบบการผลิตให้สอดคล้องกับบริบททางสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยีในยุคปัจจุบัน แนวโน้มดังกล่าวสอดคล้องกับข้อค้นพบของสุภัทณี เปี่ยมสุวรรณกิจ (2560) ที่ระบุว่าการนำทรัพยากรในท้องถิ่นมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ โดยอาศัยการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านเทคโนโลยีการผลิตและการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ สามารถช่วยเพิ่มมูลค่าให้แก่ผลิตภัณฑ์ และสร้างรายได้แก่ชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรมในทำนองเดียวกัน งานวิจัยของนงลักษณ์ จีวจุ (2560) และกรรณิการ์ สายเทพ และพิชญา เพิ่มไทย (2560) ชี้ให้เห็นว่า การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ การออกแบบบรรจุภัณฑ์ให้ทันสมัย และการกำหนดมาตรฐานสินค้า เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้ผลิตภัณฑ์ชุมชนสามารถขยายตลาดได้ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการเพิ่มมูลค่าศิลปวัฒนธรรมในทุกภูมิภาคของการศึกษานี้ ที่เน้นการคัดเลือกวัสดุคุณภาพ การออกแบบเชิงสร้างสรรค์ และการใช้วัตถุดิบในท้องถิ่นเพื่อลดต้นทุนการผลิตควบคู่กับการเพิ่มคุณค่าเชิงวัฒนธรรม 2) การสร้างอัตลักษณ์และการออกแบบเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนาผลิตภัณฑ์ศิลปวัฒนธรรมให้ประสบความสำเร็จ จำเป็นต้องคำนึงถึงการสื่อสารอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของพื้นที่ควบคู่ไปกับประโยชน์ใช้สอย โดยไม่มุ่งเน้นเฉพาะการใช้งานเพียงอย่างเดียว ประเด็นดังกล่าวสอดคล้องกับงานของประไพพิมพ์ พานิชสมัย (2560) และมียอง ซอ (2560) ที่เสนอว่า การออกแบบอัตลักษณ์ผ่านสี รูปแบบ ลวดลาย และเรื่องราวของชุมชนเป็นกลยุทธ์สำคัญในการสร้างการรับรู้และเพิ่มมูลค่าเชิงสัญลักษณ์ให้แก่ผลิตภัณฑ์และแหล่งท่องเที่ยว นอกจากนี้ งานศึกษาของกิตติกรณ์ บำรุงบุญ (2563) ยังสนับสนุนว่า การถอดอัตลักษณ์ท้องถิ่นสู่การออกแบบของที่ระลึก สามารถยกระดับผลิตภัณฑ์ให้ทำหน้าที่เป็นตัวแทนของพื้นที่ และช่วยเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้แก่ชุมชนได้อย่างมีนัยสำคัญ แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ศิลปหัตถกรรมในทุกภูมิภาคที่มุ่งรักษาเอกลักษณ์ดั้งเดิมควบคู่กับความร่วมสมัย 3) การเชื่อมโยงศิลปหัตถกรรมกับการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า แหล่งผลิตศิลปหัตถกรรมในทุกภูมิภาคมีศักยภาพในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม ผ่านการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ การสาธิตกระบวนการผลิต และการจัดนิทรรศการ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการทุนทางวัฒนธรรมของดาริน วรณทรัพย์ และคณะ (2561) ที่เสนอว่าการจัดการทุนทางวัฒนธรรมผ่านชุมชน เรื่องราว และกิจกรรม สามารถก่อให้เกิดผลเชิงบวกทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และการอนุรักษ์วัฒนธรรมในทำนองเดียวกัน งานวิจัยของฐิติมา อังกรวัชรพันธุ์ (2561) และประไพพิมพ์ พานิชสมัย (2560) พบว่า การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ขับเคลื่อนโดยคนในชุมชน ช่วยกระจายรายได้ เสริมสร้างความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ท้องถิ่น และเพิ่มความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ของการศึกษานี้ 4) การพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์และความยั่งยืนของชุมชนผลการศึกษาโดยภาพรวมชี้ให้เห็นว่า การนำศิลปวัฒนธรรมมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์และกิจกรรมการท่องเที่ยว สามารถขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ หากมีการบูรณาการองค์ความรู้ด้านการออกแบบ การตลาด เทคโนโลยี และการบริหารจัดการ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของรัชฎาพร เกตานนท์ (2560) และดวงรัก รัตนพันธุ์ และ

ชัชวาลย์ รัตนพันธุ์ (2560) ที่ชี้ว่าการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมกับนวัตกรรมและนโยบาย Thailand 4.0 เป็นกลไกสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่เศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืน ความสอดคล้องกับกรอบทฤษฎี ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ ศิลปวัฒนธรรมและศิลปหัตถกรรมท้องถิ่นทำหน้าที่เป็นสถาบันวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกับสถาบันเศรษฐกิจ การศึกษา และการท่องเที่ยว โดยมีบทบาทในการสร้างรายได้ เสริมสร้างอัตลักษณ์ร่วม และถ่ายทอดภูมิปัญญาจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของแรดคลิฟฟ์-บราวน์ และกรอบ AGIL ที่สะท้อนการกำหนดเป้าหมายร่วม การปรับตัว การบูรณาการ และการธำรงรักษาความมั่นคงทางวัฒนธรรมของชุมชน ทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ ผลการศึกษาที่เน้นการออกแบบผลิตภัณฑ์เพื่อสื่อสารอัตลักษณ์ สอดคล้องกับแนวคิดสุนทรียศาสตร์ที่มองว่าความงามประกอบด้วยมิติของวัตถุพิสัย จิตวิสัย และสัมพันธวิสัย การผสมผสานศิลปะพื้นบ้านเข้ากับการออกแบบร่วมสมัยจึงเป็นการเชื่อมโยงประโยชน์ใช้สอยเข้ากับคุณค่าทางสุนทรียะ ตามแนวคิดศิลปะเพื่อชีวิต และทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมและการยอมรับสิ่งใหม่ ความแตกต่างและความเหมือนของรูปแบบศิลปหัตถกรรมในแต่ละภูมิภาคสามารถอธิบายได้ผ่านทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม ขณะที่การปรับตัวของชุมชนต่อการออกแบบ การตลาด และการท่องเที่ยว สอดคล้องกับกระบวนการยอมรับนวัตกรรม 5 ขั้นตอน โดยมีปัจจัยสำคัญ คือ ประโยชน์เชิงเปรียบเทียบ ความเข้ากันได้กับวิถีชีวิตและต้นทุนที่เหมาะสม

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1.1 การอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.1.1 ควรมีมาตรการส่งเสริมการเรียนรู้และฝึกอบรมด้านศิลปหัตถกรรมในชุมชนทั้งสำหรับเยาวชนและคนรุ่นใหม่ เพื่อสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่ต่อไป

1.1.2 การจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ ศูนย์สาธิต และศูนย์ฝึกอบรมในแต่ละพื้นที่ จะช่วยให้ความรู้และทักษะไม่สูญหาย

1.2 การพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ทันสมัยและมีมูลค่าเพิ่ม

1.2.1 สนับสนุนการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้เหมาะสมกับความต้องการของตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยคงเอกลักษณ์ท้องถิ่น

1.2.2 ใช้วัสดุและเทคนิคท้องถิ่นคุณภาพสูง และลดต้นทุนด้วยการใช้ทรัพยากรที่หาได้ในพื้นที่ โดยไม่ลดคุณภาพของสินค้า

1.3 การสร้างตลาดและช่องทางการจำหน่าย

1.3.1 จัดตั้งศูนย์จัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ในชุมชนและเชื่อมโยงกับช่องทางออนไลน์เพื่อขยายตลาดและสร้างรายได้ให้ผู้ผลิตโดยตรง

1.3.2 ส่งเสริมการเข้าร่วมงานแสดงสินค้า งานเทศกาลวัฒนธรรม และงานแฟร์ทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ

1.4 การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

1.4.1 พัฒนาแหล่งการผลิตศิลปหัตถกรรมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เช่น การจัดนิทรรศการ การสาธิตการทำงาน และกิจกรรมเชิงประสบการณ์สำหรับนักท่องเที่ยว

1.4.2 ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้ผู้คนรับรู้ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับนานาชาติ

1.5 การสนับสนุนด้านนโยบายและความร่วมมือชุมชน

1.5.1 ส่งเสริมการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชน ผู้ผลิต และหน่วยงานภาครัฐ เพื่อพัฒนาศักยภาพการผลิตและการตลาด

1.5.2 สนับสนุนทางการเงิน เช่น กองทุนหรือสินเชื่อสำหรับผู้ประกอบการศิลปหัตถกรรม เพื่อให้สามารถลงทุนและพัฒนาผลิตภัณฑ์ได้อย่างยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ เช่น การสัมภาษณ์ผู้รู้ท้องถิ่น ศิลปินช่างฝีมือ และผู้ประกอบการ จะช่วยให้เข้าใจถึงคุณค่าและแนวทางการนำไปต่อยอดเชิงเศรษฐกิจได้ลึกซึ้งมากขึ้น

2.2 ควรเน้นการศึกษาการประยุกต์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้เป็นผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ที่ตอบโจทย์ตลาดยุคปัจจุบัน เช่น การออกแบบผสมผสานเทคโนโลยีหรือวัสดุสมัยใหม่

2.4 ควรศึกษากลยุทธ์การสร้างแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกับการผลิตศิลปหัตถกรรม เช่น การจัดกิจกรรมเวิร์กช็อป การจัดนิทรรศการ การท่องเที่ยวเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน

บรรณานุกรม

กรรณิการ์ สายเทพ และพิชญา เพิ่มไทย. (2560). แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นเพื่อการส่งออกของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนดอกไม้ประดิษฐ์ ตำบลแม่ทะ อำเภอมะนัง จังหวัดลำปาง. *วารสารวิทยาการจัดการสมัยใหม่*, 10(2): 1-11.

กิตติกรรณ์ บำรุงบุญ. (2563). การพัฒนาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกที่สะท้อนอัตลักษณ์ท้องถิ่นจังหวัดมหาสารคาม เพื่อยกระดับมูลค่าทางเศรษฐกิจ. *คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*.

จิตพนธ์ ชุมเกต. (2560). การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการชุมชนอย่างยั่งยืนของชุมชนไทยมุสลิม อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดบุรีรัมย์. *เพชรบุรี: คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร*.

ฐิติมา อังกรวัชรพันธุ์. (2561). แนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมเพื่อสื่อความหมายภูมิปัญญาท้องถิ่นของตลาดคู้งสำเภา จังหวัดชัยนาท. *คณะวัฒนธรรมสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*.

ดาริน วรณทรัพย์. (2561). รูปแบบการจัดการทุนทางวัฒนธรรม เพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในประเทศไทย. *บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนนครินทร์*.

ดวงรัก รัตนพันธุ์ และชัชวาลย์ รัตนพันธุ์. (2560). การออกแบบของที่ระลึก: การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่ผลิตภัณฑ์ชุมชน *Souvenir Design : Apply of Local Wisdom to Local Products*. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.

ธนฤเบศร ทองแดง. (2567). อัตลักษณ์ท้องถิ่น: การพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น แบบองค์รวม เพื่อการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ และสังคม จังหวัดชลบุรี. *หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาสังคมศาสนาและวัฒนธรรม, บัณฑิตวิทยาลัย, วิทยาลัยทองสุข*.

ธเนศ อารณสุวรรณ. (2552). กำเนิดและความท้าทายของศิลปะศาสตร์ในระบบการศึกษาไทย. *วารสารประวัติศาสตร์ ธรรมศาสตร์*, 11(2): 1-29.

นงลักษณ์ จิ๋ว. (2560). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาการบัญชีต้นทุน 1 โดยใช้การสอนแบบ e-learning. *สาขาวิชาการบัญชี มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร*.

- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2544). *สังคมแห่งการเรียนรู้*. กรุงเทพฯ: พี.เอ.อีฟวิง.
- ในตะวัน กำหม่อม. (2559). *การวิจัยทางสังคมศาสตร์และวัฒนธรรมศาสตร์*. มหาสารคาม: โรงพิมพ์ที่คอมมหาสารคาม.
- ประไพพิมพ์ พานิชสมัย. (2560). การออกแบบอัตลักษณ์ส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนท่าแพ จังหวัดนครศรีธรรมราช. *หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต, สาขาวิชาศิลปการออกแบบ, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศิลปากร*.
- มียอง ซอ และ เกรียงศักดิ์ เขียวมั่ง. (2560). การสร้างอัตลักษณ์สี เพื่อใช้ในการออกแบบบรรจุภัณฑ์ของอำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี. *วารสารครุศาสตร์อุตสาหกรรม*, 18(1): 119-128.
- รัชฎาพร เกตานนท์. (2560). *แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ในจังหวัดนครปฐม*. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2537). *คนไทยอยู่ที่นี่ ที่อุษาคเนย์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน
- สุภัทณี เปี่ยมสุวรรณกิจ และสุทธิพร เปี่ยมสุวรรณกิจ. (2562). *การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวตำบลนางแล อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย*. ใน การประชุมวิชาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ครั้งที่ 2 “มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ นวัตกรรมสร้างสรรค์สังคม” (น.1059-1068). [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://human.skru.ac.th/husoconference/conf/P37.pdf>
- Giddens, A. (2000). *Runaway world: How globalisation is reshaping our lives*. London: Routledge.
- Richards, G. (2018). Cultural Tourism: A Review of Recent Research and Trends. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 36, 12-21. <https://doi.org/10.1016/j.jhtm.2018.03.005>
- Throsby, D. (2001). *Economics and Culture*. London: Cambridge University Press.

**การพัฒนาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานโดยใช้หลักพรหมวิหาร 4 ของครูโรงเรียนหัวไทร
(เรือนประชาบาล) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
นครศรีธรรมราช เขต 3**

**The Development of Work Motivation based on IV Brahmavihara Principle
for Teacher at Huasai (Ruenprachaban) School under Nakhon Si
Thammarat Primary Educational Service Area Office 3**

เกศรา ชูสุข*

Ketsara Choosuk

บุญเลิศ วีระพรกานต์

Boonlert Weeraponkan

พระครูเขมธรรมโฆสิต

Phrakhrukhemathammakhsit

สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

Department of Buddhist Educational Administration, Faculty of Education,

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Si Thammarat Campus

Corresponding author, e-mail: ketsara045@gmail.com*

วันที่รับบทความ (Received): 24 ธันวาคม 2568

วันที่แก้ไขบทความ (Revised): 13 มกราคม 2569

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted): 18 มกราคม 2569

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการพัฒนาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนหัวไทร (เรือนประชาบาล) 2) ศึกษาแนวทางการพัฒนาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานโดยใช้หลักพรหมวิหาร 4 และ 3) นำเสนอและประเมินแนวทางดังกล่าว การวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสมผสาน 3 ระยะ ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูจากประชากรจำนวน 55 คน ได้มาโดยสุ่มแบบเจาะจง โดยใช้แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระยะที่ 2 ศึกษาแนวทางการพัฒนาแรงจูงใจโดยใช้หลักพรหมวิหาร 4 จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 รูป/คน และระยะที่ 3 นำเสนอและประเมินแนวทางจากการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการเรียงเรียงข้อเสนอแนะเป็นแนวทางฉบับสมบูรณ์

ผลการวิจัยพบว่า แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านความรับผิดชอบมีค่าเฉลี่ยสูงสุด และด้านลักษณะของงานที่ปฏิบัติมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด แนวทางการพัฒนาแรงจูงใจด้านลักษณะของงานที่ปฏิบัติประกอบด้วย 8 องค์ประกอบ ได้แก่ การสนับสนุนทรัพยากร โอกาสแสดงความสามารถ การใช้ความคิดสร้างสรรค์ ความพอใจในงาน ปริมาณงานที่เหมาะสม สุขภาพในการทำงาน การมีส่วนร่วมในการวางแผน และความสอดคล้องกับความรู้ความสามารถ ทั้งนี้ ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นเป็นเอกฉันท์ว่าแนวทางดังกล่าวมีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และสามารถนำไปใช้ได้จริง

คำสำคัญ: แรงจูงใจในการปฏิบัติงาน; องค์ประกอบของแรงจูงใจ; พรหมวิหาร 4

Abstract

This research article aims to Study 1) examine the state of work motivation development of teachers at Huathai (Ruenprachaban) School; 2) study guidelines for developing teachers' work motivation based on the Four Brahmavihāras; and 3) present and evaluate the proposed guidelines. The study employed a mixed-methods research design consisting of three phases. Phase 1 investigated the state of teachers' work motivation among a population of 55 teachers using a questionnaire, and the data were analyzed using mean and standard deviation. Phase 2 explored guidelines for developing work motivation based on the Four Brahmavihāras through in-depth interviews with five experts. Phase 3 presented and evaluated the guidelines through a focus group discussion with seven experts, and the data were analyzed by synthesizing the recommendations into a complete set of guidelines.

The findings revealed that teachers' overall work motivation was at the highest level. Among the dimensions, responsibility had the highest mean score, while job characteristics had the lowest mean score. The guidelines for developing work motivation in terms of job characteristics consisted of eight components: resource support, opportunities to demonstrate work abilities, creative thinking at work, job satisfaction, appropriate workload, happiness at work, participation in planning, and alignment between assigned tasks and individual knowledge and abilities. The experts unanimously agreed that the proposed guidelines were appropriate, feasible, and practically applicable.

Keywords: work motivation; motivational components; Four Brahmavihāras

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กำหนดสาระสำคัญให้กระทรวงศึกษาธิการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา ทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไป ไปยังคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาโดยตรง เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี มีความสามารถ และอยู่ร่วมกับสังคมอย่างมีความสุข มาตรา 35 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2553 ได้กำหนดให้สถานศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นโรงเรียนมีฐานะเป็น “นิติบุคคล” เพื่อให้สถานศึกษามีความเข้มแข็ง คล่องตัว และสามารถบริหารจัดการได้อย่างเป็นอิสระ แต่สถานศึกษานิติบุคคลในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่มีพระราชบัญญัติจัดตั้ง และไม่มีกฎทางกฎหมายที่กำหนดให้ดำเนินการโดยเฉพาะ เพียงแต่อาศัยอำนาจจากผู้บังคับบัญชาระดับเหนือขึ้นไปมอบอำนาจให้สถานศึกษา ทำให้กระบวนการบริหารจัดการยังคงอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ที่กำหนดโดยกระทรวงศึกษาธิการ และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน หรือต้องผ่านความเห็นชอบหรือการอนุมัติของคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา ตามเงื่อนไขที่มีการมอบอำนาจ จึงเป็นเหตุให้สถานศึกษาไม่มีอำนาจในการตัดสินใจได้ด้วยตนเองโดยอิสระ นอกจากนี้จากรายงานสรุปผลความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา ยังพบว่า ขาดการรับรู้ ความเข้าใจในหลักเกณฑ์ ความเป็นอิสระแล้ว กฎระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษานิติบุคคลที่มีอยู่มีได้เอื้อต่อความเป็นอิสระ กฎระเบียบที่วางไว้ขาดความยืดหยุ่น

ไม่เพียงพอ ไม่เหมาะสม ซึ่งเป็นอุปสรรคของการบริหารสถานนิติบุคคลอย่างชัดเจน (กลุ่มวิจัยและพัฒนา นโยบาย, 2556: 1)

จากสภาพการดำเนินงานการบริหารงานของสถานศึกษา ตามบทบาทหน้าที่ตามที่กระทรวง ศึกษาธิการกำหนดพบว่า ในปัจจุบันโรงเรียนส่วนใหญ่ยังไม่สามารถปฏิบัติงานให้บรรลุผลสำเร็จตามที่ กำหนดไว้ได้ อีกทั้งยังไม่สามารถนํานโยบายไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมได้เพื่อให้สถานศึกษาเกิด ประสิทธิภาพและประสิทธิผลได้อย่างแท้จริง (สรายุทธ ชูยก, 2565: 2) การพัฒนาครูก็เป็นสิ่งสำคัญ เพราะในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียน จำเป็นต้องอาศัยครูที่เปรียบเสมือนกลไกสำคัญในการจัดการ เรียนรู้ ซึ่งในปัจจุบันครูมีภาระหน้าที่นอกเหนือจากการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนแล้ว ครูยังต้องมีส่วน ร่วมในการสนับสนุนระบบการจัดการศึกษา ครูผู้สอนต้องสามารถจัดกระบวนการเรียนรู้ได้อย่าง มีประสิทธิภาพ มีความเหมาะสมกับพัฒนาการของผู้เรียน มีความสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา ตรงกับความคาดหวังของชุมชน สังคม และจัดกระบวนการเรียนรู้อยู่บนพื้นฐานของควมมีคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดีงามได้อย่างมีประสิทธิภาพ การใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับผู้เรียนอย่างเข้าใจและ พร้อมที่จะพัฒนาตนเอง ยอมรับปรับตัวให้เข้ากับสังคมปัจจุบัน แม้เทคโนโลยีจะเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ความสามารถของครูยุคใหม่ อาจจะไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ทันตามเทคโนโลยีสมัยใหม่ได้ แต่ต้องสามารถนำไปปรับใช้กับชีวิตจริง นำไปใช้กับผู้เรียน เพื่อช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์และพัฒนาทักษะต่างๆ อันเป็นสมรรถนะสำคัญให้ผู้เรียน โดยยึดหลักว่า ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด เชื่อว่าทุกคนมีความสามารถในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ การ จัดกระบวนการเรียนรู้อยู่บนพื้นฐานของควมมีคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดีงามก็เป็นสิ่งที่จำเป็นที่ ครูผู้สอน (สรายุทธ ชูยก, 2565: 3) ซึ่งการที่ครูจะปฏิบัติหน้าที่ต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น แรงจูงใจ จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ครูจะมีเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการปฏิบัติงาน

การพัฒนาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรในโรงเรียนเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลกระทบ ต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการดำเนินงานภายในโรงเรียน บุคลากรที่มีแรงจูงใจสูงจะมีความ ตั้งใจและความพยายามในการทำงานมากขึ้น ซึ่งจะช่วยเพิ่มคุณภาพของการศึกษาและสร้าง สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ดีสำหรับนักเรียน ในปัจจุบันโรงเรียนหลายแห่งประสบปัญหาเกี่ยวกับการขาด แรงจูงใจในการทำงานของบุคลากร ซึ่งอาจเกิดจากหลายปัจจัย เช่น สภาพแวดล้อมในการทำงานที่ไม่ เอื้ออำนวย การขาดการสนับสนุนจากผู้บริหาร ขาดการพัฒนาทักษะ หรือขาดรางวัลและการยกย่องที่ เหมาะสม สิ่งเหล่านี้ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของบุคลากร ทำให้ประสิทธิภาพการทำงานลดลง และส่งผล กระทบต่อการเรียนการสอนและผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของนักเรียน การที่จะให้ผู้ปฏิบัติงานทุกคนมี แรงจูงใจในการปฏิบัติงาน เพราะเมื่อบุคคลมีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานแล้ว จะปฏิบัติงานอย่างเต็ม กำลังความสามารถด้วยความกระตือรือร้นจนงานนั้นสำเร็จ แต่ในทางตรงกันข้ามถ้าผู้ปฏิบัติงานไม่มี ความพึงพอใจในการทำงาน ประสิทธิภาพของงานก็จะอยู่ในระดับต่ำ อีกสิ่งหนึ่งที่ทำให้บุคลากรเกิดความ พึงพอใจในการปฏิบัติงาน จะต้องมีส่วนกระตุ้นให้บุคคลเกิดความรู้สึกรักอยากทำงานเพื่อบรรลุเป้าหมาย นั้น ก็คือการจูงใจซึ่งเป็นสิ่งที่ช่วยทำให้ผู้ปฏิบัติงานมีความรู้สึกรักอยากทำงานให้สำเร็จ การทำงานให้สำเร็จตาม วัตถุประสงค์ที่วางไว้ ต้องอาศัย “แรงจูงใจ” จึงจะได้ผลดีกว่าการใช้คำสั่งบังคับให้คนกระทำตาม (ปนัดดา รัตน์วงศ์, 2560: 2) นอกเหนือจากแรงจูงใจในการปฏิบัติงานแล้ว บุคลากรจะต้องมีหลักธรรมในการ ครองตน เพื่อให้การทำงานเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น โดยหลักธรรมที่สำคัญ ในการครองตน คือ หลักพรหมวิหาร 4

การใช้หลักธรรมในการบริหารก็เป็นอีกแนวทางในการขับเคลื่อนแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน โดยใช้หลักพรหมวิหาร 4 เป็นหลักธรรมสำคัญในพระพุทธศาสนาที่เป็นแนวทางในการปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยจิตใจที่ดีงาม และเป็นหลักการที่ส่งเสริมความสุขและความสงบในสังคม ประกอบด้วย 4 ประการ ดังนี้ 1) เมตตา (ความปรารถนาดี) คือ การมีจิตใจปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข ไม่คิดร้ายหรือมุ่งทำลายใคร เมตตาเป็นการให้ความรักและความเอื้ออาทรแก่ผู้อื่นอย่างไม่มีเงื่อนไข 2) กรุณา (ความสงสาร) คือ การมีจิตใจอยากช่วยเหลือผู้อื่นเมื่อเห็นเขตกอยู่ในความทุกข์ ความกรุณาเป็นการแสดงความเมตตาด้วยการกระทำที่ช่วยบรรเทาความทุกข์ของผู้อื่น 3) มุทิตา (ความยินดีในความสำเร็จของผู้อื่น) คือ การมีจิตใจยินดีเมื่อเห็นผู้อื่นประสบความสำเร็จหรือมีความสุข ไม่อิจฉาหรือริษยา 4) อุเบกขา (ความวางเฉย): การมีจิตใจสงบและไม่หวั่นไหวเมื่อเผชิญกับสถานการณ์ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องดีหรือร้าย อุเบกขาเป็นการรักษาจิตใจให้เป็นกลาง ไม่ยินดีหรือยินร้ายจนเกินไป และยอมรับความเป็นไปของโลกด้วยสติและปัญญา

พรหมวิหาร 4 นี้สามารถนำมาใช้เป็นหลักในการดำเนินชีวิตประจำวัน เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคคล และสร้างสังคมที่เปี่ยมด้วยความรักและความสงบสุข โรงเรียนหัวไทร (เรือนประชาบาล) ก็เป็นอีกโรงเรียนหนึ่งที่มีการนำหลักพรหมวิหาร 4 มาใช้เป็นหลักธรรมในการดำเนินชีวิต (ไทยรัฐออนไลน์, [ออนไลน์])

โรงเรียนหัวไทร (เรือนประชาบาล) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 เป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ มีนักเรียนจำนวน 1,078 คน มีครูและบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 59 คน โดยมีการจัดการศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษาและระดับประถมศึกษา จากการที่โรงเรียนหัวไทร (เรือนประชาบาล) เป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ ได้รับความไว้วางใจจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 ให้รับผิดชอบโครงการสำคัญต่างๆ มากมาย เช่น โรงเรียนคุณภาพประจำอำเภอ โรงเรียนมาตรฐานสากล สถานศึกษาสีขาว สถานศึกษาปลอดภัยและปลอดภัยมุข โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ โรงเรียนต้นแบบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นต้น จากการที่โรงเรียนได้รับรางวัลต่างๆ มากมาย ส่งผลให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาทุกคนต้องมีการะงานที่เพิ่มมากขึ้นด้วยตามลำดับ (โรงเรียนหัวไทร (เรือนประชาบาล), 2567: 3-10) ซึ่งจากสาเหตุนี้เป็นผลให้ครูโรงเรียนหัวไทร (เรือนประชาบาล) ขาดแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน โดยสามารถจำแนกปัจจัยที่ก่อให้เกิดการขาดแรงจูงใจได้แก่ ปัจจัยแรก คือ ภาระงานที่มากเกินไป ครูไม่ได้มีหน้าที่เพียงสอนหนังสือเท่านั้น แต่ยังต้องรับผิดชอบงานธุรการ งานกิจกรรมพิเศษ และโครงการต่างๆ ที่ถูกกำหนดจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทำให้มีภาระงานล้นมือและส่งผลให้ไม่สามารถทุ่มเทเวลาให้กับการสอนได้อย่างเต็มที่ ปัจจัยที่สอง คือ ปัญหาด้านค่าตอบแทนและสวัสดิการ ปัจจัยที่สาม คือ สภาพแวดล้อมในการทำงานที่ไม่เอื้อต่อแรงจูงใจ โดยโรงเรียนหัวไทร (เรือนประชาบาล) ห้องเรียนมีนักเรียนจำนวนมากเกินไปทำให้ครูต้องรับภาระหนักขึ้น นอกจากนี้ บางครั้งครูต้องเผชิญกับแรงกดดันจากผู้บริหารที่มีความคาดหวังสูง ซึ่งทำให้ครูรู้สึกหมดกำลังใจ จากปัญหาข้างต้น การขาดแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูจึงเป็นประเด็นที่ต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน การลดภาระงานที่ไม่จำเป็น ปรับปรุงค่าตอบแทนและสวัสดิการ ให้สภาพแวดล้อมการทำงานที่สนับสนุนการสอน จะช่วยให้ครูกลับมามีแรงจูงใจในการทำงานและสามารถพัฒนาการเรียนการสอนได้อย่างเต็มที่ อันจะส่งผลดีต่อคุณภาพการศึกษาของประเทศในระยะยาว

จากความเป็นมาและความสำคัญดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยได้ดำเนินการพัฒนาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานโดยใช้หลักพรหมวิหาร 4 เพื่อนำเสนอแนวทางในการพัฒนาสภาพแวดล้อมการทำงานและการสร้างแรงจูงใจที่เหมาะสม อันจะช่วยเสริมสร้างความพึงพอใจในการทำงาน และช่วยให้ครูสามารถ

ปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะส่งผลดีต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน โดยรวมให้ประสบความสำเร็จและบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการพัฒนาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนหัวไทร (เรือนประชาบาล) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานโดยใช้หลักพรหมวิหาร 4 ของครูโรงเรียนหัวไทร (เรือนประชาบาล) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3
3. เพื่อนำเสนอและประเมินแนวทางการพัฒนาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานโดยใช้หลักพรหมวิหาร 4 ของครูโรงเรียนหัวไทร (เรือนประชาบาล) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยตามแนวคิด/ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานโดยใช้หลักพรหมวิหาร 4 ประกอบด้วยแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจ โดยศึกษาและสังเคราะห์กรอบแนวคิดจากนักวิชาการ จำนวน 8 คน ดังนี้

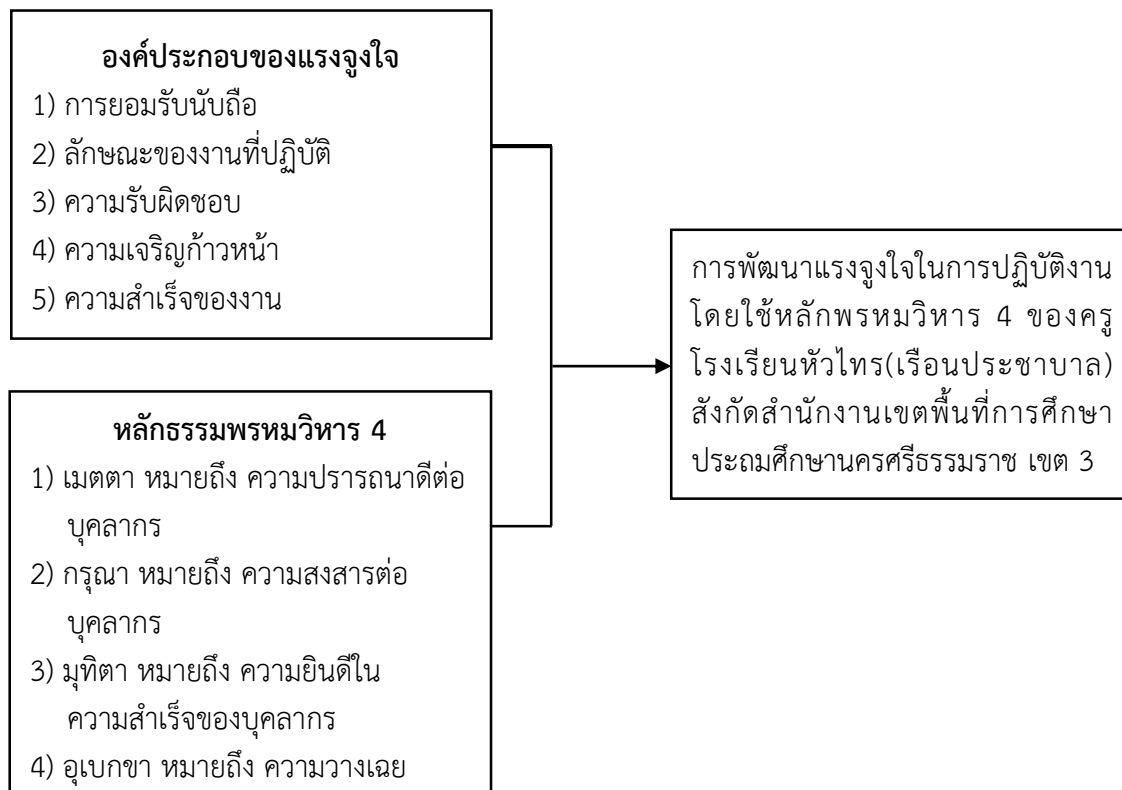
ตารางที่ 1 แสดงการสังเคราะห์องค์ประกอบที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู

องค์ประกอบที่ส่งผลต่อแรงจูงใจ ในการปฏิบัติงานของครู	พัฒน จิระโร (2563)	ปิยะ หมายอิน (2562)	มธุรส แผ่นทอง (2561)	กอบกุล ต๊ะปะแสง (2563)	ลัดดา พันชนิง (2559)	ฐานะรัตน์ จินรัตน์ (2561)	สรายทร ชูยก (2565)	อรสา เพชรน้อย (2560)	ความถี่
1. ความสำเร็จในการทำงาน	✓		✓	✓	✓		✓	✓	6*
2. การยอมรับนับถือ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	8*
3. ลักษณะของงาน	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	8*
4. ความรับผิดชอบ	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓	7*
5. ความเจริญก้าวหน้า	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	7*
6. ผลตอบแทน เงินเดือน	✓			✓	✓				3
7. ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล	✓				✓	✓	✓		4
8. นโยบายและการบริหาร	✓				✓				2
9. สภาพการปฏิบัติงาน	✓								1
10. ความมั่นคงในการปฏิบัติงาน	✓								1
11. การปกครองบังคับบัญชา						✓			1
12. พฤติกรรมผู้นำของผู้บริหาร				✓					1
13. โอกาสที่จะได้รับความเจริญรุ่งเรือง		✓							1

องค์ประกอบที่ส่งผลต่อแรงจูงใจ ในการปฏิบัติงานของครู	พัฒนา จิระโร (2563)	ปิยะ หมายอิน (2562)	มธุรส แผ่นทอง (2561)	กอบกุล ต๊ะประแสง (2563)	ลัดดา พันชนัง (2559)	ฐานะรัตน์ จินรัตน์ (2561)	สรายุทธ ชูยก (2565)	อรสา เพชรน้อย (2560)	ความถี่
14. ความสำเร็จในชีวิต		✓							1
รวม	10	6	5	6	8	5	6	5	

จากตารางที่ 1 สามารถแบ่งแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานได้ทั้งหมด 5 องค์ประกอบ คือ 1) การยอมรับนับถือ 2) ลักษณะของงานที่ปฏิบัติ 3) ความรับผิดชอบ 4) ความเจริญก้าวหน้า และ 5) ความสำเร็จของงาน และแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับหลักธรรมพรหมวิหาร 4 โดยผู้วิจัยได้ศึกษาและสังเคราะห์องค์ประกอบจากพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ 1) เมตตา 2) กรุณา 3) มุทิตา และ 4) อุเบกขา ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้นำมาสรุปเป็นกรอบแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานโดยใช้หลักพรหมวิหาร 4 ของครูโรงเรียนหัวไทร (เรือนประชาบาล) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 โดยมีรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ผู้วิจัยได้ศึกษาใน 4 ลักษณะ คือ การใช้แบบสอบถาม (Using a Questionnaire) ศึกษาค้นคว้าทางเอกสาร (Documentary Investigation) การสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

2. ขั้นตอนการศึกษาสภาพ

2.1 กลุ่มเป้าหมาย คือ ครูโรงเรียนหัวไทร (เรือนประชาบาล) จำนวน 55 คน โดยได้มาจากการสุ่มแบบเจาะจง

2.2 เครื่องมือในขั้นตอนการศึกษาสภาพ คือ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) เกี่ยวกับสภาพแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนหัวไทร (เรือนประชาบาล) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 มีการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือด้านความตรงของเนื้อหา (Content Validity) ของแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนหัวไทร (เรือนประชาบาล) โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ได้มาด้วยการเลือกแบบเจาะจง โดยกำหนดคุณลักษณะของผู้เชี่ยวชาญที่จบการศึกษาระดับปริญญาโทขึ้นไป หาค่าความสอดคล้องของแบบสอบถาม โดยแต่ละข้อต้องมีค่าความสอดคล้องตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป จึงสามารถใช้ได้

2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากผลของแบบสอบถาม โดยใช้แบบสอบถามในรูปแบบ Google Form เกี่ยวกับสภาพแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนหัวไทร (เรือนประชาบาล) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3

2.4 วิเคราะห์โดยนำข้อมูลสภาพการพัฒนาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนหัวไทร (เรือนประชาบาล) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 โดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เพื่อวัดระดับและประเมินผล โดยเปรียบเทียบกับเกณฑ์การแปลความหมายของระดับค่าเฉลี่ยของ Best

3. ขั้นตอนการศึกษาแนวทาง

3.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 รูป/คน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการกลุ่มงานบริหารงานบุคคล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 จำนวน 1 คน ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 2 คน พระที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาโทขึ้นไป จำนวน 1 รูป และคณะกรรมการสถานศึกษาโรงเรียนหัวไทร (เรือนประชาบาล) จำนวน 1 คน

3.2 เครื่องมือในขั้นตอนการศึกษาแนวทาง คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับการพัฒนาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานโดยใช้หลักพรหมวิหาร 4 ของครูโรงเรียนหัวไทร (เรือนประชาบาล) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3

3.3 สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 รูป/คน โดยใช้ร่างแนวทางการพัฒนาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานโดยใช้หลักพรหมวิหาร 4 ของครูโรงเรียนหัวไทร (เรือนประชาบาล) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3

3.4 วิเคราะห์โดยนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญมาเรียบเรียงและปรับแก้ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

4. ขั้นตอนการนำเสนอและประเมินแนวทาง

4.1 ขั้นตอนการนำเสนอและประเมินแนวทาง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 รูป/คน ประกอบด้วย ประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 1 คน ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 3 คน อดีตผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 1 คน พระที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาโทขึ้นไป จำนวน 1 รูป และครูที่มีผลการปฏิบัติงานที่เป็นเลิศ จำนวน 1 คน

4.2 เครื่องมือในขั้นตอนการนำเสนอและประเมินแนวทาง คือ แบบประเมินและการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

4.3 ใช้การสนทนากลุ่ม ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 รูป/คน โดยใช้แบบประเมินความเหมาะสมความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์

4.4 การนำเสนอและประเมินแนวทาง วิเคราะห์โดยนำความเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มมาเรียบเรียงเป็นแนวทาง

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานโดยใช้หลักพรหมวิหาร 4 ของครูโรงเรียนหัวไทร (เรือนประชาบาล) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 ปรากฏผลดังนี้

1. สภาพแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ของครูโรงเรียนหัวไทร (เรือนประชาบาล) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3

จากผลการศึกษาสภาพแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนหัวไทร (เรือนประชาบาล) พบว่า แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านความรับผิดชอบมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านความสำเร็จของงาน ด้านการยอมรับนับถือ และด้านความเจริญก้าวหน้า ขณะที่ด้านลักษณะของงานที่ปฏิบัติ แม้มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดแต่ยังอยู่ในระดับมาก ผลการวิเคราะห์สะท้อนให้เห็นว่าครูส่วนใหญ่ปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบ มีความมุ่งมั่นต่อผลสัมฤทธิ์ของงาน ได้รับการยอมรับและการสนับสนุนจากเพื่อนร่วมงานและผู้บริหาร รวมทั้งได้รับโอกาสในการพัฒนาและความก้าวหน้าในวิชาชีพอย่างเป็นธรรม สภาพดังกล่าวสอดคล้องกับบริบททางสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมของสถานศึกษา ที่ให้ความสำคัญกับคุณธรรม จริยธรรม ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ และการอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูล ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู และนำไปสู่การจัดการศึกษาที่มีคุณภาพและยั่งยืนในสังคมไทย

2. ศึกษาแนวทางการพัฒนาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานโดยใช้หลักพรหมวิหาร 4 ของครูโรงเรียนหัวไทร (เรือนประชาบาล) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3

สรุปผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานโดยใช้หลักพรหมวิหาร 4 ของครูโรงเรียนหัวไทร (เรือนประชาบาล) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 เกี่ยวกับลักษณะของงานที่ปฏิบัติ โดยมีองค์ประกอบ ทั้งหมด 8 องค์ประกอบ และบูรณาการกับหลักพรหมวิหาร 4 คือ เมตตา กรุณา มุทิตาและอุเบกขา โดยมีกระบวนการดำเนินงานด้วยการวางแผน ดำเนินงาน ติดตามประเมินผลและปรับปรุงพัฒนา ซึ่งส่งผลให้ครูมีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานได้อย่างเป็นรูปธรรม ดังนี้ 1) ด้านการสนับสนุนทรัพยากร โรงเรียนมีระบบการสำรวจความต้องการอย่างเป็นระบบ การแก้ปัญหาเร่งด่วน การส่งเสริมการใช้ทรัพยากรผ่านเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการจัดสรรอย่างเป็นธรรม ส่งผลให้ครูมีความพร้อมและความมั่นใจในการจัดการเรียนการสอนมากขึ้น 2) ด้านโอกาสใน

การแสดงศักยภาพ ผู้บริหารให้ความสำคัญกับความถนัด ความสนใจ และการเติบโตของครู มีการลดภาระงานที่ไม่จำเป็น เปิดช่องทางแสดงผลงาน และกำหนดเกณฑ์ประเมินที่โปร่งใส ทำให้ครูมีแรงกระตุ้นในการพัฒนาตนเองและสร้างสรรค์ผลงานคุณภาพ 3) ด้านการใช้ความคิดสร้างสรรค์ โรงเรียนจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการทดลองงานใหม่ ลดความกลัวล้มเหลว ส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกัน และยกย่องทั้งกระบวนการและผลลัพธ์ ทำให้ครูมีเจตคติที่ดีต่อการสร้างสรรค์และการเรียนรู้สิ่งใหม่ 4) ด้านความน่าสนใจของงานที่ได้รับมอบหมาย การมอบหมายงานตามความถนัด การสนับสนุนโครงการเฉพาะทาง และการยกย่องผลงานที่สร้างคุณค่า ทำให้ครูเกิดความผูกพันกับงานมากขึ้น 5) ด้านความเหมาะสมของปริมาณงาน โรงเรียนมีระบบประเมินภาระงานจริง ลดงานที่ไม่จำเป็น และจัดตารางสอนอย่างสมดุล ส่งเสริมการทำงานที่เน้นคุณภาพมากกว่าปริมาณชั่วโมง ส่งผลต่อความสมดุลระหว่างงานและชีวิต 6) ด้านความสุขในการทำงาน การพัฒนาบรรยากาศที่อบอุ่น การดูแลด้านจิตใจ การเฉลิมฉลองความสำเร็จ และนโยบายที่โปร่งใส ช่วยสร้างความมั่นคงทางจิตใจและความผูกพันกับองค์กร 7) ด้านโอกาสร่วมวางแผนงาน ระบบการมีส่วนร่วมในการวางแผนที่ให้โอกาสอย่างเท่าเทียม ส่งเสริมให้ครูเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของงานและมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนสถานศึกษา และ 8) ด้านความสอดคล้องของงานกับความสามารถ การสำรวจความเชี่ยวชาญ การเติมเต็มทักษะผู้ที่ยังไม่พร้อม และการมอบหมายงานอย่างเป็นธรรม ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและความมั่นใจในการปฏิบัติงานของครู

3. นำเสนอและประเมินแนวทางการพัฒนาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานโดยใช้หลักพรหมวิหาร 4 ของครูโรงเรียนหัวไทร(เรือนประชาบาล) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 3

ผลการนำเสนอผู้วิจัยได้นำร่างแนวทางการพัฒนาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานโดยใช้หลักพรหมวิหาร 4 ของครูโรงเรียนหัวไทร(เรือนประชาบาล) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 3 ให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 รูป/คน ได้ให้ความเห็นและนำมาสู่การปรับปรุงแนวทางการพัฒนาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานโดยใช้หลักพรหมวิหาร 4 ของครูโรงเรียนหัวไทร (เรือนประชาบาล) โดยกำหนดให้มีการสนทนากลุ่มในวันพฤหัสบดีที่ 4 เดือนธันวาคม พุทธศักราช 2568 ณ ห้องประชุมโรงเรียนหัวไทร (เรือนประชาบาล) ซึ่งผลการประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ ผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มทุกรูป/คนเห็นว่า แนวทางการพัฒนาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานโดยใช้หลักพรหมวิหาร 4 ของครูโรงเรียนหัวไทร(เรือนประชาบาล) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 3 มีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ทุกขั้นตอน

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานโดยใช้หลักพรหมวิหาร 4 ของครูโรงเรียนหัวไทร (เรือนประชาบาล) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 3 มีผลการวิจัยที่ควรนำมาอภิปราย ดังนี้

1. การศึกษาสภาพแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนหัวไทร (เรือนประชาบาล) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 3

ผลการศึกษาพบว่า สภาพแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนหัวไทร (เรือนประชาบาล) ที่ได้ศึกษาองค์ประกอบของแรงจูงใจใน 5 ด้าน ได้แก่ 1) การยอมรับนับถือ 2) ลักษณะของงานที่ปฏิบัติ 3) ความรับผิดชอบ 4) ความเจริญก้าวหน้า และ 5) ความสำเร็จของงาน การรวบรวมข้อมูลจากการสอบถาม

กลุ่มเป้าหมาย คือ ครูโรงเรียนหัวไทร (เรือนประชาบาล) จำนวน 55 คน โดยได้มาจากการสุ่มแบบเจาะจง ผลการศึกษาพบว่าแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนหัวไทร (เรือนประชาบาล) อยู่ในระดับ “มากที่สุด” ครอบคลุมทั้ง 5 ด้าน สะท้อนถึงคุณภาพชีวิตการทำงาน วัฒนธรรมองค์กร และบริบททางสังคม วัฒนธรรม และคุณธรรมของสถานศึกษาที่เอื้อต่อการสร้างแรงบันดาลใจในการทำงานอย่างมีความหมาย โดยเฉพาะด้านความรับผิดชอบซึ่งมีค่าเฉลี่ยสูงสุด แสดงให้เห็นว่าครูมีแรงจูงใจภายใน (Intrinsic Motivation) มีจิตสำนึกในบทบาทหน้าที่ ความเป็นครู และความรับผิดชอบต่อผู้เรียนและองค์กรอย่างเข้มแข็ง สอดคล้องกับทฤษฎีสองปัจจัยของ Herzberg ที่ระบุว่าความรับผิดชอบและเนื้องานเป็นปัจจัยจูงใจที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจและความมุ่งมั่นในการพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง ขณะเดียวกันด้านการยอมรับนับถือซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุดเช่นกัน โดยมีค่าเฉลี่ยสูงในองค์ประกอบการได้รับการยอมรับจากเพื่อนร่วมงานและผู้บังคับบัญชา สอดคล้องกับทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของ Maslow ในมิติความต้องการด้านการยอมรับ (Esteem Needs) และสะท้อนวัฒนธรรมการทำงานแบบเกื้อกูล เอื้ออาทร และให้คุณค่าซึ่งกันและกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ฐานะรัตน์ จินรัตน์ (2561: 58) สะท้อนให้เห็นว่าครูมีความมุ่งมั่น ตั้งใจ และเห็นคุณค่าในบทบาทหน้าที่ของตนเอง แม้จะปฏิบัติงานในโรงเรียนเอกชนซึ่งมีบริบทด้านความมั่นคงและสวัสดิการที่แตกต่างจากโรงเรียนของรัฐ ด้านลักษณะของงานที่ปฏิบัติแม้อยู่ในระดับมาก แต่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดในภาพรวม โดยเฉพาะองค์ประกอบการใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการทำงาน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ลัดดา พันชนัง (2559: 21) ครูมีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยแรงจูงใจด้านความสำเร็จในการทำงาน ความรับผิดชอบ ความก้าวหน้าในวิชาชีพ และการได้รับการยอมรับนับถือ อยู่ในระดับสูง สะท้อนให้เห็นว่าครูให้ความสำคัญกับคุณค่าของวิชาชีพและความสำเร็จจากการปฏิบัติงานมากกว่าสิ่งจูงใจภายนอก สอดคล้องกับงานของ สรายุทธ ชูยก (2565: 47) ที่เสนอว่าภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์และการให้โอกาสสัมผัสต่อแรงบันดาลใจในการพัฒนานตนเอง ขณะที่ด้านความสำเร็จของงานมีความเชื่อมโยงอย่างชัดเจนกับด้านความรับผิดชอบ โดยครูให้ความสำคัญกับการทำงานครบถ้วนตรงเวลาและการรับผิดชอบผลลัพธ์ของงาน สอดคล้องกับงานของ อรสา เพชรนุ้ย (2560: 47) ที่ระบุว่าความชัดเจนของบทบาท ความเป็นธรรม และการสนับสนุนทรัพยากรที่เหมาะสมส่งผลต่อแรงจูงใจในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้งานของ มธุรส แผ่นทอง (2561: 30) ครูมีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านความสำเร็จในการทำงาน ด้านความรับผิดชอบ และด้านการได้รับการยอมรับนับถือ อยู่ในระดับสูง สะท้อนให้เห็นว่าครูมีความมุ่งมั่น ทุ่เม และภาคภูมิใจในวิชาชีพครู แม้จะอยู่ในบริบทของโรงเรียนที่สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็ตาม ดังนั้น ผลการศึกษานี้สะท้อนให้เห็นว่า การบริหารสถานศึกษาโดยยึดหลักคุณธรรม ความเมตตา ความเป็นธรรม และความร่วมมือ ซึ่งสอดคล้องกับมิติทางศาสนาและวัฒนธรรมไทย มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู และเป็นรากฐานของการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืนในระยะยาว

2. แนวทางการพัฒนาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานโดยใช้หลักพรหมวิหาร 4 ของครูโรงเรียนหัวไทร (เรือนประชาบาล) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3

จากการศึกษาแนวทางการพัฒนาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานโดยใช้หลักพรหมวิหาร 4 ของครูโรงเรียนหัวไทร (เรือนประชาบาล) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 ผลการวิจัย สะท้อนให้เห็นว่า การบริหารงานบนฐานคุณธรรมด้านเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา สามารถเสริมสร้างแรงจูงใจภายในของครูได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับบรรยากาศการทำงาน การสนับสนุนจากผู้บริหาร และความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากร ซึ่งล้วนเป็นองค์ประกอบสำคัญ

ที่ผลักดันให้ครูเกิดความเต็มใจในการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น เสริมความผูกพันต่อองค์กร และส่งผลให้ครูมีความกระตือรือร้นในการพัฒนาตนเองและผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง แนวทางการพัฒนาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนหัวไทร (เรือนประชาบาล) โดยบูรณาการหลักพรหมวิหาร 4 เข้ากับลักษณะของงานที่ปฏิบัติ สามารถอธิบายได้อย่างเป็นระบบและมีความสอดคล้องกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยด้านการสนับสนุนทรัพยากรและความเหมาะสมของปริมาณงานสะท้อนการประยุกต์ใช้หลักเมตตาและกรุณา ผ่านการสำรวจความต้องการ การช่วยเหลือเร่งด่วน และการจัดสรรทรัพยากรอย่างเป็นธรรม ซึ่งสอดคล้องกับงานของ นิติกร วงศ์วัฒน์ (2564: 35) ที่ชี้ว่าการดูแลเชิงระบบและการลดภาระงานที่เกินกำลังช่วยเสริมแรงจูงใจและสุขภาวะของครูอย่างมีนัยสำคัญ ขณะเดียวกันการเปิดโอกาสให้ครูแสดงศักยภาพ ความน่าสนใจของงาน และความสุขในการทำงาน สะท้อนหลักมูหิตาที่เน้นการยินดีและชื่นชมความสำเร็จของผู้อื่น สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ศศิธร อินทราช (2565: 58) ธัญญารัตน์ ปัญญาไว (2567: 59) และวราภรณ์ สุขใจ (2566: 47) ที่ยืนยันว่าการให้คุณค่าแก่ศักยภาพ การยกย่องผลงาน และการดูแลด้านจิตใจช่วยเพิ่มความผูกพันและแรงบันดาลใจในการทำงาน ส่วนการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และการเปิดโอกาสให้ร่วมวางแผนงานสะท้อนการใช้หลักอุเบกขาเชิงยุติธรรม ควบคู่กับเมตตาเชิงระบบ โดยลดการตัดสิน เปิดพื้นที่ปลอดภัย และรับฟังความคิดเห็นอย่างเท่าเทียม ซึ่งสอดคล้องกับงานของ ญัฐวุฒิ โกมลชัย (2566: 53) ที่พบว่าสภาพแวดล้อมทางจิตวิทยาที่ปลอดภัยและการมีส่วนร่วมในการบริหารช่วยเพิ่มแรงจูงใจและความรู้สึกเป็นเจ้าของงานของครู นอกจากนี้ ด้านความสอดคล้องของงานกับความสามารถยังสะท้อนหลักเมตตาในมิติการเห็นคุณค่าเฉพาะบุคคล สอดคล้องกับงานของ รุ่งนาถ เกื้อกุล (2567: 61) ที่ชี้ว่าการพัฒนาทักษะให้ตรงกับงานช่วยเพิ่มความมั่นใจและประสิทธิภาพในการทำงาน โดยภาพรวมผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า การบริหารงานที่ยึดหลักพรหมวิหาร 4 ไม่เพียงเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูอย่างเป็นรูปธรรม แต่ยังสอดคล้องกับบริบททางสังคม ศาสนา และวัฒนธรรมไทย อันเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน

3. การนำเสนอและประเมินแนวทางการพัฒนาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานโดยใช้หลักพรหมวิหาร 4 ของครูโรงเรียนหัวไทร (เรือนประชาบาล) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 3

ผลการนำเสนอและประเมินแนวทาง พบว่า การประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ ผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มซึ่งทุกรูป/คนเห็นว่า แนวทางการพัฒนาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานโดยใช้หลักพรหมวิหาร 4 ของครูโรงเรียนหัวไทร (เรือนประชาบาล) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 3 มีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ทุกองค์ประกอบ เพราะว่าแนวทางการพัฒนาแรงจูงใจเป็นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายอย่างแท้จริง อันเป็นหัวใจสำคัญของการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา โดยเฉพาะการบูรณาการหลักพรหมวิหาร 4 ได้แก่ เมตตา กรุณา มุหิตา และอุเบกขา ทำให้กระบวนการปฏิบัติงานของครูเกิดความชัดเจน โปร่งใส และการดำเนินงานที่ทีมผู้บริหาร ครู ชุมชน ผู้ปกครอง และหน่วยงานภายนอกเข้ามามีบทบาทร่วมกัน กล่าวคือทุกภาคส่วนได้ร่วมกันวางแผนร่วมกันเพื่อที่จะตัดสินใจในการดำเนินงานร่วมกัน ติดตามประเมินผลร่วมกัน และปรับปรุงพัฒนาร่วมกันเพื่อให้ทุกภาคส่วนได้รับผลประโยชน์ ส่งผลให้เกิดคุณภาพกับนักเรียน ผลการอภิปรายสะท้อนให้เห็นว่าการบริหารจัดการภายในโรงเรียนหัวไทร (เรือนประชาบาล) มีลักษณะสอดคล้องกับหลักพรหมวิหาร 4 อย่างเป็นระบบ และส่งผลโดยตรงต่อการเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในมิติของ เมตตา พบว่าการคำนึงถึงบริบท

ความสามารถ และศักยภาพเฉพาะบุคคลของครู ผ่านการสนับสนุนทรัพยากร การมอบหมายงานตามความถนัด และการพัฒนาทักษะให้สอดคล้องกับงาน ช่วยเพิ่มความมั่นใจและประสิทธิภาพในการทำงานของครู ผลการศึกษาครั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่า การบริหารจัดการภายในโรงเรียนที่มุ่งพัฒนาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูอย่างเป็นระบบ มีความสอดคล้องทั้งกับหลักพรหมวิหาร 4 และทฤษฎีแรงจูงใจสมัยใหม่ โดยด้านการสนับสนุนทรัพยากรและความเหมาะสมของปริมาณงานสะท้อนหลักเมตตาและกรุณาอย่างชัดเจน โรงเรียนมีระบบสำรวจความต้องการ การแก้ปัญหาเร่งด่วน การจัดสรรทรัพยากรอย่างเป็นธรรม และการลดงานที่ไม่จำเป็น ซึ่งช่วยลดอุปสรรคในการทำงานและเสริมสร้างความมั่นคงทางจิตใจของครู แนวปฏิบัติดังกล่าวสอดคล้องกับทฤษฎีสองปัจจัยของ Herzberg ในกลุ่มปัจจัยค้ำจุน (Hygiene Factors) ที่ชี้ว่าทรัพยากร สภาพการทำงาน และภาระงานที่เหมาะสม เป็นฐานสำคัญในการป้องกันความไม่พึงพอใจ และยังสอดคล้องกับลำดับขั้นความต้องการของ Maslow ในระดับความมั่นคงและความปลอดภัย (Safety Needs) ซึ่งเป็นเงื่อนไขพื้นฐานให้ครูสามารถทุ่มเทพลังไปสู่การพัฒนางานได้อย่างเต็มที่ นิติกร วงศ์วัฒน์ (2564: 35) ขณะเดียวกัน ด้านโอกาสในการแสดงศักยภาพและความน่าสนใจของงานที่ได้รับมอบหมาย สะท้อนการประยุกต์ใช้หลักมูหิตา โดยผู้บริหารให้ความสำคัญกับความถนัด ความสนใจ การเปิดเวทีแสดงผลงาน และการยกย่องความสำเร็จของครู ซึ่งสอดคล้องกับปัจจัยจูงใจ (Motivators) ตามแนวคิดของ Herzberg ได้แก่ ความสำเร็จ การได้รับการยอมรับ และความก้าวหน้าในงาน รวมถึงสอดคล้องกับ Maslow ในระดับความต้องการด้านความภาคภูมิใจและ การเติมเต็มตนเอง (Esteem และ Self-actualization Needs) ส่งผลให้ครูเกิดแรงจูงใจภายในและความผูกพันต่อวิชาชีพอย่างยั่งยืน ตามงานวิจัยของ ธัญญรัตน์ ปัญญาไว (2567: 59) สำหรับด้านการใช้ความคิดสร้างสรรค์ โอกาสร่วมวางแผนงาน และความสอดคล้องของงานกับความสามารถ สะท้อนหลักอุเบกขาในมิติของความเป็นธรรม การไม่ตัดสิน และการเปิดพื้นที่อย่างเท่าเทียม โรงเรียนจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการทดลองงานใหม่ ลดความกลัวความล้มเหลว และส่งเสริมการมีส่วนร่วมเชิงระบบ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีลักษณะงานของ Hackman & Oldham โดยเฉพาะองค์ประกอบด้านความเป็นอิสระในการทำงาน (Autonomy) ความหลากหลายของทักษะ (Skill Variety) และการรับรู้ความหมายของงาน (Task Significance) อันนำไปสู่สภาวะจิตใจเชิงบวกและแรงจูงใจภายในที่สูงขึ้น ตามงานวิจัยของ ณัฐภูมิ โกมลชัย (2566: 53) นอกจากนี้ ด้านความสุขในการทำงานยังสะท้อนการบูรณาการเมตตาและมูหิตาผ่านการดูแลด้านจิตใจ การสร้างบรรยากาศที่อบอุ่น และการเฉลิมฉลองความสำเร็จร่วมกัน ซึ่งช่วยตอบสนองความต้องการด้านความเป็นส่วนหนึ่งและความผูกพัน (Belongingness Needs) ตาม Maslow และเสริมพลังใจให้ครูมีความพร้อมในการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง ตามงานวิจัยของ วราภรณ์ สุขใจ (, 2566: 47) ดังนั้น เมื่อพิจารณาโดยภาพรวม การบริหารสถานศึกษาที่บูรณาการหลักพรหมวิหาร 4 เข้ากับทฤษฎีแรงจูงใจของ Herzberg, Maslow และ Hackman & Oldham อย่างสอดคล้องประสาน จึงสามารถสร้างทั้งระบบสนับสนุนเชิงโครงสร้างและพลังขับเคลื่อนจากภายใน ส่งผลให้ครูมีแรงจูงใจ สุขใจในการทำงาน และประสิทธิภาพการปฏิบัติงานที่ยั่งยืน อันเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในระยะยาว

องค์ความรู้ที่ได้

จากการวิจัย เรื่องการพัฒนาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานโดยใช้หลักพรหมวิหาร 4 ของครูโรงเรียนหัวไทร (เรือนประชาบาล) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 ได้องค์ความรู้ ดังนี้ การวิจัยสะท้อนว่าเมื่อหลักพรหมวิหาร 4 ถูกนำมาใช้ในการบริหารและการทำงาน

ร่วมกัน จะก่อให้เกิดพลังเชิงบวกต่อแรงจูงใจและคุณภาพงานของครูอย่างเป็นระบบ โดย เมตตา ทำให้การมอบหมายงานตรงกับความสามารถและความสนใจ ส่งผลให้ครูอบอุ่นใจ มั่นใจ และมีความสุขในการทำงาน ขณะที่กรุณา ช่วยลดภาระและความกังวลผ่านการช่วยเหลืออย่างทันที่ ทำให้ครูรู้ว่าตนไม่ได้ทำงานอย่างโดดเดี่ยว จึงเกิดแรงสู้แบบอบอุ่นหัวใจ ด้านมูทิตา ยกระดับบรรยากาศการทำงานด้วยการชื่นชมทั้งความสำเร็จเล็กและใหญ่ สร้างวัฒนธรรมร่วมยินดีที่กระตุ้นให้ครูมีความภาคภูมิใจและอยากพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง และอุเบกขา ทำให้ระบบงานโปร่งใส ยุติธรรม และเป็นที่ยอมรับ ผ่านการกระจายงานที่เป็นธรรมและเกณฑ์การประเมินที่ชัดเจน ช่วยลดความขัดแย้งและเสริมความมั่นคงทางจิตใจของครู ทำให้เกิดวัฒนธรรมองค์กร ที่ครูเกิดความเต็มใจ กระตือรือร้น มุ่งมั่นในการทำงาน จึงสรุปเป็นแผนภาพองค์ความรู้ได้ ดังนี้

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 กำหนดนโยบายการบริหารทรัพยากรและภาระงานบนฐาน “เมตตาและกรุณา” สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 ควรกำหนดนโยบายให้สถานศึกษามีระบบสำรวจความต้องการและประเมินภาระงานของครูอย่างเป็นระบบ

1.2 ส่งเสริมนโยบายการพัฒนาศักยภาพครูตามหลัก “มูทิตา” ควรมีนโยบายสนับสนุนให้ผู้บริหารสถานศึกษาจัดระบบการมอบหมายงานและการพัฒนาวิชาชีพที่สอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของครู พร้อมทั้งเปิดเวทีแสดงผลงานและยกย่องความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม

1.3 พัฒนาระบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมตามหลัก “อุเบกขา” ควรกำหนดนโยบายให้สถานศึกษาจัดกระบวนการมีส่วนร่วมของครูในการวางแผน ตัดสินใจ และประเมินผลการดำเนินงานอย่างเท่าเทียมและโปร่งใส โดยยึดหลักความเป็นธรรมและการไม่ลำเอียง

1.4 สร้างนโยบายการดูแลสุขภาพและความสุขในการทำงานของครูแบบองค์รวม ควรกำหนดนโยบายด้านการดูแลสุขภาพทางกายและจิตใจของครูอย่างต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

2.1 สถานศึกษาควรนำผลการวิจัยไปใช้ในการออกแบบระบบสำรวจความต้องการและการจัดสรรทรัพยากรที่สอดคล้องกับบริบทการทำงานของครู เพื่อลดอุปสรรคในการปฏิบัติงานและเสริมสร้างความพร้อมในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ

2.2 การมอบหมายงานและพัฒนาศักยภาพครูตามความถนัด ผู้บริหารควรนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการมอบหมายงานให้สอดคล้องกับความรู้ ความสามารถ และความสนใจของครู รวมถึงเปิดโอกาสให้ครูได้แสดงศักยภาพและพัฒนาผลงานอย่างสร้างสรรค์

2.3 ประยุกต์ผลการวิจัยในการสร้างบรรยากาศการทำงานที่เอื้อต่อความสุขและความคิดสร้างสรรค์ สถานศึกษาควรใช้ผลการวิจัยเป็นแนวทางในการจัดสภาพแวดล้อมการทำงานที่ส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกัน ลดความกลัวความล้มเหลว และให้คุณค่าทั้งกระบวนการและผลลัพธ์ของการทำงาน

2.4 การพัฒนาระบบการมีส่วนร่วมและความเป็นธรรมในการบริหารจัดการผู้บริหารควรนำผลการวิจัยไปใช้ในการพัฒนากลไกการมีส่วนร่วมของครูในกระบวนการวางแผนและตัดสินใจอย่างเท่าเทียมและโปร่งใส

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนาและประเมินผลรูปแบบการเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโดยใช้หลักพรหมวิหาร 4

3.2 ควรศึกษาวิจัย เรื่อง ผลของการพัฒนาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโดยใช้หลักพรหมวิหาร 4 ต่อคุณภาพการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

3.3 ควรศึกษาวิจัย เรื่อง รูปแบบการพัฒนาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโดยประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

บรรณานุกรม

กลุ่มวิจัยและพัฒนา นโยบาย. *คู่มือการบริหารโรงเรียนในโครงการพัฒนาการบริหารรูปแบบนิติบุคคล*.

กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

ฐานะรัตน์ จินรัตน์. (2561). แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนเอกชน ระดับประถมศึกษา ในสถานศึกษาที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3. *วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการจัดการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต*.

- ณัฐวุฒิ โกมลชัย. (2566). ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางจิตวิทยาที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของครูในโรงเรียนขนาดกลาง. *วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต*, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- ไทยรัฐออนไลน์. (11 มิ.ย. 64). *พรหมวิหาร 4 ธรรมะสำหรับผู้นำและการอยู่ร่วมกับผู้อื่นมีอะไรบ้าง*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.thairath.co.th/lifestyle/life/2112730> [11 สิงหาคม 2567].
- ธัญญารัตน์ ปัญญาไว. (2567). ความหมายของงานกับคุณภาพผลงานของครูในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ. *วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต*, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- นิติกร วงศ์วัฒนะ. (2564). การบริหารทรัพยากรเพื่อส่งเสริมแรงจูงใจในการทำงานของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. *วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต*, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- ปนัดดา รัตนวงศ์. (2560). แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนบ้านเขาชก (เบญจศิริราษฎร์วิทยาการ) สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี. *วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต*, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- มธุรส แผ่นทอง. (2561). แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนกลุ่มเขาเขียว สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ. *วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต*, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- รุ่งนภา เกื้อกูล. (2567). การพัฒนาทักษะวิชาชีพครูให้สอดคล้องกับงานที่ปฏิบัติในโรงเรียนขนาดกลาง. *วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต*, สาขาวิชาพัฒนาศาสตร์ศึกษามนุษย์, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์.
- โรงเรียนหัวไทร (เรือนประชาบาล). (2567) *รายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา ปีการศึกษา 2567*. นครศรีธรรมราช: โรงเรียนหัวไทร (เรือนประชาบาล), (อัดสำเนา).
- ลัดดา พันชนัง. (2559). แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในอำเภอเมืองจันทบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1. *วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต*, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วราภรณ์ สุขใจ. (2566). การดูแลด้านจิตใจและแรงจูงใจเชิงบวกของครูในสถานศึกษาไทย. *วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต*, สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ศศิธร อินทราช. (2565). การบริหารงานบุคคลที่ส่งเสริมการแสดงศักยภาพของครูในศตวรรษที่ 21. *วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต*, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.
- สรายุทธ ชูยก. (2565). ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์กับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3. *วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต*, สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

อรสา เพชรน้อย. (2560). การศึกษาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.

โคมพัสเตอร์: ภูมิปัญญาผ้าพิมพ์กับการบูรณาการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา
ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนวัดก้ามะเสน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1

Khomphat: The Wisdom of Printed Fabric and the Integration of Learning
Management in the Social Studies, Religion, and Culture Learning Area at
Wat Kammasen School under the Prachuap Khiri Khan Primary
Educational Service Area Office 1

ลัดดาวัลย์ บุญละ*

Laddawan Bunna

ในตะวัน กำหม่อม

Naitawan Kumhom

สาขาสังคม ศาสนาและวัฒนธรรม

คณะสังคมศาสตร์และศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยทองสุข

Department of Society, Religion and Culture,

Faculty of Social Sciences and Education, Thongsook College

Corresponding author, e-mail: Ladda9406@gmail.com*

วันที่รับบทความ (Received): 6 กุมภาพันธ์ 2569

วันที่แก้ไขบทความ (Revised): 27 กุมภาพันธ์ 2569

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted): 5 มีนาคม 2569

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาประวัติความเป็นมา ภูมิปัญญาผ้าพิมพ์โคมพัสเตอร์ 2) บูรณาการภูมิปัญญาผ้าพิมพ์โคมพัสเตอร์กับการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนวัดก้ามะเสน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 ผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง ประกอบด้วย 1) กลุ่มผู้รู้ เป็นบุคคลที่มีความรู้และประสบการณ์เชิงลึกเกี่ยวกับประวัติ ภูมิปัญญา พัฒนาการ กระบวนการผลิต ลวดลาย และการบริหารจัดการผ้าพิมพ์โคมพัสเตอร์ 2) กลุ่มผู้ปฏิบัติ เป็นครู นักเรียน ชาวบ้าน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับผ้าพิมพ์โคมพัสเตอร์ในด้านการเรียนรู้ การปฏิบัติ และการอนุรักษ์ และ 3) กลุ่มบุคคลทั่วไป เป็นประชาชนในพื้นที่หรือจังหวัดใกล้เคียงที่มีประสบการณ์รับรู้หรือเกี่ยวข้องกับผ้าพิมพ์โคมพัสเตอร์ การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพทางวัฒนธรรม โดยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสำรวจ แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต จัดประชุมกลุ่มย่อย และการประชุมเชิงปฏิบัติการ

ผลการวิจัยพบว่า 1) ผ้าพิมพ์โคมพัสเตอร์เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สะท้อนเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมและงานฝีมือไทย กำเนิดขึ้นที่อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยมีเป้าหมายในการสร้างงานและยกระดับคุณภาพชีวิตของชุมชน งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาประวัติความเป็นมา พัฒนาการ กระบวนการผลิต ลวดลาย และการบริหารจัดการผ้าพิมพ์โคมพัสเตอร์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ผลการศึกษาพบว่าผ้าพิมพ์โคมพัสเตอร์มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับบริบททาง

สังคมและเศรษฐกิจร่วมสมัย ทั้งยังคงรักษาอัตลักษณ์ดั้งเดิมไว้ได้อย่างชัดเจน ผ้าพิมพ์ไหมพัสดร์จึงมิได้เป็นเพียงผลิตภัณฑ์หัตถกรรม หากแต่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าและควรได้รับการอนุรักษ์และสืบทอดอย่างยั่งยืน 2) การบูรณาการภูมิปัญญาผ้าพิมพ์ไหมพัสดร์กับการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนวัดก้ามมะเสน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 โดยเน้นการจัดการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงภูมิปัญญาท้องถิ่นกับชีวิตจริงของผู้เรียน การจัดการเรียนรู้ประกอบด้วยวัตถุประสงค์ชัดเจน กระบวนการสอนเชิงปฏิบัติ และการประเมินผลจากผลงานสร้างสรรค์ของนักเรียน มีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะการคิดสร้างสรรค์เพิ่มขึ้น พร้อมทั้งมีเจตคติที่ดีต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานการเรียนรู้จึงช่วยยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: ไหมพัสดร์; ภูมิปัญญาผ้าพิมพ์; การบูรณาการการสอน

Abstract

This research aimed to 1) study the history and wisdom of Khomphat printed textiles, and 2) integrate the wisdom of Khomphat printed textiles into the teaching and learning of the Social Studies, Religion, and Culture subject at Wat Khamasen School, under the Prachuap Khiri Khan Primary Educational Service Area Office 1. The targeted informants included 1) knowledge holders, who were individuals with in-depth knowledge and experience regarding the history, wisdom, development, production process, patterns, and management of Khomphat printed textiles; 2) practitioners, including teachers, students, villagers, and those involved in learning, practicing, and preserving Khomphat printed textiles; and 3) the general public, including local residents or people from nearby provinces who had experience or familiarity with Khomphat printed textiles.

This research employed a qualitative cultural approach and used data collection tools such as surveys, interviews, observations, focus group discussions, and workshops. The research findings revealed that 1) Khomphat printed textiles were a local wisdom reflecting Thai cultural identity and craftsmanship. They originated in Hua Hin District, Prachuap Khiri Khan Province, with the aim of creating jobs and improving the community's quality of life. This study examined the history, development, production process, patterns, and management of Khomphat printed textiles from past to present. The findings showed that Khomphat printed textiles had continuously developed and adapted to contemporary social and economic contexts while preserving their original identity. They were not merely handicraft products but a cultural heritage of significant value that should be sustainably preserved and passed on. 2) The integration of Khomphat printed textile wisdom into the teaching and learning of Social Studies, Religion, and Culture at Wat Khamasen School emphasized linking local wisdom with the students' real-life experiences. The learning management included clear objectives, practical teaching processes, and assessment based on students' creative work. Students' knowledge, understanding, and creative thinking skills increased, along with positive attitudes toward preserving Thai culture. Using local wisdom

as a learning base enhanced the quality of teaching and learning in a way that corresponded effectively with the local context.

Keywords: Khomphat; Textile Wisdom; Integrated Teaching

บทนำ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระบรมราโชวาทเกี่ยวกับงานด้านการศึกษาศิลปะและวัฒนธรรม ว่าเป็นภารกิจที่มุ่งเสริมสร้างความเจริญทางปัญญาและจิตใจของประชาชน ซึ่งนับเป็นรากฐานสำคัญของความก้าวหน้าในมิติอื่นๆ ของประเทศ อีกทั้งยังเป็นกลไกสำคัญในการธำรงรักษาความเป็นไทยให้คงอยู่อย่างมั่นคง (พระราชดำรัสในพิธีเปิดปีแห่งการณรงค์เพื่อส่งเสริมและรักษาวัฒนธรรมไทย ณ ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย, 22 เมษายน 2537) แนวพระราชดำริดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นในฐานะรากฐานของการพัฒนาสังคมไทยอย่างยั่งยืน ภูมิปัญญาท้องถิ่นถือเป็นเอกลักษณ์ที่แสดงถึงประวัติความเป็นมาและวิถีชีวิตของผู้คนในแต่ละพื้นที่ โดย “ผ้า” เป็นองค์ประกอบทางวัฒนธรรมที่มีความสัมพันธ์กับการดำรงชีวิตของมนุษย์ในหลายมิติ ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม โดยเฉพาะในบริบทของพิธีกรรม ความเชื่อ และค่านิยมทางสังคม ในอดีต การทอผ้าเป็นบทบาทสำคัญของสตรีในครัวเรือน ความสามารถในการทอผ้าจึงสะท้อนคุณค่าและสถานภาพของสตรีในสังคม ตลอดจนเป็นองค์ความรู้ที่มีการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น ตั้งแต่การทอผ้าฝ้าย ผ้าไหม จนถึงผ้ามัดหมี่ ซึ่งถือเป็นขั้นสูงของฝีมือการทอผ้า (ประการ คุณารักษ์, 2545) ในสมัยรัชกาลที่ 5 สังคมไทยเริ่มเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรมการแต่งกาย โดยชนชั้นข้าราชการได้รับการส่งเสริมให้ปรับเปลี่ยนจากการใช้ผ้าปุมมาเป็นผ้าม่วงสีน้ำเงินเข้ม รวมถึงมีการกำหนดเครื่องแต่งกายตามยศหรือตำแหน่ง โดยใช้ผ้าแพรสีต่างๆ เพื่อแสดงสังกัดกระทรวงหรือกรม นอกจากนี้ การแต่งกายของคนไทยยังได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมตะวันตก โดยเฉพาะในกลุ่มสตรีที่เริ่มนิยมสวมเสื้อแขนยาวสีขาว ห่มสไบเฉียง พร้อมถุงน่องและรองเท้าบูต (วิบูลย์ ลีสุวรรณ, 2530)

ต่อมาในช่วงรัชกาลที่ 4-5 ผ้าพิมพ์ลายจากประเทศอินเดียกลับมาได้รับความนิยมอีกครั้ง โดยประเทศไทยเป็นผู้ออกแบบลวดลายและส่งไปผลิตในอินเดีย เรียกว่า “ผ้าลายอย่าง” ขณะที่ผ้าที่อินเดียพิมพ์ลายขึ้นเองเรียกว่า “ผ้าลายนอกอย่าง” ความนิยมดังกล่าวนำไปสู่การเริ่มผลิตผ้าพิมพ์ลายในประเทศ เมื่อ พ.ศ. 2475 ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นของการพิมพ์ผ้าแบบสกรีน และการจัดตั้งโรงงานผลิตผ้าพิมพ์ในเวลาต่อมา ส่งผลให้รูปแบบการนุ่งโจงกระเบนและผ้าซิ่นลายไทยมีการพัฒนาให้สอดคล้องกับกระแสนิยมในสมัยรัชกาลที่ 6 (วิบูลย์ ลีสุวรรณ, 2530) จังหวัดประจวบคีรีขันธ์เป็นพื้นที่ที่มีภูมิปัญญาท้องถิ่นหลากหลาย โดยเฉพาะในอำเภอหัวหิน ซึ่งมีการสืบทอดองค์ความรู้จากอดีตสู่ปัจจุบันอย่างต่อเนื่อง จนสามารถนำมาใช้สร้างรายได้และเสริมความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน หนึ่งในภูมิปัญญาที่มีความโดดเด่น คือ “ผ้าพิมพ์ไหมพัสดร์” ซึ่งเป็นงานหัตถศิลป์ที่ผสมผสานความคิดสร้างสรรค์เข้ากับภูมิปัญญาดั้งเดิม โดยมีพื้นฐานจากการนำผ้าไหมพิมพ์ลวดลายให้เกิดความงดงามและมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว (สำนักส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิสาหกิจชุมชน, 2558)

ในปัจจุบัน กระบวนการผลิตผ้าพิมพ์ไหมพัสดร์ได้รับการพัฒนาให้มีความทันสมัยมากยิ่งขึ้น ผ่านการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีควบคู่กับภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งผลให้ผลิตภัณฑ์มีคุณภาพดีขึ้นทั้งในด้านความคงทนและความประณีตของลวดลาย (กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, 2560) ผ้าพิมพ์ไหมพัสดร์จึงไม่เพียงสะท้อนอัตลักษณ์ของหัวหินในฐานะเมืองท่องเที่ยวชายทะเล หากยังแสดงถึงบทบาทของพื้นที่ในฐานะแหล่งศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านที่มีประวัติการสืบทอดมาอย่างยาวนาน คำว่า “หัวหิน”

ปรากฏขึ้นราวปี พ.ศ. 2377 ในสมัยรัชกาลที่ 3 เมื่อชาวเมืองเพชรบุรีบางส่วนอพยพลงมาตั้งถิ่นฐานบริเวณบ้านสมอเรียง ซึ่งมีชายหาดและก้อนหินที่มีลักษณะโดดเด่น ต่อมา พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนเรศวรฤทธิ์ ได้ทรงสร้างตำหนักบริเวณชายทะเลและพระราชทานนามว่า “แสนสำราญสุขเวศน์” พร้อมทั้งขนานนามหาดทรายบริเวณนั้นว่า “หัวหิน” ซึ่งกลายเป็นชื่อเรียกพื้นที่ดังกล่าวสืบมาจนถึงปัจจุบัน แม้ว่าผ้าพิมพ์ไหมพัสดร์จะเป็นผลิตภัณฑ์ที่สร้างรายได้ให้แก่ครอบครัวและชุมชนมาอย่างต่อเนื่อง แต่อัตลักษณ์ของผ้ายังไม่เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายในวงกว้าง ผู้บริโภคส่วนใหญ่ยังคุ้นเคยกับผ้าไหมหรือผ้าฝ้ายมากกว่า ส่งผลให้ภาพลักษณ์ของผ้าพิมพ์ไหมพัสดร์ยังไม่สามารถเข้าถึงกลุ่มผู้บริโภครุ่นใหม่ได้อย่างเต็มที่ จึงมีความจำเป็นต้องปรับภาพลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ให้สอดคล้องกับบริบทสังคมร่วมสมัย โดยยังคงคุณค่าทางวัฒนธรรมไว้เป็นแกนสำคัญ (นวนันท์ ศรีสุกใส และคณะ, 2558) หากปราศจากการส่งเสริมและสนับสนุนอย่างจริงจัง ภูมิปัญญาการพิมพ์ผ้าไหมพัสดร์ซึ่งเป็นศิลปหัตถกรรมที่เกิดจากการทอผ้าและพิมพ์ลายด้วยมือ อาจเสี่ยงต่อการเลือนหาย เนื่องจากคนรุ่นใหม่อาจไม่ตระหนักถึงคุณค่าเชิงวัฒนธรรมของงานหัตถกรรมท้องถิ่นดังกล่าว (เวชกร ตาลวันนา, 2566) การอนุรักษ์และพัฒนาผ้าพิมพ์ไหมพัสดร์จึงมีความสำคัญต่อการธำรงอัตลักษณ์ของชาติและเสริมสร้างความภาคภูมิใจให้แก่ชุมชนหัวหิน

ในด้านการศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้เข้าใจการดำรงชีวิตร่วมกันในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว พร้อมทั้งเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่เหมาะสม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ซึ่งประกอบด้วย 5 สาระสำคัญ ได้แก่ ศาสนา ศิลธรรมและจริยธรรม หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม เศรษฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และภูมิศาสตร์ โดยเฉพาะสาระประวัติศาสตร์ ซึ่งมุ่งพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์เชิงเหตุผลผ่านกระบวนการคิดทางประวัติศาสตร์ อันเป็นพื้นฐานของการเรียนรู้แบบสืบสอบและการใช้วิจารณ์ญาณ (Weinberg, 2001) การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจพื้นที่ ชุมชน และบริบททางสังคมผ่านเครื่องมือหลากหลาย เช่น แผนที่ชุมชน ลำดับเหตุการณ์ และข้อมูลภูมิศาสตร์ ซึ่งนำไปสู่ความเข้าใจรากเหง้า วิถีชีวิต วัฒนธรรม และการเปลี่ยนแปลงของชุมชนจากอดีตสู่ปัจจุบัน อีกทั้งยังเป็นฐานในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการสร้างสำนึกทางประวัติศาสตร์ร่วมของชุมชน (สิริวรรณ สิริวนิชย์, 2565)

ดังนั้น การวิจัยเรื่อง โคมพัสดร์: ภูมิปัญญาผ้าพิมพ์กับการบูรณาการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนวัดก้ามมะเสน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ทรงคุณค่ามาบูรณาการกับการจัดการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเข้าใจรากเหง้าวัฒนธรรมของชุมชน พัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์ และปลูกฝังเจตคติที่ดีต่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทย อันจะนำไปสู่การพัฒนาชุมชนและสังคมอย่างยั่งยืนในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา ภูมิปัญญาผ้าพิมพ์ไหมพัสดร์
2. เพื่อบูรณาการภูมิปัญญาผ้าพิมพ์ไหมพัสดร์กับการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนวัดก้ามมะเสน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง โขมพัสตร์: ภูมิปัญญาผ้าพิมพ์กับการบูรณาการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนวัดท่ามะเสน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษารูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยดำเนินการตามขั้นตอน ผู้วิจัยได้กำหนดเนื้อหาขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาประเด็นสำคัญเกี่ยวกับภูมิปัญญาผ้าพิมพ์โขมพัสตร์ โดยครอบคลุม เนื้อหา ดังนี้

1.1 การศึกษาประวัติความเป็นมาและองค์ความรู้ด้านภูมิปัญญา ได้แก่ ประวัติความเป็นมา ของผ้าพิมพ์โขมพัสตร์ พัฒนาการของผ้าพิมพ์โขมพัสตร์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน กระบวนการผลิต รูปแบบและลวดลายของผ้าพิมพ์โขมพัสตร์ ตลอดจนการบริหารจัดการผลิตภัณฑ์ในอดีตและปัจจุบัน รวมถึงแนวทางการบริหารจัดการและการอนุรักษ์ผ้าพิมพ์โขมพัสตร์ในอนาคต

1.2 การบูรณาการองค์ความรู้เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ เป็นการนำองค์ความรู้เกี่ยวกับ ประวัติความเป็นมา ภูมิปัญญา พัฒนาการ กระบวนการผลิต รูปแบบลวดลาย และการบริหารจัดการ ผลิตภัณฑ์ผ้าพิมพ์โขมพัสตร์ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน รวมถึงแนวทางการอนุรักษ์ในอนาคต มาบูรณาการ กับการจัดการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โดยใช้กระบวนการและ วิธีการทางประวัติศาสตร์เป็นกรอบในการศึกษา

1.3 ขอบเขตด้านทฤษฎีทางสังคมและวัฒนธรรม ศึกษาทฤษฎีและองค์ความรู้ทางสังคม วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับบริบทชุมชน อันประกอบด้วยศาสตร์หลากหลายด้าน เช่น เศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์ นิติศาสตร์ ศิลปศาสตร์ สังคมวิทยา และมานุษยวิทยา เพื่อใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์และอธิบาย ปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาผ้าพิมพ์โขมพัสตร์

1.4 ขอบเขตด้านการบูรณาการจัดการเรียนการสอน มุ่งเน้นการจัดการเรียนรู้โดยยึด ผู้เรียนเป็นสำคัญ กำหนดประเด็นการศึกษาเพื่อปลูกฝังจิตสำนึก ค่านิยม และคุณธรรมจริยธรรมที่ถูกต้อง เหมาะสม ส่งเสริมให้ผู้เรียนกล้าคิด กล้าทำ สามารถรวบรวม ตรวจสอบ วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูล ได้อย่างเป็นระบบ

2. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง โขมพัสตร์: ภูมิปัญญาผ้าพิมพ์กับการบูรณาการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนวัดท่ามะเสน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้ระเบียบ วิธีวิจัยเชิงคุณภาพทางวัฒนธรรม (Cultural Qualitative Research) ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวม ข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) และการศึกษาภาคสนาม (Field Study) ด้วยวิธีการ สัมภาษณ์ การสังเกต และการสนทนากลุ่ม จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงคุณภาพ

3. ระยะเวลาการวิจัย ผู้วิจัยกำหนดระยะเวลาในการดำเนินการวิจัยตั้งแต่เดือน มิถุนายน พ.ศ. 2568 ถึงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2569

4. พื้นที่วิจัย พื้นที่ที่ใช้ในการศึกษาวิจัย คือ พื้นที่ชุมชนในเขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีบริบททางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาผ้าพิมพ์โขมพัสตร์ เกณฑ์การคัดเลือกพื้นที่ศึกษา 4.1) เป็นพื้นที่ที่มีประวัติความเป็นมาอย่างยาวนาน 4.2) เป็นพื้นที่ ที่มีภูมิโนเวต วิถีชีวิต และประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาผ้าพิมพ์โขมพัสตร์

5. ผู้ให้ข้อมูล การวิจัยครั้งนี้ใช้การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับประวัติความเป็นมา ภูมิปัญญา พัฒนาการ กระบวนการผลิต รูปแบบลวดลาย และการบริหารจัดการผ้าพิมพ์ไหมพัสเตอร์ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน รวมถึงแนวทางการอนุรักษ์ในอนาคต 1) กลุ่มผู้รู้ (Key Informants) ได้แก่ ปราชญ์ท้องถิ่น ผู้อาวุโส พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน ครู อาจารย์ และนักวิชาการอิสระ ที่มีความรู้เชิงลึกในด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม สังคม และภูมิปัญญาผ้าพิมพ์ไหมพัสเตอร์ จำนวน 10 คน 2) กลุ่มผู้ปฏิบัติ (Casual Informants) ได้แก่ ครู นักเรียน ชาวบ้าน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับผ้าพิมพ์ไหมพัสเตอร์ จำนวน 20 คน 3) กลุ่มบุคคลทั่วไป (Purposive Informants) ได้แก่ ประชาชนทั่วไปในพื้นที่ศึกษาและพื้นที่ใกล้เคียงที่มีประสบการณ์หรือรับรู้เกี่ยวกับผ้าพิมพ์ไหมพัสเตอร์ จำนวน 20 คน

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยใช้เครื่องมือวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสำรวจ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและไม่มีโครงสร้าง การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การสนทนากลุ่ม และการประชุมเชิงปฏิบัติการ (ในตะวัน กำหอม, 2559)

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการเก็บข้อมูล 2 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การเก็บข้อมูลปฐมภูมิจากเอกสาร ตำรา แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) การเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยยึดหลักการศึกษ เชิงองค์รวม (Holistic Approach) ตามแนวคิดของงามพิศ สัตย์สงวน (2539; อ้างใน ในตะวัน กำหอม, 2559) ใช้เวลาศึกษาภาคสนามประมาณ 6 เดือน

3. การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยตรวจสอบ จัดหมวดหมู่ และวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้การตรวจสอบแบบสามเส้า (Methodological Triangulation) และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ตามแนวคิดของทรงคุณ จันทรจร (2553) ได้แก่ การวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) และการวิเคราะห์โดยการจำแนกประเภทข้อมูล (Typological Analysis) (ในตะวัน กำหอม, 2559)

4. การนำเสนอผลการวิจัย นำเสนอผลการวิจัยด้วยการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) พร้อมการตรวจสอบและวิพากษ์ผลการวิจัยร่วมกับผู้ให้ข้อมูลและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อให้ผลการวิจัยมีความสอดคล้องกับบริบทความเป็นจริงของชุมชน

สรุปผลการวิจัย

1. การศึกษาประวัติความเป็นมาและภูมิปัญญาผ้าพิมพ์ไหมพัสเตอร์

1.1 ประวัติความเป็นมาและการผลิตผ้าพิมพ์ไหมพัสเตอร์ ผ้าพิมพ์ไหมพัสเตอร์เป็นงานหัตถศิลป์ไทย ที่ถือกำเนิดขึ้นในพื้นที่อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ราวปี พ.ศ. 2492 โดยมีพลเอกพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าบวรเดช และหม่อมเจ้าหญิงผจงรังจิตร กฤดากร พระชายา เป็นผู้ริเริ่มก่อตั้งโรงงานพิมพ์ ผ้าฝ้ายไหมพัสเตอร์ จุดมุ่งหมายสำคัญของการก่อตั้งกิจการนี้ได้จำกัดอยู่เพียงการผลิตผ้าเท่านั้น หากแต่เป็นการสร้างอาชีพและรายได้ให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของ ชุมชนโดยรวม

ในระยะแรกของการดำเนินงาน ลวดลายที่นำมาพิมพ์บนผ้าส่วนใหญ่เป็นภาพสะท้อนเอกลักษณ์ ของสังคมไทย อาทิ ลายวัดอรุณราชวราราม ลายเรือหงส์ และภาพวิถีชีวิตชาวนา ซึ่งนับเป็นการทดลอง ตลาดและสร้างการรับรู้ต่อผลิตภัณฑ์ ต่อมาจึงมีการขยายขอบเขตการผลิตไปสู่ชุดอาหาร ผ้ารองจาน และการนำผ้าทอมือจากจังหวัดราชบุรีมาพิมพ์ลวดลายเพิ่มเติม ซึ่งถือเป็นแนวคิดใหม่และสร้างความ แตกต่างให้กับผลิตภัณฑ์ในช่วงเวลานั้น การพัฒนาลวดลายอย่างต่อเนื่อง เช่น ลายม้าลาย ลายไบบอน

และลายไฟไทย ช่วยสร้างเอกลักษณ์เฉพาะตัวให้กับผ้าพิมพ์ไหมพัสดร์และตอบสนองต่อความต้องการของตลาดได้อย่างเหมาะสม ภายหลังการสิ้นพระชนม์ของพระองค์เจ้าบรมเดช หม่อมเจ้าหญิง ผจกรจิตรได้สานต่อกิจการอย่างมั่นคง พร้อมทั้งพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลายมากขึ้น ลวดลายครอบคลุมทั้งลายไทยดั้งเดิม เช่น ลายดอกจิก ลายนกกลี ลายหัวโขน และลายละคร รวมถึงลวดลายร่วมสมัย เช่น ลายผีเสื้อ ลายนกนางแอ่น และลายรวงข้าว นอกจากนี้ยังมีการพัฒนาชนิดของเนื้อผ้า เช่น ผ้าป่านและผ้าไหม เพื่อเพิ่มความสะดวกในการดูแลรักษาและเหมาะสมกับการใช้งานในแต่ละฤดูกาล ผ้าเกี้ยวหรือผ้าพิมพ์ลายทอง ซึ่งเดิมใช้เป็นผ้านุ่งของสตรีชั้นสูงหรือใช้ในการแสดงนาฏศิลป์ ถูกนำมาประยุกต์เป็นผลิตภัณฑ์ตกแต่งบ้านและเครื่องใช้ต่างๆ เช่น ผ้าม่าน หมอนขวาม และกระเป๋าเครื่องสำอาง

ผลิตภัณฑ์ผ้าพิมพ์ไหมพัสดร์มีตั้งแต่ขนาดเล็ก เช่น ผ้าเช็ดหน้า ผ้ารองแก้ว และผ้าพันคอ ไปจนถึงผลิตภัณฑ์ขนาดใหญ่ เช่น ผ้าม่าน ผ้าคลุมเตียง เสื้อผ้าฝ้าย กระเป๋า และรองเท้าแตะผ้า ซึ่งได้รับความนิยมจากทั้งผู้บริโภคชาวไทยและชาวต่างประเทศ ปัจจุบันกิจการผ้าพิมพ์ไหมพัสดร์ยังคงสืบทอดโดยทายาทของหม่อมเจ้าหญิงผจกรจิตร โดยหม่อมราชวงศ์อัจฉริยา คงสิริ รับผิดชอบโรงงานที่หัวหิน และหม่อมราชวงศ์วิภาสิริ วุฒิพันธ์ุ ดุแลร้านในกรุงเทพมหานคร การสืบทอดองค์ความรู้ควบคู่กับการพัฒนาผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผ้าพิมพ์ไหมพัสดร์ยังคงรักษาเอกลักษณ์และภูมิปัญญาไทยได้อย่างยั่งยืน

1.2 ภูมิปัญญาผ้าพิมพ์ไหมพัสดร์

1.2.1 พัฒนาการของผ้าพิมพ์ไหมพัสดร์ ผ้าพิมพ์ไหมพัสดร์นับเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สะท้อนภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยอย่างเด่นชัด ทั้งในด้านศิลปะ ลวดลาย และงานฝีมือ พัฒนาการของผ้าพิมพ์ไหมพัสดร์สามารถจำแนกออกเป็นสามช่วงสำคัญ ได้แก่ ช่วงเริ่มต้น ช่วงสืบทอด และช่วงต่อยอดและพัฒนา ช่วงเริ่มต้นอยู่ในสมัยพลเอกพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าบรมเดช (พ.ศ. 2476–2492) โรงงานพิมพ์ผ้าไหมพัสดร์ก่อตั้งขึ้นที่อำเภอหัวหิน โดยทรงนำรูปแบบการย้อมและพิมพ์ผ้าที่เคยดำเนินการในช่วงลิเกยทางการเมือง ณ เมืองไซ่ง่อน ประเทศเวียดนาม มาประยุกต์ใช้ ลวดลายในระยะนี้มักสะท้อนวิถีชีวิตความเป็นไทย และสิ่งแวดล้อม โดยผสมผสานระหว่างลายที่มนุษย์สร้างขึ้นและลายจากธรรมชาติ ช่วงสืบทอดอยู่ในสมัยหม่อมเจ้าหญิงผจกรจิตร (พ.ศ. 2492–2524) ภายหลังการสิ้นพระชนม์ของพระองค์เจ้าบรมเดช พระองค์ทรงรับช่วงดำเนินกิจการต่ออย่างจริงจัง มีการขยายโรงงาน ปรับปรุงกระบวนการผลิตและพัฒนาลวดลายใหม่อย่างต่อเนื่อง ลวดลายส่วนใหญ่อิงจากสิ่งแวดล้อมใกล้ตัว เช่น ดอกไม้ ต้นไม้ สัตว์ และสิ่งของในชีวิตประจำวัน ส่งผลให้ผ้าพิมพ์ไหมพัสดร์มีความหลากหลายและตอบสนองต่อรสนิยมของผู้บริโภคในแต่ละยุคสมัย ช่วงต่อยอดและพัฒนาเป็นช่วงของทายาทรุ่นลูก (พ.ศ. 2524–ปัจจุบัน) โดยมีการนำลายไทยดั้งเดิม เช่น ลายดอกจิก ลายนกกลี ลายเทพพนม ลายหัวโขน และลายละคร มาประยุกต์ร่วมกับการออกแบบผลิตภัณฑ์ร่วมสมัย ทั้งเครื่องแต่งกายและของตกแต่งบ้าน นอกจากนี้ยังมีการจัดการด้านการออกแบบอย่างเป็นระบบ แบ่งออกเป็นสามกลุ่มหลัก ได้แก่ การออกแบบตราสัญลักษณ์ การออกแบบเครื่องแต่งกาย และการออกแบบอุปกรณ์ตกแต่งบ้าน แนวทางดังกล่าวช่วยให้ผ้าพิมพ์ไหมพัสดร์สามารถรักษาเอกลักษณ์ดั้งเดิม พร้อมปรับตัวให้สอดคล้องกับตลาดยุคใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.2.2 กระบวนการผลิตผ้าพิมพ์ไหมพัสดร์ ผ้าพิมพ์ไหมพัสดร์เป็นศิลปหัตถกรรมที่สะท้อนความประณีตและภูมิปัญญาไทยผ่านวัสดุ เทคนิค และลวดลาย ปัจจุบันวัสดุหลักที่ใช้ในการผลิตประกอบด้วยผ้าดิบ สีนํ้ามันและสีผง เฟรมฟิล์ม ยางปาด และโต๊ะพิมพ์ แม้ในอดีตจะมีการทอผ้าฝ้ายใช้เองภายในโรงงาน แต่เนื่องจากต้นทุนที่สูงขึ้น จึงเปลี่ยนมาใช้ผ้าจากผู้ผลิตภายในประเทศ ได้แก่ ผ้าเกี้ยว ผ้าหลา

และผ้าชุดอาหาร ซึ่งแต่ละชนิดให้ลักษณะผิวสัมผัสและผลลัพธ์ของลวดลายที่แตกต่างกัน ลวดลายผ้าพิมพ์ไหมพัสดร์สามารถแบ่งตามช่วงพัฒนาการได้สามระยะ ระยะแรกในสมัยพระองค์เจ้าบรมเทศ ลวดลายส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมไทย แบ่งเป็นลายที่มนุษย์สร้างขึ้นและลายจากธรรมชาติ ระยะที่สองในสมัยหม่อมเจ้าหญิงผจงจิตร เป็นการสืบทอดวิธีการเดิมควบคู่กับการสร้างลวดลายใหม่จากธรรมชาติใกล้ตัว ส่วนระยะที่สามในยุคทนายาทรุ่นลูก เป็นการนำลวดลายดั้งเดิมมาต่อยอด พร้อมสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ใหม่ในรูปแบบเครื่องแต่งกายและของตกแต่งบ้าน ตราสัญลักษณ์ของผ้าพิมพ์ไหมพัสดร์ใช้ลายผักกูดในพุ่มข้าวบิณฑ์เป็นต้นแบบ ผลิตภัณฑ์แบ่งออกเป็นสองกลุ่มหลัก ได้แก่ กลุ่มเครื่องแต่งกายและกลุ่มอุปกรณ์ตกแต่งบ้าน อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานยังประสบปัญหาด้านต้นทุนการผลิตที่สูง ข้อจำกัดด้านการตลาด และการขาดการสนับสนุนจากภาครัฐ ส่งผลให้การสืบทอดภูมิปัญญามีแนวโน้มลดลง แนวทางการอนุรักษ์ควมมุ่งเน้นการจัดการความรู้ การเก็บรักษาองค์ความรู้ทั้งในรูปแบบวัตถุและสื่อเผยแพร่ การถ่ายทอดผ่านการศึกษา และการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและสถาบันการศึกษา เพื่อสร้างความยั่งยืนทั้งในเชิงเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

2. การบูรณาการภูมิปัญญาผ้าพิมพ์ไหมพัสดร์กับการจัดการเรียนรู้

กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โรงเรียนวัดก้ามมะเสน สังกัด สพป.ประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 การนำภูมิปัญญาผ้าพิมพ์ไหมพัสดร์มาบูรณาการกับการจัดการเรียนรู้ในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เป็นแนวทางที่ช่วยเชื่อมโยงองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตท้องถิ่นเข้ากับการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างเป็นรูปธรรม การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลายถึงมัธยมศึกษาตอนต้น เริ่มจากการใช้ภาพตัวอย่างและชิ้นงานจริงเพื่อกระตุ้นความสนใจ พร้อมตั้งคำถามเชิงสะท้อนให้ผู้เรียนแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

จากนั้นครูอธิบายประวัติความเป็นมาและพัฒนาการของผ้าพิมพ์ไหมพัสดร์ในสามช่วง พร้อมให้ผู้เรียนสรุปข้อมูลลงในตาราง เพื่อเสริมการเรียนรู้เชิงระบบ กิจกรรมปฏิบัติเน้นการออกแบบลวดลายผ้าของตนเอง โดยใช้วัสดุพื้นฐาน เช่น กระดาษ สี และทรายขาว พร้อมอธิบายแนวคิดและความหมายของผลงาน ซึ่งช่วยพัฒนาทักษะการสังเกต ความคิดสร้างสรรค์ และการเชื่อมโยงภูมิปัญญาท้องถิ่นกับชีวิตประจำวัน

การประเมินผลใช้ทั้งผลงานสร้างสรรค์ การตอบคำถาม และการสะท้อนความคิดของผู้เรียน นอกจากนี้ยังมอบหมายงานให้ผู้เรียนถ่ายภาพหรือวาดลวดลายจากสิ่งรอบตัว และเขียนเรียงความสั้นเรื่อง “ผ้าพิมพ์ไหมพัสดร์และภูมิปัญญาไทย” เพื่อเสริมสร้างความตระหนักรู้และความภาคภูมิใจในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น

อภิปรายผลการวิจัย

1. ประวัติความเป็นมาและภูมิปัญญาผ้าพิมพ์ไหมพัสดร์ ผ้าพิมพ์ไหมพัสดร์นับเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สะท้อนอัตลักษณ์ความเป็นไทยทั้งในมิติของศิลปะ งานหัตถกรรม และวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่น โดยกิจการผ้าพิมพ์ไหมพัสดร์เริ่มก่อตั้งขึ้นในพื้นที่อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ประมาณปี พ.ศ. 2492 โดยพลเอกพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าบรมเทศ และหม่อมเจ้าหญิงผจงจิตร กฤดากร พระชายาทั้งสองพระองค์มีพระประสงค์สำคัญในการใช้ภูมิปัญญาด้านงานหัตถกรรมเป็นเครื่องมือในการสร้างอาชีพ สร้างรายได้ และยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนท้องถิ่นให้มีความมั่นคงยิ่งขึ้น ในระยะแรกของการดำเนินกิจการ ลวดลายผ้าพิมพ์ไหมพัสดร์ส่วนใหญ่สะท้อนอัตลักษณ์ความเป็นไทย และสภาพแวดล้อมทางสังคมในชนบท เช่น ลายวัดอรุณราชวราราม ลายเรือหงส์ และลายบ้านชาวนา

ซึ่งแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างศิลปะกับวิถีชีวิตของผู้คน ต่อมา กิจการได้มีการขยายขอบเขตการผลิตไปสู่ผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายมากขึ้น อาทิ ชุดอาหาร ผ้ารองจาน และผ้าทอมือจากจังหวัดราชบุรี พร้อมทั้งพัฒนาลวดลายใหม่ๆ เช่น ลายม้าลาย ลายใบบอน และลายไฟไทย ส่งผลให้ผ้าพิมพ์ไหมพัสดร์มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวและเป็นที่รู้จักในวงกว้างมากขึ้น

ภายหลังการสิ้นพระชนม์ของพระองค์เจ้าบรมเดช หม่อมเจ้าหญิงผจงจิตร กฤดากร ได้ทรงรับผิดชอบการดำเนินกิจการต่ออย่างต่อเนื่อง โดยมุ่งเน้นการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลายทั้งในด้านลวดลายและการใช้งาน ลวดลายที่ได้รับการพัฒนาในช่วงนี้ครอบคลุมทั้งรูปแบบไทยดั้งเดิม เช่น ลายดอกจิก ลายกนก ลายหัวโขน และลายละคร รวมถึงลวดลายร่วมสมัย เช่น ลายผีเสื้อ ลายนกนางแอ่น และลายรวงข้าว สะท้อนให้เห็นถึงการผสมผสานระหว่างการอนุรักษ์และการปรับตัวให้สอดคล้องกับรสนิยมของผู้บริโภคในแต่ละยุคสมัย ผลิตภัณฑ์ผ้าพิมพ์ไหมพัสดร์มีความหลากหลายทั้งในด้านชนิดผ้าและการนำไปใช้ โดยใช้ผ้าฝ้าย ผ้าป่าน และผ้าโสรเป็นวัสดุหลัก นอกจากนี้ ผ้าเกี้ยวหรือผ้าพิมพ์ลายทองซึ่งเดิมใช้เป็นผ้าถุงของสตรีชั้นสูงและกุลสตรีในราชสำนัก ได้รับการประยุกต์ใช้เป็นผลิตภัณฑ์ตกแต่งบ้านและของใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น ผ้าม่าน หมอน กระเป๋า และของตกแต่งภายใน ขนาดและรูปแบบของผลิตภัณฑ์มีตั้งแต่ผ้าเช็ดหน้า ผ้ารองแก้ว ผ้าพันคอ ไปจนถึงเครื่องนุ่งห่ม กระเป๋า รองเท้าแตะ และเครื่องเรือนสิ่งทอ การสืบทอดกิจการในปัจจุบันยังคงอยู่ภายใต้การดูแลของบุตรหลานของหม่อมเจ้าหญิงผจงจิตร โดยหม่อมราชวงศ์อัจฉริยา คงสิริ รับผิดชอบโรงงานผลิตในพื้นที่อำเภอหัวหิน และหม่อมราชวงศ์วิภาสิริ วุฒินันท์ ดูแลร้านจำหน่ายในกรุงเทพมหานคร รูปแบบการบริหารจัดการดังกล่าวช่วยให้การสืบทอดภูมิปัญญาผ้าพิมพ์ไหมพัสดร์ยังคงรักษาเอกลักษณ์ดั้งเดิม ควบคู่กับการปรับตัวให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภคในสังคมร่วมสมัย

พัฒนาการของผ้าพิมพ์ไหมพัสดร์สามารถจำแนกออกเป็น 3 ช่วงสำคัญ ได้แก่ 1) ช่วงเริ่มต้น (พ.ศ. 2476–2492) ลวดลายส่วนใหญ่สะท้อนอัตลักษณ์ความเป็นไทยและสิ่งแวดล้อมใกล้ตัว โดยเป็นการผสมผสานระหว่างลวดลายที่มนุษย์สร้างขึ้นและลวดลายจากธรรมชาติ 2) ช่วงสืบทอด (พ.ศ. 2492–2524) เป็นช่วงขยายกิจการและโรงงานผลิต ลวดลายเน้นธรรมชาติรอบตัว เช่น ดอกไม้ ต้นไม้ และสัตว์ 3) ช่วงต่อยอดและพัฒนา (พ.ศ. 2524–ปัจจุบัน) เป็นช่วงที่คนรุ่นใหม่ได้นำลวดลายไทยดั้งเดิมมาประยุกต์ร่วมกับแนวคิดสมัยใหม่ และพัฒนาผลิตภัณฑ์เครื่องแต่งกายและของตกแต่งบ้านอย่างเป็นระบบกระบวนการผลิตผ้าพิมพ์ไหมพัสดร์สะท้อนภูมิปัญญาไทยผ่านการพิมพ์ด้วยมือ โดยใช้วัสดุหลัก ได้แก่ ฝ้ายดิบ สีนํ้ามัน สีผงทอง เพรมฟิล์ม และยางปาดบนโต๊ะพิมพ์ ลวดลายผ้าสามารถจำแนกตามช่วงพัฒนาได้ โดยช่วงเริ่มต้นมีลวดลายที่มนุษย์สร้างขึ้น 31 ลาย และลวดลายจากธรรมชาติ 3 ลาย ช่วงสืบทอดมีลวดลายมนุษย์สร้าง 4 ลาย และธรรมชาติ 25 ลาย ส่วนช่วงต่อยอดมีลวดลายมนุษย์สร้าง 5 ลาย และธรรมชาติ 7 ลาย ทั้งนี้ ตราสัญลักษณ์ของผ้าพิมพ์ไหมพัสดร์ใช้ลายผักกูดในพุ่มข้าวบิณฑ์เป็นต้นแบบ ผลิตภัณฑ์ของผ้าพิมพ์ไหมพัสดร์สามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มหลัก ได้แก่ กลุ่มเครื่องแต่งกายและของใช้ เช่น เสื้อผ้า หมวก กระเป๋า และชุดเครื่องครัว และกลุ่มอุปกรณ์ตกแต่งบ้าน เช่น หมอนอิง ผ้าม่าน ผ้าปูโต๊ะ และโซฟา อย่างไรก็ตาม แม้ผ้าพิมพ์ไหมพัสดร์จะสะท้อนภูมิปัญญาและงานฝีมือที่ประณีต แต่ยังมีเผชิญข้อจำกัดด้านต้นทุนการผลิต การตลาดที่ค่อนข้างจำกัด และการขาดการสนับสนุนอย่างเป็นระบบจากภาครัฐ จากผลการวิจัยสามารถสรุปได้ว่าผ้าพิมพ์ไหมพัสดร์มิได้เป็นเพียงผลิตภัณฑ์หัตถกรรมพื้นบ้าน หากแต่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีพัฒนาการเชื่อมโยงกับบริบททางสังคม เศรษฐกิจ และวิถีชีวิตของชุมชนหัวหินอย่างชัดเจน ผลการศึกษาสอดคล้องกับงานของ นันทพล ตังถาวรการ (2555) และ เวชกร ตาลวันนา (2555) ที่ชี้ให้เห็นถึงกระบวนการสืบทอดองค์ความรู้จากรุ่นสู่รุ่น ควบคู่กับการปรับตัวด้านรูปแบบและผลิตภัณฑ์เพื่อความอยู่รอดในสังคม

ร่วมสมัย ในมิติทางการศึกษา การนำผ้าพิมพ์ไหมพัสตร์มาใช้เป็นฐานการเรียนรู้เชิงปฏิบัติจริง สอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้แบบ “Learning by Doing” และงานของ วรวิทย์ นิเทศศิลป์ และชวลิต ขอดศิริ (2560) ซึ่งชี้ว่าการเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นช่วยเสริมสร้างความตระหนัก คุณค่า และทักษะให้แก่ผู้เรียน ดังนั้น การจัดการความรู้ การอนุรักษ์ และการถ่ายทอดภูมิปัญญาผ้าพิมพ์ไหมพัสตร์ผ่านระบบการศึกษาและนโยบายสาธารณะ จึงเป็นแนวทางสำคัญในการรักษามรดกทางวัฒนธรรมไทยให้ดำรงอยู่อย่างยั่งยืนในอนาคต

2. การบูรณาการภูมิปัญญาผ้าพิมพ์ไหมพัสตร์กับการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนวัดก้ามมะเสน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 การบูรณาการภูมิปัญญาผ้าพิมพ์ไหมพัสตร์เข้ากับการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นแนวทางที่มุ่งนำองค์ความรู้ท้องถิ่นมาใช้เป็นฐานในการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนให้เชื่อมโยงกับบริบทพื้นที่และชีวิตจริง โดยการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ วัตถุประสงค์การสอน กลุ่มสาระและระดับชั้น กระบวนการจัดการเรียนรู้ กิจกรรมเสริมและการบ้าน รวมถึงการประเมินผลกิจกรรมการเรียนรู้

2.1 วัตถุประสงค์การจัดการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้กำหนดวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้ผู้เรียน 1) มีความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาและการพัฒนาของผ้าพิมพ์ไหมพัสตร์ 2) ตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น และสามารถเชื่อมโยงองค์ความรู้ดังกล่าวกับชีวิตประจำวัน 3) พัฒนาทักษะการสังเกต การคิดวิเคราะห์ และความคิดสร้างสรรค์ผ่านการออกแบบลวดลายผ้า

2.2 กลุ่มสาระและระดับชั้น การบูรณาการจัดชั้นในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3

2.3 กระบวนการจัดการเรียนรู้ กระบวนการจัดการเรียนรู้ดำเนินการเป็นลำดับขั้น ดังนี้ 1) ชี้นำเข้าสู่บทเรียน ครูใช้ภาพ ตัวอย่างผ้าพิมพ์ไหมพัสตร์ และวัสดุจริงประกอบการเรียนรู้ พร้อมตั้งคำถามกระตุ้นความคิดเพื่อสร้างแรงจูงใจและเชื่อมโยงประสบการณ์เดิมของผู้เรียน 2) ชี้นสอนเนื้อหา ครูอธิบายประวัติความเป็นมาและการพัฒนาของผ้าพิมพ์ไหมพัสตร์ในแต่ละช่วงเวลา รวมถึงลักษณะลวดลายและชนิดของผ้า โดยใช้ตารางและภาพประกอบเพื่อช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาอย่างเป็นระบบ 3) ชี้นกิจกรรมปฏิบัติ ผู้เรียนออกแบบลวดลายผ้าพิมพ์ไหมพัสตร์ของตนเอง พร้อมบันทึกแรงบันดาลใจ แนวคิด และความหมายของลวดลายที่ออกแบบ 4) ชี้นสรุปและอภิปรายผล ผู้เรียนและครูร่วมกันอภิปรายถึงคุณค่าและความสำคัญของผ้าพิมพ์ไหมพัสตร์ในฐานะภูมิปัญญาไทย และสะท้อนความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์และการประยุกต์ใช้ในปัจจุบัน 5) ชี้นประเมินผล ประเมินจากผลงานสร้างสรรค์ การนำเสนอ และการตอบคำถาม เพื่อสะท้อนความรู้ ความเข้าใจ และทักษะที่ผู้เรียนได้รับ

2.4 ข้อเสนอแนะและกิจกรรมเสริม ผู้เรียนได้รับมอบหมายให้ถ่ายภาพหรือวาดลวดลายจากสิ่งรอบตัวในชีวิตประจำวัน และเขียนเรียงความสั้นในหัวข้อ “ผ้าพิมพ์ไหมพัสตร์และภูมิปัญญาไทย” เพื่อส่งเสริมการเชื่อมโยงองค์ความรู้กับประสบการณ์จริง

ผลการประเมินการบูรณาการการจัดการเรียนรู้ ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า การนำภูมิปัญญาผ้าพิมพ์ไหมพัสตร์มาเป็นฐานในการจัดการเรียนรู้ สามารถยกระดับคุณภาพการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในด้านความรู้ ความเข้าใจ ทักษะกระบวนการ และเจตคติที่ดีต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย ประการแรก ในมิติของการออกแบบการจัดการเรียนรู้ พบว่า การกำหนดวัตถุประสงค์ที่มุ่งพัฒนาความรู้เกี่ยวกับประวัติและการพัฒนาของผ้าพิมพ์ไหมพัสตร์ ควบคู่กับการส่งเสริมทักษะการสังเกตและความคิดสร้างสรรค์ สอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์และการเรียนรู้โดยการลงมือปฏิบัติของ

Dewey ซึ่งเน้นให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้จากประสบการณ์ตรง กระบวนการเรียนรู้ที่เริ่มจากการใช้ของจริงและคำถามกระตุ้นความคิด ช่วยเพิ่มแรงจูงใจและความสนใจใฝ่รู้ของผู้เรียนอย่างเห็นได้ชัด ประการที่สอง กิจกรรมการออกแบบลวดลายผ้าพิมพ์ไหมพัสตร์โดยผู้เรียน ส่งผลต่อการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และความคิดสร้างสรรค์อย่างเป็นรูปธรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของ นันทพล ตั้งถาวรการ (2555) ที่ระบุว่าลวดลายผ้าพิมพ์ไหมพัสตร์มีรากฐานจากธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และบริบททางสังคม การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนออกแบบลวดลายจากประสบการณ์ชีวิตประจำวันจึงเป็นการถ่ายทอดกระบวนการคิดของช่างพื้นบ้านสู่ผู้เรียน และช่วยให้ผู้เรียนตระหนักว่าภูมิปัญญาสามารถพัฒนาและปรับใช้ได้ตามยุคสมัย ประการที่สาม ผลการวิจัยสอดคล้องกับแนวคิดการอนุรักษ์ควบคู่กับการพัฒนาตามงานของ เวชกร ตาลวันนา (2555) ซึ่งชี้ให้เห็นว่าการรักษาลวดลายดั้งเดิมควบคู่กับการประยุกต์รูปแบบใหม่ช่วยเพิ่มคุณค่าทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรม การจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนจึงมีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังความตระหนักและการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์มรดกท้องถิ่น ประการที่สี่ การบูรณาการศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น เข้ากับการเรียนการสอน ช่วยส่งเสริมความสนใจ การมีส่วนร่วม และการสะท้อนคิดจากประสบการณ์จริงของผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานของ วรวิทย์ นิเทศศิลป์ และชวลิต ขอดศิริ (2560) ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะทางสังคม ความรับผิดชอบ และการทำงานร่วมกัน ซึ่งเป็นทักษะสำคัญในศตวรรษที่ 21 ประการที่ห้า ในมิติการอนุรักษ์และการมีส่วนร่วมของชุมชน แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับงานของ เชษฐธรณ์ อรุณ และคณะ (2561) ที่เน้นการมีส่วนร่วมระหว่างสถานศึกษาและชุมชน การนำภูมิปัญญาผ้าพิมพ์ไหมพัสตร์ ซึ่งเป็นอัตลักษณ์ของพื้นที่มาใช้ในการเรียนรู้ ช่วยเสริมสร้างจิตสำนึก ความภาคภูมิใจในท้องถิ่น และการต่อยอดการเรียนรู้ในอนาคต ผลการวิจัยสามารถอธิบายได้ภายใต้กรอบแนวคิดทางทฤษฎีหลายประการ ได้แก่ 1) ทฤษฎีการบริหารจัดการ การวางแผนและจัดกระบวนการเรียนรู้เป็นขั้นตอน สอดคล้องกับแนวคิดการบริหารของ Fayol ที่เน้นการวางแผน การจัดระเบียบ การประสานงาน และการควบคุม รวมถึงการส่งเสริมความคิดริเริ่มและความร่วมมือของผู้เรียน 2) ทฤษฎีโครงสร้าง-หน้าที่ สะท้อนบทบาทของสถานศึกษาในการถ่ายทอดคุณค่าและวัฒนธรรม โดยผ้าพิมพ์ไหมพัสตร์ทำหน้าที่เป็นองค์ประกอบหนึ่งของโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมที่เกื้อหนุนการดำรงอยู่ของชุมชน 3) ทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ กิจกรรมการออกแบบลวดลายผ้าเปิดโอกาสให้ผู้เรียนรับรู้และสร้างประสบการณ์ทางสุนทรียะจากความงามทั้งเชิงวัตถุและจิตวิสัย 4) ทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม ผู้เรียนเข้าใจพลวัตของวัฒนธรรมและบทบาทของตนเองในการสืบทอดและเผยแพร่มรดกท้องถิ่น 5) ทฤษฎีการยอมรับสิ่งใหม่ กระบวนการเรียนรู้ที่เป็นลำดับขั้นช่วยให้ผู้เรียนเกิดการรับรู้ ความสนใจ การทดลอง และการยอมรับคุณค่าของภูมิปัญญาผ้าพิมพ์ไหมพัสตร์

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1.1 การบูรณาการภูมิปัญญาไทยเข้ากับการเรียนการสอน ควรนำภูมิปัญญาผ้าพิมพ์ไหมพัสตร์มาประยุกต์ใช้ในกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อให้นักเรียนเข้าใจวัฒนธรรมไทยและคุณค่าท้องถิ่น เช่น การศึกษาเรื่องประวัติความเป็นมา ลวดลาย และวัสดุของผ้าพิมพ์ไหมพัสตร์ พร้อมสร้างสรรค์ผลงานลวดลายของตนเอง

1.2 การส่งเสริมทักษะสร้างสรรค์และการสังเกต กิจกรรมการออกแบบลวดลายผ้าเป็นเครื่องมือที่ช่วยพัฒนาทักษะการสังเกต การคิดสร้างสรรค์ และการเชื่อมโยงความรู้ภูมิปัญญากับชีวิตประจำวัน นักเรียนสามารถสะท้อนความคิดและสร้างผลงานที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมไทย ทำให้การเรียนรู้มีความหมายและน่าสนใจมากขึ้น

1.3 การสนับสนุนการอนุรักษ์และเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่น ควรส่งเสริมให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาผ้าพิมพ์ไหมพัสตร์ ผ่านกิจกรรมถ่ายภาพ วาดลวดลาย และเขียนเรียงความ รวมถึงการจัดแสดงผลงานในโรงเรียนหรือชุมชน เพื่อสร้างความตระหนักและความภาคภูมิใจในเอกลักษณ์วัฒนธรรมไทย

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรขยายการศึกษาไปยังชุมชนหรือโรงเรียนในจังหวัดอื่นๆ ที่มีการผลิตผ้าพิมพ์ไหมพัสตร์ หรืองานพิมพ์ผ้าท้องถิ่นอื่นๆ เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของลวดลาย เทคนิคการผลิต และการบูรณาการภูมิปัญญากับการเรียนการสอน ทำให้ผลวิจัยมีความรอบด้านและทั่วไปมากขึ้น

2.2 การวิจัยครั้งต่อไปควรใช้เครื่องมือหลากหลาย เช่น การสังเกตเชิงลึก การสัมภาษณ์เชิงลึก และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการเก็บข้อมูลลวดลายและผลงานของนักเรียน

2.3 ควรศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับผลกระทบของการบูรณาการภูมิปัญญาผ้าพิมพ์ไหมพัสตร์ ต่อทัศนคติ ความคิดสร้างสรรค์ และความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของนักเรียน รวมถึงแนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาอย่างยั่งยืน เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนรู้ต่อไป

บรรณานุกรม

- กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย. (2560). *แนวทางการดำเนินกิจกรรมตามยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชนประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2560*. กรุงเทพฯ: กรมการพัฒนาชุมชน
- เชษฐณรงค์ อรุณ. (2561). *แนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสมุนไพรโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน: กรณีศึกษาโรงเรียนวัดตะเคียนทอง (เพชรบูรณ์)* อำเภอเขาชัยสน จังหวัดจันทบุรี. *รายงานการวิจัย, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี*.
- ทรงคุณ จันทกร. (2553). *การวิจัยเชิงคุณภาพทางวัฒนธรรมชั้นสูง*. มหาสารคาม: สถาบันวิจัยศิลปและวัฒนธรรมอีสาน,
- นวนันท์ ศรีสุกใส และคณะ (2558). ส่วนประสมการตลาดที่มีผลต่อพฤติกรรมการซื้อผลิตภัณฑ์ผ้าไหมพัสตร์ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. *วารสารบัณฑิตวิทยาลัยสวนดุสิต*, 11(3), 15-23.
- นันทพล ตั้งถาวรการ. (2555). *การศึกษากระบวนการพัฒนาภูมิปัญญาผ้าพิมพ์ไหมพัสตร์ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์*. คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ในตะวัน กำหอม. (2559). *การวิจัยทางสังคมศาสตร์และวัฒนธรรมศาสตร์*. มหาสารคาม: โรงพิมพ์ที่คอมมหาสารคาม.
- ประกาย คุณารักษ์. (2545). กระบวนการถ่ายทอดความรู้การทอผ้าไหม กรณีการทอผ้าไหม บ้านตาหยวก ตำบลทุ่งหลวง อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด. *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*.
- วรวิทย์ นิเทศศิลป์ และชวลิต ขอดศิริ. (2560). *การบูรณาการการเรียนการสอนด้วยวิธีการทอผ้าไหมศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นล้านนา*. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิบูลย์ ลีสุวรรณ. (2530). *ผ้าไทย พัฒนาการทางอุตสาหกรรมและสังคม*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์ พรินตติ้งกรุ๊ป.
- เวชกร ตาลวันนา. (2566). ศิลปะบนผืนผ้า มนต์เสน่ห์แห่ง “ผ้าไหมพัสตร์” อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. *วารสารมนุษยสังคมศาสตร์*, 1(1): 13-23.

สำนักส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิสาหกิจชุมชน. (2558). *คู่มือการดำเนินงานผู้ผลิต ผู้ประกอบการ OTOP รายใหม่ประจำปี 2558*. กรุงเทพฯ: สำนักส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิสาหกิจชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน.

สิริวรรณ สิริวนิชย์. (2565). *แนวคิดและวิธีการประวัติศาสตร์ท้องถิ่น*. คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.

Weinberg, R.S., & Gould, D. (2001). *Fundamentals of Sport and Exercise Psychology*. Porto Alegre: Artmed.

การบริหารการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในยุคดิจิทัลสำหรับเด็กปฐมวัยตามหลักสัปปุริสธรรม 7
ของสถานศึกษาในศูนย์เครือข่ายที่ 1 ธรรมารักษ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2

Management of Learning Experience in the Digital Era for Early Childhood
based on Suppurisa-Dhamma in Schools of Network Center 1
Thammarak under Nakhon Si Thammarat Primary
Educational Service Area Office 2

รพีพรชัย พลายด้วง*

Rapeepan Plydaung

มะลิวัลย์ โยธารักษ์

Maliwan Yotharak

บุญเลิศ วีระพรกานต์

Boonlert Wiraponkan

อภิจิตร ณ นคร

Apijit Nanakorn

สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

Department of Buddhist Educational Administration, Faculty of Education,

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Si Thammarat Campus, Thailand

Corresponding author, e-mail: am_rapeepan_7@hotmail.com*

วันที่รับบทความ (Received): 27 ธันวาคม 2568

วันที่แก้ไขบทความ (Revised): 15 มกราคม 2569

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted): 19 มกราคม 2569

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการบริหารการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในยุคดิจิทัลสำหรับเด็กปฐมวัย 2) ศึกษาแนวทางการบริหารจัดการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในยุคดิจิทัลสำหรับเด็กปฐมวัย ตามหลักสัปปุริสธรรม 7 และ 3) นำเสนอและประเมินแนวทางการบริหารจัดการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในยุคดิจิทัลสำหรับเด็กปฐมวัย ตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจำนวน 15 คน ผู้ให้ข้อมูลเชิงลึกจำนวน 5 คน สันทนากลุ่มโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย

ผลจากการวิจัยพบว่า 1) สภาพการบริหารการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในยุคดิจิทัลสำหรับเด็กปฐมวัย พบว่า การดำเนินงานของสถานศึกษายังขาดความเป็นระบบ เนื่องจากไม่มีการสำรวจพื้นฐานเด็กครูขาดทักษะดิจิทัล อุปกรณ์ด้านเทคโนโลยีไม่เพียงพอ การนิเทศขาดความต่อเนื่องและเครื่องมือที่เป็นระบบ ขณะที่การประเมินพัฒนาการยังใช้ระบบกระดาษ ส่งผลให้การติดตามพัฒนาการล่าช้าและไม่สอดคล้องกับบริบท 2) การศึกษาแนวทางการบริหารจัดการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในยุคดิจิทัล

สำหรับเด็กปฐมวัย ตามหลักสัปปุริสธรรม 7 พบว่า ขั้นตอนการบริหารการจัดการประสบการณ์เรียนรู้ ประกอบด้วย การวางแผน อำนวยการ นิเทศ และประเมินพัฒนาการของเด็ก การจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล ประกอบด้วย ด้านการเรียนรู้ ผู้เรียน ผู้สอน และสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล โดยบูรณาการหลักสัปปุริสธรรม 7 ผ่านกระบวนการ การวางแผน การดำเนินงาน ติดตามประเมินผล และปรับปรุงพัฒนาในทุกขั้นตอน ส่งผลให้การบริหารมีความรอบคอบ และเป็นระบบ 3) การนำเสนอ และประเมินแนวทางการบริหารจัดการประสบการณ์การเรียนรู้ในยุคดิจิทัลสำหรับเด็กปฐมวัย ตามหลักสัปปุริสธรรม 7 พบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นตรงกันว่ามีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้และเป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้ในการบริหารจัดการประสบการณ์การเรียนรู้ในสถานศึกษา

คำสำคัญ: การบริหารจัดการประสบการณ์การเรียนรู้; การจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล; สัปปุริสธรรม 7

Abstract

This research article aims to Study 1) study the current conditions of managing learning experiences in the digital era for early childhood education. 2) examine guidelines for managing learning experiences in the digital era for early childhood education based on the Seven Qualities of a Good Person (Sappurisa-dhamma 7). 3) present and evaluate the proposed guidelines for managing learning experiences in the digital era for early childhood education based on the Sappurisa-dhamma 7 using qualitative research methods to collect data by in-depth interviews with 15 stakeholders 5 informants and focus group discussions with 7 experts. The data were analyzed using inductive analysis.

The research results were found as follows:- 1) The current conditions of managing learning experiences in the digital era for early childhood education lacked systematic implementation This was due to the absence of baseline assessments of children insufficient teachers digital skill inadequate technological resources, discontinuous supervision and a lack of systematic supervision tools. In addition child development assessment relied on paper-based systems resulting in delayed monitoring and assessments that were not aligned with the contextual realities. 2) The study of guidelines for managing learning experiences in the digital era for early childhood education based on the Seven Qualities of a Good Person (Sappurisa-dhamma 7) found that the management process of learning experiences consists of planning, directing, supervision, and assessment of children's development. Digital-era learning management comprises four dimensions: learning, learners, teachers, and the digital learning environment. The Sappurisa-dhamma 7 are integrated through the processes of planning, implementation, monitoring and evaluation, and continuous improvement at every stage, resulting in prudent and systematic management. 3) The presentation and evaluation of the guidelines showed that the experts unanimously agreed that the guidelines are appropriate feasible and beneficial for application in managing learning experiences in educational institutions.

Keywords: Management of learning experiences; Digital-era learning management; Sappurisa-dhamma 7

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกในยุคสมัยปัจจุบันตลอดจนการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมที่เกิดความผันผวนอย่างรวดเร็วและรุนแรง โดยมีเทคโนโลยีเป็นตัวกลาง ชีวิตความเป็นอยู่ของคนกับดิจิทัล ประเทศไทยในปัจจุบันก้าวเข้าสู่เศรษฐกิจดิจิทัล (Digital Economy) ที่นำเอาเทคโนโลยีสารสนเทศหรืออินเทอร์เน็ตเข้ามาแก้ปัญหาและช่วยกิจกรรมทางเศรษฐกิจในทุกภาคส่วน ส่งผลโดยตรงกับวิถีชีวิตกับคนในสังคมยุคสมัยใหม่ที่จำเป็นต้องปรับตัวไปพร้อมกับเทคโนโลยี (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมชาติ, 2559: 3) การพัฒนาเด็กปฐมวัยของประเทศไทยเป็นสิ่งที่รัฐบาลให้ความสำคัญอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากเป็นช่วงเวลาที่ให้ผลของการลงทุนที่คุ้มค่าที่สุดต่อการสร้างรากฐานของชีวิต เนื่องจากเด็กปฐมวัยเป็นวัยที่เริ่มต้นตั้งแต่ปฏิสนธิในครรภ์มารดา จนถึงอายุ 6 ปีบริบูรณ์ หรือก่อนเข้าชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จึงมีหลายหน่วยงานที่จัดบริการพัฒนาเด็กปฐมวัย รวมทั้งการให้ความรู้แก่พ่อแม่ ผู้ปกครองและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรชุมชนโดยในส่วนของภาครัฐมีกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงมหาดไทยและกระทรวงศึกษาธิการเป็นหน่วยงานหลัก (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560: 41) การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในยุคดิจิทัลสำหรับเด็กปฐมวัย เด็กสามารถเรียนรู้สื่อดิจิทัลได้ง่ายด้วยตนเอง สื่อดิจิทัลเป็นสิ่งที่ช่วยในการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก แต่อย่างไรก็ตามการใช้สื่อดิจิทัลมีทั้งผลดีและผลเสียต่อพัฒนาการด้านต่างๆ ของเด็ก ดังนั้น เพื่อให้เด็กสามารถแยกแยะสื่อ เลือกใช้สื่อได้อย่างเหมาะสม ครู พ่อแม่ควรเป็นต้นแบบในการเลือกใช้สื่อดิจิทัลเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับเด็ก และผู้บริหารควรส่งเสริมความตระหนักรู้ในการใช้สื่อให้กับเด็กมากขึ้น

ดังนั้น การนำหลักธรรมสัปปุริสธรรม 7 หรือคุณธรรมของนักปราชญ์มาใช้ในการบริหารจัดการจัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยจึงเป็นแนวทางที่สำคัญ ได้แก่ 1) อัมมัญญาตา รู้จักเหตุ เลือกใช้สื่อดิจิทัลที่ส่งเสริมพัฒนาการทั้ง 4 ด้านของเด็ก 2) อตถัญญาตา รู้ผล มีการวางแผนกิจกรรมที่มีเป้าหมายชัดเจน 3) อตตัญญาตา รู้จักตน ผู้บริหารส่งเสริมพัฒนาทักษะดิจิทัลแก่ครู 4) มัตตัญญาตา รู้จักประมาณ รู้ว่าเทคโนโลยีควรใช้แค่ไหน อย่างไร เพื่อไม่ให้เกิดผลเสียต่อสุขภาพและพฤติกรรมของเด็ก 5) กาลัญญาตา รู้จักกาล รู้ว่าเวลาไหนควรจัดกิจกรรมแบบใดและเทคโนโลยีควรเข้ามาเสริมช่วงใด 6) ปริสัญญาตา รู้จักชุมชน การจัดการเรียนรู้ควรสัมพันธ์กับวิถีชีวิตชุมชน วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมของเด็ก และ 7) ปุคคัลัญญาตา รู้จักบุคคล รู้ความแตกต่างระหว่างบุคคล เช่น พัฒนาการ ความสนใจ และพื้นฐานการเรียนรู้ของเด็กแต่ละคน ซึ่งคุณสมบัตินี้ทั้ง 7 ประการนี้ เป็นองค์ประกอบและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกันอย่างสมบูรณ์ที่จะทำให้ผู้นำสามารถจัดการ ภาระงานทุกอย่างให้บรรลุสำเร็จตามเป้าหมาย (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2538: 276)

สถานศึกษาในศูนย์เครือข่ายที่ 1 ธรรมารักษ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2 ประกอบด้วย 14 โรงเรียน เปิดสอนตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษา ประถมศึกษา และมัธยมศึกษาตอนต้น มีทั้งขนาดเล็กและขนาดกลาง ซึ่งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2 ได้ปฏิบัติตามนโยบายและจุดเน้นของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐาน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567-2568 และนโยบายเร่งด่วน (Quick Win) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 การเรียนรู้ทุกที่ ทุกเวลา (Anywhere Anytime) ด้วยเทคโนโลยี พัฒนา ส่งเสริม และขับเคลื่อนการจัดการเรียนรู้ผ่านแพลตฟอร์มการเรียนรู้เทคโนโลยีดิจิทัล ให้แก่ผู้เรียนทุกที่ทุกเวลา (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2, 2566: 9) เห็นได้ว่า การบริหารการจัด

ประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยมีความสำคัญในการดำเนินต่างๆ เพื่อให้สอดคล้องกับกลยุทธ์ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 โดยปัญหาที่พบในการบริหารจัดการประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยของโรงเรียน คือ ครูจำนวนมากไม่มีความเชี่ยวชาญในการเลือกใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับเด็กปฐมวัย การนำเทคโนโลยีมาบูรณาการยังขาดระบบการวางแผนอย่างมีเป้าหมาย และผู้ปกครองบางรายให้เด็กใช้เทคโนโลยีโดยไม่มีการควบคุม ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงบริบทการบริหารจัดการประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย ต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง และทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องที่จำเป็นต้องสร้างความตระหนักและรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้จึงสามารถนำเทคโนโลยีที่มีมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดเพื่อการบริหารสถานศึกษาและการจัดการประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสมกับบริบทที่เปลี่ยนแปลงไปของผู้เรียนในยุคดิจิทัล (สุกัญญา แซ่มซ้อย, 2560: 174)

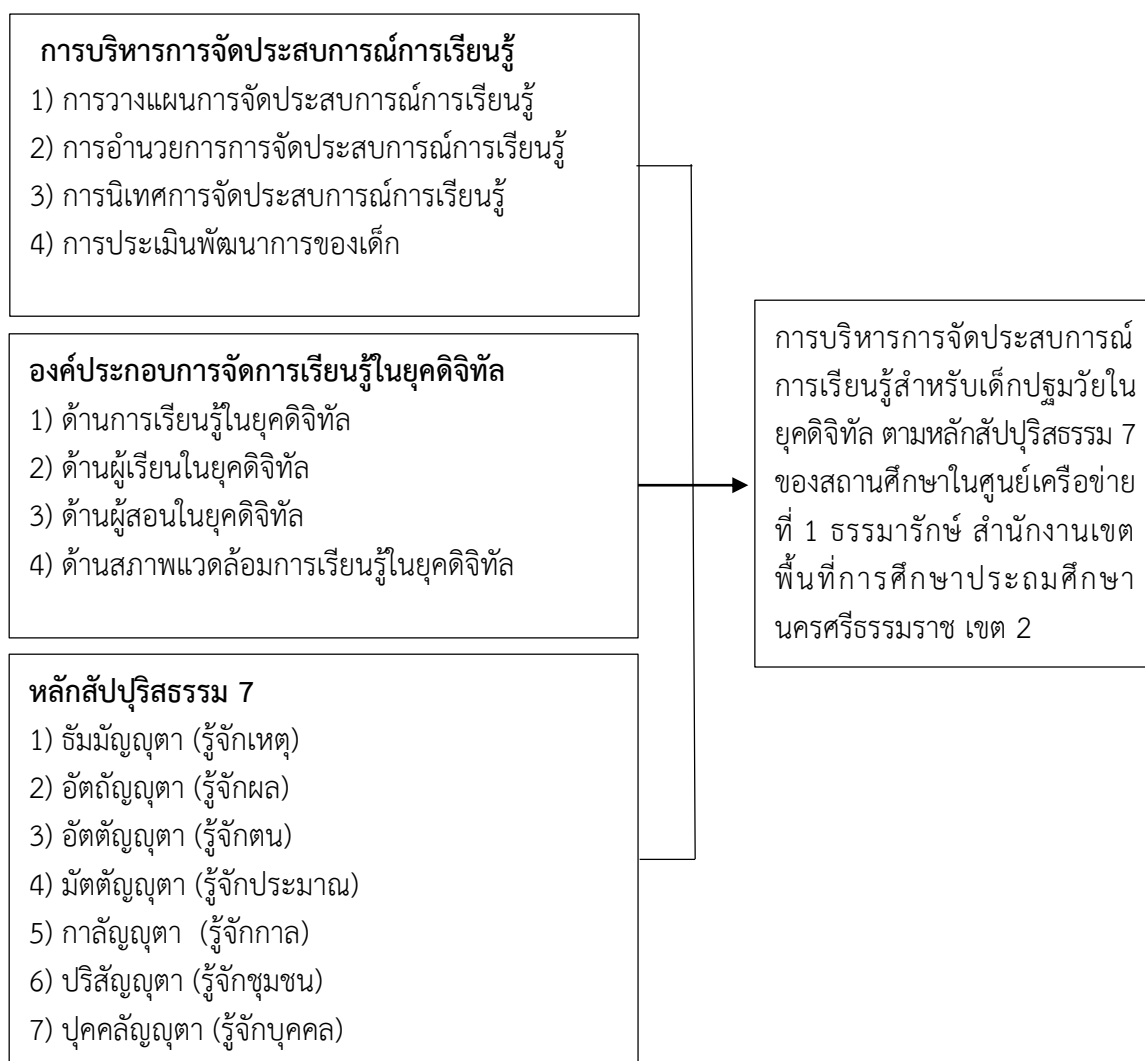
จากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น สามารถนำหลักสัปปริสธรรม 7 มาประยุกต์ใช้เป็นกรอบการบริหารจัดการประสบการณ์การเรียนรู้ในยุคดิจิทัลได้อย่างเป็นระบบ ช่วยแก้ไข้ปัญหาที่เกิดขึ้นในสถานศึกษาอย่างยั่งยืน และส่งเสริมให้การพัฒนาเด็กปฐมวัยเป็นไปอย่างสมดุล ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการบริหารจัดการประสบการณ์การเรียนรู้ในยุคดิจิทัลสำหรับเด็กปฐมวัย ตามหลักสัปปริสธรรม 7 ของสถานศึกษาในศูนย์เครือข่ายที่ 1 ธรรมารักษ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารจัดการประสบการณ์การเรียนรู้ในยุคดิจิทัลสำหรับเด็กปฐมวัย
2. เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารจัดการประสบการณ์การเรียนรู้ในยุคดิจิทัลสำหรับเด็กปฐมวัยตามหลักสัปปริสธรรม 7
3. เพื่อนำเสนอและประเมินแนวทางการบริหารจัดการประสบการณ์การเรียนรู้ในยุคดิจิทัลสำหรับเด็กปฐมวัยตามหลักสัปปริสธรรม 7

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยคุณภาพ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยตามหลักเกณฑ์การบริหารจัดการประสบการณ์การเรียนรู้ ประกอบด้วย 1) การวางแผนการจัดการประสบการณ์การเรียนรู้ 2) การอำนวยการจัดการประสบการณ์การเรียนรู้ 3) การนิเทศการจัดการประสบการณ์การเรียนรู้ 4) การประเมินพัฒนาการของเด็ก องค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล ประกอบด้วย 1) ด้านการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล 2) ด้านผู้เรียนในยุคดิจิทัล 3) ด้านผู้สอนในยุคดิจิทัล 4) ด้านสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล โดยยึดหลักสัปปริสธรรม 7 ประกอบด้วย 1) อัมมัญญา 2) อัตถัญญา 3) อุตตัญญา 4) มัตตัญญา 5) กาลัญญา 6) ปริสสัญญา 7) ปุคคลัญญา โดยมีรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ศึกษาใน 3 ลักษณะ คือ ศึกษาค้นคว้าทางเอกสาร (Documentary investigation) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยเป็น 3 ระยะ

2. ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพการบริหารการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในยุคดิจิทัลสำหรับเด็กปฐมวัย

2.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ สัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง จำนวน 15 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้ปฏิบัติหน้าที่หัวหน้าระดับปฐมวัย และครูผู้ปฏิบัติหน้าที่สอนระดับปฐมวัย

2.2 เครื่องมือและการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ลักษณะของเครื่องมือ เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และนำไปตรวจสอบความสอดคล้องของร่างแบบสัมภาษณ์โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ซึ่งประกอบด้วย นักวิชาการการบริหารการศึกษา นักวิชาการการวิจัย และผู้เชี่ยวชาญการจัดประสบการณ์เรียนรู้ การพิจารณาข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป สามารถนำไปใช้ได้

2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล เก็บรวบรวมข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 15 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพการบริหารการจัดการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในยุคดิจิทัลสำหรับเด็กปฐมวัย

2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic induction) โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียง และจำแนกอย่างเป็นระบบจากนั้นนำมาตีความหมายเชื่อมโยงความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่างๆ

3. ระยะที่ 2 ศึกษาแนวทางการบริหารจัดการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในยุคดิจิทัลสำหรับเด็กปฐมวัย ตามหลักสัปปุริสธรรม 7

3.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 รูป/คน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษาศึกษานิเทศก์ ครูผู้สอนระดับปฐมวัย และพระภิกษุที่มีคุณวุฒิด้านการศึกษา

3.2 เครื่องมือและการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ลักษณะของเครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในยุคดิจิทัลสำหรับเด็กปฐมวัยตามหลักสัปปุริสธรรม 7

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล เก็บรวบรวมข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึก โดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 รูป/คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์ร่างแนวทางการบริหารจัดการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในยุคดิจิทัลสำหรับเด็กปฐมวัย

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic induction) โดยนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญมาเรียบเรียงและปรับแก้ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

4. ระยะที่ 3 นำเสนอและประเมินแนวทางการบริหารจัดการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในยุคดิจิทัลสำหรับเด็กปฐมวัย ตามหลักสัปปุริสธรรม 7

4.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้ร่วมสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 รูป/คน ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง ประกอบด้วย ประธานศูนย์ในอำเภอทุ่งสง ผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษานิเทศก์ ครูผู้สอนระดับปฐมวัย พระภิกษุที่มีคุณวุฒิด้านการศึกษา และนักวิชาการเกี่ยวกับเทคโนโลยีทางการศึกษา

4.2 เครื่องมือและการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ลักษณะของเครื่องมือ แบบสนทนากลุ่ม (Focus Group) และแบบประเมิน การสนทนากลุ่ม แนวทางการบริหารจัดการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในยุคดิจิทัลสำหรับเด็กปฐมวัย

4.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล ขั้นตอนการนำเสนอและประเมินแนวทาง ใช้การสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 รูป/คน โดยใช้แบบประเมินสนทนากลุ่ม ประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของแนวทางการบริหารจัดการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในยุคดิจิทัลสำหรับเด็กปฐมวัยตามหลักสัปปุริสธรรม 7

4.4 การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic induction) โดยนำความเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มมาเรียบเรียงเป็นแนวทางที่สมบูรณ์

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพการบริหารจัดการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในยุคดิจิทัลสำหรับเด็กปฐมวัย พบว่า 1) การวางแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ โรงเรียนขาดระบบการประชุมวางแผนก่อนเปิดภาคเรียนอย่างเป็นขั้นตอน ไม่มีการสำรวจพื้นฐานเด็กอย่างเป็นระบบ ทำให้ไม่สามารถออกแบบกิจกรรมให้เหมาะสมกับบริบทและความต้องการของเด็กแต่ละคนได้อย่างเต็มที่ การบูรณาการเทคโนโลยียังมี

ข้อจำกัดอย่างมาก เนื่องจากอุปกรณ์ดิจิทัลไม่เพียงพอ ครูหลายคนยัง ขาดทักษะด้านเทคโนโลยี ส่งผลให้การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ยังไม่เป็นระบบ 2) การอำนวยการจัดการประสบการณ์การเรียนรู้ พบว่า แม้โรงเรียนจะมีความพยายามสนับสนุนการใช้เทคโนโลยี แต่การดำเนินงานยัง ขาดความเป็นระบบและความต่อเนื่อง โดยเฉพาะการบริหารสื่อดิจิทัลที่ไม่มีระบบกลาง ครูมีภาระงานสูงและทักษะดิจิทัลจำกัด ขณะเดียวกันโครงสร้างพื้นฐานด้านอุปกรณ์ อินเทอร์เน็ต และงบประมาณยังไม่เพียงพอ ส่งผลให้การจัดกิจกรรมดิจิทัลไม่ต่อเนื่องและไม่บรรลุเป้าหมายการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล จึงจำเป็นต้องพัฒนาการอำนวยการอย่างเป็นระบบมากขึ้น 3) การนิเทศการจัดการประสบการณ์การเรียนรู้ พบว่า การนิเทศของโรงเรียนยังขาดความเป็นระบบและความต่อเนื่องอย่างชัดเจน แม้จะมีการเข้าเยี่ยมชั้นเรียนหรือการประชุมสะท้อนผลเป็นครั้งคราว แต่การดำเนินงานส่วนใหญ่เกิดขึ้นแบบเฉพาะหน้า ไม่มีการออกแบบเครื่องมือหรือเกณฑ์มาตรฐานที่ชัดเจนสำหรับประเมินการใช้สื่อดิจิทัลหรือการจัดการประสบการณ์ที่เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็กปฐมวัย ส่งผลให้ครู ไม่ได้รับคำแนะนำที่เจาะจงและเป็นรูปธรรม และ 4) การประเมินพัฒนาการของเด็ก พบว่า โรงเรียนมีการสังเกตพฤติกรรมเด็กในชีวิตประจำวันและบันทึกข้อมูลผ่านภาพถ่ายหรือวิดีโอบ้าง แต่กระบวนการประเมินยังขาดความเป็นระบบและมีประสิทธิภาพต่ำ ครูต้องใช้เวลามากในการบันทึกข้อมูลรายบุคคล ข้อมูลจำนวนมากยังถูกจัดเก็บในรูปแบบกระดาษ ส่งผลให้การสืบค้น วิเคราะห์ และติดตามพัฒนาการเด็กเป็นไปอย่างล่าช้าและไม่ต่อเนื่อง

2. ผลการศึกษาศึกษาแนวทางการบริหารจัดการประสบการณ์การเรียนรู้ในยุคดิจิทัลสำหรับเด็กปฐมวัยตามหลักสัปปริสธรรม 7 พบว่า 1) การวางแผนการจัดการประสบการณ์การเรียนรู้ สถานศึกษาวางแผนจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยผู้บริหารและครูร่วมกันวิเคราะห์บริบท หลักสูตร ความพร้อมของผู้เรียน ครู และสภาพแวดล้อมดิจิทัล โดยยึดหลักธัมมัญญา อัตถัญญา เพื่อกำหนดเป้าหมายที่ถูกต้องและชัดเจน ใช้อัตตัญญา มัตตัญญา กาลัญญา ในการเลือกใช้เทคโนโลยีให้เหมาะสมกับวัย เวลา และศักยภาพ จัดคณะทำงานดูแล 4 ด้าน การเรียนรู้ ผู้เรียน ผู้สอน สภาพแวดล้อม การเรียนรู้ในยุคดิจิทัล ออกแบบกิจกรรมดิจิทัลที่ปลอดภัย วิเคราะห์พัฒนาการรายบุคคล พัฒนาทักษะครู และปรับพื้นที่ห้องเรียนให้เอื้อต่อการใช้เทคโนโลยี โดยคำนึงถึงปรัญญา บริบทชุมชน และติดตามปรับปรุงแผนตามความแตกต่างของครูและผู้เรียนด้วย บุคคลัญญา เพื่อยกระดับคุณภาพอย่างต่อเนื่อง การอำนวยการจัดการประสบการณ์การเรียนรู้ 2) การอำนวยการจัดการประสบการณ์การเรียนรู้ สถานศึกษาวางแผนโดยผู้บริหารและครูร่วมกันกำหนดบทบาท สนับสนุนทรัพยากร ความปลอดภัย และพัฒนาทักษะดิจิทัลของครู โดยยึดธัมมัญญา และ อัตถัญญา ดำเนินการ แต่งตั้งคณะทำงานทั้ง 4 ด้าน ส่งเสริมการใช้แพลตฟอร์มดิจิทัล และ Mobile Learning ดูแลการใช้สื่อให้เหมาะสมตามวัยตาม มัตตัญญา พัฒนาครูด้วยอบรมและ PLC ตามอัตตัญญา และจัดสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยสอดคล้องชุมชนตามปรัญญา ติดตามประเมินโดยกำหนดเกณฑ์การใช้สื่อ ประเมินผลลัพธ์ผู้เรียน ตรวจสอบการจัดกิจกรรมจริง และติดตามพัฒนาการผ่านระบบดิจิทัล และปรับปรุงพัฒนา นำผลประเมินมาปรับอุปกรณ์ สื่อ สภาพแวดล้อม และการอบรมเพิ่มเติม พร้อมพัฒนานวัตกรรมผ่าน PLC โดยคำนึงถึงความแตกต่างรายบุคคลตามบุคคลัญญา 3) การนิเทศการจัดการประสบการณ์การเรียนรู้ สถานศึกษาวางแผนการนิเทศร่วมกัน กำหนดบทบาท ระยะเวลา และเครื่องมือให้เป็นระบบ โดยยึดธัมมัญญา ดำเนินการ นิเทศทั้งแบบ On-site และ Online ครอบคลุมผู้เรียน ผู้สอน และสภาพแวดล้อม เลือกช่วงเวลาให้เหมาะสมตามกาลัญญา คำนึงถึงบริบทโรงเรียนและครอบครัวตามปรัญญา กำกับการใช้สื่ออย่างพอดีตามมัตตัญญา และประเมินศักยภาพครูตามอัตตัญญา ติดตามประเมินผลด้วยแบบสังเกต แบบบันทึก และข้อมูลพัฒนาการเด็กผ่านระบบดิจิทัล เพื่อสะท้อนผลการใช้เทคโนโลยีอย่างแท้จริง และปรับปรุงพัฒนา

โดยนำผลประเมินมาปรับรูปแบบและเครื่องมือนิเทศ เพิ่มความยืดหยุ่นด้วยการนิเทศออนไลน์และพัฒนาทักษะครู โดยยึดบุคคลัญญตา และ 4) การประเมินพัฒนาการของเด็ก สถานศึกษาวางแผนประเมินพัฒนาการร่วมกัน วิเคราะห์หลักสูตร และกำหนดผลลัพธ์ที่ชัดเจน โดยยึดอัมมัญญตา และอัตถัญญตา ดำเนินการโดยครูประเมินจากการสังเกต กิจกรรมจริง และกิจกรรมดิจิทัล ใช้แพลตฟอร์มติดตามพัฒนาการ Classdojo โดยคำนึงถึงความแตกต่างรายบุคคลตามบุคคลัญญตา ใช้สื่ออย่างพอดีตามมัตถัญญตา และจัดเวลาเหมาะสมตามกาลัญญตา ติดตามประเมิน โดยคณะกรรมการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ความถูกต้องของข้อมูล ความปลอดภัยดิจิทัล และความพร้อมของครูผู้ประเมิน ตามอัตถัญญตา พร้อมคำนึงถึงบริบทครอบครัวและชุมชนตามปรัญญตา และปรับปรุงพัฒนาโดยนำผลประเมินมาปรับระบบและเครื่องมือ เพิ่มตัวชี้วัดด้านความปลอดภัยดิจิทัลและการมีส่วนร่วมของเด็ก เพื่อให้การประเมินสะท้อนพัฒนาการที่แท้จริงในยุคดิจิทัล

3. ผลการนำเสนอและประเมินแนวทางการบริหารจัดการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในยุคดิจิทัลสำหรับเด็กปฐมวัยตามหลักสัปปริสธรรม 7 พบว่า แนวทางการบริหารจัดการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในยุคดิจิทัลสำหรับเด็กปฐมวัย ตามหลักสัปปริสธรรม 7 ของสถานศึกษาในศูนย์เครือข่ายที่ 1 ธรรมารักษ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2 ประกอบด้วย 1) ชื่อเรื่อง 2) หลักการและเหตุผล 3) วัตถุประสงค์ของแนวทาง 4) แนวทางการดำเนินงาน 5) การติดตามและประเมินผล ผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มทุกคนมีความเห็นว่า มีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ และเป็นประโยชน์ ในการบริหารจัดการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในยุคดิจิทัลสำหรับเด็กปฐมวัย เนื่องจากแนวทางมีความชัดเจน ครอบคลุมกระบวนการบริหารตั้งแต่การวางแผน การดำเนินงาน การติดตามประเมินผล และการปรับปรุงพัฒนา อีกทั้งสอดคล้องกับนโยบายการจัดการศึกษาในยุคดิจิทัล และเอื้อต่อการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยอย่างเหมาะสมตามช่วงวัย

อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพการบริหารการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในยุคดิจิทัลสำหรับเด็กปฐมวัย พบว่า 1) การวางแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ โรงเรียนไม่มีการประชุมวางแผนและสำรวจพื้นฐานเด็กอย่างเป็นระบบ ทำให้ไม่สามารถออกแบบกิจกรรมได้เหมาะกับบริบท การบูรณาการเทคโนโลยียังจำกัดจากอุปกรณ์ไม่เพียงพอและทักษะดิจิทัลของครูยังไม่ทั่วถึง 2) การอำนวยการการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ไม่มีการจัดทำแผนในการอบรมเพื่อพัฒนาครูอย่างเป็นระบบขาดการสนับสนุนในการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการใช้เทคโนโลยี ขาดระบบจัดเก็บสื่อและครูมีภาระงานเอกสารมาก ทำให้มีเวลาจำกัดในการออกแบบกิจกรรม ขณะเดียวกันอุปกรณ์ชำรุดและอินเทอร์เน็ตไม่เสถียร ส่งผลต่อคุณภาพการจัดประสบการณ์ดิจิทัล 3) การนิเทศการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ยังขาดเครื่องมือและเกณฑ์นิเทศที่เป็นระบบการนิเทศไม่ต่อเนื่อง ทำให้คำแนะนำที่ครูได้รับไม่ชัดเจนและไม่สามารถติดตามผลได้ต่อเนื่อง อีกทั้งความไม่พร้อมด้านเทคโนโลยียังเป็นอุปสรรคในการใช้สื่อดิจิทัล และ 4) การประเมินพัฒนาการของเด็ก โรงเรียนยังใช้การบันทึกผลการประเมินลงบนกระดาษ ทั้งนี้ สะท้อนให้เห็นว่า การบริหารจัดการจัดประสบการณ์ในยุคดิจิทัลจำเป็นต้องมีทั้งระบบการวางแผน การอำนวยการ การนิเทศ และการประเมินพัฒนาการของเด็กที่เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ ด้วยการดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอน มีการประชุม วางแผน ดำเนินงาน ติดตามประเมินผล และปรับปรุงพัฒนาร่วมกัน ทำให้การบริหารการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในยุคดิจิทัลสำหรับเด็กปฐมวัยดำเนินไปอย่างเป็นระบบ แม้ยังมีข้อจำกัดด้านเทคโนโลยีและทักษะครู แต่โครงสร้างการบริหารที่ชัดเจนช่วยให้การจัดประสบการณ์มีทิศทางและพัฒนาได้ต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้อง

กับงานวิจัยของ กิติชัย วงศ์ศิลปกุล และประเสริฐ อินทร์รักษ์ (2564: 749) ได้ศึกษาการบริหารการจัดการประสบการณ์การเรียนรู้ ตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 ของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า การบริหารจัดการประสบการณ์การเรียนรู้ควรดำเนินการอย่างเป็นระบบและครอบคลุมหลายมิติ โดยประกอบด้วย 9 ด้านสำคัญ ได้แก่ การวางแผน การอำนวยความสะดวก การนิเทศ การสนับสนุนสื่อและแหล่งเรียนรู้ การประเมินพัฒนาการเด็ก การวิจัยเพื่อพัฒนา การพัฒนาบุคลากร การสร้างความร่วมมือกับผู้ปกครองและชุมชน และการสนับสนุนการจัดการประสบการณ์การเรียนรู้ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้ปฐมวัยที่มีคุณภาพต้องอาศัยการบริหารแบบองค์รวม เชื่อมโยงทุกกระบวนการเพื่อพัฒนาเด็กอย่างรอบด้านตามเป้าหมายของหลักสูตร สอดคล้องกับ สายสุตา ปันตระกูล และคณะ (2558: 81) ได้ศึกษา สภาพการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการเรียนการสอนระดับอนุบาล ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า ครูส่วนใหญ่เลือกใช้เทคโนโลยีให้สอดคล้องกับเนื้อหาหน่วยการเรียนรู้ คำนึงถึงระยะเวลา และความเหมาะสมกับวัยของเด็ก สามารถปรับยืดหยุ่นตามความสนใจของผู้เรียน และใช้สื่อเทคโนโลยีที่มีอยู่ในโรงเรียนเป็นหลัก โดยการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศโดยรวมอยู่ในระดับมาก

2. การศึกษาแนวทางการบริหารจัดการประสบการณ์การเรียนรู้ในยุคดิจิทัลสำหรับเด็กปฐมวัย ตามหลักสัปปุริสธรรม 7 พบว่า มีขั้นตอนการบริหารจัดการประสบการณ์การเรียนรู้ได้ประกอบด้วย 1) การวางแผน 2) การอำนวยความสะดวก 3) การนิเทศ และ 4) การประเมินพัฒนาการของเด็ก มีองค์ประกอบการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล ประกอบด้วย 4 ด้าน 1) ด้านการเรียนรู้ 2) ด้านผู้เรียน 3) ด้านผู้สอน และ 4) ด้านสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล โดยบูรณาการตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ประกอบด้วย 1) อัมมัญญา 2) อตถัญญา 3) อตตัญญา 4) มัตตัญญา 5) กาลัญญา 6) ปริสสัญญา 7) ปุคคัลัญญา ส่งผลให้การบริหารจัดการประสบการณ์การเรียนรู้มีความรอบคอบ เป็นระบบและสามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีได้อย่างเหมาะสม โดยการวางแผนที่ยืดหยุ่น รู้หลักการ รู้ผล รู้ตน ทำให้การออกแบบกิจกรรมมีความชัดเจนและตอบสนองพัฒนาการเด็กได้ตรงจุดการอำนวยความสะดวกที่เน้นรู้ประมาณ รู้กาล รู้ชุมชน ทำให้การใช้เทคโนโลยีมีความพอดี ปลอดภัย และเชื่อมโยงกับบริบทครอบครัวและชุมชน การนิเทศและประเมินผล ยึดหลักรู้จักบุคคล ช่วยให้ครูได้รับการพัฒนาอย่างตรงความต้องการ และเด็กได้รับการประเมินตามความแตกต่างรายบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับ สรวงมณฑ์ สิทธิสมาน (2562: 636) ได้ศึกษาการบริหารจัดการสื่อดิจิทัลเพื่อเด็กปฐมวัย ผลการศึกษาพบว่า การบริหารจัดการสื่อดิจิทัลเพื่อเด็กปฐมวัยประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 6 ด้าน ได้แก่ การบริหารจัดการโดยภาครัฐ การบริหารการใช้สื่อดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพ การบริหารบุคลากร การบริหารงบประมาณ การจัดการประสบการณ์การเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสื่อดิจิทัลโดยเน้นว่าการใช้สื่อดิจิทัลจะมีประสิทธิภาพก็ต่อเมื่อองค์ประกอบเชิงระบบเหล่านี้ได้รับการพัฒนาอย่างครบถ้วน และการจัดการประสบการณ์เรียนรู้ด้วยสื่อดิจิทัลต้องคำนึงทั้งด้านทรัพยากร บุคลากร การมีส่วนร่วม และสภาพแวดล้อมเพื่อให้เกิดผลต่อพัฒนาการของเด็กปฐมวัย และสอดคล้องกับ พระมหากษัตริย์ ธิราช (โพธิ์คำ) (2564: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของโรงเรียนปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดศรีนคราราม อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี ผลการศึกษาพบว่า การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลจำเป็นต้องยึดหลักสัปปุริสธรรม 7 เป็นแกนสำคัญในการกำกับการบริหารโดยหลักอัมมัญญา อตถัญญา และอตตัญญา ช่วยให้การวางแผนมีความถูกต้องตามหลักเหตุผล มีเป้าหมายชัดเจน และสอดคล้องกับศักยภาพของผู้บริหารและครู ขณะที่หลักมัตตัญญา และกาลัญญา ช่วยให้การใช้เทคโนโลยีเป็นไปอย่างพอดีและเหมาะสมกับช่วงเวลา ส่วนหลักปริสสัญญา

และบุคคลัญญา ทำให้การบริหารสอดคล้องกับบริบทชุมชน และมอบหมายงานตรงตามความสามารถของบุคลากรอย่างเหมาะสม ผลการวิจัยยังสะท้อนปัญหาสำคัญ การใช้บุคลากรไม่ตรงศักยภาพ และอุปกรณ์ดิจิทัลที่ไม่ทันสมัย แต่โรงเรียนมีจุดแข็ง คือ การประชุมวิเคราะห์ปัญหาอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งช่วยให้การพัฒนางานเป็นไปอย่างต่อเนื่อง

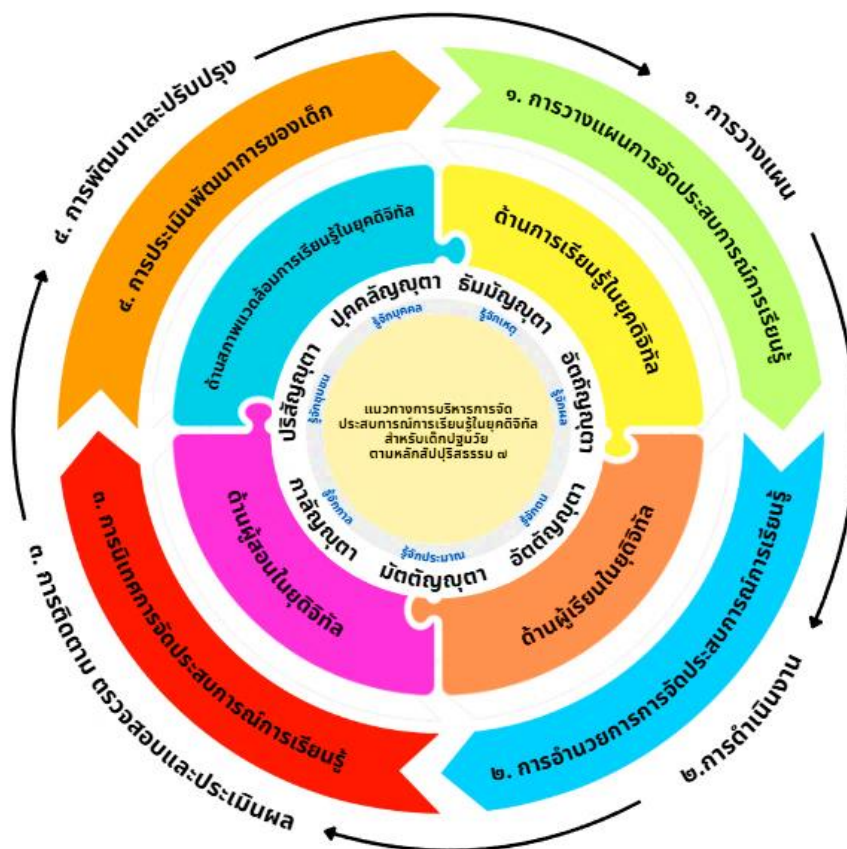
3. การนำเสนอและประเมินแนวทางการบริหารการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในยุคดิจิทัลสำหรับเด็กปฐมวัย ตามหลักสัปปุริสธรรม 7 พบว่า ผลการนำเสนอแนวทางและประเมินแนวทางการบริหารการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในยุคดิจิทัลสำหรับเด็กปฐมวัย ตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของสถานศึกษาในศูนย์เครือข่ายที่ 1 ธรรมารักษ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2 ประกอบด้วย 1) ชื่อเรื่อง 2) หลักการและเหตุผล 3) วัตถุประสงค์ของแนวทาง 4) แนวทางการดำเนินงาน 5) การติดตามและประเมินผล โดยผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นว่า มีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ และเป็นประโยชน์ สามารถนำไปใช้ได้ แนวทางการบริหารการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในยุคดิจิทัลสำหรับเด็กปฐมวัย ตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการบริหารที่ยึดหลักสัปปุริสธรรม 7 ช่วยให้การจัดประสบการณ์การเรียนรู้มีความเป็นระบบและเหมาะสมกับเด็กปฐมวัย ทำให้การใช้เทคโนโลยีมีหลักการและเป้าหมายชัดเจน สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ ภารกิจ และคณะ (2565: 241) ได้ศึกษา แนวทางการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษายุคดิจิทัล ตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากำแพงเพชร ผลการศึกษาพบว่า การบริหารงานวิชาการโดยรวมอยู่ในระดับมาก ทุกด้านสามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และหลักสัปปุริสธรรม 7 สามารถเป็นกรอบแนวคิดสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรการสอน การประเมิน และการนิเทศ และการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา สอดคล้องกับพระราชูธ ปณณาวชิโร (เพชรไพร) (2561: บทคัดย่อ) ได้ศึกษา การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลตามหลักสัปปุริสธรรม 7 โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น ผลการศึกษาพบว่า การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลตามหลักสัปปุริสธรรม 7 อยู่ในระดับมาก และแต่ละด้านมีความสำคัญต่อการยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาการบริหารงานสถานศึกษา จำเป็นต้องได้รับการส่งเสริมทั้งในด้านการออกแบบสื่อ การพัฒนาครู และการนิเทศที่เป็นระบบการใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 เป็นฐานคิดในการบริหารสามารถช่วยให้การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลมีความรอบคอบ มีเป้าหมายชัดเจน และคำนึงถึงสมรรถนะของบุคลากร ตลอดจนความเหมาะสมของบริบทสถานศึกษา ซึ่งทำให้การบริหารมีประสิทธิภาพและสามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีได้อย่างเหมาะสม

องค์ความรู้ที่ได้

แนวทางการบริหารการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในยุคดิจิทัลสำหรับเด็กปฐมวัยตามหลักสัปปุริสธรรม 7 มีการศึกษาเรื่อง การบริหารการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ประกอบด้วย 1) การวางแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ 2) การอำนวยการการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ 3) การนิเทศการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และ 4) การประเมินพัฒนาการของเด็ก เชื่อมโยงองค์ประกอบการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ 1) ด้านการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล 2) ด้านผู้เรียนในยุคดิจิทัล 3) ด้านผู้สอนในยุคดิจิทัล และ 4) ด้านสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล และบูรณาการหลักสัปปุริสธรรม 7 ซึ่งเป็นหลักธรรมเพื่อให้ผู้บริหารมีความรอบรู้ รอบคอบ เข้าใจบริบทของสถานศึกษา ประกอบด้วย 1) อัมมัญญา (รู้จักเหตุ) 2) อัตถัญญา (รู้จักผล) 3) อัตตัญญา (รู้จักตน) 4) มัตตัญญา (รู้จักประมาณ) 5) กาลัญญา (รู้จักกาล) 6) ปริสสัญญา (รู้จักชุมชน) 7) ปุคคลัญญา (รู้จักบุคคล) โดยมีองค์ความรู้ คือ

การจัดประสบการณ์การเรียนรู้มีความเป็นระบบและเหมาะสมกับเด็กปฐมวัย ทำให้การใช้เทคโนโลยีมีหลักการและเป้าหมายชัดเจน ซึ่งดำเนินการผ่านการวางแผน การดำเนินการ การติดตามและประเมินผล การปรับปรุงและพัฒนาโดยการบูรณาการหลักสัปปุริสธรรม 7 มาใช้ส่งผลให้การบริหารจัดการประสบการณ์การเรียนรู้มีความรอบคอบ เป็นระบบและสามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีได้อย่างเหมาะสม โดยการวางแผนที่ยืด รู้หลักการ รู้ผล รู้ตน ทำให้การออกแบบกิจกรรมมีความชัดเจนและตอบสนองพัฒนาการเด็กได้ตรงจุด การอำนวยความสะดวกที่เน้นรู้ประมาณ รู้กาล รู้ชุมชน ทำให้การใช้เทคโนโลยีมีความพอดี ปลอดภัย และเชื่อมโยงกับบริบทครอบครัวและชุมชน การนิเทศและประเมินผล ยึดหลัก รู้จักบุคคล ช่วยให้ครูได้รับการพัฒนาอย่าง ตรงความต้องการ และเด็กได้รับการประเมินตามความแตกต่างรายบุคคล โดยสรุปเป็นแผนภาพองค์ความรู้ได้ ดังนี้

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ของการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 ควรส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพครูและผู้บริหารด้านทักษะดิจิทัล โดยจัดงบประมาณเฉพาะด้านสื่อและโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล จัดอบรมต่อเนื่อง และสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ (PLC) เพื่อยกระดับความสามารถด้านเทคโนโลยีและการจัดประสบการณ์การเรียนรู้

2) ศูนย์เครือข่ายการศึกษาที่ 1 ธรรมชาติฯ ควรจัดประชุมและนิเทศติดตามร่วมกับสถานศึกษาอย่างสม่ำเสมอ เพื่อวางแผนและแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในยุคดิจิทัล

ตามหลักสัปปุริสธรรม 7 เพื่อร่วมกันหาแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ให้สถานศึกษานำไปประยุกต์ใช้ตามบริบทของตน

3) สถานศึกษาควรนำแนวทางการบริหารจัดการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในยุคดิจิทัลสำหรับเด็กปฐมวัย ตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ไปใช้ให้ครอบคลุมทุกขั้นตอน โดยกำหนดมาตรฐานการใช้สื่อดิจิทัลที่ปลอดภัย เหมาะสมกับพัฒนาการเด็ก เพื่อให้การจัดประสบการณ์สอดคล้องกับเป้าหมายการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1) ศูนย์เครือข่ายการศึกษาที่ 1 ธรรมารักษ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2 ควรนำผลการวิจัยไปเป็นแนวทางการบริหารจัดการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในยุคดิจิทัลสำหรับเด็กปฐมวัยไปใช้ภายในสถานศึกษา

2) สถานศึกษาที่นำแนวทางการบริหารจัดการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในยุคดิจิทัลสำหรับเด็กปฐมวัยตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของสถานศึกษาในศูนย์เครือข่ายที่ 1 ธรรมารักษ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2 ไปใช้ควรมีการติดตามและประเมินผลการนำแนวทางไปใช้

3) สถานศึกษาอื่นๆ สามารถนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการบริหารการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในยุคดิจิทัล โดยปรับให้สอดคล้องกับบริบทและทรัพยากรของสถานศึกษา พร้อมบูรณาการหลักสัปปุริสธรรม 7 เพื่อยกระดับคุณภาพการจัดประสบการณ์และพัฒนาเด็กปฐมวัยอย่างรอบด้าน

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษาเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารจัดการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในยุคดิจิทัลสำหรับเด็กปฐมวัยตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของสถานศึกษา

2) ควรศึกษาเรื่องรูปแบบการบริหารจัดการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในยุคดิจิทัลสำหรับเด็กปฐมวัย ตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา

3) ควรศึกษาแนวทางการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของครูปฐมวัยตามหลักสัปปุริสธรรม 7

บรรณานุกรม

กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

กิตติชัย วงศ์ศิลปะกุล และประเสริฐ อินทร์รักษ์. (2564). การบริหารจัดการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ. 2560 ของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร. *วารสารศิลปการศึกษาร*. 5(3): 749.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2538). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาพงษ์สินธ์ ธีรจิตโต (โพธิ์คำ). (2564). การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล ตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดศรีนคราราม อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสนมหาบัณฑิต*, สาขาวิชาพุทธศาสนา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระราชวุฒิ ปัญญาวิโร (เพชรไพร). (2561). การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลตามหลักสัปปุริสธรรม 7 โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาพุทธบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย, สาขาพุทธบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.*
- วีรภัทร ภัคดีพงษ์และคณะ. (2565). แนวทางการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษายุคดิจิทัลตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากำแพงเพชร. *วารสารวิจัยวิชาการ, 5(4): 241-242.*
- สรวมณต์ สิทธิสมาน. (2562). การบริหารจัดการสื่อดิจิทัลเพื่อเด็กปฐมวัย. *วารสารการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร. 10(1): 636-647.*
- สายสุตา ปันตระกูลและคณะ. (2558). การศึกษาสภาพการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการเรียนการสอนระดับอนุบาล ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร. *วารสารสมาคมนักวิจัย. 19(2): 81-91.*
- สุกัญญา แซ่ม้อย. (2562). *การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2. (2566). *แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2566-2570 (ฉบับปรับปรุง ปีงบประมาณ พ.ศ. 2567).* นครศรีธรรมราช: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาานครศรีธรรมราช เขต 2, กลุ่มนโยบายและแผนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาานครศรีธรรมราช เขต 2.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมชาติ. (2559). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560-2564.* กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน บริษัทแห่งหนึ่ง

Factors Influencing the Operational Performance of Employees in a Company

อุบลรัตน์ นีรชกุล

Ubonrat Neerachakul

พิทักษ์ ศิลปะประสิทธิ์

Pitak silprasit

อนุวัฒน์ เอี่ยมแสน

Anuwat Eamsan

พิภพ ช้อยวงศ์งาม*

Phiphop Choiwongngam

มหาวิทยาลัยรัตนบัณฑิต

Rattana Bundit University

Corresponding author, e-mail: phiphop_c@rbac.ac.th*

วันที่รับบทความ (Received): 8 มกราคม 2569

วันที่แก้ไขบทความ (Revised): 24 มกราคม 2569

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted): 30 มกราคม 2569

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาระดับกลยุทธ์การบริหารจัดการเชิงบูรณาการตามแนวคิด McKinsey's 7S และประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัทแห่งหนึ่ง (2) ศึกษาประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานตามลักษณะประชากรศาสตร์ที่แตกต่างกัน และ (3) ศึกษาปัจจัยด้านกลยุทธ์การบริหารจัดการเชิงบูรณาการที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานกลุ่มตัวอย่าง คือ พนักงานบริษัทแห่งหนึ่ง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนาและสถิติเชิงอนุมาน

ผลการวิจัยพบว่า (1) พนักงานบริษัทแห่งหนึ่งมีความคิดเห็นเกี่ยวกับกลยุทธ์การบริหารจัดการเชิงบูรณาการโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.97) โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านบุคลากรและด้านค่านิยมร่วม รองลงมา คือ ด้านรูปแบบการบริหาร ด้านทักษะ ด้านโครงสร้าง ด้านระบบ และด้านกลยุทธ์ ตามลำดับ และมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานโดยรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 4.04) โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านค่าใช้จ่าย รองลงมา คือ ด้านปริมาณงาน ด้านเวลาในการปฏิบัติงาน และด้านคุณภาพของงาน ตามลำดับ (2) พนักงานที่มีฝ่ายงานและระดับการศึกษาที่แตกต่างกันมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานแตกต่างกัน และ (3) ปัจจัยกลยุทธ์การบริหารจัดการเชิงบูรณาการตามแนวคิด McKinsey's 7S ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน ได้แก่ ด้านค่านิยมร่วม ด้านทักษะ ด้านบุคลากร ด้านระบบ และด้านโครงสร้าง ตามลำดับ ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงการบริหารจัดการองค์กรเพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: กลยุทธ์การบริหารจัดการเชิงบูรณาการ; 7-S McKinsey; ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

Abstract

This research article aimed to (1) examine the level of integrated management strategies based on McKinsey's 7S framework and employees' work performance in a company, (2) compare employees' work performance according to different demographic characteristics, and (3) investigate integrated management strategy factors affecting employees' work performance. The sample consisted of employees of a company. A questionnaire was used as the research instrument, and the data were analyzed using descriptive and inferential statistics.

The results revealed that (1) employees perceived the overall level of integrated management strategies at a high level (mean = 3.97). The aspects ranked from highest to lowest were staff and shared values, followed by management style, skills, structure, systems, and strategy, respectively. The overall level of work performance was also rated at a high level (mean = 4.04), with cost efficiency ranked highest, followed by workload, working time, and work quality. (2) Employees from different departments and educational levels exhibited significantly different levels of work performance. (3) Integrated management strategy factors based on McKinsey's 7S framework affecting employees' work performance included shared values, skills, staff, systems, and structure, respectively. The findings provide useful insights for organizational management planning and the enhancement of employee work performance in a sustainable manner.

Keywords: Integrated Management Strategies; 7-S McKinsey; Operational performance

บทนำ

ในปัจจุบัน องค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนต่างให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการองค์กรอย่างเป็นระบบ โดยมุ่งเน้นการกำหนดขั้นตอนการทำงาน กลยุทธ์การดำเนินงาน และแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาองค์กรอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ภายใต้บริบทของสภาพแวดล้อมทางธุรกิจที่มีการแข่งขันสูงและการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ปัจจัยที่มีบทบาทสำคัญต่อความสำเร็จและความยั่งยืนขององค์กร คือ “บุคลากร” ซึ่งถือเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าและเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนองค์กรให้สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากการทบทวนวรรณกรรมที่ผ่านมา นักวิชาการจำนวนมากมีความเห็นสอดคล้องกันว่า ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรเป็นปัจจัยสำคัญที่สะท้อนถึงความสามารถขององค์กรในการบริหารจัดการทรัพยากรและกระบวนการทำงานให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานสามารถพิจารณาได้จากหลายมิติ ได้แก่ คุณภาพของงาน ปริมาณงาน ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน และการใช้ทรัพยากรหรือค่าใช้จ่ายอย่างคุ้มค่า ซึ่งล้วนเป็นตัวชี้วัดที่แสดงถึงระดับความสามารถขององค์กรในการดำเนินงานให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ (Bernardin & Russell, 2013; Robbins & Judge, 2017)

ในขณะเดียวกัน แนวคิดด้านการบริหารจัดการองค์กรเชิงบูรณาการได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางว่าเป็นกรอบแนวคิดที่สามารถอธิบายความสัมพันธ์ขององค์ประกอบภายในองค์กรที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการดำเนินงานได้อย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะแนวคิด McKinsey's 7S Framework

ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 7 ประการ ได้แก่ กลยุทธ์ (Strategy) โครงสร้าง (Structure) ระบบ (Systems) รูปแบบการบริหาร (Style) บุคลากร (Staff) ทักษะ (Skills) และค่านิยมร่วม (Shared Values) โดยองค์ประกอบเหล่านี้จำเป็นต้องมีความสอดคล้องและสนับสนุนซึ่งกันและกัน จึงจะสามารถเสริมสร้างประสิทธิภาพในการดำเนินงานขององค์กรได้อย่างแท้จริง (Waterman, Peters, & Phillips, 1980)

งานวิจัยจำนวนมากได้ชี้ให้เห็นว่า การบริหารจัดการองค์กรตามแนวคิด McKinsey's 7S มีความสัมพันธ์และส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งในด้านคุณภาพของงาน ประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากร และความสามารถในการบรรลุเป้าหมายขององค์กร (Daft, 2016; Wheelen & Hunger, 2018) โดยเฉพาะองค์ประกอบด้านค่านิยมร่วม บุคลากร และทักษะ ซึ่งเป็นปัจจัยเชิงนามธรรมที่มีบทบาทสำคัญต่อการสร้างแรงจูงใจ ความผูกพันต่อองค์กร และพฤติกรรมการทำงานของพนักงาน ส่งผลให้บุคลากรมีความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงานและสามารถสร้างผลการดำเนินงานที่มีคุณภาพได้อย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้ การศึกษาด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ยังพบว่า ลักษณะประชากรศาสตร์ของพนักงาน เช่น ระดับการศึกษา ฝายงาน และประสบการณ์การทำงาน อาจส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานแตกต่างกัน เนื่องจากความแตกต่างด้านความรู้ ทักษะ และลักษณะของงานที่รับผิดชอบ (Dessler, 2020) การวิเคราะห์ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานควบคู่กับลักษณะประชากรศาสตร์จึงช่วยให้องค์กรสามารถเข้าใจศักยภาพและข้อจำกัดของบุคลากรในแต่ละกลุ่มได้อย่างชัดเจน และนำไปสู่การกำหนดแนวทางในการพัฒนาและบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ได้อย่างเหมาะสมยิ่งขึ้น

องค์กรที่มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานสูงย่อมสามารถดำเนินงานให้บรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้ ในทางตรงกันข้าม องค์กรที่มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานต่ำมักประสบปัญหาในการดำเนินงาน และไม่สามารถบรรลุเป้าหมายตามแผนที่กำหนดไว้ การเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานจึงจำเป็นต้องอาศัยบุคลากรที่มีความเหมาะสมกับลักษณะงาน มีสมรรถนะด้านความรู้และทักษะเฉพาะทาง (Technical Competency) รวมถึงสมรรถนะด้านการบริหารจัดการ (Managerial Competency) ตลอดจนสมรรถนะหลักของพนักงาน (Employee Core Competency) และวัฒนธรรมการทำงานที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์และแนวทางการดำเนินงานขององค์กร ซึ่งจะช่วยสนับสนุนให้การปฏิบัติงานเป็นไปในทิศทางเดียวกันและเกิดประสิทธิผลในภาพรวม (กัญหาภรณ์ คำชมพู และละมัย ร่มเย็น, 2566)

จากความสำคัญดังกล่าว องค์กรจำนวนมากจึงได้นำแนวคิดเรื่องสมรรถนะ (Competency) และแนวคิดการบริหารจัดการเชิงบูรณาการมาใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรและยกระดับประสิทธิภาพการดำเนินงานขององค์กรอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ ปัจจัยที่จะกำหนดความสามารถในการแข่งขันและความอยู่รอดขององค์กรในระยะยาว มิได้จำกัดอยู่เพียงสินค้าและบริการเท่านั้น หากแต่ขึ้นอยู่กับสมรรถนะขององค์กร ซึ่งมีรากฐานสำคัญมาจากขีดความสามารถของบุคลากรโดยตรง

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงตระหนักถึงความสำคัญของประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน และเห็นถึงความจำเป็นในการศึกษากลยุทธ์การบริหารจัดการเชิงบูรณาการตามแนวคิด McKinsey's 7S ควบคู่กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัทแห่งหนึ่ง รวมทั้งศึกษาความแตกต่างของประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานตามลักษณะประชากรศาสตร์ และปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์ที่มีความน่าเชื่อถือ และสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาองค์กรและยกระดับประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานให้สอดคล้องกับเป้าหมายขององค์กรในระยะยาว

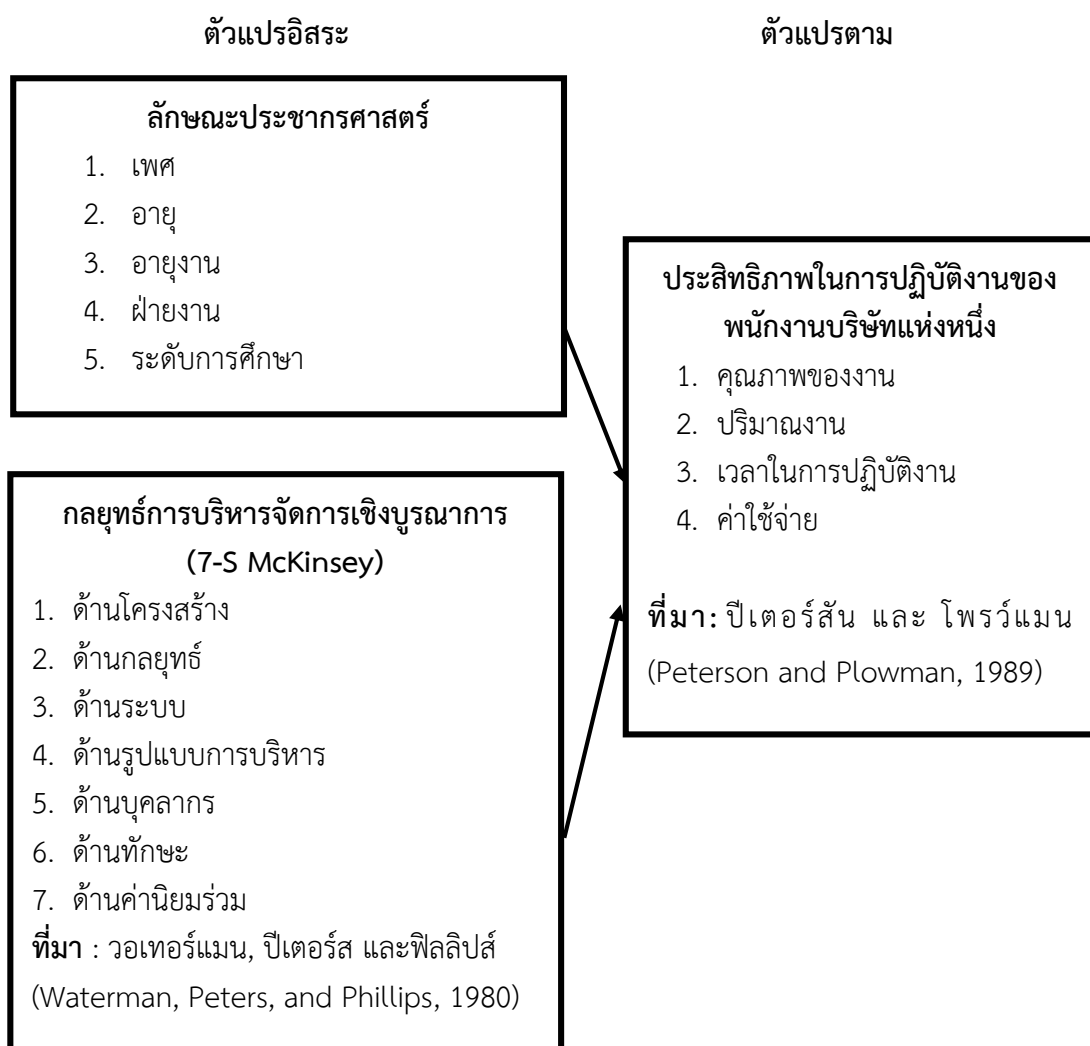

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับกลยุทธ์การบริหารจัดการเชิงบูรณาการ และประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัทแห่งหนึ่ง
2. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัทแห่งหนึ่ง ตามลักษณะประชากรศาสตร์ที่แตกต่างกัน
3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัทแห่งหนึ่ง

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยตาม ทฤษฎีเกี่ยวข้องกับปัจจัยด้านกลยุทธ์การบริหารจัดการเชิงบูรณาการ (7S) ประกอบด้วย ด้านโครงสร้าง ด้านกลยุทธ์ ด้านระบบ ด้านรูปแบบการบริหาร ด้านบุคลากร ด้านทักษะ ด้านค่านิยมร่วม และประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัทแห่งหนึ่ง จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่ ประกอบด้วย คุณภาพของงาน ปริมาณงาน เวลาในการปฏิบัติงาน และค่าใช้จ่าย ตามแนวคิดของ Peterson and Plowman (1989) มาสร้างกรอบแนวคิดการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัทแห่งหนึ่งเป็นไปตามรูปแบบ และระเบียบวิธีวิจัย ดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย การศึกษาครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ในรูปแบบการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการทางสถิติ เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัทแห่งหนึ่ง

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง 2.1) ประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ พนักงานของบริษัทแห่งหนึ่ง ซึ่งประกอบด้วย 4 ฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายบริหารงานทั่วไป ฝ่ายพัฒนาธุรกิจ ฝ่ายธุรการ ฝ่ายปฏิบัติการ รวมจำนวนประชากรทั้งสิ้น 3,103 คน (ข้อมูลบริษัท, 2567) 2.2) กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ พนักงานบริษัทแห่งหนึ่งจากทั้ง 4 ฝ่ายดังกล่าว โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามสูตรของ Yamane (1967) ที่ระดับความคลาดเคลื่อน 0.05 จากจำนวนประชากร 3,103 คน ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 355 คน 2.3) วิธีการสุ่มตัวอย่าง การสุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multistage Sampling) โดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Sampling) ตามฝ่ายงานจำนวน 4 ฝ่าย จากนั้นจึงทำการสุ่มตัวอย่างภายในแต่ละฝ่ายตามสัดส่วนของจำนวนพนักงานในแต่ละฝ่าย

ตารางที่ 1 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างพนักงานของบริษัทแห่งหนึ่ง

ฝ่ายงาน	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
ฝ่ายบริหารงานทั่วไป	320	37
ฝ่ายพัฒนาธุรกิจ	275	32
ฝ่ายธุรการ	580	66
ฝ่ายปฏิบัติการ	1,928	220
รวม	3,103	355

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลลักษณะประชากรศาสตร์ของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ อายุงาน ฝ่ายงาน และระดับการศึกษา เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อกลยุทธ์การบริหารจัดการเชิงบูรณาการตามแนวคิด McKinsey's 7S ได้แก่ กลยุทธ์ โครงสร้าง ระบบ รูปแบบการบริหาร บุคลากร ทักษะ และค่านิยมร่วม เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ส่วนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน ได้แก่ ด้านคุณภาพของงาน ด้านปริมาณงาน ด้านเวลาในการปฏิบัติงาน และด้านค่าใช้จ่าย เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยแจกแบบสอบถามให้แก่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 355 คน โดยขอความร่วมมือจากพนักงานในแต่ละฝ่ายของบริษัทแห่งหนึ่ง และนำแบบสอบถามที่ได้รับกลับมาครบถ้วนเพื่อนำไปตรวจสอบความสมบูรณ์และวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัยการวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลลักษณะประชากรศาสตร์ ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์

ความคิดเห็นต่อกลยุทธ์การบริหารจัดการเชิงบูรณาการ (7-S McKinsey) และประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยกำหนดเกณฑ์การแปลความหมายของค่าเฉลี่ยตามแนวคิดของ Best (1981: 182) และนำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบตารางประกอบคำอธิบาย ส่วนที่ 3 การวิเคราะห์เปรียบเทียบประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานตามลักษณะประชากรศาสตร์ ใช้สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ได้แก่ การทดสอบค่า t-test สำหรับการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่าง 2 กลุ่ม การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) หรือ F-test สำหรับการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยในกรณีที่กลุ่มตัวอย่างมากกว่า 2 กลุ่ม การทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ เมื่อพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนที่ 4 การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ใช้สถิติเชิงอนุมาน

โดยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) เพื่อศึกษาปัจจัยกลยุทธ์การบริหารจัดการเชิงบูรณาการที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัทแห่งหนึ่ง โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัทแห่งหนึ่ง สามารถสรุปผลการวิจัยตาม วัตถุประสงค์ได้ดังนี้

1. ผลการศึกษา พบว่า พนักงานบริษัทแห่งหนึ่ง ที่ทำการศึกษาส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 81.4 มีอายุระหว่าง 31 – 40 ปี คิดเป็นร้อยละ 27.9 มีอายุงานระหว่าง 6-10 ปี คิดเป็น 39.2 ปฏิบัติงานอยู่ในฝ่ายปฏิบัติการ คิดเป็นร้อยละ 62 มีระดับการศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 59.7

ตารางที่ 2 แสดงค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ

เพศ	จำนวน	ร้อยละ
ชาย	289	81.4
หญิง	66	18.6
รวม	355	100.0

2. วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 เพื่อศึกษาระดับกลยุทธ์การบริหารจัดการเชิงบูรณาการ และประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัทแห่งหนึ่ง

ตารางที่ 3 ด้านบุคลากรและด้านค่านิยมร่วม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.01 เท่ากันแล้วค่า SD เท่ากัน

กลยุทธ์การบริหารจัดการเชิงบูรณาการ	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	ระดับ ความคิดเห็น
ด้านโครงสร้าง	3.97	.411	มาก
ด้านกลยุทธ์	3.91	.401	มาก

กลยุทธ์การบริหารจัดการเชิงบูรณาการ	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	ระดับ ความคิดเห็น
ด้านระบบ	3.94	.425	มาก
ด้านรูปแบบการบริหาร	3.99	.467	มาก
ด้านบุคลากร	4.01	.408	มาก
ด้านทักษะ	3.98	.448	มาก
ด้านค่านิยมร่วม	4.01	.408	มาก
ภาพรวม	3.97	.348	มาก

ผลการศึกษา พบว่า พนักงานบริษัทแห่งหนึ่ง ที่ทำการศึกษามีความคิดเห็นเกี่ยวกับกลยุทธ์การบริหารจัดการเชิงบูรณาการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.97 โดยเรียงจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านบุคลากรและด้านค่านิยมร่วม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.01 รองลงมา คือ ด้านรูปแบบการบริหาร ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.99 ด้านทักษะ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.98 ด้านโครงสร้าง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.97 ด้านระบบ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.94 และด้านกลยุทธ์ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.91 ตามลำดับ

ผลการศึกษา พบว่า พนักงานบริษัทแห่งหนึ่ง ที่ทำการศึกษามีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน โดยรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.04 โดยเรียงจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ ด้านค่าใช้จ่าย ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.06 รองลงมา คือ ด้านปริมาณงานและด้านเวลาในการปฏิบัติงาน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.05 และด้านคุณภาพของงาน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.01 ตามลำดับ

3. วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 เพื่อศึกษาประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัทแห่งหนึ่ง ตามลักษณะประชากรศาสตร์ที่แตกต่างกัน

ผลการเปรียบเทียบประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัทแห่งหนึ่ง ตามลักษณะประชากรศาสตร์ พบว่า พนักงานบริษัทแห่งหนึ่ง ที่มีฝ่ายงาน ระดับการศึกษา ต่างกันมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.01 และ 0.05 ยกเว้น เพศ อายุ และอายุงาน ต่างกัน ไม่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

4. วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัทแห่งหนึ่ง

ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยกลยุทธ์การบริหารจัดการเชิงบูรณาการ (7-S McKinsey) ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน บริษัท ไรท์ทันเนลลิง จำกัด (มหาชน) ด้านค่านิยมร่วม (X7)(Beta =.352) ด้านทักษะ (X6)(Beta =.182) ด้านบุคลากร (X5)(Beta =.163) ด้านระบบ (X3)(Beta =.118) และด้านโครงสร้าง (X1)(Beta =.092) ตามลำดับ ซึ่งหมายความว่า ปัจจัยกลยุทธ์การบริหารจัดการเชิงบูรณาการ (7-S McKinsey) ทั้ง 5 ด้าน เป็นตัวประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน บริษัท ไรท์ทันเนลลิง จำกัด (มหาชน) ปัจจัยกลยุทธ์การบริหารจัดการเชิงบูรณาการ (7-S McKinsey) ด้านกลยุทธ์ (X2) และด้านรูปแบบการบริหาร (X4) ไม่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัทแห่งหนึ่ง

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัทแห่งหนึ่ง สามารถอภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

1. ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาระดับกลยุทธ์การบริหารจัดการเชิงบูรณาการ และประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัทแห่งหนึ่ง ผลการวิจัยพบว่า พนักงานบริษัทแห่งหนึ่งมีความคิดเห็นเกี่ยวกับกลยุทธ์การบริหารจัดการเชิงบูรณาการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านบุคลากรและด้านค่านิยมร่วม รองลงมา คือ ด้านรูปแบบการบริหาร ด้านทักษะ ด้านโครงสร้าง ด้านระบบ และด้านกลยุทธ์ ตามลำดับ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศกุนิษฐ์ ไชยเนตร, สมพล พุ่มหว่า, ทองฟู ศิริวงศ์ และประคอง สุนทรจิตต์ (2564) เรื่อง ปัจจัยการจัดการองค์กรตามแนวคิดของแมคคินซี (McKinsey 7-S Framework) ที่ส่งผลต่อ ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานกรณีศึกษา บริษัท ธนภูมิ อินเทอร์เน็ต จำกัด ผลการวิจัยพบว่า ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยการจัดการองค์กร โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ปัจจัยด้านระบบการปฏิบัติงาน มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาเป็น ด้านโครงสร้างองค์กรด้านบุคลากร ด้านค่านิยมร่วม ด้านกลยุทธ์และยุทธศาสตร์ ด้านทักษะความสามารถ และด้านสุดท้าย คือ ด้านรูปแบบการบริหาร ตามลำดับ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธีรฤดี ทวีกาญจน์ (2567) เรื่อง การประเมินการบริหารจัดการองค์กรตามแนวคิด 7S McKinsey ของสมาคมผู้บริโภคสงขลา หน่วยงานประจำจังหวัดสงขลา สภาองค์กรของผู้บริโภค ผลการวิจัยพบว่า ผลการประเมินการบริหารจัดการภายในองค์กรตามกรอบแนวคิด McKinsey's 7S ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ส่วนที่เป็นองค์ประกอบรูปธรรม ด้านกลยุทธ์และด้านโครงสร้างองค์กรอยู่ในระดับสูงนับเป็นจุดแข็ง ด้านระบบอยู่ในระดับปานกลางนับเป็น จุดที่ควรพัฒนา สำหรับส่วนองค์ประกอบนามธรรม ด้านค่านิยมร่วม และด้านรูปแบบการบริหารอยู่ในระดับสูงนับเป็นจุดแข็ง ด้านบุคลากรและด้านทักษะอยู่ในระดับปานกลางเป็นจุดที่ควรพัฒนา ผลการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้สามารถใช้เป็นชุดข้อมูลเพื่อการวางแผนยุทธศาสตร์และเป็นแนวทางสำหรับการพัฒนาศักยภาพองค์กร โดยตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาระบบงานและการบริหารทุนมนุษย์อย่างเป็นระบบเพื่อการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เนื่องจากพนักงานของบริษัทอาจรู้สึกว่าการบริหารจัดการบุคลากรของบริษัทมีประสิทธิภาพสูง โดยการจัดการด้านการฝึกอบรม การพัฒนา และการจัดสรรทรัพยากรบุคคลสามารถตอบสนองความต้องการและพัฒนาศักยภาพของพนักงานได้ดี ด้านค่านิยมร่วม และวัฒนธรรมองค์กรเป็นสิ่งที่ช่วยเสริมสร้างความร่วมมือและความผูกพันของพนักงานในองค์กร โดยบริษัทอาจมีการสื่อสารค่านิยมและเป้าหมายขององค์กรอย่างชัดเจน ซึ่งช่วยให้พนักงานมีความเข้าใจและมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนองค์กร ด้านรูปแบบการบริหารมีความชัดเจนและเป็นระบบอาจช่วยให้พนักงานรู้สึกถึงความโปร่งใสและเป็นธรรมในการตัดสินใจ ซึ่งส่งผลให้มีความพอใจและเห็นผลลัพธ์ที่ดีจากการทำงาน ด้านทักษะ บริษัทมีการลงทุนในการพัฒนาทักษะของพนักงานและสนับสนุนการเรียนรู้และเติบโต ซึ่งส่งผลให้พนักงานรู้สึกมีความสามารถในการปฏิบัติงานได้ดีขึ้น ด้านโครงสร้าง โครงสร้างองค์กรที่มีประสิทธิภาพและชัดเจนช่วยให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างราบรื่นและช่วยให้พนักงานเข้าใจบทบาทและความรับผิดชอบของตนเองได้ดี ด้านระบบ ระบบการทำงานและเครื่องมือที่ใช้ในการบริหารจัดการอาจมีความทันสมัยและตอบสนองความต้องการของพนักงานอย่างเหมาะสม ทำให้พนักงานรู้สึกสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้านกลยุทธ์ กลยุทธ์ของบริษัทที่มีความชัดเจนและสามารถดำเนินการได้จริงอาจทำให้พนักงานเห็นภาพรวมของทิศทางของบริษัทและความเชื่อมั่นในวิสัยทัศน์และเป้าหมายขององค์กร ดังนั้น โดยรวมพนักงานจึงเห็นถึงความสอดคล้องและการบูรณาการที่ดีในแต่ละด้านของการบริหารจัดการ ทำให้ความเห็นโดยรวมเกี่ยวกับกลยุทธ์การบริหารจัดการเชิงบูรณาการอยู่ในระดับมาก พนักงานบริษัทแห่งหนึ่ง ที่ทำการศึกษาส่วนใหญ่ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ ด้านค่าใช้จ่าย รองลงมา คือ

ด้านปริมาณงานและด้านเวลาในการปฏิบัติงาน และด้านคุณภาพของงาน ตามลำดับ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศกุนิชญ์ ไชยเนตร, สมพล พุ่งหว่า, ทองฟู ศิริวงศ์ และประครอง สุขนธจิตต์ (2564) เรื่อง ปัจจัยการจัดการองค์การตามแนวคิดของแมคคินซี (McKinsey 7-S Framework) ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานกรณีศึกษา บริษัท ธนภูมิ อินเตอร์เทรด จำกัด ผลการวิจัยพบว่า ข้อมูลเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานมีความคิดเห็นส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก ในภาพรวมประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านคุณภาพงาน มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาเป็นด้านปริมาณงาน อยู่ในระดับมากที่สุด และด้านสุดท้าย คือ ด้านเวลาและวิธีการทำงาน อยู่ในระดับมากที่สุด ตามลำดับ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ อมรรวรรณ ใบเงิน (2565) เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของบริษัทแห่งหนึ่ง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประสิทธิภาพในการทำงาน เพื่อศึกษาพฤติกรรม การเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร และเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรม การเป็นสมาชิกที่ดีกับประสิทธิภาพในการทำงานของบริษัทแห่งหนึ่ง ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านค่าใช้จ่าย มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ด้านเวลา ด้านปริมาณงาน และด้านคุณภาพของงาน ตามลำดับ พนักงานของบริษัทแห่งหนึ่ง มีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานโดยรวมอยู่ในระดับมากนั้น อาจเนื่องมาจากพนักงานบริษัท มีความคิดเห็นว่าบริษัทมีการบริหารจัดการทรัพยากรทางการเงินอย่างมีประสิทธิภาพ ควบคุมค่าใช้จ่ายได้ดี และสามารถใช้ทรัพยากรได้อย่างคุ้มค่า ซึ่งทำให้พนักงานบริษัท รู้สึกว่าการทำงานในบริษัทนี้สามารถให้ผลตอบแทนที่คุ้มค่าและไม่มีปัญหาเรื่องค่าใช้จ่ายที่เกินความจำเป็น ด้านปริมาณงาน บริษัทมีการจัดสรรงานและโครงการต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม ซึ่งไม่ทำให้พนักงานรู้สึกถูกกดดันหรือหนักเกินไป การจัดการปริมาณงานที่ดีช่วยให้พนักงานสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและไม่รู้สึกเบียดเบียน การที่พนักงานบริษัทแห่งหนึ่ง เห็นว่าด้านเวลาการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมากอาจหมายความว่าบริษัทมีการจัดการเวลาอย่างมีประสิทธิภาพ มีการวางแผนและกำหนดกรอบเวลาในการทำงานที่เหมาะสม ทำให้พนักงานสามารถจัดการเวลาของตนเองได้ดีและมีเวลาในการทำงานที่ไม่กดดัน แม้ว่าด้านคุณภาพของงานจะมีคะแนนอยู่ในระดับสูง แต่ยังคงต่ำกว่าด้านอื่นๆ อาจบ่งชี้ว่าคุณภาพของงานยังมีช่องทางการปรับปรุงหรือพัฒนาเพิ่มเติม พนักงานบริษัทอาจรู้สึกว่าการดำเนินการเพื่อรักษามาตรฐานคุณภาพของงาน แต่ยังคงมีความท้าทายในการรักษาหรือพัฒนาคุณภาพในบางจุด โดยสรุป การที่พนักงานบริษัทแห่งหนึ่ง มีความคิดเห็นเชิงบวกต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานโดยรวม สะท้อนให้เห็นถึงความสามารถขององค์กรในการบริหารจัดการทรัพยากรและกระบวนการทำงานในด้านต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการบริหารจัดการองค์การที่มุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดความคุ้มค่าสูงสุด (Efficiency and Effectiveness) ตามแนวคิดของการบริหารเชิงระบบ (Systems Theory) ที่มองว่าองค์ประกอบภายในองค์กรต้องทำงานสัมพันธ์และสนับสนุนซึ่งกันและกันจึงจะก่อให้เกิดผลลัพธ์ในการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ ผลการศึกษายังสามารถอธิบายได้ตามแนวคิดประสิทธิภาพการปฏิบัติงานขององค์กร ซึ่งระบุว่า ประสิทธิภาพในการทำงานมิได้หมายถึงผลลัพธ์ที่อยู่ในระดับสูงสุดเพียงอย่างเดียว แต่รวมถึงความสามารถขององค์กรในการควบคุมต้นทุน การบริหารเวลา การจัดสรรปริมาณงาน และการรักษามาตรฐานคุณภาพของงานให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมกับบริบทและทรัพยากรที่มีอยู่ ทั้งนี้ แม้ผลการประเมินประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานจะอยู่ในระดับมาก แต่การที่บางด้านยังมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าด้านอื่นสะท้อนให้เห็นถึงโอกาสในการพัฒนาและปรับปรุงกระบวนการทำงานอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด

การพัฒนาองค์กรอย่างยั่งยืน (Organizational Development) ที่มุ่งเน้นการปรับปรุงประสิทธิภาพอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

ดังนั้น ผลการวิจัยครั้งนี้จึงสามารถสรุปได้ว่า บริษัทแห่งหนึ่งมีพื้นฐานการบริหารจัดการที่เอื้อต่อการสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานในระดับที่ดี อย่างไรก็ตาม องค์กรยังสามารถนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายและวางแผนพัฒนาการบริหารจัดการในด้านต่างๆ เพื่อยกระดับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานให้สูงขึ้นอย่างต่อเนื่องในอนาคต

2. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัทแห่งหนึ่ง ตามลักษณะประชากรศาสตร์ที่แตกต่างกัน ผลการวิจัยพบว่า พนักงานที่มีฝ่ายงานและระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งนี้สามารถอภิปรายผลโดยพิจารณาความแตกต่างของประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานในแต่ละด้าน ได้แก่ ด้านคุณภาพของงาน ด้านปริมาณงาน ด้านเวลาในการปฏิบัติงาน และด้านค่าใช้จ่าย ได้ดังนี้

ในด้านคุณภาพของงาน พนักงานที่มีระดับการศึกษาสูงกว่ามีแนวโน้มที่จะมีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะเชิงวิชาชีพที่ลึกซึ้งมากขึ้น ส่งผลให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้อง มีมาตรฐาน และลดข้อผิดพลาดในการทำงาน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทุนมนุษย์ (Human Capital Theory) ที่อธิบายว่าการลงทุนด้านการศึกษาและความรู้จะช่วยเพิ่มศักยภาพและคุณภาพในการทำงานของบุคลากร

ในด้านปริมาณงาน ความแตกต่างของฝ่ายงานส่งผลต่อปริมาณและลักษณะของงานที่ได้รับมอบหมาย พนักงานในบางฝ่ายอาจต้องรับผิดชอบงานที่มีความต่อเนื่องหรือมีปริมาณงานสูง ขณะที่บางฝ่ายเน้นงานเชิงวิเคราะห์หรือเชิงคุณภาพ ส่งผลให้ระดับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานด้านปริมาณแตกต่างกัน ทั้งนี้การจัดสรรงานที่เหมาะสมกับความเชี่ยวชาญและบทบาทหน้าที่ของแต่ละฝ่ายช่วยให้พนักงานสามารถบริหารจัดการปริมาณงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในด้านเวลาในการปฏิบัติงาน พนักงานที่มีระดับการศึกษาสูงหรือมีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน มักมีความสามารถในการวางแผน การจัดลำดับความสำคัญของงาน และการแก้ไขปัญหาได้อย่างเป็นระบบ ส่งผลให้สามารถปฏิบัติงานได้ทันตามกรอบเวลาที่กำหนด และลดความล่าช้าในการดำเนินงาน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการบริหารเวลาและประสิทธิภาพการทำงานที่มุ่งเน้นการใช้เวลาอย่างเหมาะสมและเกิดประโยชน์สูงสุด

ในด้านค่าใช้จ่าย พนักงานที่มีความรู้และประสบการณ์ที่เหมาะสมกับลักษณะงานมีแนวโน้มที่จะใช้ทรัพยากรได้อย่างคุ้มค่า ลดความสูญเปล่า และลดต้นทุนจากความผิดพลาดในการทำงาน ส่งผลให้ประสิทธิภาพด้านค่าใช้จ่ายอยู่ในระดับที่ดี ทั้งนี้ ฝ่ายงานที่มีระบบการทำงานชัดเจนและมีการกำหนดขั้นตอนการปฏิบัติงานอย่างเหมาะสมย่อมช่วยสนับสนุนการควบคุมค่าใช้จ่ายขององค์กรโดยรวม

ดังนั้น ความแตกต่างของประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานตามลักษณะประชากรศาสตร์ โดยเฉพาะฝ่ายงานและระดับการศึกษา สามารถอธิบายได้จากความแตกต่างด้านความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ และลักษณะของงานที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานทั้งในด้านคุณภาพ ปริมาณ เวลา และค่าใช้จ่าย ผลการศึกษานี้จึงชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการบริหารทรัพยากรมนุษย์ให้สอดคล้องกับคุณลักษณะของพนักงานและลักษณะงาน เพื่อยกระดับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานขององค์กรโดยรวม ค่าใช้จ่ายสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุรวัทร วงศ์ศรีรัตนกุล และสมพล พุ่มหว่า (2567) เรื่อง แรงจูงใจในการทำงานและความผูกพันต่อองค์กรที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานโรงงานผลิต ผลิตภัณฑ์อาหารสำเร็จรูปจากสัตว์ในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า พนักงานที่มีปัจจัยด้านสถานภาพ ระดับการศึกษา และระยะเวลาในการทำงานต่างกัน

มีประสิทธิภาพในการทำงานที่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนพนักงานที่มีปัจจัยด้านเพศและอายุต่างกัน มีประสิทธิภาพในการทำงานที่ไม่แตกต่างกัน

ทั้งนี้ ผลการวิจัยที่พบว่าพนักงานบริษัทแห่งหนึ่งซึ่งมีระดับการศึกษา และฝ่ายงานที่แตกต่างกัน มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานแตกต่างกัน ไม่ได้นำมาอภิปรายเปรียบเทียบกับงานวิจัยที่ให้ผลไม่สอดคล้องกัน เนื่องจากบริบทของกลุ่มตัวอย่างและลักษณะองค์กรมีความแตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาดังกล่าวสามารถอธิบายได้โดยอาศัยแนวคิดทฤษฎีด้านทุนมนุษย์ (Human Capital Theory) ซึ่งอธิบายว่าระดับการศึกษาที่สูงขึ้นสะท้อนถึงการสะสมความรู้ ทักษะ และความสามารถเชิงวิชาชีพที่มากขึ้น ส่งผลให้บุคลากรสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงขึ้น ทั้งในด้านคุณภาพของงาน การตัดสินใจ และการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ

นอกจากนี้ ความแตกต่างของฝ่ายงานยังสะท้อนถึงความแตกต่างของลักษณะงาน บทบาทหน้าที่ และความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการแบ่งงานตามความชำนาญ (Division of Labor) ที่ระบุว่าการจัดบุคลากรให้เหมาะสมกับลักษณะงานและความสามารถเฉพาะด้านจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน โดยเฉพาะในงานที่มีความซับซ้อนหรือจำเป็นต้องใช้ทักษะเฉพาะทาง พนักงานที่ได้รับการฝึกอบรมและพัฒนาทักษะให้สอดคล้องกับฝ่ายงานที่รับผิดชอบย่อมสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่า

ดังนั้น ความแตกต่างของประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานตามระดับการศึกษาและฝ่ายงาน จึงสามารถอธิบายได้จากความแตกต่างด้านความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ และลักษณะของงานที่ปฏิบัติ ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานในองค์กร

3. ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัทแห่งหนึ่ง ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยกลยุทธ์การบริหารจัดการเชิงบูรณาการ (7-S McKinsey) ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัทแห่งหนึ่ง ด้านค่านิยมร่วม ด้านทักษะ ด้านบุคลากร ด้านระบบ ด้านกลยุทธ์ ด้านรูปแบบการบริหาร และด้านโครงสร้าง ตามลำดับ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศกุนิษฎ์ ไชยเนตร, สมพล พุ่มหว่า, ทองฟู ศิริวงศ์ และประคอง สุคนธจิตต์ (2564) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยการจัดการองค์กรตามแนวคิดของแมคคินซี (McKinsey 7-S Framework) ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานกรณีศึกษา บริษัท ธนภูมิ อินเตอร์เทรด จำกัด ปัจจัยด้านค่านิยมร่วม ปัจจัยด้านกลยุทธ์และยุทธศาสตร์ ด้านทักษะความสามารถ ด้านระบบ ด้านโครงสร้าง ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัท ธนภูมิอินเตอร์เทรด จำกัด ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ อัครกิตติ์ พัฒนสัมพันธ์ (2565) เรื่อง ประสิทธิภาพตามแนวคิด 7s ของ McKinsey กรณีศึกษาบริษัทเอกชนแห่งหนึ่ง ในนิคมอุตสาหกรรมเวลโกรว์ อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า การพัฒนาองค์กรให้มีประสิทธิภาพตามแนวคิด 7s ของ McKinsey กรณีศึกษาบริษัทเอกชนแห่งหนึ่ง ในนิคมอุตสาหกรรมเวลโกรว์ อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา ได้แก่ (1) กลยุทธ์ การฝึกอบรม การกระจายอำนาจ (2) โครงสร้าง สายบังคับบัญชาสั้น ความรับผิดชอบแบ่งตามหน้าที่ (3) ระบบ การมีส่วนร่วมการตัดสินใจ (4) รูปแบบ การสอนงาน การเป็นพี่เลี้ยง (5) บุคคล การวางเส้นทางความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน คุณภาพชีวิต (6) ทักษะระบบซอฟต์แวร์ ERP (7) ค่านิยมร่วม การทำงานเป็นทีม เนื่องจากการนำกลยุทธ์การบริหารจัดการเชิงบูรณาการของ 7-S McKinsey มาใช้เพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานในบริษัท สามารถวิเคราะห์ได้ตามแต่ละด้าน ดังนี้ 1) ด้านค่านิยมร่วม ค่านิยมร่วมเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงพนักงานและสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่แข็งแกร่ง เมื่อพนักงานมีค่านิยมร่วมที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์และเป้าหมายของบริษัท จะมีความมุ่งมั่นในการทำงานและมีแรงจูงใจที่สูงซึ่งส่งผล

ให้ประสิทธิภาพในการทำงานดีขึ้น การสื่อสารค่านิยมและวัฒนธรรมองค์กรอย่างชัดเจน และการสร้างกิจกรรมหรือโปรแกรมที่ส่งเสริมค่านิยมร่วมสามารถเพิ่มความสัมพันธ์ระหว่างพนักงานและสร้างความเข้าใจที่ดีขึ้นในเป้าหมายองค์กรและเห็นเส้นทางความก้าวหน้าร่วมกัน 2) ด้านทักษะ ทักษะของพนักงานเป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดความสามารถในการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพสูงสุด การฝึกอบรมและการพัฒนาทักษะที่เกี่ยวข้องกับงานช่วยให้พนักงานสามารถทำงานได้ดีขึ้นและรับมือกับความท้าทายได้อย่างมีประสิทธิภาพ บริษัทมีการจัดให้มีโปรแกรมการฝึกอบรมและการพัฒนาอย่างสม่ำเสมอตามสายงานที่ต้องพัฒนาทักษะ โดยมีการตรวจสอบทักษะที่จำเป็นและการปรับปรุงทักษะให้ทันสมัยสามารถช่วยเสริมสร้างความสามารถในการปฏิบัติงานของพนักงาน 3) ด้านบุคลากร การมีบุคลากรที่มีความสามารถและเหมาะสมกับตำแหน่งงานเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการทำงานที่มีประสิทธิภาพสูง จึงมีการสรรหาและคัดเลือกบุคลากรที่มีคุณสมบัติตรงตามความต้องการขององค์กร และการสร้างแผนพัฒนาทักษะและการเจริญเติบโตในสายอาชีพสามารถช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน การรับพนักงานที่เหมาะสมกับตำแหน่งงานผ่านการจัดการทรัพยากรบุคคลอย่างมีประสิทธิภาพสามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานได้อย่างต่อเนื่อง 4) ด้านระบบ นอกจากการพัฒนาทรัพยากรบุคคล บริษัทยังพัฒนาระบบที่มีประสิทธิภาพและทันสมัยช่วยให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างราบรื่น และเพิ่มความสะดวกในการทำงานลดข้อผิดพลาดและเพิ่มความรวดเร็วในการดำเนินงาน ตรวจสอบและปรับปรุงระบบการทำงานอย่างสม่ำเสมอด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย 5) ด้านโครงสร้าง โครงสร้างองค์กรมีความชัดเจน แยกแผนก และมีสายบังคับบัญชาที่ชัดเจนเพิ่มมีประสิทธิภาพช่วยให้การทำงานเป็นไปอย่างราบรื่นและเป็นระบบ การมีโครงสร้างที่เหมาะสมช่วยให้การสื่อสารและการประสานงานระหว่างทีมงานเป็นไปได้ดี โครงสร้างองค์กรที่ชัดเจนเป็นการกำหนดบทบาทและความรับผิดชอบที่เหมาะสม และการปรับโครงสร้างให้สอดคล้องกับเป้าหมายและกลยุทธ์ขององค์กรสามารถช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานโดยรวมแล้ว ดังนั้น การใช้กลยุทธ์การบริหารจัดการเชิงบูรณาการของ 7-S McKinsey จึงสามารถช่วยในการวิเคราะห์และปรับปรุงประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานได้โดยการเน้นที่ค่านิยมร่วม ทักษะ บุคลากร ระบบ และโครงสร้างให้สอดคล้องกันและสนับสนุนกันในการบรรลุเป้าหมายขององค์กร

องค์ความรู้ที่ได้

จากผลการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัทแห่งหนึ่งสามารถสังเคราะห์พบว่า กลยุทธ์การบริหารจัดการเชิงบูรณาการตามแนวคิด McKinsey's 7S เป็นกรอบแนวคิด ที่สามารถอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบภายในองค์กร และประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานได้อย่างเป็นระบบ ช่วยเพิ่มคุณภาพทางวิชาการของบทความวิจัย เชิงนโยบาย และเชิงปฏิบัติการได้ดังนี้

1. การส่งเสริมกลยุทธ์การบริหารจัดการเชิงบูรณาการตามแนวคิด McKinsey's 7S

องค์กรควรให้ความสำคัญกับการนำกลยุทธ์การบริหารจัดการเชิงบูรณาการตามแนวคิด McKinsey's 7S มาใช้ในการบริหารองค์กรอย่างเป็นระบบ โดยมุ่งเน้นให้แต่ละองค์ประกอบมีความสอดคล้องและสนับสนุนซึ่งกันและกัน เพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานและการเติบโตอย่างยั่งยืนขององค์กร โดยเฉพาะ ด้านกลยุทธ์ (Strategy) ควรให้ความสำคัญกับการวางแผนระยะยาว การกำหนดทิศทางการทำงานที่ชัดเจน และการพัฒนาแผนกลยุทธ์ที่สามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางธุรกิจได้อย่างยืดหยุ่น รวมถึงการลงทุนด้านเทคโนโลยีและโครงสร้าง

พื้นฐาน ตลอดจนการเตรียมความพร้อมของบุคลากรให้สามารถปรับตัวและรองรับนวัตกรรมใหม่ในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. การสร้างเครือข่ายความร่วมมือและการลงทุนด้านเทคโนโลยี

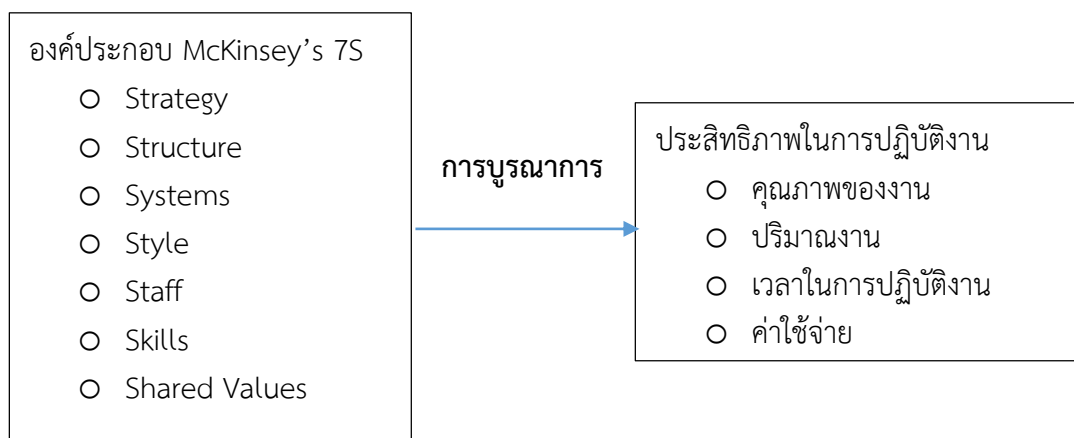
บริษัทควรมุ่งเน้นการสร้างพันธมิตรและความร่วมมือกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อร่วมกันพัฒนาโครงการและแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ ตลอดจนสนับสนุนการลงทุนในเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ๆ ซึ่งจะช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ลดข้อจำกัดด้านทรัพยากร และส่งเสริมประสิทธิภาพในการดำเนินงานขององค์กรในระยะยาว

3. การยกระดับคุณภาพของงานให้สูงกว่ามาตรฐาน

องค์กรควรให้ความสำคัญกับการส่งเสริมคุณภาพของงานให้สูงกว่ามาตรฐานที่กำหนด โดยเริ่มจากการออกแบบและตรวจสอบกระบวนการทำงานอย่างละเอียด เพื่อลดความผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้น เช่น การวางแผนการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ การเลือกใช้วัสดุหรือทรัพยากรที่มีคุณภาพ และการออกแบบระบบงานที่เอื้อต่อการบำรุงรักษาในระยะยาว

นอกจากนี้ ควรนำเครื่องมือด้านการบริหารโครงการมาใช้ในการควบคุมระยะเวลา งบประมาณ และทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การใช้แผนภูมิแกนต์ (Gantt Chart) หรือโปรแกรมบริหารโครงการ (Project Management Software) รวมทั้งจัดให้มีระบบการตรวจสอบและทดสอบคุณภาพของงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ผลลัพธ์ของการดำเนินงานมีความถูกต้อง ครบถ้วน และเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

องค์ความรู้ที่ได้ แผนภาพเชิงแนวคิด (Conceptual Diagram) แสดงให้เห็นว่า การบูรณาการองค์ประกอบทั้ง 7 ด้านของ McKinsey's 7S อย่างสอดคล้องกัน ส่งผลต่อการยกระดับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานในหลายมิติ อันนำไปสู่ความสำเร็จ และการเติบโตอย่างยั่งยืนขององค์กร

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ที่ได้ที่ได้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยครั้งนี้

จากผลการวิจัยเรื่อง ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมและการบริหารจัดการองค์กรที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัทแห่งหนึ่ง พบว่า กลยุทธ์การบริหารจัดการเชิงบูรณาการตามแนวคิด McKinsey's 7S มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานในหลายมิติ ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะเชิงการบริหารจัดการ ดังนี้

1.1 การส่งเสริมการบริหารจัดการองค์กรตามแนวคิด McKinsey's 7S อย่างเป็นระบบ

องค์กรควรให้ความสำคัญกับการบูรณาการองค์ประกอบทั้ง 7 ด้าน ได้แก่ กลยุทธ์ โครงสร้าง ระบบ รูปแบบการบริหาร บุคลากร ทักษะ และค่านิยมร่วม ให้มีความสอดคล้องและสนับสนุนซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะด้านค่านิยมร่วมและด้านบุคลากร ซึ่งผลการวิจัยพบว่ามียุทธศาสตร์ต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานในระดับสูง การกำหนดค่านิยมองค์กรที่ชัดเจนและการพัฒนาศักยภาพบุคลากรอย่างต่อเนื่องจะช่วยเสริมสร้างแรงจูงใจและความผูกพันในการทำงาน

1.2 การพัฒนากลยุทธ์องค์กรให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางธุรกิจและเทคโนโลยี

องค์กรควรมุ่งเน้นการวางแผนกลยุทธ์ในระยะยาว ควบคู่กับการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานและเทคโนโลยีให้ทันสมัย รวมถึงการเตรียมความพร้อมของบุคลากรในการรับมือกับนวัตกรรมและรูปแบบการทำงานใหม่ๆ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและยกระดับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

1.3 การยกระดับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานในทุกมิติ

จากผลการวิจัยพบว่าประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานอยู่ในระดับมาก องค์กรควรต่อยอดผลดังกล่าวโดยมุ่งพัฒนาคุณภาพของงานให้ได้มาตรฐานที่สูงขึ้น ควบคู่กับการบริหารจัดการปริมาณงาน เวลา และค่าใช้จ่ายอย่างเหมาะสม เช่น การนำเครื่องมือบริหารโครงการมาใช้ การกำหนดมาตรฐานการทำงานที่ชัดเจน และการติดตามประเมินผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยและการดำเนินงานในครั้งต่อไป

เพื่อให้การศึกษาและการพัฒนาองค์กรมีความสมบูรณ์และครอบคลุมมากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยขอเสนอแนะแนวทางสำหรับการวิจัยและการนำไปใช้ในอนาคต ดังนี้

2.1 การขยายขอบเขตการวิจัยด้านความต้องการและมุมมองของพนักงาน

การวิจัยในอนาคตควรมีการสำรวจและวิเคราะห์ความต้องการของพนักงานในเชิงลึก โดยเฉพาะความต้องการที่เปลี่ยนแปลงตามบริบททางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี เพื่อนำข้อมูลดังกล่าวมาประกอบการกำหนดกลยุทธ์การบริหารจัดการองค์กรให้มีความสอดคล้องกับความคาดหวังของพนักงานมากยิ่งขึ้น

2.2 การเพิ่มตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมองค์กรและทรัพยากรมนุษย์

ควรพิจารณาศึกษาตัวแปรเพิ่มเติมที่อาจส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน เช่น ภาวะผู้นำ แรงจูงใจในการทำงาน คุณภาพชีวิตในการทำงาน ความผูกพันต่อองค์กร หรือวัฒนธรรมองค์กร เพื่อให้สามารถอธิบายปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการทำงานได้อย่างรอบด้านและมีความลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น

2.3 การพัฒนารูปแบบ และวิธีการวิจัย

การศึกษาครั้งต่อไปอาจใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) โดยผสานการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับพฤติกรรมและทัศนคติของพนักงาน รวมถึงอาจนำเทคนิคการวิเคราะห์ขั้นสูง เช่น การวิเคราะห์สมการโครงสร้าง (SEM) มาใช้ในการศึกษาความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลของตัวแปรต่างๆ

2.4 การขยายบริบทขององค์กรที่ศึกษา

ควรขยายกลุ่มตัวอย่างไปยังองค์กรในอุตสาหกรรมหรือบริบทที่แตกต่างกัน เพื่อเปรียบเทียบผลการวิจัยและเพิ่มความสามารถในการอ้างอิงผลการศึกษาในเชิงวิชาการ ซึ่งจะช่วยยกระดับคุณค่าของงานวิจัยทั้งในเชิงทฤษฎีและเชิงปฏิบัติ

บรรณานุกรม

- กฤตภาคิน มิ่งโสภา และณกมล จันทร์สม. (2564). แรงจูงใจที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน. *วารสารวิทยาการจัดการปริทัศน์*, 23(2): 209–222.
- กัณหาภรณ์ คำชมพู, และละมัย ร่มเย็น. (2566). ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรโรงพยาบาลศูนย์สกลนคร. *วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร*, 3(3): 158–173.
- กัณหาภรณ์ คำชมพู, และละมัย ร่มเย็น. (2566). สมรรถนะของบุคลากรกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานขององค์กร. *วารสารการบริหารทรัพยากรมนุษย์และองค์กร*, 15(2): 45–60.
- ธัญญา หมั่นจิตร. (2566). การพัฒนาศักยภาพบุคลากรเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ: กรณีศึกษา กองบริการงานอนุญาตโรงงาน 1 กรมโรงงานอุตสาหกรรม. *การค้นคว้าอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*. คณะรัฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ศกุนิชญ์ ไชยเนตร, สมพล พุ่งหว่า, ทองฟู ศิริวงศ์ และประคอง สุคนธจิตต์. (2564). ปัจจัยการจัดการองค์กรตามแนวคิดของแมคคินซี (McKinsey 7-S Framework) ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน กรณีศึกษา บริษัท ธนภูมิ อินเตอร์เทรต จำกัด. *การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต*. คณะบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สุรวัตร์ วงศ์ศรีรัตนกุล, และสมพล พุ่งหว่า. (2567). แรงจูงใจในการทำงานและความผูกพันต่อองค์กรที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานโรงงานผลิตผลิตภัณฑ์อาหารสำเร็จรูปจากสัตว์ในเขตกรุงเทพมหานคร. *Journal of Modern Learning Development*, 9(8): 383–398.
- อมรรวรรณ ใบเงิน. (2565). ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของบริษัทแห่งหนึ่ง. *การศึกษาบุคคลปริญญามหาบัณฑิต*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- อักรกิตติ พัฒนสัมพันธ์. (2565). ประสิทธิภาพตามแนวคิด 7S ของ McKinsey: กรณีศึกษาบริษัทเอกชนแห่งหนึ่งในนิคมอุตสาหกรรมเวลโกรว์ อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา. *วารสารวิจัย رأไพบรรณ*, 16(1): 5–13.
- Bernardin, H.J., & Russell, J.E.A. (2013). *Human resource management: An experiential approach*. 6th ed. New York: McGraw-Hill.
- Best, J.W. (1981). *Research in education*. 4th ed. New Jersey: Prentice-Hall.
- Cochran, W.G. (1953). *Sampling techniques*. New York: John Wiley & Sons.
- Daft, R.L. (2016). *Organization theory and design*. 12th ed. Boston, MA: Cengage Learning.
- Dessler, G. (2020). *Human resource management*. 16th ed. Harlow: Pearson Education.
- Peterson, E., & Plowman, E.G. (1989). *Business organization and management*. Homewood. Illinois: Richard D. Irwin.
- Robbins, S.P., & Judge, T.A. (2017). *Organizational behavior*. 17th ed. Boston, MA: Pearson Education.
- Waterman, R.H., Peters, T.J., & Phillips, J.R. (1980). Structure is not organization. *Business Horizons*, 23(3): 14–26.
- Wheelen, T.L., & Hunger, J.D. (2018). *Strategic management and business policy: Globalization, innovation, and sustainability*. 15th ed. Boston, MA: Pearson Education.
- Yamane, T. (1967). *Elementary sampling theory*. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall.

รูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะด้านสังคมสำหรับเด็กปฐมวัย
ตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลหนองหาด 1
อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช

Learning Experience Model for Developing Social Skills for Early
Childhood Children based on The Sikha III Principles of the
Kindergarten School of the Subdistrict Administrative
Organization Khon Hat 1 Cha-Uat District
Nakhon Si Thammarat Provinces

สุกัญญา จิตณรงค์*

Sukanya Jitnarong

พระครูพิจิตรศุภการ

Phrakruphichitsupakan

มะลิวัลย์ โยธารักษ์

Maliwan Yotharak

สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

Department of Buddhist Educational Administration, Faculty of Education,

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Si Thammarat Campus

Corresponding author, e-mail: sukanya.narong175@gmail.com*

วันที่รับบทความ (Received): 5 มกราคม 2569

วันที่แก้ไขบทความ (Revised): 28 มกราคม 2569

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted): 2 กุมภาพันธ์ 2569

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะด้านสังคมสำหรับเด็กปฐมวัยของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลหนองหาด 1 2) พัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะด้านสังคมสำหรับเด็กปฐมวัยตามหลักไตรสิกขา และ 3) ทดลองใช้และประเมินรูปแบบดังกล่าว ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะด้านสังคมสำหรับเด็กปฐมวัยของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลหนองหาด 1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญใช้การเลือกแบบเจาะจง จำนวน 15 คน ซึ่งเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยใช้แบบสัมภาษณ์ การวิเคราะห์เนื้อหา ระยะที่ 2 พัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะด้านสังคมตามหลักไตรสิกขา ผู้ให้ข้อมูลสำคัญใช้การเลือกแบบเจาะจง จำนวน 5 รูป/คน ใช้แบบสัมภาษณ์ การวิเคราะห์เนื้อหา และระยะที่ 3 ทดลองใช้และประเมินรูปแบบ ใช้แบบประเมินการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ก่อน-หลังเรียน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ t-test dependent และการประเมินความพึงพอใจของผู้นำรูปแบบไปทดลองใช้ ซึ่งประกอบด้วยครูปฐมวัย จำนวน 6 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลจากการวิจัยพบว่า 1) สภาพการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะด้านสังคมสำหรับเด็กปฐมวัยของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลหนองหาด 1 พบว่าครูปฐมวัยยังขาดความรู้และทักษะในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่มุ่งส่งเสริมทักษะด้านสังคมอย่างเหมาะสมส่งผลให้การจัดกิจกรรมยังไม่สามารถพัฒนาทักษะด้านสังคมของเด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2) รูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะด้านสังคมสำหรับเด็กปฐมวัยตามหลักไตรสิกขาประกอบด้วย (1) หลักการ (2) วัตถุประสงค์ (3) การดำเนินการ และ (4) การประเมินรูปแบบ 3) ผลการทดลองใช้พบว่าหลังการทดลองใช้รูปแบบดังกล่าว หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และผลการประเมินความพึงพอใจของครูปฐมวัยที่มีต่อการใช้รูปแบบ พบว่า โดยภาพรวมมีระดับความพึงพอใจ อยู่ในระดับมากที่สุด ที่ค่าเฉลี่ย 4.58 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.59

คำสำคัญ: ประสบการณ์การเรียนรู้; ทักษะด้านสังคม; หลักไตรสิกขา

Abstract

The Objectives of this research were: 1) To study the current state of learning experience management for developing social skills among early childhood children at Khon Hat Subdistrict Administrative Organization Kindergarten 1. 2) To develop a learning experience management model for enhancing social skills among early childhood children based on the Sikha III principles. And 3) To implement and evaluate the proposed model. Phase 1: This phase involved an investigation into the current conditions of learning experience management for the development of social skills among early childhood children at Khon Hat Subdistrict Administrative Organization Kindergarten. The key informants were selected using purposive sampling and comprised 15 individuals who were directly involved in early childhood education. Data were collected through in-depth interviews and analyzed using content analysis. Phase 2: This phase involved the development of a learning experience management model for enhancing social skills based on the Sikha III principles. The key informants were selected using purposive sampling and comprised five monks/experts with relevant expertise. Data were collected through in-depth interviews and analyzed using content analysis. Phase 3: This phase involved the implementation and evaluation of the developed model. A learning experience management assessment was administered before and after the implementation. The data were analyzed using a dependent samples t-test. In addition, the satisfaction of the individuals who implemented the model, comprising six early childhood teachers, was evaluated. The satisfaction data were analyzed using mean scores and standard deviations.

The research results were found as follows:- 1) The findings indicated that the current learning experience management for developing social skills among early childhood children at Khon Hat Subdistrict Administrative Organization Kindergarten was inadequate. Early childhood teachers were found to lack sufficient knowledge and competencies in designing and implementing learning experiences that effectively promote social skills. Consequently, the learning activities were unable to foster children's social skills in an

effective manner. 2) The learning experience management model for developing social skills among early childhood children based on the Sikha III principles consisted of: (1) principles, (2) objectives, (3) implementation, and (4) model evaluation. 3) The results of the implementation indicated that, after the use of the model, the posttest scores were significantly higher than the pretest scores at the .05 level. Furthermore, the evaluation of early childhood teachers' satisfaction with the implementation of the model revealed that, overall, the level of satisfaction was at the highest level, with a mean score of 4.58 and a standard deviation of 0.59.

Keywords: Learning experiences; Social Skill; The Sikha III principles

บทนำ

การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาให้เด็กปฐมวัยเติบโตเป็นบุคคลที่มีคุณภาพ สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุขในสังคมและมีความพร้อมในการเรียนรู้ในระดับที่สูงขึ้น ครูผู้สอนจะต้องออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็กแต่ละคน ไม่ว่าจะเป็นการส่งเสริมให้เด็กได้เรียนรู้ผ่านการเล่น การทำกิจกรรมที่เสริมสร้างทักษะทางสังคม การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ และการแก้ปัญหาผ่านการลงมือปฏิบัติจริง นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญกับการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่ดี เพื่อให้เด็กสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมได้อย่างเหมาะสม เป็นการปูพื้นฐานให้เด็กเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีความมั่นใจในตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560: 18-19) โดยสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 54 วรรคสอง รัฐต้องดำเนินการให้เด็กเล็กได้รับการดูแลและพัฒนา ก่อนเข้ารับการศึกษา เพื่อพัฒนาร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาให้สมกับวัย โดยส่งเสริมและสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคเอกชน เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการ (สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา ปฏิบัติหน้าที่สำนักงานเลขาธิการสภานิติบัญญัติแห่งชาติ, 2560: 14)

ยุคประเทศไทย 4.0 เป็นยุคของความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและการสื่อสารซึ่งกระทบมายังเด็กปฐมวัย ทำให้เด็กขาดทักษะในการใช้ชีวิต ทักษะการเข้าสังคมและการอยู่ร่วมกับผู้อื่น รวมไปถึงผู้ปกครองที่เน้นเพียงแต่ส่งเสริมพัฒนาทักษะทางด้านปัญญาเพียงด้านเดียว จึงทำให้เด็กขาดโอกาสในการได้เล่น ได้ฝึกและได้ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งทักษะเหล่านี้จะต้องปลูกฝังและพัฒนาในวัยแห่งการเริ่มต้นการเรียนรู้ ดังนั้น การเตรียมความพร้อมที่จะรับมือกับประเทศไทยยุค 4.0 คือ การเตรียมความพร้อมเด็กตั้งแต่ในระดับปฐมวัยเพื่อที่เด็กจะได้เติบโตเป็นเด็กที่รู้เท่าทัน และปรับตัวได้กับยุคสมัยที่กำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (วรรณานันตาเขียน, 2560: 9)

การพัฒนานคนให้เป็นคนที่มีคุณภาพที่สำคัญ คือ การส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ให้เกิดขึ้นในเด็กปฐมวัย โดยสอดคล้องกับหลักไตรสิกขาที่เป็นการปลูกฝังให้คนพัฒนาตนเอง ทั้งทางกาย ทางวาจา ทางจิตใจ และทางสติปัญญา เพื่อที่จะให้บุคคลได้ดำเนินชีวิตไปในวิถีที่ถูกต้องอันดีงาม มีจิตใจที่สงบมั่นคงเป็นสมมติและทำให้ปัญญาเกิดที่รู้แจ้งเห็นจริง (กิตติพัฒน์ ศรีชัย, 2565: 26)

โรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลขอนหาด 1 เป็นสถานศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลขอนหาด เปิดสอนในระดับอนุบาลปีที่ 1-3 ซึ่งได้รับผลจากการเปลี่ยนแปลงของความเจริญและสังคมแห่งการสื่อสารไร้พรมแดน โรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลขอนหาด 1

จึงมีแนวทางการจัดการเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ. 2562 มาตรา 5 การพัฒนาเด็กปฐมวัยเกี่ยวกับการจัดการพัฒนาเด็กปฐมวัย (3) ให้เด็กปฐมวัยมีพัฒนาการที่รอบด้าน ทั้งทางร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาให้สมกับวัย เพื่อให้เกิดทักษะพื้นฐาน ในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต สามารถเรียนรู้อย่างสอดคล้องกับหลักการพัฒนาศักยภาพ ของแต่ละบุคคล (4) สร้างคุณลักษณะให้เด็กปฐมวัย มีอุปนิสัยใฝ่ดี มีคุณธรรม มีวินัย ใฝ่รู้ มีความคิด สร้างสรรค์ และสามารถซึมซับสุนทรียะและวัฒนธรรมที่หลากหลายได้ (ราชกิจจานุเบกษา, 2562)

จากความเป็นมาและความสำคัญดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยได้ดำเนินการพัฒนารูปแบบการจัด ประสพการณ์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะด้านสังคมสำหรับเด็กปฐมวัยตามหลักไตรสิกขา เพื่อเป็น แนวทางในการพัฒนาเด็กปฐมวัยให้มีพัฒนาการด้านสังคมควบคู่กับการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมอัน เป็นพื้นฐานของการอยู่ร่วมกัน อันจะช่วยเสริมสร้างความสามารถในการปรับตัว ความมีระเบียบวินัย เคารพกติกาทางสังคม และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเหมาะสมและยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการจัดประสพการณ์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะด้านสังคมสำหรับเด็กปฐมวัยของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลหนองหาด 1
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดประสพการณ์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะด้านสังคมสำหรับเด็กปฐมวัยตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลหนองหาด 1
3. เพื่อทดลองใช้และประเมินรูปแบบการจัดประสพการณ์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะด้านสังคมสำหรับเด็กปฐมวัยตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลหนองหาด 1

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยตามแนวคิด/ทฤษฎี เกี่ยวกับรูปแบบการจัดประสพการณ์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะด้านสังคมสำหรับเด็กปฐมวัย ตามหลักไตรสิกขา ประกอบด้วยแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบ โดยศึกษาและสังเคราะห์กรอบ แนวคิดจากนักวิชาการ จำนวน 9 คน ดังนี้

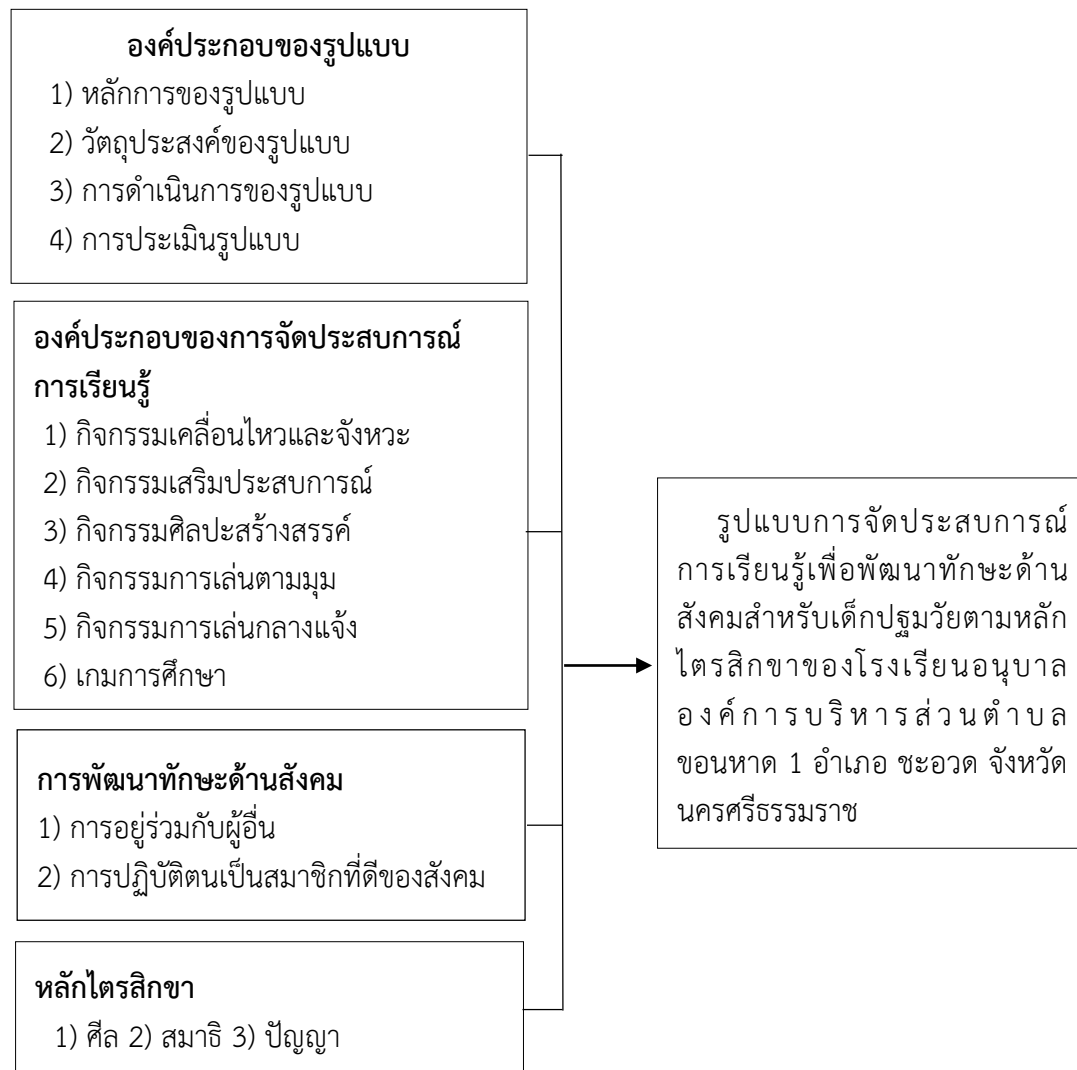

ตารางที่ 1 แสดงองค์ประกอบการสังเคราะห์รูปแบบ

องค์ประกอบของรูปแบบ	ชีวัน นิจเนตร (2560)	สมาน อัครภูมิ (2551)	คณะกรรมการบริหารงานวิจัย (2564)	ชามา เทียนโสภา (2566)	เพชร มากมี (2567)	วรานิชฐ์ ธนชัยวรพันธ์และคณะ (2565)	อัญชลี ธีรพรพงษ์ศิริ (2564)	พลชัย ชุมปัญญา (2566)	อภิชาติ อุ่นเกิด (2565)	ความถี่
1. ชื่อรูปแบบ	-	-	-	-	✓	-	-	-	-	1
2. หลักการของรูปแบบ	-	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	8*
3. วัตถุประสงค์ของรูปแบบ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	9*
4. เนื้อหาของรูปแบบ/ข้อมูลสารสนเทศ	✓	-	-	✓	-	-	✓	-	✓	4
5. การดำเนินการของรูปแบบ/กระบวนการของรูปแบบ	✓	✓	✓	-	✓	✓	✓	✓	✓	8*
6. การประเมินรูปแบบ	-	✓	✓	✓	✓	✓	-	-	✓	6*
7. เงื่อนไขความสำเร็จในการนำรูปแบบไปใช้	-	✓	✓	✓	✓	-	✓	-	-	5
8. ตัวแปรหรือปัจจัยที่เกี่ยวข้อง	✓	-	-	-	-	-	-	-	-	1
9. บริบทหรือสภาพแวดล้อมของรูปแบบ	✓	-	-	-	-	-	-	-	-	1
10. คำอธิบายประกอบรูปแบบ	-	✓	-	-	-	-	-	-	-	1
11. ระบบ/โครงสร้าง	✓	✓	✓	-	-	-	-	✓	-	4

จากตารางที่ 1 สามารถสรุปแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบได้ทั้งหมด 4 องค์ประกอบ คือ 1) หลักการของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) การดำเนินการของรูปแบบ และ 4) การประเมินรูปแบบ และแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยผู้วิจัยได้ศึกษาหลักสูตรปฐมวัย พุทธศักราช 2560 พบว่า องค์ประกอบของการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ประกอบด้วย 6 กิจกรรม 1) กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ 2) กิจกรรมเสริมประสบการณ์ 3) กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ 4) กิจกรรมการเล่นตามมุม 5) กิจกรรมการเล่นกลางแจ้ง และ 6) เกมการศึกษา องค์ประกอบของทักษะด้านสังคม ผู้วิจัยต้องการศึกษาทักษะด้านสังคม โดยศึกษาจากหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 ตามมาตรฐานที่ 8 การอยู่ร่วมกับผู้อื่นและการปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดี

ของสังคมตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ทักษะด้านสังคมตามมาตรฐานที่ 8 ซึ่งประกอบด้วยการอยู่ร่วมกับผู้อื่นและการปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม และหลักไตรสิกขา โดยผู้วิจัยได้ศึกษาและสังเคราะห์องค์ประกอบจากพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ 1) ศีล 2) สมาธิ และ 3) ปัญญา ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้นำมาสรุปเป็นกรอบแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะด้านสังคมสำหรับเด็กปฐมวัยตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลขนหาด 1 โดยมีรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้ศึกษาใน 3 ลักษณะ คือ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ศึกษาค้นคว้าทางเอกสาร (Documentary Investigation) และการทดลองใช้

2. ขั้นตอนการศึกษาสภาพ

2.1 กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในสถานศึกษาโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลหนองหาด 1 จำนวน 15 คน โดยได้มาจากการคัดเลือกแบบเจาะจง ซึ่งประกอบด้วย ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลหนองหาดที่รับผิดชอบกองการศึกษา จำนวน 1 คน ผู้อำนวยการกองการศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลหนองหาด จำนวน 1 คน นักวิชาการศึกษากองการบริหารส่วนตำบลหนองหาด จำนวน 1 คน ครูผู้สอนในระดับปฐมวัยโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลหนองหาด 1 จำนวน 5 คน กรรมการสถานศึกษาโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลหนองหาด 1 จำนวน 5 คน และผู้แทนผู้ปกครองโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลหนองหาด 1 จำนวน 2 คน

2.2 เครื่องมือในขั้นตอนการศึกษาสภาพ คือ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะด้านสังคมสำหรับเด็กปฐมวัยของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลหนองหาด 1 มีการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือด้านความตรงของเนื้อหา (Content Validity) ของแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะด้านสังคมสำหรับเด็กปฐมวัยของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลหนองหาด 1 โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ได้มาด้วยการเลือกแบบเจาะจง โดยกำหนดคุณลักษณะของผู้เชี่ยวชาญที่จบการศึกษาระดับปริญญาโทขึ้นไป หาค่าความสอดคล้องของแบบสอบถาม โดยแต่ละข้อต้องมีค่าความสอดคล้องตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไปจึงสามารถใช้ได้

2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะด้านสังคมสำหรับเด็กปฐมวัยของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลหนองหาด 1

2.4 วิเคราะห์ข้อมูลของแบบสัมภาษณ์ โดยการวิเคราะห์เนื้อหา

3. ขั้นตอนการพัฒนารูปแบบ

3.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 รูป/คน ประกอบด้วย 1) อาจารย์ระดับอุดมศึกษาที่มีความรู้และประสบการณ์ในการสอนปฐมวัย จำนวน 1 คน 2) ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการพัฒนาเด็กปฐมวัยในโรงเรียนวิถีพุทธ จำนวน 1 คน 3) ผู้อำนวยการกองการศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีประสบการณ์ในการบริหารจัดการการศึกษาปฐมวัย 10 ปีขึ้นไปจำนวน 1 คน 4) ครูปฐมวัยสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีประสบการณ์ในการสอนเด็กปฐมวัย 10 ปีขึ้นไป จำนวน 1 คนและ 5) พระภิกษุที่เป็นตัวแทนกรมการศาสนา จำนวน 1 รูป

3.2 เครื่องมือในขั้นตอนการพัฒนาแบบ คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับการพัฒนาแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะด้านสังคมสำหรับเด็กปฐมวัยตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลหนองหาด 1

3.3 สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 รูป/คน โดยใช้ร่างรูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะด้านสังคมสำหรับเด็กปฐมวัยตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลหนองหาด 1

3.4 วิเคราะห์โดยนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญมาเรียบเรียงและปรับแก้ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

4. ขั้นตอนการทดลองใช้และประเมินรูปแบบ

4.1 ขั้นตอนการทดลองใช้

(1) กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ครูซึ่งทำการสอนในระดับปฐมวัยโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลหนองหาด 1 จำนวน 6 คน โดยทดลองใช้รูปแบบกับเด็กปฐมวัยทั้ง 3 ระดับชั้น

(2) เครื่องมือในขั้นการทดลองใช้ ประกอบด้วย รูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น แผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ครูพัฒนาขึ้นตามตัวอย่างแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในภาคผนวกของคู่มือการใช้รูปแบบและแบบประเมินผลการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ เพื่อพัฒนาทักษะด้านสังคมของเด็กปฐมวัยตามหลักไตรสิกขา

(3) ขั้นตอนการทดลองใช้ ดำเนินการดังนี้

(3.1) ผู้วิจัยดำเนินการประชุมก่อนนำรูปแบบไปทดลองใช้โดยมีผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลขอนแก่น ครูปฐมวัยจำนวน 6 คน และผู้สังเกตการทดลองใช้และประเมินรูปแบบ ซึ่งประกอบด้วยนักวิชาการศึกษาศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลขอนแก่นและผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านทุ่งไคร้ โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เข้าร่วมประชุมเพื่อชี้แจงรายละเอียด วัตถุประสงค์ เป้าหมาย การดำเนินการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะด้านสังคมสำหรับเด็กปฐมวัยตามหลักไตรสิกขา ของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลขอนแก่น 1 อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช

(3.2) ผู้วิจัยให้ครูได้ออกแบบแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้และแบบประเมินพัฒนาการของผู้เรียนก่อนและหลังการจัดกิจกรรม โดยปฏิบัติตามรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะด้านสังคมสำหรับเด็กปฐมวัยตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลขอนแก่น 1 อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยมีนักวิชาการศึกษาศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลขอนแก่นและผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านทุ่งไคร้ เป็นผู้ประเมินแผนการจัดประสบการณ์

(3.3) ผู้วิจัยชี้แจงครูปฐมวัยใช้กระบวนการ PAOR จำนวน 2 รอบ ดังนี้ วงจรรอบที่ 1 แผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ หน่วย วันลอยกระทง วงจรรอบที่ 2 แผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ หน่วย ฤดูหนาว วงจร PAOR แต่ละรอบประกอบด้วย

P : Plan คือ ขั้นตอนการวางแผนความคิดในการจัดกิจกรรม กิจกรรม ทำอะไร กำหนดจุดประสงค์เพื่ออะไร ใช้วิธีการอย่างไร ประเมินผู้เรียนอย่างไร

A : Act คือ ขั้นตอนการนำแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ปฏิบัติจริงในห้องเรียนทั้ง 6 กิจกรรม โดยในแต่ละกิจกรรมมีขั้นนำ ขั้นสอนและขั้นสรุป เปิดโอกาสให้เด็กเรียนรู้ การลงมือกระทำสิ่งต่างๆ ด้วยตนเองผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5

O : Observe คือ ขั้นตอนการสังเกตเป็นการติดตาม ตรวจสอบและเก็บข้อมูลขณะดำเนินการนำแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ไปทดลองใช้ในห้องเรียน เช่น การสังเกตพฤติกรรมของเด็ก และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูโดยผู้สังเกตการทดลองใช้ ซึ่งประกอบด้วยนักวิชาการศึกษาศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลขอนแก่นและผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านทุ่งไคร้

R : Reflect คือ ขั้นตอนการสะท้อนผล วิเคราะห์และสรุปสิ่งที่เกิดขึ้น โดยครู ผู้วิจัย นักวิชาการศึกษาศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลขอนแก่นและผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านทุ่งไคร้ ในฐานะผู้สังเกตการทดลองใช้ โดยประชุมร่วมกันสะท้อนผลการใช้แผนและปรับปรุงแผนให้เหมาะสมก่อนนำไปใช้ในรอบต่อไป

(4) การวิเคราะห์ข้อมูล ศึกษาผลการใช้รูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ โดยการเปรียบเทียบผลการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะด้านสังคมของเด็กปฐมวัยตามหลักไตรสิกขา ก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยรูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น

4.2 ขั้นตอนการประเมินรูปแบบ

(1) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย ครูปฐมวัย จำนวน 6 คน และผู้สังเกตการทดลองใช้รูปแบบ จำนวน 2 คน ประกอบด้วยนักวิชาการศึกษาศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลหนองหาดและผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านทุ่งไคร

(2) เครื่องมือในขั้นตอนการประเมินรูปแบบ คือ 1. แบบประเมินความพึงพอใจของผู้นำรูปแบบไปทดลองใช้ โดยผู้ประเมินประกอบด้วยครูปฐมวัย จำนวน 6 คน และ 2. แบบประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบโดยผู้ประเมินประกอบด้วย ครูปฐมวัย จำนวน 6 คน และผู้สังเกตการทดลองใช้รูปแบบ จำนวน 2 คน ซึ่งประกอบด้วยนักวิชาการศึกษาศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลหนองหาดและผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านทุ่งไคร

(3) วิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะด้านสังคมสำหรับเด็กปฐมวัยของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลหนองหาด 1 อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่าครูปฐมวัยยังขาดความรู้และทักษะในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่มุ่งส่งเสริมทักษะด้านสังคมอย่างเหมาะสม ส่งผลให้การจัดกิจกรรมยังไม่สามารถพัฒนาทักษะด้านสังคมของเด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น การส่งเสริมความรู้และแนวทางการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ถูกต้องแก่ครูปฐมวัยจึงมีความจำเป็นเพื่อให้ครูสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมและส่งเสริมทักษะด้านสังคมของเด็กปฐมวัยต่อไป

2. ผลการพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะด้านสังคมสำหรับเด็กปฐมวัยตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลหนองหาด 1 อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการพัฒนารูปแบบพบว่า รูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะด้านสังคมสำหรับเด็กปฐมวัยตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลหนองหาด 1 ประกอบด้วย (1) หลักการของรูปแบบ (2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ (3) การดำเนินการของรูปแบบ และ (4) การประเมินรูปแบบ ผ่านกิจกรรม ทั้ง 6 กิจกรรม ซึ่งประกอบด้วย กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ กิจกรรมเสริมประสบการณ์ กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ กิจกรรมเล่นตามมุม กิจกรรมกลางแจ้ง และเกมการศึกษา โดยมีทักษะด้านสังคมตามมาตรฐานที่ 8 ประกอบด้วยการอยู่ร่วมกับผู้อื่นและการปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม และหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิและปัญญา โดยมีค่าประเมินคุณภาพของรูปแบบ ซึ่งเป็นการประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.52$, $S.D. = 0.53$)

3. ผลการทดลองใช้และประเมินรูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะด้านสังคมสำหรับเด็กปฐมวัยตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลหนองหาด 1 อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช

ขั้นทดลองใช้

ผลการประเมินพัฒนาการด้านสังคมสำหรับเด็กปฐมวัยตามหลักไตรสิกขาเปรียบเทียบกับก่อนเรียนและหลังเรียน พบว่า เด็กปฐมวัยของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลหนองหาด 1 ได้รับการประเมินพัฒนาการทักษะด้านสังคมของเด็กปฐมวัยตามหลักไตรสิกขาหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังผลการวิเคราะห์ต่อไปนี้

คะแนน	N	$\bar{X}$	S.D.	t	df	P
พัฒนาการด้านสังคม						
ก่อนเรียน	79	24.30	2.28	30.51	78	.000
หลังเรียน	79	32.49	2.79			

ขั้นการประเมินรูปแบบ

การประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้รูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะด้านสังคมสำหรับเด็กปฐมวัยตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลหนองหาด 1 อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.58$, S.D = 0.59)

อภิปรายผลการวิจัย

1. ศึกษาสภาพการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะด้านสังคมสำหรับเด็กปฐมวัยของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลหนองหาด 1 อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการศึกษาพบว่า สภาพการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะด้านสังคมสำหรับเด็กปฐมวัยของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลหนองหาด 1 ครูปฐมวัยขาดทักษะในการจัดประสบการณ์ในการเรียนรู้เกี่ยวกับทักษะด้านสังคม ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 15 คน โดยได้มาจากการคัดเลือกแบบเจาะจง ผลการศึกษาพบว่า การที่ครูปฐมวัยขาดทักษะในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เกี่ยวกับทักษะด้านสังคม ส่งผลต่อพัฒนาการด้านสังคมของเด็กปฐมวัย เนื่องจากเด็กไม่ได้รับโอกาสในการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมที่ส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ การทำงานร่วมกับผู้อื่น และการปฏิบัติตามกติกาอย่างเหมาะสม สอดคล้องกับทฤษฎีพัฒนาการทางสังคมวัฒนธรรมของ Vygotsky ที่ระบุว่าพัฒนาการของเด็กเกิดจากการเรียนรู้ผ่านการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับผู้อื่น โดยเฉพาะการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมร่วมกับเพื่อนและการชี้แนะของผู้ใหญ่ สอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของ Bandura เมื่อครูขาดทักษะในการจัดกิจกรรม เด็กจึงขาดแบบอย่างและโอกาสฝึกพฤติกรรมทางสังคม เช่น การรอคอย การแบ่งปัน และการทำงานร่วมกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุทธินันท์ พรหมสุทธิ (2566: ง) ได้ศึกษาเรื่องสภาพและปัญหาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี พบว่า ปัญหาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่พบมากที่สุด คือ ด้านการออกแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในประเด็นการออกแบบกิจกรรมที่คำนึงถึงความหลากหลายทางภาษาและบริบทวัฒนธรรม รองลงมา คือ ด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ในประเด็นการจัดประสบการณ์ที่เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็กเป็นรายบุคคล นอกจากนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ ภริดา สีขาว และเกสร กอทอง (2568: 178-192) ซึ่งได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหาการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุกของครูปฐมวัยสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลกเขต 1 พบว่า สภาพปัญหาในการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุกในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับด้านที่มีค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านการประเมินผล การเรียนรู้ ด้านการวางแผนการจัดการเรียนรู้ และด้านความรู้ของครูผู้สอน

2. การพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะด้านสังคมสำหรับเด็กปฐมวัยตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลหนองหาด 1 อำเภอลำลูกเกด จังหวัดนครราชสีมา โดยการสังเคราะห์เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย 1) กิจกรรมทั้ง 6 กิจกรรม (กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ กิจกรรมเสริมประสบการณ์ กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ กิจกรรมเล่นตามมุม กิจกรรมกลางแจ้งและเกมการศึกษา) 2) ทักษะด้านสังคม (ประกอบด้วยการอยู่ร่วมกับผู้อื่น และการปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม) 3) หลักไตรสิกขา (ประกอบด้วยศีล สมาธิและปัญญา) จากนั้นจึงได้ทำการร่างรูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะด้านสังคมสำหรับเด็กปฐมวัยตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลหนองหาด 1 อำเภอลำลูกเกด จังหวัดนครราชสีมา ประกอบด้วย 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) การดำเนินการของรูปแบบ และ 4) การประเมินรูปแบบ ซึ่งสอดคล้องกับ วนิดา แพเพียรทอง (2563: 657-670) ศึกษาเรื่องรูปแบบการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยตามหลักท้าว 4 ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 พบว่าองค์ประกอบของรูปแบบประกอบด้วย 1) หลักการและเหตุผล 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) กระบวนการดำเนินการ และ 4) การติดตามผลและประเมินผล

สำหรับองค์ประกอบของทักษะด้านสังคม ซึ่งผู้วิจัยมุ่งศึกษาตามมาตรฐานที่ 8 การอยู่ร่วมกับผู้อื่นและการปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข องค์ประกอบด้านสังคม จึงประกอบด้วยการอยู่ร่วมกับผู้อื่นและการปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม ผลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้สามารถนำไปพัฒนาเด็กปฐมวัยให้ได้รับการพัฒนาในทักษะด้านสังคมอันเป็นเป้าหมายในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข โดยสอดคล้องกับ พระมหาอุดร อุตตโร (มากดี) และพระครูสิริภุญญิต (ฐิตสศโค ดิษสวรค์) (2567: 353-370) ศึกษาเรื่องการพัฒนาการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม ผลการวิจัย พบว่า การเรียนรู้ทักษะทางสังคมสามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิตผ่านค่านิยม ความเชื่อ วัฒนธรรม ผ่านประสบการณ์ที่สะสมมาของตนเอง และรับรู้ว่ามีเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน การมีทักษะทางสังคมดีย่อมบ่งบอกว่าเป็นสังคมที่ดี รู้จักเสียสละประโยชน์ส่วนตน เพื่อประโยชน์ต่อคนส่วนมาก

การนำเอาหลักไตรสิกขา มาเป็นแนวทางการพัฒนามนุษย์ให้เป็นบุคคลที่มีคุณค่า มีจริยธรรม และสามารถแก้ไขปัญหาและพัฒนาตนเองได้อย่างยั่งยืนสอดคล้องกับบทความวิชาการหัวข้อ การพัฒนามนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของ พระชุตติเดช จิตตมโน และนฤมล จิตต์อารี (2568: 1-13) ซึ่งมุ่งเน้นการศึกษาและวิเคราะห์กระบวนการพัฒนามนุษย์ตามหลักไตรสิกขา โดยหลักไตรสิกขาประกอบด้วย สามองค์ประกอบหลัก ได้แก่ ศีล (การควบคุมพฤติกรรมทางกาย และวาจา) สมาธิ (การฝึกฝนจิตใจให้มั่นคงและสงบ) และปัญญา

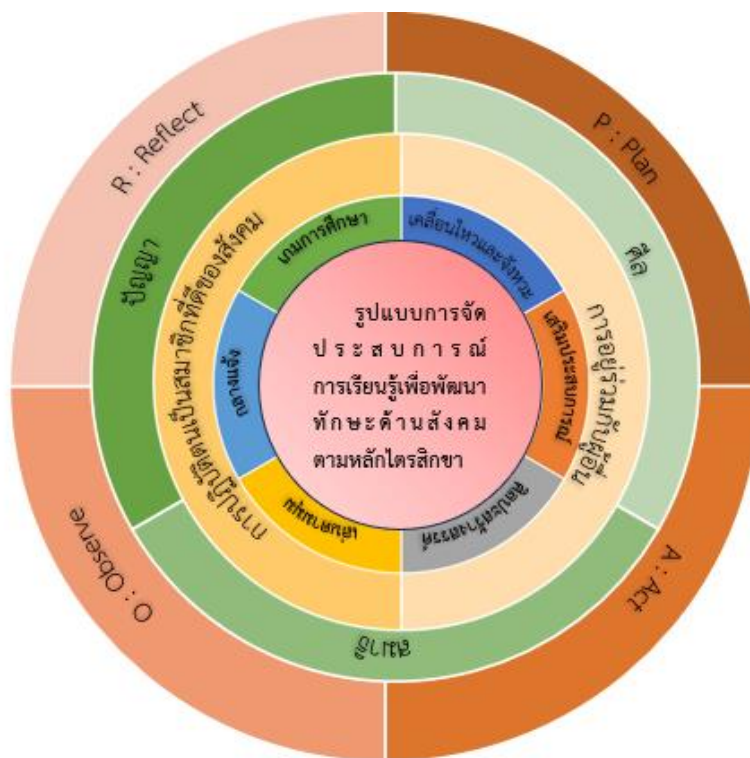
3. การทดลองใช้และประเมินรูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะด้านสังคมสำหรับเด็กปฐมวัยตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลหนองหาด 1 อำเภอลำลูกเกด จังหวัดนครราชสีมา จากการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะด้านสังคมสำหรับเด็กปฐมวัยตามหลักไตรสิกขา ซึ่งผลการเปรียบเทียบพัฒนาการด้านสังคมสำหรับเด็กปฐมวัยตามหลักไตรสิกขา พบว่า หลังการทดลองใช้รูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะด้านสังคมสำหรับเด็กปฐมวัย ตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลหนองหาด 1 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่บูรณาการหลักศีล สมาธิ และปัญญา ทำให้เด็กได้เรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริง การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น และการสะท้อนพฤติกรรมของตนเองอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้เด็กมีพฤติกรรมทางสังคมที่

เหมาะสมเพิ่มขึ้น ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของ Bandura ที่กล่าวว่า เด็กเรียนรู้พฤติกรรมทางสังคมผ่านการสังเกต เลียนแบบและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมร่วมกับผู้อื่น โดยสอดคล้องกับ จิรพันธ์ วิโรจนพงศ์ และภาวิณี ศรีสุขวัฒนานนท์ (2566: 735 -744) ซึ่งได้ศึกษาเรื่อง การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาเพื่อพัฒนาความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย ในห้องเรียนรวมกรณีศึกษาโรงเรียนอนุบาลบ้านโป่งจังหวัดราชบุรี พบว่า เด็กปฐมวัยทั้ง 11 คน มีการพัฒนาความมีวินัยในตนเองสูงขึ้นสามารถปฏิบัติตามข้อตกลงของห้องเรียนอยู่ร่วมกับผู้อื่น ได้น้ำใจและมีเหตุผลในการกระทำ ทั้งนี้เป็นเพราะว่าการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ด้วยหลักไตรสิกขา แบบบูรณาการ เป็นการกระตุ้นให้เด็กคิดพิจารณาพฤติกรรมที่ทำงานเกิดความรู้ความเข้าใจในเหตุและ ผลของการกระทำ โดยเน้นเนื้อหาที่เป็นองค์ประกอบของวินัยในตนเอง เนื้อหาในการจัดกิจกรรม แต่ละกิจกรรมเน้นให้เด็กปฏิบัติตามข้อตกลงของห้องเรียนที่มีร่วมกัน

4. ผลการประเมินรูปแบบ ผลการประเมินความพึงพอใจของครูปฐมวัยที่มีต่อการเรียนโดยใช้ รูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะด้านสังคมสำหรับเด็กปฐมวัยตามหลักไตรสิกขา ของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลหนองหาด 1 พบว่า โดยภาพรวมมีระดับความพึงพอใจ ต่อรูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะด้านสังคมสำหรับเด็กปฐมวัยตามหลัก ไตรสิกขาของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลหนองหาด 1 อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.58 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.59 เนื่องจากรูปแบบดังกล่าวมีความชัดเจนในขั้นตอนการทำกิจกรรม สอดคล้องกับระดับพัฒนาการและบริบทของเด็กปฐมวัย สามารถนำไปใช้ในการจัดประสบการณ์การ เรียนรู้ได้จริง อีกทั้งยังช่วยส่งเสริมให้เด็กได้เรียนรู้ผ่านการปฏิบัติ การมีปฏิสัมพันธ์ และการอยู่ร่วมกับ ผู้อื่นอย่างเหมาะสม ส่งผลให้ครูเกิดความเชื่อมั่นและมีทัศนคติเชิงบวกต่อการนำรูปแบบไปใช้ในการ จัดการเรียนรู้โดยสอดคล้องกับ นภัสวรรณ สีดวง และคณะ (2566: 113-125) เรื่อง การพัฒนารูปแบบ การจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตเด็กปฐมวัยในโรงเรียนเอกชน จังหวัดปทุมธานี พบว่า ผลความ พึงพอใจในการใช้รูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตเด็กปฐมวัยในโรงเรียนเอกชน จังหวัด ปทุมธานี พบว่า โดยภาพรวมครูมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.70 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.17 ซึ่งครูผู้สอนมีความเห็นว่ารูปแบบการจัดกิจกรรมแบบ PAAI สามารถนำไปใช้ได้จริง ในกิจกรรมเพื่อ เสริมสร้างทักษะชีวิตได้ดีขึ้น ซึ่งตรงกับทฤษฎีของ Brunner ที่กล่าวว่า การสนับสนุนให้เด็กเกิดการ ค้นพบการเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ดีมีความหมายสำหรับผู้เรียน วิธีสอน ให้เหมาะสม กับขั้นพัฒนาการของผู้เรียนควรส่งเสริมให้ผู้เรียนได้คิดอย่างอิสระให้มากเพื่อช่วยส่งเสริมความคิด สร้างสรรค์ของผู้เรียน

องค์ความรู้ที่ได้

รูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะด้านสังคมสำหรับเด็กปฐมวัย ตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลหนองหาด 1 อำเภอชะอวด จังหวัด นครศรีธรรมราช ผ่านกิจกรรม ทั้ง 6 กิจกรรม ซึ่งประกอบด้วย กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ กิจกรรม เสริมประสบการณ์ กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ กิจกรรมเล่นตามมุม กิจกรรมกลางแจ้ง และเกมการศึกษา โดยมีทักษะด้านสังคมตามมาตรฐานที่ 8 ประกอบด้วย การอยู่ร่วมกับผู้อื่น และการปฏิบัติตนเป็นสมาชิก ที่ดีของสังคม และหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิและปัญญา และใช้กระบวนการ PAOR เพื่อสะท้อนผล ไปยังผู้เรียน

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. หน่วยงานต้นสังกัดควรกำหนดนโยบายพัฒนาศักยภาพครูปฐมวัยด้านการจัดกิจกรรม เพื่อพัฒนาทักษะด้านสังคมของเด็กปฐมวัย โดยส่งเสริมการอบรมเชิงปฏิบัติการ การนิเทศติดตาม และการพัฒนาความสามารถในการจัดทำแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ เพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษาปฐมวัย

2. หน่วยงานต้นสังกัด ควรกำหนดนโยบายส่งเสริมการนำรูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะด้านสังคมตามหลักไตรสิกขา ไปทดลองใช้ในการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษาปฐมวัยในสังกัด เพื่อให้การจัดประสบการณ์การเรียนรู้เป็นไปอย่างเป็นระบบ และมีคุณภาพ สามารถพัฒนาเด็กปฐมวัยให้มีทักษะด้านสังคมได้อย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะการปฏิบัติ

1. การใช้กระบวนการ PAOR เป็นกระบวนการในการยกระดับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ จากการทำกิจกรรมทั่วไป สู่การเรียนรู้ที่มีความหมายที่สะท้อนผลไปยังผู้เรียนโดยตรง

2. ครูปฐมวัยควรนำรูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะด้านสังคมตามหลักไตรสิกขาไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยดำเนินการตามขั้นตอนของรูปแบบอย่างต่อเนื่อง และเหมาะสมกับบริบทของเด็กปฐมวัย พร้อมทั้งประเมินพัฒนาการของเด็กปฐมวัยอย่างสม่ำเสมอเพื่อนำผลที่ได้ไปปรับปรุงการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรนำรูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะด้านสังคมตามหลักไตรสิกขาไปทดลองใช้กับเด็กปฐมวัยในบริบทที่หลากหลายมากขึ้นและติดตามผลการใช้รูปแบบอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งเปรียบเทียบผลการจัดกิจกรรมกับรูปแบบการสอนอื่นๆ เพื่อให้ครูสามารถเลือกและปรับใช้รูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสมกับเด็กในแต่ละบริบท
2. ควรนำรูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะด้านสังคมตามหลักไตรสิกขาไปทดลองใช้ในบริบทที่หลากหลายและระยะเวลานานขึ้น เพื่อให้เห็นผลของรูปแบบได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กิตติพัฒน์ ศรีชัย. (2565). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาร่วมกับแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของความเป็นพลเมืองดี สำหรับนักเรียนประกาศนียบัตรวิชาชีพ. *วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต*, สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- จิรนนท์ วิโรจนพงศ์ และภาวิณี ศรีสุขวัฒนานันท์. (2566). การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาเพื่อพัฒนาความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยในห้องเรียนรวม กรณีศึกษา โรงเรียนอนุบาลบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์*, 8(2): 735-744.
- นภัสวรรณ สีดัว และคณะ. (2566). การพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตเด็กปฐมวัยในโรงเรียนเอกชน จังหวัดปทุมธานี. *วารสาร มจร การพัฒนาสังคม*, 8(1): 113 -125.
- พระชุตีเดช จิตตมโน และณฤมล จิตต์อารี. (2568). การพัฒนามนุษย์ตามหลักไตรสิกขา. *วารสารพุทธรัตโนบล*, 1(1): 1-13.
- พระมหาอุดร อุตโตโร (มากติ) และพระครูสิริภุญญินัทธน์ (ฐิตสัคโค ดิษสวรค์). (2567). การพัฒนาการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 7(1) : 353.
- พระราชบัญญัติการพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ. 2562. (2562, 30 เมษายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 136 ตอนที่ 56 ก, หน้า 7.
- ภริดา สีขาวและเกสร กอกอง. (2563). การศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหาการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุกของครูปฐมวัยสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1. *วารสารปรัชญาประชาคม*, 3(3): 178-192.
- วนิดา แพเพชรทอง. (2563). รูปแบบการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยตามหลักภavana 4 ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์*, 5(2): 657-670.
- วรรณนา นันทาเขียน. (2560). ทักษะชีวิตของเด็กปฐมวัย ในยุคประเทศไทย 4.0. *วารสารการศึกษาและการพัฒนาสังคม*, 13(1): 9.

สุทินันท์ พรหมสุทธิ. (2566). สภาพและปัญหาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี. *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต*, สาขาวิชาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย, บัณฑิตวิทยาลัย, คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.

สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา ปฏิบัติหน้าที่สำนักงานเลขาธิการสภานิติบัญญัติแห่งชาติ. (2560). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560*. กรุงเทพฯ: กลุ่มงานการพิมพ์ สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภาปฏิบัติหน้าที่สำนักงานเลขาธิการสภานิติบัญญัติแห่งชาติ.

ภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอท่าคันโท
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2

Situational Leadership of School Administrators in Tha Khantho District,
Kalasin Primary Educational Service Area Office 2

ทวี เหมโส*

Tawee Hemso

นักศึกษาลัทธิสุตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา วิทยาลัยพิจญ์บัณฑิต

Master of Education in Educational Administration,

Pitchayabundit College, Thailand

อำนวยการ มีราคา

Aumnuay Meerakar

อาจารย์ประจำคณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยพิจญ์บัณฑิต

Lecturer of Faculty of Education, Pitchayabundit College, Thailand

Corresponding author, e-mail: taweehemso69a@gmail.com*

วันที่รับบทความ (Received): 15 มกราคม 2569

วันที่แก้ไขบทความ (Revised): 8 กุมภาพันธ์ 2569

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted): 12 กุมภาพันธ์ 2569

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา และ 2) เปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาจำแนกตามตำแหน่ง วุฒิการศึกษา และประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จำนวน 136 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางเครซี่และมอร์แกน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสอบถามแบ่งเป็น 2 ตอน มีความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.831 สถิติที่ใช้ คือ จำนวนร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ข้อมูลทดสอบสมมติฐาน โดยใช้สถิติค่า (t-test) และใช้สถิติเอฟ (F-test)

ผลการวิจัยพบว่า 1. ภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอท่าคันโท สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านผู้นำขานความคิด รองลงมา คือ ด้านผู้นำบอกทุกอย่าง ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ด้านผู้นำมอบหมายงานให้ทำ 2. การวิเคราะห์เปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอท่าคันโท สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 จำแนกตามตำแหน่ง วุฒิการศึกษา และประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน โดยภาพรวมพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีตำแหน่ง วุฒิการศึกษา และประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอท่าคันโท สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์; ผู้บริหารสถานศึกษา; สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2

Abstract

The objectives of this study were: 1) to examine the situational leadership of school administrators, and 2) to compare the situational leadership of school administrators based on position, educational qualification, and work experience. The sample consisted of 136 school administrators and teachers, with the sample size determined using the Krejcie and Morgan table. The research instrument was a questionnaire divided into two parts, with a reliability coefficient of 0.831. The data were analyzed using frequency, percentage, mean, and standard deviation. Hypothesis testing was conducted using t-test and F-test statistics.

The research findings indicate that: 1. the situational leadership of school administrators in Tha Khantho District, under the Kalasin Primary Educational Service Area Office 2, overall, it is at a high level. When analyzed by aspect, the aspect with the highest average score was selling the vision, followed by telling everything. The aspect with the lowest average score was delegating tasks. 2. A comparative analysis of the situational leadership of school administrators in Tha Khantho District under the Kalasin Primary Educational Service Area Office 2, categorized by position, educational qualification, and work experience, revealed that, overall, school administrators and teachers with different positions, educational qualifications, and work experience had no significant differences in their opinions regarding the situational leadership of the school administrators in Tha Khantho District under the Kalasin Primary Educational Service Area Office 2. Overall, it is at a high level.

Keywords: Situational leadership; School administrators; Kalasin Educational Service Area Office 2

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 และ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 ได้กำหนดจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาไว้ว่าต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายจิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรมมีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข โดยให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไปไปยังคณะกรรมการและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรงทำให้ผู้บริหารโรงเรียนเกิดความคล่องตัวในการบริหารงาน และสามารถใช้อยุทธศาสตร์ของวิชาชีพบริหารนำมาใช้เพื่อจัดการศึกษาของโรงเรียนได้เต็มประสิทธิภาพมากขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2553)

ผลจากการกระจายอำนาจการบริหารงานและการจัดการศึกษาในสถานศึกษาทำให้ผู้เรียนและสถานศึกษาได้รับการพัฒนาไปสู่เป้าหมายสูงสุดที่ตั้งไว้ จะเห็นว่าสถานศึกษาที่มีการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนใหญ่เกิดจากการที่ผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำที่ดี จึงสามารถนำพาสถานศึกษาให้ประสบความสำเร็จ เพราะภาวะผู้นำที่ดีนั้นจะสามารถโน้มน้าวผู้ใต้บังคับบัญชาในสถานศึกษาให้สมัครใจร่วมกันปฏิบัติงาน งานที่เกิดจากการร่วมแรงร่วมใจจะสำเร็จบรรลุตามวัตถุประสงค์ และตามเป้าหมายสูงสุด แต่ถ้าหากผู้บริหารสถานศึกษาขาดภาวะผู้นำหรือมีภาวะผู้นำแต่นำมาใช้ในทางที่ไม่เหมาะสมอาจส่งผลให้

การปฏิบัติงานของผู้ใต้บังคับบัญชาขาดความสำเร็จและเกิดประสิทธิผลเพียงเล็กน้อย (สมคะเน ไตรวัฒนา, 2556)

ภาวะผู้นำขึ้นอยู่กับพฤติกรรมในการทำงาน และการแสดงออกของบุคคลในสังคม ผู้นำจะต้องเตรียมการในทุกสถานการณ์ และพิจารณาระดับวุฒิภาวะต่อผู้ตาม พฤติกรรมการทำงานจะเป็นการประเมินบทบาทของผู้นำในการนัดหมาย เพื่อชี้แจงหน้าที่และความรับผิดชอบของบุคคลหรือกลุ่ม ซึ่งมีรูปแบบการนำ 4 รูปแบบ คือ แบบสั่งการ (Telling: S1) แบบขายความคิด (Selling: S2) แบบมีส่วนร่วม (Participating: S3) และแบบมอบหมายงาน (Delegating: S4) ซึ่งเหมาะสำหรับภาวะผู้นำที่จำเป็นสำหรับสถานศึกษาในปัจจุบันที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและช่วยพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาให้เป็นไปตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษาและมีความเป็นสากลเหมาะสมกับยุคโลกาภิวัตน์ (ณิรดา เวชญาลักษณ์, 2560) ภาวะผู้นำ คือ บุคคลที่ได้รับการยอมรับและยกย่องจากบุคคลอื่น ซึ่งได้รับการแต่งตั้งขึ้นมา หรือได้รับการยกย่องให้เป็นหัวหน้าในการดำเนินงานต่างๆ ต้องอาศัยบุคคลที่เป็นผู้นำ และมีความเป็นผู้นำชักจูงและนำพาบุคคลอื่นให้ร่วมปฏิบัติงานจนบรรลุตามเป้าหมายขององค์กร (อำนาจ มีราคา, 2566)

ภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์เป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างยิ่งต่อประสิทธิผลของโรงเรียน เพราะผู้นำเป็นบุคคลที่เอื้อต่อการปฏิบัติงาน สามารถช่วยเหลือผู้ใต้บังคับบัญชาให้เดินไปตามวิถีทางเพื่อไปสู่เป้าหมาย โดยผู้นำเลือกใช้พฤติกรรมที่เห็นว่าเหมาะสมที่สุดกับความต้องการของผู้ใต้บังคับบัญชา และสถานการณ์การทำงานของผู้ใต้บังคับบัญชาซึ่งผู้นำจะเลือกใช้แบบภาวะผู้นำที่เหมาะสมที่สามารถเพิ่มความคาดหวังในความสำเร็จ 3 แก่ผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยดีบรรลุวัตถุประสงค์ซึ่งเป็นไปตามทฤษฎีภาวะผู้นำวิถีทางเป้าหมาย (วิโรจน์ สารรัตน์, 2557)

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยในฐานะเป็นครูผู้สอนในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 สนใจศึกษาภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์ และผลที่ได้จากการศึกษาจะนำไปใช้เป็นแนวทางสำหรับผู้บริหารโรงเรียนในการปรับปรุงพัฒนาตนเองให้มีภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษาภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา ในอำเภอท่าคันโท สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2
2. เปรียบเทียบผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีตำแหน่งวุฒิการศึกษา และประสบการณ์ในการปฏิบัติงานแตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา ในอำเภอท่าคันโท สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2

ระเบียบวิธีวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในอำเภอท่าคันโท สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 จำนวนทั้งหมด 206 คน โดยเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 25 คน และครูผู้สอน จำนวน 181 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2, 2567)

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 22567 โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางของ Krejcie and Mogan

(อ้างอิงใน พิสนุ พองศรี, 2553) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 136 คน กำหนดสัดส่วนตามขนาดของสถานศึกษา จากนั้นทำการสุ่มอย่างง่ายโดยวิธีจับฉลาก

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม แบ่งเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบสำรวจรายการ (Check-List) ได้แก่ ตำแหน่งวุฒิการศึกษา และประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ในอำเภอท่าคันโท สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ตามทฤษฎีภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ 1) ผู้นำบอกทุกอย่าง 2) ผู้นำขายความคิด 3) ผู้นำเน้นการทำงานแบบมีส่วนร่วม 4) ผู้นำมอบหมายงานให้ทำ

แบบสอบถามความคิดเห็นมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) โดยกำหนดเกณฑ์ในการให้ค่าคะแนนเป็น 5 ระดับ ตามแบบของลิเคิร์ต (Likert's Scale) (Likert, 1970; อ้างอิงใน บุญชม ศรีสะอาด, 2553) ดังนี้

5 หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์	อยู่ในระดับมากที่สุด
4 หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์	อยู่ในระดับมาก
3 หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์	อยู่ในระดับปานกลาง
2 หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์	อยู่ในระดับน้อย
1 หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์	อยู่ในระดับน้อยที่สุด

3. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ ได้แก่ นำแบบสอบถามที่สร้างให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความถูกต้อง และความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content validity) แล้วคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถาม (IOC) โดยเลือกข้อที่มีค่าดัชนีสอดคล้องตั้งแต่ 0.67 ขึ้นไป (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) มาใช้เป็นคำถามในแบบสอบถาม นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขไปทดลองใช้ (Try-out) กับผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่กาฬสินธุ์ เขต 1 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 ฉบับ หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามโดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค โดยกำหนดค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม เท่ากับ 0.75 ขึ้นไป (Cronbach, 1980) และได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับของแบบสอบถาม เท่ากับ .969

สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ 1) สถิติทดสอบ t-test แบบ Independent Samples 2) สถิติทดสอบ F-test แบบ One-way ANOVA กรณีพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทดสอบรายคู่โดยใช้วิธีการทดสอบตามวิธีเชฟเฟ (Scheffe's Method) เนื่องจากสามารถใช้กับ กลุ่มตัวอย่างที่เท่ากันหรือต่างกัน

สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัย เรื่อง ภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอท่าคันโท สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 สามารถนำมาอภิปรายผล ได้ดังนี้

1. ภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอท่าคันโท สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านที่มี

ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านผู้นำขายความคิด รองลงมา คือ ด้านผู้นำบอกทุกอย่าง ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ด้านผู้นำมอบหมายงานให้ทำ ดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอท่าคันโท สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 โดยรวม

ภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาใน อำเภอท่าคันโท สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2	ผลการวิเคราะห์		
	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
1. ด้านผู้นำบอกทุกอย่าง	3.99	0.71	มาก
2. ด้านผู้นำขายความคิด	4.17	0.59	มาก
3. ด้านผู้นำเน้นการทำงานแบบมีส่วนร่วม	3.97	0.68	มาก
4. ด้านผู้นำมอบหมายงานให้ทำ	3.70	0.56	มาก
รวม	3.96	0.46	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่าภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอท่าคันโท สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.96$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านผู้นำขายความคิด ($\bar{x} = 4.17$) รองลงมา คือ ด้านผู้นำบอกทุกอย่าง ($\bar{x} = 3.99$) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ด้านผู้นำมอบหมายงานให้ทำ ($\bar{x} = 3.70$)

2. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอท่าคันโท สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวของภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์ของผู้บริหาร สถานศึกษาในอำเภอท่าคันโท สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 จำแนกตามประสบการณ์ในการปฏิบัติงานโดยภาพรวมและรายด้าน

ตัวแปร	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig
1. ด้านผู้นำบอกทุกอย่าง	ระหว่างกลุ่ม	2.080	2	1.040	2.123	0.124
	ภายในกลุ่ม	65.135	133	0.490		
	รวม	67.215	135			
2. ด้านผู้นำขายความคิด	ระหว่างกลุ่ม	0.805	2	0.403	1.166	0.315
	ภายในกลุ่ม	45.914	133	0.345		
	รวม	46.719	135			
3. ด้านผู้นำเน้นการทำงานแบบมีส่วนร่วม	ระหว่างกลุ่ม	1.242	2	0.621	1.337	0.266
	ภายในกลุ่ม	61.770	133	0.464		
	รวม	63.011	135			
4. ด้านผู้นำมอบหมายงานให้ทำ	ระหว่างกลุ่ม	1.172	2	0.586	1.921	0.150
	ภายในกลุ่ม	40.557	133	0.305		

	รวม	41.729	135			
โดยภาพรวม	ระหว่างกลุ่ม	0.435	2	0.217	1.028	0.361
	ภายในกลุ่ม	28.143	133	0.212		
	รวม	28.578	135			

* แทน ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

จากตารางที่ 2 พบว่า การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวของภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอท่าคันโท สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 จำแนกตามประสบการณ์ในการปฏิบัติงานโดยภาพรวม พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอท่าคันโท สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ไม่แตกต่างกันและเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านก็ไม่แตกต่างกัน

การอภิปรายผลวิจัย

จากผลการวิจัย สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอท่าคันโท สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านผู้นำขยความคิด รองลงมา คือ ด้านผู้นำบอกทุกอย่าง ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ด้านผู้นำมอบหมายงานให้ทำ ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารในพื้นที่ดังกล่าวมีความสามารถในการเลือกใช้วิธีการนำที่เหมาะสม ไม่ว่าจะเป็นการสั่งการ การชี้แนะ การมีส่วนร่วม หรือการมอบหมายงาน ทั้งนี้ สาเหตุหนึ่งอาจมาจากประสบการณ์ที่สั่งสมมาอย่างยาวนาน ทำให้ผู้บริหารมีความชำนาญในการวิเคราะห์ปัญหาและสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายในสถานศึกษาได้อย่างแม่นยำ นอกจากนี้ ผู้บริหารจำนวนไม่น้อยให้ความสำคัญกับการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ด้วยการเข้าร่วมอบรม ศึกษาดูงาน หรือแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเครือข่ายวิชาชีพ ซึ่งส่งผลให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์มากขึ้น และสามารถนำมาปรับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งผู้บริหารในพื้นที่ยังมีความสัมพันธ์ที่ดีกับครูและบุคลากรทางการศึกษา การสื่อสารที่เปิดกว้างและการให้ความสำคัญกับการทำงานร่วมกัน ทำให้บรรยากาศภายในโรงเรียนเอื้อต่อการนำรูปแบบภาวะผู้นำที่ยืดหยุ่นและเหมาะสมตามบริบทของแต่ละงานสภาพแวดล้อมและนโยบายของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาก็มีส่วนสำคัญในการส่งเสริมศักยภาพผู้บริหาร ไม่จะเป็นการสนับสนุนด้านการพัฒนาวิชาชีพ การให้คำปรึกษา หรือการสร้างระบบติดตามที่เป็นรูปธรรม ส่งผลให้ผู้บริหารมีความพร้อมในการปรับตัวและบริหารงานตามสถานการณ์จริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น การที่ภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอท่าคันโทอยู่ในระดับมาก จึงเป็นผลสะท้อนของการพัฒนาทั้งในด้านบุคคล สภาพแวดล้อม และนโยบายที่สอดคล้องกันอย่างลงตัว ทำให้การบริหารจัดการศึกษาเป็นไปอย่างราบรื่นและเกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนในพื้นที่โดยรวมสอดคล้องกับแนวคิดภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์ของ Hersey และ Blanchard (2013) ซึ่งได้อธิบายไว้ว่าผู้นำที่มีประสิทธิภาพต้องสามารถปรับเปลี่ยนรูปแบบการนำให้เหมาะสมกับสถานการณ์ รวมทั้งคำนึงถึงระดับความพร้อมของผู้ตามทั้งด้านความสามารถและความตั้งใจในการปฏิบัติงาน แนวคิดนี้เน้นว่าการใช้รูปแบบภาวะผู้นำเพียงแบบใดแบบหนึ่งตายตัวไม่สามารถตอบสนองต่อความซับซ้อนของสถานการณ์จริงได้ ผู้นำจึงจำเป็นต้องยืดหยุ่น เลือกใช้สไตล์ที่

เหมาะสม ได้แก่ การสั่งการ การชี้แนะ การมีส่วนร่วม และการมอบหมายงานตามความเหมาะสมของแต่ละบริบทผู้บริหารสถานศึกษาในพื้นที่ดังกล่าวมีคุณลักษณะสอดคล้องกับแนวคิดนี้อย่างชัดเจน เนื่องจากสามารถปรับวิธีการบริหารให้เหมาะกับบุคลากรแต่ละคนและสถานการณ์ที่แตกต่างกันในโรงเรียน ไม่ว่าจะเป็นสถานการณ์ที่ต้องการความเด็ดขาด การให้คำแนะนำอย่างใกล้ชิด สอดคล้องกับงานวิจัยของ อัครวิน สุขประเสริฐ และฐิติพัฒน์ หิรัญนิธารัง (2567) วิจัยเรื่องภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในสำนักงานเขตสายไหม กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่าภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในสำนักงานเขตสายไหมกรุงเทพมหานคร โดยรวมมีความสำคัญอยู่ในระดับมากทุกปัจจัย โดยเรียงอันดับจากมากไปหาน้อย คือ ผู้นำแบบขายความคิด ผู้นำมอบหมายงานให้ทำ ผู้นำเน้นการทำงานแบบมีส่วนร่วม และอันดับสุดท้าย คือ ผู้นำแบบบอกทุกอย่าง

1.1 ด้านผู้นำบอกทุกอย่าง โดยรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ผู้บริหารมักเป็นผู้ตัดสินใจหลักในทุกเรื่องที่เกี่ยวข้องกับงานของโรงเรียนรองลงมา คือ ผู้บริหารคาดหวังให้บุคลากรปฏิบัติตามคำสั่งอย่างเคร่งครัดส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ผู้บริหารให้คำสั่งที่ชัดเจนและติดตามผลการปฏิบัติงานอย่างใกล้ชิด ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า ลักษณะงานด้านการบริหารสถานศึกษาที่ต้องการความชัดเจนและความถูกต้องสูง ผู้บริหารจำเป็นต้องอธิบายขั้นตอนวิธีปฏิบัติ และความคาดหวังอย่างละเอียดเพื่อให้ครูและบุคลากรสามารถดำเนินงานได้ตรงตามนโยบายของต้นสังกัด นอกจากนี้ วัฒนธรรมองค์กรในพื้นที่ซึ่งคุ้นเคยกับสไตล์การบริหารแบบสั่งการ อาจทำให้บุคลากรคาดหวังการชี้แนะแบบชัดเจนจากผู้บริหารจึงยอมรับรูปแบบดังกล่าวเป็นเรื่องปกติ การใช้การบอกทุกอย่างยังช่วยลดความคลาดเคลื่อนในการปฏิบัติงาน โดยเฉพาะงานที่ต้องมีมาตรฐานสูงและเกี่ยวข้องกับการประเมินต่างๆ ทำให้ผู้บริหารต้องสื่อสารแบบกำหนดขั้นตอนเพื่อป้องกันความผิดพลาด อีกทั้งในบางสถานศึกษายังมีครูใหม่หรือผู้ที่มีประสบการณ์น้อย ซึ่งจำเป็นต้องได้รับคำแนะนำอย่างละเอียดเพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมั่นใจ ผู้บริหารที่มีบุคลิกมุ่งมั่นงานและระเบียบวินัยจึงมักเลือกใช้วิธีการบอกทุกอย่างในการดำเนินงาน โดยทั้งหมดนี้ส่งผลให้คะแนนภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์ด้านดังกล่าวอยู่ในระดับมากอย่างชัดเจนสอดคล้องกับ แนวคิดภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์ของ Hersey และ Blanchard (1988) ซึ่งเสนอว่า ผู้นำควรปรับสไตล์ให้เหมาะสมกับระดับความพร้อมของผู้ตาม โดยสไตล์ “บอกทุกอย่าง” (Telling Style) หรือผู้นำแบบสั่งการ (Directive Leadership) เป็นรูปแบบที่ผู้นำให้คำสั่งอย่างชัดเจน กำหนดขั้นตอนการทำงาน และควบคุมการปฏิบัติงานอย่างใกล้ชิด เหมาะสำหรับสถานการณ์ที่ผู้ตามยังมีความสามารถหรือประสบการณ์ไม่มากพอ และต้องการคำแนะนำโดยตรง การที่คะแนนด้านนี้อยู่ในระดับมากจึงอาจสะท้อนว่าบริบทของโรงเรียนต้องการความชัดเจน มีระบบกำกับดูแลที่เข้มงวด และกระบวนการปฏิบัติงานต้องเป็นไปอย่างถูกต้องตามนโยบาย สอดคล้องกับงานวิจัยของ จิราพร โชติพานิช และจรัส อติวิทยากรณ์ (2567) วิจัยเรื่องภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนพื้นที่เกาะ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล ผลการวิจัยพบว่า ด้านผู้นำแบบชี้แนะ ตามความคิดเห็นของครูโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

1.2 ด้านผู้นำขายความคิด โดยรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ผู้บริหารเปิดโอกาสให้บุคลากรซักถามหรือแสดงความคิดเห็นก่อนตัดสินใจดำเนินงานรองลงมา คือ ผู้บริหารใช้การสื่อสารและการโน้มน้าวเพื่อสร้างความเข้าใจและความร่วมมือในทีมงาน ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ผู้บริหารแสดงความกระตือรือร้นและเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติงาน เพื่อให้บุคลากรคล้อยตามที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารมีความสามารถในการสื่อสารและโน้มน้าวใจ ทำให้สามารถถ่ายทอดวิสัยทัศน์และแนวคิดต่างๆ ให้บุคลากรในสถานศึกษาเข้าใจได้อย่างชัดเจน บุคลากรจึง

เกิดความเชื่อมั่นและยอมรับแนวคิดดังกล่าวผู้บริหารสามารถสร้างแรงจูงใจให้ครูและบุคลากรเกิดความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงานและมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามนโยบายของโรงเรียน อีกทั้งยังแสดงความเชื่อมั่นในตนเองและวิสัยทัศน์ของตน ทำให้บุคลากรเห็นความสำคัญของแนวคิดเหล่านั้นและพร้อมที่จะสนับสนุนผู้บริหารยังมีความสามารถในการปรับตัวตามสถานการณ์ สามารถเลือกใช้สไตล์การนำที่เหมาะสมกับบริบทและบุคลากรได้อย่างยืดหยุ่น อีกทั้งประสบการณ์และการอบรมด้านการบริหารศึกษาก็ช่วยเสริมให้ผู้บริหารนำความรู้และทักษะมาประยุกต์ใช้ในการโน้มน้าวบุคลากรได้อย่างมีประสิทธิภาพด้วยเหตุผลเหล่านี้ จึงทำให้ภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์ด้านผู้นำขายความคิดของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอท่าคันโทอยู่ในระดับมาก ซึ่งสะท้อนถึงความสามารถของผู้บริหารในการสร้างความเข้าใจและความร่วมมือจากบุคลากร เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาสถานศึกษาไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้สอดคล้องกับแนวคิดของ Hersey และ Blanchard (1988) ที่กล่าวว่า ผู้นำเชิงสถานการณ์เป็นผู้นำที่สามารถปรับสไตล์การบริหารให้เหมาะสมกับระดับความสามารถและความมุ่งมั่นของผู้ตาม และในกรณีของสไตล์ “ขายความคิด” (Selling) หมายถึง การที่ผู้นำให้ทั้งคำสั่งและการสนับสนุนควบคู่กันไป พร้อมกับอธิบายเหตุผล และโน้มน้าวผู้ตามให้เข้าใจ และยอมรับแนวคิด ซึ่งจะช่วยสร้างความร่วมมือและความเข้าใจร่วมกันภายในองค์กรผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอท่าคันโท มีความสามารถในการสื่อสารและโน้มน้าวใจ บุคลากรสามารถเข้าใจวิสัยทัศน์และแนวคิดต่างๆ ของผู้บริหารได้อย่างชัดเจน ทำให้เกิดความเชื่อมั่นและความยอมรับในแนวทางการพัฒนาสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับหลักการที่ Northouse (2021) กล่าวถึงว่าผู้นำที่มีประสิทธิภาพต้องสามารถชี้แจงแนวคิดและเหตุผลของตนอย่างชัดเจน พร้อมทั้งสร้างแรงจูงใจให้ผู้ตามมีความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงาน

2. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอท่าคันโท สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 จำแนกตามตำแหน่งวุฒิการศึกษา และประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน โดยภาพรวม พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีตำแหน่งวุฒิการศึกษา และประสบการณ์ในการปฏิบัติงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอท่าคันโท สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ไม่แตกต่างกัน ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอท่าคันโทมีความเป็นเอกภาพในการบริหารและดำเนินงานอย่างชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นการวางแผนงาน การมอบหมายหน้าที่ การสร้างแรงจูงใจ หรือการติดตามผลการปฏิบัติงานของบุคลากร ผู้บริหารสามารถถ่ายทอดวิสัยทัศน์และแนวคิดเชิงนโยบายให้บุคลากรเข้าใจได้อย่างชัดเจน ส่งผลให้ครูผู้สอนทุกระดับมีแนวทางการรับรู้และการประเมินภาวะผู้นำของผู้บริหารในทิศทางเดียวกัน ทั้งนี้ การสื่อสารที่ชัดเจนและต่อเนื่องยังช่วยลดความแตกต่างในการรับรู้ของบุคลากรที่มีตำแหน่ง วุฒิการศึกษา หรือประสบการณ์แตกต่างกันได้การบริหารงานของผู้บริหารเน้น ความโปร่งใสและการสร้างความร่วมมือ ผู้บริหารเปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจหรือแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาสถานศึกษา ทำให้ครูทุกคนรู้สึกมีส่วนร่วมและสามารถประเมินภาวะผู้นำของผู้บริหารจากประสบการณ์ตรงของตนเองได้อย่างเท่าเทียมกัน นอกจากนี้ ผู้บริหารยังสามารถปรับสไตล์การนำให้เหมาะสมกับบุคลากรแต่ละคนได้อย่างเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Hersey และ Blanchard (1988) ที่ระบุว่า ผู้นำเชิงสถานการณ์ควรปรับวิธีการนำให้เหมาะสมกับ ระดับความสามารถและความมุ่งมั่นของผู้ตาม โดยสไตล์การนำสามารถแบ่งเป็นการมอบหมายงาน (Delegating), การสนับสนุน (Supporting), การขายความคิด (Selling) และการชี้แนะ (Telling) การที่ผู้บริหารสามารถเลือกใช้สไตล์อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์และบุคลากร ทำให้ครูสามารถรับรู้ภาวะผู้นำได้อย่างชัดเจนและมีความสอดคล้องกันที่ความคิดเห็นของครูและผู้บริหารไม่

แตกต่างกันยังอาจเกิดจาก ประสพการณ์การทำงานร่วมกันเป็นเวลานาน ครูผู้สอนและผู้บริหารมีโอกาสทำงานร่วมกันในการวางแผนจัดการเรียนการสอน การพัฒนาหลักสูตร และกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง ทำให้ทุกคนมี ประสพการณ์ร่วมในการสังเกตและรับรู้พฤติกรรมการนำของผู้บริหาร ซึ่งทำให้มุมมองต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารเกิดความสอดคล้องกันไม่ว่าจะมีตำแหน่ง วุฒิการศึกษา หรือประสพการณ์ในการปฏิบัติงานแตกต่างกันการประเมินภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์ยังสะท้อนถึง ความสามารถของผู้บริหารในการสร้างแรงจูงใจและความเชื่อมั่นในองค์กร ผู้บริหารสามารถชี้แจงเหตุผลและสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการตัดสินใจต่างๆ ได้อย่างชัดเจน ทำให้บุคลากรทุกคนรับรู้และเห็นคุณค่าในการปฏิบัติงานร่วมกันได้อย่างเท่าเทียม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Northouse (2021) ที่กล่าวว่า ผู้นำที่มีประสิทธิภาพต้องสามารถสร้างความเข้าใจและแรงจูงใจให้ผู้ตามทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น ผลการศึกษาในภาพรวมสามารถสรุปได้ว่า ความเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอนที่ไม่แตกต่างกันเกิดจากความเป็นเอกภาพในการบริหาร ความชัดเจนและต่อเนื่องในการสื่อสาร การสร้างความร่วมมือ การปรับสไตล์การนำให้เหมาะสมกับบุคลากร และการสร้างแรงจูงใจและความเชื่อมั่นในองค์กร ซึ่งทำให้ผู้ปฏิบัติงานทุกระดับสามารถรับรู้และประเมินภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์ในทิศทางเดียวกันสอดคล้องกับงานวิจัยของอัศวิน สุขประเสริฐ และฐิติพัฒน์ หิรัญนิธารัง (2567) วิจัยเรื่องภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในสำนักงานเขตสายไหม กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในสำนักงานเขตสายไหม กรุงเทพมหานคร จำแนกตามวุฒิการศึกษาและประสพการณ์ในการทำงานพบว่า ไม่แตกต่าง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลการศึกษาวิจัย พบว่า ภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์ของผู้บริหารโดยรวมอยู่ในระดับมาก แต่ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ผู้นำมอบหมายงานให้ทำ ซึ่งสะท้อนว่าผู้บริหารอาจยังไม่ค่อยถนัดในการมอบหมายงานหรือจัดการงานให้บุคลากรได้อย่างเหมาะสม ดังนั้นแนวทางการดำเนินการเพื่อพัฒนาด้านนี้มีดังนี้

1.1 เสริมสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการมอบหมายงานที่มีประสิทธิภาพ จัดการอบรมหรือเวิร์กช็อปเรื่องหลักการมอบหมายงาน เช่น การเลือกงานที่เหมาะสมกับบุคลากร, การกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน, การให้คำแนะนำและทรัพยากรที่เพียงพอ ให้ผู้บริหารเข้าใจความแตกต่างระหว่างการมอบหมายงานกับการทำงานแทน หรือการควบคุมงานมากเกินไป

1.2 ฝึกทักษะการประเมินศักยภาพของบุคลากร ใช้เครื่องมือหรือแบบประเมินเพื่อเข้าใจความสามารถ จุดแข็ง และจุดที่ต้องพัฒนาในแต่ละบุคคล นำผลการประเมินมาช่วยในการมอบหมายงานที่เหมาะสมและท้าทาย แต่ไม่เกินความสามารถ

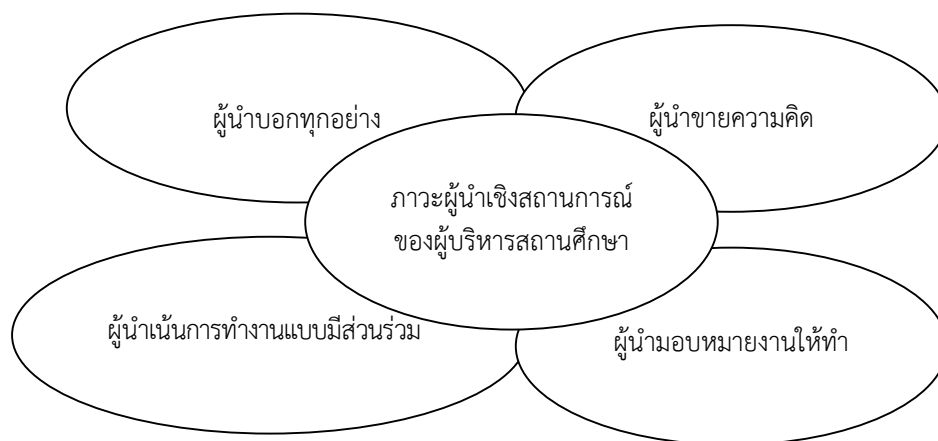
1.3 สร้างแนวทางการติดตามและให้ข้อเสนอแนะอย่างเป็นระบบ กำหนดจุดตรวจสอบความคืบหน้าเป็นระยะ เพื่อให้ผู้บริหารสามารถให้คำแนะนำหรือปรับปรุงงานได้ทันเวลา ส่งเสริมการให้ฟีดแบ็กเชิงบวกและสร้างสรรค์ เพื่อกระตุ้นการเรียนรู้และความรับผิดชอบของบุคลากร

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ในอำเภอท่าคันโท สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2

2.2 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก และขนาดใหญ่ในอำเภอท่าคันโท สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาได้องค์ความรู้ใหม่ คือ ด้านการขายความคิดเป็นการที่ผู้นำให้ทั้งคำสั่ง และการสนับสนุนควบคู่กันไป และโน้มน้าวผู้ตามให้เข้าใจ และยอมรับแนวคิด ช่วยสร้างความร่วมมือและความเข้าใจในองค์การทำงานแบบมีส่วนร่วมกัน มอบหมายงานเพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อองค์กรให้เกิดการพัฒนาไปในทางที่ดี

บรรณานุกรม

- จิราพร โชติพานิช และจรัส อติวิทยากรณ์. (2567). ภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนพื้นที่เกาะ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษาสกล. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ณิรดา เวชญาติลักษณ์. (2560). ภาวะผู้นำทางการบริหาร. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาสน.
- พิสนุ พงศรี. (2553). เทคนิควิธีประเมินโครงการ. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: บริษัทด้านสุทธาการพิมพ์ จำกัด.
- วิโรจน์ สารรัตน์. (2557). ภาวะผู้นำ: ทฤษฎีและนวัตกรรมการร่วมสมัยปัจจุบัน. กรุงเทพฯ: ทิพย์วิสุทธิ.
- สมคะเน โตวัฒนา. (2556). พฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาตามมาตรฐานวิชาชีพสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานีเขต 2. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2. (2567) รายงานผลการดำเนินการตามแผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567. กาฬสินธุ์: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2.

- อัศวิน สุขประเสริฐ และฐิติพัฒน์ หิรัญนิธารง. (2567). ภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในสำนักงานเขตสายไหม กรุงเทพมหานคร. *Lanna Academic Journal of Social Science*, 1(3), 16–29.
- อำนาจ มีราคา. (2566). *การบริหารจัดการศึกษาสู่ความเป็นเลิศ*. สกลนคร: สำนักพิมพ์ หจก.สมศักดิ์การพิมพ์ กรุ๊ป.
- Cronbach, L.J. (1984). *Toward Reform of Program Evaluation*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Hersey, P., & Blanchard, K. (1988). *Management of organizational behavior utilizing human resources*. 4 th ed.. Keepland, New Jersey: Perntice-Hall.
- Hersey, P., Blanchard, K.H., & Johnson, D. E. (2013). *Management of Organizational Behavior: Leading Human Resources* (10th ed.). Pearson.
- Hersey, P., & Blanchard, K.H. (1982). *Management of Organizational Behavior: Utilizing Human Resources*. 4th ed. Prentice-Hall.
- Krejcie, R.V., & D.W. Morgan. (1970). *Determining Sample Size for Research Activities*. Educational and Psychological Measurement, 30(3): 607 – 610
- Likert, Rensis. (1970). *The Method of Constructing and Attitude Scale*. In Reading in Fishbein.
- Northouse, P.G.(2004). *Leadership: Theory and Practice*. 3 ed. California: Sage.
- Northouse, P.G. (2021). *Leadership: Theory and Practice*. 9th ed. Sage Publications.

การบริหารหลักสูตรเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยตามหลักภาวนา 4 ของสถานศึกษาในศูนย์
เครือข่ายการศึกษาที่ 2 จตุภูมิทุ่งสง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
นครศรีธรรมราช เขต 2

Curriculum Management for Early Childhood Development based on
Bhavana IV of Schools in Educational Network Center 2 Chatuphumi
Thung Song under Nakhon Si Thammarat Primary Educational
Service Office 2

ณัฐธิดา อินทร์ชัย*

Nattanicha Inchai

บุญเลิศ วีระพรกานต์

Boonlert Weeraponkan

พระครูเขมธรรมโมหิต

Phrakhrukemthammakosit

สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

Department of Buddhist Educational Administration, Faculty of Education,

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Si Thammarat Campus

Corresponding author, e-mail: nattanichainchai@gmail.com*

วันที่รับบทความ (Received): 2 กุมภาพันธ์ 2569

วันที่แก้ไขบทความ (Revised): 16 กุมภาพันธ์ 2569

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted): 20 กุมภาพันธ์ 2569

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการบริหารหลักสูตรเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัย 2) ศึกษาแนวทางการบริหารหลักสูตรเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยตามหลักภาวนา 4 3) นำเสนอและประเมินแนวทางการบริหารหลักสูตรเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยตามหลักภาวนา 4 ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีขั้นตอนการศึกษาสภาพ ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 18 คน ขั้นตอนการศึกษาแนวทาง ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 5 รูป/คน และขั้นตอนการนำเสนอและประเมินแนวทาง ใช้การประชุมสนทนากลุ่มจากผู้ทรงคุณวุฒิ 7 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์แบบอุปนัย

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการบริหารหลักสูตรเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยมีปัญหาเกี่ยวกับการขาดความรู้ และความเข้าใจเชิงลึกของบุคลากรทางการศึกษาในการพัฒนาและปรับเปลี่ยนนโยบายที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ รวมทั้งข้อจำกัดด้านทรัพยากรและระบบการประเมินที่ไม่เป็นเอกภาพ ส่งผลให้การดำเนินงานด้านการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา การจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ การจัดประสบการณ์ การจัดสภาพแวดล้อม สื่อและแหล่งเรียนรู้ และการประเมินพัฒนาการ ยังไม่บรรลุเป้าหมายอย่างเต็มที่ 2) แนวทางการบริหารหลักสูตรเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยตามหลักภาวนา 4 ประกอบด้วย ด้านการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย ด้านการจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ ด้านการจัดประสบการณ์ ด้านการจัด

สภาพแวดล้อม สื่อ และแหล่งเรียนรู้ และด้านการประเมินพัฒนาการ โดยได้บูรณาการกับหลักภavana 4 และกำหนดขั้นตอนการดำเนินการ ได้แก่ การวางแผน การดำเนินการ การติดตามและประเมินผล และการพัฒนาปรับปรุง 3) ผลการนำเสนอและประเมินแนวทางการบริหารหลักสูตรเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยตามหลักภavana 4 พบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นเป็นเอกฉันท์ว่า มีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ และเป็นประโยชน์ โดยทุกองค์ประกอบสามารถนำไปใช้ได้จริงทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ ด้านการจัดประสบการณ์ ด้านการจัดสภาพแวดล้อม สื่อ และแหล่งเรียนรู้ และด้านการประเมินพัฒนาการ

คำสำคัญ: การบริหารหลักสูตร; พัฒนาการเด็กปฐมวัย; หลักภavana 4

Abstract

The objectives of this research were: (1) to examine the current conditions of curriculum management for early childhood development, (2) to investigate the guidelines for curriculum management for early childhood development based on Bhavana IV, and (3) to present and evaluate the proposed guidelines for curriculum management for early childhood development based on Bhavana IV. A qualitative research methodology was employed. The study of the current conditions was conducted through in-depth interviews with 18 key informants. The investigation of the guidelines was carried out through in-depth interviews with 5 key informants. The presentation and evaluation of the proposed guidelines were conducted through a focus group discussion with 7 experts. Data were analyzed using inductive analysis.

The findings were as follows: (1) the current conditions of curriculum management for early childhood development were characterized by several challenges, including insufficient knowledge and understanding among educational personnel, frequent policy changes, limited resources, and the absence of a unified assessment system. These limitations adversely affected multiple components of curriculum management namely school curriculum development, experience plan development, experience implementation, environment, media, and learning resource management, and developmental assessment resulting in outcomes that did not fully achieve the intended objectives. (2) The guidelines for curriculum management for early childhood development based on Bhavana IV comprised five essential components: school curriculum development, experience plan development, experience implementation, environment, media, and learning resource management, and developmental assessment. These components were integrated with the principles of Bhavana IV and were operationalized through four procedural steps: planning, implementation, monitoring and evaluation, and continuous improvement. (3) The expert evaluation of the proposed guidelines demonstrated unanimous agreement that the guidelines were appropriate, feasible, and beneficial. All components were considered practically applicable. The guidelines consisted of five components: experience planning, experience organization, learning environment, media and learning resources, and early childhood developmental assessment.

Keywords: Curriculum Management, Early Childhood Development, Bhavana IV

บทนำ

การศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาเยาวชนของชาติให้มีความสมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ที่สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างปกติสุข ตลอดจนสร้างความเจริญมั่นคงให้แก่ประเทศ โลกยุคปัจจุบันเป็นยุคโลกาภิวัตน์ที่มีความเจริญก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จึงจำเป็นที่แต่ละประเทศต้องเรียนรู้ปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา ซึ่งปัจจัยที่สำคัญสามารถเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงและความท้าทายดังกล่าว ได้แก่ คุณภาพของคน การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนให้มีคุณภาพจึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่งที่การศึกษาต้องมีคุณภาพ เพื่อให้ศักยภาพของผู้เรียนได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่ เป็นคนที่รู้จักคิดวิเคราะห์ รู้จักแก้ปัญหา มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักเรียนรู้ด้วยตนเอง มีคุณธรรม จริยธรรม รู้จักพึ่งตนเอง สามารถปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข การจัดการศึกษาจึงต้องมีการปรับและเปลี่ยนให้ทันต่อความก้าวหน้าของสังคม เศรษฐกิจ เทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560: 8)

หลักสูตรมีความสำคัญยิ่งในการพัฒนาการศึกษาซึ่งเป็นรากฐานที่สำคัญของการพัฒนาและเป็นกลไกหลักในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อให้มีความรู้และทักษะในด้านต่างๆ อย่างเท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม หลักสูตรเป็นเข็มทิศซึ่งเปรียบเสมือนหัวใจของการศึกษาที่ผู้บริหารการศึกษาต้องคำนึงถึง การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ควรเริ่มต้นตั้งแต่ปฐมวัย การพัฒนาเด็กปฐมวัยนั้นเป็นจังหวะทองของการสร้างเสริมพัฒนาการเพื่อเป็นรากฐานของการดำเนินชีวิต การจัดการศึกษาปฐมวัยจึงเป็นการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึง 6 ปีบริบูรณ์อย่างเป็นองค์รวมบนพื้นฐานการอบรมเลี้ยงดูและการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่สนองต่อธรรมชาติ โดยพัฒนาการตามวัยของเด็กแต่ละคนให้เต็มตามศักยภาพภายใต้บริบทสังคมและวัฒนธรรมที่เด็กอาศัยอยู่ด้วยความรัก ความเอื้ออาทร และความเข้าใจของทุกคน เพื่อสร้างรากฐานคุณภาพชีวิตให้เด็กพัฒนาไปสู่มนุษย์ที่สมบูรณ์ เกิดคุณค่าต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560: 2) การนำหลักสูตรสู่การปฏิบัติของสถานศึกษาหรือสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแต่ละแห่งจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาเด็กและถือเป็นหน้าที่หลักของบุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายจะต้องศึกษาและทำความเข้าใจในเอกสารหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 และคู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 สำหรับเด็กอายุ 3 - 6 ปี การนำหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 สู่การปฏิบัติ ประกอบด้วยการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา การจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ การจัดประสบการณ์ การจัดสภาพแวดล้อม สื่อ และแหล่งเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก และการประเมินพัฒนาการ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560: 1) ซึ่งพัฒนาการเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นต่อเนื่องในตัวมนุษย์ เริ่มตั้งแต่ปฏิสนธิไปจนตลอดชีวิตทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ พัฒนาการของเด็กที่แบ่งออกเป็น 4 ด้าน คือ พัฒนาการด้านร่างกาย พัฒนาการด้านจิตใจอารมณ์ พัฒนาการด้านสังคม และพัฒนาการด้านสติปัญญา และทักษะชีวิตของมนุษย์ได้จากการเรียนรู้และการสะสมประสบการณ์การเรียนรู้ ทักษะบางอย่างจะง่ายและประสบความสำเร็จในช่วงเวลาหนึ่งมากกว่าอีกเวลาหนึ่งและสังคมจะคาดหวังให้เด็กแต่ละคนทำพฤติกรรมที่เหมาะสมให้ได้ในแต่ละช่วงอายุของบุคคล (นันทิชา น้อยจันทร์, 2560: 1)

การนำหลักธรรมมาใช้จึงเป็นการพัฒนาเด็กปฐมวัย ซึ่งสามารถนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา หลักอภินิหาร 4 หมายถึง การพัฒนาด้านจิตใจขึ้นทุกด้าน ประกอบด้วย กายภาวนา สีลภาวนา จิตภาวนา ปัญญาภาวนา การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาใช้เป็นรากฐานในการจัดการศึกษาเป็นการกล่อมเกล่าเด็กด้วยการฝึกพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา เพื่อให้เด็กเกิดจริยธรรมที่งดงาม คือ

การดำเนินชีวิตที่ดีงามไม่แตกแยกจากความเป็นจริงในชีวิตด้วยปัญญาที่รู้เท่าทัน ทำให้มีพฤติกรรมจิตใจ และปัญญาที่ดียิ่งขึ้นไป (สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, 2539: 124) การพัฒนาและให้การศึกษาแก่เด็กปฐมวัย เพื่อให้เด็กมีโอกาสในการพัฒนาตนเองในทุกด้านอย่างเป็นองค์รวมมีคุณภาพและเต็มตามศักยภาพ ตามลำดับขั้นของพัฒนาการ

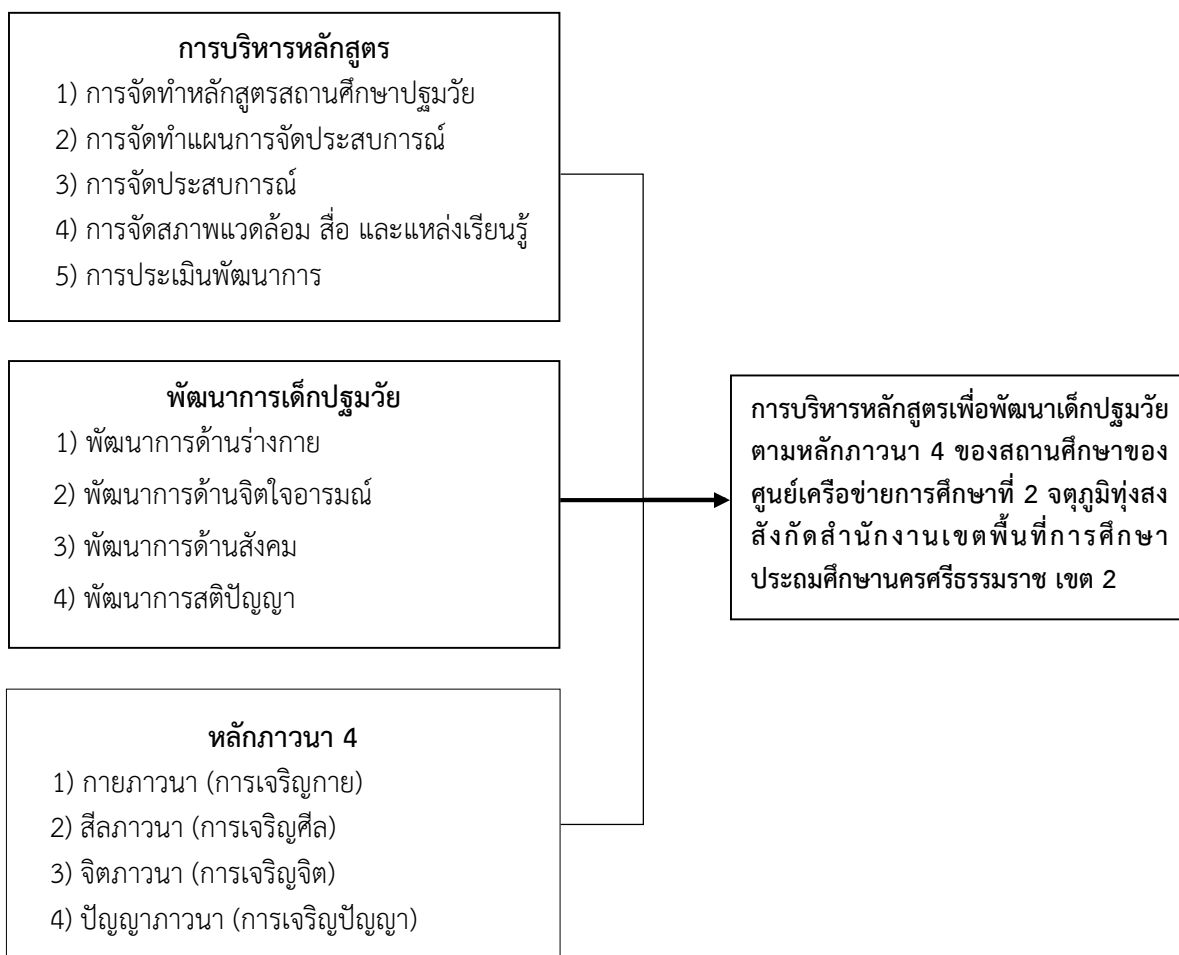
สถานศึกษาในศูนย์เครือข่ายการศึกษา 2 จตุภูมิทุ่งสง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 แม้ให้ความสำคัญกับการบริหารหลักสูตรเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัย โดยยึดหลักตามแผนพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ. 2564 - 2570 และมีนโยบายขับเคลื่อนคุณภาพอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในช่วงของ 5 ของปีแรกของชีวิตว่าเป็นช่วงเวลาที่ดีที่สุดสำหรับการเรียนรู้ และเด็ก จำเป็นต้องได้รับการดูแล เอาใจใส่จากพ่อแม่ ครู หรือผู้ดูแลตั้งแต่แรกเกิดโดยการให้ความรัก การโอบกอด สัมผัส พูดคุย และเล่นกับเด็กเพื่อให้สมองของเด็กได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่ศักยภาพ แต่ในทางปฏิบัติ ยังพบข้อจำกัดด้านความเข้าใจหลักสูตร การบูรณาการแนวคิดเชิงคุณธรรมเข้าสู่กระบวนการบริหาร หลักสูตร และความไม่เป็นเอกภาพของระบบประเมินพัฒนาการ จึงเป็นภารกิจที่สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 ต้องส่งเสริม สนับสนุน พัฒนาการเรียนการสอนปฐมวัย (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2, 2567: 165) แม้งานวิจัยด้านการศึกษาปฐมวัย จำนวนมากมุ่งเน้นการพัฒนาหลักสูตร แต่ยังขาดกรอบการบริหารหลักสูตรที่บูรณาการหลักธรรมทาง พระพุทธศาสนา โดยเฉพาะหลักภavana 4 ซึ่งเป็นหลักการพัฒนามนุษย์แบบองค์รวม ครอบคลุมกาย ศีล จิต และปัญญา เป็นกรอบแนวคิดหลักในบริบทของศูนย์เครือข่ายการศึกษาที่ 2 จตุภูมิทุ่งสง ซึ่งมีบริบท ทางสังคม วัฒนธรรม และศาสนาที่เอื้อต่อการบูรณาการหลักธรรมเข้าสู่การบริหารจัดการศึกษาอย่างเป็น รูปธรรม ดังนั้น การศึกษาครั้งนี้จึงมุ่งพัฒนาแนวทางการบริหารหลักสูตรเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยตามหลัก ภavana 4 เพื่อเติมเต็มช่องว่างเชิงแนวคิดและเชิงปฏิบัติ โดยนำเสนอกรอบการบริหารหลักสูตรที่เป็น ระบบ มีฐานคิดเชิงพุทธปรัชญา และสามารถประยุกต์ใช้ได้จริงในบริบทของสถานศึกษาในพื้นที่เพื่อ พัฒนาเด็กปฐมวัยให้มีคุณภาพตามเป้าหมายของหลักสูตรและทันต่อสภาพปัจจุบัน จากสภาพดังกล่าว ข้างต้นผู้วิจัยจึงเกิดความสนใจที่จะศึกษาสภาพการบริหารหลักสูตรเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัย แนวทางการ บริหารหลักสูตรเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยตามหลักภavana 4

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารหลักสูตรเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัย ของสถานศึกษาในศูนย์เครือข่าย การศึกษาที่ 2 จตุภูมิทุ่งสง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2
2. เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารหลักสูตรเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยตามหลักภavana 4 ของ สถานศึกษาในศูนย์เครือข่ายการศึกษาที่ 2 จตุภูมิทุ่งสง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2
3. เพื่อนำเสนอและประเมินแนวทางการบริหารหลักสูตรเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยตามหลัก ภavana 4 ของสถานศึกษาในศูนย์เครือข่ายการศึกษาที่ 2 จตุภูมิทุ่งสง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้ศึกษาการวิจัยใน 3 ลักษณะ คือ การศึกษาค้นคว้าเอกสาร (Documentary investigation) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

2. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ขั้นตอนการศึกษาสภาพ ผู้ให้ข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ จำนวน 18 คน ประกอบด้วย ครูปฐมวัยของสถานศึกษาในศูนย์เครือข่ายการศึกษาที่ 2 จตุภูมิทุ่งสง 18 คน

2.2 ขั้นตอนการศึกษาแนวทาง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 รูป/คน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการสถานศึกษาในศูนย์เครือข่ายการศึกษาที่ 2 จตุภูมิทุ่งสง 1 คน ผู้อำนวยการสถานศึกษาที่มีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ Best Practice 1 คน ครูปฐมวัยมีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ Best Practice 1 คน ครูหัวหน้ากลุ่มบริหารวิชาการ 1 คน และพระภิกษุที่มีคุณวุฒิด้านการศึกษา 1 รูป

2.3 ขั้นตอนการนำเสนอและประเมินแนวทาง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน ประกอบด้วย ประธานศูนย์เครือข่ายการศึกษาที่ 2 จตุภูมิทุ่งสง 1 คน ผู้อำนวยการสถานศึกษาในศูนย์

เครือข่าย 1 คน ผู้อำนวยการสถานศึกษาในศูนย์เครือข่าย 2 คน ศึกษาพิเศษ 2 คน ครูปฐมวัยที่มีแนวทางการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) 1 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 เครื่องมือในขั้นตอนการศึกษาสภาพ คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เกี่ยวกับสภาพการบริหารหลักสูตรเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยของสถานศึกษาในศูนย์เครือข่ายการศึกษาที่ 2

3.2 เครื่องมือในขั้นตอนการศึกษาแนวทาง คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับแนวทางการบริหารหลักสูตรเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยตามหลักภาวะ 4 ของสถานศึกษาในศูนย์เครือข่ายการศึกษาที่ 2

3.3 เครื่องมือในขั้นตอนการนำเสนอและประเมินแนวทาง คือ แบบประเมินและการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ขั้นตอนการศึกษาสภาพเก็บรวบรวมข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 18 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์สภาพการบริหารหลักสูตรเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยของสถานศึกษาในศูนย์เครือข่ายการศึกษาที่ 2

4.2 ขั้นตอนการศึกษาแนวทาง สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 รูป/คน โดยใช้ร่างแนวทางการบริหารหลักสูตรเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยตามหลักภาวะ 4 ของสถานศึกษาในศูนย์เครือข่ายการศึกษาที่ 2

4.3 ขั้นตอนการนำเสนอและประเมินแนวทาง ใช้การสนทนากลุ่ม ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน โดยใช้แบบประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group) ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic induction) โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบ จากนั้นนำมาตีความหมายเชื่อมโยงความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่างๆ ที่รวบรวมได้ โดยทำไปพร้อมๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูล

5.1 การศึกษาสภาพ วิเคราะห์โดยนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาเรียบเรียงเป็นข้อสรุป

5.2 การศึกษาแนวทาง วิเคราะห์โดยนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญมาเรียบเรียงและปรับแก้ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญและจัดทำเป็นแนวทาง

5.3 การนำเสนอและประเมินแนวทาง วิเคราะห์โดยนำความเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มมาเรียบเรียงเป็นแนวทางฉบับสมบูรณ์

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การบริหารหลักสูตรเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยตามหลักภาวะ 4 ของสถานศึกษาในศูนย์เครือข่ายการศึกษาที่ 2 จตุภูมิทุ่งสง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 ปรากฏผลดังนี้

1. การศึกษาสภาพการบริหารงานหลักสูตรเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยของสถานศึกษาในศูนย์เครือข่ายการศึกษาที่ 2 จตุภูมิทุ่งสง

ศึกษาสภาพการบริหารหลักสูตรเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยของสถานศึกษาในศูนย์เครือข่ายการศึกษาที่ 2 พบว่า 1.1 สภาพการบริหารหลักสูตรเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยด้านการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย สถานศึกษาได้จัดทำหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยโดยยึดหลักสูตรแกนกลางและปรับให้สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนและชุมชน มุ่งพัฒนาเด็กอย่างรอบด้านทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ส่งผลให้เด็กมีพัฒนาการสมวัยและพฤติกรรมเหมาะสม อย่างไรก็ตาม ยังพบข้อจำกัดด้านความครบถ้วนของหลักสูตร ทรัพยากร และความเข้าใจของครูและผู้บริหาร จึงควรพัฒนาศักยภาพครู

เสริมทรัพยากร และติดตามประเมินผลการใช้หลักสูตรอย่างต่อเนื่อง เพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น 1.2 สภาพการบริหารหลักสูตรเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยด้านการจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ สถานศึกษาจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ปฐมวัยโดยยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง และการเรียนรู้ผ่านการเล่นเป็นหลัก ครูส่วนใหญ่สามารถกำหนดจุดประสงค์ ออกแบบกิจกรรม และประเมินพัฒนาการได้สอดคล้องกับหลักสูตรปฐมวัย ส่งผลให้เด็กมีพัฒนาการรอบด้านดีขึ้น อย่างไรก็ตาม ยังพบว่าครูบางส่วนขาดความเข้าใจหลักสูตรและการบูรณาการพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน จึงควรพัฒนาความรู้ครูและปรับปรุงแผนให้ชัดเจนและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น 1.3 สภาพการบริหารหลักสูตรเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยด้านการจัดประสบการณ์ สถานศึกษาจัดประสบการณ์การเรียนรู้ปฐมวัยโดยยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง ใช้การเรียนรู้ผ่านการเล่นและบูรณาการกิจกรรมหลักทั้ง 6 กิจกรรม ส่งเสริมพัฒนาการเด็กแบบองค์รวมทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ผลการดำเนินงานพบว่าเด็กมีพัฒนาการเหมาะสมตามวัยจากการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง อย่างไรก็ตาม ยังพบข้อจำกัดด้านทรัพยากร สภาพแวดล้อม และระบบการประเมินพัฒนาการ จึงควรพัฒนาการจัดกิจกรรมและการประเมินที่เน้นกระบวนการเรียนรู้ เพื่อยกระดับคุณภาพการจัดประสบการณ์อย่างต่อเนื่อง 1.4 สภาพการบริหารหลักสูตรเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยด้านการจัดสภาพแวดล้อม สื่อ และแหล่งเรียนรู้ สถานศึกษาจัดสภาพแวดล้อมและสื่อการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยให้ปลอดภัย เหมาะสมกับวัย และเอื้อต่อการเรียนรู้ผ่านการเล่น โดยจัดมุมประสบการณ์ที่หลากหลายและแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา ส่งผลให้เด็กมีความกระตือรือร้น กล้าแสดงออก และมีพัฒนาการรอบด้าน อย่างไรก็ตาม ยังพบข้อจำกัดด้านงบประมาณ พื้นที่ และการเข้าถึงแหล่งเรียนรู้บางประเภท จึงควรพัฒนาสภาพแวดล้อมและหมุนเวียนสื่ออย่างต่อเนื่อง เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กอย่างเต็มศักยภาพ 1.5 สภาพการบริหารหลักสูตรเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยด้านการประเมินพัฒนาการ การประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัยเป็นกระบวนการสำคัญในการติดตามความก้าวหน้าของเด็กทั้ง 4 ด้าน โดยใช้วิธีการประเมินที่หลากหลาย และสอดคล้องกับสภาพจริง ผลการประเมินช่วยให้ครูและผู้ปกครองเข้าใจพัฒนาการรายบุคคลและนำไปใช้วางแผนจัดประสบการณ์ที่เหมาะสม อย่างไรก็ตาม ยังพบข้อจำกัดด้านเครื่องมือและความเชี่ยวชาญในการประเมิน จึงควรพัฒนาการประเมินอย่างต่อเนื่องและสื่อสารกับผู้ปกครองอย่างสม่ำเสมอ เพื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็กอย่างเต็มศักยภาพ

2. การศึกษาแนวทางการบริหารหลักสูตรเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยตามหลักภาวะ 4 ของสถานศึกษาในศูนย์เครือข่ายการศึกษาที่ 2 จตุภูมิทุ่งสง

การบริหารหลักสูตรเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยตามหลักภาวะ 4 ของสถานศึกษาในศูนย์เครือข่ายการศึกษาที่ 2 จตุภูมิทุ่งสง พบว่า 1) แนวทางการบริหารหลักสูตรเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยด้านการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย สถานศึกษาบริหารหลักสูตรปฐมวัยโดยยึดหลักภาวะ 4 เป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนาเด็กอย่างองค์รวม ครอบคลุมด้านร่างกาย จิตใจอารมณ์ สังคม และสติปัญญา โดยดำเนินการจัดทำหลักสูตรผ่านการวิเคราะห์บริบท แต่งตั้งคณะกรรมการ และกำหนดองค์ประกอบหลักสูตรอย่างครบถ้วน มีการติดตาม นิเทศ และประเมินผลการใช้หลักสูตรอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำผลไปปรับปรุงและยกระดับคุณภาพการจัดประสบการณ์ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับพัฒนาการเด็กในแต่ละปีการศึกษา 2) แนวทางการบริหารหลักสูตรเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยด้านการจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ สถานศึกษาจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ปฐมวัยโดยบูรณาการพัฒนาการเด็กทั้ง 4 ด้านกับหลักภาวะ 4 ผ่านการกำหนดหน่วยการเรียนรู้ กิจกรรม สื่อ และการประเมินตามสภาพจริงอย่างเป็นระบบ ครุณาแผนไปใช้ในการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติจริง การคิดวิเคราะห์

และการอยู่ร่วมกัน พร้อมประเมินพัฒนาการรายบุคคลอย่างต่อเนื่อง ผลการดำเนินงานนำไปสู่การปรับปรุงแผนและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยอาศัยความร่วมมือระหว่างครู ผู้ปกครอง และชุมชนเพื่อพัฒนาเด็กอย่างมีความหมายและยั่งยืน 3) แนวทางการบริหารหลักสูตร เพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยด้านการจัดประสบการณ์ การจัดประสบการณ์ปฐมวัยมุ่งพัฒนาเด็กอย่างรอบด้าน โดยบูรณาการหลักภาวนา 4 ผ่านการเรียนรู้แบบยึดเด็กเป็นศูนย์กลางและการเล่นเป็นฐาน ครูออกแบบ กิจกรรมหลัก 6 กิจกรรมที่หลากหลายและสอดคล้องกับความสนใจและความแตกต่างระหว่างบุคคล พร้อมส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน สถานศึกษามีการประเมินพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง ด้วยวิธีการที่หลากหลาย และนำผลไปปรับปรุงการจัดประสบการณ์ให้เหมาะสม ส่งผลให้เด็กพัฒนาอย่าง สมดุลตามธรรมชาติการเรียนรู้ของวัยปฐมวัย 4) แนวทางการบริหารหลักสูตรเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัย ด้านการจัดสภาพแวดล้อม สื่อ และแหล่งเรียนรู้ สถานศึกษามุ่งเน้นความปลอดภัย ความเหมาะสม และการส่งเสริมพัฒนาการแบบองค์รวม สภาพแวดล้อมและสื่อถูกออกแบบให้เอื้อต่อการเรียนรู้ผ่านการเล่น และการลงมือปฏิบัติจริง สอดคล้องกับกายภาวนา จิตภาวนา สีสภาวนา และปัญญาภาวนา พร้อมทั้งมีการติดตาม ประเมินผล และปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เด็กได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีความหมายและเหมาะสมกับพัฒนาการตามธรรมชาติของเด็กปฐมวัย 5) แนวทางการบริหารหลักสูตร เพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยด้านการประเมินพัฒนาการ การบริหารหลักสูตรเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยด้านการ ประเมินพัฒนาการตามหลักภาวนา 4 มุ่งประเมินพัฒนาการอย่างเป็นระบบและรอบด้าน ครอบคลุมกาย ภาวนา จิตภาวนา สีสภาวนา และปัญญาภาวนา โดยใช้การสังเกตพฤติกรรมจริงควบคู่กับเครื่องมือที่ หลากหลาย ข้อมูลการประเมินนำไปใช้ปรับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้รายบุคคล ให้คำแนะนำ ผู้ปกครอง และส่งเสริมพัฒนาการเด็กอย่างต่อเนื่องและเต็มศักยภาพ

3. การนำเสนอและประเมินแนวทางการบริหารหลักสูตรเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยตามหลัก ภาวนา 4 ของสถานศึกษาในศูนย์เครือข่ายการศึกษาที่ 2 จตุภูมิทุ่งสง

การนำเสนอร่างแนวทางการบริหารหลักสูตรเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยตามหลักภาวนา 4 ของ สถานศึกษาในศูนย์เครือข่ายการศึกษาที่ 2 จตุภูมิทุ่งสง มีองค์ประกอบ ดังนี้ 1) ชื่อเรื่อง 2) หลักการและ เหตุผล 3) วัตถุประสงค์ของแนวทาง 4) แนวทางการดำเนินงาน และ 5) การติดตามและประเมินผล ผู้ทรงคุณวุฒิในการร่วมสนทนากลุ่มซึ่งทุกคนเห็นว่ามีเหมาะสม มีความเป็นไปได้ และมีความเป็น ประโยชน์ และมีโครงสร้างตามองค์ประกอบของ การบริหารหลักสูตรเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัย ประกอบด้วย การบริหารหลักสูตร จำนวน 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย 2) ด้านการ จัดทำแผนการจัดประสบการณ์ 3) ด้านการจัดประสบการณ์ 4) ด้านด้านการจัดสภาพแวดล้อม สื่อ และ แหล่งเรียนรู้ และ 5) ด้านการประเมินพัฒนาการ เพื่อส่งผลกับพัฒนาการเด็กปฐมวัย 4 ด้าน ได้แก่ 1) พัฒนาการด้านร่างกาย 2) พัฒนาการด้านจิตใจอารมณ์ 3) พัฒนาการด้านสังคม และ 4) พัฒนาการ ด้านสติปัญญา และได้บูรณาการหลักภาวนา 4 ประกอบด้วย 1) กายภาวนา 2) สีสภาวนา 3) จิตภาวนา และ 4) ปัญญาภาวนา ผ่านกระบวนการทำงานโดยมีการวางแผน การดำเนินงาน การติดตามประเมินผล และการพัฒนาปรับปรุง

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางการบริหารหลักสูตรเพื่อพัฒนาการเด็กปฐมวัยตามหลักภาวนา 4 ของ สถานศึกษาในศูนย์เครือข่ายการศึกษาที่ 2 จตุภูมิทุ่งสง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2 มีผลการวิจัยที่ควรนำมาอภิปราย ดังนี้

1. สภาพการบริหารงานหลักสูตรเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยของสถานศึกษาในศูนย์เครือข่ายการศึกษาที่ 2 จตุภูมิทุ่งสง

การบริหารหลักสูตรเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยในสถานศึกษา ด้านการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ปฐมวัย การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ มีการประชุมวางแผน วิเคราะห์สภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ วางแผนร่วมกัน เพื่อนำข้อสรุปมาวางแผนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย ด้านการจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ มีการประชุมวางแผนการจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ปฐมวัย ที่มุ่งเน้นการพัฒนาเด็กแบบองค์รวม ด้านการจัดประสบการณ์ สถานศึกษาจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ยึดเด็กเป็นสำคัญ ผ่านการเล่นอิสระและหลากหลาย ด้านการจัดสภาพแวดล้อม สื่อ และแหล่งเรียนรู้ มีการวางแผนเพื่อเตรียมการจัดสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย อากาศถ่ายเท แสงสว่างเพียงพอ และพื้นที่เหมาะสมกับวัย ใช้อุปกรณ์และสื่อที่แข็งแรง ทนทาน และกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์ โดยจัดเป็นมุมประสบการณ์ให้เด็ก เลือกเล่นตามความสนใจ ด้านการประเมินพัฒนาการ สถานศึกษาใช้กระบวนการในการสังเกต บันทึก และประเมินความก้าวหน้าของเด็กใน 4 ด้าน เพื่อนำผลไปวางแผนส่งเสริมพัฒนาการให้เหมาะสมกับเด็ก แต่ละคน ทั้งนี้ในแต่ละด้านยังคงประสบข้อจำกัดในหลายมิติ ทั้งด้านการวางแผนและพัฒนาหลักสูตรที่ยังไม่ครอบคลุมบริบทท้องถิ่น การขาดความรู้เชิงลึกของบุคลากร นอกจากนี้ การพัฒนาสื่อยังถูกจำกัดด้วยงบประมาณ หากสามารถเสริมสร้างการบริหารในแต่ละด้าน จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพดำเนินงานอย่างเป็นขั้นตอนและประชุมวางแผนและสรุปผลร่วมกัน ทำให้การบริหารหลักสูตรเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยของสถานศึกษาในศูนย์เครือข่ายการศึกษาที่ 2 ดำเนินการอย่างเป็นระบบ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พิชราภรณ์ กุณแสงคำ (2563: ก) ที่ได้ศึกษาการบริหารหลักสูตรและการจัดประสบการณ์ของครูปฐมวัย ในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 1 พบว่า แนวทางการบริหาร หลักสูตรและการจัดประสบการณ์ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 5 ด้าน ได้แก่ การสร้างและพัฒนา หลักสูตร การออกแบบการจัดประสบการณ์ การจัดประสบการณ์ที่ยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง การใช้และพัฒนาสื่อการเรียนรู้ และการประเมินพัฒนาการ โดยมีการกำหนดแนวทางการดำเนินงานรวมทั้งสิ้น 15 แนวทาง ซึ่งเอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาปฐมวัยอย่างเป็นระบบ และสอดคล้องกับ กนกพร หงส์ทอง (2566: ก) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาระดับปฐมวัยของโรงเรียน เอกชนเขตบึงกุ่ม สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน ผลการศึกษาพบว่า แนวทาง การพัฒนาการบริหารหลักสูตรควรมุ่งเน้นบทบาทของผู้บริหารในการเสริมสร้างความรู้และความเข้าใจแก่ บุคลากรเกี่ยวกับหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องใน การจัดทำหลักสูตร กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบด้านการนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผลอย่าง ต่อเนื่อง พร้อมทั้งนำข้อมูลจากการประเมินมาปรับปรุงและพัฒนากระบวนการบริหารหลักสูตรให้มีความ ทันสมัย สอดคล้องกับเป้าหมายของสถานศึกษาและความต้องการของผู้เรียน ชุมชน และสังคม

2. แนวทางการบริหารหลักสูตรเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยตามหลักภาวะ 4 ของสถานศึกษาในศูนย์เครือข่ายการศึกษาที่ 2 จตุภูมิทุ่งสง

แนวทางการบริหารหลักสูตรเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัย มีการดำเนินการตามหลักภาวะ 4 มาใช้ ในการบริหารหลักสูตรเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัย ประกอบด้วย การบริหารหลักสูตร 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้าน การจัดทำหลักสูตรหลักสูตรสถานศึกษา 2) ด้านการจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ 3) ด้านการจัด ประสบการณ์ 4) ด้านการจัดสภาพแวดล้อม สื่อ และแหล่งเรียนรู้ และ 5) ด้านการประเมินพัฒนาการ สำหรับพัฒนาการเด็กปฐมวัยมี 4 ด้าน ได้แก่ 1) พัฒนาการด้านร่างกาย 2) พัฒนาการด้านจิตใจอารมณ์ 3) พัฒนาการด้านสังคม และ 4) พัฒนาการด้านสติปัญญา โดยใช้หลักภาวะ 4 ประกอบด้วย 1) ภาวะภาวะ

2) สีสภาวนา 3) จิตภาวนา และ 4) ปัญญาภาวนา ทั้งนี้เพราะว่ากระบวนการบริหารหลักสูตรเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยมีกระบวนการขั้นตอนชัดเจนทั้งการวางแผน การดำเนินงาน การติดตามประเมินผล รวมถึงการพัฒนาปรับปรุงของผู้มีส่วนร่วมในการดำเนินการโดยได้ยึดหลักภาวนา 4 บูรณาการกับขั้นตอนในการบริหารหลักสูตรเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยให้เป็นไปตามเป้าหมาย สอดคล้องกับ วนิดา แพแพพรทอง (2563: ก) ได้ศึกษารูปแบบการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยตามหลักภาวนา 4 ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 ผลการศึกษา พบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรทั้ง 6 กิจกรรม โดยบูรณาการเข้ากับหลักภาวนา 4 มีส่วนช่วยส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยให้ครอบคลุมทั้ง 4 ด้านอย่างเป็นองค์รวม ทั้งการพัฒนาด้านร่างกาย คือ กายภาวนา การพัฒนาด้านสังคม คือ สีสภาวนา การพัฒนาด้านอารมณ์จิตใจ คือ จิตภาวนา และ การพัฒนาด้านสติปัญญา คือ ปัญญาภาวนา มีการติดตามผลและประเมินผล โดยการพัฒนาตามรูปแบบดังกล่าวสามารถพัฒนาได้เป็นไปตามเป้าหมาย และสอดคล้องกับ ฉัตรวิไล สุรินทร์ขมพู (2564: ก) ได้ศึกษา รูปแบบการบริหารหลักสูตรระดับปฐมวัยที่มุ่งจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนานักเรียนอย่างเป็นองค์รวม ผลการศึกษา พบว่า รูปแบบการบริหารหลักสูตรดังกล่าวประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ ปัจจัยที่เอื้อต่อการบริหารหลักสูตร กระบวนการบริหารหลักสูตร การจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยบูรณาการแนวคิดทฤษฎีปัญหาเพื่อพัฒนานักเรียนอย่างรอบด้าน และประสิทธิผลของการพัฒนานักเรียนอย่างเป็นองค์รวม ทั้งนี้ ผลการประเมินรูปแบบดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า มีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ และก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย

3. นำเสนอและประเมินแนวทางการบริหารหลักสูตรเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยตามหลักภาวนา 4 ของสถานศึกษาในศูนย์เครือข่ายการศึกษาที่ 2 จตุภูมิทุ่งสง

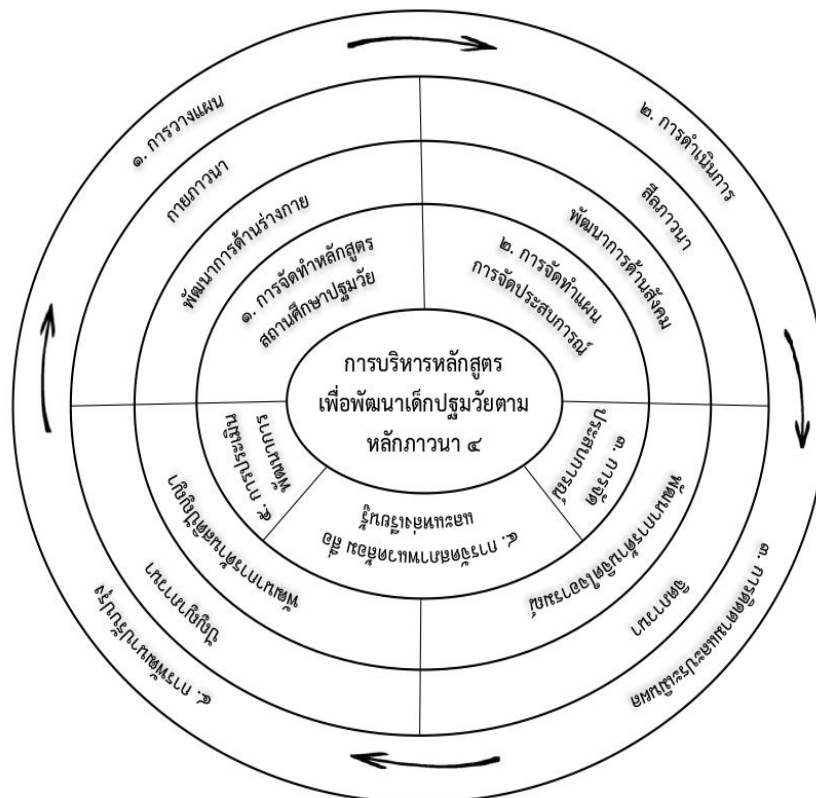
การบริหารหลักสูตรเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัย ได้แก่ 1) การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย 2) การจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ 3) การจัดประสบการณ์ 4) การจัดสภาพแวดล้อม สื่อ และแหล่งเรียนรู้ และ 5) การประเมินพัฒนาการ พัฒนาการเด็กปฐมวัยพัฒนาให้ครบทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ 1) พัฒนาการด้านร่างกาย 2) พัฒนาการด้านจิตใจอารมณ์ 3) พัฒนาการด้านสังคม และ 4) พัฒนาการด้านสติปัญญา โดยใช้วิธีการดำเนินการตามหลักภาวนา 4 คือ 1) กายภาวนา 2) สีสภาวนา 3) จิตภาวนา และ 4) ปัญญาภาวนามาเป็นแนวทางในการบริหารหลักสูตรเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัย โดยผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นว่ามีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ และเป็นประโยชน์ สามารถนำไปใช้ได้ แนวทางการบริหารหลักสูตรเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยตามหลักภาวนา 4 ของสถานศึกษาในศูนย์เครือข่ายการศึกษาที่ 2 จตุภูมิทุ่งสง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการนำหลักภาวนา 4 มาใช้ในกระบวนการบริหารหลักสูตรเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัย 5 ด้าน ทำให้สถานศึกษาในศูนย์เครือข่ายการศึกษาที่ 2 จตุภูมิทุ่งสง ดำเนินการบริหารหลักสูตรเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยตามขั้นตอนอย่างเป็นระบบที่มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล สอดคล้องกับ มณฑิต ชูเขียน (2567: ก) ได้ดำเนินการศึกษาการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยโดยประยุกต์ใช้หลักภาวนา 4 ของครูปฐมวัยในกลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาชะอวด 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยของครูปฐมวัยประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 5 ด้าน ได้แก่ การพัฒนาหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ การพัฒนาสื่อและนวัตกรรมทางการศึกษา การนิเทศการศึกษา และการประเมินพัฒนาการเด็ก อย่างไรก็ตาม สภาพการดำเนินงานโดยภาพรวมยังขาดความเป็นระบบ และยังไม่สอดคล้องกับบริบทและความต้องการของสถานศึกษาจากผลการศึกษาดังกล่าว จึงได้นำหลักกายภาวนา สีสภาวนา จิตภาวนา และปัญญาภาวนา มาใช้เป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนาการทำงานของครูปฐมวัย

มุ่งเน้นการเสริมสร้างการพัฒนาตนเองผ่านกระบวนการฝึกสติ การรู้เท่าทันตนเอง และการปฏิบัติงานด้วยความไม่ประมาท ซึ่งเอื้อต่อการยกระดับคุณภาพการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยให้มีความเหมาะสมและสามารถนำไปใช้ได้ในบริบทสถานศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม และสอดคล้องกับ ปุณฺทริกพรชนะวัฒนา (2565: ก) ซึ่งศึกษาการบริหารหลักสูตรปฐมวัยของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดพะเยา พบว่า การบริหารหลักสูตรปฐมวัยที่มีประสิทธิภาพควรเริ่มจากการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา โดยผู้บริหารมีบทบาทสำคัญในการวางแผน ชี้แจงสร้างความตระหนัก และพัฒนาความรู้ความเข้าใจของบุคลากรที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการจัดตั้งคณะกรรมการจัดทำข้อมูลสารสนเทศ และการเผยแพร่หลักสูตรอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ ผู้บริหารควรให้ความสำคัญกับการวางแผนและการดำเนินการใช้หลักสูตรผ่านการสนับสนุนทรัพยากร การจัดสรรงบประมาณ และการสร้างความร่วมมือระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ตลอดจนการนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผลการใช้หลักสูตรโดยกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จที่ชัดเจน ดำเนินการนิเทศในลักษณะกัลยาณมิตร มีการจัดทำรายงานผลการดำเนินงาน และนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการสรุป ปรับปรุง และพัฒนากระบวนการบริหารหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง

องค์ความรู้ที่ได้

จากการศึกษาการบริหารหลักสูตรเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยตามหลักภาวา 4 ของสถานศึกษาในศูนย์เครือข่ายการศึกษาที่ 2 จตุภูมิทุ่งสง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 พบองค์ความรู้ที่สามารถสรุปได้ดังนี้

ภาพที่ 2 แสดงแนวทางการบริหารหลักสูตรเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยตามหลักภาวา 4 ของสถานศึกษาในศูนย์เครือข่ายการศึกษาที่ 2 จตุภูมิทุ่งสง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1) ศูนย์เครือข่ายการศึกษาที่ 2 จตุภูมิทุ่งสง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2 ควรสนับสนุนผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษา ในการใช้กระบวนการบริหาร หลักสูตรเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยที่ถูกต้อง ดำเนินการบริหารหลักสูตรเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยอย่างเป็นระบบ เพื่อการปฏิบัติงานที่สะดวกรวดเร็ว เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อการปฏิบัติงานและคุณภาพ เด็กปฐมวัย

1.2) ศูนย์เครือข่ายการศึกษาที่ 2 จตุภูมิทุ่งสง ควรส่งเสริมการอบรมพัฒนาครู โดยสนับสนุน ให้ครูพัฒนาศักยภาพของตนเองในการบริหารหลักสูตรเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยอย่างต่อเนื่อง

1.3) สถานศึกษาควรมีแนวทางและการดำเนินการบริหารหลักสูตรเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัย อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยการมีส่วนร่วมจากบุคลากรทุกฝ่าย เพื่อพัฒนาการเด็กปฐมวัย

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

2.1) สถานศึกษาที่นำแนวทางการบริหารหลักสูตรเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยไปใช้ภายใน สถานศึกษา ควรมีการประชุมชี้แจงรายละเอียดการดำเนินงานตามแนวทางนี้

2.2) สถานศึกษาที่นำแนวไปใช้ควรมีการติดตามและประเมินผลการนำแนวทางไปใช้

2.3) สถานศึกษาอื่นสามารถนำงานวิจัยนี้ไปเป็นแนวทางในการประยุกต์ใช้กับสถานศึกษาอื่นๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้

บรรณานุกรม

กนกพร หงส์ทอง. (2566). การบริหารหลักสูตรสถานศึกษาระดับปฐมวัยของโรงเรียนเอกชนเขตบึงกุ่ม สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน. *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่*.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560*. กรุงเทพฯ: ชุมชนสหกรณ์ การเกษตรแห่งประเทศไทย.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *คู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 สำหรับเด็ก 3-6 ปี*. กรุงเทพฯ: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

ฉัตรวิไล สุรินทร์ชมพู. (2564). รูปแบบการบริหารหลักสูตรระดับปฐมวัยที่จัดประสบการณ์การเรียนรู้ ในสถานศึกษาเพื่อพัฒนานักเรียนอย่างเป็นองค์รวม. *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยนเรศวร*.

นันทิชา น้อยจันทร์. (2560). “พัฒนาการทั้ง 4 ด้านของเด็กปฐมวัย”. *เอกสารประกอบการสอนรายวิชาการอบรมเลี้ยงดูและส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย*. คณะครุศาสตร์: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

ปุนทริก พรชนะวัฒนา. (2565). การบริหารหลักสูตรปฐมวัยของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงาน คณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดพะเยา. *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย*.

พัชรภรณ์ กุณแสงคำ. (2563). แนวทางการบริหารหลักสูตรและการจัดประสบการณ์ของครูปฐมวัยใน โรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 1. *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์ มหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยนเรศวร*.

- มนฤดี ชูเขียน. (2567). การบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยตามหลักภาวะนา 4 ของครูปฐมวัย กลุ่มเครือข่าย
สถานศึกษาชะอวด 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3.
วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วนิดา แพเพชรทอง. (2563). รูปแบบการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยตามหลักภาวะนา 4 ของโรงเรียน
ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3. วิทยานิพนธ์ครุศาสตร
มหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต. (2539). *ทฤษฎีและเทคนิคการปรับปรุงพฤติกรรม*. กรุงเทพฯ: พิมพ์ลักษณ์การพิมพ์.
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2. (2567). *แผนปฏิบัติการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.
2567*. นครศรีธรรมราช: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2.
สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579*. กรุงเทพฯ: พริกหวาน
กราฟฟิค.

โบราณคดีเมืองนครปฐม: การบูรณาการเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้
สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนวัดศาลา (หลวงพ่อน้อยอุปถัมภ์)
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครปฐม เขต 1

Archaeology of Nakhon Pathom: An Integration for Enhancing Social
Studies, Religion, and Culture Learning Management
at Wat Sala School (Luang Pho Noi Foundation),
Nakhon Pathom Primary Educational
Service Area Office 1

ปริญญ์ ธรรมชาติ*

Parinya Thammachat

ไนตะวัน กำหม่อม

Naitawan Kumhom

สาขาสังคม ศาสนาและวัฒนธรรม

คณะสังคมศาสตร์และศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยทองสุข

Department of Society, Religion and Culture,

Faculty of Social Sciences and Education, Thongsook College

Corresponding author, e-mail: tammachatpop@gmail.com*

วันที่รับบทความ (Received): 6 กุมภาพันธ์ 2569

วันที่แก้ไขบทความ (Revised): 27 กุมภาพันธ์ 2569

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted): 4 มีนาคม 2569

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาประวัติความเป็นมา วัฒนธรรม โบราณคดีเมืองนครปฐม 2) การบูรณาการเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนวัดศาลา (หลวงพ่อน้อยอุปถัมภ์) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 1 ผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง ประกอบด้วย 1) กลุ่มผู้รู้ เป็นกลุ่มบุคคลที่มีข้อมูลเชิงลึกในด้าน ประวัติศาสตร์ ประเพณี วัฒนธรรม พิธีกรรม สังคม ที่เกี่ยวกับโบราณคดีเมืองนครปฐม 2) กลุ่มผู้ปฏิบัติ เป็นกลุ่มครู นักเรียน ชาวบ้าน และผู้ที่เคยอาศัย หรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับโบราณคดีเมืองนครปฐม และ 3) กลุ่มบุคคลทั่วไป เป็นกลุ่มประชาชนทั่วไปที่เคยรับรู้หรือที่เคยอาศัย หรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับโบราณคดีเมืองนครปฐม การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพทางวัฒนธรรม โดยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสำรวจ แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต จัดประชุมกลุ่มย่อยและการประชุมเชิงปฏิบัติการ

ผลการวิจัยพบว่า 1) เมืองนครปฐมโบราณมีบทบาทสำคัญตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 12-13 โดยมี พุทธศาสนาและความเชื่อพราหมณ์เป็นรากฐานของการก่อรูปเมืองและสังคม ตำนานเมืองนครไชยศรี พระประทีปเจดีย์ และพระปฐมเจดีย์ สะท้อนความเจริญด้านศาสนา ศิลปกรรม และวิทยาการมีหลักฐาน โบราณคดีและสถานที่จริง ยืนยันความเป็นศูนย์กลางทางวัฒนธรรมของภูมิภาคในสมัยโบราณ 2) การจัดการ เรียนรู้โดยบูรณาการโบราณคดีนครปฐมกับกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เน้นผู้เรียนเป็น

ศูนย์กลางผ่านกระบวนการ Active Learning และ Project-Based Learning เปิดโอกาสให้ผู้เรียนค้นคว้า วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลจากกิจกรรมเชิงปฏิบัติ ส่งเสริมทักษะการคิด การทำงานร่วมกัน ความคิดสร้างสรรค์ ควบคู่กับการปลูกฝังค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม และความภูมิใจในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: โบราณคดี; นครปฐม; การบูรณาการการสอน

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the history, culture, and archaeology of Nakhon Pathom, and 2) to integrate this knowledge to promote learning in the social studies, religion, and culture curriculum at Wat Sala School (Luang Pho Noi Uppatham), under the Nakhon Pathom Primary Educational Service Area Office 1. The targeted informants included: 1) the knowledgeable group, consisting of individuals with in-depth information on history, traditions, culture, rituals, and society related to the archaeology of Nakhon Pathom; 2) the practitioners group, consisting of teachers, students, villagers, and those who had lived in or been involved with the archaeology of Nakhon Pathom; and 3) the general public group, consisting of people who had knowledge of, lived in, or had been associated with the archaeology of Nakhon Pathom. This research employed a qualitative cultural approach. Data collection tools included surveys, interviews, observations, focus group discussions, and workshops.

The research findings revealed that: 1) ancient Nakhon Pathom played a significant role from the 12th–13th Buddhist centuries, with Buddhism and Brahman beliefs forming the foundation of the city and society. The legends of Nakhon Chai Si, Phra Prothon Chedi, and Phra Pathom Chedi reflected the development of religion, arts, and sciences. Archaeological evidence and actual sites confirmed its status as a cultural center in the region during ancient times. 2) Learning activities that integrated Nakhon Pathom archaeology with social studies, religion, and culture were learner-centered, using Active Learning and Project-Based Learning approaches. These activities allowed learners to research, analyze, and synthesize information through hands-on experiences, fostering thinking skills, collaboration, creativity, as well as promoting values, ethics, and pride in preserving local cultural heritage effectively.

Keywords: Archaeology; Nakhon Pathom; Integrated Teaching

บทนำ

จังหวัดนครปฐมเป็นพื้นที่ที่มีความโดดเด่นทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์ของประเทศไทย เนื่องจากเป็นแหล่งอารยธรรมสำคัญในลุ่มแม่น้ำท่าจีน ซึ่งปรากฏหลักฐานทางโบราณคดีจำนวนมาก อาทิ พระปฐมเจดีย์ เมืองโบราณนครปฐม และโบราณวัตถุในสมัยทวารวดี หลักฐานเหล่านี้สะท้อนถึงการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ ความเจริญด้านศาสนา วัฒนธรรม และระบบเศรษฐกิจในอดีตอย่างชัดเจน (กรมศิลปากร, 2562) นครปฐมจึงนับเป็นหนึ่งในศูนย์กลางอารยธรรมที่มีบทบาทสำคัญของภูมิภาคภาคกลาง จากการศึกษาทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีพบว่า พื้นที่จังหวัดนครปฐมมีร่องรอยการตั้งถิ่นฐาน

มาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ และพัฒนาเป็นเมืองทวารวดีในช่วงพุทธศตวรรษที่ 11-16 โดยมีความเชื่อมโยงทางวัฒนธรรมกับดินแดนต่างๆ ในคาบสมุทรสุวรรณภูมิ (พระครูใบฎีกาทัตพล จันทวิโส (แฝงปาน), 2560) โบราณวัตถุที่ค้นพบ เช่น พระพุทธรูป ศิลาแกะสลัก จารึก และภาชนะดินเผา แสดงถึงการรับอิทธิพลทางพุทธศาสนา และศิลปกรรมแบบอินเดียโบราณ ซึ่งได้รับการปรับประยุกต์ให้สอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่น (สฤตพงศ์ ชุนทรง, 2557)

พระปฐมเจดีย์ซึ่งเป็นโบราณสถานสำคัญของจังหวัดนครปฐม ถือเป็นหลักฐานทางโบราณคดีที่สะท้อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในดินแดนไทย และเป็นศูนย์รวมศรัทธาทางจิตใจของประชาชนในพื้นที่มาอย่างยาวนาน (ณัฐภัทร จันทวิช, 2529) นอกจากนี้ ลักษณะผังเมืองของนครปฐมโบราณที่เป็นรูปวงรีล้อมรอบด้วยคูน้ำและคันดิน ยังสะท้อนถึงความก้าวหน้าด้านการวางผังเมือง การจัดระเบียบสังคม และการติดต่อค้าขายกับชุมชนภายนอก ซึ่งเป็นลักษณะเด่นของเมืองในสมัยทวารวดี (ทิวา ศุภจรรยา และผ่องศรี วนาสิน, 2525) การศึกษาองค์ความรู้ด้านโบราณคดีเมืองนครปฐมจึงมีคุณค่าทางการศึกษาอย่างยิ่ง โดยเฉพาะในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ซึ่งมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเข้าใจรากเหง้าทางประวัติศาสตร์ อัตลักษณ์ของท้องถิ่น และความหลากหลายทางวัฒนธรรมของสังคมไทย การเรียนรู้จากแหล่งโบราณคดีช่วยเชื่อมโยงความรู้ในอดีตกับบริบทของชีวิตในปัจจุบัน ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม และเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น (ชุตินันท์ สาแก้ว, 2557)

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ให้ความสำคัญกับการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความเข้าใจในชาติ ศาสนา วัฒนธรรม และชุมชนท้องถิ่น ควบคู่กับการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และความเป็นพลเมืองดีของสังคม แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้บริบทของท้องถิ่นเป็นฐาน ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้เชิงวิชาการกับประสบการณ์จริงในชีวิตประจำวันได้อย่างมีความหมาย (วนาลี ศักดิ์สุริยผดุง, 2557) การบูรณาการองค์ความรู้ทางโบราณคดีเข้ากับการจัดการเรียนรู้ในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เป็นแนวทางที่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้เชิงรุก โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการสำรวจภาคสนาม การสังเกต การตั้งคำถาม และการสืบค้นข้อมูลด้วยตนเอง ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การสื่อสาร และการทำงานร่วมกัน โรงเรียนวัดศาลา (หลวงพ่อน้อยอุปถัมภ์) ตั้งอยู่ในพื้นที่ที่มีแหล่งโบราณคดีและแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่นที่สำคัญหลายแห่ง อย่างไรก็ตาม การจัดการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่ผ่านมา ยังขาดการเชื่อมโยงองค์ความรู้กับบริบทของชุมชนและแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้ผู้เรียนยังไม่สามารถตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมในพื้นที่ของตนได้อย่างเต็มที่ (วีรพงศ์ พิชัยเสนาณรงค์, 2568)

ดังนั้น การวิจัยเรื่อง โบราณคดีเมืองนครปฐม: การบูรณาการเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนวัดศาลา (หลวงพ่อน้อยอุปถัมภ์) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 1 จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อศึกษารูปแบบแนวทาง และผลของการบูรณาการองค์ความรู้ทางโบราณคดีในการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนและชุมชน อันจะนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตร และเกิดความรัก ความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนเองอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา วัฒนธรรม โบราณคดีเมืองนครปฐม
2. เพื่อ การบูรณาการเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โรงเรียนวัดศาลา (หลวงพ่อน้อยอุปถัมภ์) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครปฐม เขต 1

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง โบราณคดีเมืองนครปฐม: การบูรณาการเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระ การเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนวัดศาลา (หลวงพ่อน้อยอุปถัมภ์) สำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครปฐม เขต 1 การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษารูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยดำเนินการตามขั้นตอน ผู้วิจัยได้กำหนดเนื้อหาขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้

1. ขอบเขตเนื้อหาในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้กำหนดขอบเขตเนื้อหาออกเป็น 4 ประเด็นสำคัญ ดังนี้

1.1 วิถีวัฒนธรรมชุมชน ศึกษาองค์ความรู้ด้านโบราณคดีเมืองนครปฐมควบคู่กับบริบททาง สังคมและวัฒนธรรมของชุมชน ได้แก่ ประวัติความเป็นมาของชุมชน ภาษา ศิลธรรมและจริยธรรม สุนทรียศาสตร์ อาหารการกิน การแต่งกาย ศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม และระบบความเชื่อที่ปรากฏ และสืบทอดอยู่ในพื้นที่ศึกษา

1.2 การบูรณาการเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ มุ่งศึกษาการนำองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะโบราณคดีเมืองนครปฐม มาบูรณาการ กับการจัดการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ผ่านการใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ในการศึกษาท้องถิ่น เพื่อเชื่อมโยงความรู้ เชิงวิชาการกับบริบทของชุมชน

1.3 ทฤษฎีทางสังคมและวัฒนธรรม ศึกษากรอบแนวคิดและองค์ความรู้ทางสังคมศาสตร์ที่ เกี่ยวข้องกับความหลากหลายทางสังคมและวัฒนธรรม ได้แก่ เศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์ นิติศาสตร์ ศิลปศาสตร์ สังคมวิทยา และมานุษยวิทยา เพื่อนำมาใช้เป็นฐานในการวิเคราะห์ข้อมูล

1.4 การบูรณาการการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มุ่งเน้นการจัดการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดประเด็นศึกษา การปลูกฝังค่านิยม จิตสำนึก และจริยธรรมที่ดี ส่งเสริม บรรยากาศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการคิดวิเคราะห์ การรวบรวม ตรวจสอบ วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูล อย่างเป็นระบบ

2. วิธีวิจัย การวิจัยเรื่อง “โบราณคดีเมืองนครปฐม: การบูรณาการเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนวัดศาลา (หลวงพ่อน้อยอุปถัมภ์)” เป็น การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพทางวัฒนธรรม (Cultural Qualitative Research) ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Study) และการศึกษา ภาคสนาม (Field Study) โดยใช้วิธีการสำรวจ การสัมภาษณ์ การสังเกต และการสนทนากลุ่ม ก่อนนำ ข้อมูลมาวิเคราะห์เชิงคุณภาพอย่างเป็นระบบ

3. ระยะเวลาการวิจัย การดำเนินการวิจัยกำหนดระยะเวลา ตั้งแต่เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2568 ถึงเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2569

4. พื้นที่วิจัย พื้นที่ที่ใช้ในการศึกษา คือ จังหวัดนครปฐม โดยมุ่งเน้นเฉพาะแหล่งโบราณคดี เมืองนครปฐม ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีประวัติความเป็นมายาวนานและมีความสำคัญทางโบราณคดี

เกณฑ์การคัดเลือกพื้นที่ศึกษา 1) เป็นพื้นที่ที่มีหลักฐานทางโบราณคดีเมืองนครปฐมอย่างชัดเจน 2) เป็นพื้นที่ที่สะท้อนบริบททางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของชุมชนในพื้นที่ศึกษา

5. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลการวิจัยครั้งนี้ใช้การคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากบุคคลที่มีความรู้และมีส่วนเกี่ยวข้องกับโบราณคดีเมืองนครปฐม แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มผู้รู้ (Key Informants) จำนวน 10 คน ได้แก่ พระสงฆ์ ปราชญ์ท้องถิ่น ผู้อาวุโส ครู นักวิชาการอิสระ และผู้นำชุมชน 2) กลุ่มผู้ปฏิบัติ (Casual Informants) จำนวน 20 คน ได้แก่ ครู นักเรียน และชาวบ้านที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับพื้นที่ศึกษา 3) กลุ่มบุคคลทั่วไป (Purposive Informants) จำนวน 20 คน ได้แก่ ประชาชนที่เคยอาศัยหรือมีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับโบราณคดีเมืองนครปฐม

6. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ประกอบด้วย แบบสำรวจ แบบสัมภาษณ์ แบบมีโครงสร้างและไม่มีโครงสร้าง แบบสังเกตแบบมีและไม่มีส่วนร่วม การสนทนากลุ่ม และการประชุมเชิงปฏิบัติการ (ในตะวัน กำหอม, 2559)

7. การเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ระยะ ได้แก่ 1) การเก็บข้อมูลปฐมภูมิ จากเอกสาร ตำรา แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) การเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยยึดหลักการมองชุมชนในลักษณะองค์รวม (Holistic Approach) ตามแนวคิดของงามพิศ สัตย์สงวน (2539; อ้างถึงใน ในตะวัน กำหอม, 2559)

8. การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจ สัมภาษณ์ การสังเกต และการสนทนากลุ่ม จะถูกจัดหมวดหมู่ ตรวจสอบความถูกต้องด้วยวิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) ก่อนนำมาวิเคราะห์เชิงคุณภาพ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้แนวคิดของทรงคุณ จันทจร (2553) ได้แก่ 1) การวิเคราะห์แบบอุปนัยเชิงวิเคราะห์ (Analytic Induction) 2) การวิเคราะห์โดยการจำแนกประเภทข้อมูล (Typological Analysis)

9. การนำเสนอผลการวิจัย ผลการวิจัยนำเสนอในรูปแบบการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) โดยเชื่อมโยงข้อมูลจากภาคสนามกับกรอบแนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พร้อมภาพประกอบบางส่วน เพื่อสะท้อนบริบททางโบราณคดี วิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม และความเชื่อของชุมชนอย่างเป็นระบบ

สรุปผลการวิจัย

1. ประวัติความเป็นมา วัฒนธรรม และโบราณคดีเมืองนครปฐม

เรื่องราวเกี่ยวกับเมืองนครปฐมโบราณปรากฏอยู่ในเอกสารและตำนานหลายฉบับ อาทิ พงศาวดารเหนือ ตำนานพระปฐมเจดีย์ และตำนานพระประโทนเจดีย์ แม้เอกสารเหล่านี้จะได้รับการรวบรวมและเรียบเรียงขึ้นในช่วงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นและตอนกลาง ส่งผลให้ข้อมูลบางส่วนมีความคลาดเคลื่อนด้านลำดับเวลาและรายละเอียดของเหตุการณ์ แต่เนื้อหาสำคัญหลายประเด็นยังคงสอดคล้องกันและมีคุณค่าอย่างยิ่งต่อการศึกษาประวัติศาสตร์เมืองนครปฐมโบราณ โดยสามารถจำแนกเรื่องเล่าออกเป็นสองกลุ่มสำคัญ ได้แก่ เรื่องเมืองนครไชยศรีและพระประโทนเจดีย์ และเรื่องพระปฐมเจดีย์ ร่วมกับตำนานพระยาาง-พระยาพาน

ตามตำนานเมืองนครไชยศรี ระบุว่า ก่อนการก่อตั้งเมือง พื้นที่ดังกล่าวเป็นที่ตั้งของชุมชนพราหมณ์ชื่อ “บ้านโทณะพราหมณ์” ซึ่งพราหมณ์ได้เก็บรักษาโทณะหรือท่อนานทองที่ใช้ดวงพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้าไว้ในเรือนหิน ต่อมาในปี พ.ศ. 1133 พระเจ้าศรีสิทธิไชยพรหมเทพทรงสถาปนาเมืองนครไชยศรี พร้อมทั้งสร้างพระพุทธไสยาสน์ขนาดใหญ่ และมีการอัญเชิญโทณะไปถวายแก่

เจ้าเมืองลังกา เรื่องราวดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างเมืองโบราณในภูมิภาคและต่างภูมิภาค โดยมีพุทธศาสนาเป็นรากฐานร่วมกัน

พระประโชนเจดีย์มีการกล่าวถึง พระยาแก้ววันดีศราช หรือกาละวรรณดิศราช เป็นผู้สร้างขึ้นในปี พ.ศ. 1199 เพื่อครอบครองหินที่บรรจุพระพุทธรูป ข้อมูลดังกล่าวปรากฏทั้งในพงศาวดารเหนือและจิตรกรรมในสมุดภาพไตรภูมิฉบับกรุงศรีอยุธยา ซึ่งสะท้อนบทบาทของเมืองนครไชยศรีในฐานะศูนย์กลางทางพุทธศาสนาและแหล่งความรู้ด้านศิลปกรรมและวิทยาการ เปรียบเสมือนเมืองดักศิลาในอินเดียโบราณ

ตำนานพระปฐมเจดีย์และเรื่องพระยาแกง-พระยาพาน แสดงให้เห็นถึงความเก่าแก่ของพระปฐมเจดีย์ควบคู่กับความสัมพันธ์ทางอำนาจในราชวงศ์ เรื่องเล่ากล่าวถึงพระยาแกง เจ้าเมืองนครไชยศรี และพระยาพาน พระโอรส ซึ่งได้กระทำปิฎกธาตุและข้ายายหอมผู้เลี้ยงดู ต่อมาเพื่อขอใช้บาปกรรม พระยาพานจึงสร้างพระปฐมเจดีย์ขึ้น พร้อมด้วยพระวิหารและพระระเบียงโดยรอบ การสำรวจและศึกษาหลักฐานโบราณสถานในพื้นที่ต่างๆ เช่น เนินพระ ดอนยายหอม วัดธรรมศาลา และบ้านถนนขาด ช่วยยืนยันความเชื่อมโยงระหว่างตำนานกับสถานที่จริงในปัจจุบัน

เมื่อพิจารณาข้อมูลจากเอกสาร ตำนาน และหลักฐานทางโบราณคดีร่วมกัน สามารถสรุปได้ว่าเมืองนครปฐมโบราณมีความเจริญรุ่งเรืองมาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 12-13 โดยมีพุทธศาสนาและความเชื่อแบบพราหมณ์เป็นปัจจัยสำคัญ เมืองแห่งนี้ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางทางศาสนา ศิลปกรรม และวิทยาการของภูมิภาค และมีหลักฐานโบราณคดีรองรับการตีความดังกล่าวอย่างชัดเจน

ลำดับพัฒนาการเมืองนครปฐมโบราณจากการขุดค้นทางโบราณคดี พ.ศ. 2552-2553 การขุดค้นแหล่งโบราณคดีในเขตเมืองนครปฐมโบราณระหว่างปี พ.ศ. 2552-2553 ทำให้ได้ข้อมูลใหม่ที่สำคัญเกี่ยวกับรูปแบบการอยู่อาศัย ระบบเศรษฐกิจ และความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนโบราณ เมื่อนำหลักฐานทางโบราณคดีมาวิเคราะห์ร่วมกับเอกสารประวัติศาสตร์และข้อมูลด้านศิลปกรรม สามารถสรุปลำดับพัฒนาการของเมืองนครปฐมโบราณได้เป็นช่วงต่างๆ ดังนี้

ช่วงก่อนสมัยทวารวดี การขุดค้นบริเวณแหล่งโบราณคดีหอยเคก ตำบลพระประโทน พบว่าชุมชนระยะแรกมีลักษณะเป็นหมู่บ้านตั้งอยู่ใกล้แหล่งน้ำ ประชากรดำรงชีพด้วยการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น หอยน้ำจืดและหอยทะเล และมีการติดต่อแลกเปลี่ยนกับชุมชนเมืองท่า รวมถึงรับอิทธิพลจากวัฒนธรรมอินเดีย ลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับตำนานเมืองนครไชยศรีที่กล่าวถึงชุมชนพราหมณ์และการสร้างเรือนหินเพื่อบรรจุพระพุทธรูปในช่วงพุทธศตวรรษที่ 12

ช่วงต้นสมัยทวารวดี (พุทธศตวรรษที่ 12-13) ชุมชนมีการอยู่อาศัยอย่างต่อเนื่องและขยายตัว เกิดการจัดระเบียบเมืองและระบบการปกครองแบบกษัตริย์ ประชากรส่วนใหญ่นับถือพุทธศาสนาเถรวาท และมีการก่อสร้างศาสนสถานสำคัญ เช่น พระประโชนเจดีย์ การพัฒนาเมืองในช่วงนี้ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมอินเดีย และสอดคล้องกับเอกสารจีนที่กล่าวถึงประเทศ “โถวเหอ” รวมถึงบันทึกของพระถังซำจั๋งเกี่ยวกับบ้านเมืองในเขตทวารวดี

ช่วงปลายสมัยทวารวดี เมืองนครปฐมโบราณมีฐานเศรษฐกิจสำคัญจากเกษตรกรรมและการค้าทางน้ำ เมืองตั้งอยู่ใกล้ชายฝั่งอ่าวไทย และมีระบบคูเมืองและคูคลองขนาดใหญ่ที่เอื้อต่อการเดินเรือ ทำให้นครปฐมเป็นเมืองท่าค้าขายที่สำคัญ มีการติดต่อกับอินเดีย จีน และอาหรับ การค้าขายดังกล่าวส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะอิทธิพลของพุทธศิลป์แบบมหายานจากอาณาจักรศรีวิชัยซึ่งพบจากพระพิมพ์ดินเผาและรูปแบบเจดีย์ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 14-15 อย่างไรก็ตาม ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 16 การเปลี่ยนทิศทางการค้าของแม่น้ำบางแก้วส่งผลให้เมืองเสื่อมความสำคัญและถูกทิ้งร้างในที่สุด

ช่วงหลังสมัยทวารวดี หลังพุทธศตวรรษที่ 16 เมืองนครปฐมโบราณมีประชากรอยู่อาศัยเบาบาง หรือถูกทิ้งร้าง ชุมชนบางส่วนอาจอพยพไปตั้งถิ่นฐานใหม่ในบริเวณลุ่มน้ำแม่กลอง ซึ่งต่อมาปรากฏ วัฒนธรรมขอมในช่วงพุทธศตวรรษที่ 18 จากตำแหน่งที่ตั้งและรูปแบบศิลปกรรม ทำให้เกิดข้อสันนิษฐานว่า เมืองนครปฐมโบราณหรือ “สามพูกะ” อาจตรงกับเมืองศัมพูกัญญาที่ปรากฏในจารึกปราสาทพระขรรค์

2. การบูรณาการเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้

กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ภาควิชาศึกษานครปฐมโบราณ โรงเรียนวัดศาลา (หลวงพ่อน้อยอุปถัมภ์) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครปฐม เขต 1

การศึกษาพัฒนาการของนครปฐมโบราณในแต่ละช่วงเวลา ได้แก่ ช่วงก่อนสมัยทวารวดี ต้นสมัยทวารวดี ปลายสมัยทวารวดี และช่วงหลังสมัยทวารวดี สามารถนำมาใช้เป็นฐานในการบูรณาการ การจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โดยอาศัยข้อมูลจากการขุดค้นทาง โบราณคดีร่วมกับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เชิงลึกและปลูกฝังค่านิยมด้านคุณธรรม จริยธรรม และความภาคภูมิใจในท้องถิ่นให้แก่ผู้เรียน

ผลการขุดค้นแหล่งโบราณคดีนครปฐมในปี พ.ศ. 2552-2553 แสดงให้เห็นพัฒนาการของ เมืองอย่างชัดเจน ในช่วงก่อนสมัยทวารวดี (พุทธศตวรรษที่ 8-11) พบหลักฐานชุมชนหมู่บ้านใกล้แหล่งน้ำ มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและติดต่อกับวัฒนธรรมอินเดีย ช่วงต้นสมัยทวารวดี (พุทธศตวรรษที่ 12-13) พบการจัดระเบียบเมือง การปกครองแบบกษัตริย์ และการนับถือพุทธศาสนาเถรวาท พร้อมหลักฐาน การค้าขายกับต่างประเทศ ช่วงปลายสมัยทวารวดี (พุทธศตวรรษที่ 14-16) เมืองมีบทบาทเป็นเมืองท่า ค้าขาย พบโบราณวัตถุจากต่างถิ่นและอิทธิพลศิลปะมหายานจากศรีวิชัย ก่อนที่เมืองจะเสื่อมสลายจาก การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม ส่วนช่วงหลังสมัยทวารวดี (พุทธศตวรรษที่ 16-18) เมืองถูกทิ้งร้าง และเกิดการเคลื่อนย้ายชุมชนไปยังลุ่มน้ำแม่กลอง พร้อมการแพร่กระจายของวัฒนธรรมขอม

ประเด็นสำคัญที่สามารถนำมาบูรณาการในการเรียนรู้ ได้แก่ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เศรษฐกิจ และการค้าขาย ศาสนาและศิลปกรรม ภูมิศาสตร์และสิ่งแวดล้อม รวมถึงการเคลื่อนย้ายของชุมชน แนวทางกิจกรรมเชิงปฏิบัติการ ได้แก่ การจำลองการขุดค้นทางโบราณคดี การจัดทำแผนที่เมืองโบราณ การอภิปรายกลุ่ม การจัดนิทรรศการขนาดเล็ก และการสืบค้นข้อมูลเพิ่มเติม

การออกแบบการเรียนรู้การสอนเน้นกระบวนการ Active Learning และ Project-Based Learning โดยผู้เรียนมีบทบาทสำคัญตั้งแต่การตั้งคำถาม การวิเคราะห์หลักฐาน การสังเคราะห์องค์ความรู้ ไปจนถึงการนำเสนอและสะท้อนคุณค่า การประเมินผลใช้ทั้งการประเมินผลงานกลุ่ม แบบฝึกหัดวิเคราะห์ และการสะท้อนความคิดเกี่ยวกับคุณค่าของโบราณวัตถุ จากผลการดำเนินการพบว่า การบูรณาการโบราณคดี นครปฐมเข้ากับการจัดการเรียนรู้สามารถพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การทำงานร่วมกัน ความคิด สร้างสรรค์ ตลอดจนเสริมสร้างจิตสำนึกด้านคุณธรรม จริยธรรม และความภาคภูมิใจ ในมรดกท้องถิ่น ของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อภิปรายผลการวิจัย

1. ประวัติความเป็นมา วัฒนธรรม และโบราณคดีเมืองนครปฐม

เรื่องราวเกี่ยวกับเมืองนครปฐมโบราณในทัศนะของคนโบราณปรากฏอยู่ในเอกสารประเภท ตำนานและพงศาวดารหลายฉบับ อาทิ พงศาวดารเหนือ ตำนานพระปฐมเจดีย์ และตำนานพระประโทณเจดีย์ แม้เอกสารเหล่านี้จะได้รับการชำระและเรียบเรียงในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น โดยเฉพาะในรัชกาลที่ 1 และรัชกาลที่ 4 ซึ่งส่งผลให้เกิดความคลาดเคลื่อนด้านลำดับเวลาและรายละเอียดเหตุการณ์บางประการ

อย่างไรก็ตาม เนื้อหาโดยรวมกลับมีประเด็นสำคัญที่สอดคล้องกัน และมีคุณค่าอย่างยิ่งต่อการทำความเข้าใจพัฒนาการของเมืองนครปฐมโบราณ เมื่อพิจารณาเนื้อหาของตำนานและพงศาวดารดังกล่าว สามารถจำแนกเรื่องราวออกเป็นสองกลุ่มหลัก ได้แก่ กลุ่มเรื่องเมืองนครไชยศรีและพระประโทณเจดีย์ และกลุ่มเรื่องพระปฐมเจดีย์ควบคู่กับตำนานพระยาแกง-พระยาพาน ตำนานเมืองนครไชยศรีกล่าวถึงสภาพพื้นที่ก่อนการก่อรูปเป็นเมือง โดยระบุว่าบริเวณดังกล่าวเดิมเป็นชุมชนพราหมณ์ชื่อ “บ้านโทณะพราหมณ์” ซึ่งพราหมณ์ได้บรรจุโทณะหรือเทวานานทอง อันเป็นภาชนะที่ใช้ดวงพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้าไว้ในเรือนหินเมื่อราวพุทธศตวรรษที่ 12 ต่อมา พระเจ้าศรีสิทธิไชยพรหมเทพได้สถาปนาเมืองนครไชยศรีพร้อมทั้งสร้างพระพุทธไสยาสน์ขนาดใหญ่ และนำโทณะดังกล่าวไปถวายแก่เจ้าเมืองลังกา สะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างเมืองโบราณในเครือข่ายภูมิภาค โดยมีพุทธศาสนาเป็นพื้นฐานร่วมทางวัฒนธรรม ตำนานยังกล่าวถึงการสร้างพระประโทณเจดีย์โดยพระยาแก้วดิศราช (หรือกาทะวรรณดิศราช) ในราวพุทธศตวรรษที่ 12-13 เพื่อครอบเรือนหินที่บรรจุโทณะไว้ รายละเอียดดังกล่าวสอดคล้องกับข้อมูลจากพงศาวดารเหนือ รวมถึงหลักฐานภาพจิตรกรรมในสมุดภาพไตรภูมิฉบับกรุงศรีอยุธยา สอดคล้องกับงานวิจัยของ สฤณีพงศ์ ขุนทรง (2553) อธิบายว่า บทบาทของนครไชยศรีในฐานะศูนย์กลางทางพุทธศาสนาและศิลปวัฒนธรรมในกลุ่มน้ำภาคกลาง ลักษณะดังกล่าวมีความคล้ายคลึงกับเมืองศูนย์กลางความรู้และศาสนาอย่าง “ตักศิลา” ในอินเดียสมัยโบราณ ในอีกด้านหนึ่ง ตำนานพระปฐมเจดีย์และเรื่องพระยาแกง-พระยาพานสะท้อนถึงความเก่าแก่ของพระปฐมเจดีย์และพลวัตด้านอำนาจทางการเมืองในอดีต โดยกล่าวถึงพระยาแกง ผู้ครองเมืองนครไชยศรี และพระโอรส คือ พระยาพาน ซึ่งได้กระทำปิตุฆาตและฆ่ายายหอมผู้เลี้ยงดู ภายหลังพระยาพานได้สร้างพระปฐมเจดีย์ พร้อมด้วยพระวิหารและระเบียงคดโดยรอบ เพื่อเป็นการไถ่บาปและฟื้นฟูศุลยาภาพทางศีลธรรมของสังคม การศึกษาหลักฐานโบราณสถานในพื้นที่ เช่น เนินพระ ดอนยายหอม วัดธรรมศาลา และบ้านถนนขาด ช่วยยืนยันความเชื่อมโยงระหว่างเรื่องเล่าในตำนานกับภูมิประเทศและโบราณสถานที่ยังปรากฏอยู่ในปัจจุบัน ลำดับพัฒนาการเมืองนครปฐมโบราณจากหลักฐานโบราณคดี ผลการขุดค้นแหล่งโบราณคดีในเขตเมืองนครปฐมโบราณระหว่างปี พ.ศ. 2552-2553 ได้ให้ข้อมูลเชิงประจักษ์เกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐาน การดำรงชีวิต และความสัมพันธ์ทางการค้าของชุมชนโบราณ เมื่อนำข้อมูลทางโบราณคดีมาประมวลร่วมกับเอกสารประวัติศาสตร์และการวิเคราะห์ศิลปกรรม สามารถสรุปลำดับพัฒนาการของเมืองนครปฐมโบราณได้เป็นหลายระยะระยะแรก คือ ช่วงก่อนสมัยทวารวดี จากหลักฐานแหล่งโบราณคดีห่อแอก ตำบลพระประโทน พบว่าชุมชนยุคเริ่มแรกตั้งอยู่ใกล้แหล่งน้ำ มีการบริโภคหอยน้ำจืดและหอยทะเล และมีร่องรอยการติดต่อกับเมืองท่าและวัฒนธรรมจากอินเดีย ลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับตำนานเมืองนครไชยศรีที่กล่าวถึงชุมชนพราหมณ์และการสร้างเรือนหินบรรจุโทณะในช่วงพุทธศตวรรษที่ 12 ระยะที่สอง คือ ช่วงต้นสมัยทวารวดีราวพุทธศตวรรษที่ 12-13 ชุมชนเริ่มขยายตัวและมีการจัดระเบียบเมืองอย่างชัดเจน มีรูปแบบการปกครองโดยกษัตริย์ และนับถือพุทธศาสนานิกายเถรวาทเป็นหลัก การก่อสร้างศาสนสถานสำคัญ เช่น พระประโทณเจดีย์ สะท้อนอิทธิพลวัฒนธรรมอินเดียและสอดคล้องกับบันทึกเอกสารจีนที่กล่าวถึงดินแดน “โถวเหอ” รวมถึงบันทึกการเดินทางของพระถังซำจั๋งเกี่ยวกับอาณาจักรทวารวดี ระยะที่สามคือ ช่วงปลายสมัยทวารวดี เมืองนครปฐมมีบทบาทโดดเด่นด้านเศรษฐกิจจากเกษตรกรรมและการค้าทางน้ำ ด้วยทำเลที่ตั้งใกล้ชายฝั่งอ่าวไทยและมีระบบคูเมือง-คูคลองรองรับการคมนาคมทางเรือ ส่งผลให้เมืองเป็นศูนย์กลางการค้าสำคัญที่เชื่อมโยงกับอินเดีย จีน และโลกอาหรับ การติดต่อระหว่างประเทศดังกล่าวสะท้อนผ่านศิลปกรรม โดยเฉพาะอิทธิพลพุทธศาสนamahayanaจากศรีวิชัยที่พบในพระพิมพ์ดินเผาและรูปแบบเจดีย์ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 14-15 อย่างไรก็ตาม ในราวพุทธศตวรรษที่ 16 การเปลี่ยน

ทิศทางของแม่น้ำบางแก้วส่งผลให้ระบบเศรษฐกิจและการคมนาคมเสื่อมถอย เมืองจึงค่อยๆ ถูกทิ้งร้าง ระยะสุดท้าย คือ ช่วงหลังสมัยทวารวดี ภายหลังพุทธศตวรรษที่ 16 พื้นที่นครปฐมโบราณมีประชากรอยู่อาศัยเบาบาง หรือชุมชนบางส่วนอพยพไปตั้งถิ่นฐานใหม่ในลุ่มน้ำแม่กลอง ต่อมาในพุทธศตวรรษที่ 18 ปรากฏอิทธิพลวัฒนธรรมขอม ซึ่งอาจมีความเชื่อมโยงกับเมืองสระโกสินารายณ์ เมื่อพิจารณาจากตำแหน่งที่ตั้งและรูปแบบศิลปกรรม ผลการศึกษานครปฐมโบราณชี้ให้เห็นว่า การทำความเข้าใจอดีตของเมืองจำเป็นต้องอาศัยการบูรณาการข้อมูลจากตำนาน พงศาวดาร และหลักฐานโบราณคดีร่วมกัน แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการความรู้ของ กรองทิพย์ นาควิชตร (2560) ซึ่งเน้นกระบวนการกำหนด แสวงหา วิเคราะห์ และสังเคราะห์องค์ความรู้ เพื่อสร้างความเข้าใจเชิงลึกและสามารถนำไปใช้ในบริบทการเรียนรู้ การสอนได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ การใช้โบราณสถานสำคัญ เช่น พระปฐมเจดีย์ พระประโทณเจดีย์ เนินพระ และดอนยายหอม เป็นแหล่งเรียนรู้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ วรวิทย์ นิเทศศิลป์ และชวลิต ขอดศิริ (2560) ที่เสนอว่าการบูรณาการศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นเข้ากับการจัดการเรียนรู้ ช่วยเพิ่มความสนใจ และการมีส่วนร่วมของผู้เรียน รวมถึงส่งเสริมการเชื่อมโยงความรู้เชิงพื้นที่กับเนื้อหาทางประวัติศาสตร์ การจัดลำดับพัฒนาการเมืองตั้งแต่ก่อนสมัยทวารวดีจนถึงหลังทวารวดี ยังสอดคล้องกับแนวคิดการจัด การเรียนรู้ตามกระบวนการทางประวัติศาสตร์ของ ขวัญธิรัตน์ ทิพย์บุญทรัพย์ (2562) ซึ่งเน้นการคิด วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ อันเป็นพื้นฐานสำคัญของการศึกษาคิดเชิงประวัติศาสตร์

2. การบูรณาการเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม กรณีศึกษานครปฐมโบราณ โรงเรียนวัดศาลา (หลวงพ่อน้อยอุปถัมภ์) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครปฐม เขต 1

การนำนครปฐมโบราณมาใช้เป็นฐานในการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาผู้เรียนทั้งในมิติความรู้ทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศิลปกรรม และวัฒนธรรม ตลอดจนการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และจิตสำนึกความเป็นพลเมืองที่ดี ผลการขุดค้นแหล่งโบราณคดีเมืองนครปฐมในช่วงปี พ.ศ. 2552–2553 ได้สะท้อนพัฒนาการของเมืองอย่างเป็นระบบ ซึ่งสามารถนำมาใช้เป็นเนื้อหาหลักในการบูรณาการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากหลักฐานทางโบราณคดี พัฒนาการของนครปฐมโบราณสามารถแบ่งออกเป็นช่วงสำคัญ ได้แก่ ช่วงก่อนสมัยทวารวดี (พุทธศตวรรษที่ 8–11) ซึ่งชุมชนตั้งถิ่นฐานใกล้แหล่งน้ำ ดำรงชีพด้วยการเก็บหอยน้ำจืดและหอยทะเล และมีการติดต่อกับชุมชนเมืองท่าและวัฒนธรรมจากอินเดีย สะท้อนวิถีชีวิตดั้งเดิม และการเปิดรับอิทธิพลภายนอก ต่อมาในช่วงต้นสมัยทวารวดี (พุทธศตวรรษที่ 12–13) เมืองมีการขยายตัวและจัดระเบียบการปกครองในลักษณะรัฐแบบกษัตริย์ ประชากรนับถือพุทธศาสนานิกายเถรวาท และมีการสร้างศาสนสถานสำคัญ เช่น พระประโทณเจดีย์ ควบคู่กับหลักฐานจากเอกสารจีนที่ยืนยันบทบาทของนครปฐมในเครือข่ายการค้าระหว่างประเทศ ในช่วงปลายสมัยทวารวดี (พุทธศตวรรษที่ 14–16) เมืองนครปฐมมีฐานเศรษฐกิจจากเกษตรกรรมและการค้าทางน้ำ มีสถานะเป็นเมืองท่าค้าขายสำคัญ ปรากฏหลักฐานวัตถุจากต่างถิ่น เช่น ลูกปัดแก้ว เครื่องถ้วยจีน และศิลปกรรมพุทธมหายานจากอิทธิพลศรีวิชัย อย่างไรก็ตาม ในราวพุทธศตวรรษที่ 16 การเปลี่ยนแปลงทิศทางของแม่น้ำบางแก้วส่งผลให้ระบบเศรษฐกิจและการคมนาคมเสื่อมถอย เมืองจึงค่อยๆ ลดบทบาทลง ภายหลังสมัยทวารวดี (พุทธศตวรรษที่ 16–18) พื้นที่นครปฐมโบราณถูกทิ้งร้างหรือมีประชากรอยู่อาศัยเบาบาง ชุมชนบางส่วนอพยพไปยังลุ่มน้ำแม่กลอง และเริ่มปรากฏอิทธิพลวัฒนธรรมขอม ซึ่งสะท้อนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและภูมิศาสตร์ของพื้นที่ การศึกษาครั้งนี้ได้นำองค์ความรู้ดังกล่าวมาพัฒนาเป็นแนวทางการบูรณาการการเรียนรู้ โดยเชื่อมโยงสาระ

ด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศาสนา ศิลปกรรม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และภูมิศาสตร์ เข้ากับกิจกรรมการเรียนรู้ ที่เน้นการลงมือปฏิบัติจริง กิจกรรมสำคัญ ได้แก่ การจำลองการขุดค้นโบราณคดี การสร้างแผนที่เมืองโบราณ การอภิปรายกลุ่ม การจัดนิทรรศการย่อ และการสืบค้นข้อมูลเพิ่มเติม ซึ่งมุ่งพัฒนาทักษะการสังเกต การคิดวิเคราะห์ และการสังเคราะห์ข้อมูลของผู้เรียน การออกแบบการเรียนรู้การสอนใช้แนวคิด Active Learning และ Project-Based Learning โดยให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของกระบวนการเรียนรู้ ตั้งแต่การเปิดบทเรียนด้วยเรื่องเล่าและภาพโบราณวัตถุ การกระตุ้นความรู้เดิม การศึกษาและวิเคราะห์หลักฐาน การตั้งคำถามและสืบค้นข้อมูล ไปจนถึงการสรุปองค์ความรู้ในรูปแบบแผนภาพหรือไทม์ไลน์ และการสะท้อนคุณค่าและค่านิยมที่ได้รับ การประเมินผลใช้วิธีที่หลากหลาย เช่น การนำเสนอผลงานกลุ่ม แบบฝึกทักษะการวิเคราะห์ และการสะท้อนความคิดเกี่ยวกับคุณค่าและความสำคัญของโบราณวัตถุ ผลการวิจัยพบว่า การบูรณาการโบราณคดีนครปฐมเข้ากับการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สามารถเสริมสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์ การทำงานร่วมกัน ความคิดสร้างสรรค์ ตลอดจนจิตสำนึกด้านคุณธรรม จริยธรรม และความภาคภูมิใจในมรดกท้องถิ่นของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการของ กรองทิพย์ นาควิชัย (2560) ที่เน้นการผสานภาคทฤษฎีกับประสบการณ์จริงเพื่อให้เกิดการเรียนรู้เชิงลึกและยั่งยืน นอกจากนี้ การใช้แหล่งเรียนรู้ท้องถิ่นเป็นฐานการเรียนรู้ยังสอดคล้องกับงานของ วรวิทย์ นิเทศศิลป์ และชวลิต ขอดศิริ (2560) ที่ชี้ว่าการเรียนรู้จากศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นช่วยเพิ่มแรงจูงใจและการมีส่วนร่วมของผู้เรียน ตลอดจนสอดคล้องกับแนวคิด Learning by Doing ของ Dewey ซึ่งเน้นการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง ขณะเดียวกัน การที่ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์พัฒนาการเมืองในแต่ละช่วงเวลาได้อย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับงานของ สฤณีพงศ์ ขุนทรง (2561) ซึ่งพบว่าการใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ช่วยพัฒนาทักษะการคิดเชิงเหตุผลและการสังเคราะห์ข้อมูล ในมิติการมีส่วนร่วมของชุมชน ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับข้อเสนอของ สุพัตรา คงขำ และเครือวัลย์ คงขำ (2561) รวมถึง สุวัช วาณิชวิรุฬห์ (2562) ที่เน้นว่าการปลูกฝังจิตสำนึกการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของผู้เรียนและชุมชน การนำองค์ความรู้โบราณคดีมาบูรณาการในชั้นเรียนจึงเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1.1 ควรนำความรู้ด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศิลปกรรม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และภูมิศาสตร์ มาประยุกต์ใช้ร่วมกันในกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเห็นความเชื่อมโยงขององค์ความรู้และเข้าใจบริบทของเมืองนครปฐมโบราณอย่างรอบด้าน

1.2 ควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบลงมือทำ เช่น การจำลองขุดค้นโบราณคดี การสร้างแผนที่เมืองโบราณ การอภิปรายกลุ่ม และการจัดนิทรรศการย่อ เพื่อฝึกทักษะการสังเกต วิเคราะห์ สังเคราะห์ และการทำงานร่วมกัน

1.3 ผู้เรียนควรได้รับโอกาสในการศึกษาและวิเคราะห์หลักฐานโบราณวัตถุ เอกสารประวัติศาสตร์ และภาพโบราณวัตถุ จากนั้นสังเคราะห์ข้อมูลเป็นไทม์ไลน์ แผนภาพ หรือรายงานสรุป เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดเชิงวิพากษ์และการแก้ปัญหา

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรขยายพื้นที่ศึกษาครอบคลุมชุมชนหรือโรงเรียนอื่นๆ ในจังหวัดนครปฐม รวมถึงนักเรียนหลายช่วงวัย เพื่อให้ผลการวิจัยมีความหลากหลายและสามารถเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ระหว่างกลุ่มผู้เรียนได้

2.2 ควรออกแบบกิจกรรมเชิงปฏิบัติการที่หลากหลายมากขึ้น เช่น การใช้เทคโนโลยีเสมือนจริง (VR/AR) ในการจำลองเมืองโบราณ หรือการสร้างฐานเรียนรู้โบราณคดี พร้อมทั้งพัฒนาเครื่องมือประเมินผลที่สามารถวัดทั้งความรู้ ทักษะการคิดวิเคราะห์ และคุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรมได้อย่างชัดเจน

2.3 ควรติดตามผลการเรียนรู้ของผู้เรียนในระยะยาว เพื่อดูว่าการบูรณาการโบราณคดีช่วยเสริมสร้างความเข้าใจ ความคิดสร้างสรรค์ และจิตสำนึกด้านคุณธรรมจริยธรรมอย่างยั่งยืนหรือไม่ และปรับปรุงแนวทางการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับบริบทของชุมชนและนักเรียน

บรรณานุกรม

- กรมศิลปากร. (2562). *คลังกลางพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ*. นครปฐม: รุ่งศิลป์การพิมพ์.
- กรองทิพย์ นาควิเชตร. (2560). ความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 31. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล*, 4(1): 29-40.
- ขวัญธิริศม์ ทิพย์บุญทรัพย์. (2562). *การอนุรักษ์และสืบสานประเพณีแห่งพระแข่งเรือขึ้นโขงชิงธง อำเภอลำสนธิ จังหวัดลพบุรี เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านทับบัว*. หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาสังคม ศาสนาและวัฒนธรรม, บัณฑิตวิทยาลัย, วิทยาลัยทองสุข.
- ชุตินันท์ สาแก้ว. (2557). การศึกษาหลักฐานทางประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานและการพัฒนาเมือง นครปฐม เพื่อการวางแผนอนุรักษ์และพัฒนาชุมชน. *วิทยานิพนธ์ปริญญาการวางแผนชุมชน เมืองและสภาพแวดล้อมมหาบัณฑิต*, สาขาวิชาการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อม ภาควิชาการออกแบบและวางแผนชุมชนเมือง, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ณัฐภัทร จันทวิช. (2529). *เครื่องถ้วยจีนที่พบจากแหล่งโบราณคดีในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- ทรงคุณ จันทจร. (2553). *การวิจัยเชิงคุณภาพทางวัฒนธรรมชั้นสูง*. มหาสารคาม: สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน.
- ทิวา ศุภจรรยา และผ่องศรี วนาสิน. (2525). “การศึกษาลักษณะชุมชนโบราณจากภาพถ่ายทางอากาศ จังหวัด นครปฐม”. ใน *การสัมมนาประวัติศาสตร์ โบราณคดี และศิลปวัฒนธรรม นครปฐม*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากรและชุมนุมนิสิตเก่าจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ในตะวัน กำหอม. (2559). *การวิจัยทางสังคมศาสตร์และวัฒนธรรมศาสตร์*. มหาสารคาม: โรงพิมพ์ที่คอม มหาสารคาม.
- พระครูใบฎีกาทัตพล จนทวิโส (เพลงปาน). (2560). *ตามรอยทวารวดีเมืองโบราณนครปฐม*. นครปฐม: วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี.
- วนาลี ศักดิ์สุริยผดุง. (2557). *แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ประวัติศาสตร์เมืองโบราณนครไชยศรี อำเภอมือง จังหวัดนครปฐม*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- วรวิทย์ นิเทศศิลป์ และชวลิต ขอดศิริ. (2560). *การบูรณาการการเรียนการสอนด้วยวิธีการทำนุบำรุง ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นล้านนา*. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- วีรพงศ์ พิชัยเสนาณรงค์. (2568). รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริม
อัตลักษณ์วิถีพุทธ ของโรงเรียนรักษาศีล 5 ในจังหวัดนครปฐม. นครปฐม: วิทยาลัยสงฆ์พุทธ
ปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมชาย วงศ์วิเศษ. (2558). *ภาวะผู้นำในองค์กรไทย*. กรุงเทพฯ: การพิมพ์อักษรไทย.
- สฤชต์พงศ์ ชนุทธร. (2557). *โบราณคดีเมืองนครปฐม: การศึกษาอดีตของศูนย์กลางแห่งทวารวดี*.
นครปฐม: ภาควิชาโบราณคดี คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สฤชต์พงศ์ ชนุทธร. (2553). พัฒนาการทางวัฒนธรรมของเมืองนครปฐมโบราณในช่วงก่อนพุทธศตวรรษที่ 19.
วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาโบราณคดีสมัยประวัติศาสตร์, ภาควิชาโบราณคดี,
บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สฤชต์พงศ์ ชนุทธร. (2561). แนวคิดใหม่เกี่ยวกับพัฒนาการทางวัฒนธรรมของเมืองโบราณอู่ทอง.
ภาควิชาโบราณคดี คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร. *Veridian E-Journal, Silpakorn
University*, 11(2): 2885-2899.
- สฤชต์พงศ์ ชนุทธร. (2559). *โบราณคดีเมืองนครปฐม การศึกษาอดีตของศูนย์กลางแห่งทวารวดี*. กรุงเทพฯ:
ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- สุพัตรา คงขำ และเครือวัลย์ คงขำ. (2561). แนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพื้นบ้านการชักแห่เรือพระบก
ของตำบลเขาใหญ่ อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่. *วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย*,
10(2): 277-288.
- สุวัช วาณิชยวิรุฬห์. (2562). ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนแม่บทเพื่อ
ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนเกาะเกร็ด อำเภอเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี.
วารสารจันทร์เกษมสาร มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทร์เกษม, 25(1): 31-44.

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 2

Transformational Leadership of School Administrators Affecting School
Effectiveness under Nong Bua Lamphu Primary Educational
Service Area Office 2

นิภาพร พลศักดิ์ขัว*

Nipaporn Phonsukkwa

นักศึกษาลัทธิศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา วิทยาลัยพิจัยบัณฑิต

Master of Education in Educational Administration,

Pitchayabundit College, Thailand

อำนวยการ มีราคา

Aumnuay Meerakar

อาจารย์ประจำคณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยพิจัยบัณฑิต

Lecturer of Faculty of Education, Pitchayabundit College, Thailand

Corresponding author, e-mail: nipaporn.gj@gmail.com*

วันที่รับบทความ (Received): 8 กุมภาพันธ์ 2569

วันที่แก้ไขบทความ (Revised): 26 กุมภาพันธ์ 2569

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted): 2 มีนาคม 2569

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา ประสิทธิภาพของโรงเรียน ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา กับ ประสิทธิภาพของโรงเรียน และ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลกับประสิทธิภาพ ของโรงเรียน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน จำนวน 285 คน กำหนดขนาดกลุ่ม ตัวอย่างโดยใช้ตารางเครซีเมอร์แกน โดยการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม มาตรฐานประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.86 ประสิทธิภาพของโรงเรียน เท่ากับ 0.91 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ของเพียร์สัน และวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบมีขั้นตอน

ผลการวิจัยพบว่า 1. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก 2. ประสิทธิภาพของโรงเรียน โดยรวมอยู่ในระดับมาก 3. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร (X) กับ ประสิทธิภาพของโรงเรียน (Y) ของผู้บริหารสถานศึกษา กับ ประสิทธิภาพของโรงเรียน โดยภาพรวมมีความ สัมพันธ์กันทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง 4. ภาวะ ผู้นำ การเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของโรงเรียน พบว่า มีความสัมพันธ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 จำนวน 4 ตัว คือ ด้านการกระตุ้นทางปัญญา ด้านการมีอิทธิพล อย่างมีอุดมการณ์ ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล และด้านการสร้างแรงบันดาลใจ โดยมีค่า

อำนาจการพยากรณ์ร้อยละ 69.20 สามารถเขียนสมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบและคะแนนมาตรฐานได้ดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ (Unstandardized Score)

$$\hat{Y} = 0.916 + 0.261(X3) + 0.194 (X1) + 0.174 (X4) + 0.073 (X2)$$

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน (Standardized Score)

$$\hat{Z} = 0.428 (X3) + 0.333 (X1) + 0.251 (X4) + 0.106 (X2)$$

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง; ผู้บริหารสถานศึกษา; ประสิทธิภาพของโรงเรียน

Abstract

The objective of this research is to study 1) transformational leadership of educational institution administrators, 2) school effectiveness, 3) the relationship between transformational leadership of educational institution administrators and school effectiveness, and 4) transformational leadership of educational institution administrators. That affects the effectiveness of the school Sample group used in research Including 285 educational institution administrators and teachers, the sample size was determined using the Crazy Morgan rail. Use a simple randomization method. The research tool is a 5-level estimation scale questionnaire with a confidence value of 0.86 the school's effectiveness is 0.91 Data are analyzed using a ready-made program. Statistics used in data analysis include hundreds and mean standard deviation Pearson's correlation coefficient and analyze multiple regressions with steps.

The results of the research found that:- 1. Change leadership of educational institution administrators under the jurisdiction of the Nong Bua Lamphu Primary Educational Service Area Office, Area 2, overall at a high level. 2. School effectiveness under the jurisdiction of the Nong Bua Lamphu Primary Educational Service Area Office, Area 2, overall at a high level. 3. Change leadership of administrators (X) and school effectiveness (Y) of educational institution administrators and school effectiveness. Overall, there was a positive relationship with statistical significance at the 0.01 level, with a moderate relationship. 4. The change leadership of educational institution administrators that affects the effectiveness of the school was found to have a statistically significant relationship at the 0.01 level, 4 numbers, respectively, namely intellectual stimulation. In terms of influence with ideology Consideration of individuality and inspiration with a forecast power value of 1006. Each 69.20 can write the forecast equation in the form of raw scores and standard scores as follows

Predictive equation in raw scores (Unstandardized Score)

$$\hat{Y} = 0.916 + 0.261(X3) + 0.194 (X1) + 0.174 (X4) + 0.073 (X2)$$

Predictive equation in standardized scores (Standardized Score)

$$\hat{Z} = 0.428 (X3) + 0.333 (X1) + 0.251 (X4) + 0.106 (X2)$$

Keywords: Change leadership; School Administrators; School Effectiveness

บทนำ

ภาวะผู้นำถือเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการทำงานร่วมกันของสมาชิกภายในองค์กร เนื่องจากการดำเนินงานขององค์กรทุกองค์กรจะประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงใดนั้น ล้วนขึ้นอยู่กับ บทบาทและประสิทธิภาพของภาวะผู้นำเป็นสำคัญ หากองค์กรมีผู้นำที่มีภาวะผู้นำที่ดีและมีประสิทธิภาพ ก็จะสามารถส่งเสริมให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างราบรื่น บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ก่อให้เกิด ความก้าวหน้าในการทำงาน และสร้างความสามัคคีในการทำงานร่วมกันของบุคลากรภายในองค์กร ดังนั้น ทักษะและคุณลักษณะของความเป็นผู้นำจึงเป็นสิ่งที่ผู้บริหารในทุกระดับขององค์กรควรให้ความสำคัญ ศึกษา และทำความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง ทั้งนี้เพื่อให้สามารถจูงใจ ชักนำ และประสานความร่วมมือจากผู้อื่น ให้ปฏิบัติงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ภาวะผู้นำที่ดีหมายถึงบุคคลที่ได้รับการยอมรับ ความเชื่อถือ และการยกย่องจากบุคคลรอบข้าง ไม่ว่าจะเป็นผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งอย่างเป็นทางการ หรือผู้ที่ได้รับการ ยอมรับให้เป็นผู้นำในการดำเนินงานด้านต่างๆ การดำเนินงานขององค์กรจึงจำเป็นต้องอาศัยบุคคลที่มีความ เป็นผู้นำ สามารถใช้ความรู้ ความสามารถ และอิทธิพลเชิงบวกในการชักจูง โน้มน้าว และนำพา บุคคลอื่นให้ร่วมมือกันปฏิบัติงานอย่างเต็มความสามารถ จนสามารถบรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของ องค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ (อานวย มีราคา, 2566)

ภาวะผู้นำถือเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการบริหารจัดการองค์กร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้บริหารทางการศึกษาที่ต้องเผชิญกับสภาพแวดล้อมในยุคปัจจุบันซึ่งมีการแข่งขันในทุกด้าน ผู้บริหารที่ ประสบความสำเร็จในการบริหารองค์กรจึงจำเป็นต้องอาศัยภาวะผู้นำมาใช้ในการบริหารงานร่วมกับ ผู้อื่นหรือผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างเหมาะสม ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ร่วมงานสามารถปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจ เกิดความมุ่งมั่นทุ่มเท และสามารถสร้างผลงานที่มีคุณภาพ สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ องค์กรได้กำหนดไว้นอกจากนี้ ภาวะผู้นำเชิงการเปลี่ยนแปลงยังมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนา องค์กร ผู้บริหารจึงต้องทำหน้าที่เป็นผู้นำที่สามารถปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง มีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน และสามารถนำพาองค์กรไปสู่ความก้าวหน้าและความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ หากผู้บริหาร แสดงออกถึงพฤติกรรมที่เหมาะสม มีความเป็นธรรม มีความรับผิดชอบ และเป็นแบบอย่างที่ดี ก็จะส่งผล ให้สมาชิกในองค์กรเกิดความศรัทธา ความเชื่อถือ และความเชื่อมั่นในความสามารถของผู้บริหารผลที่ ตามมา คือ สมาชิกในองค์กรจะมีกำลังใจในการปฏิบัติงาน เกิดความสามัคคีและความร่วมมือร่วมใจใน การทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะเป็แรงขับเคลื่อนที่สำคัญในการนำพาองค์กรไปสู่เป้าหมาย ที่กำหนดไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่ดียิ่งขึ้น (อรพรรณ เทียนคันฉัตร, 2560)

ประสิทธิผลของสถานศึกษาเกิดจากการที่สถานศึกษามีสภาพแวดล้อมทางสังคม บรรยากาศ และสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ที่เหมาะสม ทั้งในด้านกายภาพและด้านจิตใจ ซึ่งส่งเสริมให้ ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างเต็มศักยภาพ นอกจากนี้ สถานศึกษายังต้องมีความพร้อมในด้านทรัพยากร ต่างๆ อย่างเพียงพอและเหมาะสม ไม่ว่าจะเป็นด้านเอกสารทางวิชาการ สื่อ วัสดุ อุปกรณ์การเรียนการ สอน รวมถึงเทคโนโลยีที่ทันสมัย มีคุณภาพ และมีประสิทธิภาพ ตลอดจนมีงบประมาณที่เพียงพอสำหรับ การบริหารจัดการและพัฒนาการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่องขณะเดียวกัน ทรัพยากรมนุษย์ถือเป็น องค์ประกอบที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จของสถานศึกษา เนื่องจากบุคลากรทางการศึกษาเป็น ผู้มีบทบาทโดยตรงในการจัดการเรียนการสอนและการพัฒนาผู้เรียน เพื่อให้สามารถจัดการศึกษาได้อย่าง มีคุณภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุด ผู้เรียนจึงได้รับการพัฒนาให้มีความรู้ ความสามารถ และทักษะใน ด้านต่างๆ อย่างรอบด้าน ส่งผลให้กระบวนการจัดการศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถ พัฒนาผู้เรียนให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ มีศักยภาพในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง และมีคุณภาพชีวิต

ที่ดีขึ้นทั้งนี้ ผู้บริหารสถานศึกษาถือเป็นบุคคลสำคัญที่มีอำนาจและบทบาทในการกำหนดทิศทางและบริหารจัดการการศึกษาของสถานศึกษา บทบาทและหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างแรงจูงใจให้แก่บุคลากร ส่งเสริมให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการปฏิบัติงาน เสริมสร้างขวัญและกำลังใจในด้านต่างๆ ตลอดจนสนับสนุนให้สถานศึกษามีความก้าวหน้าและพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อให้สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับนโยบายและเป้าหมายที่กำหนดไว้ (ปภิตตา ปานเกษม, 2565)

จากสภาพความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลกับประสิทธิผลของโรงเรียน เพื่อนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางการพัฒนาการศึกษาและประเทศให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา
2. เพื่อศึกษาประสิทธิผลของโรงเรียน
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของโรงเรียน
4. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลกับประสิทธิผลของโรงเรียน

ระเบียบวิธีวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จำนวนทั้งหมด 1,100 คน ประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 97 คน และครูผู้สอน จำนวน 1,003 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 2, 2568)

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางของ Krejcie and Mogan (1970; อ้างใน บุญชม ศรีสะอาด, 2560) โดยใช้วิธีเลือกแบบสุ่มอย่างง่าย (Sampers random sampling) ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 20 คน และครูผู้สอน จำนวน 265 คน ได้จำนวน 285 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างและพัฒนาขึ้นเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง โดยแบบสอบถามดังกล่าวได้ถูกออกแบบให้มีโครงสร้างที่ชัดเจนและครอบคลุมประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ทั้งนี้ แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย และเอื้อต่อการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ โดยมีรายละเอียดของแต่ละตอนดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบสำรวจรายการ (Check- List) ได้แก่ ตำแหน่ง ระดับการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบด้วยลักษณะแบบสอบถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating scale) จำนวน 5 ด้าน

24 ข้อ ตามแนวคิดของ บุญชม ศรีสะอาด (2560) โดยผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์การให้คะแนน ตามแนวคิดของ Likert (1961)

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับประสิทธิผลของโรงเรียน ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating scale) จำนวน 7 ด้าน 35 ข้อ โดยมีคะแนน 1-5 โดยกำหนดตัวเลือกไว้ 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ตามแนวคิดของ บุญชม ศรีสะอาด (2560) โดยผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์การให้คะแนน ตามแนวคิดของ Likert (1961)

3. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐานในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วยสถิติเชิงอนุมานที่เหมาะสมกับลักษณะของข้อมูลและวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น 2 วิธีหลัก ได้แก่ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) ซึ่งใช้ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม เพื่อศึกษาทิศทางและระดับความสัมพันธ์ว่ามีความสัมพันธ์กันในเชิงบวกหรือเชิงลบ รวมถึงมีระดับความสัมพันธ์มากน้อยเพียงใด และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) ซึ่งเป็นวิธีการวิเคราะห์ที่ใช้ในการพิจารณาอิทธิพลของตัวแปรอิสระหลายตัวที่มีต่อ ตัวแปรตาม โดยระบบจะทำการคัดเลือกตัวแปรอิสระให้เข้าสู่หรือออกจากแบบจำลองทีละขั้นตอนโดยอัตโนมัติ ตามเกณฑ์ทางสถิติที่กำหนดไว้เพื่อให้ได้แบบจำลองที่มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพสูงสุดในการทำนายหรืออธิบายการเปลี่ยนแปลงของตัวแปรตาม

สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัย เรื่อง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 2 สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวม

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 2	ระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง		
	$\bar{X}$	n = 285 S.D.	แปลผล
1. ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์	4.04	0.61	มาก
2. ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ	4.28	0.40	มาก
3. ด้านการกระตุ้นทางปัญญา	4.09	0.46	มาก
4. ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล	3.74	0.48	มาก
รวม	4.04	0.32	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.04$) เมื่อพิจารณารายด้าน

พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ($\bar{X}=4.28$) รองลงมา คือ ด้านการกระตุ้นทางปัญญา ($\bar{X}=4.09$) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ($\bar{X}=3.74$)

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับประสิทธิผลของโรงเรียน

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ประสิทธิภาพของโรงเรียน โดยภาพรวมและรายด้าน

ประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 2	ระดับประสิทธิผลของโรงเรียน		
	$\bar{X}$	n = 285 S.D.	แปลผล
1. ด้านสภาพแวดล้อมเป็นระเบียบและปลอดภัย	3.49	0.88	ปานกลาง
2. ด้านพันธกิจของสถานศึกษามีความชัดเจน	3.91	0.64	มาก
3. ด้านมีภาวะผู้นำทางวิชาการ	3.68	0.87	มาก
4. ด้านมีบรรยากาศของความคาดหวังที่สูง	3.68	0.79	มาก
5. ด้านทุ่มเทเวลาในการทำงาน	3.42	0.79	ปานกลาง
6. ด้านมีการตรวจสอบความก้าวหน้าของนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ	3.50	0.75	ปานกลาง
7. ด้านมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับผู้ปกครอง	3.81	0.69	มาก
รวม	3.64	0.57	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า ประสิทธิภาพของโรงเรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านพันธกิจของสถานศึกษามีความชัดเจน ($\bar{X}=3.91$) รองลงมา คือ ด้านมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับผู้ปกครอง ($\bar{X}=3.81$) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ด้านทุ่มเทเวลาในการทำงาน ($\bar{X}=3.42$)

3. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของโรงเรียน

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของโรงเรียน โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร (X) กับประสิทธิผลของโรงเรียน (Y) ของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของโรงเรียน โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์กันทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง ($r = 0.399$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านที่มีความสัมพันธ์กันเองสูงสุด 3 คู่แรก ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล (X_4) กับด้านทุ่มเทเวลาในการทำงาน (Y_5) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.681 ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ (X_1) กับด้านทุ่มเทเวลาในการทำงาน (Y_5) ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.487 และด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ (X_1) กับด้านมีการตรวจสอบความก้าวหน้าของนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ (Y_6) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.305

ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร (X) กับประสิทธิผลของโรงเรียน (Y) ของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของโรงเรียน มีความสัมพันธ์กันเชิงบวกในระดับปานกลางซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

การวิเคราะห์ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน โดยทดสอบความแตกต่างของค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยเมื่อเพิ่มตัวแปรทีละตัว ดังตารางที่ 3 ดังนี้

ตารางที่ 3 ทดสอบความแตกต่างของค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยเมื่อเพิ่มตัวแปรทีละตัว

ตัวแปรพยากรณ์	R	R ²	Adjusted R ²	S.E.est	F	Sig.
(X ₃)	0.702 ^a	0.492	0.490	0.40856	274.205	0.000**
(X ₃), (X ₁)	0.795 ^b	0.631	0.629	0.34867	106.569	0.000**
(X ₃), (X ₁), (X ₄)	0.830 ^c	0.689	0.685	0.32097	51.777	0.000**
(X ₃), (X ₁), (X ₄), (X ₂)	0.835 ^d	0.696	0.692	0.31754	7.111	0.000**

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 3 ตัวแปรที่ทดสอบแล้ว พบว่า มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 คือ ด้านการกระตุ้นทางปัญญา ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล และด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษาส่วนใหญ่มีความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ในการบริหารงานที่สอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาในปัจจุบัน ซึ่งการจัดการศึกษาต้องเผชิญกับความท้าทายทั้งด้านนโยบาย เทคโนโลยี สังคม และความคาดหวังของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ผู้บริหารจึงจำเป็นต้องมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน สามารถกำหนดทิศทางการพัฒนาสถานศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย และถ่ายทอดวิสัยทัศน์ดังกล่าวไปสู่ครู บุคลากร และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งยังมีบทบาทในการส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูและบุคลากรมีส่วนร่วมในการพัฒนางานด้านต่างๆ อย่างต่อเนื่อง ผู้บริหารควรเปิดโอกาสให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น รับฟังข้อเสนอแนะ และส่งเสริมการทำงานเป็นทีมในองค์กร ซึ่งเป็นลักษณะสำคัญของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง การสร้างบรรยากาศการทำงานที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการพัฒนา ส่งผลให้ครูและบุคลากรเกิดแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน มีความกระตือรือร้น และพร้อมที่จะปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในอนาคต อีกประการหนึ่ง ผู้บริหารสถานศึกษาต้อง มีความสามารถในการใช้กลยุทธ์และนวัตกรรมในการบริหารจัดการสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ เช่น การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริหารงานและการจัดการเรียนการสอน รวมถึงการสนับสนุนให้เกิดการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งล้วนที่จะส่งผลให้การบริหารจัดการสถานศึกษามีความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงตามยุคและสามารถพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวมีความสอดคล้องกับแนวคิดและงานวิจัยของ วันเพ็ญ รัตนอนันต์ (2555) ซึ่งได้ทำการศึกษาเรื่องภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2 โดยผลการเปรียบเทียบพบว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2 เมื่อจำแนกตามขนาดโรงเรียน ทั้งในภาพรวมและรายด้าน ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงให้เห็นว่าขนาดของสถานศึกษาไม่ได้ส่งผลต่อระดับภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ผกากรอง ศรีประไหม (2558) ซึ่งได้ศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีขนาดโรงเรียนแตกต่างกัน เมื่อพิจารณาทั้งโดยรวมและรายด้าน ไม่พบความแตกต่างกัน

อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษาสามารถปฏิบัติบทบาทด้านภาวะผู้นำทางวิชาการได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยไม่ขึ้นอยู่กับขนาดของโรงเรียน

2. ประสิทธิภาพของโรงเรียน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า ปัจจัยหลายประการที่เอื้อต่อการบริหารจัดการศึกษาและการจัดการเรียนการสอนอย่างมีคุณภาพ โรงเรียนในสังกัดมีการดำเนินงานตามนโยบายด้านการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ ส่งผลให้การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนเป็นไปในทิศทางที่ชัดเจนและสอดคล้องกับเป้าหมายของการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 และพัฒนางานด้านต่างๆ ภายในโรงเรียน ทำให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดความร่วมมือร่วมใจในการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ ส่งผลให้ครูมีการพัฒนาตนเองและปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับผู้เรียน ด้านครูผู้สอนส่งผลให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและพัฒนาการด้านต่างๆ ในระดับที่น่าพึงพอใจ ด้านผู้เรียนโรงเรียนมีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ทั้งด้านวิชาการ คุณธรรม จริยธรรม และทักษะชีวิต ผู้เรียนได้รับการดูแลช่วยเหลืออย่างทั่วถึงผ่านระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ทำให้ผู้เรียนมีความพร้อมในการเรียนรู้ มีระเบียบวินัย และมีพฤติกรรมที่เหมาะสม จึงส่งผลให้ประสิทธิภาพของโรงเรียนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และสามารถขับเคลื่อนการจัดการศึกษาให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพจะต้องเป็นองค์กรที่สามารถดำเนินงานเพื่อบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ภายใต้โครงสร้างการบริหารจัดการที่เหมาะสม มีบรรยากาศการทำงานที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และบุคลากรทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการพัฒนาองค์กรอย่างต่อเนื่อง โรงเรียนถือเป็นองค์กรทางสังคม ซึ่งสะท้อนถึงประสิทธิภาพของโรงเรียนในระดับสูง ในด้านการบริหารจัดการ ที่มองว่าโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จจะต้องมีการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ มีบรรยากาศองค์กรที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ครูและบุคลากรมีความร่วมมือร่วมใจพัฒนา และสามารถพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุเป้าหมายทางการศึกษาได้อย่างแท้จริง ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าโรงเรียนมีการดำเนินงานที่สอดคล้องกับแนวคิดทางทฤษฎีด้านประสิทธิภาพของโรงเรียนอย่างชัดเจน อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยดังกล่าวไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ วรัชยา ลาบุญ (2563) ซึ่งได้ทำการศึกษาคุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน เมื่อจำแนกตามสถานภาพการดำรงตำแหน่ง ทั้งในภาพรวมและรายด้านทุกด้าน ไม่พบความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ มณฑนา ชุมปัญญา (2563) ซึ่งได้ศึกษาภาวะผู้นำการแปลงของผู้บริหารที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีสถานภาพการดำรงตำแหน่งแตกต่างกัน เมื่อพิจารณาทั้งโดยรวมและรายด้าน ไม่พบความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

3. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร (X) กับประสิทธิภาพของโรงเรียน (Y) ของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิภาพของโรงเรียน โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์กันทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสามารถกำหนดวิสัยทัศน์และทิศทางการพัฒนาโรงเรียนได้อย่างชัดเจน มีความสามารถในการสร้างแรงบันดาลใจและแรงจูงใจให้แก่ครูและบุคลากรทางการศึกษาให้ตระหนักถึงเป้าหมายร่วมกันขององค์กร ส่งผลให้บุคลากรเกิดความมุ่งมั่น และตั้งใจ พร้อมทั้งจะปรับเปลี่ยนวิธีการทำงานเพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษา

ภาวะผู้นำของผู้บริหารมีการกำหนดหลักการในด้านต่างๆ ประกอบด้วยการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ ส่งผลให้กระบวนการจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนให้มากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ผู้บริหารยังสามารถสร้างบรรยากาศและวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการเรียนรู้ร่วมกัน ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวิชาชีพของครู ซึ่งช่วยพัฒนาศักยภาพของครูและยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ เมื่อครูมีขวัญและกำลังใจในการทำงาน มีความผูกพันต่อองค์กร และได้รับการสนับสนุนอย่างเหมาะสม ย่อมส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ซึ่งเป็นตัวชี้วัดสำคัญของประสิทธิผลของโรงเรียน อีกอย่างหนึ่งการเปลี่ยนแปลงช่วยให้ผู้บริหารสามารถบริหารจัดการภายในโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งด้านหลักสูตรการจัดการเรียนการสอน การนำเทคโนโลยีมาใช้ และการพัฒนาระบบงานต่างๆ ให้สอดคล้องกับนโยบายและบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป เมื่อการดำเนินงานของโรงเรียนมีความชัดเจน ย่อมทำให้โรงเรียนสามารถบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้ ส่งผลให้ระดับประสิทธิผลของโรงเรียนสูงขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของ Bass and Avolio (1994) ซึ่งเป็นนักวิชาการสำคัญที่พัฒนาแนวคิดภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง สามารถสร้างอิทธิพลเชิงบวกต่อพฤติกรรม ทักษะ และผลการปฏิบัติงานของผู้ตาม ส่งผลให้องค์กรสามารถบรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง 4 อย่าง อันได้แก่การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ การสร้างแรงบันดาลใจ การกระตุ้นทางปัญญา และการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้ช่วยให้ผู้ตามเกิดความเชื่อมั่น และแรงจูงใจในการปฏิบัติงานมากกว่าที่คาดหวัง ส่งผลให้เกิดการพัฒนาองค์การอย่างต่อเนื่อง ผลการวิจัยดังกล่าวมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ อานนท์ แส่นภูวา (2565) ซึ่งได้ทำการศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3 ผลการศึกษพบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน กล่าวคือ เมื่อผู้บริหารโรงเรียนมีระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่สูงขึ้น จะส่งผลให้ประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของครูเพิ่มสูงขึ้นตามไปด้วย ผลการวิจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทและความสำคัญของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนในการส่งเสริมและสนับสนุนการปฏิบัติงานของครูให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ทั้งในด้านการสร้างแรงจูงใจ การกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาตนเอง และการสร้างบรรยากาศการทำงานที่เอื้อต่อการปฏิบัติงาน ซึ่งล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาโดยรวม

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 จากผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษามีศักยภาพในการบริหารและขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงของสถานศึกษาได้เป็นอย่างดี เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคลมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับด้านอื่นๆ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษายังควรได้รับการส่งเสริมและพัฒนาในด้านดังกล่าว เพื่อให้การบริหารงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับความแตกต่างระหว่างบุคคล ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาในด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ดังต่อไปนี้ 1) ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ความสำคัญกับการรับฟังความคิดเห็น ความต้องการ และปัญหาของครูและบุคลากรเป็นรายบุคคลอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้เกิดความเข้าใจใน

ความแตกต่างระหว่างบุคคล 2) ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมการมอบหมายงานให้สอดคล้องกับความรู้ ความสามารถ และศักยภาพของครูและบุคลากรแต่ละคน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน 3) ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้คำปรึกษา แนะนำ และสนับสนุนการพัฒนาวิชาชีพของครูและบุคลากรเป็นรายบุคคล เช่น การวางแผนพัฒนาตนเองหรือการส่งเสริมให้เข้ารับการอบรมตามความถนัดและความสนใจ 4) ผู้บริหารสถานศึกษาควรสร้างบรรยากาศการทำงานที่เอื้อต่อความไว้วางใจ ความเคารพซึ่งกันและกัน และเปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรได้แสดงศักยภาพอย่างเต็มที่ และ 5) หน่วยงานต้นสังกัดควรส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา โดยเน้นการเสริมสร้างทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ การสื่อสาร และการคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

1.2 จากผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าโรงเรียนมีการบริหารจัดการและการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพในภาพรวม เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการทุ่มเทเวลาในการทำงานมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับด้านอื่นๆ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่ายังมีประเด็นที่ควรได้รับการพัฒนาและส่งเสริมเพิ่มเติม เพื่อยกระดับประสิทธิภาพของโรงเรียนให้ดียิ่งขึ้น ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาประสิทธิภาพของโรงเรียนในด้านการทุ่มเทเวลาในการทำงาน ดังต่อไปนี้ 1) ผู้บริหารสถานศึกษาควรวางแผนและบริหารจัดการเวลาในการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ ลดภาระงานที่ไม่จำเป็นเพื่อให้ครูและบุคลากรสามารถทุ่มเทเวลาให้กับการจัดการเรียนการสอนและงานพัฒนาผู้เรียนได้อย่างเต็มที่ 2) ควรส่งเสริมและสร้างแรงจูงใจในการทำงาน เช่น การยกย่องเชิดชูเกียรติ การให้รางวัลหรือการพัฒนาความก้าวหน้าในวิชาชีพ เพื่อกระตุ้นให้ครูและบุคลากรมีความมุ่งมั่นและทุ่มเทเวลาในการทำงานมากยิ่งขึ้น 3) ควรพัฒนาระบบการทำงานเป็นทีมและการกระจายงานอย่างเหมาะสม เพื่อช่วยลดภาระงานรายบุคคล และเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้เวลาร่วมกัน 4) ควรจัดให้มีการพัฒนาทักษะการบริหารเวลาและการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพแก่ครูและบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง 5) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรสนับสนุนทรัพยากรและนโยบายที่เอื้อต่อการปฏิบัติงานของสถานศึกษา เพื่อลดข้อจำกัดด้านเวลาและเพิ่มโอกาสในการทุ่มเทการทำงานอย่างมีคุณภาพ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาเปรียบเทียบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาและประสิทธิภาพของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 2 กับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอื่น

2.2 ควรศึกษาปัจจัยด้านองค์การที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 2 ร่วมกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น*. พิมพ์ครั้งที่ 10 ฉบับปรับปรุงใหม่. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ผกากรอง ศรีประไหม. (2558). การศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3. *วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต*, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

- ปกิตตา ปานเกษม. (2565). การบริหารจัดการสถานศึกษาขนาดเล็กที่ดำรงอยู่ได้ด้วยตนเอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 2. *วารสารบัณฑิตวิจัย*, 12(2): 45-158.
- มัทนา ชุมปัญญา. (2563). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารที่ส่งผลต่อแรงจูงใจ ในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2. *วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- วันเพ็ญ รัตนอนันต์. (2555). การศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทราเขต 2. *งานนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต*, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สุภาวดี ฤทธิ์หมี่. (2564). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 1. *วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเวสเทิร์น มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 7(1): 222-235.
- อานนท์ แสนภูวา. (2565). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนกับ ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3. *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- อรพรรณ เทียนคันฉัตร. (2560). ภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู. *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- อำนวยการ มีราคา. (2566). *การบริหารจัดการศึกษาสู่ความเป็นเลิศ*. สกลนคร: หจก.สมศักดิ์การพิมพ์ กรู๊ป.
- Bass, B.M., & Avolio, B.J. (Eds.). (1994). *Improving organizational effectiveness through transformational leadership*. Sage Publications, Inc.
- Burns, J.M. (1978). *Leadership*. New York: Harper and Row.
- Hoy, W.K. & Miskel, C.G. (2008). *Educational administration: Theory, Research, and. Practice*. 8th ed. New York: McGraw-Hill.
- Lunenburg, F.C., & Ornstein, A.C. (2012). *Educational administration: Concepts and practices*. 6th ed. Belmont, CA: Wadsworth Cengage Learning.

คนมอญสามโคก: มรดกทางวัฒนธรรมจังหวัดปทุมธานีเพื่อการบูรณาการการเรียนรู้
กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนสามโคก
องค์การบริหารส่วนจังหวัดปทุมธานี

Khon Mon Sam Khok: The Cultural Heritage of Pathum Thani Province for
Integrating Learning in the Social Studies, Religion, and Culture Learning
Area at Sam Khok School under Pathum Thani Provincial
Administrative Organization

วิภาวรรณ วิมุตติ*

Wiphawan Wimoot

ในตะวัน กำหม่อม

Naitawan Kumhom

สาขาสังคม ศาสนาและวัฒนธรรม

คณะสังคมศาสตร์และศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยทองสุข

Department of Society, Religion and Culture,

Faculty of Social Sciences and Education, Thongsook College

Corresponding author, e-mail: wiphaphueng@gmail.com*

วันที่รับบทความ (Received): 6 กุมภาพันธ์ 2569

วันที่แก้ไขบทความ (Revised): 26 กุมภาพันธ์ 2569

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted): 2 มีนาคม 2569

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษามรดกทางวัฒนธรรม ความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรม ศิลปะและการละเล่น ภูมิปัญญาของชาวมอญสามโคกและปทุมธานี 2) บูรณาการการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนสามโคก องค์การบริหารส่วนจังหวัดปทุมธานี กลุ่มผู้ให้ข้อมูล แบบเจาะจง ประกอบด้วย 1) กลุ่มผู้รู้ เป็นกลุ่มบุคคลที่มีข้อมูลเชิงลึกในด้านความเชื่อของชาวมอญสามโคกและปทุมธานี ประเพณีและพิธีกรรม ศิลปะและการละเล่น ภูมิปัญญา 2) กลุ่มผู้ปฏิบัติ เป็นกลุ่มครู นักเรียน ชาวบ้าน ในองค์การบริหารส่วนจังหวัดปทุมธานีและ3)กลุ่มบุคคลทั่วไป เป็นกลุ่มประชาชนทั่วไปในองค์การบริหารส่วนจังหวัดปทุมธานี การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีวิจัย เชิงคุณภาพทางวัฒนธรรม โดยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสำรวจ แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต จัดประชุมกลุ่มย่อย และการประชุมเชิงปฏิบัติการ

ผลการวิจัยพบว่า 1) มรดกทางวัฒนธรรม ความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรม ศิลปะและการละเล่น ภูมิปัญญาของชาวมอญสามโคกและปทุมธานี ประกอบด้วย ความเชื่อและพิธีกรรมของชาวมอญสามโคกและปทุมธานี ประเพณีและพิธีกรรมของชาวมอญในจังหวัดปทุมธานี ศิลปะและการละเล่นของชาวมอญ การแต่งกายของชาวมอญ การแต่งกายของชาวมอญ ภูมิปัญญาของชาวมอญ การสร้างอัตลักษณ์ตัวตนคนมอญ และการรวมกลุ่มทางวัฒนธรรม และการธำรงอัตลักษณ์และตัวตนทางวัฒนธรรมผ่านสมาชิกชาวไทยเชื้อสายรามัญจังหวัดปทุมธานี 2) บูรณาการบูรณาการการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา

ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนสามโคก องค์การบริหารส่วนจังหวัดปทุมธานี มุ่งเน้นการพัฒนาการเรียนรู้ ที่บูรณาการระหว่างเนื้อหาวัฒนธรรมมอญสามโคกกับกิจกรรมลงมือปฏิบัติและการเรียนรู้จากชุมชน เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีบทบาทสำคัญในการเรียนรู้ มีความเข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น และเกิดความภาคภูมิใจ ในอัตลักษณ์ของตนเอง โดยการออกแบบการเรียนการสอนเน้น 5 ประเด็นหลัก คือ 2.1) ผู้เรียนเป็นสำคัญ 2.2) การกำหนดประเด็นศึกษาอย่างชัดเจน 2.3) การปลูกฝังจิตสำนึก ค่านิยม และจริยธรรม 2.4) การจัด บรรยากาศส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ และ 2.5) การรวบรวม วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูล

คำสำคัญ: คนมอญสามโคก; มรดกทางวัฒนธรรม; การบูรณาการเรียนการสอน

Abstract

This research aimed to 1) study the cultural heritage, beliefs, traditions and rituals, arts and folk games, and indigenous knowledge of the Mon people of Sam Khok and Pathum Thani Province; and 2) integrate learning within the Social Studies, Religion, and Culture learning area at Sam Khok School under the Pathum Thani Provincial Administrative Organization. The informants were selected through purposive sampling and consisted of three groups 1) a group of key informants, comprising individuals with in-depth knowledge of the beliefs, traditions and rituals, arts and folk games, and indigenous knowledge of the Mon people of Sam Khok and Pathum Thani; 2) a practitioner group, consisting of teachers, students, and local community members within the Pathum Thani Provincial Administrative Organization; and 3) a general group, comprising members of the general public within the Pathum Thani Provincial Administrative Organization. This study employed qualitative cultural research methods. The research instruments used for data collection included surveys, interviews, observations, focus group discussions, and workshops.

The research findings revealed that: 1) the cultural heritage, beliefs, traditions and rituals, arts and folk games, and indigenous knowledge of the Mon people of Sam Khok and Pathum Thani consisted of beliefs and rituals of the Mon people of Sam Khok and Pathum Thani; traditions and rituals of the Mon people in Pathum Thani Province; Mon arts and folk games; Mon traditional dress; Mon attire; indigenous knowledge of the Mon people; the construction of Mon identity and cultural group formation; and the preservation of cultural identity through the Federation of Thai-Mon Descendants of Pathum Thani Province. 2) The integration of learning within the Social Studies, Religion, and Culture learning area at Sam Khok School under the Pathum Thani Provincial Administrative Organization focused on developing integrated learning between Mon cultural content and hands-on activities as well as community-based learning. This approach promoted active learner participation, enhanced understanding of local culture, and fostered pride in learners' own identities. The instructional design emphasized five key aspects: 2.1) learner-centered learning; 2.2) clear identification of study themes; 2.3) cultivation of awareness, values, and ethics; 2.4) creation of a learning environment that encouraged creativity; and 2.5) data collection, analysis, and synthesis.

Keywords: Mon People of Sam Khok; Provincial Cultural Heritage; Integrated Teaching

บทนำ

การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษามักดำเนินการผ่านกระบวนการเรียนรู้เชิงรุก การจัดกิจกรรมโครงการเชิงนวัตกรรม และกิจกรรมส่งเสริมความตระหนักรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งมีส่วนช่วยพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์และสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนให้เหมาะสมกับบริบทของสังคมร่วมสมัย นอกจากนี้ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กำหนดให้การศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต ครอบคลุมทั้งการศึกษาในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย โดยมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคล ครอบครัว ชุมชน และสังคม พร้อมทั้งปลูกฝังพื้นฐานความเป็นพลเมืองที่ดีและสมรรถนะในการประกอบอาชีพอย่างมีประสิทธิภาพ (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2549) จากแนวนโยบายดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาการศึกษา เนื่องจากช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้รอบด้านและเต็มศักยภาพ แม้แนวคิดการบูรณาการจะถูกนำมาใช้ในระบบการศึกษาเป็นระยะเวลานาน แต่ผลสัมฤทธิ์ยังไม่เป็นไปตามเป้าหมายเท่าที่ควร ทั้งนี้เนื่องจากการดำเนินการจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วน ได้แก่ ผู้สอน ผู้บริหาร ผู้ปกครอง และชุมชน อย่างไรก็ตาม การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการยังคงเป็นแนวทางที่เหมาะสมอย่างยิ่งในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เนื่องจากช่วยเชื่อมโยงองค์ความรู้จากหลากหลายศาสตร์อย่างเป็นระบบ ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างเนื้อหาวิชากับประสบการณ์จริง อีกทั้งยังช่วยลดความซ้ำซ้อนของสาระการเรียนรู้ และเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้เวลาเรียน (สิริพัชร เจษฎาวิโรจน์, 2560)

การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ หมายถึง กระบวนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เชื่อมโยงสาระความรู้จากศาสตร์ต่างๆ ทั้งภายในรายวิชาเดียวกันและระหว่างรายวิชา เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำองค์ความรู้จากหลายมิติไปใช้ในการแก้ปัญหาในสถานการณ์จริงได้อย่างเหมาะสม การจัดการเรียนรู้ในลักษณะนี้มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยคำนึงถึงความสนใจ ความถนัด และศักยภาพของผู้เรียน เพื่อพัฒนาให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติ สามารถสร้างสรรค์ผลงานหรือประยุกต์ใช้ความรู้ได้ด้วยตนเอง นักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของการเรียนรู้แบบบูรณาการไว้ในทิศทางเดียวกัน เช่น Lardizabal และคณะ (1970) อธิบายว่า การสอนแบบบูรณาการเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนสามารถคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง ส่งผลต่อการพัฒนาทั้งด้านสติปัญญาและบุคลิกภาพ พร้อมทั้งส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมระหว่างครูและผู้เรียน ขณะที่ ยุวธิดา คำปวน (2560) เห็นว่าการเรียนรู้แบบบูรณาการเป็นแนวทางสำคัญของการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเอื้อต่อการพัฒนาทักษะที่จำเป็น อาทิ การคิดคำนวณ การจัดการความรู้ การเรียนรู้ตลอดชีวิต ภาวะผู้นำ ทักษะชีวิต การทำงาน และทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยสามารถพัฒนาได้ผ่านกระบวนการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง

ในบริบทของการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ การนำแหล่งเรียนรู้จากชุมชนและมรดกทางวัฒนธรรมมาใช้เป็นฐานการเรียนรู้ ถือเป็นแนวทางที่ช่วยเชื่อมโยงองค์ความรู้กับบริบทท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ กลุ่มชาติพันธุ์มอญเป็นหนึ่งในกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีบทบาทสำคัญต่อประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของประเทศไทย โดยมีถิ่นกำเนิดในบริเวณลุ่มแม่น้ำอิรวดีและสะโตง ประเทศเมียนมา ก่อนจะอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยจากปัจจัยทางการเมืองและความขัดแย้งในอดีต ทำให้ชาวมอญกระจายตัวอยู่ในหลายพื้นที่ของประเทศ รวมถึงอำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีชุมชนมอญตั้งถิ่นฐานอย่างหนาแน่น ชุมชนมอญในอำเภอสามโคกมีลักษณะเด่นด้านวิถีชีวิต วัฒนธรรม และ

ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเฉพาะการผลิตเครื่องปั้นดินเผา ซึ่งเป็นอาชีพหลักและสะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชน ควบคู่กับการทำการเกษตรและงานหัตถกรรมอื่นๆ (เหมือนพิมพ์ สุวรรณภาศ, 2558) นอกจากนี้ ชุมชนยังมีการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง เช่น ประเพณีแห่ทางหงส์ในช่วงเทศกาลสงกรานต์ และงาน “เล่าขานตำนานเมืองสามโคก” ซึ่งล้วนสะท้อนความเข้มแข็งในการธำรงรักษามรดกทางวัฒนธรรม และสามารถพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับคนรุ่นใหม่ได้อย่างมีศักยภาพ อย่างไรก็ตาม งานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับชุมชนมอญในอำเภอสามโคกยังมีจำนวนจำกัด เมื่อเทียบกับพื้นที่อื่นๆ โดยงานศึกษาที่ผ่านมาเน้นเฉพาะบางประเด็น เช่น เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและการเปลี่ยนแปลงของชุมชน (พัลลภ สุริยกุล ณ อยุธยา, 2542) ซึ่งยังไม่ครอบคลุมภาพรวมของการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมในบริบทการศึกษา

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงให้ความสำคัญกับการศึกษาวิจัยเรื่อง คนมอญสามโคก: มรดกทางวัฒนธรรม จังหวัดปทุมธานี เพื่อการบูรณาการการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนสามโคก องค์การบริหารส่วนจังหวัดปทุมธานี เพื่อศึกษากระบวนการสืบสานมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนมอญสามโคก และแนวทางการนำองค์ความรู้ดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการให้สอดคล้องกับหลักสูตรและบริบทท้องถิ่นอย่างเหมาะสมและยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษามรดกทางวัฒนธรรม ความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรม ศิลปะและการละเล่น ภูมิปัญญาของชาวมอญสามโคกและปทุมธานี
2. เพื่อบูรณาการการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนสามโคก องค์การบริหารส่วนจังหวัดปทุมธานี

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง คนมอญสามโคก: มรดกทางวัฒนธรรมจังหวัดปทุมธานีเพื่อการบูรณาการการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนสามโคก องค์การบริหารส่วนจังหวัดปทุมธานี การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษารูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยดำเนินการตามขั้นตอน ผู้วิจัยได้กำหนดเนื้อหาขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้กำหนดขอบเขตเนื้อหาออกเป็น 4 ประเด็นหลัก ดังนี้

1.1 การศึกษาประวัติและวิถีวัฒนธรรมชุมชน มุ่งศึกษาประวัติความเป็นมาของชุมชนชาวมอญสามโคกและจังหวัดปทุมธานี ครอบคลุมด้านความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรม ศิลปะและการละเล่น การแต่งกาย ตลอดจนภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สะท้อนอัตลักษณ์และการดำรงชีวิตของชุมชน

1.2 การบูรณาการเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ ศึกษาการนำองค์ความรู้ด้านมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนมอญสามโคกไปบูรณาการการจัดการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนสามโคก สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดปทุมธานี

1.3 ทฤษฎีทางสังคมและวัฒนธรรม

ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสังคมและวัฒนธรรม ได้แก่ ทฤษฎีทางสังคมศาสตร์ ทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ ทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม ทฤษฎีการยอมรับสิ่งใหม่ แนวคิดทางสังคมวิทยา และมานุษยวิทยา รวมถึงทฤษฎีนิเวศวิทยาวัฒนธรรม เพื่อใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์ข้อมูล

1.4 การบูรณาการการสอน นำข้อค้นพบจากการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดประเด็นการเรียนรู้ ส่งเสริมบรรยากาศที่เอื้อต่อการคิด วิเคราะห์ การรวบรวม ตรวจสอบ และสังเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ

2. วิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง คนมอญสามโคก: มรดกทางวัฒนธรรมจังหวัดปทุมธานีเพื่อการบูรณาการการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนสามโคก องค์การบริหารส่วนจังหวัดปทุมธานี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพทางวัฒนธรรม (Cultural Qualitative Research) ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร (Documentary Study) และการศึกษาภาคสนาม (Field Study) โดยใช้วิธีการสำรวจ การสัมภาษณ์ การสังเกต และการสนทนากลุ่ม จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงคุณภาพอย่างเป็นระบบ

3. ระยะเวลาการวิจัย กำหนดระยะเวลาการดำเนินการวิจัยตั้งแต่เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2567 ถึงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2569

4. พื้นที่วิจัย พื้นที่ที่ใช้ในการศึกษา คือ จังหวัดปทุมธานี ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีชุมชนชาวมอญสามโคก ตั้งถิ่นฐานและมีมรดกทางวัฒนธรรมที่โดดเด่น เหมาะสมต่อการศึกษาเชิงวัฒนธรรมและการบูรณาการการเรียนรู้

5. กลุ่มผู้ให้ข้อมูล การวิจัยครั้งนี้ใช้การคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมีรายละเอียดดังนี้ 1) กลุ่มผู้รู้ (Key Informants) จำนวน 10 คน ได้แก่ พระสงฆ์ ปราชญ์ท้องถิ่น ผู้อาวุโส ผู้รู้ประจำชุมชน ครู นักวิชาการอิสระ และผู้นำชุมชน เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งเป็นผู้มีความรู้เชิงลึกด้านความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม ศิลปะ การละเล่น และภูมิปัญญาของชาวมอญสามโคก 2) กลุ่มผู้ปฏิบัติ (Casual Informants) ได้แก่ ครู นักเรียน และชาวบ้านในพื้นที่สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดปทุมธานี 3) กลุ่มบุคคลทั่วไป (Purposive Informants) ได้แก่ ประชาชนทั่วไปในพื้นที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดปทุมธานี จำนวน 10 คน

6. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบสำรวจ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและไม่มีโครงสร้าง แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การสนทนากลุ่ม และการประชุมเชิงปฏิบัติการ (ในตะวัน กำหอม, 2559) มีรายละเอียดดังนี้ 6.1 แบบสำรวจ ใช้เพื่อรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับ ความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรมศิลปะและการละเล่น การแต่งกาย ภูมิปัญญาของชาวมอญสามโคกและปทุมธานี 6.2 แบบสัมภาษณ์ ประกอบด้วย 1) แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ใช้สัมภาษณ์ตามประเด็นที่กำหนด 2) แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง ใช้สัมภาษณ์เชิงลึกแบบเปิดกว้าง เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกจากผู้รู้ในชุมชน (ภาสกร จวนสง, 2563) 6.3 แบบสังเกต แบ่งเป็น 1) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม 2) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม 6.4 การสนทนากลุ่ม ใช้เพื่อรวบรวมข้อมูล และตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลจากกลุ่มผู้รู้ ผู้นำชุมชน ครู และตัวแทนชุมชน และ 6.5 การประชุมเชิงปฏิบัติการ ใช้เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและตรวจสอบข้อมูลร่วมกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยมุ่งเน้นการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปบูรณาการจัดการเรียนรู้

7. การเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ระยะ ได้แก่ 1) การเก็บข้อมูลปฐมภูมิ จากเอกสาร ตำรา งานวิจัย และข้อมูลจากชุมชน 2) การเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยยึดแนวความคิดการมองชุมชนแบบองค์รวม (Holistic Approach) ตามแนวคิดของ ในตะวัน กำหอม (2559)

8. การจัดทำและการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้ 8.1 การจัดทำข้อมูล ดำเนินการบันทึก จัดหมวดหมู่ ถอดเทป และตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลด้วยวิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Methodological Triangulation) และ 8.2 การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ ได้แก่ 1) การวิเคราะห์แบบอุปนัยเชิงวิเคราะห์ (Analytic Induction) 2) การวิเคราะห์โดยการจำแนกประเภทข้อมูล (Typological Analysis) (ในตะวัน กำหอม, 2559)

9. การนำเสนอผลการวิจัย นำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) โดยเชื่อมโยงข้อมูลภาคสนามกับกรอบแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พร้อมภาพประกอบเพื่อสะท้อนวิถีชีวิต ความเชื่อ ประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาของชุมชนมอญสามโคกอย่างเป็นระบบ

สรุปผลการวิจัย

1. มรดกทางวัฒนธรรม ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม ศิลปะ และภูมิปัญญาของชาวมอญสามโคกและจังหวัดปทุมธานี

1.1 ความเชื่อและพิธีกรรมของชาวมอญสามโคกและจังหวัดปทุมธานี ชาวมอญสามโคกและจังหวัดปทุมธานีเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีระบบความเชื่อเกี่ยวกับบรรพบุรุษฝังรากลึกอยู่ในวิถีชีวิต โดยเฉพาะความเชื่อเรื่องวิญญาณบรรพบุรุษหรือที่เรียกว่า “ผีมอญ” ซึ่งถือเป็นผู้คุ้มครองดูแลลูกหลานและครอบครัว ความเชื่อนี้ทำให้อ่อนการประกอบกิจกรรมสำคัญใดๆ สมาชิกในครอบครัวจะต้องมีการบอกกล่าวหรือขออนุญาตผีมอญเพื่อความเป็นสิริมงคล พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับผีมอญมีหลายรูปแบบหนึ่งในพิธีสำคัญ คือ การจัดทำห่อผ้าผีมอญ ซึ่งมีกวางไว้บนเสาเอกของเรือน ภายในห่อผ้าประกอบด้วยเครื่องแทนสัญลักษณ์ของบรรพบุรุษ เช่น ผ้าโสร่ง ผ้าขาวม้า ผ้าสีแดงและสีขาว เครื่องประดับ และภาชนะดินเผาบรรจุข้าวเหนียว เงิน และข้าวตอกดอกไม้ พิธีรับผีจะประกอบขึ้นเมื่อบิดามารดาถึงแก่กรรม โดยบุตรชายคนโตเป็นผู้ทำหน้าที่เชิญผีร่วมกับคนทรง หลังจากนั้นครอบครัวจะต้องดูแลรักษาห่อผ้า ดังกล่าวอย่างระมัดระวัง เนื่องจากเชื่อว่าการละเลยอาจนำมาซึ่งความเจ็บป่วยหรือความโชคร้าย

นอกจากนี้ยังมีประเพณีทำบุญผีกระเจาด ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองเด็ก โดยเฉพาะบุตรคนแรกของครอบครัว พิธีมักจัดขึ้นเมื่อเด็กมีอายุประมาณสองขวบครึ่ง พ่อแม่จะเตรียมอาหารคาวหวานกระเจาดसान และนิมนต์พระสงฆ์รวมถึงแม่ผีมาร่วมประกอบพิธี สะท้อนความเชื่อด้านการดูแลปกป้องสุขภาพและความอยู่เย็นเป็นสุขของเด็ก อีกพิธีหนึ่งที่มีความสำคัญต่อชุมชน คือ พิธีออกฮ้อยปะจู้ หรือ ยู่ปะจู้ ซึ่งเป็นพิธีสักการะศาลเจ้าประจำหมู่บ้านเพื่อความสงบสุขและความเป็นสิริมงคลของชุมชน พิธีนี้จัดขึ้นหลังเทศกาลสงกรานต์ โดยชื่อเรียกอาจแตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ เครื่องประกอบพิธี ได้แก่ ข้าวเหนียว ข้าวเจ้า กล้วย มะพร้าว และขนมพื้นบ้าน รวมถึงกิจกรรมการร้องรำทำเพลง การเล่นผี และพิธีสะเดาะเคราะห์ ซึ่งสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ วิญญาณ และชุมชน จากการศึกษาพบว่า ความเชื่อและพิธีกรรมของชาวมอญมีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ภายในครอบครัวและชุมชน อีกทั้งยังเป็นกลไกสำคัญในการธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวมอญในพื้นที่อำเภอสามโคกและจังหวัดปทุมธานี

1.2 ประเพณีและพิธีกรรมของชาวมอญในจังหวัดปทุมธานี ประเพณีของชาวมอญในจังหวัดปทุมธานีเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สืบทอดต่อเนื่องมาอย่างยาวนาน สะท้อนความศรัทธาทางพุทธศาสนา ความเชื่อในบรรพบุรุษ และความสัมพันธ์ทางสังคมของคนในชุมชน โดยประเพณีส่วนใหญ่มักเกี่ยวข้องกับช่วงเทศกาลสำคัญ เช่น เทศกาลสงกรานต์และออกพรรษา ประเพณีเปิงสงกรานต์ หรือการทำข้าวแช่ ถือเป็นพิธีกรรมสำคัญในช่วงสงกรานต์ ข้าวแช่ของชาวมอญมีขั้นตอนการเตรียมที่

ละเอียดย่อนและพิธีพิธีกัน ตั้งแต่การหุง การอบข้าวด้วยดอกมะลิ ไปจนถึงการจัดเตรียมเครื่องเคียงหลากหลายชนิด ข้าวแช่จะถูกนำไปบูชาที่ศาลเพียงตา ขณะเดียวกันก็ถวายแด่พระสงฆ์และมอบให้ญาติผู้ใหญ่ เพื่อแสดงความเคารพและเชื่อมสัมพันธ์ในครอบครัว นอกจากนี้ยังมีประเพณีก่อพระเจดีย์ทราย ซึ่งเป็นกิจกรรมทางศาสนาที่มุ่งเน้นการสร้างความสามัคคีในชุมชน โดยชาวบ้านร่วมแรงร่วมใจกันก่อเจดีย์ทราย และประดับตกแต่งอย่างสวยงาม ปัจจุบันมีการปรับปรุงแบบให้เหมาะสมกับบริบทสังคมร่วมสมัย ประเพณีแห่ทางหงส์หรือธงตะขาบ เป็นอีกประเพณีที่สะท้อนความศรัทธาทางพุทธศาสนาและตำนาน ความเชื่อของชาวมอญ โดยมีการแห่ขบวนและนำธงไปประดิษฐานภายในวัดเพื่อความเป็นสิริมงคล ขณะที่ในช่วงออกพรรษายังมีประเพณีมอญคั้ง การตักบาตรทางน้ำ และพิธีกรรมอื่นๆ ซึ่งล้วนสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างศาสนา วิถีชีวิต และสังคมของชาวมอญในจังหวัดปทุมธานี

1.3 ศิลปะและการละเล่นของชาวมอญ ศิลปะการแสดงและการละเล่นของชาวมอญมีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดอัตลักษณ์และความสามัคคีของชุมชน วงปีพาทย์มอญในประเทศไทยมีพัฒนาการมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา และมีบทบาทในราชสำนักไทยมาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในพื้นที่ จังหวัดปทุมธานีและอำเภอสามโคก ซึ่งปรากฏารายนามครูดนตรีมอญหลายท่านที่ได้รับการยอมรับในสังคมไทย มอญรำ หรือที่เรียกในภาษามอญว่า “ปัวสะเป้น” เป็นนาฏศิลป์พื้นบ้านที่ใช้แสดงในงานมงคล และงานประเพณีต่างๆ การแสดงประกอบด้วยท่ารำแม่บทและเพลงพื้นบ้าน โดยมีวงปีพาทย์มอญเป็นองค์ประกอบหลัก นอกจากนี้ยังมีการละเล่นและกีฬาพื้นบ้าน เช่น ประเพณีแข่งลูกหนู และสะบ้ามอญ ซึ่งทำหน้าที่เชื่อมความสัมพันธ์ของคนในชุมชนและสืบทอดวัฒนธรรมจากรุ่นสู่รุ่น

1.4 การแต่งกายของชาวมอญ การแต่งกายของชาวมอญสะท้อนเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม และความเหมาะสมกับบริบทพิธีกรรม ผู้ชายมอญนิยมสวมผ้าถุงแบบพื้นเมือง เสื้อคอกลม และผ้าสไบ ในงานพิธี ขณะที่ผู้หญิงสวมผ้าถุงลวดลายละเอียด เสื้อคอกลม และเครื่องประดับโลหะ พร้อมการเกล้าผมอย่างประณีต การแต่งกายเหล่านี้สะท้อนถึงสถานภาพทางสังคมและความมั่งคั่งตามคติวัฒนธรรมมอญ

1.5 ภูมิปัญญาของชาวมอญสามโคก ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวมอญสามโคกโดดเด่นด้านงานหัตถกรรมดินเผา โดยเฉพาะการผลิตตุ่มสามโคก ซึ่งมีคุณสมบัติในการเก็บความเย็นได้ดี นอกจากนี้ยังมีการผลิตอิฐมอญที่มีความแข็งแรงทนทาน ใช้ในการก่อสร้างศาสนสถานและสิ่งปลูกสร้างมาตั้งแต่อดีต ภูมิปัญญาเหล่านี้สะท้อนการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างรู้คุณค่าและการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

1.6 การสร้างอัตลักษณ์และการรวมกลุ่มทางวัฒนธรรมของชาวมอญ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและนโยบายของรัฐบาลส่งผลให้วัฒนธรรมมอญบางส่วนถูกกลืนกลาย อย่างไรก็ตาม ชาวมอญในจังหวัดปทุมธานียังคงพยายามรักษาอัตลักษณ์ของตนผ่านการรวมกลุ่มและการจัดตั้งสมาคมชาวไทยเชื้อสายรามัญจังหวัดปทุมธานี เพื่ออนุรักษ์ พื้นฟู และเผยแพร่วัฒนธรรมมอญอย่างเป็นระบบ

1.7 การธำรงอัตลักษณ์ผ่านสมาพันธ์ชาวไทยเชื้อสายรามัญจังหวัดปทุมธานี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2553 สมาพันธ์ได้ดำเนินกิจกรรมด้านภาษา อาหาร การแต่งกาย การแสดง และพิธีกรรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และสร้างความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของชาวมอญ กิจกรรมเหล่านี้มีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงชุมชน การถ่ายทอดความรู้ และการสร้างความตระหนักรู้แก่สังคมโดยรวม

2. การบูรณาการการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนสามโคก องค์การบริหารส่วนจังหวัดปทุมธานี การวิจัยครั้งนี้มุ่งพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ โดยเชื่อมโยงเนื้อหาวัฒนธรรมมอญสามโคกเข้ากับกิจกรรมการเรียนรู้เชิงปฏิบัติและการเรียนรู้จากชุมชน เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้น เข้าใจคุณค่าของวัฒนธรรมท้องถิ่น และเกิดความรู้ภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของตนเอง การออกแบบการจัดการเรียนการสอนให้ความสำคัญกับประเด็นหลัก

5 ประการ ดังนี้ 1) การยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ผู้เรียนมีบทบาทสำคัญในการแสวงหาความรู้ผ่านกิจกรรมสำรวจชุมชนและการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง เช่น การสัมภาษณ์ผู้สูงอายุในชุมชน การทดลองประกอบอาหารมอญ และการสาธิตหรือเรียนรู้พิธีกรรมพื้นบ้าน อาทิ การทำห่อผ้าฝัอมอญ หรือการประดิษฐ์ธงตะขาบ 2) การกำหนดประเด็นการเรียนรู้อย่างเป็นระบบและชัดเจน เนื้อหาการเรียนรู้ครอบคลุมมิติสำคัญของวัฒนธรรมมอญ ได้แก่ ความเชื่อและพิธีกรรม (ผีบรรพบุรุษ พิธีรับผี ประเพณีทำบุญผีกระเจาด และพิธีฮ้อยปะจู้) ประเพณีสำคัญ (เทศกาลสงกรานต์ ออกพรรษา เป็งสงกรานต์ และการแห่ธงตะขาบ) ศิลปะและการละเล่น (ปีพาทย์มอญ มอญรำ สะบ้ามอญ และลูกหนู) การแต่งกาย และเครื่องประดับ (ผ้าถุง เสื้อ สไบ และเครื่องประดับพื้นเมือง) รวมถึงภูมิปัญญาชุมชน (ตุ่มสามโคก อีฐมอญ และเรือกระแซง) ตลอดจนบทบาทของสมาพันธ์ชาวมอญในจังหวัดปทุมธานีในการธำรงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม 3) การปลูกฝังค่านิยม จิตสำนึก และคุณธรรมจริยธรรม การจัดการเรียนรู้มุ่งเสริมสร้างความเคารพในความเชื่อและประเพณีของตนเองและผู้อื่น พร้อมทั้งปลูกฝังความรับผิดชอบต่อการอนุรักษ์ ภูมิปัญญาและมรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น 4) การจัดบรรยายภาคการเรียนรู้ที่เอื้อต่อความคิดสร้างสรรค์ กิจกรรมการเรียนรู้เน้นการทำงานเป็นกลุ่ม เช่น การฝึกปฏิบัติรำมอญ การบรรเลงปีพาทย์ การจำลองพิธีกรรมพื้นบ้าน และการจัดกิจกรรมทำบุญผีกระเจาด ควบคู่กับการเปิดโอกาสให้นักเรียนร่วมอภิปราย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และตั้งคำถามเกี่ยวกับความเชื่อ ศิลปะ และภูมิปัญญามอญ 5) การรวบรวม วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลอย่างมีระบบผู้เรียนฝึกทักษะการค้นคว้าข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้หลากหลาย เช่น วัด ชุมชน หนังสือ เอกสารวิชาการ และสื่อออนไลน์ พร้อมทั้งเรียนรู้การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล การวิเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างความเชื่อ ศิลปะ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตประจำวัน ก่อนนำมาสังเคราะห์และนำเสนอในรูปแบบผลงานสร้างสรรค์ เช่น นิทรรศการ วิดีทัศน์ หรือหนังสือรวบรวมประเพณี

รูปแบบการจัดการเรียนการสอน การจัดการเรียนรู้ใช้แนวทางบูรณาการกิจกรรมเชิงปฏิบัติ ร่วมกับการเรียนรู้จากชุมชน แบ่งออกเป็น 5 ชั่วโมงหลัก ได้แก่ ชั่วโมงที่ 1 บทนำและการสร้างความสนใจ ผู้เรียนเรียนรู้ที่มาและบริบทของชาวมอญสามโคกผ่านภาพถ่าย วิดีโอ และการอภิปรายร่วมกัน ชั่วโมงที่ 2 ความเชื่อและพิธีกรรมผู้เรียนสามารถอธิบายลักษณะความเชื่อและบทบาทของพิธีกรรมที่มีต่อครอบครัวและชุมชนมอญ ชั่วโมงที่ 3 ศิลปะและการละเล่น ผู้เรียนเรียนรู้และทดลองปฏิบัติกิจกรรมด้านศิลปะการแสดง เช่น มอญรำ และการละเล่นสะบ้ามอญ เพื่อเข้าใจคุณค่าทางวัฒนธรรม ชั่วโมงที่ 4 การแต่งกายและภูมิปัญญาชุมชนผู้เรียนทำความเข้าใจความหมายเชิงสัญลักษณ์ของการแต่งกายมอญ และภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น ตุ่มสามโคกและอีฐมอญ ชั่วโมงที่ 5 การสร้างอัตลักษณ์และการสังเคราะห์ความรู้ ผู้เรียนจัดทำโครงงานกลุ่ม เช่น แบบจำลองพิธีกรรม การจัดนิทรรศการ และการนำเสนอผลงาน พร้อมทั้งเขียนสะท้อนคิดเกี่ยวกับคุณค่าของมรดกวัฒนธรรมมอญ

สื่อ แหล่งการเรียนรู้ และการประเมินผล สื่อและแหล่งการเรียนรู้ประกอบด้วยวิดีโอเกี่ยวกับ พิธีกรรมและมอญรำ ภาพถ่าย วัสดุของจริง แผนที่ชุมชน หนังสือและบทความวิชาการ รวมถึงผู้รู้ในชุมชน การประเมินผลใช้วิธีการสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ การประเมินผลงานกลุ่ม แบบทดสอบความรู้ และการเขียนสะท้อนคิด เพื่อประเมินทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณค่าทางวัฒนธรรม

อภิปรายผลการวิจัย

1. มรดกทางวัฒนธรรม ความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรม ศิลปะและการละเล่น ภูมิปัญญาของชาวมอญสามโคกและปทุมธานี

การอนุรักษ์วัฒนธรรมมอญในจังหวัดปทุมธานี: ความเชื่อ ประเพณี ศิลปะ และภูมิปัญญา
 ชาวมอญสามโคกและปทุมธานีเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ให้ความสำคัญกับบรรพบุรุษและความเชื่อเกี่ยวกับ
 ผีมอญ ซึ่งถือเป็นผู้ปกป้องรักษาลูกหลานและคอยคุ้มครองครอบครัว การจัดพิธีกรรมต่างๆ เช่น ห่อผีมอญ
 พิธีรับผี และทำบุญผีกระเจาด แสดงถึงความเชื่อในการปกป้องลูกหลานและรักษาสมดุลทางจิตใจของ
 ชุมชน นอกจากนี้ พิธีฮ้อยปะจู้/ฮ้อยปะจู้ ยังสะท้อนวิถีความเชื่อที่เชื่อมโยงระหว่างมนุษย์กับวิญญาณและ
 สร้างความสามัคคีในชุมชน ชาวมอญในจังหวัดปทุมธานีสืบทอดประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา
 และความเชื่อบรรพบุรุษอย่างต่อเนื่อง เช่น ประเพณีเปิงสงกรานต์ การทำข้าวแช่บูชาเทพยดาและพระสงฆ์
 ก่อพระเจดีย์ทราย เพื่อสร้างความสามัคคีในชุมชน แห่ธงตะขาบ/หางหงส์ เพื่อบูชาพุทธศาสนา ประเพณี
 มอญคั้ง การแห่พระและเล่นเรือ และ ตักบาตรน้ำผึ้ง ซึ่งเป็นกิจกรรมทางศาสนาที่สะท้อนความศรัทธา
 และความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชน ในด้านศิลปวัฒนธรรม ชาวมอญมี ปี่พาทย์มอญ ซึ่งมีมาตั้งแต่สมัย
 กรุงศรีอยุธยาและเป็นองค์ประกอบสำคัญของงานมหรสพ มอญรำ (ปี่ฮ้อยเป็น) รำโดยหญิงสาวใช้ในงาน
 มงคลและงานรื่นเริง ลูกหนู การละเล่นประเพณีสำหรับถวายเพลิงพระเถระ และสะบ้ามอญ กีฬาและ
 การละเล่นพื้นบ้านที่สร้างความสัมพันธ์ระหว่างเพศและรุ่น ช่วยรักษาอัตลักษณ์วัฒนธรรมและเสริมสร้าง
 ความสามัคคีในชุมชน การแต่งกายของชาวมอญสะท้อนเอกลักษณ์และความเหมาะสมตามพิธีกรรม
 ผู้ชายสวมผ้าถุง “เกล็ด” เสื้อคอกลมแขนทรงกระบอกและสไบ ส่วนผู้หญิงสวมผ้าถุง “หนินห์” เสื้อคอกลม
 แขนสั้นหรือแขนยาว พร้อมเกล้ามวยและเครื่องประดับโลหะ การแต่งกายเหล่านี้เป็นสัญลักษณ์ของ
 เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและบ่งบอกสถานภาพทางสังคม ภูมิปัญญาของชาวมอญสะท้อนความสามารถ
 ในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและพัฒนาชุมชน เช่น ตุ่มสามโคก ภาชนะดินเผาเก็บน้ำเย็น และอิฐมอญ
 ใช้ก่อสร้างบ้าน วัด และเจดีย์ ทั้งสองประเด็นสะท้อนความคิดสร้างสรรค์และคุณค่าทางเศรษฐกิจและ
 วัฒนธรรม เพื่อรักษาอัตลักษณ์และตัวตนทางวัฒนธรรม ชาวมอญปทุมธานีได้ก่อตั้ง สมาพันธ์ชาวไทยเชื้อ
 สายรามัญจังหวัดปทุมธานี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2553 โดยดำเนินกิจกรรมเพื่ออนุรักษ์ภาษาและหนังสือ,
 เผยแพร่อาหารท้องถิ่น ส่งเสริมเครื่องแต่งกายและผ้าปัก พื้นฟูการละเล่นและการรำ และดำรงรักษา
 ประเพณีและพิธีกรรม (สมาพันธ์ชาวไทยเชื้อสายรามัญจังหวัดปทุมธานี, 2553-ปัจจุบัน) กิจกรรมเหล่านี้
 ช่วยสร้างความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์และสืบทอดวัฒนธรรมมอญให้คงอยู่ต่อไป อัตลักษณ์และมรดกทาง
 วัฒนธรรมของชาวมอญสามโคกและปทุมธานี ผลการวิจัยชี้ว่า ชาวมอญให้ความสำคัญกับ ความเชื่อเกี่ยวกับ
 ผีบรรพบุรุษและพิธีกรรมต่างๆ เช่น ห่อผีมอญ พิธีรับผี และทำบุญผีกระเจาด ซึ่งสะท้อนถึงความพยายาม
 ในการรักษาสมดุลทางจิตใจของชุมชน และสร้างความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับวิญญาณ (ศิริดา เทียนขาว,
 2563) นอกจากนี้ ประเพณีที่เกี่ยวกับพุทธศาสนา เช่น การทำข้าวแช่บูชาเทพยดา ก่อพระเจดีย์ทราย
 และตักบาตรน้ำผึ้ง แสดงให้เห็นถึงความศรัทธาและความสัมพันธ์ทางสังคมที่แน่นแฟ้นของชุมชนในด้าน
 ศิลปวัฒนธรรม เช่น ปี่พาทย์มอญ รำมอญ ลูกหนู และสะบ้ามอญ เป็น สื่อของอัตลักษณ์วัฒนธรรมและ
 การสร้างความสามัคคี การแต่งกายและภูมิปัญญา เช่น ตุ่มสามโคก อิฐมอญ และภาชนะดินเผา เป็นตัวอย่าง
 ของการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างสร้างสรรค์ ทั้งยังสะท้อนถึงคุณค่าเชิงวัฒนธรรมและเศรษฐกิจของ
 ชุมชน การก่อตั้งสมาพันธ์ชาวไทยเชื้อสายรามัญจังหวัดปทุมธานี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2553 เป็นกลไกสำคัญใน
 การ สืบทอดและอนุรักษ์วัฒนธรรม ผ่านกิจกรรมส่งเสริมภาษา อาหาร เครื่องแต่งกาย การละเล่น และ
 พิธีกรรม ทำให้เยาวชนเกิดความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของตนเอง การบูรณาการการเรียนรู้และ
 การส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ผลวิจัยอื่นๆ เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ท้องถิ่นในพื้นที่ล้านนาและภาคอื่นๆ
 (วรวิทย์ นิเทศศิลป์ และชวลิต ขอดศิริ, 2560; พระวีรศักดิ์ จันทวิโส, 2561) พบว่า การเรียนรู้แบบบูรณาการ
 ที่เชื่อมโยงภูมิปัญญา วัฒนธรรม และทักษะ สามารถสร้างความเข้าใจเชิงลึกให้กับผู้เรียน และนำไปสู่

การสร้างทักษะการวางแผน การแก้ปัญหา และความคิดสร้างสรรค์ การศึกษาการบูรณาการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เช่น การท่องเที่ยววิถีไทย การแสดงหนังตะลุง และเส้นทางท่องเที่ยวไทหล่ม พบว่าการออกแบบกิจกรรมที่สอดคล้องกับอัตลักษณ์ท้องถิ่น สามารถสร้างประสบการณ์เรียนรู้ให้กับนักท่องเที่ยว ส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน และสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับภูมิปัญญาชุมชน (ธารณี นวสันธิ, 2561; สกาวรัตน์ บุญวรรณ, 2563) การอนุรักษ์ภูมิปัญญาและทรัพยากรท้องถิ่นอย่างยั่งยืน งานวิจัยในพื้นที่อื่น เช่น บ้านหินฮาว จังหวัดขอนแก่น และชุมชนของ จังหวัดจันทบุรี (วีรณัฐ วอนแก่นน้อย, 2560; เชษฐณรงค์ อรชุน, 2561) ชี้ให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นปัจจัยสำคัญในการรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และการปลูกสมุนไพรรักษาพื้นบ้าน ทั้งนี้ การมีส่วนร่วมของชุมชนยังช่วยสร้าง ความยั่งยืนและสืบทอดวัฒนธรรม จากรุ่นสู่รุ่นผลการวิจัยของภาสกร จวนสง (2563) ยืนยันว่า ศักยภาพชุมชนและสภาพแวดล้อมเชิงกายภาพ เป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะเมื่อมีการออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวและกิจกรรมที่สอดคล้องกับ วิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่น

ความเชื่อ ประเพณี และพิธีกรรม ชวามอยสามโคกและปทุมธานีให้ความสำคัญกับบรรพบุรุษและผีมอญซึ่งถือเป็นผู้คุ้มครองครอบครัว การจัดพิธีกรรม เช่น ห่อผีมอญ, พิธีรับผี, ทำบุญผีกระเจา และฮ้อยปะจู้/ยูปะจู้ แสดงถึงการรักษาสมดุลทางจิตใจและความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับวิญญาณ ประเพณีทางพุทธศาสนา เช่น เปิงสงกรานต์, ก่อพระเจดีย์ทราย, แห่ธงตะขาบ/หางหงส์, มอญคั่ง และตักบาตรน้ำผึ้ง สะท้อนความศรัทธาและความสามัคคีในชุมชน ศิลปะและการละเล่นชวามอยมีมรดกทางศิลปวัฒนธรรมที่โดดเด่น ได้แก่ ปี่พาทย์มอญ ใช้ในงานมหรสพ มอญรำ (ปี่ฮะเป้น) รำโดยหญิงสาวในงานมงคลและงานรื่นเริง ลูกหนู การละเล่นประเพณีถวายเพลิงพระเถระสะบ้ามอญ กีฬาและการละเล่นพื้นบ้าน กิจกรรมเหล่านี้ช่วยสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเพศและรุ่น และรักษาอัตลักษณ์ชุมชน การแต่งกายและภูมิปัญญา การแต่งกาย: ผู้ชายสวมผ้าถุง “เกล็ด” เสื้อคอกลมแขนทรวงกระบอก สไบสีขาวม้า ผู้หญิงสวมผ้าถุง “หินินห์” เสื้อคอกลม แขนสั้น/ยาว พร้อมเกล้ามวยและเครื่องประดับโลหะ ภูมิปัญญา: เช่น ตุ่มสามโคก (ภาชนะดินเผาเก็บน้ำเย็น) และอิฐมอญสำหรับก่อสร้างบ้าน วัด และเจดีย์ สะท้อนความสามารถใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสร้างคุณค่าเชิงเศรษฐกิจ การอนุรักษ์วัฒนธรรม สมพันธ์ชาวไทยเชื้อสายรามัญจังหวัดปทุมธานี (พ.ศ. 2553-ปัจจุบัน) ดำเนินกิจกรรมเพื่ออนุรักษ์ภาษา อาหารท้องถิ่น เครื่องแต่งกาย การละเล่น และประเพณี การเชื่อมโยงกับทฤษฎีทางสังคม ทฤษฎีโครงสร้าง-หน้าที่ สังคมเหมือนร่างกาย มีสถาบันต่างๆ (ครอบครัว ศาสนา การศึกษา การเมือง เศรษฐกิจ) ทำหน้าที่รักษาความสมดุล พิธีกรรมและประเพณีของชวามอยทำหน้าที่สมานความสัมพันธ์ทางสังคมและบำรุงรักษาความสมดุล ทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ ความงามในศิลปะและวัฒนธรรมมอญ สะท้อนทั้ง วัตถุพิสัย, จิตพิสัย และสัมพันธ์วิสัย การละเล่น รำมอญ และปี่พาทย์มอญ แสดงถึงความงามและคุณค่าทางสุนทรียะ ทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม วัฒนธรรมมอญเกิดการแลกเปลี่ยนและปรับตัวผ่านการอพยพ การค้าขาย และการติดต่อกับชุมชนใกล้เคียง การแพร่กระจายของวัฒนธรรมสามารถอธิบายได้ตามหลักภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ และสังคม ทฤษฎีการยอมรับสิ่งใหม่ ชุมชนมอญมีการปรับใช้สิ่งใหม่ๆ ผ่านขั้นตอน Awareness → Interest → Evaluation → Trial → Adoption การยอมรับสิ่งใหม่ขึ้นอยู่กับลักษณะสิ่งใหม่และลักษณะของประชากร เช่น ความเหมาะสม ราคา ความง่ายในการใช้ และประโยชน์

2. บูรณาการบูรณาการการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนสามโคก องค์การบริหารส่วนจังหวัดปทุมธานี

การบูรณาการการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ส่งผลให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและสนใจในการเรียนรู้มากขึ้น โดยกิจกรรมที่ให้นักเรียนลงมือปฏิบัติ เช่น การสัมภาษณ์ผู้สูงอายุ การทดลองทำอาหารมอญ และการสาธิต พิธีกรรม เช่น การทำห่อฝีมอญหรือธงตะขาบ ทำให้ผู้เรียนได้สัมผัสประสบการณ์จริงและเข้าใจบริบท วัฒนธรรมมอญสามโคกอย่างลึกซึ้ง การกำหนดประเด็นการเรียนรู้อย่างชัดเจน ครอบคลุมความเชื่อและ พิธีกรรม ประเพณีสำคัญ ศิลปะและการละเล่น การแต่งกายและเครื่องประดับ รวมถึงภูมิปัญญาชุมชน ทำให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมกับชีวิตประจำวัน และเห็นความสัมพันธ์ระหว่าง ความเชื่อ ศิลปะ วัฒนธรรม และบทบาทของชุมชนได้อย่างชัดเจน ผลการเรียนรู้การสอนแต่ละชั่วโมง สะท้อนถึงความสำเร็จของกระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ ดังนี้ ชั่วโมงที่ 1 บทนำและสร้างความสนใจ: นักเรียนสามารถระบุที่มาและบริบทของชาวมอญสามโคก พร้อมอธิบายลักษณะเด่นของวัฒนธรรมมอญได้ ชั่วโมงที่ 2 ความเชื่อและพิธีกรรม: นักเรียนเข้าใจบทบาทของพิธีกรรมต่อครอบครัวและชุมชน และสามารถวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อกับชีวิตประจำวัน ชั่วโมงที่ 3 ศิลปะและการละเล่น: นักเรียนสามารถเรียนรู้และทดลองรำมอญ เล่นสะบ้ามอญ และเข้าใจศิลปะการละเล่นมอญอย่างเป็น รูปธรรม ชั่วโมงที่ 4 การแต่งกายและภูมิปัญญา: นักเรียนเข้าใจสัญลักษณ์ของเครื่องแต่งกายมอญ และ ตระหนักถึงภูมิปัญญาชุมชน เช่น ตุ่มสามโคก และอิฐมอญ ชั่วโมงที่ 5 การสร้างอัตลักษณ์และสังเคราะห์: นักเรียนสามารถรวบรวม วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อสร้างผลงาน เช่น แบบจำลองพิธีกรรม นิทรรศการ หรือแผนภูมิวัฒนธรรม พร้อมแสดงความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของตนเองและชุมชน สื่อ และแหล่ง การเรียนรู้ที่หลากหลาย ทั้งวิดีโอ ภาพถ่าย ของจริง แผนที่ชุมชน หนังสือ บทความวิจัย และผู้รู้ในชุมชน ทำให้ผู้เรียนเข้าถึงองค์ความรู้ได้รอบด้าน และสามารถวิเคราะห์ ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลได้ การประเมินผลโดยใช้แบบสังเกต การประเมินผลงานกลุ่ม แบบทดสอบความรู้ และการเขียนสะท้อนคิด แสดงให้เห็นว่าผู้เรียนไม่เพียงมีความรู้ความเข้าใจ แต่ยังมีทักษะการปฏิบัติ การวิเคราะห์ และคุณค่าทาง วัฒนธรรม ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เช่น การเรียนรู้นอกห้องเรียน การจัดนิทรรศการ และการใช้เทคโนโลยีเสริม ทำให้กระบวนการเรียนรู้มีความหลากหลายและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น การบูรณาการการเรียนรู้ที่เน้น ผู้เรียนเป็นสำคัญ การจัดกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ เช่น การสัมภาษณ์ผู้สูงอายุ การทดลอง ทำอาหาร การสาธิตพิธีกรรม ทำให้ผู้เรียนเข้าใจวัฒนธรรมได้ลึกซึ้งและเชื่อมโยงความรู้กับชีวิตประจำวัน (วรวิทย์ นิเทศศิลป์ และ ขวลิต ขอดศิริ, 2560) การเรียนรู้แบบบูรณาการครอบคลุมความเชื่อ พิธีกรรม ประเพณี ศิลปะ การละเล่น การแต่งกาย และภูมิปัญญาชุมชน ทำให้ผู้เรียนสามารถสังเคราะห์ความรู้ และสร้างอัตลักษณ์ของตนเอง การใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้หลากหลาย เช่น วิดีโอ ภาพถ่ายของจริง แผนที่ ชุมชน และผู้รู้ในชุมชน ส่งผลให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะการวิเคราะห์และตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลได้ การอนุรักษ์และทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นในลำนานา เช่น วัดศรีสุพรรณ บ้านถวาย บ้านป่าตาล เป็นแหล่งที่นิตตสนใจและสามารถนำไปบูรณาการในการเรียนการสอน (วรวิทย์ นิเทศศิลป์ และ ขวลิต ขอดศิริ, 2560) การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการช่วยสร้างทักษะ การวางแผน ทำงานเป็นทีม และแก้ปัญหา ทั้งงานเดี่ยว งานคู่ และงานกลุ่ม การเผยแพร่และสร้าง จิตสำนึกร่วมของชุมชน ช่วยให้เยาวชนเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาและประเพณีท้องถิ่น การจัดการป่า ชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อความยั่งยืน ชุมชนบ้านหินฮาวมีส่วนร่วมสูงในการจัดการป่าชุมชน เช่น การปลูกพืชสมุนไพร และการทำพิธีการบวชป่า (วีรณัฐ วอนเก้าน้อย, 2560) การมีส่วนร่วมของชุมชน ช่วยสร้างความยั่งยืนด้านทรัพยากรธรรมชาติและสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรม การสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เน้นอัตลักษณ์ท้องถิ่น เช่น ไทหล่ม ตะกั่วป่า พระนครคีรีอยุธยา สามารถสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ผ่านกิจกรรม เช่น ทำอาหารพื้นถิ่น แต่งกายชุด

ประจำถิ่น และกิจกรรมประเพณี (ทิวาพรรณ ศิริเจริญ, 2560; สกาวรัตน์ บุญวรรณ, 2563; ธารนิ นวสันต์, 2561) นักท่องเที่ยวได้รับความรู้และประสบการณ์ตรงจากการเข้าร่วมกิจกรรม สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้ภูมิปัญญาชุมชน และเกิดความยั่งยืนต่อเศรษฐกิจและวัฒนธรรม การบูรณาการการเรียนรู้ และวัฒนธรรมท้องถิ่น การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการในวิชาสังคมศึกษาและศิลปวัฒนธรรม ทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย สามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตจริงได้ (พระวิรัชศักดิ์ จันทวิโส, 2561) การบูรณาการกิจกรรมกับการท่องเที่ยวและการแสดงศิลปวัฒนธรรม เช่น หนึ่งตะลุง รำมอญ ทำให้เกิดการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริงและเชื่อมโยงกับชุมชน (ดุสิตธร งามยิ่ง, 2561) การสืบทอดความเชื่อและประเพณี ชุมชนชาวมอญสามโคกยังคงรักษาความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษและพิธีกรรมสำคัญ จำนวน 36 พิธีกรรม (ศิรดา เทียนขาว, 2563) การสืบทอดวัฒนธรรมเกิดขึ้นทั้งในครอบครัว ชุมชน และผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ในสถานศึกษา

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1.1 ด้านการเรียนการสอน ควรบูรณาการวัฒนธรรมมอญสามโคกและปทุมธานีในกลุ่มสาระสังคมศึกษา โดยใช้การเรียนรู้จากชุมชนและการลงมือปฏิบัติ เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจและความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ท้องถิ่นของผู้เรียน

1.2 ด้านหลักสูตรท้องถิ่น ควรพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่ครอบคลุมความเชื่อ ประเพณี ศิลปะการละเล่น การแต่งกาย และภูมิปัญญามอญ ให้สอดคล้องกับบริบทพื้นที่และใช้ได้อย่างต่อเนื่อง

1.3 ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ควรส่งเสริมความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ชุมชน วัด และสมาพันธ์ชาวมอญ เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้และสืบสานวัฒนธรรมอย่างเป็นรูปธรรม

1.4 ด้านการอนุรักษ์และเผยแพร่ ควรรวบรวมและจัดทำข้อมูลวัฒนธรรมมอญในรูปแบบเอกสารและสื่อดิจิทัล เพื่อป้องกันการสูญหายและเพิ่มการเข้าถึงของเยาวชนและสาธารณชน

1.5 ด้านการต่อยอดอย่างยั่งยืน ควรนำวัฒนธรรมมอญไปต่อยอดเชิงสร้างสรรค์ เช่น การเรียนรู้นอกห้องเรียนและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยคำนึงถึงคุณค่าและอัตลักษณ์ดั้งเดิม

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรขยายพื้นที่ศึกษาไปยังชุมชนชาวมอญในอำเภออื่นของจังหวัดปทุมธานี หรือจังหวัดใกล้เคียง เพื่อเปรียบเทียบความหลากหลายของมรดกทางวัฒนธรรม และเพิ่มความครอบคลุมของข้อมูลในการบูรณาการการเรียนรู้

2.2 ควรมีการวิจัยเชิงทดลองหรือวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน เพื่อศึกษาผลของการบูรณาการมรดกทางวัฒนธรรมมอญต่อความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

2.3 ควรศึกษาการพัฒนาสื่อการเรียนรู้และนวัตกรรมทางการศึกษา เช่น สื่อดิจิทัล ชุดกิจกรรม หรือแหล่งเรียนรู้ออนไลน์ ที่เชื่อมโยงมรดกทางวัฒนธรรมมอญกับการเรียนรู้ในสถานศึกษา เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ และความยั่งยืนของการจัดการเรียนรู้

บรรณานุกรม

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.(2549). *แผนการศึกษา แห่งชาติฉบับที่ 9. พ.ศ. 2545-พ.ศ. 2549.*

กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (สกศ.).

- เชษฐ์ณรัช อรุณ. (2561). แนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสมุนไพรโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน: กรณีศึกษาโรงเรียนวัดตะเคียนทอง (เพชรบูรณ์) อำเภอเขาชัยสน จังหวัดจันทบุรี. *รายงานการวิจัย. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์: มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี*.
- ดุสิตธ งามยิ่ง, (2561) รำมอญ: ความเป็นมาและการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม ในจังหวัดปทุมธานี. *วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์ (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*, 8(2): 31-41.
- ทิวาวรรณ ศิริเจริญ กันหา. (2563). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาชุมชนบ้านห้วย หล้าเครือ อำเภอน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์. *วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์ (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*, 10(3), 100-111.
- ธารณี นวสันธิ์. (2561). แนวทางการบูรณาการรูปแบบการท่องเที่ยวจากฐานอัตลักษณ์ท้องถิ่นสู่การท่องเที่ยววิถีไทยอย่างสร้างสรรค์ ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. *รายงานการวิจัย, คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ*
- ไนตะวัน กำหอม. (2559). *การวิจัยทางสังคมศาสตร์และวัฒนธรรมศาสตร์*. มหาสารคาม: โรงพิมพ์ที่คอมมหาสารคาม.
- พระวีระศักดิ์ จันทวิโส. (2561). *การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการวิชาสังคมศึกษา*. *วารสารมหาจุฬาลงกรณ*, 8(2), 85-92.
- พัลลภ สุริยกุล ณ อยุธยา. (2542). เอกลักษณะทางวัฒนธรรม และการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของชาวมอญ: ศึกษากรณีหมู่บ้านเจดีย์ทอง ตำบลคลองควาย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี. *วิทยานิพนธ์มานุษยวิทยามหาบัณฑิต, สาขาวิชามานุษยวิทยา, คณะรัฐศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*.
- ภาสกร จวนสง. (2563). การประเมินศักยภาพของชุมชนในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม กรณีศึกษา ชุมชนบ้านท่าลั้ง จังหวัดอุบลราชธานีและชุมชนบ้านท่าวัด จังหวัดสกลนคร. *วิทยานิพนธ์วางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อมมหาบัณฑิต, สาขาวิชาหลักสูตรการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อมมหาบัณฑิต แผน ก แบบ ก 1, ภาควิชาการออกแบบและวางแผนชุมชนเมือง, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศิลปากร*
- ยุวธิดา คำปวน. (2560). การบูรณาการ: เส้นทางแห่งการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21. *วารสารการบริหารและนิเทศการศึกษา*, 8(1). 25-38.
- วรวิทย์ นิเทศศิลป์ และชวลิต ขอดศิริ. (2560). การบูรณาการการเรียนการสอนด้วยวิธีการทานูบำรุงศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นล้านนา. *รายงานการวิจัย, สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*
- วีรณัฐ วอนแก่นน้อย และคณะ. (2560). *ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการป่าชุมชนบ้านหินขาวอำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน*. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ศิริดา เทียนขาว และฉัตรศิริ กลั่นเนียม. (2563). ความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษของชุมชนชาวมอญ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี. *วิจัยราชภัฏพระนคร*, 15(2), 334-346.
- สกาวรัตน์ บุญวรรณ และคณะ. (2563). ย้อนอดีต มองปัจจุบัน กำหนดอนาคต: ทิศทางการจัดการท่องเที่ยวเมืองเก่าตะกั่วป่าผ่านการมีส่วนร่วมของชุมชน. *วารสารวิชาการเครือข่ายบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ*, 10(2), 127-140.

- สกาวรรัตน์ บุญวรรณ. (2563). *การยกระดับท้องถิ่นตามแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืนของสถาบันอุดมศึกษาแห่งหนึ่งในภาคใต้ ปีงบประมาณ 2563-2565*. คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่.
- สิริพัชร เจษฎาวิโรจน์. (2560). กระบวนการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน ในกระบวนการวิชา CEE2205 (ความคิดสร้างสรรค์สำหรับเด็ก). *วารสารศึกษาศาสตร์ปริทัศน์*, 32(2): 1-8.
- เหมือนพิมพ์ สุวรรณภาศ. (2558). *มรดกทางวัฒนธรรม: การสร้างตัวตนคนมอญสามโคก จังหวัดปทุมธานี*. คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Lardizabal, Amparo S. and Others. (1970). *Methods and Principles of Teaching Quezon City*. n.p.: Alemar-Phoenix.

การบริหารงบประมาณของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1

School Budget Management under Udon Thani Primary Educational
Service Area Office 1

จิรารัตน์ พานคำ

Jirarut Parnkham

นักศึกษาลัทธิสุตริศึกษาสาธรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา วิทยาลัยพิจนุบัณฑิต

Master of Education in Educational Administration,

Pitchayabundit College, Thailand

อำนวย มีราคา

Amnuai Meerakar

อาจารย์ประจำคณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยพิจนุบัณฑิต

Lecturer of Faculty of Education, Pitchayabundit College, Thailand

Corresponding author, e-mail: eve.keko.red@gmail.com*

วันที่รับบทความ (Received): 12 กุมภาพันธ์ 2569

วันที่แก้ไขบทความ (Revised): 27 กุมภาพันธ์ 2569

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted): 2 มีนาคม 2569

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการบริหารงบประมาณของสถานศึกษา และ 2) เปรียบเทียบการบริหารงบประมาณของสถานศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูหัวหน้างานงบประมาณ จำนวน 194 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางของเครจซ์และมอร์แกน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นและแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในวิจัย เป็นแบบสอบถามแบ่งเป็น 2 ตอน ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.94 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ จำนวนร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ข้อมูลทดสอบสมมติฐาน โดยใช้สถิติค่า (t-test) และใช้สถิติเอฟ (F-test)

ผลการวิจัยพบว่า 1) การบริหารงบประมาณของสถานศึกษา พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 2) ผลการเปรียบเทียบการบริหารงบประมาณของสถานศึกษา จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา พบว่า โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำแนกตามตำแหน่งและประสบการณ์ในการปฏิบัติงานโดยรวมไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: การบริหารงบประมาณ; สถานศึกษา; สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1

Abstract

The objectives of this research are to 1) study the budget management of educational institutions and 2.1 Compare budget management of educational institutions The sample

group used included 194 educational institution administrators and budget supervisors. The sample size was determined according to Crazie and Morgan's table using stratified and specific sampling methods. Tools used in research It is a questionnaire divided into 2 parts, resulting in confidence values for the entire version equal to 0.94 Statistics used in the analysis include number, percentage, mean, standard deviation. And analyze hypothesis testing data using value statistics (t-test) and using F-test statistics (F-test).

The results of the research found that:- 1) Budget management of educational institutions was found to be at the highest level overall. 2) Results of comparing budget management of educational institutions. Classified according to the size of the educational institution, it was found that overall they were significantly different at the .05 level, classified according to position and overall work experience, no different.

Keywords: Budget management; Educational institutions; Udon Thani Primary Educational Service Area Office 1

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมในยุคโลกาภิวัตน์ได้ส่งผลกระทบอย่างชัดเจนและหลีกเลี่ยงไม่ได้ต่อระบบการศึกษาในทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นด้านนโยบาย แนวทางการจัดการเรียนการสอน ตลอดจนรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษา ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี การสื่อสารที่รวดเร็ว และการแข่งขันในระดับสากล ล้วนเป็นปัจจัยที่ทำให้ระบบการศึกษาต้องปรับตัวอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปจากบริบทดังกล่าว สถานศึกษาจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ทั้งในด้านการวางแผน การจัดองค์กร การบริหารทรัพยากร และการประเมินผล เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างเป็นระบบและเกิดผลลัพธ์ที่ชัดเจน การบริหารจัดการที่ดีจะช่วยส่งเสริมให้การพัฒนาผู้เรียนสอดคล้องกับทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นยุคที่เต็มไปด้วยการแข่งขันสูง ความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และความท้าทายรูปแบบใหม่ๆ ทั้งในด้านวิชาการ เทคโนโลยี และการดำรงชีวิตโดยเฉพาะอย่างยิ่ง บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาถือเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กรไปสู่ความสำเร็จ ผู้บริหารจำเป็นต้องมีภาวะผู้นำที่เข้มแข็ง มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีความเป็นมืออาชีพ และสามารถบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ยังต้องสามารถสร้างความร่วมมือระหว่างครู บุคลากร นักเรียน และชุมชน เพื่อให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างแท้จริงการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพและยึดหลักธรรมาภิบาลจะช่วยให้องค์กรทางการศึกษาสามารถดำเนินงานได้อย่างมั่นคง และบรรลุเป้าหมายของการจัดการศึกษาได้อย่างยั่งยืน อันจะนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถ และคุณลักษณะที่เหมาะสมต่อการดำรงชีวิตในสังคมโลกยุคใหม่ได้อย่างแท้จริง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2550)

การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยส่งเสริมให้มนุษย์สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข มีคุณภาพ และมีความเข้าใจซึ่งกันและกันมากยิ่งขึ้น การศึกษาไม่ได้หยุดนิ่งอยู่กับที่ แต่มีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทั้งในด้านเนื้อหา วิธีการจัดการเรียนการสอน ตลอดจนรูปแบบการบริหารจัดการ สิ่งต่างๆ ที่นำมาใช้ในการดำเนินงานด้านการศึกษาจึงจำเป็นต้องได้รับการจัดการอย่างเหมาะสม ซึ่งการจัดการนั้นมีความหมายสอดคล้องกับการบริหาร เมื่อการศึกษาเปลี่ยนแปลงและพัฒนา

การบริหารการศึกษาก็ย่อมต้องปรับตัวและพัฒนาให้สอดคล้องตามไปด้วยเช่นกัน ดังนั้น การบริหารการศึกษาจึงจำเป็นต้องอาศัยมาตรฐานความสามารถในหลายด้าน ต้องมีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และทักษะเฉพาะทาง มีการฝึกอบรมวิชาชีพอย่างเป็นระบบ รวมทั้งมีการวางแผนและดำเนินงานอย่างเป็นขั้นตอนและมีแบบแผนที่ชัดเจน เพื่อให้การจัดการศึกษาบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพการบริหารถือเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับมนุษย์ เพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่ไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่โดยลำพังได้ สังคมมนุษย์มีลักษณะของการรวมตัวกันเป็นหมู่คณะ มีการรวมกลุ่มกันเป็นชุมชนในขนาดที่แตกต่างกัน ตั้งแต่ระดับหมู่บ้าน เมือง ไปจนถึงระดับประเทศ เมื่อบุคคลจำนวนมากมาอยู่ร่วมกัน ย่อมต้องมีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และมีกิจกรรมต่างๆ ที่ต้องทำงานร่วมกันอยู่เสมอการทำงานร่วมกันของคนในสังคมจะเป็นไปอย่างราบรื่นและก่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้าได้นั้น จำเป็นต้องมีการจัดระบบ การกำหนดระเบียบ กติกา และแนวปฏิบัติที่ชัดเจนร่วมกัน เพื่อให้ทุกคนสามารถปฏิบัติตามได้อย่างเข้าใจตรงกัน สิ่งเหล่านี้เองจึงเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้เกิดสถาบันทางสังคมและระบบการบริหารขึ้น เพื่อทำหน้าที่กำกับ ดูแล และประสานงานให้การดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของสังคมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อส่วนรวม (อานวย มีราคา, 2566)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กำหนดให้ประชาชนมีสิทธิได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ พร้อมทั้งมุ่งเน้นการพัฒนามาตรฐานการจัดการศึกษา การกระจายอำนาจ และการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมแก่ผู้เรียน ส่งผลให้เกิดการปฏิรูปการศึกษา โดยเน้นการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาไปสู่สถานศึกษาใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป (ราชกิจจานุเบกษา, 2560)

การบริหารงบประมาณนับเป็นภารกิจสำคัญของสถานศึกษาที่มีความสำคัญเช่นกัน เนื่องจากเป็นกลไกสนับสนุนการดำเนินงานทุกด้านให้บรรลุผลสำเร็จได้เช่นกัน โดยสถานศึกษามีอำนาจในการวางแผน จัดสรร ใช้จ่าย และติดตามประเมินผลการใช้งบประมาณภายใต้กรอบกฎหมายและระเบียบที่กำหนด อย่างไรก็ตาม ลักษณะการบริหารงบประมาณของสถานศึกษา จึงมีความแตกต่างกันตามขนาดและบริบทของสถานศึกษา รวมถึงความสามารถของผู้บริหารและผู้รับผิดชอบงานการเงิน ซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพและความโปร่งใสในการบริหารจัดการงบประมาณ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546)

อีกประการหนึ่ง ทั้งยังเป็นนโยบายด้านการป้องกันและปราบปรามการทุจริตของภาครัฐได้ให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างธรรมาภิบาล ความโปร่งใส และความรับผิดชอบในการใช้งบประมาณ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นต่อการบริหารจัดการภาครัฐและสถานศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2550)

จากความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาแนวทางการบริหารงบประมาณของสถานศึกษา เพื่อนำไปใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาและปรับปรุงการบริหารงบประมาณให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารงบประมาณของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 1
2. เพื่อเปรียบเทียบการบริหารงบประมาณของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 1 จำแนกตามตำแหน่ง ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน และขนาดของสถานศึกษา

ระเบียบวิธีวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างประชากร

ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูหัวหน้างานงบประมาณของสถานศึกษา จำนวน 391 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 97 คนและครูหัวหน้างานงบประมาณ จำนวน 97 คน กำหนดตารางขนาดกลุ่มตัวอย่างของเครจซี่และมอร์แกนและสุ่มแบบแบ่งชั้น โดยจำแนกตามขนาดของสถานศึกษา จากนั้นทำการสุ่มแบบเจาะจง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารงบประมาณของสถานศึกษา แบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม ตำแหน่ง ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน และขนาดของสถานศึกษา

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารงบประมาณของสถานศึกษา ประกอบด้วย 7 ด้าน คือ ข้อ 1) ด้านการวางแผนงบประมาณ ข้อ 2) ด้านการบริหารการเงินและการบริหารบัญชี ข้อ 3) ด้านการบริหารพัสดุและสินทรัพย์ ข้อ 4) ด้านการจัดสรรงบประมาณ ข้อ 5) ด้านการระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา ข้อ 6) ด้านการติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผลการใช้จ่ายงบประมาณ และข้อ 7) ด้านการรายงานทางการเงิน และผลการดำเนินงานเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามแนวคิดของลิเคิร์ท (Likert's five rating scale) คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด (บุญชมศรีสาธา, 2560)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการโดยนำแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ Google Form ทางไลน์กลุ่ม เสร็จแล้วนำแบบสอบถามมาตรวจสอบความสมบูรณ์ แล้วดำเนินการ วิเคราะห์ ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป

4. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

งานวิจัยฉบับนี้ได้ดำเนินการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัยอย่างเป็นระบบ โดยเริ่มจากการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของแบบสอบถาม ด้วยการใช้ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย หรือที่เรียกว่า Index of Item Objective Congruence (IOC) ซึ่งเป็นวิธีการประเมินว่าข้อคำถามแต่ละข้อมีความสอดคล้องและครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้เพียงใด โดยอาศัยความเห็นจากผู้เชี่ยวชาญในการพิจารณา เพื่อให้มั่นใจว่าแบบสอบถามสามารถวัดสิ่งที่ต้องการศึกษาได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมนอกจากนี้ ยังได้มีการตรวจสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยใช้วิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ซึ่งเป็นวิธีที่นิยมใช้ในการวัดความสอดคล้องภายในของข้อคำถามในเครื่องมือเดียวกัน ผลการคำนวณพบว่า แบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่นตั้งแต่ 0.67 ขึ้นไป ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับที่ยอมรับได้ตามเกณฑ์ของ ครอนบาค (Cronbach, 1984; อ้างถึงใน ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2543) แสดงให้เห็นว่าแบบสอบถามมีความน่าเชื่อถือและสามารถนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลได้อย่างเหมาะสมสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ใช้สถิติพื้นฐาน (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่ออธิบายลักษณะทั่วไปของข้อมูลและระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง นอกจากนี้ ยังได้ดำเนินการทดสอบสมมติฐานทางสถิติ (Inferential Statistics)

เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สถิติทดสอบที (t-test) แบบ Independent Samples ในกรณีเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างสองกลุ่ม และใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) ในกรณีที่มีการเปรียบเทียบมากกว่าสองกลุ่มในกรณีที่ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผู้วิจัยจะดำเนินการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ (Post Hoc Comparison) ด้วยวิธีของเชฟเฟ (Scheffe') ซึ่งเป็นวิธีที่มีความเหมาะสมและสามารถใช้ได้ทั้งในกรณีที่กลุ่มตัวอย่างมีขนาดเท่ากันหรือมีขนาดแตกต่างกัน ทั้งนี้เพื่อให้ทราบอย่างชัดเจนว่ากลุ่มใดมีความแตกต่างจากกลุ่มใด และเพื่อให้ผลการวิจัยมีความถูกต้อง ครบถ้วน และมีความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การบริหารงบประมาณของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. การบริหารงบประมาณของสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ด้านการบริหารการเงินและการบริหารบัญชี ระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านการติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผลการใช้จ่ายงบประมาณ รายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงบประมาณของสถานศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

การบริหารงบประมาณของสถานศึกษา	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านการวางแผนงบประมาณ	4.69	0.41	มากที่สุด
2. ด้านการบริหารการเงินและการบริหารบัญชี	4.77	0.31	มากที่สุด
3. ด้านการบริหารพัสดุและสินทรัพย์	4.59	0.42	มากที่สุด
4. ด้านการจัดสรรงบประมาณ	4.66	0.37	มากที่สุด
5. ด้านการระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา	4.26	0.59	มาก
6. ด้านการติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผลการใช้จ่ายงบประมาณ	4.75	0.32	มากที่สุด
7. ด้านการรายงานทางการเงินและการดำเนินงาน	4.61	0.36	มากที่สุด
รวม	4.62	0.33	มากที่สุด

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารงบประมาณของสถานศึกษา โดยจำแนกตามตำแหน่ง และประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงบประมาณของสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกันแต่เมื่อจำแนกตามขนาดของสถานศึกษา พบว่ามีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงบประมาณของสถานศึกษา โดยภาพรวมแตกต่างกันรายละเอียดดังตารางที่ 2-4

ตารางที่ 2 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงบประมาณของสถานศึกษา จำแนกตามตำแหน่ง (n=194)
โดยภาพรวม

การบริหารงบประมาณของสถานศึกษา	ผู้บริหาร สถานศึกษา		ครูหัวหน้างาน งบประมาณ		t-test	P-value
	n=97		n=97			
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
1. ด้านการวางแผนงบประมาณ	4.66	0.43	4.71	0.39	-0.834	0.405
2. ด้านการบริหารการเงินและการบริหารบัญชี	4.76	0.31	4.78	0.31	-0.547	0.585
3. ด้านการบริหารพัสดุและสินทรัพย์	4.56	0.41	4.62	0.42	-1.169	0.244
4. ด้านการจัดสรรงบประมาณ	4.64	0.37	4.68	0.37	-0.675	0.501
5. ด้านการระดมทรัพยากรและการลงทุน เพื่อการศึกษา	4.23	0.57	4.29	0.61	-0.732	0.465
6. ด้านการติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผล การใช้จ่ายงบประมาณ	4.73	0.33	4.76	0.32	-0.589	0.557
7. ด้านการรายงานทางการเงินและการ ดำเนินงาน	4.58	0.36	4.64	0.36	-1.223	0.223
โดยภาพรวม	4.59	0.33	4.64	0.33	-1.003	0.317

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวการเปรียบเทียบการบริหารงบประมาณของสถานศึกษา
โดยจำแนกตามประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน (n=194)

การบริหารงบประมาณของ สถานศึกษา	แหล่งความ แปรปรวน	SS	df	MS	F	p
1. ด้านการวางแผนงบประมาณ	ระหว่างกลุ่ม	0.211	2	0.106	0.618	0.540
	ภายในกลุ่ม	32.664	191	0.171		
	รวม	32.875	193			
2. ด้านการบริหารการเงินและการ บริหารบัญชี	ระหว่างกลุ่ม	0.065	2	0.033	0.346	0.708
	ภายในกลุ่ม	17.997	191	0.94		
	รวม	18.062	193			
3. ด้านการบริหารพัสดุและสินทรัพย์	ระหว่างกลุ่ม	0.337	2	0.168	0.963	0.383
	ภายในกลุ่ม	33.383	191	0.175		
	รวม	33.720	193			
4. ด้านการจัดสรรงบประมาณ	ระหว่างกลุ่ม	0.432	2	0.216	1.573	0.210
	ภายในกลุ่ม	26.245	191	0.137		
	รวม	26.677	193			
5. ด้านการระดมทรัพยากรและการ ลงทุนเพื่อการศึกษา	ระหว่างกลุ่ม	0.362	2	0.181	0.522	0.594
	ภายในกลุ่ม	66.243	191	0.347		
	รวม	66.604	193			

การบริหารงบประมาณของ สถานศึกษา	แหล่งความ แปรปรวน	SS	df	MS	F	p
6. ด้านการติดตาม ตรวจสอบประเมิน ผลการใช้จ่ายงบประมาณ	ระหว่างกลุ่ม	0.149	2	0.075	0.706	0.495
	ภายในกลุ่ม	20.197	191	0.106		
	รวม	20.346	193			
7. ด้านการรายงานทางการเงินและ การดำเนินงาน	ระหว่างกลุ่ม	0.217	2	0.108	0.835	0.435
	ภายในกลุ่ม	24.802	191	0.130		
	รวม	25.019	193			
โดยภาพรวม	ระหว่างกลุ่ม	0.131	2	0.066	0.603	0.548
	ภายในกลุ่ม	20.827	191	0.109		
	รวม	20.958	193			

ตารางที่ 4 การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวการเปรียบเทียบการบริหารงบประมาณของสถานศึกษา
โดยจำแนกตามขนาดของสถานศึกษา (n=194)

การบริหารงบประมาณของ สถานศึกษา	แหล่งความ แปรปรวน	SS	df	MS	F	p
1. ด้านการวางแผนงบประมาณ	ระหว่างกลุ่ม	3.238	2	1.619	10.434**	0.000
	ภายในกลุ่ม	29.637	191	0.155		
	รวม	32.875	193			
2. ด้านการบริหารการเงินและการ บริหารบัญชี	ระหว่างกลุ่ม	0.096	2	0.048	0.513	0.600
	ภายในกลุ่ม	17.965	191	0.094		
	รวม	18.062	193			
3. ด้านการบริหารพัสดุและสินทรัพย์	ระหว่างกลุ่ม	1.998	2	0.999	6.015**	0.003
	ภายในกลุ่ม	31.720	191			
	รวม	33.720	193			
4. ด้านการจัดสรรงบประมาณ	ระหว่างกลุ่ม	0.418	2	0.209	1.519	0.221
	ภายในกลุ่ม	26.259	191	0.137		
	รวม	26.677	193			
5. ด้านการระดมทรัพยากรและการ ลงทุนเพื่อการศึกษา	ระหว่างกลุ่ม	3.438	2	1.719	5.198**	0.006
	ภายในกลุ่ม	63.166	191	0.331		
	รวม	66.604	193			
6. ด้านการติดตาม ตรวจสอบ ประเมิน ผลการใช้จ่ายงบประมาณ	ระหว่างกลุ่ม	0.464	2	0.232	2.30	0.110
	ภายในกลุ่ม	19.882	191	0.104		
	รวม	20.346	193			
7. ด้านการรายงานทางการเงินและ การดำเนินงาน	ระหว่างกลุ่ม	0.597	2	0.298	2.333	0.100
	ภายในกลุ่ม	24.423	191	0.128		
	รวม	25.019	193			

การบริหารงบประมาณของ สถานศึกษา	แหล่งความ แปรปรวน	SS	df	MS	F	p
โดยภาพรวม	ระหว่างกลุ่ม	0.635	2	0.318	2.986*	0.053
	ภายในกลุ่ม	20.323	191	0.106		
	รวม	20.958	193			

** $p \leq .01$ และ* $p \leq .05$

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การบริหารงบประมาณของสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 มีประเด็นที่นำมาอภิปรายผล ดังต่อไปนี้

1. ผลการศึกษาการบริหารงบประมาณของสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษาและครูหัวหน้างานงบประมาณสถานศึกษาซึ่งผู้บริหารมีความรู้ ความเข้าใจ และเห็นความสำคัญในการบริหารงบประมาณเป็นอย่างดี ซึ่งการใช้จ่ายงบประมาณผู้บริหารและครูหัวหน้างานงบประมาณต้องยึดถือตามกฎระเบียบของกระทรวงการคลังและคู่มือแนวทางการเบิกจ่ายเงินงบประมาณ เพื่อให้การดำเนินงานโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ของสถานศึกษาให้บรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับแผนปฏิบัติการประจำปีให้เกิดความคล่องตัว โปร่งใสและตรวจสอบได้ ผลการวิจัยดังกล่าวมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทิชากร ใช้บางยาง (2566) ที่ได้ศึกษาเรื่องการบริหารงบประมาณของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2 โดยผลการวิจัยพบว่า การบริหารงบประมาณของสถานศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด สะท้อนให้เห็นว่าสถานศึกษามีการดำเนินงานด้านงบประมาณอย่างเป็นระบบ มีการวางแผน การใช้จ่าย และการควบคุมงบประมาณที่มีประสิทธิภาพนอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ วราพร แต้มเรืองอิฐ (2565) ซึ่งได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการตัดสินใจของผู้บริหารกับการบริหารงบประมาณของสถานศึกษา ผลการวิจัยพบว่า การบริหารงบประมาณของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้านเช่นกัน แสดงให้เห็นว่ากระบวนการตัดสินใจของผู้บริหารมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมให้การบริหารงบประมาณมีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ วันสนันท์ พรานสุร และบรรจบ บุญจันทร์ (2568) ที่ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานงบประมาณในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 โดยผลการวิจัยพบว่า การบริหารงบประมาณในสถานศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดเช่นเดียวกันจากผลการวิจัยที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่างานวิจัยหลายฉบับต่างให้ผลสอดคล้องกันว่า การบริหารงบประมาณของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในหลายพื้นที่มีระดับการดำเนินงานอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสะท้อนถึงความสำคัญของการบริหารจัดการงบประมาณที่มีประสิทธิภาพ และบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนการดำเนินงานด้านงบประมาณให้เกิดประสิทธิผลสูงสุดต่อองค์กรทางการศึกษา

2. ผลการเปรียบเทียบการบริหารงบประมาณของสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูหัวหน้างานงบประมาณโดยจำแนกตามตำแหน่ง และประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน อภิปรายผลได้ดังนี้

2.1 ผลการเปรียบเทียบการบริหารงบประมาณของสถานศึกษา จำแนกตามตำแหน่ง พบว่า โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษาและครูหัวหน้างานงบประมาณต่างมีความรู้และความเข้าใจในการดำเนินงานด้านงบประมาณของสถานศึกษาในทิศทางเดียวกัน มีการทำงานร่วมกันในทุกขั้นตอนของการบริหารงบประมาณ ตั้งแต่การวางแผน การจัดสรร การควบคุม ไปจนถึงการติดตามและรายงานผล ซึ่งเป็นลักษณะสำคัญของการบริหารงบประมาณแบบมีส่วนร่วม โปร่งใส เป็นระบบและตรวจสอบได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิกร ยิ้มย่อง (2562) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารงบประมาณในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 5 พบว่า เมื่อจำแนกตามตำแหน่งมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงบประมาณ โดยรวมเฉลี่ยไม่ต่างกัน และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ดรัณภพ เย็นวัฒนา (2562) ได้ศึกษาเรื่อง สภาพ ปัญหา และแนวทางพัฒนาการบริหารงานงบประมาณในโรงเรียน พบว่า เมื่อจำแนกตามตำแหน่งมีความคิดเห็นทั้งโดยรวมและรายด้านทุกด้านไม่แตกต่างกัน

2.2 ผลการเปรียบเทียบการบริหารงบประมาณของสถานศึกษา จำแนกตามประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน พบว่า โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะระบบการบริหารงบประมาณของสถานศึกษามีทิศทางการทำงาน และมาตรฐานเดียวกันทั่วประเทศ โดยอยู่ภายใต้ระเบียบและแนวทางของกระทรวงศึกษาธิการ ทำให้บุคลากรทุกกลุ่มไม่ว่าจะมีประสบการณ์มากหรือน้อยก็ต้องมีการปฏิบัติหรือการดำเนินงานงบประมาณตามขั้นตอนและแบบแผนเดียวกัน นอกจากนี้การบริหารงบประมาณของสถานศึกษายังเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจตั้งแต่การวางแผน การจัดสรรงบประมาณ ไปจนถึงการติดตามตรวจสอบผลการใช้จ่ายงบประมาณ จึงทำให้เกิดการรับรู้และเข้าใจที่สอดคล้องกัน อีกทั้งสถานศึกษาส่วนใหญ่มีการนิเทศติดตาม และการอบรมเกี่ยวกับระเบียบการเงินและพัสดุอย่างต่อเนื่องจากหน่วยงานต้นสังกัด ดังนั้น สรุปได้ว่า ประสบการณ์ในการปฏิบัติงานไม่ใช่ปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดความแตกต่างของความคิดเห็นต่อการบริหารงบประมาณ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ธัชชา มงคลณัฐกร และพรหมินทร์ ศรีหมีนไวย (2567) ทำการศึกษาเรื่อง การบริหารงานงบประมาณของโรงเรียน พบว่า จำแนกตามประสบการณ์ในการปฏิบัติงานมีความคิดเห็นโดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ผลการวิจัยควรนำข้อมูลจากแผนกลยุทธ์และแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษามาเชื่อมโยงกับกระบวนการวางแผนงบประมาณอย่างเป็นระบบ โดยกำหนดลำดับความสำคัญของการใช้งบประมาณให้สอดคล้องกับเป้าหมายและบริบทของสถานศึกษา

1.2 จากผลการวิจัยพบว่าควรพัฒนาระบบการติดตามและประเมินผลการใช้งบประมาณอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การใช้ทรัพยากรเกิดความคุ้มค่า โปร่งใส ตรวจสอบได้ และสามารถนำผลการประเมินไปใช้ปรับปรุงการดำเนินงานในรอบปีงบประมาณต่อไปอย่างเป็นรูปธรรม

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาปัจจัยเพิ่มเติม เช่น ภาวะผู้นำของผู้บริหาร วัฒนธรรมองค์กร และการมีส่วนร่วมของชุมชนที่อาจส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการบริหารงบประมาณของสถานศึกษา

2.2 ควรใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพควบคู่กับเชิงปริมาณ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกและสะท้อนบริบทการบริหารจริงของสถานศึกษา

2.3 ควรขยายกลุ่มตัวอย่างไปยังเขตพื้นที่การศึกษาอื่น เพื่อยืนยันความเที่ยงตรงและเพิ่มความสามารถในการอ้างอิงผลการวิจัยในระดับกว้าง

องค์ความรู้ที่ได้

องค์ความรู้ใหม่จากการค้นพบการบริหารงบประมาณของสถานศึกษาสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพภายใต้มาตรฐานและแนวปฏิบัติเดียวกัน ส่งผลที่ดีต่อการบริหารงบประมาณ อย่างไรก็ตาม การบริหารงบประมาณ มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการบริหารงบประมาณในบางด้าน โดยสถานศึกษา มีความคล่องตัวในการวางแผนงบประมาณ ขณะที่สถานศึกษาบางสถานศึกษา มีความพร้อมด้านการบริหารพัสดุและการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา องค์ความรู้นี้ชี้ให้เห็นว่าการบริหารงบประมาณที่มีคุณภาพควรยึดมาตรฐานเดียวกันควบคู่กับการปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละสถานศึกษา เพื่อเสริมสร้างความโปร่งใส ความคุ้มค่า และความยั่งยืนในการจัดการศึกษา

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). *ระเบียบและแนวทางการบริหารงานการเงินและบัญชีของสถานศึกษา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ครุสภาลาดพร้าว.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น*. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาสน์.
- ดรัณภพ เย็นวัฒนา. (2562). สภาพปัญหาและแนวทางพัฒนาการบริหารงานงบประมาณในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*, มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ทิตา ใช้บางยาง. (2566). การบริหารงบประมาณของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2. *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, สาขาวิชาบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ธัชชา มงคลณัฐกร และพรหมินทร์ ศรีหมื่นไวย. (2567). การบริหารงานงบประมาณของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4. *วารสารสหวิทยาการวิชาการและวิจัย*, 4 (5): 789–808.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 134 ตอนที่ 40ก 6 เมษายน 2560.
- ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. (2543). *เทคนิคการวัดผลการเรียนรู้*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาสน์.
- วันสนันท์ พรานูสร และบรรจบ บุญจันทร์. (2568). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานงบประมาณในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 8(5): 247–258.
- วรารพร แท้มเรืองอิฐ. (2565). การตัดสินใจของผู้บริหารกับการบริหารงบประมาณของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 1. *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วิกร ยิ้มย่อง. (2562). การบริหารงบประมาณในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 5. *วารสารบริหารการศึกษา มศว*, 16(31): 139-147.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2550). แนวทางการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาให้คณะกรรมการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาตามกฎหมายกระทรวง กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการจัดการศึกษา พ.ศ. 2550. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

อำนวย มีราคา. (2566). การบริหารจัดการศึกษา สู่ความเป็นเลิศ. สกลนคร: หจก.สมศักดิ์การพิมพ์ กรุ๊ป.

ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่อำเภอกระทุ่มแบน
จังหวัดสมุทรสาคร

Factors Affecting the Quality of Life of the Elderly in Krathum Baen
District Area, Samut Sakhon Province

สัญญา คำอิน

Sanya Kumin

คณะสังคมศาสตร์และศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยทองสุข

Faculty of Social Sciences and Education, Thongsook College

E-mail: sy200955@hotmail.com

วันที่รับบทความ (Received): 12 กุมภาพันธ์ 2569

วันที่แก้ไขบทความ (Revised): 8 มีนาคม 2569

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted): 12 มีนาคม 2569

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ (2) ศึกษาระดับแรงสนับสนุนทางสังคมของผู้สูงอายุ (3) ศึกษาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ (4) ศึกษาอิทธิพลของการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ และ (5) ศึกษาอิทธิพลของแรงสนับสนุนทางสังคมต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้สูงอายุที่มีภูมิลำเนาในพื้นที่อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร จำนวน 376 คน สุ่มตัวอย่างแบบอย่างง่าย โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การแจกแจงความถี่ การหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัยพบว่า (1) คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (2) ปัจจัยสวัสดิการผู้สูงอายุในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (3) แรงสนับสนุนทางสังคมของผู้สูงอายุในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (4) ปัจจัยการจัดสวัสดิการมีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ 1 ด้าน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 โดยเรียงลำดับตามสมการดังนี้ ด้านความมั่นคงในชีวิตที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตอย่างมีนัยสำคัญได้ร้อยละ 16.8 (5) ปัจจัยแรงสนับสนุนทางสังคมมีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิต 3 ด้าน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 โดยเรียงลำดับตามสมการดังนี้ ด้านข้อมูลข่าวสาร ได้ร้อยละ 32.6 ด้านอารมณ์ ได้ร้อยละ 28.5 และด้านแรงงาน สิ่งของ เงินทอง และบริการ ได้ร้อยละ 27.1 ตามลำดับ

คำสำคัญ: สวัสดิการผู้สูงอายุ; แรงสนับสนุนทางสังคม; คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

Abstract

The purpose of this research article is to (1) study the level of welfare arrangement for the elderly, (2) study the level of social support of the elderly, (3) study the level of quality of life of the elderly, (4) study the influence of social support on the quality of life of the elderly, and (5) study the influence of social support on the quality of life of the elderly. This research is quantitative. The sample was 376 elderly people domiciled

in Krathum Baen District, Samut Sakhon Province. The questionnaire is used as a tool to collect data and statistics used in data analysis, including frequency distribution. Finding percentages, means, standard deviations multiple regression analysis.

The results showed that (1) the overall quality of life of the elderly was high, (2) the overall elderly welfare factors were moderate, (3) the social support of the elderly was moderate, (4) welfare factors significantly influenced the quality of life of the elderly in 1 aspect at the level of 0.01, in order according to the following equations: Life security significantly affected the quality of life at the level of 0.01 (5) Social support factors significantly influenced the quality of life in 3 areas at the level of 0.01, in order as follows: in terms of information, 32.6 percent, emotional 28.5 percent, and labor, goods, money, and services 27.1 percent, respectively.

Keywords: Elderly Welfare; Social Support; Quality of Life for the Elderly

บทนำ

ปัจจุบันประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างรวดเร็ว อันเป็นผลมาจากความก้าวหน้าทางการแพทย์และระบบสาธารณสุขที่ทำให้ประชาชนมีอายุขัยยืนยาวมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรดังกล่าวส่งผลให้ประเด็นเรื่อง “คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ” กลายเป็นวาระสำคัญระดับชาติ ภาครัฐจึงได้กำหนดยุทธศาสตร์รองรับการเปลี่ยนผ่านสู่สังคมผู้สูงอายุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 ภายใต้แนวคิดการเตรียมความพร้อมสังคมไทยสู่สังคมผู้สูงอายุ พร้อมทั้งจัดทำแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545–2564) เพื่อกำหนดทิศทางเชิงนโยบาย มาตรการ และแนวทางดำเนินงานด้านผู้สูงอายุอย่างเป็นระบบ สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนาระบบดูแลสุขภาพ การจัดสวัสดิการ และการส่งเสริมคุณภาพชีวิตบนพื้นฐานของข้อมูลที่ถูกต้องและการบริหารทรัพยากรอย่างคุ้มค่า (Dijksterhuis, 2011; อ้างถึงใน สุทธิพงศ์ บุญผดุง, 2554)

ในมิติของการส่งเสริมสุขภาพ แผนยุทธศาสตร์ได้เน้นการป้องกันโรคและการดูแลตนเองของผู้สูงอายุผ่านกิจกรรมที่เหมาะสมกับช่วงวัย โดยเฉพาะการออกกำลังกายซึ่งถือเป็นวิธีการสำคัญในการเสริมสร้างสมรรถภาพทางกาย อย่างไรก็ตาม การดำเนินกิจกรรมในหลายพื้นที่ยังไม่สามารถบรรลุผลตามเป้าหมาย อาจเนื่องจากรูปแบบกิจกรรมไม่สอดคล้องกับบริบทชีวิตและวิถีความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุ ส่งผลให้ขาดความต่อเนื่อง ดังนั้น การพัฒนารูปแบบกิจกรรมที่เหมาะสมกับบริบทเฉพาะของแต่ละชุมชนจึงมีความจำเป็น เพื่อให้การส่งเสริมสุขภาพเกิดประสิทธิผลอย่างแท้จริง (สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ [สทส.], ม.ป.ป.; อ้างถึงใน สุทธิพงศ์ บุญผดุง, 2554)

นอกจากปัจจัยด้านกายภาพแล้ว แรงสนับสนุนทางสังคมยังเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถเผชิญและปรับตัวต่อปัญหาสุขภาพได้อย่างเหมาะสม โดย House (1981) อธิบายว่า แรงสนับสนุนทางสังคมประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ การสนับสนุนทางอารมณ์ การช่วยเหลือด้านสิ่งของ หรือบริการ การให้ข้อมูลข่าวสาร และการให้การประเมินหรือสะท้อนกลับ ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้มีบทบาทสำคัญต่อสุขภาวะของผู้สูงอายุทั้งในภาวะปกติและยามเจ็บป่วย ขณะเดียวกัน แนวคิดพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพของ Pender, Murdaugh และ Parsons (2006; อ้างถึงใน จันทนา สารแสง, 2561) อธิบายว่า การที่บุคคลจะปรับเปลี่ยนไปสู่พฤติกรรมสุขภาพที่เหมาะสมนั้น ขึ้นอยู่กับการรับรู้ประโยชน์ อุปสรรค ความเชื่อมั่นใน

ความสามารถของตน รวมถึงอิทธิพลจากบุคคลรอบข้างและสถานการณ์แวดล้อม ซึ่งการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมดังกล่าวมักเป็นเรื่องท้าทายและต้องอาศัยแรงจูงใจอย่างต่อเนื่อง

ประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่ “สังคมผู้สูงอายุ” และมีแนวโน้มพัฒนาไปสู่ “สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์” ในอนาคตอันใกล้ การเปลี่ยนแปลงนี้ส่งผลกระทบในหลายระดับ ตั้งแต่ระดับนโยบายและกฎหมาย การจัดสวัสดิการสังคม การวิจัยเชิงวิชาการ ไปจนถึงระดับชุมชนและครอบครัว ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการและดูแลผู้สูงอายุในพื้นที่ของตนเอง เนื่องจากเป็นหน่วยงานที่เข้าใจบริบทปัญหาได้อย่างใกล้ชิดที่สุด ขณะเดียวกัน ผู้สูงอายุเองจำเป็นต้องปรับมุมมองต่อบทบาทของตน จากภาพลักษณ์ของการเป็นผู้พึ่งพิง ไปสู่การเป็นบุคคลที่สามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรีและคุณภาพ (จุฑารัตน์ แสงทอง, 2560)

สำหรับบริบทของอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร ข้อมูล ณ เดือนมีนาคม 2568 ระบุว่า มีผู้สูงอายุจำนวน 17,843 คน แนวโน้มจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องตามทิศทางของประเทศ ความก้าวหน้าทางการแพทย์และการเข้าถึงบริการสุขภาพส่งผลให้อายุเฉลี่ยของประชากรเพิ่มขึ้น จึงจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วน ทั้งหน่วยงานสาธารณสุข องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน และครอบครัว ในการพัฒนาระบบดูแลผู้สูงอายุแบบองค์รวม ครอบคลุมทั้งการส่งเสริมสุขภาพ การออกกำลังกายตามหลักวิทยาศาสตร์การกีฬา การพัฒนาศักยภาพบุคลากร และการจัดสวัสดิการทางสังคมอย่างเหมาะสม (สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร, 2568)

ในพื้นที่ดังกล่าว ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ได้รับเบี้ยยังชีพจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้ง 10 แห่ง และได้รับการตรวจสุขภาพจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลจำนวน 13 แห่ง อย่างไรก็ตาม แนวโน้มการเพิ่มขึ้นของผู้สูงอายุส่งผลโดยตรงต่อภาระงานด้านสาธารณสุข โดยเฉพาะปัญหาสุขภาพเรื้อรัง จากข้อมูลการสำรวจที่ผ่านมา พบว่าผู้สูงอายุไทยมีอัตราการป่วยด้วยโรคความดันโลหิตสูง เบาหวาน โรคหัวใจ และโรคหลอดเลือดสมองในระดับที่น่ากังวล (มูลนิธิสถาบันและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2553) ซึ่งโรคเหล่านี้อาจก่อให้เกิดภาวะแทรกซ้อนและภาวะพึ่งพิงในระยะยาว ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตและค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล

จากบริบทและสถานการณ์ดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร เพื่อนำผลการศึกษาไปใช้เป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ ในการกำหนดแนวทางดูแล ส่งเสริม และพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างเหมาะสมตามศักยภาพของตน ลดภาวะพึ่งพิง และสนับสนุนการพัฒนาสังคมผู้สูงอายุอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ
2. เพื่อศึกษาระดับแรงสนับสนุนทางสังคมของผู้สูงอายุ
3. เพื่อศึกษาระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ
4. เพื่อศึกษาอิทธิพลของการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ
5. เพื่อศึกษาอิทธิพลของแรงสนับสนุนทางสังคมต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ

สมมติฐานการวิจัย

การวิจัยนี้ผู้วิจัยได้กำหนดสมมติฐานของการวิจัย ไว้ดังนี้

1. สวัสดิการผู้สูงอายุมีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร
2. แรงสนับสนุนทางสังคมมีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษานี้ดำเนินการภายใต้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ โดยอาศัยกรอบแนวคิดการวิจัยเชิงปริมาณเป็นหลัก พร้อมทั้งบูรณาการการศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาใช้เป็นข้อมูลสนับสนุนกระบวนการวิจัย ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขต วิธีการ และลำดับขั้นตอนของการดำเนินงานวิจัยไว้อย่างเป็นระบบ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษานี้ คือ ผู้สูงอายุที่มีภูมิลำเนาในพื้นที่อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร จำนวน 17,843 คน (สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร, 2568)

กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้สูงอายุที่มีภูมิลำเนาในพื้นที่อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร จำนวน 376 คน ซึ่งกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากตารางของเครจซี่และ มอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970) โดยการสุ่มตัวอย่างแบบอย่างง่าย (Simple Random Sampling)

2. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การพัฒนาเครื่องมือวิจัยครั้งนี้เริ่มจากจัดทำแบบสอบถามและให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 คน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาและความเหมาะสมของภาษา จากนั้นนำไปทดลองใช้กับกลุ่มที่ไม่ใช่ตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ โดยวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค ผลพบว่ามีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.872 อยู่ในระดับสูง จึงนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลจริงต่อไป

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือหลัก โดยผู้วิจัยแจกแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่างพร้อมชี้แจงวัตถุประสงค์และวิธีการตอบอย่างละเอียด จากนั้นรวบรวมแบบสอบถามกลับด้วยตนเองทั้งหมด แล้วตรวจสอบความครบถ้วนและความถูกต้องของข้อมูล หากพบฉบับไม่สมบูรณ์ได้แจกเพิ่มเติมเพื่อให้ครบตามจำนวน ก่อนนำข้อมูลไปวิเคราะห์ทางสถิติต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้รับคืนมาจัดหมวดหมู่และวิเคราะห์ด้วยสถิติ ดังนี้

ตอนที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม (เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และสถานภาพสมรส) โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่และค่าร้อยละ

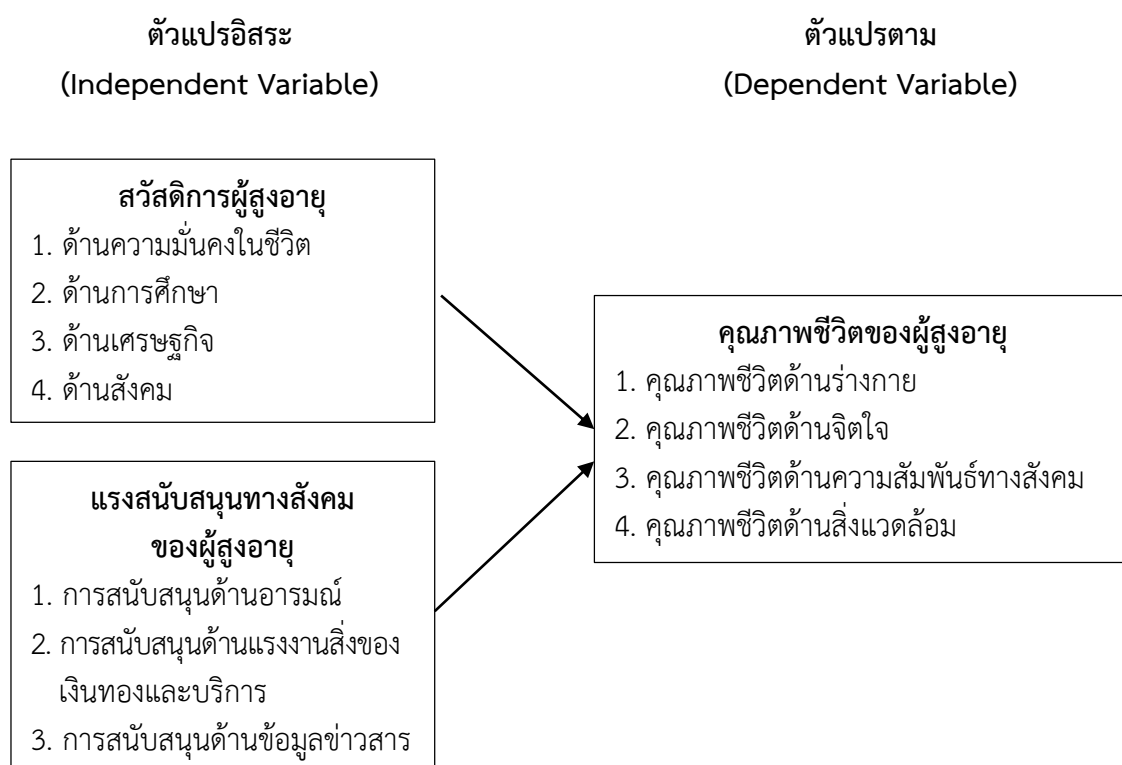
ตอนที่ 2 วิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุในเขตพื้นที่อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร โดยใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ตอนที่ 3 วิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับแรงสนับสนุนทางสังคมของผู้สูงอายุ โดยใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ตอนที่ 4 ทดสอบสมมติฐานความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม โดยใช้สถิติเชิงอนุมานด้วยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression)

กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดในการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ในเขตพื้นที่อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร ในการศึกษาครั้งนี้ได้จากการศึกษา แนวคิด ทฤษฎีของ Schaffer, M.A. (2004) ประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ การสนับสนุน ด้านอารมณ์ การสนับสนุนด้านแรงงานสิ่งของเงินทองและบริการ การสนับสนุนด้านข้อมูล ข่าวสาร และแนวคิดคุณภาพชีวิตจากองค์การอนามัยโลก (WHOQOL Group, 1994) ประกอบด้วย องค์ประกอบ 4 ด้าน ได้แก่ คุณภาพชีวิตด้านร่างกาย คุณภาพชีวิตด้านจิตใจ คุณภาพชีวิตด้านความสัมพันธ์ทางสังคมและคุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อมดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ระดับการสวัสดิการผู้สูงอายุโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย พบว่า ด้านความมั่นคงในชีวิตมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา ได้แก่ ด้านสังคม ด้านการศึกษา และด้านเศรษฐกิจ ซึ่งทุกด้านอยู่ในระดับปานกลางโดยมีรายละเอียดดังนี้

1.1 ด้านความมั่นคงในชีวิต ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ การปรับปรุงสภาพแวดล้อมภายในบ้านและบริเวณรอบบ้าน เช่น ระบบไฟฟ้าและความสะอาด รองลงมา คือ การดูแลสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการดำรงชีวิต เช่น สวนสาธารณะและสุขภาพ ส่วนประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การสนับสนุนด้านที่พักอาศัยหรือสถานสงเคราะห์ ทั้งหมดอยู่ในระดับปานกลาง

3.1 ด้านร่างกาย ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการตรวจสุขภาพประจำปี รองลงมา คือ การหลีกเลี่ยงพฤติกรรมเสี่ยง และประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ความสามารถในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน

3.2 ด้านจิตใจ ผู้สูงอายุมีความเข้มแข็งทางจิตใจและสามารถเผชิญปัญหาได้ดี รองลงมา คือ ความพึงพอใจและความสุขในการดำเนินชีวิต และการนำหลักศาสนามาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

3.3 ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม มีความสัมพันธ์อันดีกับเพื่อนบ้านและญาติพี่น้อง รองลงมา คือ การได้รับความช่วยเหลือจากบุคคลในสังคม และการรับรู้ข่าวสารจากชุมชน

3.4 ด้านสิ่งแวดล้อม ผู้สูงอายุได้รับประโยชน์จากบริการด้านสุขภาพและสังคมมากที่สุด รองลงมา คือ กิจกรรมนันทนาการ และสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่เอื้อต่อการดำรงชีวิต

4. ผลการทดสอบสมมติฐาน

4.1 อิทธิพลของสวัสดิการผู้สูงอายุต่อคุณภาพชีวิต พบว่า สวัสดิการผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์เชิงบวกระดับปานกลางกับคุณภาพชีวิต ($r = .327$) โดยมีเพียงด้านความมั่นคงในชีวิตที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตอย่างมีนัยสำคัญ ($B = .168$) ขณะที่ด้านการศึกษา เศรษฐกิจ และสังคม ไม่พบอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญ

ตารางที่ 2 ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย (Coefficients-a) ของโมเดลที่ 1 และโมเดลสมการถดถอยพหุคูณของสวัสดิการผู้สูงอายุมีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร

Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
	B	Std. Error	Beta		
1 ค่าคงที่ (Constant)	.880	.221		6.608	.000*
ด้านความมั่นคงในชีวิต (sum_w1)	.168	.133	.050	1.385	.000*
ด้านการศึกษา (sum_w2)	.081	.028	.248	5.835	.158
ด้านเศรษฐกิจ (sum_w3)	.039	.029	.078	2.428	.167
ด้านสังคม (sum_w4)	.005	.033	.006	.180	.857

a. Dependent Variable: คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ

4.2 อิทธิพลของแรงสนับสนุนทางสังคมต่อคุณภาพชีวิต แรงสนับสนุนทางสังคมมีความสัมพันธ์เชิงบวกระดับสูงกับคุณภาพชีวิต ($r = .763$) โดยการสนับสนุนด้านข้อมูลข่าวสารมีอิทธิพลมากที่สุด ($B = .326$) รองลงมา คือ ด้านอารมณ์ ($B = .285$) และด้านแรงงาน สิ่งของ เงินทอง และบริการ ($B = .271$)

ตารางที่ 3 ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย (Coefficients-a) ของโมเดลที่ 1 และโมเดลสมการถดถอยพหุคูณของแรงสนับสนุนทางสังคมของผู้สูงอายุมีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร

Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
	B	Std. Error	Beta		
ค่าคงที่ (Constant)	.510	.212		5.608	.000*
ด้านอารมณ์ (sum_s1)	.285	.134	.051	1.615	.000*
ด้านแรงงาน สิ่งของ เงินทอง และบริการ (sum_s2)	.271	.031	.247	6.155	.000*
ด้านข้อมูลข่าวสาร(sum_s3)	.326	.028	.076	2.358	.000*

a. Dependent Variable: คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. การจัดสวัสดิการผู้สูงอายุในเขตพื้นที่อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากผู้สูงอายุส่วนใหญ่ประสบปัญหาสุขภาพทางกาย การจดจำทำให้การศึกษาเรียนรู้ในรูปแบบของการร่วมทำกิจกรรมในรูปแบบของการรวมกลุ่มผ่านชมรมผู้สูงอายุ หรือโรงเรียนผู้สูงอายุมีความเหมาะสมมากกว่าการอ่านหนังสือหรือนั่งฟังการถ่ายทอดความรู้จากผู้อื่น ดังสะท้อนได้จากการสนทนากลุ่มกับชมรมผู้สูงอายุที่ว่า แรกแล้วจะให้ไปเรียนเหมือนตอนเด็กคงไม่ไหว จำอะไรไม่ได้แล้ว ไปนอนมัยหมอนแนะนำมายังลืมเลย แต่ก็แปลกนะเวลาทำอะไรเล่นกับชมรมที่สนุกๆ ได้หัวเราะไปด้วยทำไปด้วย ก็จำได้ดีเหมือนกันนะ ไม่รู้เป็นเพราะอะไร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณรงค์ สมะโน (2567) ซึ่งพบว่า การจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยด้านความมั่นคงในชีวิตผู้สูงอายุมีความพึงพอใจมากที่สุด เนื่องจากชุมชนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการปรับสภาพแวดล้อมในบ้าน และรอบบ้านของผู้สูงอายุให้เหมาะสม เช่น การติดตั้งไฟฟ้าส่องสว่าง เพิ่มพื้นที่ใช้สอย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้สูงอายุในเขตพื้นที่อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาครมีปัญหาด้านการเคลื่อนไหว ซึ่งการปรับสภาพแวดล้อมในบ้านและรอบบ้านของผู้สูงอายุให้เหมาะสมยังมีข้อจำกัดในด้านงบประมาณ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธัญวรัตน์ แจ่มใส (2564) ที่พบว่า บางชุมชนยังไม่ได้ให้ความสำคัญกับเรื่องการปรับปรุงพื้นที่ให้เหมาะสมกับผู้สูงอายุ รวมถึงครัวเรือนที่ผู้สูงอายุอาศัยอยู่ยังต้องมีการปรับปรุงให้เหมาะกับการอยู่อาศัยกับผู้สูงอายุเพื่อความปลอดภัย สวัสดิการด้านการศึกษา พบว่า ผู้สูงอายุมีความพึงพอใจเกี่ยวกับชุมชนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการจัดกิจกรรมเรียนรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ การฝึกอาชีพ และกิจกรรมนันทนาการมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุนทร ปัญญาพงษ์ (2563) ซึ่งพบว่า การส่งเสริมความรู้ และอาชีพที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ คือ การให้ผู้สูงอายุได้มีโอกาสมาแลกเปลี่ยนความรู้ และพูดคุยเกี่ยวกับการศึกษาที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

2. แรงสนับสนุนทางสังคมของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากทั้งนี้อาจเป็นเพราะการให้บริการดูแลสุขภาพแก่ผู้สูงอายุที่มีอาการเจ็บป่วยนั้นจะมีทีมสุขภาพแบบสหสาขาวิชาชีพจาก รพ.สต. อสม. ออกให้บริการเยี่ยมบ้าน เน้นการพูดคุยกับผู้สูงอายุ และลูกหลาน/ญาติ เป็นสิ่งที่ช่วยสร้างความสุข ความสะดวกสบาย และช่วยให้ลูกหลานเข้าใจภาวะอาการเจ็บป่วยของผู้สูงอายุเกิดความผูกพันระหว่างกัน เป็นภาระอยู่แล้ว ต้องดูทุกวัน ก็ต้องทำกันไป ถ้าไม่ทำใครจะทำ เราต้อง ยอมรับความเป็นจริง มันจะดีหรือไม่ดีก็ต้องทนกันไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ฤติมาศ พุทธมาตย์ (2562) พบว่า การสนับสนุนทางสังคม และความผาสุกทางใจของผู้สูงอายุอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า แรงสนับสนุนทางสังคม ด้านอารมณ์มาเป็นอันดับแรก รองลงมา คือ แรงสนับสนุนด้านแรงงาน สิ่งของเงินทอง และบริการ และแรงสนับสนุนด้านข้อมูลข่าวสาร สอดคล้องกับงานวิจัยของ กัลยารัตน์ ธีระธนชัยกุล (2563) ซึ่งพบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน ผู้สูงอายุบางรายที่มีบ้านใกล้กัน หรืออยู่ในละแวกเดียวกันก็จะคอยช่วยเหลือดูแลซึ่งกันและกัน ในยามเจ็บป่วย การมีครอบครัวอบอุ่นมั่นคง ความสัมพันธ์ในครอบครัวถือเป็นประเด็นสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อความสุขของผู้สูงอายุ

3. คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร โดยรวมอยู่ในระดับมาก เนื่องจาก ผู้สูงอายุรับรู้สภาพความสมบูรณ์แข็งแรงของร่างกาย โดยพบแพทย์เพื่อตรวจสุขภาพประจำปีอย่างน้อย 1 ครั้ง มีความภาคภูมิใจ และมั่นใจต่อการดำเนินชีวิต ผู้สูงอายุมีเพื่อนบ้านและญาติมิตรที่ดีเอื้ออาทรต่อกัน ห่วงใยกันเสมอ และมีชีวิตอย่างอิสระไม่ถูกกักขัง มีความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อรนิษฐ์ แสงทองสุข(2562) ซึ่งพบว่า ด้านสภาพร่างกายที่ดี ผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะมีการตรวจสุขภาพเป็นประจำทุกเดือนที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล และรัฐบาลควรให้ความสำคัญกับการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ ด้านสภาพอารมณ์ที่ดี ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความสุขกับสิ่งรอบข้าง เช่น ได้อยู่ใกล้ชิดกับลูกหลาน และมีเวลาให้กับครอบครัวมากยิ่งขึ้น และสามารถปรับตัวเข้ากับคนอื่นได้ง่าย ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านเป็นอย่างดีเนื่องจากมีเวลาวางที่จะสนทนา และทำกิจกรรมร่วมกันกับเพื่อนบ้านมากขึ้น ด้านการตัดสินใจด้วยตนเอง ผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะตัดสินใจดำเนินการต่างๆ ด้วยตนเองไม่พึ่งพาลูกหลาน แต่ถ้ามการตัดสินใจนั้นเกี่ยวกับการเดินทาง ผู้สูงอายุก็จะให้ลูกหลานช่วยตัดสินใจ นอกจากนั้นผู้สูงอายุส่วนใหญ่ชอบปฏิบัติตามความคิดของตนเองมากกว่าที่จะปฏิบัติตามคำแนะนำของผู้อื่น ถึงแม้ว่าจะเป็นลูกหลานของตนเองก็ตาม ด้านสภาพความเป็นอยู่ที่ดี ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความคิดเห็นตรงกันว่าต้องการอาชีพเสริมเพื่อให้มีรายได้ และทำให้ใช้เวลาว่างได้อย่างมีประโยชน์ และไม่รู้สึกเหงาอีกต่อไป ด้านการรวมกลุ่มทางสังคม ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มักให้ความช่วยเหลือกับชุมชน หรือองค์กรต่างๆ เช่น เป็นที่ปรึกษา กรรมการ ชุมชน วัด โรงเรียน สมาคมศิษย์เก่า เป็นต้น

4. สวัสดิการผู้สูงอายุมีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยด้านที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ คือ ด้านความมั่นคงในชีวิต สำหรับด้านการศึกษา ด้านเศรษฐกิจ และด้านสังคม พบว่า ไม่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร สอดคล้องกับงานวิจัยของ อัครวิน ลิ้มฤกษ์ลารีก (2564) ซึ่งพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ คือ การสนับสนุนด้านแรงงานสิ่งของ งบประมาณและบริการ, สวัสดิการด้านสังคม, สวัสดิการด้านความมั่นคงในชีวิต และการสนับสนุนด้านอารมณ์ โดยสามารถร่วมกันทำนายคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุได้ร้อยละ 83 สำหรับด้านการศึกษา ด้านเศรษฐกิจ และด้านสังคมพบว่า ไม่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่อำเภอ

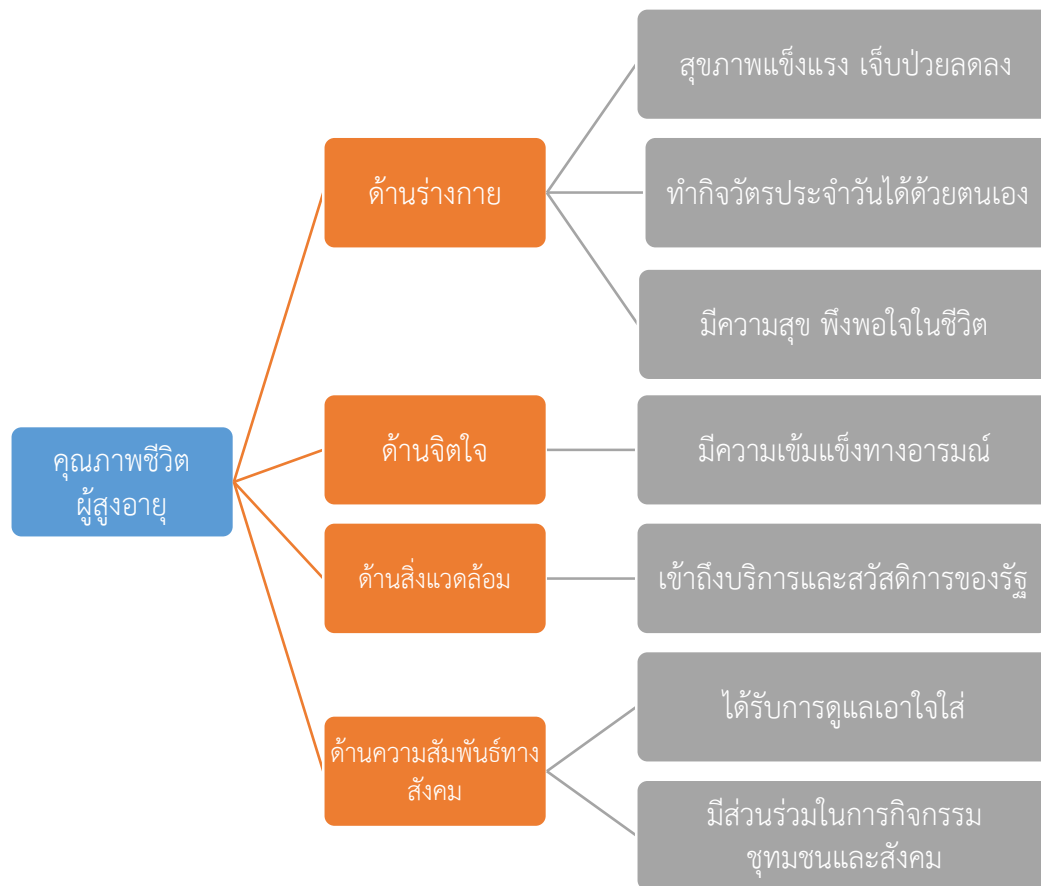

กระทู้แบบ จังหวัดสมุทรสาครนั้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะด้านการศึกษาผู้สูงอายุส่วนใหญ่อาจไม่เห็นความจำเป็นในการได้รับการศึกษาเพิ่มเติมในวัยนี้ เนื่องจากมุ่งเน้นไปที่การดำรงชีวิตประจำวัน และสุขภาพเป็นหลัก จึงทำให้ถูกมองว่าไม่ใช่ปัจจัยสำคัญในการปรับปรุงคุณภาพชีวิตในระยะยาว

สำหรับด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม อาจเป็นเพราะผู้สูงอายุในเขตพื้นที่อำเภอกระทู้แบบ จังหวัดสมุทรสาคร ส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกร และมีรายได้ไม่เกิน 5,000 บาท อาจไม่เพียงพอหรือสามารถตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของผู้สูงอายุได้ ถึงแม้ว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะดำเนินโครงการเพื่อให้ความช่วยเหลือแล้วก็ตาม สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศุภิสรา จงสงวน (2563) ซึ่งพบว่ารูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุนั้น ผู้บริหาร ผู้นำชุมชน ผู้มีส่วนในการจัดสวัสดิการ ควรให้ความสำคัญกับการจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุตามมาตรฐานองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นทั้ง 6 ด้าน คือ ด้านสุขภาพ และการรักษาพยาบาล ด้านอาชีพ/รายได้ ด้านที่พักอาศัย ด้านนันทนาการ ด้านศิลปวัฒนธรรม และธรรมชาติ ด้านความมั่นคงทางสังคม และสอดคล้องกับบทความของ สมปอง สุวรรณภูมิ (2564) ที่ต้องการอธิบายถึงความสำคัญของผู้สูงอายุในสังคมไทยและเป้าหมายการดำเนินงานเพื่อให้มีการจัดสวัสดิการสังคม เพื่อให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข การจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุของภาครัฐจึงมีหลากหลายรูปแบบ ได้แก่ ด้านสุขภาพอนามัย ด้านที่อยู่อาศัย ด้านการทำงาน และด้านความมั่นคงทางสังคม

5. แรงสนับสนุนทางสังคมมีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่เขตอำเภอกระทู้แบบ จังหวัดสมุทรสาคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปรางค์ทิพย์ ศรีไทย (2563) พบว่า การสนับสนุนทางสังคมต่อผู้สูงอายุ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยด้านการประเมิน ด้านข้อมูลข่าวสาร ด้านการเงิน แรงงาน และสิ่งของมีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .00 และสอดคล้องกับงานวิจัยของพงศธร ศิลาเงิน(2560) พบว่า ผู้สูงอายุร้อยละ 52.5 มีพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองอยู่ในระดับปานกลาง ด้านปัจจัยที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.05$) ได้แก่ สถานภาพสมรส การเป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ การเข้าร่วมกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ การได้รับแรงสนับสนุนจากบุคคลภายในครอบครัว และการรับรู้ข้อมูลข่าวสารด้านสุขภาพของผู้สูงอายุ ดังนั้น ผู้ที่เกี่ยวข้องควรให้การสนับสนุนการเป็นสมาชิก และการเข้าร่วมกิจกรรมของทางชมรมผู้สูงอายุ และดูแลสุขภาพผู้สูงอายุเพื่อการมีพฤติกรรมสุขภาพที่ดีของผู้สูงอายุ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุขประเสริฐ ทับสี (2563) พบว่า แรงสนับสนุนทางสังคมจากบุคคลในครอบครัว ด้านอารมณ์ ด้านการให้การประเมิน ด้านข้อมูลข่าวสาร และด้านเครื่องมือ/สิ่งของ/แรงงาน มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูงกับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01 ซึ่งผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าการสร้างเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุครอบคลุมทั้งด้านร่างกาย อารมณ์และสังคมนั้น ต้องคำนึงถึงแรงสนับสนุนทางสังคม โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมจากสมาชิกในครอบครัวเป็นสำคัญ

องค์ความรู้ที่ได้

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

องค์ความรู้จากการวิจัยสะท้อนว่า คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเป็นผลจากองค์ประกอบสำคัญ 4 ด้าน ที่เชื่อมโยงกัน ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านความสัมพันธ์ทางสังคม โดยด้านร่างกายหมายถึงการมีสุขภาพแข็งแรง เจ็บป่วยลดลง และสามารถทำกิจวัตรประจำวันได้ด้วยตนเอง ด้านจิตใจ คือ การมีความสุข ความพึงพอใจในชีวิต และมีความเข้มแข็งทางอารมณ์ สามารถปรับตัวต่อปัญหาได้ดี ด้านสิ่งแวดล้อมสะท้อนถึงการเข้าถึงบริการสุขภาพและสวัสดิการของรัฐ รวมถึงการอาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและเหมาะสมต่อการดำรงชีวิต ส่วนด้านความสัมพันธ์ทางสังคม หมายถึงการได้รับการดูแลเอาใจใส่จากครอบครัว และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนและสังคม ซึ่งองค์ประกอบทั้ง 4 ด้านนี้ล้วนส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณค่า มีความมั่นคง และมีความสุขอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1.1 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญกับการปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมกับผู้สูงอายุ เช่น การติดตั้งไฟฟ้าส่องสว่าง การรักษาความสะอาดในพื้นที่อยู่อาศัย รวมถึงการจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชน และส่งเสริม สนับสนุนโครงการซ่อมแซม รวมถึงการจัดกิจกรรม

การพัฒนาที่อยู่อาศัยให้เหมาะสมกับผู้สูงอายุเนื่องจากมีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร

1.2 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุน ส่งเสริมการจัดกิจกรรมเรียนรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ การฝึกอาชีพ และกิจกรรมนันทนาการ เนื่องจากเป็นวิธีการศึกษาเรียนรู้ที่มีประสิทธิผล และตรงกับความต้องการมากที่สุดของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร

1.3 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุน ส่งเสริมการจัดตั้งกองทุนในชุมชนเพื่อช่วยเหลือผู้สูงอายุ และการพัฒนาทักษะอาชีพใหม่ๆ เพื่อเพิ่มรายได้ให้กับผู้สูงอายุ เนื่องจากผู้สูงอายุในเขตพื้นที่อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาครส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรมและรายได้ไม่เกิน 5,000 บาทต่อเดือนซึ่งอาจไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิตประจำวัน

1.4 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญกับแรงสนับสนุนด้านอารมณ์, ด้านแรงงาน สิ่งของเงินทอง และบริการ, ด้านข้อมูลข่าวสารเนื่องจากมีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร

1.5 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุน ส่งเสริมการจัดกิจกรรมทางศาสนา การออกกำลังกาย และกิจกรรมต่างๆ เพื่อสร้างความสัมพันธ์ในชุมชน และเพิ่มช่องทางการประชาสัมพันธ์ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง และครอบคลุม เช่น จัดการจัดประชุมประชาคมอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้ผู้สูงอายุได้มีส่วนร่วม และรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง ทั้งนี้เนื่องจากตรงกับความต้องการของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร

1.6 ควรขยายพื้นที่การวิจัยไปยังอำเภอหรือจังหวัดอื่นๆ เพื่อเปรียบเทียบ และทำความเข้าใจปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในบริบทที่แตกต่างกัน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาปัจจัยอื่นๆ ที่อาจมีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ เช่น สุขภาพจิต ประวัติสุขภาพส่วนตัว และปัจจัยทางสังคมเศรษฐกิจที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตในระยะยาว

2.2 ควรใช้วิธีการวิจัยเชิงทดลองเพื่อทดลองกิจกรรมที่ส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชน และวัดผลการเปลี่ยนแปลงในระยะยาว เพื่อให้เห็นผลลัพธ์ที่ชัดเจน และนำไปใช้ในวงกว้างได้

2.3 ควรมีการประเมินผลสวัสดิการ และแรงสนับสนุนทางสังคมในระยะยาว เพื่อดูการเปลี่ยนแปลง หรือปรับปรุงตลอดจนผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในอนาคต

บรรณานุกรม

- กัลยา วานิชย์บัญชา. (2557). *การใช้ SPSS for Windows ในการวิเคราะห์ข้อมูล*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สามลดดา.
- จันทนา สารแสง. (2561). คุณภาพชีวิตและพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุตำบลทุ่งข้าวพวง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่. *วิทยานิพนธ์สาขารัฐศาสตร์มหาบัณฑิต*, สาขาวิชา รัฐศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- พัชรภรณ์ พัฒนะ. (2560). *คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่เข้าโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัด สระบุรี*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุขประเสริฐ ทับสี. (2563). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้สูงอายุ ในอำเภอ แก่งกระเจา จังหวัดเพชรบุรี. *วารสารวิทยาลัยพยาบาลพระจอมเกล้า จังหวัดเพชรบุรี*. 3(1). 14-30.

- สุดารัตน์ สุดสมบูรณ์. (2557). สวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในประเทศไทย. *วารสารเทคโนโลยีภาคใต้*, 7(1): 73-82.
- สุทธิพงศ์ บุญผดุง. (2554). การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในท้องถิ่นโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง (ระยะที่ 1). *รายงานการวิจัย*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- สุภาภรณ์ ทั่นธอธต์. (2562). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่ประกอบ อาชีพทำสวนผลไม้ ในจังหวัดจันทบุรี. *วารสารวิชาการสาธารณสุข*, 28(1): S5-S13.
- สิริพร คีนมาเมือง. (2561). *การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุที่อาศัยในบ้านพักคนชรา ในจังหวัดเชียงใหม่ ด้วยกิจกรรมศิลปะบำบัด*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- อรจิตต์ บำรุงสกุลสวัสดิ์, ชนาทิพย์ มารมย์ และกฤดาณชลี เพ็ญภาค. (2550). *คู่มือระบบหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่: กองทุนหลักประกันสุขภาพองค์การบริหารส่วนตำบล/เทศบาล*. กรุงเทพฯ: เมืองการพิมพ์.
- อ่อนนุช อิศราพานิชย์. (2553). ความพึงพอใจของผู้สูงอายุต่อบริการของศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ บ้านบางละมุง จังหวัดชลบุรี. *สารนิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*, มหาวิทยาลัยเกริก.
- Krejcie, R.V. & Morgan, D.W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3): 607-610.

ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 2

Administrative Factors Affecting School Effectiveness under the Office
Nong Bua Lamphu Primary Education Service Area 2

นุสรรา ทองอินทร์*

Nusara Thong-in

เอกลักษณ์ เพ็ญพรหม

Eakkaluk Pengprom

หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา วิทยาลัยพิจัยบัณฑิต

Master of Education in Educational Administration, Pitchayabundit College

Corresponding author, e-mail: nusara2534@hotmail.com*

วันที่รับบทความ (Received): 12 กุมภาพันธ์ 2569

วันที่แก้ไขบทความ (Revised): 28 กุมภาพันธ์ 2569

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted): 4 มีนาคม 2569

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา 2) ศึกษาประสิทธิผลของสถานศึกษา 3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการบริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษา และ 4) ศึกษาปัจจัยการบริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหาร และข้าราชการครู จำนวน 285 คน โดยใช้ตารางเทียบหากลุ่มตัวอย่างของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan) และการสุ่มแบบแบ่งชั้นตามสัดส่วน เครื่องมือที่ใช้วิจัยเป็นแบบสอบถาม 2 ตอน ตอนที่ 1 ปัจจัยการบริหารของสถานศึกษา มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.95 มีค่าความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1 ตอนที่ 2 ประสิทธิภาพของสถานศึกษา มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.97 มีค่าความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1 สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบปกติและแบบขั้นตอน

ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัจจัยการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับมากที่สุด โดยพบว่า ด้านระบบบริหารจัดการ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านภาวะผู้นำ อยู่ในระดับมากที่สุด และด้านงบประมาณที่ใช้ในการบริหาร มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมากที่สุด 2) ประสิทธิภาพของสถานศึกษา อยู่ในระดับมากที่สุด โดยพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ความสามารถในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาโรงเรียน อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ความสามารถในการแก้ปัญหาในโรงเรียนอยู่ในระดับมากที่สุด และความสามารถในการพัฒนาทัศนคติทางบวก มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด จัดอยู่ในระดับมากที่สุด 3) ปัจจัยการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาทุกด้านมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิผลของสถานศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยปัจจัยที่มีความสัมพันธ์สูงที่สุด คือ ระบบบริหารจัดการ รองลงมา คือ การพัฒนาบุคลากร และบรรยากาศและวัฒนธรรมองค์กร 4) ปัจจัยการบริหารจำนวน 4 ด้าน

ได้แก่ ระบบบริหารจัดการ (X_6) การพัฒนาบุคลากร (X_3) ภาวะผู้นำ (X_1) และบรรยากาศและวัฒนธรรมองค์การ (X_4) ที่สามารถร่วมกันพยากรณ์ประสิทธิผลของสถานศึกษาได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สามารถอธิบายความแปรปรวนของประสิทธิผลของสถานศึกษาได้ร้อยละ 84.60 ($R^2 = .846$; Adjusted $R^2 = .843$) และสมการมีนัยสำคัญทางสถิติ ($F = 381.10$, $p < .01$)

คำสำคัญ: การบริหาร; ปัจจัยการบริหาร; ประสิทธิผลของสถานศึกษา

Abstract

This research article aims to Study the purposes of this research were to: (1) examine the administrative factors of school administrators; (2) investigate the level of school effectiveness; (3) study the relationships between administrative factors and school effectiveness; and (4) identify the administrative factors affecting school effectiveness. The sample consisted of 285 participants, including school administrators and teachers, determined using the Krejcie & Morgan table and proportional stratified random sampling. The research instrument was a questionnaire divided into two parts: Part 1 measured administrative factors with a reliability coefficient of 0.95 and an IOC value of 1.00; Part 2 measured school effectiveness with a reliability coefficient of 0.97 and an IOC value of 1.00. Data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, Pearson's product-moment correlation coefficient, and multiple regression analysis (Enter and Stepwise methods).

The research results were found as follows: (1) Administrative factors were rated at the highest level. The management system had the highest average score, followed by leadership (both at the highest level), while management budget had the lowest average score (at a high level). (2) School effectiveness was also at the highest level. The highest-scoring aspect was the ability to adapt and develop the school, followed by problem-solving ability (both at the highest level). The ability to develop positive attitudes received the lowest average score but remained at a high level. (3) All administrative factors showed a statistically significant positive correlation with school effectiveness at the .01 level, with the management system showing the highest correlation, followed by personnel development and organizational culture. (4) Four factors management system (X_6), personnel development (X_3), leadership (X_1), and organizational climate and culture (X_4) collectively predicted school effectiveness with statistical significance at the .01 level. These variables jointly explained 84.60 percent of the variance in school effectiveness ($R^2 = .846$; Adjusted $R^2 = .843$), and the regression model was statistically significant ($F = 381.10$, $p < .01$).

Keywords: Administration; Administrative Factor; School Effectiveness

บทนำ

การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 เผชิญกับความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี และโครงสร้างประชากร ซึ่งส่งผลต่อรูปแบบการเรียนรู้และความต้องการทักษะของผู้เรียนในอนาคต ระบบการศึกษาจึงจำเป็นต้องปรับตัวเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะที่สอดคล้องกับ

บริบทโลกที่เปลี่ยนแปลง การศึกษาไม่ได้มุ่งเพียงการถ่ายทอดความรู้ แต่ต้องพัฒนาทักษะการคิด วิเคราะห์ การแก้ปัญหา การสื่อสาร และการเรียนรู้ตลอดชีวิต แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579 ได้กำหนดทิศทางการพัฒนาการศึกษาโดยมุ่งยกระดับคุณภาพ ประสิทธิภาพ และความเสมอภาคทางการศึกษา เพื่อพัฒนาคนไทยให้มีศักยภาพในการแข่งขันและดำรงชีวิตในสังคมที่เปลี่ยนแปลง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2561) บริบทดังกล่าวทำให้สถานศึกษาในฐานะหน่วยปฏิบัติการหลักของระบบการศึกษามีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนและคุณภาพการศึกษาโดยรวม

การปฏิรูปการศึกษาของไทยให้ความสำคัญกับการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาสู่สถานศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ(ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ในมาตรา 39 ซึ่งกำหนดให้สถานศึกษามีอิสระในการบริหาร ด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป การกระจายอำนาจดังกล่าวส่งผลให้สถานศึกษามีบทบาทในการตัดสินใจและกำหนดแนวทางพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วยตนเองมากขึ้น ขณะเดียวกันก็ทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาต้องรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ทางการศึกษามากขึ้นด้วย ผู้บริหารจึงไม่ได้ทำหน้าที่เพียงควบคุมการดำเนินงาน แต่ต้องเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่สามารถกำหนดทิศทางการพัฒนาโรงเรียน บริหารทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และสร้างการมีส่วนร่วมของครูและบุคลากรในสถานศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎีกา, 2553)

แนวคิดการบริหารสถานศึกษาในปัจจุบันให้ความสำคัญกับภาวะผู้นำทางวิชาการ (instructional leadership) ซึ่งมุ่งเน้นผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาครูอย่างต่อเนื่อง การกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ที่ชัดเจน การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับชุมชนและหน่วยงานภายนอก แนวคิดดังกล่าวสะท้อนว่าปัจจัยการบริหาร เช่น ภาวะผู้นำ การพัฒนานุเคราะห์ ระบบบริหารจัดการ และบรรยากาศองค์การ มีบทบาทต่อคุณภาพการจัดการศึกษา งานวิจัยด้านการบริหารการศึกษาลายชิ้นรายงานว่า ปัจจัยเหล่านี้มีความสัมพันธ์กับผลลัพธ์ของสถานศึกษา ทั้งด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความพึงพอใจของครู และประสิทธิผลของโรงเรียนในภาพรวม (วิจารณ์ พานิช และปิยาภรณ์ มั่นทจิต, 2563)

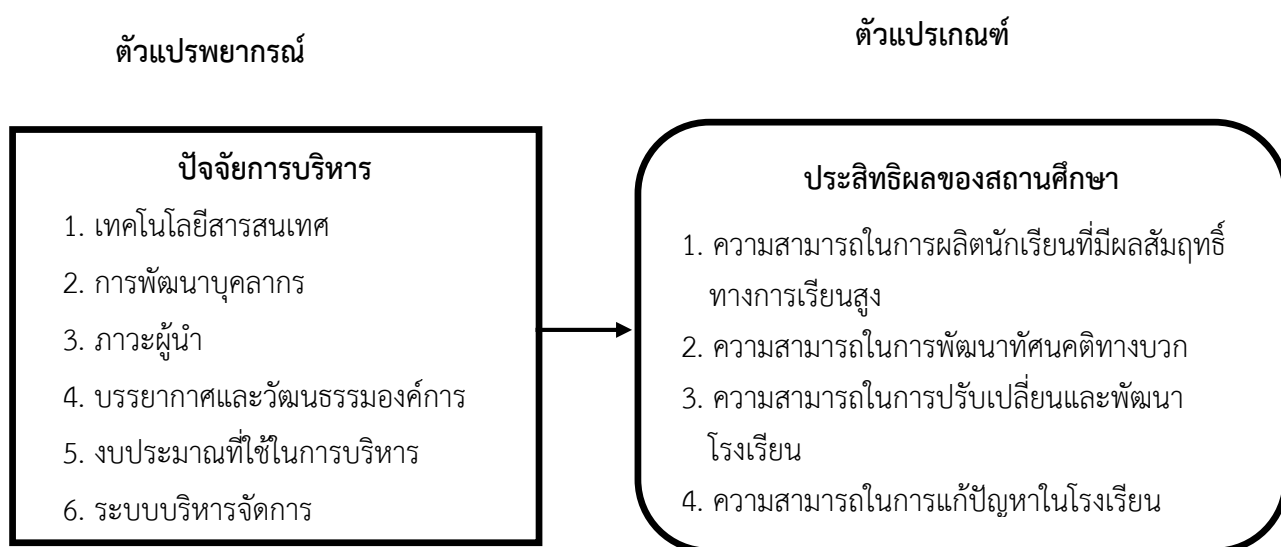
ประสิทธิผลของสถานศึกษาเป็นตัวชี้วัดความสำเร็จของการบริหารจัดการและการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียน เนื่องจากสะท้อนถึงความสามารถในการบรรลุเป้าหมายด้านคุณภาพผู้เรียน การพัฒนาครู และการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ระบบประกันคุณภาพการศึกษาของไทยให้ความสำคัญกับผลลัพธ์ที่เกิดกับผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยมุ่งให้สถานศึกษาพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง และยั่งยืน (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2554) อย่างไรก็ตาม ระดับประสิทธิผลของสถานศึกษาอาจแตกต่างกันตามบริบทของแต่ละโรงเรียน ทั้งด้านทรัพยากร บุคลากร และสภาพแวดล้อมทางสังคม

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 2 เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่ที่มีความหลากหลายของบริบทสถานศึกษาโรงเรียนในสังกัดมีความแตกต่างด้านทรัพยากร ขนาดโรงเรียน และสภาพแวดล้อมชุมชนไว้ การบริหารปัจจัยต่างๆ ของผู้บริหารเป็นสิ่งสำคัญที่สะท้อนถึงประสิทธิผลของโรงเรียน ซึ่งบางโรงเรียนมีประสิทธิผลหรือความสำเร็จในการบริหารจัดการอยู่ในระดับสูง บางโรงเรียนอยู่ในระดับปานกลางและระดับอื่นๆ มากน้อยต่างกัน ดังนั้น การศึกษาปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาในบริบทพื้นที่ดังกล่าวจึงมีความสำคัญ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์สำหรับใช้พัฒนาการบริหารสถานศึกษาและยกระดับคุณภาพการศึกษาในระดับพื้นที่

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 2
2. เพื่อศึกษาประสิทธิผลของสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 2
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการบริหารสถานศึกษา กับประสิทธิผลของสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 2
4. เพื่อศึกษาปัจจัยการบริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 2

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและข้าราชการครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 2 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 1,100 คน (ผู้บริหาร 97 คน และครู 1,003 คน) กลุ่มตัวอย่างกำหนดขนาดโดยใช้ตารางของ Krejcie & Morgan (1970) และใช้การสุ่มแบบแบ่งชั้นตามสัดส่วน ได้จำนวน 285 คน ได้ผู้บริหาร จำนวน 50 คน และครู จำนวน 235 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือเป็นแบบสอบถาม 1 ฉบับ แบ่งเป็น 3 ตอน ได้แก่

- (1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ
- (2) ปัจจัยการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา 6 ด้าน ได้แก่ เทคโนโลยีสารสนเทศ การพัฒนาบุคลากร ภาวะผู้นำ บรรยากาศและวัฒนธรรมองค์การ งบประมาณ และระบบบริหารจัดการ

(3) ประสิทธิภาพของสถานศึกษา 4 ด้าน ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การพัฒนาทัศนคติเชิงบวก การปรับเปลี่ยนและพัฒนาโรงเรียน และการแก้ปัญหาในโรงเรียน

ตอนที่ 2 และ 3 เป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับตามแนวคิดของ Likert (บุญชม ศรีสะอาด, 2560)

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

แบบสอบถามได้รับการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ได้ค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป ในการวิจัยครั้งนี้ได้ค่าความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1 และทดลองใช้กับกลุ่มที่ไม่ใช่ตัวอย่าง จำนวน 30 คน ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ .95 และ .97 ตามลำดับ โดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยติดต่อขอความร่วมมือจากกลุ่มตัวอย่างผ่านทางโรงเรียนในรูปแบบออนไลน์ (Google Forms) โดยเริ่มเก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่เดือนธันวาคม พ.ศ. 2568 ถึง มกราคม พ.ศ. 2569

2. ผู้วิจัยดำเนินการส่งแบบสอบถามในรูปแบบออนไลน์ (Google Forms) จำนวน 285 ฉบับไปยังสถานศึกษาเพื่อให้กับผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างและประสานงานทางโทรศัพท์ในการติดตามเก็บรวบรวมแบบสอบถามได้ทั้งหมด จำนวน 285 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยใช้ สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน

การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise multiple regression)

สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัย เรื่อง ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 2 สรุปผลการวิจัย ได้ดังนี้

1. ปัจจัยการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวม พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยรวม 4.51 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.43 สะท้อนว่าภาพรวมการบริหารสถานศึกษาในกลุ่มตัวอย่างมีคุณภาพในระดับสูงมาก และมีความสม่ำเสมอของความคิดเห็นอยู่ในระดับหนึ่ง

2. ประสิทธิภาพของสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 2 ระดับการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ความสามารถในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาโรงเรียน อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ความสามารถในการแก้ปัญหาในโรงเรียน อยู่ในระดับมากที่สุด และความสามารถในการผลิตนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง อยู่ในระดับมากที่สุด ขณะที่ความสามารถในการพัฒนาทัศนคติทางบวก มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด จัดอยู่ในระดับมาก

3. ปัจจัยการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาทุกด้านมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิภาพของสถานศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยปัจจัยที่มีความสัมพันธ์สูงที่สุด ได้แก่ ระบบบริหารจัดการ รองลงมา คือ การพัฒนาบุคลากร และบรรยากาศและวัฒนธรรมองค์กร แสดงให้เห็นว่าการบริหารจัดการที่เป็นระบบและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างต่อเนื่องเป็นปัจจัยสำคัญต่อการยกระดับประสิทธิภาพของสถานศึกษา

ปัจจัยการบริหารทั้ง 6 ด้านมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับองค์ประกอบประสิทธิผลของสถานศึกษา ทั้ง 4 ด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกคู่ความสัมพันธ์ สะท้อนว่า เมื่อระดับการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาสูงขึ้น ประสิทธิภาพของสถานศึกษาในแต่ละมิติมีแนวโน้มสูงขึ้นตามไปด้วยในทิศทางเดียวกัน

4. ความแปรปรวนของปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 2 พบว่าปัจจัยการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านระบบบริหารจัดการมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา ได้แก่ ภาวะผู้นำ และเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุดเช่นกัน ขณะที่การพัฒนาบุคลากร บรรยากาศและวัฒนธรรมองค์กร และงบประมาณที่ใช้ในการบริหาร อยู่ในระดับมากตามลำดับ สะท้อนให้เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษาให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการเชิงระบบและการขับเคลื่อนองค์กรอย่างเป็นรูปธรรม

ประสิทธิผลของสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าความสามารถในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาโรงเรียนมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา ได้แก่ ความสามารถในการแก้ปัญหาในโรงเรียน และความสามารถในการผลิตนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง ส่วนความสามารถในการพัฒนาทัศนคติทางบวกอยู่ในระดับมาก สะท้อนว่าสถานศึกษาในสังกัดมีความเข้มแข็งด้านการพัฒนาองค์กรและการจัดการปัญหาเป็นสำคัญ

ปัจจัยการบริหารทุกด้านมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิผลของสถานศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยระบบบริหารจัดการมีความสัมพันธ์สูงสุด รองลงมา คือ การพัฒนาบุคลากร บรรยากาศและวัฒนธรรมองค์กร และภาวะผู้นำ ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่า เมื่อผู้บริหารมีระดับการบริหารที่สูงขึ้น ประสิทธิภาพของสถานศึกษาจะเพิ่มสูงขึ้นในทิศทางเดียวกัน

ปัจจัยการบริหารจำนวน 4 ด้าน ที่สามารถร่วมกันพยากรณ์ประสิทธิผลของสถานศึกษาได้อย่างมีนัยสำคัญ ได้แก่ ระบบบริหารจัดการ การพัฒนาบุคลากร ภาวะผู้นำ และบรรยากาศและวัฒนธรรมองค์กร โดยแบบจำลองสุดท้ายสามารถอธิบายความแปรปรวนของประสิทธิผลของสถานศึกษาได้ร้อยละ 84.60 ($R^2 = .846$) ซึ่งอยู่ในระดับสูงมาก เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยมาตรฐาน พบว่าระบบบริหารจัดการเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษามากที่สุด รองลงมา คือ การพัฒนาบุคลากร ภาวะผู้นำ และบรรยากาศและวัฒนธรรมองค์กร ตามลำดับ

เขียนเป็นสมการพยากรณ์ได้ ดังนี้

$$Y^A = 0.48 + 0.41(X_6) + 0.29(X_3) + 0.18(X_1) + 0.12(X_4)$$

$$ZY^A = 0.46Z_{X6} + 0.31Z_{X3} + 0.19Z_{X1} + 0.13Z_{X4}$$

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยและสรุปผลการวิจัยเรื่องปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 2 นำมาอภิปรายผลดังนี้

1. ปัจจัยการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวม พบว่า อยู่ในระดับ มากที่สุด สะท้อนว่า ภาพรวมการบริหารสถานศึกษาในกลุ่มตัวอย่างมีคุณภาพในระดับสูงมาก และมีความสม่ำเสมอของความคิดเห็นอยู่ในระดับหนึ่ง ที่เป็นเช่นนี้เพราะผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 2 มีการดำเนินงานด้านการบริหารจัดการตามกรอบนโยบายและภารกิจของต้นสังกัดอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ส่งผลให้ภาพรวมของปัจจัยการบริหารอยู่ในระดับมากที่สุด

ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากผู้บริหารมีความตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ในการขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษา มีการวางแผน การจัดองค์กร การกำกับติดตาม และการประเมินผลอย่างเป็นรูปธรรม ทำให้การบริหารงานของสถานศึกษามีทิศทางชัดเจนและเกิดความสม่ำเสมอในการรับรู้ของกลุ่มตัวอย่าง สอดคล้องกับผลการวิจัยของ นิธยาภรณ์ ประเสริฐพงษ์ (2568) ที่ศึกษา ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 2 พบว่า ปัจจัยการบริหารของโรงเรียนโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และสะท้อนว่าผู้บริหารมีการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ส่งผลให้สถานศึกษามีทิศทางการพัฒนาที่ชัดเจน

2. ประสิทธิภาพของสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 2 ระดับการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ที่เป็นเช่นนี้เพราะ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 2 มีการบริหารจัดการภายใต้กรอบนโยบายและมาตรฐานการศึกษาที่ชัดเจน ผู้บริหารสามารถขับเคลื่อนการดำเนินงานตามภารกิจหลักของสถานศึกษาได้อย่างเป็นระบบ ส่งผลให้ประสิทธิภาพของสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด สะท้อนถึงศักยภาพในการบริหารและการจัดการสถานศึกษาที่มุ่งสู่คุณภาพและผลลัพธ์เชิงประจักษ์ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ นิธยาภรณ์ ประเสริฐพงษ์ (2568) ซึ่งศึกษาปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 2 พบว่า ประสิทธิภาพของโรงเรียนโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดโดยสะท้อนว่าผู้บริหารสามารถขับเคลื่อนภารกิจของสถานศึกษาได้อย่างเป็นระบบ และสอดคล้องกับนโยบายการศึกษาในปัจจุบัน

3. ปัจจัยการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาทุกด้านมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิภาพของสถานศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ที่เป็นเช่นนี้เพราะการบริหารสถานศึกษาเป็นกระบวนการที่องค์ประกอบด้านโครงสร้าง ระบบ และทรัพยากรมนุษย์มีความเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน เมื่อผู้บริหารมีการจัดระบบบริหารจัดการที่ชัดเจน ครอบคลุมการวางแผน การจัดองค์กร การกำกับติดตาม และการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ย่อมส่งผลให้การดำเนินงานของสถานศึกษามีทิศทางและบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ จึงทำให้ปัจจัยการบริหารทุกด้านมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิภาพของสถานศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พรสวรรค์ สุขพรหม (2564) และนิธยาภรณ์ ประเสริฐพงษ์ (2568) ที่พบว่า ปัจจัยการบริหารมีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิภาพของสถานศึกษาในระดับสูงในบริบทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

4. ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของสถานศึกษา พบว่า ระดับปัจจัยการบริหารโดยรวมอยู่ในระดับสูงมาก โดยด้านระบบบริหารจัดการมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ภาวะผู้นำและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ส่วนการพัฒนาบุคลากร บรรยากาศและวัฒนธรรมองค์กร และงบประมาณมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ลักษณะผลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าสถานศึกษาในสังกัดให้ความสำคัญกับการบริหารเชิงระบบเป็นแกนหลักของการดำเนินงาน การที่ระบบบริหารจัดการมีระดับเด่นกว่าด้านอื่น แสดงถึงการให้ความสำคัญกับกระบวนการวางแผน การจัดโครงสร้างงาน การกำกับติดตาม และการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นกลไกพื้นฐานของการควบคุมคุณภาพสถานศึกษา ในขณะเดียวกัน ภาวะผู้นำและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่มีระดับสูง สะท้อนบทบาทของผู้บริหารในฐานะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่สามารถกำหนดทิศทางองค์กรและประยุกต์ใช้เครื่องมือดิจิทัลเพื่อสนับสนุนการบริหารงานได้อย่างเหมาะสม ส่วนตัวแปรที่มีระดับรองลงมา เช่น การพัฒนาบุคลากรและวัฒนธรรมองค์กร อาจเกี่ยวข้องกับข้อจำกัดด้านทรัพยากร เวลา และบริบทเฉพาะของแต่ละโรงเรียน ซึ่งต้องอาศัยการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในระยะยาว เมื่อพิจารณาในมิติของประสิทธิภาพสถานศึกษา พบว่า ความสามารถในการปรับเปลี่ยนและ

พัฒนาโรงเรียนมีระดับเด่นที่สุด รองลงมา คือ ความสามารถในการแก้ปัญหา และการยกระดับผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน สะท้อนว่าสถานศึกษามีศักยภาพในการพัฒนาองค์กรและการจัดการปัญหาเชิงระบบค่อนข้างสูง ขณะที่การพัฒนาทัศนคติทางบวกแม้อยู่ในระดับดี แต่เป็นมิติที่ต้องอาศัยกระบวนการหล่อหลอมระยะยาว และความร่วมมือจากหลายฝ่าย

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระบุว่าปัจจัยการบริหารทุกด้านมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิผลของสถานศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยเฉพาะระบบบริหารจัดการที่มีความสัมพันธ์เด่นที่สุด แสดงให้เห็นว่าคุณภาพของโครงสร้างและกระบวนการบริหารมีความเชื่อมโยงโดยตรงต่อผลลัพธ์ของสถานศึกษา

นอกจากนี้ ผลการถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอนชี้ว่าปัจจัย 4 ด้าน ได้แก่ ระบบบริหารจัดการ การพัฒนาบุคลากร ภาวะผู้นำ และบรรยากาศและวัฒนธรรมองค์กร สามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของประสิทธิผลสถานศึกษาได้ถึงร้อยละ 84.60 ซึ่งถือว่าสูงมาก สะท้อนว่าประสิทธิผลของสถานศึกษาไม่ได้เกิดจากองค์ประกอบใดเพียงลำพัง แต่เป็นผลจากการทำงานร่วมกันของระบบงาน คน และบริบทองค์กร แนวโน้มของข้อค้นพบครั้งนี้อยู่ในทิศทางเดียวกับองค์ความรู้จากงานวิจัยด้านการบริหารสถานศึกษาที่ผ่านมา ซึ่งรายงานบทบาทสำคัญของระบบบริหารจัดการ ภาวะผู้นำ และวัฒนธรรมองค์กรต่อประสิทธิผลของโรงเรียน (นิธยาภรณ์ ประเสริฐพงษ์, 2568; พรสวรรค์ สุขพรหม, 2564; กมลทิพย์ เกษรพรหม, 2567) อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยครั้งนี้แสดงให้เห็นชัดเจนในบริบทพื้นที่ศึกษาว่า “ระบบบริหารจัดการ” เป็นกลไกหลักที่เชื่อมโยงและหนุนเสริมปัจจัยอื่นให้ส่งผลต่อประสิทธิผลสถานศึกษาได้อย่างเป็นรูปธรรม

กล่าวได้ว่าการยกระดับประสิทธิผลของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 2 ควรมุ่งพัฒนาระบบบริหารจัดการควบคู่กับการพัฒนาบุคลากรและการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการทำงานร่วมกัน จึงจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

จากผลวิจัยพบว่า ปัจจัยการบริหารทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ ภาวะผู้นำ เทคโนโลยีสารสนเทศ การพัฒนาบุคลากร บรรยากาศและวัฒนธรรมองค์กร งบประมาณที่ใช้ในการบริหาร และระบบบริหารจัดการ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 2 ดังนั้น ผู้วิจัยขอเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย (ระดับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา)

1.1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 2 ควรกำหนด นโยบายส่งเสริมระบบบริหารจัดการเชิงระบบ (System-based Management) ให้เป็นกรอบหลักในการบริหารสถานศึกษา เนื่องจากผลการวิจัยพบว่า ระบบบริหารจัดการเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษามากที่สุด ทั้งในเชิงความสัมพันธ์และการพยากรณ์

1.2 ควรกำหนด นโยบายพัฒนาศักยภาพผู้บริหารสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยเน้นการพัฒนา ทักษะด้านการวางแผนเชิงกลยุทธ์ การบริหารการเปลี่ยนแปลง และการบริหารทรัพยากรมนุษย์ เพื่อให้สอดคล้องกับบทบาทของภาวะผู้นำและการพัฒนาบุคลากร ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา

1.3 ควรส่งเสริมและสนับสนุน การจัดสรรทรัพยากรและงบประมาณอย่างเหมาะสม โดยเฉพาะในด้านการพัฒนาบุคลากรและการสร้างบรรยากาศองค์กร แม้ว่าปัจจัยด้านงบประมาณจะมีความสัมพันธ์ต่ำกว่าปัจจัยอื่น แต่ยังคงมีความสำคัญต่อการขับเคลื่อนการบริหารจัดการในภาพรวม

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ (ระดับสถานศึกษา)

2.1 ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการ พัฒนาระบบบริหารจัดการภายในโรงเรียนให้มีความชัดเจน เป็นขั้นตอน และตรวจสอบได้ ครอบคลุมการวางแผน การดำเนินงาน การติดตาม และการประเมินผล เพื่อยกระดับประสิทธิภาพของสถานศึกษาในทุกมิติ

2.2 ควรให้ความสำคัญกับ การพัฒนาบุคลากรอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยส่งเสริม การอบรม การพัฒนาวิชาชีพ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เพื่อเพิ่มศักยภาพครูและบุคลากร ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพผู้เรียนและการแก้ปัญหาในโรงเรียน

2.3 ผู้บริหารควรพัฒนา ภาวะผู้นำเชิงวิชาการและเชิงเปลี่ยนแปลง โดยเน้นการสร้าง วิสัยทัศน์ร่วม การมีส่วนร่วมของครูและบุคลากร และการสร้างแรงจูงใจในการทำงาน เพื่อเสริมสร้าง ความสามารถในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาโรงเรียนให้สอดคล้องกับบริบทที่เปลี่ยนแปลง

2.4 ควรส่งเสริมการสร้าง บรรยากาศและวัฒนธรรมองค์การเชิงบวก ที่เอื้อต่อการทำงาน ร่วมกัน ความสามัคคี และความผูกพันในองค์กร เนื่องจากผลการวิจัยพบว่าปัจจัยดังกล่าวมีความสัมพันธ์ กับประสิทธิภาพของสถานศึกษา โดยเฉพาะด้านการพัฒนาทัศนคติทางบวกและการแก้ปัญหาในโรงเรียน

2.5 สถานศึกษาควรนำ เทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริหารจัดการอย่างเป็นรูปธรรม เช่น ระบบสารสนเทศเพื่อการบริหาร (MIS) ระบบติดตามผลการดำเนินงาน และระบบข้อมูลผู้เรียน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารและสนับสนุนการตัดสินใจของผู้บริหาร

3. ข้อเสนอแนะเชิงพัฒนาองค์กรและความยั่งยืน

3.1 ควรใช้ผลการวิจัยเป็นข้อมูลประกอบในการจัดทำ แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาและ แผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา โดยเน้นปัจจัยการบริหารที่มีอิทธิพลสูง ได้แก่ ระบบบริหาร จัดการ การพัฒนาบุคลากร และภาวะผู้นำ

3.2 ควรพัฒนากลไก การติดตามและประเมินผลประสิทธิภาพของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยเชื่อมโยงตัวชี้วัดด้านการบริหารกับผลลัพธ์ด้านผู้เรียน เพื่อให้การพัฒนาองค์กรเป็นไปอย่างยั่งยืนและ สอดคล้องกับเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์

3.3 ควรส่งเสริมความร่วมมือระหว่างสถานศึกษา ผู้ปกครอง และชุมชน เพื่อสนับสนุนการ พัฒนาทัศนคติทางบวกของผู้เรียน ซึ่งเป็นมิติที่มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าด้านอื่น และต้องอาศัยความร่วมมือจาก หลายภาคส่วน

4. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

จากผลการวิจัยเรื่อง ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 2 ผู้วิจัยขอเสนอแนะแนวทางสำหรับการวิจัยใน อนาคต เพื่อขยายองค์ความรู้และยกระดับคุณภาพงานวิจัยทางการบริหารการศึกษา ดังนี้

4.1 ควรมีการศึกษาขยายขอบเขตตัวแปรอิสระให้ครอบคลุมปัจจัยด้านการบริหารในมิติอื่นๆ ที่อาจส่งผลต่อประสิทธิภาพของสถานศึกษา เช่น ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม ภาวะผู้นำดิจิทัล การบริหารการ เปลี่ยนแปลงเชิงกลยุทธ์ การบริหารเชิงคุณธรรมและธรรมาภิบาล รวมถึงการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ ส่วนเสียภายนอก ทั้งนี้ เพื่อให้แบบจำลองการพยากรณ์ประสิทธิภาพของสถานศึกษามีความสมบูรณ์ และสะท้อนบริบทการบริหารจัดการศึกษายุคปัจจุบันมากยิ่งขึ้น

4.2 ควรมีการนำระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) มาใช้ในการศึกษา โดยผสานการวิจัยเชิงปริมาณกับการวิจัยเชิงคุณภาพ เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหาร ครู และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง หรือการศึกษากรณีศึกษาเชิงลึกของสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพสูง เพื่ออธิบายกลไกเชิงกระบวนการที่อยู่เบื้องหลังความสัมพันธ์และอิทธิพลของปัจจัยการบริหารต่อประสิทธิภาพของสถานศึกษาอย่างลุ่มลึกและรอบด้าน

4.3 ควรมีการพัฒนาการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคทางสถิติขั้นสูง เช่น การวิเคราะห์สมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling: SEM) หรือการวิเคราะห์เส้นทางอิทธิพล (Path Analysis) เพื่อทดสอบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างปัจจัยการบริหารและองค์ประกอบประสิทธิภาพของสถานศึกษา ซึ่งจะช่วยยกระดับความแข็งแกร่งทางวิชาการและเพิ่มความแม่นยำในการอธิบายอิทธิพลของตัวแปรต่างๆ

4.4 ควรมีการศึกษาซ้ำในบริบทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอื่นๆ หรือในระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน เช่น ระดับมัธยมศึกษา หรือสถานศึกษาในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งการเปรียบเทียบระหว่างพื้นที่เมืองและชนบท เพื่อพิจารณาความสอดคล้องหรือความแตกต่างของปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของสถานศึกษาในบริบทที่หลากหลาย

4.5 ควรมีการนำผลการวิจัยไปใช้เป็นฐานในการพัฒนา รูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่มุ่งเสริมสร้างประสิทธิภาพ (Effective School Management Model) และนำไปทดลองใช้จริงในสถานศึกษา พร้อมทั้งประเมินผลเชิงประจักษ์ เพื่อยืนยันความเหมาะสมและประสิทธิภาพของรูปแบบดังกล่าวในเชิงปฏิบัติและเชิงนโยบาย

บรรณานุกรม

- กมลทิพย์ เกษรพรหม. (2567). ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของสถานศึกษาในอำเภอวังทรายพูน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*, สาขาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- นิธยาภรณ์ ประเสริฐพงษ์. (2568). ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 2. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*, สาขาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ: บริษัท สุวีริยาสาส์น จำกัด.
- พรสวรรค์ สุขพรหม. (2564). ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 2. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*, สาขาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.
- วิจารณ์ พานิช แล ปิยาภรณ์ ภูมิตะภูติ. (2563). *การศึกษาคุณภาพสูงระดับโลก*. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: บริษัท เอส.อาร์.พรินต์ติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, สำนักทดสอบทางการศึกษา. (2554). *แนวทางการประเมินคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2561). *รายงานการศึกษาไทย พ.ศ. 2561 (Education in Thailand 2018)*. กรุงเทพฯ: บริษัท พรักหวานกราฟฟิค จำกัด.
- Krejcie, R.V. and D.W. Morgan. *Determining Sample Size for Research Activities*. Education and psychological Measurement 30 1970.

การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD วิชาสังคมศึกษา ของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดไผ่ดำ แผนกสามัญศึกษา จังหวัดสิงห์บุรี

Cooperative Learning with STAD in Social Studies for Grade 10 Students
at Wat Phaidam School, General Education, Singburi Province

พระปิยะพงษ์ ฐานปิโย (คำผิว)*

Phra Piyapong Thanapiyo (Kampeiw)

สายรุ่ง บุปผาพันธ์

Sairoong Bubpaphan

จงรักษ์ ภูพิช

Jongrak Phuphit

สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Program in Teaching Social Studies,

Faculty of Education, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail: piyapong1722@gmail.com*

วันที่รับบทความ (Received): 6 มีนาคม 2569

วันที่แก้ไขบทความ (Revised): 15 มีนาคม 2569

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted): 21 มีนาคม 2569

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดไผ่ดำ แผนกสามัญศึกษา จังหวัดสิงห์บุรี 2) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียน เป็นการวิจัยเชิงทดลองโดยใช้แบบการวิจัย One Group Pretest - Posttest Design ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 1 กลุ่ม 21 รูป ที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 ผู้วิจัยทำการสุ่มแบบ Cluster Random Sampling เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD วิชาสังคมศึกษา เรื่องหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ก่อนเรียนและหลังเรียนแบบปรนัย จำนวน 30 ข้อ 3) แบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD วิชาสังคมศึกษา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดไผ่ดำแผนกสามัญศึกษา จังหวัดสิงห์บุรี

ผลการวิจัยพบว่า 1) การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD วิชาสังคมศึกษา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดไผ่ดำแผนกสามัญศึกษา จังหวัดสิงห์บุรี มีค่าเฉลี่ย 12.86 และหลังจากการจัดการเรียนรู้แล้ว ทำการทดสอบหลังเรียน มีค่าเฉลี่ย 24.33 ซึ่งสรุปได้ว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD วิชาสังคมศึกษา ผลสัมฤทธิ์หลังเรียนมีค่าสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ 2) ความพึงพอใจของ

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD โดยภาพรวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.88$, S.D. = 0.80)

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD; วิชาสังคมศึกษา; นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

Abstract

This study had the objectives 1) to compare the learning achievement in social studies before and after cooperative learning with STAD for grade 10 students at Wat Phai Dam School, General Education, Singburi Province, and 2) to examine the satisfaction towards cooperative learning with STAD in social studies among grade 10 students at Wat Phai Dam School, General Education, Singburi Province. This is experimental research using a one group pretest-posttest design. The population comprised grade 10 students who studied at Wat Phai Dam School, General Education, Singburi Province, The sample included a group of grade 10 students 21 people who are studying in the first semester of the 2025 academic year obtained through cluster random sampling. Research Instruments The instruments used in this research included: Lesson plans for Social Studies using the STAD cooperative learning technique, focusing on “Civics, Culture, and Living” for Grade 10 students., A 30-item objective pre-test and post-test to measure academic achievement., A satisfaction assessment form regarding the implementation of the STAD cooperative learning technique in Social Studies for Grade 10 students at Wat Phai Dam School (General Education Department), Sing Buri Province. Research Findings The results.

The results of the study were as follows 1) cooperative learning with STAD in Social Studies for grade 10 students at WatPhaiDam School, General Education, Singburi Province, showed a pre-test of 30 items with a mean score of 12.86, and a post-test of 30 items with a mean score of 24.33. This reflects that the post-test scores for Social Studies taught using cooperative learning with STAD for grade 10 students at WatPhaiDam School, General Education, Singburi Province, were significantly higher than their pre-test scores at a statistical significance of .05. This is in line with the research hypothesis. 2) The overall satisfaction of Grade 10 students with cooperative learning with STAD was at a high level in all aspects ($\bar{X} = 3.88$, S.D. = 0.80) respectively.

Keywords: Cooperative Learning with STAD; Social Studies; Grade 10 Students

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 เป็นพระราชบัญญัติการศึกษาที่ใช้กันมาหลายปี มีการแก้ไข และปรับปรุงกันมาหลายฉบับจนถึงปัจจุบัน มีใจความที่สำคัญ คือ เพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นบุคคลที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553: 3) และในการจัดการเรียนนั้นต้องยึดหลักที่ว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการเรียนรู้ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองตามธรรมชาติ

และจัดเนื้อหาสาระการเรียนรู้ กิจกรรมในชั้นเรียนให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล และส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียนการสอนและอำนวยความสะดวก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ในการจัดการเรียนการสอนต่อไป (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553: 6)

ดังนั้น กระบวนการจัดการศึกษาจึงส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพสังคมโลกที่กำลังเคลื่อนตัวเข้าสู่ยุคความรู้ ได้ขับเคลื่อนให้คนไทยและประเทศไทยต้องปรับตัวและก้าวไปให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้ตนสามารถดำรงอยู่ได้ในสังคมปัจจุบัน โดยมีหัวใจของการปรับตัวของประเทศ อยู่อยู่ที่การสร้างคนให้มีคุณลักษณะสอดคล้องกับยุคที่ทันสมัย ซึ่งยุคนี้จะมีอัตราเร่งของการสร้างสรรค์องค์ความรู้ใหม่ๆ เกิดขึ้นตลอดเวลาและเกิดขึ้นในเวลาอันรวดเร็วด้วยการสร้างวัฒนธรรมต่างๆ จะไม่สามารถเริ่มต้นจากเพียงประสบการณ์ที่สั่งสมด้วยตนเองโดยตรงเท่านั้น แต่จะต้องยดจากความรู้เดิมหรือก้าวขึ้นไปบนฐานความรู้ที่คนอื่น ๆ คิดหรือได้รับการพิสูจน์แล้ว ทั้งยังจะมีแนวความคิดที่หลากหลายเกิดขึ้นมาก เพราะคนแต่ละคนล้วนมีเสรีภาพทางความคิด และสร้างแนวความคิดในแบบฉบับของตนเองได้ โดยปราศจากการยึดติดกับกรอบแนวคิดเดิมๆ แต่สิ่งสำคัญมิใช่ว่าที่แนวความคิดว่าจะเป็นอย่างไร แต่ขึ้นอยู่กับว่าความคิดใดจะได้รับการยอมรับท่ามกลางแนวคิดทั้งหลาย ซึ่งย่อมต้องเป็นแนวคิดที่ได้รับการพิสูจน์แล้วด้วยกระบวนการทางวิชาการ

ในปัจจุบันมีการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ อีกทั้งยังส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นผู้ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย สติปัญญา จิตใจ และความรู้ควบคู่กับคุณธรรม มีวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตได้ อย่างดี และสามารถอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข การเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative learning) เป็นอีกวิธีหนึ่ง ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการกลุ่มย่อยที่สมาชิกมีความสามารถแตกต่างกันเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของกลุ่ม การเรียนรู้ลักษณะนี้ แตกต่างจากการเรียนรู้เพียงลำพังด้วยตัวเอง ซึ่งมักจะเกิดการแข่งขันกันภายในกลุ่มขึ้นเป็นเรื่องปกติ โดยผู้เรียนสามารถใช้ประโยชน์จากองค์ความรู้และทักษะของผู้เรียนคนอื่นได้ ผ่านการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ของกันและกัน ช่วยเหลือพึ่งพากัน ร่วมกันรับผิดชอบทั้งในส่วนตนและส่วนรวม นอกจากนี้บทบาทของครูผู้สอนยังเปลี่ยนจากผู้ให้ข้อมูล เป็นผู้อำนวยความสะดวกการเรียนรู้ของผู้เรียนแทน การจัดการเรียนรู้รูปแบบนี้ หากกลุ่มประสบความสำเร็จ ย่อมหมายถึงผู้เรียนทุกคนประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ด้วย (ทิตนา แหมมณี, 2560: 134) นอกจากนี้การเรียนรู้แบบร่วมมือยังสามารถแตกแยกย่อยออกเป็นอีกหลากหลายรูปแบบ ได้มากมาย เทคนิคการจัดการเรียนรู้แบบ STAD เป็นรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบร่วมมือ อีกรูปแบบหนึ่งที่มีชื่อเต็มว่า Student Teams Achievement Divisions (ทิตนา แหมมณี, 2560: 135) เป็นการจัดการเรียนการสอน ซึ่งกำหนดให้นักเรียนที่มีความสามารถที่แตกต่างกัน ร่วมกันทำงานเป็นกลุ่มๆ ละ 4-5 คน ประกอบด้วย นักเรียนที่เรียนหนังสือเก่ง 1 คน นักเรียนที่เรียนหนังสือปานกลาง 2-3 คน และนักเรียนที่เรียนหนังสืออ่อน 1 คน ทำงานร่วมกัน และนำเสนอผลการเรียนรู้ร่วมกันหรือใช้วิธีการใดๆ ที่พวกเขาต้องเรียนรู้เนื้อหาพร้อมกันภายในชั้นเรียน เทคนิค STAD เป็นวิธีการสอนที่ครอบคลุมซึ่งสามารถใช้ในการสอนวิชาต่างๆ ได้ ผู้เรียนสามารถพัฒนาทักษะต่างๆ ของตนเองได้โดยการทำงานเป็นกลุ่ม ซึ่งสมาชิกในกลุ่มจะต้องช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการเรียนรู้ เมื่อสิ้นสุดบทเรียน สมาชิกกลุ่มแต่ละคนจะได้รับการทดสอบเป็นรายบุคคลเพื่อหาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามเกณฑ์ที่กำหนดต่อไป จากการศึกษา งานวิจัยของ กิตติพงษ์ แสนรัก (2565) ได้ทำการวิจัยการเรื่องผลการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วย เทคนิค STAD ร่วมกับห้องเรียนกลับด้านที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการเรียนรู้เรื่องภูมิศาสตร์ของ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภูมิศาสตร์ หน่วยการเรียนรู้

ภัยพิบัติ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD ร่วมกับ ห้องเรียนกลับด้าน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) การรู้เรื่อง ภูมิศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD ร่วมกับ ห้องเรียนกลับด้าน หน่วยการเรียนรู้ภัยพิบัติอยู่ในระดับดี

จากการสำรวจพฤติกรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในช่วงเริ่มแรกของการเปิดภาคเรียน พบว่านักเรียนในห้องเรียนมีความแตกต่างทางด้านพฤติกรรม ความถนัดและความสนใจที่หลากหลาย นักเรียนบางคนมีความนิ่งเฉยและไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือเนื้อหาวิชาเท่าที่ควร จึงทำให้นักเรียนบางคนเรียนไม่ทันเพื่อน ทำให้ครูผู้สอนต้องสอนซ้ำในเรื่องเดิมเป็นเวลาหลายครั้ง ทำให้นักเรียนบางคนเกิดความเบื่อหน่ายในกิจกรรมการเรียนรู้ โดยทั่วไปแล้วการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นเนื้อหาความรู้เพียงอย่างเดียวมันไม่เหมาะสมสำหรับผู้เรียน เพราะจะทำให้ให้นักเรียนขาดทักษะการคิด การแสดงความคิดเห็น การแสวงหาความรู้ การช่วยกันแก้ไขปัญหา และการทำงานร่วมกับผู้อื่น จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพด้านกระบวนการแสวงหาความรู้การคิด และการร่วมกันแก้ไขปัญหา ผู้วิจัยเห็นว่านักเรียน ควรได้รับการพัฒนาทั้งด้านความรู้ ทักษะกระบวนการทำงานกลุ่ม ทักษะกระบวนการคิดวิเคราะห์และการแสดงความรู้สึกรู้สึกนึกคิดต่อการเรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์และเชื่อมโยงประสบการณ์การเรียนรู้ด้วยตนเอง แลกเปลี่ยนความรู้ร่วมกัน ช่วยเหลือกันภายในกลุ่ม มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน มีทัศนคติที่ดีต่อการเรียน และเข้าใจเนื้อหาในการเรียนได้ดีขึ้น

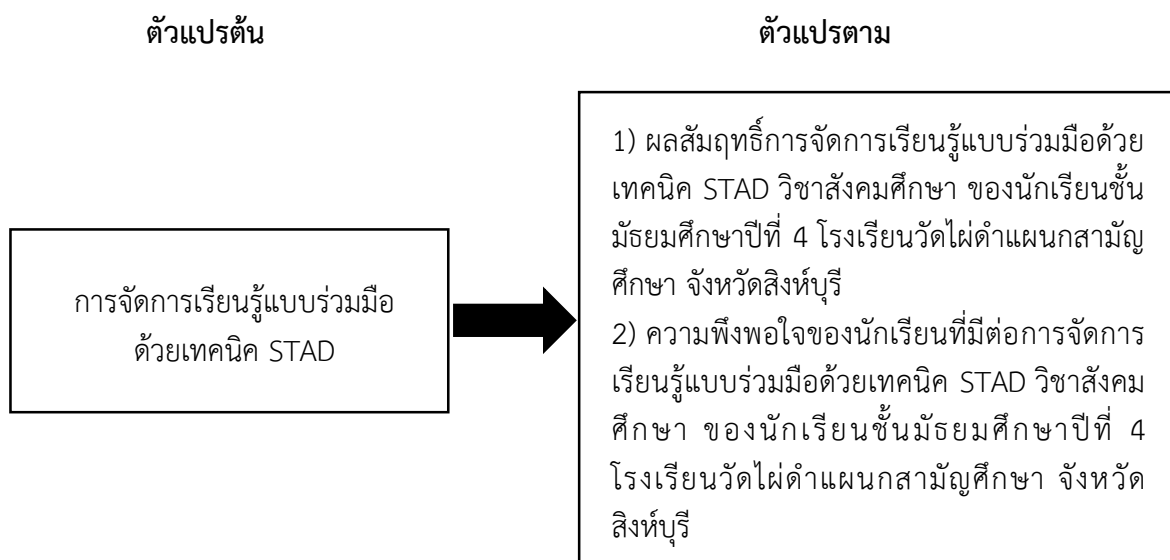
จากที่กล่าวมาข้างต้นทำให้ผู้วิจัยสนใจวิธีจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดไผ่ดำ แผนกสามัญศึกษา จังหวัดสิงห์บุรี เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนเรียนและหลังเรียน และศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD อีกทั้งเป็นแนวทางในการส่งเสริมการเรียนการสอนที่ทำให้ผู้เรียนมีความสุขและสนุกในการเรียนรู้ และเพื่อเป็นแนวทางในการใช้การจัดการเรียนรู้กับนักเรียนในระดับชั้นอื่นๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดไผ่ดำ แผนกสามัญศึกษา จังหวัดสิงห์บุรี
2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD วิชาสังคมศึกษา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดไผ่ดำ แผนกสามัญศึกษา จังหวัดสิงห์บุรี

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเป็นการวิจัยเชิงทดลองโดยใช้แบบการวิจัย One Group Pretest - Posttest Design (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กิตติยา วงษ์ขันธ์, 2561: 4) ตารางแผนการวิจัย One Group Pretest-Posttest Design

กลุ่ม	ก่อนเรียน	ทดลอง	หลังเรียน
E	T1	X	T2

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่เคยเข้ารับการศึกษานในโรงเรียนวัดไผ่ดำแผนกสามัญศึกษา จังหวัดสิงห์บุรี ปีการศึกษา 2568

2.2. กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดไผ่ดำแผนกสามัญศึกษา จังหวัดสิงห์บุรี ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบ Cluster Random Sampling

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 แผนการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD วิชาสังคมศึกษา เรื่องหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิต นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

3.2 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ก่อนเรียนและหลังเรียน แบบปรนัย จำนวน 30 ข้อ

3.3 แบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD วิชาสังคมศึกษา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดไผ่ดำแผนกสามัญศึกษา จังหวัดสิงห์บุรี

3.4 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

3.4.1 ศึกษาทฤษฎี แนวคิด และหลักการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

3.42 ศึกษาเนื้อหา มาตรฐานการเรียนรู้ และจุดประสงค์การเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

3.4.3 สร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จำนวน 1 ฉบับ

3.4.4 เสนอให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อสอบกับจุดประสงค์การเรียนรู้ (Index of Item-Objective Congruence: IOC)

3.4.5 นำผลการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญมาวิเคราะห์ค่า IOC

3.4.6 จัดพิมพ์แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ดำเนินการทดสอบก่อนเรียน (pretest) โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

4.2 จัดการเรียนรู้โดยผู้วิจัยปฏิบัติการสอนด้วยกระบวนการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่ม ใช้เวลาในการสอนทั้งสิ้น 10 ชั่วโมง ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 ประเมินและให้คะแนนการทำกิจกรรมของนักเรียนในการเรียน และชิ้นงานต่างๆ

4.3 เมื่อสิ้นสุดการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยทำการทดสอบหลังเรียน (posttest) ด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จากนั้นผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล จากแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน นำมาตรวจและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการทางสถิติ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน ของนักเรียนที่เรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD โดยนำคะแนนที่ได้มาหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และหาค่า t-test

5.2 วิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD วิชาสังคมศึกษา

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง เรื่อง การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD วิชาสังคมศึกษา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดไผ่ดำแผนกสามัญศึกษา จังหวัดสิงห์บุรี จากการวิเคราะห์ข้อมูล สามารถสรุปผลที่ค้นพบแบ่งเป็นประเด็นสำคัญได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาการจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD วิชาสังคมศึกษา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดไผ่ดำ แผนกสามัญศึกษา จังหวัดสิงห์บุรี พบว่าคะแนนการทำแบบทดสอบก่อนเรียน การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD ทั้ง 4 แผน มีค่าเฉลี่ย 12.86 คะแนน หลังจากการจัดการเรียนรู้แล้ว มีค่าเฉลี่ย 24.33 ดังตารางดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบผลการเรียนรู้ เรื่องหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิต นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ก่อนและหลังจากการจัดการสอนแบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	N	mean	S.D.	t	df	Sig.
ก่อนเรียน	21	12.86	3.08	14.07	20	0.000*
หลังเรียน	21	24.33	3.03			

2. ผลการศึกษาความพึงพอใจ

ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่มีต่อพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD ในภาพรวมอยู่ในระดับพึงพอใจมาก พิจารณาเป็นรายด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านประโยชน์ที่ได้รับ รองลงมาคือด้านที่มีลำดับเท่ากัน ได้แก่ ด้านบรรยากาศในการเรียนรู้ และด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ดังตารางดังต่อไปนี้

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD โดยรวมและรายด้าน

	ระดับความพึงพอใจ				
	N	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	ลำดับที่
1. ด้านบรรยากาศในการเรียนรู้	21	3.80	0.82	มาก	(3)
2. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	21	3.86	0.76	มาก	(2)
3. ด้านประโยชน์ที่ได้รับ	21	4.02	0.82	มาก	(1)
รวม		3.88	0.80	มาก	

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD วิชาสังคมศึกษา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดไผ่ดำแผนกสามัญศึกษา จังหวัดสิงห์บุรี สามารถอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

1. จากผลการวิจัย ผลการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD วิชาสังคมศึกษา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดไผ่ดำแผนกสามัญศึกษา จังหวัดสิงห์บุรี พบว่าคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา ของนักเรียนหลังการจัดการเรียนรู้สูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เนื่องจากการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD เป็นกระบวนการเรียนที่สมาชิกในกลุ่มจะมีการปรับตัวเข้าหากันและพยายามช่วยกันทำงานซึ่งการที่บุคคลพยายามปรับบุคลิกภาพของตนเองที่มีความแตกต่างกันนี้จะก่อให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและทำให้เกิดพลังหรือแรงผลักดันของกลุ่มที่ทำให้การทำงานเป็นไปได้อย่างดีสอดคล้องกับคำกล่าวของ จอห์นสันและจอห์นสัน (อรรณู ลิ้มตศิริ, 2542: 113-114) ที่ได้ให้ความหมายของการเรียนแบบร่วมมือว่า เป็นการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้นักเรียนเป็นกลุ่มเล็ก กลุ่มละประมาณ 2-5 คน โดยที่สมาชิกในกลุ่มมีความแตกต่างกันทางด้าน เพศ เชื้อชาติความสามารถทางการเรียน ผู้เรียนมีทักษะในการทำงานกลุ่ม มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สมาชิกของกลุ่มแต่ละคนในกลุ่มร่วมกันรับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมาย และสอดคล้องกับคำกล่าวของ อารทซ์ และนิวแมน (อรรณู ลิ้มตศิริ, 2542: 113-114) กล่าวถึงความหมายของการเรียนแบบร่วมมือว่า เป็นการเรียนที่จัดสมาชิกเป็นกลุ่มเล็กๆ ให้ร่วมกันแก้ปัญหาหรือทำงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จ สมาชิกทุกคนในกลุ่มต้องมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการทำงาน

จากเหตุผลและข้อสนับสนุนดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา ของนักเรียนหลังการจัดการเรียนรู้สูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับงานวิจัยของ กิตติพงษ์ แสนรัก (2565) ได้ทำการวิจัยการเรื่องผลการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD ร่วมกับห้องเรียนกลับด้านที่มี

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการเรียนรู้เรื่องภูมิศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภูมิศาสตร์ หน่วยการเรียนรู้ภัยพิบัติ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD ร่วมกับห้องเรียนกลับด้านหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) การรู้เรื่องภูมิศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD ร่วมกับห้องเรียนกลับด้าน หน่วยการเรียนรู้ภัยพิบัติ อยู่ใน ระดับดี นอกจากนี้ วรกานต์ อาจหาญ (2566) ได้ทำการวิจัยเรื่องผลการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วย เทคนิค STAD ร่วมกับแอปพลิเคชัน ต่อทักษะการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ผลการวิจัยพบว่า 1) ทักษะการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 หลังได้รับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD ร่วมกับ แอปพลิเคชัน สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) ทักษะการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 หลังได้รับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD ร่วมกับแอปพลิเคชัน สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชา คณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 หลังได้รับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD ร่วมกับ แอปพลิเคชัน สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 4) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 หลังได้รับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD ร่วมกับแอปพลิเคชัน สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 5) พฤติกรรมการทำงานกลุ่มของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วย เทคนิค STAD ร่วมกับแอปพลิเคชันอยู่ในระดับมากที่สุด

2. จากผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่มีต่อพึงพอใจ ของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD วิชาสังคมศึกษา อยู่ในระดับมาก ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD ส่งเสริมให้นักเรียนมีปฏิสัมพันธ์และทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มๆ ละ 4-5 คน สมาชิกในกลุ่มมีระดับ ความสามารถแตกต่างกัน เช่น เพศ เชื้อชาติ และความสามารถทางการเรียน สามารถสื่อสารกันและ ร่วมกันปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมาย โดยที่สมาชิกแต่ละคนมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตน และต่อ งานกลุ่ม โดยมีเป้าหมายร่วมกัน และได้รับรางวัลร่วมกัน เมื่อกลุ่มประสบความสำเร็จ สอดคล้องกับ งานวิจัยของ ชีรารัตน์ ทิพย์จรัสเมธา และคณะ (2564) ได้ทำการวิจัยเรื่องผลการจัดกิจกรรมการเรียน การสอนโดยใช้เทคนิค STAD ร่วมกับเกมประกอบการสอน เรื่องกลไกราคาในระบบเศรษฐกิจของ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/5 โรงเรียนมหาราชพาราม ผลการวิจัยพบว่า 1) นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนเรื่องกลไกราคาในระบบเศรษฐกิจ หลังการจัดการเรียนรู้เทคนิค STAD ร่วมกับเกม ประกอบการสอนอยู่ในระดับผ่านเกณฑ์ร้อยละ 50 จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 100 2) นักเรียนมี ความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือเทคนิค STAD ร่วมกับเกมประกอบการสอน เรื่องกลไกราคาในระบบเศรษฐกิจ ในภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับ มากที่สุด 4.62 และวิชุดา สาริโส และคณะ (2566) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนา กิจกรรมการเรียนรู้แบบ กลุ่มร่วมมือเทคนิค STAD เรื่องวันสำคัญและหลักการสำคัญในพระพุทธศาสนา นักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 4 ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการพัฒนา กิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือ เทคนิค STAD ผลการประเมินโดยรวมอยู่ในเกณฑ์ที่มีความเหมาะสมมากและมากที่สุด 2) ผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนของนักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือเทคนิค STAD หลังเรียนสูง กว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) ผลการศึกษาพฤติกรรมการทำงานกลุ่มของ

นักเรียนที่ได้รับการกิจกรรมการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือเทคนิค STAD โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และดี และ 4) ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือเทคนิค STAD โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.81$, S.D. = 0.41)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1. ครูควรเตรียมแหล่งข้อมูล สื่ออุปกรณ์ที่ทันสมัยอย่างเพียงพอต่อการใช้เป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าของนักเรียนเพื่อไม่ให้เสียเวลาในการทำกิจกรรม

1.2 ครูควรให้ความสำคัญกับการปฐมนิเทศเพื่อเตรียมความพร้อมของนักเรียนก่อนการทดลองด้วยการให้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD ขั้นตอนการเรียนรู้บทบาทของนักเรียนและครูในการทำกิจกรรม การวัดและประเมินผลการเรียนรู้เพื่อให้ทุกฝ่ายเข้าใจกระบวนการเรียนการสอนชัดเจน

1.3 ในห้องเรียนที่ไม่คุ้นเคยกับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD ควรใช้กิจกรรมที่ศึกษาภายในห้องเรียนก่อนเพื่อสร้างความคุ้นเคยและมีประสบการณ์ในการปฏิบัติกิจกรรมให้กับนักเรียนก่อนที่จะต้องออกไปปฏิบัติกิจกรรมในแหล่งเรียนรู้นอกห้องเรียน

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรนำการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD ไปใช้ในการจัดการเรียนรู้เพื่อศึกษาและพัฒนาคุณลักษณะอื่นๆ นอกเหนือจากความสามารถในการแก้ไขปัญหา เช่น การคิด การสื่อสาร เป็นต้น

2.2 ควรมีการเก็บข้อมูลพฤติกรรมความสามารถในการแก้ไขปัญหาของนักเรียนทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพร่วมด้วยเพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2.3 ควรนำวิธีการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD ไปใช้ในพัฒนางานกิจกรรมการจัดการเรียนการสอนในสาระอื่นๆ หรือรายวิชาอื่นที่สามารถบูรณาการจัดการเรียนการสอนได้

องค์ความรู้ที่ได้

ผลการศึกษาการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD วิชาสังคมศึกษา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดไผ่ดำ แผนกสามัญศึกษา จังหวัดสิงห์บุรี ผลการวิจัยพบว่า

1. การเรียนแบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD ช่วยให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาสูงขึ้น เนื่องจากการช่วยเหลือกันภายในกลุ่ม (เพื่อนช่วยเพื่อน)

2. นักเรียนมีความกระตือรือร้นมากขึ้น เพราะคะแนนของกลุ่มมาจาก “คะแนนพัฒนาการ” ของสมาชิกทุกคน ทำให้เด็กที่เรียนอ่อนรู้สึกว่ามีส่วนร่วมและมีความสำคัญต่อความสำเร็จของทีม

3. นักเรียนได้ฝึกทักษะการทำงานเป็นทีม การยอมรับฟังความคิดเห็น และความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ซึ่งเป็นเป้าหมายหลักของวิชาสังคมศึกษา

บรรณานุกรม

กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2552. ฉบับที่ 2. แก้ไขเพิ่มเติม หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กิตติยา วงษ์จันทร์, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. (2561). “การออกแบบการวิจัย รูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณ การกำหนดตัวอย่างและการวิเคราะห์ข้อมูล”. *เอกสารประกอบการบรรยายวิชาการออกแบบการวิจัย*. น่าน: วิทยาลัยสงฆ์นครน่านเฉลิมพระเกียรติ.
- กิตติพงษ์ แสนรัก. (2565). ผลการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD ร่วมกับห้องเรียนกลับด้าน ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการเรียนรู้เรื่องภูมิศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา*.
- ทิตนา แหมมณี. (2556). *ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ*. พิมพ์ครั้งที่ 17. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรกานต์ อัจฉาญ. (2566). ผลการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD ร่วมกับแอปพลิเคชัน ต่อทักษะการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ของ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5. *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน, วิทยาลัยครุศาสตร์, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต*.
- ธีรรัตน์ ทิพย์จรัสเมธา และคณะ. (2564). ผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้เทคนิค STAD ร่วมกับเกมประกอบการสอน เรื่องกลไกราคาในระบบเศรษฐกิจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 3/5 โรงเรียนมหารณพาราม. *วารสารสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 5(3): 185-194.
- วิชุดา สาริโส และคณะ. (2566). การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือเทคนิค STAD เรื่องวันสำคัญและหลักการสำคัญในพระพุทธศาสนา นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4. *วารสารสังคมศาสตร์ เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 7(1): 91-99.
- อรนุช ลิ้มตศิริ. (2542). *หลักสูตรและการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

การประเมินโครงการอบรมวัยรุ่นวัยใส ใส่ใจป้องกันยาเสพติด และการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร
โรงเรียนวัดดอนไคร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
นครศรีธรรมราช เขต 4

Evaluation of the Adolescent Training Program on Drug Prevention and
Premature Pregnancy at Wat Don Krai School, Nakhon Si Thammarat
Primary Educational Service Area Office 4

กมลวรรณ ชาญณรงค์*

Kamonwan Channarong

ธัญญา รัตนพันธ์

Thanatcha Rattanaphant

นพรัตน์ ชัยเรือง

Nopparat Chairueng

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

Program in Educational Administration, Nakhon Sri Thammarat Rajabhat University

Corresponding author, e-mail: kamonwan018@gmail.com*

วันที่รับบทความ (Received): 4 มีนาคม 2569

วันที่แก้ไขบทความ (Revised): 13 มีนาคม 2569

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted): 17 มีนาคม 2569

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการประเมินด้านปฏิกิริยา ด้านการเรียนรู้ ด้านพฤติกรรม และด้านผลลัพธ์ ของโครงการอบรมวัยรุ่นวัยใส ใส่ใจป้องกันยาเสพติดและการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร โรงเรียนวัดดอนไคร ปีการศึกษา 2567 โดยใช้รูปแบบการประเมินแบบเคิร์กแพทริก (Kirkpatrick Model) ของโดนัลด์ แอล เคิร์กแพทริก (Donald L. Kirkpatrick) กลุ่มตัวอย่าง (การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยการเลือกแบบเจาะจง) ประกอบด้วย ผู้บริหาร จำนวน 1 คน ครู จำนวน 15 คน นักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ในปีการศึกษา 2567 จำนวน 48 คนรวมทั้งสิ้น จำนวน 64 คน เครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน คือ แบบสอบถามความคิดเห็น แบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ยและค่าร้อยละ ผลการวิจัยพบว่า ผลการประเมินโครงการอบรมวัยรุ่นวัยใส ใส่ใจป้องกันยาเสพติด และการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ ด้านผลลัพธ์ ($\bar{x} = 4.86$) ด้านการเรียนรู้ ($\bar{x} = 4.82$) ด้านปฏิกิริยา ($\bar{x} = 4.82$) และด้านพฤติกรรม ($\bar{x} = 4.78$) ตามลำดับ สะท้อนให้เห็นว่าโครงการมีประสิทธิภาพรอบด้าน กล่าวคือผู้เข้าร่วมมีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมและรูปแบบการอบรม (ด้านปฏิกิริยา) มีความรู้ ความเข้าใจ และทัศนคติที่ถูกต้องเพิ่มขึ้น (ด้านการเรียนรู้) สามารถนำความรู้ไปปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม (ด้านพฤติกรรม) และก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมทั้งในระดับบุคคลและภาพรวมของกลุ่มเป้าหมาย (ด้านผลลัพธ์) ดังนั้น จึงสรุปได้ว่าโครงการอบรมดังกล่าวประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ และมีความเหมาะสมในการ

ดำเนินการอย่างต่อเนื่องหรือขยายผลในปีถัดไป เพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางความคิดและพฤติกรรมที่เหมาะสมให้กับเยาวชนอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: ยาเสพติด; การตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร; การประเมินโครงการ

Abstract

This research article aimed to evaluate the reaction, learning, behavior, and results of the “Bright Teenagers Program for Drug Abuse and Teenage Pregnancy Prevention” at Wat Don Krai School in the academic year 2024. The evaluation was conducted using the Kirkpatrick Model developed by Donald L. Kirkpatrick. The sample group was selected through purposive sampling and consisted of 64 participants, including 1 school administrator, 15 teachers, and 48 students in Grades 7–9 during the 2024 academic year. The research instruments included a questionnaire and an interview form. Data were analyzed using mean, standard deviation, and percentage.

The results indicated that the overall evaluation of the program was at the highest level. When considering each dimension, all aspects were also rated at the highest level. The aspects ranked from highest to lowest mean scores were results ($\bar{X} = 4.86$), learning ($\bar{X} = 4.82$), reaction ($\bar{X} = 4.82$), and behavior ($\bar{X} = 4.78$), respectively. These findings reflect the program’s effectiveness in multiple dimensions. Participants reported high satisfaction with the training activities and program format (reaction), demonstrated increased knowledge, understanding, and positive attitudes (learning), and were able to apply the knowledge to improve their daily behaviors appropriately (behavior). Furthermore, the program produced tangible outcomes at both the individual and group levels (results).

Keywords: Drug abuse; Teenage pregnancy; Project evaluation

บทนำ

ปัจจุบัน “ยาเสพติด” เป็นปัญหาสำคัญระดับชาติที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศ เศรษฐกิจ สังคม และโครงสร้างครอบครัว รัฐบาลไทยได้กำหนดให้ปัญหายาเสพติดเป็นวาระแห่งชาติที่ต้องเร่งแก้ไขอย่างจริงจัง โดยมุ่งเน้นให้ทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐและเอกชน บูรณาการความร่วมมือในการป้องกันและแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ กระทรวงศึกษาธิการจึงได้กำหนดนโยบาย “สถานศึกษาปลอดยาเสพติด” เพื่อส่งเสริมให้สถานศึกษาดำเนินการจัดการศึกษาเชิงรุกในการป้องกัน ปราบปราม และสร้างภูมิคุ้มกันให้กับผู้เรียน เพื่อให้มีทักษะในการปฏิเสธและหลีกเลี่ยงยาเสพติด รวมทั้งสิ่งมอมเมาต่างๆ ที่อาจส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของเยาวชน

เยาวชนในช่วงวัยเรียนเป็นกลุ่มที่มีความเปราะบางและมีความเสี่ยงต่อพฤติกรรมเสี่ยงสูง เนื่องจากเป็นช่วงวัยแห่งการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ และพฤติกรรม อีกทั้งยังได้รับอิทธิพลจากเพื่อน สภาพแวดล้อม และการใช้สื่อออนไลน์ ซึ่งเป็นปัจจัยเสี่ยงสำคัญ รายงานสถานการณ์ยาเสพติดของ United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC, 2023) ระบุว่า วัยรุ่นอายุระหว่าง 12–17 ปี เป็นกลุ่มที่มีความเสี่ยงสูงที่สุดในการทดลองใช้ยาเสพติด ขณะเดียวกัน รายงานสถานการณ์สุขภาพวัยรุ่นไทย (กรมอนามัย, 2566) พบว่า การสูบบุหรี่ การดื่มสุรา และการมี

เพศสัมพันธ์ที่ไม่ปลอดภัย เป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่การใช้สารเสพติดและพฤติกรรมเสี่ยงอื่นๆ โดยพบว่าวัยรุ่นไทยหน้าใหม่เริ่มสูบบุหรี่เฉลี่ย 54.7 คนต่อวัน และผู้ที่สูบบุหรี่มีโอกาสใช้ยาเสพติดสูงขึ้นถึง 17 เท่า

นอกจากนี้ ปัญหาการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควรยังคงเป็นประเด็นสำคัญด้านสุขภาพของวัยรุ่น ข้อมูลจากองค์การอนามัยโลก (WHO, 2022) และสำนักงานโรคเอดส์ วัณโรค และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ ระบุว่าอัตราการพบโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ เช่น โรคหนองในและซิฟิลิส พบมากที่สุดในกลุ่มอายุ 15–24 ปี ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงพฤติกรรมที่มีเพศสัมพันธ์ที่ไม่ปลอดภัย และยังเป็นปัจจัยเสี่ยงต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมและการติดเชื้อเอชไอวี งานวิจัยสากลยังชี้ให้เห็นว่า การขาดความรู้เรื่องเพศศึกษาที่ถูกต้อง การขาดทักษะการปฏิเสธ และการควบคุมอารมณ์ที่ไม่เหมาะสม เป็นสาเหตุสำคัญของพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศในวัยรุ่น (UNICEF, 2023)

จากสภาพปัญหาดังกล่าว โรงเรียนวัดดอนไทร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 4 ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนานักเรียนให้มีความรู้ ความเข้าใจและทักษะชีวิตในการป้องกันตนเองจากพฤติกรรมเสี่ยง ทั้งด้านยาเสพติดและการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร จึงได้ดำเนินโครงการ “อบรมวัยรุ่นวัยใส ใส่ใจป้องกันยาเสพติดและการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร” เพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางความคิด ส่งเสริมทัศนคติที่ถูกต้อง และพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นในการดำเนินชีวิตอย่างปลอดภัยและเหมาะสมในสังคม

เพื่อให้การดำเนินโครงการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและสามารถนำไปใช้พัฒนาในอนาคต ผู้ประเมินจึงได้ศึกษาทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ ได้แก่ รูปแบบการประเมินของเคิร์กแพทริก (Kirkpatrick Model) ซึ่งประเมินผลการอบรมใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านปฏิกิริยาตอบสนองด้านการเรียนรู้ ด้านพฤติกรรม และด้านผลลัพธ์ แนวคิด Social Development Model ที่เน้นบทบาทของสังคม ความผูกพัน และปัจจัยเสี่ยง-ปัจจัยปกป้อง แนวคิด Positive Youth Development (PYD) ที่มุ่งเน้นการเสริมสร้างศักยภาพและทักษะชีวิตของเยาวชน รวมทั้ง Digital Resilience Framework ของ UNICEF ที่มุ่งพัฒนาทักษะในการรับมือกับความเสี่ยงจากสื่อดิจิทัล และ Logic Model ของ CDC ซึ่งใช้ในการเชื่อมโยงเป้าหมาย กระบวนการดำเนินงาน และผลลัพธ์ของโครงการอย่างเป็นระบบ

จากแนวคิดดังกล่าว ผู้ประเมินจึงได้นำรูปแบบการประเมินของเคิร์กแพทริก (Kirkpatrick Model) มาประยุกต์ใช้ในการประเมินโครงการ “อบรมวัยรุ่นวัยใส ใส่ใจป้องกันยาเสพติดและการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร” ของโรงเรียนวัดดอนไทร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 4 เพื่อประเมินผลการดำเนินโครงการในด้านปฏิกิริยาตอบสนอง ด้านการเรียนรู้ ด้านพฤติกรรม และด้านผลลัพธ์ อันจะนำไปสู่การปรับปรุง พัฒนา และยกระดับการดำเนินโครงการให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อประเมินปฏิกิริยา ของโครงการอบรมวัยรุ่นวัยใส ใส่ใจป้องกันยาเสพติดและการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร โรงเรียนวัดดอนไทร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 4
2. เพื่อประเมินการเรียนรู้ ของโครงการอบรมวัยรุ่นวัยใส ใส่ใจป้องกันยาเสพติดและการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร โรงเรียนวัดดอนไทร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 4
3. เพื่อประเมินพฤติกรรม ของโครงการอบรมวัยรุ่นวัยใส ใส่ใจป้องกันยาเสพติดและการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร โรงเรียนวัดดอนไทร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 4

4. เพื่อประเมินผลลัพธ์ ของโครงการอบรมวัยรุ่นวัยใส ใส่ใจป้องกันยาเสพติดและการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร โรงเรียนวัดดอนไทร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 4

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาการประเมินโครงการครั้งนี้เพื่อประเมินโครงการอบรมวัยรุ่นวัยใส ใส่ใจป้องกันยาเสพติดและการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร โรงเรียนวัดดอนไทร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 4 โดยใช้รูปแบบการประเมินของเคิร์กแพทริก Kirkpatrick Model (1975) และมีวิธีการดำเนินการตามลำดับขั้นตอน คือ 1. รูปแบบการประเมินโครงการ 2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง 3. เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินโครงการ 4. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน 5. การเก็บรวบรวมข้อมูล 6. การวิเคราะห์ข้อมูล และ 7. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

กรอบแนวคิดในการประเมิน

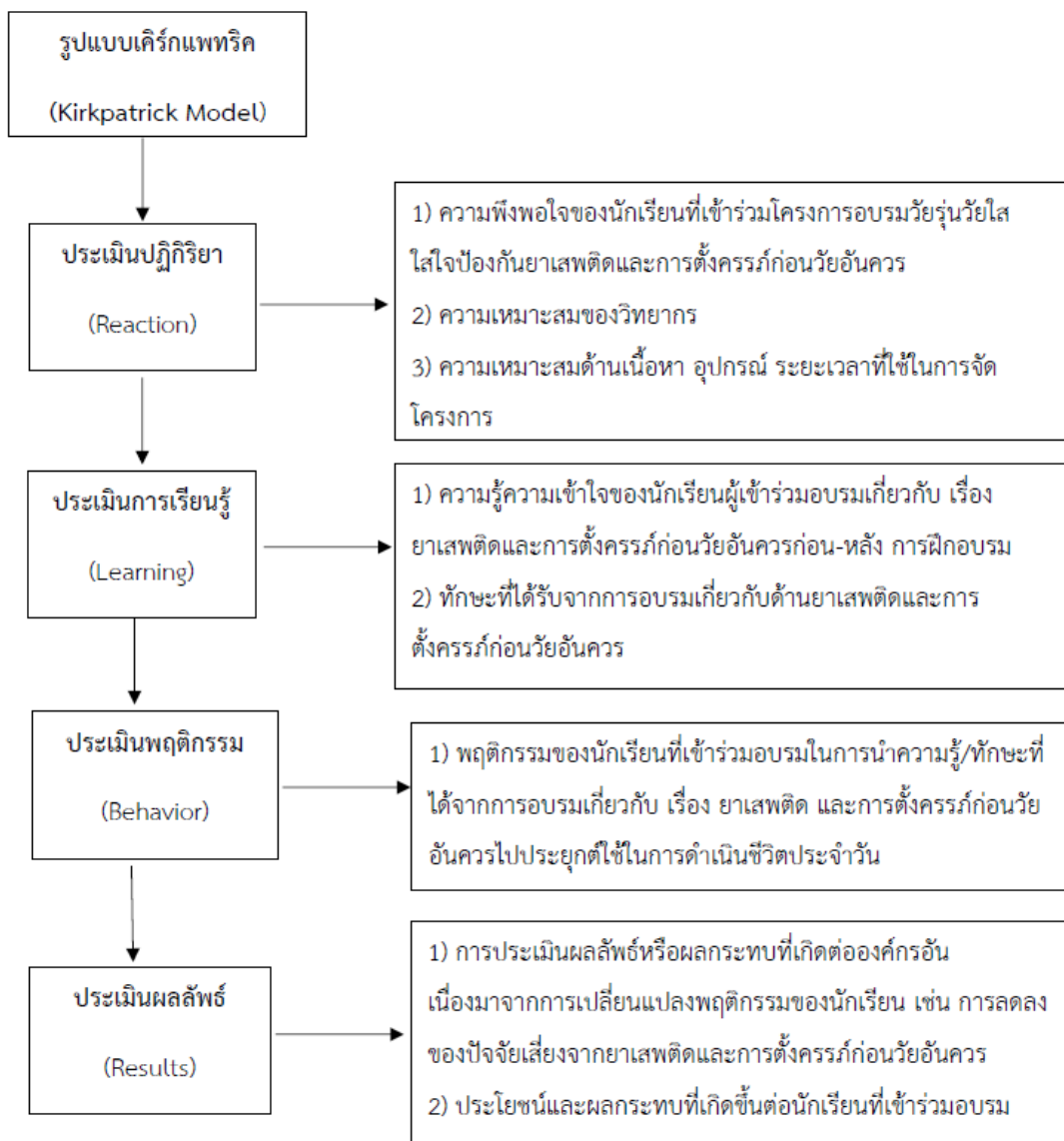
การประเมินครั้งนี้เป็นการประเมินโครงการอบรมวัยรุ่นวัยใส ใส่ใจป้องกันยาเสพติดและการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร ผู้ประเมินใช้รูปแบบการประเมินโครงการแบบเคิร์กแพทริก (Kirkpatrick Model) ของโดนัลด์ แอล เคิร์กแพทริก (Donald L. Kirkpatrick, 1975) ซึ่งเป็นการประเมิน 4 ด้าน โดยผู้ประเมินได้กำหนดกรอบแนวคิดการประเมินโครงการไว้ ดังนี้

ด้านที่ 1 การประเมินปฏิกิริยา (Reaction) เป็นการประเมินปฏิกิริยาตอบสนองของผู้เข้ารับการอบรมว่ามีความรู้สึกอย่างไรเกี่ยวกับโครงการ เช่น เนื้อหาสาระตรงกับความต้องการหรือไม่ ได้รับความรู้ทักษะในระดับใด มีความคาดหวังอย่างไรต่อการนำความรู้และทักษะที่ได้รับไปใช้ในชีวิตประจำวัน ความเหมาะสมของวิทยากร ความเหมาะสมด้านเนื้อหา อุปกรณ์ ระยะเวลาที่ใช้ในการจัดโครงการ

ด้านที่ 2 การประเมินการเรียนรู้ (Learning) เป็นการประเมินผลการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นกับผู้เข้ารับการอบรม เช่น ความรู้ความเข้าใจของนักเรียนผู้เข้าร่วมอบรม เกี่ยวกับเรื่อง ยาเสพติดและการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร ก่อน-หลังการฝึกอบรม ทักษะที่ได้รับจากการอบรมเกี่ยวกับด้านยาเสพติดและการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร

ด้านที่ 3 การประเมินพฤติกรรม (Behavior) เป็นการประเมินพฤติกรรมเมื่อหลังจากการอบรมโครงการอบรมวัยรุ่นวัยใส ใส่ใจป้องกันยาเสพติดและการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร โรงเรียนวัดดอนไทร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 4 ว่าเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่พึงประสงค์หรือไม่ มีการนำความรู้และทักษะที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้มากน้อยเพียงไร

ด้านที่ 4 การประเมินผลลัพธ์ (Results) เป็นการประเมินผลลัพธ์และผลกระทบที่เกิดขึ้นกับผู้เข้าร่วมโครงการอบรมวัยรุ่นวัยใส ใส่ใจป้องกันยาเสพติดและการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร โรงเรียนวัดดอนไทร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 4 อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เข้ารับการอบรม เช่น การลดลงของปัจจัยเสี่ยงจากยาเสพติดและการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของการประเมิน

ระเบียบวิธีวิจัย

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1. ผู้ให้ข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้ที่ใช้ในการประเมินโครงการอบรมวัยรุ่นวัยใส ใส่ใจป้องกันยาเสพติด และการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร โรงเรียนวัดดอนไทร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 4 จำนวน 64 คน ซึ่งประกอบด้วย ผู้บริหาร จำนวน 1 คน ครู จำนวน 15 คน นักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ในปีการศึกษา 2567 จำนวน 48 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 64 คน การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2. ผู้ให้ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้ที่ใช้ในการประเมินโครงการอบรมวัยรุ่นวัยใส ใส่ใจป้องกันยาเสพติด และการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร โรงเรียนวัดดอนไทร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 4 โดยการสัมภาษณ์ ได้แก่ ผู้บริหาร จำนวน 1 คน ผู้รับผิดชอบโครงการ จำนวน 1 คน ครู จำนวน 5 คน และนักเรียน จำนวน 6 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 13 คน การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

การสร้างเครื่องมือและการหาคุณภาพเครื่องมือ

1. ศึกษาโครงการอบรมวัยรุ่นวัยใส ใส่ใจป้องกันยาเสพติดและการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร โรงเรียนวัดดอนไทร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 4 จากเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

2. ศึกษาวรรณกรรม หลักการ แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องจากหนังสือ ตำรา เอกสาร คู่มือ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประเมินโครงการ

3. ศึกษาวิธีการประเมินโครงการ และการจัดทำเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินโครงการรูปแบบ เคิร์กแพทริก (Kirkpatrick Model)

4. สร้างแบบประเมินฉบับร่าง ให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน หาความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) โครงสร้างและรูปแบบ (Structure and Format) โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) ของข้อคำถาม และเลือกคำถามที่มีค่า IOC เฉลี่ยตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป

5. จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์

เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินโครงการ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย แบบสอบถาม (Questionnaire) จำนวน 2 ฉบับ แบบสอบถามฉบับที่ 1 เป็นแบบสอบถามสำหรับนักเรียน ประกอบด้วย 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบสำรวจรายการ (Checklist) ประกอบด้วย เพศ อายุ และระดับการศึกษาปัจจุบัน

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการประเมินอบรมวัยรุ่นวัยใส ใส่ใจป้องกันยาเสพติดและการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร โรงเรียนวัดดอนไทร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 4 ซึ่งประกอบด้วย 1. ประเมินด้านปฏิกิริยา 2. ประเมินด้านการเรียนรู้ 3. ประเมินด้านพฤติกรรม และ 4. ประเมินด้านผลลัพธ์

ตอนที่ 3 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับโครงการอบรมวัยรุ่นวัยใส ใส่ใจป้องกันยาเสพติดและการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร โรงเรียนวัดดอนไทร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 4

แบบสอบถามฉบับที่ 2 เป็นแบบสอบถามสำหรับผู้บริหารและครู ประกอบด้วย 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยแบบสอบถามมี ลักษณะเป็นแบบสำรวจรายการ (Checklist) ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษาสูงสุด ตำแหน่ง ปัจจุบัน และประสบการณ์ทำงานในตำแหน่งปัจจุบัน

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการประเมินอบรมวัยรุ่นวัยใส ใส่ใจป้องกันยาเสพติดและการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร โรงเรียนวัดดอนไทร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 4 ประเมินด้านผลลัพธ์

ตอนที่ 3 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับโครงการอบรมวัยรุ่นวัยใส ใส่ใจป้องกันยาเสพติดและการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร โรงเรียนวัดดอนไทร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 4

แบบสัมภาษณ์ จำนวน 3 ฉบับ

แบบสัมภาษณ์ฉบับที่ 1 แบบสัมภาษณ์เพื่อประเมินผลลัพธ์สำหรับผู้ให้ข้อมูลเชิงคุณภาพต่อการเข้าร่วมโครงการ (สำหรับผู้บริหาร)

แบบสัมภาษณ์ฉบับที่ 2 แบบสัมภาษณ์เพื่อประเมินผลลัพธ์สำหรับผู้ให้ข้อมูลเชิงคุณภาพต่อการเข้าร่วมโครงการ (สำหรับครูผู้สอน)

แบบสัมภาษณ์ฉบับที่ 3 แบบสัมภาษณ์เพื่อประเมินผลลัพธ์สำหรับผู้ให้ข้อมูลเชิงคุณภาพต่อการเข้าร่วมโครงการ (สำหรับครูผู้จัดทำโครงการ)

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ มีหน่วยการวิเคราะห์ (Unit of Analysis) คือ ผู้บริหาร ครู และนักเรียนระดับมัธยมศึกษาของโรงเรียนวัดดอนไทร โดยผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมาจัดทำข้อมูลโดยมีขั้นตอน ดังนี้

1) การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามความคิดเห็นผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้ 1.1) นำเครื่องมือแต่ละฉบับมาตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ 1.2) จัดระบบข้อมูล ตรวจสอบรวบรวมคะแนนแบบสอบถาม 1.3) ลงรหัสข้อมูลนำไปคำนวณสถิติ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ 1.4) เสนอผลการวิเคราะห์เป็นตารางประกอบการบรรยาย

2) การวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาโครงการอบรมวัยรุ่นวัยใส ใส่ใจป้องกันยาเสพติดและการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร โรงเรียนวัดดอนไทร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 4 จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอในรูปแบบการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู และนักเรียนต่อโครงการอบรมวัยรุ่นวัยใส ใส่ใจป้องกันยาเสพติดและการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร โรงเรียนวัดดอนไทร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 4 สามารถสรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้ จากการประเมินโครงการอบรมวัยรุ่นวัยใส ใส่ใจป้องกันยาเสพติดและการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร โรงเรียนวัดดอนไทร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 4 ตามรูปแบบของเคิร์กแพทริก (Kirkpatrick Model) ของโดนัลด์ แอล เคิร์กแพทริก (Donald L. Kirkpatrick, 1975) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา ครู และนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของโครงการอบรมวัยรุ่นวัยใส ใส่ใจป้องกันยาเสพติดและการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร โรงเรียนวัดดอนไทร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 4 ใน 4 ด้าน คือ การประเมินด้านปฏิกิริยา การประเมินด้านการเรียนรู้ การประเมินด้านพฤติกรรม และการประเมินด้านผลลัพธ์ สามารถสรุปผลการประเมินได้ดังนี้

1. ผลการประเมินโครงการอบรมวัยรุ่นวัยใส ใส่ใจป้องกันยาเสพติดและการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร โรงเรียนวัดดอนไทร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 4 ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยเรียงค่าเฉลี่ยเลขคณิตจากมากไปน้อย ดังนี้ ด้านผลลัพธ์ ด้านการเรียนรู้ ด้านพฤติกรรม และด้านปฏิกิริยา ตามลำดับ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน สามารถสรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

1.1 ผลการประเมินโครงการอบรมวัยรุ่นวัยใส ใส่ใจป้องกันยาเสพติดและการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร โรงเรียนวัดดอนไทร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 4 ด้านปฏิกิริยา ผลการประเมินโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.82$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านความพึงพอใจของนักเรียนที่เข้าร่วมโครงการ ($\bar{X} = 4.87$) รองลงมา คือ

ด้านเนื้อหา อุปกรณ์ ระยะเวลาที่ใช้ในการจัดโครงการ ($\bar{x} = 4.87$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านความเหมาะสมของวิทยากร ($\bar{x} = 4.77$)

1.2 ผลการประเมินโครงการอบรมวัยรุ่นวัยใส ใส่ใจป้องกันยาเสพติดและการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร โรงเรียนวัดดอนไทร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 4 ด้านการเรียนรู้ ผลการประเมินโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.82$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านความเหมาะสมของวิทยากร ($\bar{x} = 4.83$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านความรู้ความเข้าใจของนักเรียนผู้เข้าร่วมอบรม ($\bar{x} = 4.81$)

1.3 ผลการประเมินโครงการอบรมวัยรุ่นวัยใส ใส่ใจป้องกันยาเสพติดและการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร โรงเรียนวัดดอนไทร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 4 ด้านพฤติกรรม ผลการประเมินโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.78$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านความรู้ ($\bar{x} = 4.8$) รองลงมา คือ ด้านทักษะ ($\bar{x} = 4.77$) และด้านเจตคติ ด้านความเหมาะสมของวิทยากร ($\bar{x} = 4.77$)

1.4 ผลการประเมินโครงการอบรมวัยรุ่นวัยใส ใส่ใจป้องกันยาเสพติดและการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร โรงเรียนวัดดอนไทร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 4 ด้านผลลัพธ์ ผลการประเมินโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.86$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านผลลัพธ์ที่เกิดต่อโรงเรียน ($\bar{x} = 4.86$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ผลลัพธ์ที่เกิดต่อนักเรียน ($\bar{x} = 4.84$)

2. แนวทางการพัฒนาโครงการอบรมวัยรุ่นวัยใส ใส่ใจป้องกันยาเสพติดและการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร โรงเรียนวัดดอนไทร ตามแบบสอบถามทั้ง 4 ด้าน มีข้อย่อยแต่ละด้านที่มีค่ามัธยฐานเลขคณิตต่ำกว่าข้ออื่น จึงนำมาเป็นปัญหาในการสัมภาษณ์ โดยผู้บริหารสถานศึกษา ผู้รับผิดชอบโครงการ ครู และนักเรียน ได้เสนอแนวทาง ดังนี้

2.1 ด้านปฏิกิริยา คือ สถานศึกษาควรมีการวางแผนการดำเนินงานโครงการ และเตรียมวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการจัดกิจกรรมของโครงการให้เพียงพอ และผู้รับผิดชอบโครงการควรมีการเตรียมเอกสารประกอบการอบรมให้เพียงพอต่อจำนวนนักเรียน และมีองค์ความรู้ที่ครบถ้วนเพื่อให้ความรู้เพิ่มเติมแก่ผู้อบรม

2.2 ด้านการเรียนรู้ คือ สถานศึกษาควรมีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ครูผู้สอน ตลอดจนผู้ปกครอง และผู้ที่เกี่ยวข้อง มีความรู้ความเข้าใจเพื่อเตรียมความพร้อมแก่นักเรียนในการรับมือต่อการเปลี่ยนแปลง และรู้เท่าทันผู้อื่น และกิจกรรมในโครงการควรมีการให้ความรู้ และแนวทางปฏิบัติเพื่อให้ นักเรียนรู้จักการควบคุมอารมณ์ของตนเองในสถานการณ์ต่างๆ ได้

2.3 ด้านพฤติกรรม คือ กิจกรรมโครงการควรมีการจำลองสถานการณ์ตัวอย่างเพื่อให้ นักเรียนมีความเข้าใจในวิธีการปฏิเสธสิ่งยั่วเย้าต่างๆ ที่คาดว่าจะนำไปสู่ยาเสพติดและการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควรได้ และสถานศึกษาควรมีกิจกรรมที่ส่งเสริมด้านคุณธรรม จริยธรรม และแนวทางการปฏิบัติที่งดงามแก่นักเรียนมากขึ้น

2.4 ด้านผลลัพธ์ คือ ครูประจำชั้นควรสร้างความเข้าใจ และเปิดใจรับฟังความคิดเห็นของนักเรียน เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน และเป็นที่ปรึกษาที่ดีเมื่อนักเรียนเกิดปัญหาและสถานศึกษาควรเห็นความสำคัญการแก้ปัญหาผู้เรียน และส่งเสริมให้นักเรียนสามารถใช้ชีวิตประจำวันได้อย่างมีความสุข

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล มีประเด็นที่ควรนำมาพิจารณา เพื่อทราบผลการประเมินโครงการอบรมวัยรุ่นวัยใส ใส่ใจป้องกันยาเสพติดและการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร โรงเรียนวัดดอนไคร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 4 ผู้วิจัยได้นำไปสู่การอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

1. ผลการประเมินโครงการอบรมวัยรุ่นวัยใส ใส่ใจป้องกันยาเสพติดและการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร โรงเรียนวัดดอนไคร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 4 ตามรูปแบบของเคิร์กแพทริก (Kirkpatrick Model) ของโดนัลด์ แอล เคิร์กแพทริก (Donald L. Kirkpatrick, 1975) 4 ด้าน คือ การประเมินปฏิกิริยาตอบสนอง การเรียนรู้ พฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปหลังการเข้าร่วม และผลลัพธ์มีประเด็นสำคัญที่สามารถนำมาอภิปรายผล ได้ดังนี้

1) ผลการประเมินโครงการอบรมวัยรุ่นวัยใส ใส่ใจป้องกันยาเสพติดและการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร โรงเรียนวัดดอนไคร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 4 ตามรูปแบบของเคิร์กแพทริก (Kirkpatrick Model) ของโดนัลด์ แอล เคิร์กแพทริก (Donald L. Kirkpatrick, 1975) 4 ด้าน คือ การประเมินปฏิกิริยาตอบสนอง การเรียนรู้ พฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปหลังการเข้าร่วม และผลลัพธ์มีประเด็นสำคัญที่สามารถนำมาอภิปรายผล ได้ดังนี้ 1.1) ผลการประเมินด้านปฏิกิริยา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อโครงการอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งในด้านเนื้อหา รูปแบบกิจกรรม และบรรยากาศการจัดอบรม สะท้อนว่ากระบวนการจัดกิจกรรมมีความเหมาะสมกับวัย และสามารถสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ปลอดภัย เปิดกว้าง และเอื้อต่อการมีส่วนร่วมของผู้เรียน ตามแนวคิดของ Kirkpatrick ระดับปฏิกิริยาเป็นพื้นฐานสำคัญของความสำเร็จในระดับต่อไป หากผู้เข้าร่วมมีทัศนคติที่ดีต่อกิจกรรม จะส่งผลให้เกิดแรงจูงใจภายใน (Intrinsic Motivation) ซึ่งเอื้อต่อการรับรู้ การทำความเข้าใจ และการจดจำข้อมูลในระดับการเรียนรู้ ดังนั้น ความพึงพอใจที่เกิดขึ้นจึงมีใช่เพียงตัวชี้วัดความประทับใจในระยะสั้น แต่เป็นปัจจัยส่งผ่าน (Mediating Factor) ที่เชื่อมโยงไปสู่ผลลัพธ์ด้านความรู้และพฤติกรรมในระยะต่อไป 1.2) ผลการประเมินด้านการเรียนรู้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด พบว่า ภายหลังจากอบรม นักเรียนมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับผลกระทบของยาเสพติด และผลเสียของการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควรเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน แสดงให้เห็นว่าเนื้อหาและวิธีการจัดกิจกรรมสามารถตอบสนองต่อปัญหาเชิงพฤติกรรมของวัยรุ่นได้อย่างตรงประเด็น การเพิ่มขึ้นของความรู้สะท้อนถึงการบรรลุวัตถุประสงค์ด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) อย่างเป็นรูปธรรม ขณะเดียวกัน กิจกรรมที่เน้นการมีส่วนร่วม เช่น การอภิปรายกลุ่ม การวิเคราะห์สถานการณ์ และการจำลองเหตุการณ์ ยังช่วยเสริมสร้างเจตคติและค่านิยมที่เหมาะสม อันเป็นองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาด้านจิตพิสัย (Affective Domain) ซึ่งเป็นรากฐานของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในระยะต่อไป ผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ ไพฑูรย์ เพชรคง (2561) ที่พบว่าการจัดอบรมในสถานศึกษาสามารถเพิ่มระดับความรู้และสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมเสี่ยงได้อย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งสะท้อนว่าการเรียนรู้ผ่านกระบวนการอบรมมีบทบาทสำคัญต่อการป้องกันปัญหาเชิงสังคมในกลุ่มวัยรุ่น 1.3) ผลการประเมินด้านพฤติกรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด พบว่านักเรียนมีแนวโน้มปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางที่เหมาะสมมากขึ้น เช่น มีความสามารถในการปฏิเสธสิ่งชั่วร้าย หลีกเลี่ยงสถานการณ์เสี่ยง และตัดสินใจอย่างมีเหตุผล สะท้อนถึงการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริง ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของโครงการเชิงป้องกัน ในเชิงทฤษฎี การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไม่สามารถเกิดขึ้นได้จากความรู้เพียงอย่างเดียว แต่ต้องอาศัยการหล่อหลอมเจตคติ การเสริมแรงทางสังคม และการสนับสนุนจากสิ่งแวดล้อมรอบตัว

ผลการวิจัยครั้งนี้จึงแสดงให้เห็นว่าโครงการมิได้มุ่งเน้นเพียงการถ่ายทอดข้อมูล แต่ได้สร้างกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับบริบทชีวิตจริงของนักเรียน และส่งเสริมทักษะชีวิตที่จำเป็นต่อการป้องกันตนเอง อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในระยะยาวจำเป็นต้องอาศัยความต่อเนื่องของกิจกรรม รวมถึงความร่วมมือจากผู้ปกครอง ครู และชุมชน เพื่อเสริมสร้างแรงบันดาลใจอย่างยั่งยืน 1.4) ผลการประเมินด้านผลลัพธ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด พบว่าแม้การประเมินผลลัพธ์จะอยู่ในช่วงระยะเวลาที่จำกัด แต่แนวโน้มที่ปรากฏสะท้อนถึงการลดปัจจัยเสี่ยงที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดและการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร ซึ่งส่งผลเชิงบวกต่อบรรยากาศและความปลอดภัยของสภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้ในโรงเรียน ผลดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมเกียรติ ขำนุรักษ์ (2562) ที่พบว่าโครงการป้องกันที่มี การวางแผนและดำเนินการอย่างเป็นระบบ สามารถลดอัตราการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นได้อย่างเป็นรูปธรรม แสดงให้เห็นว่าโครงการเชิงป้องกันที่มีโครงสร้างชัดเจนและมีการติดตามผล สามารถก่อให้เกิดผลลัพธ์ระดับโครงสร้าง (Structural Impact) ต่อสถานศึกษาและชุมชนได้

2) แนวทางการพัฒนาโครงการอบรมวัยรุ่นวัยใส ใส่ใจป้องกันยาเสพติดและการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร โรงเรียนวัดดอนไทร มีดังนี้ 2.1) ด้านปฏิบัติการ คือ สถานศึกษาควรมีการวางแผนการดำเนินงานโครงการ และเตรียมวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการจัดกิจกรรมของโครงการให้เพียงพอ และผู้รับผิดชอบโครงการควรมีการเตรียมเอกสารประกอบการอบรมให้เพียงพอต่อจำนวนนักเรียน และมีองค์ความรู้ที่ครบถ้วนเพื่อให้ความรู้เพิ่มเติมแก่ผู้อบรม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จุฑารัตน์ ทนัสนิไชย (2556) ได้ศึกษาเรื่อง การประยุกต์ใช้แบบจำลองของเคิร์กแพททริกในการประเมินและติดตามผลโครงการฝึกอบรมการแก้ไขปัญหายาเสพติดในกลุ่มเยาวชนผู้มีโอกาสเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ได้กล่าวว่า ในส่วนของข้อเด่นในการใช้แบบจำลองของเคิร์กแพททริก คือ สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้กับเด็กและเยาวชนกลุ่มนี้อย่างเหมาะสม ในส่วนของข้อจำกัด มี 2 ลักษณะ คือ ข้อจำกัดที่เกิดจากเครื่องมือและจากกระบวนการประยุกต์ใช้เครื่องมือในเรื่องสภาพแวดล้อมที่ไม่เอื้ออำนวย 2.2) ด้านการเรียนรู้ คือ สถานศึกษาควรมีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ครูผู้สอน ตลอดจนผู้ปกครอง และผู้ที่เกี่ยวข้อง มีความรู้ความเข้าใจเพื่อเตรียมความพร้อมแก่นักเรียนในการรับมือต่อการเปลี่ยนแปลง และรู้เท่าทันผู้อื่น และกิจกรรมในโครงการควรมีการให้ความรู้ และแนวทางปฏิบัติเพื่อให้นักเรียนรู้จักการควบคุมอารมณ์ของตนเองในสถานการณ์ต่างๆ ได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมเกียรติ ขำนุรักษ์ (2562) ได้ศึกษาเรื่อง การประเมินโครงการป้องกันและแก้ไขปัญหาคาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น จังหวัดนครสวรรค์ ได้เสนอแนวทางการพัฒนาโครงการด้านการเรียนรู้ไว้ว่า ผู้ดำเนินงานหลักและพ่อแม่ต้องมีความรู้ความเข้าใจและเข้าถึงวัยรุ่น โดยปัจจัยที่ต้องพัฒนา คือ ความร่วมมือขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และฐานข้อมูลเพื่อการตัดสินใจร่วมกันของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหาคาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่าย ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต้องมีความรู้เกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาคา 2.3) ด้านพฤติกรรม คือ กิจกรรมโครงการควรมีการจำลองสถานการณ์ตัวอย่างเพื่อให้นักเรียนมีความเข้าใจในวิธีการปฏิเสธสิ่งชั่วร้ายต่างๆ ที่คาดว่าจะนำไปสู่ยาเสพติดและการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควรได้และสถานศึกษาควรมีกิจกรรมที่ส่งเสริมด้านคุณธรรม จริยธรรม และแนวทางการปฏิบัติที่ดีงามแก่นักเรียนมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชาโรซ (Shahrooz, 2012) ได้ศึกษาเรื่อง การประเมินประสิทธิผลของหลักสูตรการฝึกอบรมในมหาวิทยาลัยโดยใช้รูปแบบการประเมินของเคิร์กแพททริก (กรณีศึกษา: มหาวิทยาลัย Islamshahr) ที่กล่าวไว้ว่า การฝึกอบรมเป็นกระบวนการของการพัฒนาทักษะ นิสัย ความรู้ และทัศนคติของบุคลากร 2.4) ด้านผลลัพธ์ คือ ครูประจำชั้นควรสร้างความเข้าใจ และเปิดใจรับฟังความคิดเห็นของนักเรียน เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน และเป็นที่ปรึกษาที่ดีเมื่อนักเรียนเกิดปัญหา

และสถานศึกษาควรเห็นความสำคัญการแก้ปัญหาผู้เรียน และส่งเสริมให้นักเรียนสามารถใช้ชีวิตประจำวันได้อย่างมีความสุข ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมเกียรติ ขำนุรักษ์ (2562) ได้ศึกษาเรื่อง การประเมินโครงการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น จังหวัดนครสวรรค์ ได้เสนอแนวทางการพัฒนาโครงการไว้ว่า แนวทางการดำเนินงานต้องมาจากหลักฐานเชิงประจักษ์สอดคล้องกับบริบท ความเชื่อ ค่านิยม และวัฒนธรรมของเด็กและชุมชน เพื่อให้วัยรุ่นเกิดทักษะเรื่องเพศที่ดี และมีความเชื่อและทักษะในการคุมกำเนิดอย่างถูกต้อง

ข้อเสนอแนะ

จากผลการประเมินโครงการอบรมวัยรุ่นวัยใส ใส่ใจป้องกันยาเสพติดและการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร โรงเรียนวัดดอนไทร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 4 มีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการประเมินไปใช้

1.1 ด้านปฏิภณิรยา ควรมีการจัดกิจกรรมโดยให้นักเรียนช่วงชั้นอื่นเข้าร่วมด้วย เนื่องจากเป็นนักเรียนในช่วงวัยเดียวกัน ควรได้รับความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องการป้องกันยาเสพติดและการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควรด้วย โดยใช้สถานที่ในการจัดการอบรมที่มีความเหมาะสมมากขึ้น ตลอดจนจัดทำเอกสารประกอบการอบรมและวัสดุอุปกรณ์ให้เพียงพอ

1.2 ด้านการเรียนรู้ ควรมีการส่งเสริมให้นักเรียนตระหนักถึงความสำคัญในการป้องกันยาเสพติดและการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควรมากขึ้น โดยการยกตัวอย่างกรณีศึกษา และเสนอแนะแนวทางหรือวิธีการปฏิบัติตัวเมื่ออยู่ในสถานการณ์ความเสี่ยงต่อปัญหายาเสพติดและการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร เพื่อให้นักเรียนสามารถรับมือกับสถานการณ์และการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ได้

1.3 ด้านพฤติกรรม ควรมีการขยายผลการปฏิบัติกิจกรรมสู่ชุมชน เพื่อให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการรณรงค์ป้องกันยาเสพติดและการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร ถือเป็นการปลูกฝังและสร้างประสบการณ์ในการร่วมปฏิบัติต่อสิ่งต่างๆ ที่คาดว่าจะนำไปสู่ยาเสพติดและการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร ส่งผลให้นักเรียนมีวิจารณญาณในการเลือกกระทำในสิ่งที่ถูกต้องดีงาม

1.4 ด้านผลลัพธ์ ควรมีการสนับสนุนให้จัดกิจกรรมให้นักเรียนได้พบปะพูดคุยและสานสัมพันธ์อันดีกับครูประจำชั้นมากขึ้น เพื่อให้นักเรียนมีความเชื่อใจหรือไว้วางใจและกล้าที่จะขอคำปรึกษาปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับครูประจำชั้น จะส่งผลให้นักเรียนสามารถใช้ชีวิตในทางที่ถูกต้องดีงาม และดำเนินชีวิตประจำวันได้อย่างมีความสุข

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการประเมินครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาเปรียบเทียบผลการประเมินโครงการมีการประเมินโครงการอบรมวัยรุ่นวัยใส ใส่ใจป้องกันยาเสพติดและการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควรต่อไปทุกๆ ปี แล้วนำผลการประเมินมาเปรียบเทียบความสำเร็จในการ

2.2 ควรศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินโครงการอบรมวัยรุ่นวัยใส ใส่ใจป้องกันยาเสพติดและการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร พร้อมรับสถานการณ์ให้คำปรึกษาแก่นักเรียนที่มีปัญหา

2.3 ควรศึกษาวิจัยแนวทางการส่งเสริมการดำเนินการป้องกันยาเสพติดและการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร

บรรณานุกรม

- จุฑารัตน์ ทนัชนไชย. (2552). การประยุกต์ใช้แบบจำลองของเคิร์กแพทริกในการประเมินและติดตามผลโครงการฝึกอบรมการแก้ไขปัญหายาเสพติดในกลุ่มเยาวชนผู้มีโอกาสเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด. *วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต*, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เชาว์ อินใย. (2553). *การประเมินผลโครงการ*. กรุงเทพฯ: วี.พรีน.
- ชมพูนุช ดอกคำใต้. (2555). การศึกษาประสบการณ์การตั้งครุฑไม้พองประสงคในวัยรุ่น เขตตำบลไม้ยา อำเภอพญาเม็งราย จังหวัดเชียงราย. *วิทยานิพนธ์สาธาณสุขศาสตรมหาบัณฑิต*, คณะสาธาณสุขศาสตร์, สาขาวิชาสาธาณสุขศาสตร์, มหาวิทยาลัยพะเยา.
- ตรีนริศ สุนศรีเมือง. (2563). การประเมินโครงการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดเพื่อถวายเป็นพระราชกุศลแด่พ่อหลวงปวงชนชาวไทย โรงเรียนบ้านทัพหลวง อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยพะเยา*, 12(2): 132–141.
- นาซีพะ เจ๊ะมูดอ. (2559). การวิจัยเชิงประเมินโครงการเสริมศักยภาพครูสอนตาดีกาในโรงเรียนสามจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยใช้รูปแบบการประเมินของเคิร์กแพทริก. *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, คณะศึกษาศาสตร์, สาขาวิชาการวิจัยและประเมินผลการศึกษา, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2554). *หลักการวิจัยเบื้องต้น*. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- พิชิต ฤทธิ์จรูญ. (2555). *เทคนิคการประเมินโครงการ*. กรุงเทพฯ: แฮาส์ ออฟ เคอร์มิสท์.
- พิสนุ พองศรี. (2553). *วิจัยทางการศึกษา: แนวคิดทฤษฎี*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: เทียมผ้าการพิมพ์.
- วาโร เพ็งสวัสดิ์. (2551). *วิธีวิทยาการวิจัย*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- วีระยุทธ ชาตะกาญจน์. (2557). *การวิจัยเพื่อพัฒนาการบริหารการศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศรีเรือน แก้วกังวาล. (2553). *จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย*. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ: สามลดา.
- สมคิด พรหมจ้อย. (2553). *เทคนิคการประเมินโครงการ*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: จตุพร ดีไซน์.
- อัญญรัตน์ นาเมือง. (2560). การประเมินโครงการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในโรงเรียนเทศบาลบ้านเขานิเวศน์ จังหวัดระนอง. *วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์*, 4(2): 51–58.

ประสิทธิผลของการของสมาคมผู้ค้าอัญมณีไทยและเครื่องประดับ

Organizational Effectiveness of Thai Gem and Jewelry Traders Association

ธีรพล กาญจนากาศ

Theerapol Karnchanakas

คณะสังคมศาสตร์และศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยทองสุข

Faculty of Social Science and Education, Thongsook College

E-mail: dd7.vv7@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received): 24 มีนาคม 2569

วันที่แก้ไขบทความ (Revised): 12 เมษายน 2569

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted): 20 เมษายน 2569

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารของสมาคมผู้ค้าอัญมณีไทยและเครื่องประดับ (2) ศึกษาประสิทธิผลของการของสมาคมผู้ค้าอัญมณีไทยและเครื่องประดับ (3) เปรียบเทียบประสิทธิผลของการของสมาคมผู้ค้าอัญมณีไทยและเครื่องประดับ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล (4) ศึกษาความสัมพันธ์ของการใช้หลักธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลของการของสมาคมผู้ค้าอัญมณีไทยและเครื่องประดับ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหาร หรือผู้แทนบริษัทสมาชิก จำนวน 311 คน ได้มาโดยตารางกำหนดขนาดตัวอย่างของเครซีและมอร์แกน เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถามแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ t-test, One-way ANOVA และ Pearson Correlation ที่ระดับนัยสำคัญ .05

ผลการวิจัย พบว่า (1) การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง (2) ประสิทธิผลของการของสมาคมผู้ค้าอัญมณีไทยและเครื่องประดับในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (3) ปัจจัยด้านอาชีพและระดับการศึกษา มีความแตกต่างต่อความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิผลของการในบางด้าน (4) การใช้หลักธรรมาภิบาล เฉพาะด้านความโปร่งใสและความรับผิดชอบที่มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลของการในด้านการป้องกันการทุจริต และด้านความโปร่งใสมีความสัมพันธ์กับการสร้างความโปร่งใสในการปฏิบัติงาน ส่วนหลักธรรมาภิบาลด้านอื่นไม่พบความสัมพันธ์กับประสิทธิผลของการในด้านการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนและการจัดการเรื่องร้องเรียน

คำสำคัญ: ประสิทธิผลของการ; ธรรมาภิบาล; สมาคมผู้ค้าอัญมณีและเครื่องประดับ

Abstract

The objectives of this research were to (1) study the level of application of good governance principles in the management of the Thai Gem and Jewelry Traders Association, (2) study the organizational effectiveness of the Thai Gem and Jewelry Traders Association, (3) compare the organizational effectiveness of the Thai Gem and Jewelry Traders Association classified by personal factors, (4) study the relationship between the use of good governance

principles and the organizational effectiveness of the Thai Gem and Jewelry Traders Association. The sample consisted of 311 executives or representatives of member companies obtained by the sample size table of Krejcie and Morgan. A five-point Likert scale questionnaire was employed, validated by the Index of Item Objective Congruence (IOC). Data were analyzed using descriptive statistics (mean and standard deviation) and inferential statistics including t-test, one-way ANOVA, and Pearson correlation at the .05 significance level.

The results showed that (1) the use of good governance principles in management as a whole was moderate, (2) the organizational effectiveness of the Thai Gem and Jewelry Dealers Association was moderate, and (3) occupational factors and education level differed in opinions on organizational effectiveness in some areas. (4) the use of good governance principles Specifically, transparency and accountability are related to organizational effectiveness in the field of corruption prevention, and transparency is related to the creation of transparency in operations. Other governance principles were not found to correlate with organizational effectiveness in terms of public participation and complaint management.

Keywords: Organizational Effectiveness; Good Governance; Gem and Jewelry Association

บทนำ

การบริหารงานในปัจจุบันทั้งภาครัฐหรือภาคเอกชน จำเป็นต้องบริหารงานให้ทันต่อกระแสของ ความเปลี่ยนแปลงของโลกที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว โดยเน้นถึงการบริหารจัดการที่ดีมีความโปร่งใสและเป็นธรรม หรือเรียกว่า ธรรมาภิบาล (Corporate Governance) เพื่อให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ และประหยัด อีกทั้งส่งเสริมการเมืองภาคพลเมืองสิทธิและเสรีภาพประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชน และการตรวจสอบขององค์กรอย่างอิสระ ดังนั้น หลักธรรมาภิบาลที่ดี จึงเป็นการส่งเสริมการบริหารจัดการ ในภาครัฐให้มีคุณภาพ มุ่งสู่ความเป็นเลิศ ทำให้เกิดการประหยัดทรัพยากร งบประมาณ และสามารถยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการให้เกิดความโปร่งใส และมีรายได้ที่ยั่งยืน (ไชยวัฒน์ คำชู และคณะ, 2545)

หลักการ “ธรรมาภิบาล” เริ่มถูกใช้เป็นทางการครั้งแรกในปี ค.ศ. 1989 จากรายงานของ ธนาคารโลกที่วิเคราะห์ความล้มเหลวในการพัฒนาของประเทศในแอฟริกา โดยชี้ว่าการพัฒนาที่ยั่งยืน จำเป็นต้องอาศัยธรรมาภิบาล จึงเกิดการเชื่อมโยงแนวคิด “การพัฒนา” กับ “การบริหารจัดการที่ดี” แนวคิดนี้แพร่หลายอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะหลังวิกฤตเศรษฐกิจไทยปี พ.ศ. 2540 ทำให้สังคมตื่นตัวมากขึ้น ธรรมาภิบาลเน้นความโปร่งใส ตรวจสอบได้ ความรับผิดชอบ และการกระจายอำนาจในการบริหารงาน จึงเป็นแนวคิดสำคัญในการพัฒนาภาครัฐ เศรษฐกิจ และสังคมให้มีความเป็นธรรมและยั่งยืน (World Bank, 1989; ไชยวัฒน์ คำชู และคณะ, 2545)

หลักธรรมาภิบาลมีความจำเป็นต่อประเทศไทยอย่างยิ่ง เนื่องจากการบริหารที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ มีประสิทธิภาพ และเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบภาครัฐ ภายใต้บริบท ที่สังคม เศรษฐกิจ และการเมืองเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจากกระแสโลกาภิวัตน์ ระบบบริหารภาครัฐเดิม จึงต้องปรับตัวให้สอดคล้อง การนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้จะช่วยเสริมสร้างความโปร่งใส การมีส่วนร่วม และการตรวจสอบจากภาคประชาชน อันนำไปสู่ความเข้มแข็งของสังคม ความสามารถในการแข่งขัน และการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน (ถวิลวดี บุรีกุล, 2546)

การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารประเทศมีบทบาทสำคัญต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับทุกภาคส่วน จึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาการบริหารภาครัฐให้มีมาตรฐานเทียบเท่าระดับสากล โดยให้ความสำคัญกับความโปร่งใส ความเป็นธรรม และประสิทธิภาพในการดำเนินงาน ทั้งนี้ หลักธรรมาภิบาลประกอบด้วย 6 ประการ ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อให้การบริหารงานสามารถตรวจสอบได้ เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม และมีการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด อันนำไปสู่การพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน (ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542)

สมาคมผู้ค้าอัญมณีไทยและเครื่องประดับ ได้เริ่มจัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 28 ธันวาคม พ.ศ. 2519 โดยความคิดริเริ่ม ของคุณกิตติ กิจรังษีวิบูลย์ ร่วมกับ คุณอนันต์ ซาลาวาลา, คุณเหลียง แซ่แต้, คุณพรศักดิ์ ศรีอรทัยกุล, Mr.Ho, คุณวิจิต ดุรงคพิทยา และคุณบุญยง อัศวิสกร ซึ่งมีผู้ร่วมจดทะเบียนการจัดตั้งในครั้งแรกคือ คุณอนันต์ ซาลาวาลา คุณกิตติ กิจรังษีวิบูลย์ คุณสงวน เรียงศรีวิไล คุณเอิบ ศรีอุทัย คุณผล เฉลิมเกียรติ คุณโสม ชันแก้ว คุณบรรจง รัชมีไพศาล และเจ้าแก้วเหลียง โดยใช้ชื่อว่า “สมาคมการค้าผู้ส่งออกอัญมณีไทย” โดยมีรองนายกรัฐมนตรี คุณสุนทร หงษ์ลดารมย์ เป็นประธานเปิด ในปี 2521 และต่อมาเมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2535 ได้จดทะเบียนเปลี่ยนชื่อเป็น “สมาคมผู้ค้าอัญมณีไทยและเครื่องประดับ” และได้ย้ายสำนักงานมาตั้ง ณ อาคารจีเวลรี่เทรด เซ็นเตอร์ ชั้น 52 ถนนสีลม อันเป็นสถานที่ตั้งอยู่ในปัจจุบัน

ประสิทธิผล เป็นผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานขององค์กร ซึ่งมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ โดยเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้องค์กรบรรลุประสิทธิผล คือ การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ดังนั้น ประสิทธิผลขององค์กรจึงเป็นผลพวงจากการบริหารที่สามารถใช้ทรัพยากรต่างๆ ได้อย่างคุ้มค่าและประหยัด อันนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ขององค์กรตามที่ตั้งไว้

สมาคมผู้ค้าอัญมณีไทยและเครื่องประดับให้ความสำคัญกับการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารงาน เพื่อเสริมสร้างความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และเปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการกำกับดูแล อันช่วยกระตุ้นให้บุคลากรปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพและตอบสนองความต้องการของสมาชิก โดยมุ่งเน้นการสร้างจิตสำนึกด้านคุณธรรม จริยธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และความโปร่งใสในการดำเนินงาน พร้อมทั้งส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังการทุจริต ผ่านการบริหารเพื่อป้องกันการทุจริต การรับเรื่องร้องเรียน และการเปิดเผยข้อมูล ซึ่งแนวทางดังกล่าวมีส่วนสำคัญในการยกระดับประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการดำเนินงานขององค์กร

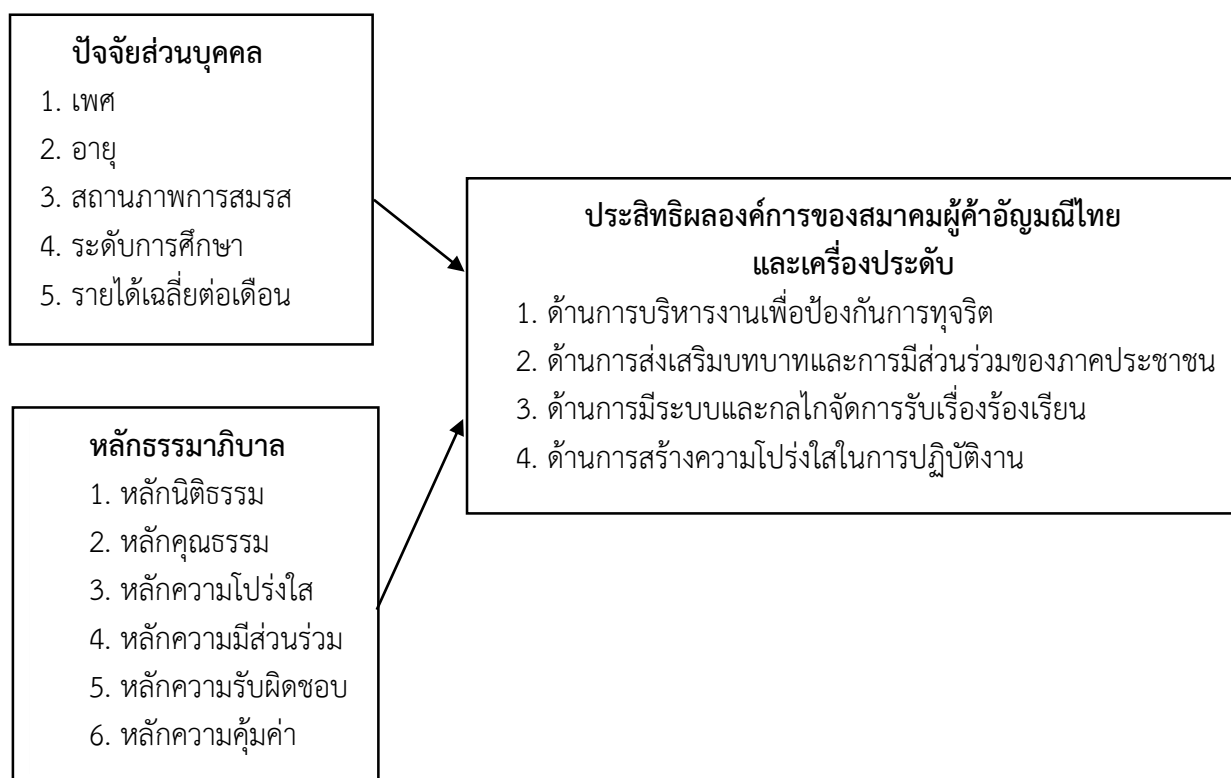
ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาประสิทธิผลองค์กรของสมาคมผู้ค้าอัญมณีไทยและเครื่องประดับ ผลการวิจัยที่ได้จะเป็นแนวทางให้ผู้บริหารที่เกี่ยวข้องกำหนดนโยบายดำเนินการปรับปรุงและพัฒนาประสิทธิผลองค์กรของสมาคมผู้ค้าอัญมณีไทยและเครื่องประดับต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารของสมาคมผู้ค้าอัญมณีไทยและเครื่องประดับ
2. เพื่อศึกษาระดับประสิทธิผลองค์กรของสมาคมผู้ค้าอัญมณีไทยและเครื่องประดับ
3. เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิผลองค์กรของสมาคมผู้ค้าอัญมณีไทยและเครื่องประดับจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
4. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของการใช้หลักธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลองค์กรของสมาคมผู้ค้าอัญมณีไทยและเครื่องประดับ

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยตามแนวคิด องค์การที่มีขีดสมรรถนะสูง และการบริหารผลการปฏิบัติงาน ส่งผลให้เป็นองค์การที่มีประสิทธิผล ดังปรากฏตามภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในวิจัยเชิงปริมาณ คือ ผู้บริหารหรือผู้แทนของบริษัทสมาชิกของสมาคมผู้ค้าอัญมณีไทยและเครื่องประดับ จำนวน 1,641 คน (สมาคมผู้ค้าอัญมณีไทยและเครื่องประดับ, 2568)
2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ คือ ผู้บริหารหรือผู้แทนของบริษัทสมาชิก จำนวน 311 คน ได้มาโดยใช้ตารางกำหนดขนาดตัวอย่างของเครซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970: 607-610) โดยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ คือ แบบสอบถาม ซึ่งประกอบด้วยทั้งคำถามปลายปิดและปลายเปิด โดยแบ่งออกเป็น 4 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามในลักษณะตรวจสอบรายการ (Check List) ครอบคลุมเพศ อายุ สถานภาพการสมรส ระดับการศึกษา และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นต่อการใช้หลักธรรมาภิบาลเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับตามแนวคิดลิเคิร์ต (Likert Scale) ตั้งแต่ระดับมากที่สุดถึงน้อยที่สุด ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับประสิทธิผลองค์กรของสมาคมผู้ค้าอัญมณีไทยและเครื่องประดับ

ใช้มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับเช่นเดียวกัน ตั้งแต่มีประสิทธิผลมากที่สุดถึงน้อยที่สุด และตอนที่ 4 เป็นคำถามปลายเปิดเพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามเสนอความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยดำเนินการแจกแบบสอบถามแก่กลุ่มตัวอย่าง พร้อมชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัยและอธิบายวิธีการตอบแบบสอบถามอย่างถูกต้อง จากนั้นผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองทั้งหมด และนำแบบสอบถามมาตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วนให้สอดคล้องกับจำนวนกลุ่มตัวอย่าง หากพบว่าแบบสอบถามไม่สมบูรณ์ หรือไม่ครบถ้วนได้ดำเนินการแจกแบบสอบถามเพิ่มเติมเพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ครบถ้วนสำหรับการวิเคราะห์ต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการนำแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมาทำการตรวจสอบความสมบูรณ์ ลงรหัส และบันทึกข้อมูลเข้าสู่โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยใช้ทั้งสถิติเชิงพรรณนาและสถิติเชิงอนุมานในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. สถิติเชิงพรรณนาใช้ในการอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อแสดงระดับความคิดเห็นของตัวแปรด้านการใช้หลักธรรมาภิบาล ประสิทธิภาพของการของสมาคมผู้ค้าอัญมณีไทยและเครื่องประดับโดยมีการกำหนดเกณฑ์การแปลผลค่าเฉลี่ยเป็น 5 ระดับ

2. สถิติเชิงอนุมานที่ใช้ในการวิจัยนี้เป็นการทดสอบสมมติฐานด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยใช้ Independent Sample t-test สำหรับตัวแปรเพศ และใช้ One-way ANOVA (F-test) สำหรับตัวแปรที่มีมากกว่า 2 กลุ่ม ได้แก่ อายุ สถานภาพการสมรส ระดับการศึกษา และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน หากพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 จะทดสอบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธี LSD ของฟิชเชอร์ นอกจากนี้ ใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Correlation Coefficient) เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างหลักธรรมาภิบาลทั้ง 6 ด้านกับประสิทธิภาพการ

3. การทดสอบสมมติฐาน ใช้การวิเคราะห์สมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling: SEM) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปร โดยพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางและระดับนัยสำคัญทางสถิติ พร้อมทั้งตีความขนาดอิทธิพลและอำนาจการอธิบายของตัวแปรด้วยค่า R และ R² ตามเกณฑ์มาตรฐานทางสถิติ

สรุปผลการวิจัย

1. ระดับการใช้หลักหลักธรรมาภิบาลในการบริหารในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นลำดับแรก คือ ด้านหลักนิติธรรม รองลงมา คือ ด้านหลักคุณธรรม ด้านหลักความรับผิดชอบ ด้านหลักความโปร่งใส ด้านหลักความคุ้มค่าและลำดับสุดท้าย คือ ด้านหลักความร่วมมือร่วม ตามลำดับ

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารในภาพรวม

หลักธรรมาภิบาล	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น	ลำดับที่
1. หลักนิติธรรม	3.83	0.312	มาก	1
2. หลักคุณธรรม	3.68	0.124	มาก	2
3. หลักความโปร่งใส	3.32	0.252	ปานกลาง	4

4. หลักความมีส่วนร่วม	2.63	0.334	ปานกลาง	6
5. หลักความรับผิดชอบ	3.64	0.295	มาก	3
6. หลักความคุ้มค่า	3.03	0.436	ปานกลาง	5
รวม	3.36	0.292	ปานกลาง	

2. ประสิทธิภาพของการของสมาคมผู้ค้าอัญมณีไทยและเครื่องประดับในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นลำดับแรก คือ ด้านการบริหารงานเพื่อป้องกันการทุจริต รองลงมา คือ ด้านการสร้างความรู้ โปร่งใสในการปฏิบัติงานด้านการสร้างความโปร่งใสในการปฏิบัติงาน ด้านการมีระบบและกลไกจัดการรับเรื่องร้องเรียนและลำดับสุดท้าย คือ ด้านการส่งเสริมบทบาทและการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ตามลำดับ

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับ ประสิทธิภาพของการของสมาคมผู้ค้าอัญมณีไทยและเครื่องประดับในภาพรวม

ประสิทธิภาพของการของสมาคมผู้ค้าอัญมณีไทยและเครื่องประดับในภาพรวม	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น	ลำดับที่
1. ด้านการบริหารงานเพื่อป้องกันการทุจริต	3.71	0.481	มาก	1
2. ด้านการส่งเสริมบทบาทและการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน	2.61	0.542	ปานกลาง	4
3. ด้านการมีระบบและกลไกจัดการรับเรื่องร้องเรียน	2.72	0.563	ปานกลาง	3
4. ด้านการสร้างความรู้ โปร่งใสในการปฏิบัติงาน	3.68	0.394	มาก	2
รวม	3.18	0.495	ปานกลาง	

3. การทดสอบสมมติฐาน สรุปได้ว่า ปัจจัยด้านอาชีพและระดับการศึกษา มีความแตกต่างต่อความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพของการในบางด้าน ขณะที่การใช้หลักธรรมาภิบาล เฉพาะด้านความโปร่งใสและความรับผิดชอบที่มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพของการในด้านการป้องกันการทุจริต และด้านความโปร่งใสมีความสัมพันธ์กับการสร้างความรู้ โปร่งใสในการปฏิบัติงาน ส่วนหลักธรรมาภิบาลด้านอื่นไม่พบความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพของการในด้านการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนและการจัดการเรื่องร้องเรียน

ตารางที่ 3 การใช้หลักธรรมาภิบาล ด้านหลักนิติธรรม ด้านหลักคุณธรรม ด้านหลักความโปร่งใส ด้านหลักความมีส่วนร่วม ด้านหลักความรับผิดชอบ และด้านหลักความคุ้มค่ามีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพของการของสมาคมผู้ค้าอัญมณีไทยและเครื่องประดับ ในด้านการบริหารงานเพื่อป้องกันการทุจริต

การใช้หลักธรรมาภิบาล	ประสิทธิภาพของการ		
	ด้านการบริหารงานเพื่อป้องกันการทุจริต		
	r	Sig	ลำดับที่
1. ด้านหลักนิติธรรม	.019	.130	5
2. ด้านหลักคุณธรรม	.053	.108	4

3. ด้านหลักความโปร่งใส	.852*	.000	1
4. ด้านหลักความมีส่วนร่วม	.018	.102	6
5. ด้านหลักความรับผิดชอบ	.781*	.000	2
6. ด้านหลักความคุ้มค่า	.133	.201	3

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้สามารถอภิปรายผลการวิจัย ตามลำดับดังนี้

1. ความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาลในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชตินุช ไชศรี (2566) ที่พบว่าการใช้หลักธรรมาภิบาลอยู่ในระดับมากถึงปานกลางในบางมิติ และมีผลต่อประสิทธิภาพองค์กร เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน อภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

2.1 ด้านหลักนิติธรรมความคิดเห็นโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ยิงยศ แสงมณี (2568) ที่พบว่า หลักนิติธรรมโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากและเป็นปัจจัยสำคัญต่อการบริหารองค์การองค์กร โดยการบังคับใช้ระเบียบอย่างเคร่งครัดช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารภาครัฐ จากประสบการณ์ของผู้วิจัยมีความคิดเห็นสนับสนุนผลการวิจัยดังกล่าวว่า สาเหตุที่ทำให้การใช้หลักธรรมาภิบาลด้านหลักนิติธรรมโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก อาจเป็นผลมาจากการที่ผู้บังคับบัญชาให้ความสำคัญกับหลักนิติธรรม โดยยึดถือกฎ ระเบียบ และข้อบังคับต่างๆ เป็นแนวทางในการบริหารงาน บุคลากรปฏิบัติงานภายใต้กรอบของกฎหมาย ไม่กระทำตามอำเภอใจ และเคารพสิทธิของผู้อื่น พร้อมทั้งมีมาตรการลงโทษเมื่อเกิดการกระทำผิด นอกจากนี้ องค์กรยังจัดให้มีการอบรมเพื่อให้บุคลากรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายหรือข้อบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานของสมาคมผู้ค้าอัญมณีไทยและเครื่องประดับ ส่งผลให้สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังมีการกระจายอำนาจในการบริหารอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม จึงทำให้ภาพรวมของความคิดเห็นต่อหลักธรรมาภิบาลด้านหลักนิติธรรมอยู่ในระดับมาก

2.2 ด้านหลักคุณธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อรปภัทร จันทร์สาขา (2564) ศึกษาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาลของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลบ่อพลอย อำเภอบ่อพลอย จังหวัดกาญจนบุรี ผลการศึกษา พบว่า ความคิดเห็นด้านหลักคุณธรรมอยู่ในระดับมากเช่นกัน จากประสบการณ์ของผู้วิจัยมีความคิดเห็นสนับสนุนผลการวิจัยดังกล่าวว่า สาเหตุที่ทำให้การใช้หลักธรรมาภิบาลด้านหลักคุณธรรมโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก อาจเป็นผลมาจากการที่ผู้บังคับบัญชาให้ความสำคัญกับหลักคุณธรรม โดยกำหนดนโยบายให้บุคลากรปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ยึดมั่นในศีลธรรม จริยธรรม และความถูกต้องตามหลักธรรม รวมถึงมีความจริงใจและถ่อมตนในความสุจริตเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ทั้งในด้านพฤติกรรมและจิตใจ ซึ่งเป็นคุณค่าที่สังคมยอมรับและยึดถือร่วมกัน เช่น ความซื่อสัตย์ ความอดทน ความเมตตา กรุณา และความเสียสละ นอกจากนี้ ผู้บริหารยังดำเนินงานโดยยึดหลักคุณธรรมเป็นสำคัญ ส่งผลให้เกิดความรักและความสามัคคีภายในองค์กร จึงทำให้ความคิดเห็นต่อหลักธรรมาภิบาลด้านหลักคุณธรรมโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2.3 ด้านหลักความโปร่งใส โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐพงษ์ ป้อมจันทร์ (2567) ที่พบว่าด้านความโปร่งใสอยู่ในระดับปานกลาง จากประสบการณ์ของผู้วิจัยมีความคิดเห็นสนับสนุนผลการวิจัยดังกล่าวว่า สาเหตุที่ทำให้การใช้หลักธรรมาภิบาลด้านหลักความโปร่งใสโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง อาจเป็นผลมาจากการที่องค์กรให้ความสำคัญกับหลักความโปร่งใส

ซึ่งมุ่งสร้างความไว้วางใจระหว่างกัน โดยมีการปรับปรุงกลไกการดำเนินงานให้เปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์อย่างตรงไปตรงมา เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลได้โดยสะดวก ผู้บังคับบัญชา มีความโปร่งใสในการพิจารณาตัดสินผลงานของบุคลากร อีกทั้งยังเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถสื่อสาร และตรวจสอบความถูกต้องได้อย่างอิสระและชัดเจน หน่วยงานจึงตระหนักถึงความสำคัญของการดำเนินงานที่สามารถตรวจสอบได้ โดยยอมรับให้ประชาชนมีบทบาทในการตรวจสอบ ซึ่งเป็นการสร้างความเชื่อมั่นต่อการทำงานขององค์กร ส่งผลให้ความคิดเห็นต่อหลักธรรมาภิบาลด้านหลักความโปร่งใส โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง

2.4 ด้านหลักความมีส่วนร่วม โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ยิ่งยศ แสงมณี (2568) ที่พบว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนยังอยู่ในระดับปานกลางแต่มีผลเชิงบวก ต่อองค์กร จากประสบการณ์ของผู้วิจัยมีความคิดเห็นสนับสนุนผลการวิจัยดังกล่าวว่า สาเหตุที่ทำให้การใช้หลักธรรมาภิบาลด้านหลักความมีส่วนร่วมโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง อาจเป็นผลมาจากการที่ผู้บังคับบัญชาเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ และร่วมดำเนินงาน อย่างไรก็ตาม การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ รวมถึงการให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามามีบทบาทในการตัดสินใจในประเด็นสำคัญยังมีไม่เพียงพอ จึงส่งผลให้การดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลด้านหลักความมีส่วนร่วมโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง

2.5 ด้านหลักความรับผิดชอบโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐพงษ์ ป้อมจันทร์ (2567) ที่พบว่า หลักความรับผิดชอบโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก จากประสบการณ์ของผู้วิจัยมีความคิดเห็นสนับสนุนผลการวิจัยดังกล่าวว่า สาเหตุที่ทำให้การใช้หลักธรรมาภิบาลด้านหลักความรับผิดชอบโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก อาจเป็นผลมาจากการที่ผู้บังคับบัญชาได้กำหนดขอบเขตหน้าที่และขั้นตอนความรับผิดชอบของผู้ปฏิบัติงานไว้อย่างชัดเจน พร้อมทั้งมีมาตรฐานการปฏิบัติงานที่แน่นอน อีกทั้งยังปฏิบัติต่อบุคลากรอย่างเป็นธรรมและให้ความสำคัญกับการยึดถือกฎหมายเป็นหลัก เมื่อเกิดข้อผิดพลาดในการปฏิบัติงานก็มีการแสดงความรับผิดชอบอย่างเหมาะสม นอกจากนี้ บุคลากรยังยึดมั่นในการปฏิบัติงานตามหลักจริยธรรม เช่น ไม่ทุจริต มีความซื่อสัตย์สุจริต ไม่บิดเบือนข้อมูลข่าวสาร ไม่ใช้การข่มขู่ หรือเลือกปฏิบัติ และมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและสังคมอย่างต่อเนื่อง จึงส่งผลให้การดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลด้านหลักความรับผิดชอบโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2.6 ด้านหลักความคุ้มค่าโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ยิ่งยศ แสงมณี (2568) ที่พบว่าการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่ายังต้องอาศัยการพัฒนาเชิงระบบ จากประสบการณ์ของผู้วิจัยมีความคิดเห็นสนับสนุนผลการวิจัยดังกล่าวว่า สาเหตุที่ทำให้การใช้หลักธรรมาภิบาลด้านหลักความคุ้มค่าโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง อาจเป็นผลมาจากการที่บุคลากรมีความตระหนักถึงความสำคัญของประสิทธิภาพและความคุ้มค่า โดยมีการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดอย่างประหยัด และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อส่วนรวม อีกทั้งยังมีการเลือกนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการปฏิบัติงาน รวมถึงพัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ซึ่งช่วยส่งเสริมให้การดำเนินงานมีทั้งประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม ภาพรวมของการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลด้านหลักความคุ้มค่ายังคงอยู่ในระดับปานกลาง

3. ประสิทธิภาพของการของสมาคมผู้ค้าอัญมณีไทยและเครื่องประดับในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับกุลนิทวารรณ คำคำ (2567) ที่พบว่า ประสิทธิภาพของการขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย โดยเฉพาะธรรมาภิบาลและภาวะผู้นำ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน อภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

3.1 ด้านการบริหารงานเพื่อป้องกันการทุจริตในภาพรวมอยู่ในระดับมากสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิดา มากมีทรัพย์ (2564) พบว่า ด้านการบริหารงานเพื่อป้องกันการทุจริตในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้จากประสบการณ์ของผู้วิจัยมีความคิดเห็นสนับสนุนผลการวิจัยดังกล่าวว่า สาเหตุที่ทำให้ประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากรสมาคมผู้ค้าอัญมณีไทยและเครื่องประดับ ด้านการบริหารงาน เพื่อป้องกันการทุจริตในภาพรวมอยู่ในระดับมาก อาจเป็นผลมาจากการที่บุคลากรของสมาคมผู้ค้าอัญมณีไทยและเครื่องประดับได้จัดทำแผนหรือแนวทางการปฏิบัติงานเพื่อป้องกันและปราบปรามการทุจริต รวมถึงส่งเสริมความโปร่งใสตามหลักธรรมาภิบาลอย่างเป็นรูปธรรม และมีการดำเนินงานตามแผนดังกล่าวอย่างเคร่งครัด พร้อมทั้งเผยแพร่ข้อมูลผ่านเว็บไซต์หลักของสมาคมเพื่อให้สาธารณชนสามารถเข้าถึงได้ นอกจากนี้ ยังมีการจัดกิจกรรมเพื่อสนับสนุนการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ตลอดจนส่งเสริมความโปร่งใสในการปฏิบัติงาน อีกทั้งยังเปิดช่องทางที่หลากหลายและเข้าถึงได้ง่าย เพื่อให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหรือประชาชนสามารถแจ้งเบาะแสเกี่ยวกับการทุจริตได้ จึงส่งผลให้การบริหารงานด้านการป้องกันการทุจริตโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

3.2 ด้านการส่งเสริมบทบาทและการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับงานวิจัยของ ดนุพล คำดี (2566) พบว่า การส่งเสริมบทบาทและการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้จากประสบการณ์ของผู้วิจัยมีความคิดเห็นสนับสนุนผลการวิจัยดังกล่าวว่า สาเหตุที่ทำให้ประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากรสมาคมผู้ค้าอัญมณีไทยและเครื่องประดับ ด้านการส่งเสริมบทบาทและการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง อาจเป็นผลมาจากการที่บุคลากรของสมาคมผู้ค้าอัญมณีไทยและเครื่องประดับมีการเผยแพร่เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานให้ประชาชนได้รับทราบ เช่น แผนพัฒนา งบประมาณรายจ่ายประจำปี และงบประมาณอื่นๆ เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบโครงการต่างๆ ของสมาคม นอกจากนี้ ยังมีการเปิดรับฟังความคิดเห็น รวมถึงมีระบบรับและตอบสนองต่อเรื่องร้องเรียนหรือร้องทุกข์ของประชาชน อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติภาคประชาชนยังมีบทบาทและการมีส่วนร่วมไม่มากเท่าที่ควร ซึ่งอาจเกิดจากข้อจำกัดหรือปัญหาที่แตกต่างกันของประชาชนในแต่ละพื้นที่ ทั้งในด้านการติดตามและประเมินผล รวมถึงโอกาสในการเข้าร่วมปฏิบัติงานหรือร่วมตรวจสอบโครงการต่างๆ จึงส่งผลให้การส่งเสริมบทบาทและการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง

3.3 ด้านการมีระบบและกลไกจัดการรับเรื่องร้องเรียนในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิดา มากมีทรัพย์ (2564) พบว่า ด้านการมีระบบและกลไกจัดการรับเรื่องร้องเรียนในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้จากประสบการณ์ของผู้วิจัยมีความคิดเห็นสนับสนุนผลการวิจัยดังกล่าวว่า สาเหตุที่ทำให้ประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากรสมาคมผู้ค้าอัญมณีไทยและเครื่องประดับ ด้านการมีระบบและกลไกจัดการรับเรื่องร้องเรียนในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง อาจเป็นผลมาจากการที่บุคลากรของสมาคมผู้ค้าอัญมณีไทยและเครื่องประดับปฏิบัติตามขั้นตอนและวิธีการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรื่องร้องเรียนหรือการทุจริตอย่างโปร่งใสและตรงไปตรงมา พร้อมทั้งให้ความสำคัญและเอาใจใส่ต่อข้อร้องเรียนของประชาชน โดยมีการกำหนดช่องทางการรับเรื่องร้องเรียน รวมถึงแนวปฏิบัติในการจัดการเรื่องร้องเรียนด้านการทุจริตเผยแพร่ผ่านเว็บไซต์หลักของสมาคม อย่างไรก็ตาม เนื่องจากภาระงานของบุคลากรมีจำนวนมาก ในบางกรณีจึงอาจส่งผลให้การแก้ไขปัญหาและการแจ้งผลการดำเนินงานแก่ผู้ร้องเรียนเกิดความล่าช้า ซึ่งอาจไม่สอดคล้องกับความคาดหวังของผู้ร้องเรียน ส่งผลให้ภาพรวมของระบบและกลไกการจัดการเรื่องร้องเรียนอยู่ในระดับปานกลาง

3.4 ด้านการสร้างความโปร่งใสในการปฏิบัติงานในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดคล้อยกับ ดนุพล คำดี (2566) พบว่า การสร้างความโปร่งใสในการปฏิบัติงานในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้จาก ประสพการณ์ของผู้วิจัยมีความคิดเห็นสนับสนุนผลการวิจัยดังกล่าวว่า สาเหตุที่ทำให้ประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากรสมาคมผู้ค้าอัญมณีไทยและเครื่องประดับ ด้านการสร้างความโปร่งใสในการปฏิบัติงานในภาพรวมอยู่ในระดับมาก อาจเป็นผลมาจากการที่บุคลากรของสมาคมผู้ค้าอัญมณีไทยและเครื่องประดับดำเนินงานตามแผนหรือแนวทางในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต รวมถึงการส่งเสริมความโปร่งใสตามหลักธรรมาภิบาลอย่างต่อเนื่องและสามารถตรวจสอบได้ อีกทั้งยังมีการดำเนินงานด้านความโปร่งใสในการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีการสื่อสารและประชาสัมพันธ์ ข้อมูลข่าวสารของหน่วยงานอย่างเปิดเผย ทำให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลได้อย่างสะดวกและเหมาะสม จึงส่งผลให้การสร้างความโปร่งใสในการปฏิบัติงานโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

4. การทดสอบสมมติฐาน สรุปได้ว่า

4.1 ผลการเปรียบเทียบประสิทธิผลองค์การของสมาคมผู้ค้าอัญมณีไทยและเครื่องประดับ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลระดับการศึกษาโดยภาพรวมแตกต่างกันประสิทธิผลองค์การของสมาคมผู้ค้าอัญมณีไทยและเครื่องประดับแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ดนุพล คำดี (2566) พบว่า อาชีพและระดับการศึกษาแตกต่างกันส่งผลต่อประสิทธิผลที่แตกต่างกัน

4.2 การใช้หลักธรรมาภิบาล ด้านหลักความโปร่งใสมีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลองค์การของสมาคมผู้ค้าอัญมณีไทยและเครื่องประดับ ในด้านการบริหารงานเพื่อป้องกันการทุจริต และด้านการสร้างความโปร่งใสในการปฏิบัติงานโดยมีความสัมพันธ์ในระดับสูง ส่วนการใช้หลักธรรมาภิบาล ด้านหลักความรับผิดชอบมีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลองค์การของสมาคมผู้ค้าอัญมณีไทยและเครื่องประดับ ในด้านการบริหารงานเพื่อป้องกันการทุจริต โดยมีความสัมพันธ์ในระดับสูงสอดคล้องกับงานวิจัยของ อรภัทร จันทรสาขา (2564) ศึกษาประสิทธิผลการปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาลของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลบ่อพลอย อำเภอบ่อพลอย จังหวัดกาญจนบุรีผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างหลักธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาล พบว่า มีความสัมพันธ์กันในทางบวกและมีความสัมพันธ์กันในระดับสูง

องค์ความรู้ที่ได้

ภาพที่ 2 องค์ความรู้จากงานวิจัย

ภาพองค์ความรู้จากงานวิจัยนี้นำเสนอสาระสำคัญของการศึกษาเรื่องประสิทธิภาพของการของสมาคมผู้ค้าอัญมณีไทยและเครื่องประดับ โดยเริ่มจากการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 311 คน ซึ่งครอบคลุมข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ และระดับการศึกษา เพื่อนำมาวิเคราะห์ร่วมกับตัวแปรด้านหลักธรรมาภิบาล อันประกอบด้วยหลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม และหลักความคุ้มค่า ข้อมูลที่ได้ถูกนำไปวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ การทดสอบค่าที (t-test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (ANOVA) และการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Correlation) เพื่อทดสอบความแตกต่างและความสัมพันธ์ของตัวแปร ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าหลักธรรมาภิบาลมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิภาพการดำเนินงานอย่างมีนัยสำคัญ โดยประสิทธิภาพการสะท้อนผ่านด้านประสิทธิภาพ การบรรลุเป้าหมาย และความพึงพอใจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ทั้งนี้องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาและยกระดับการบริหารจัดการองค์กรให้มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และตอบสนองต่อความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้อย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 สมาคมผู้ค้าอัญมณีไทยและเครื่องประดับควรกำหนดนโยบายการบริหารงานที่เน้นความโปร่งใส การปฏิบัติตามกฎระเบียบ และการเปิดเผยข้อมูลต่อสาธารณะอย่างเป็นระบบ เพื่อเสริมสร้างความเชื่อมั่นและมาตรฐานในการให้บริการ

1.2 ควรกำหนดนโยบายส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการแสดงความคิดเห็นและร่วมตัดสินใจ เพื่อให้การดำเนินงานตอบสนองต่อความต้องการของสังคมอย่างแท้จริง

1.3 ควรกำหนดนโยบายด้านการสื่อสารและการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารอย่างทั่วถึง เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในสิทธิและหน้าที่ของประชาชน และสนับสนุนการพัฒนาองค์กรอย่างยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

2.1 ควรพัฒนาระบบการให้บริการให้มีความสะดวก รวดเร็ว และมีมาตรฐาน พร้อมทั้งส่งเสริมให้บุคลากรปฏิบัติตามระเบียบอย่างเคร่งครัด และเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติงาน

2.2 ควรจัดให้มีช่องทางและกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม เช่น การรับฟังความคิดเห็น การมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา และการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

2.3 ควรดำเนินการสื่อสารประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องผ่านสื่อหลากหลายรูปแบบ เพื่อให้ประชาชนรับรู้ข้อมูลข่าวสาร เข้าใจบทบาทของตน และสามารถมีส่วนร่วมในการพัฒนาองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรศึกษาเปรียบเทียบประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์กรอื่นๆ

3.2 ควรศึกษาปัจจัยอื่นๆ ที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานที่เหมาะสมกับการปฏิบัติงานในยุคปัจจุบัน

3.3 ควรใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods) หรือการศึกษาเชิงลึก เพื่อให้ได้ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ซึ่งจะช่วยอธิบายปัจจัยและกลไกที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานได้อย่างครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

- กุลนิดาวรรณ คำคำ. (2567). ภาวะผู้ตามกับประสิทธิภาพในองค์กร. *วารสารรัฐประศาสนศาสตร์และการจัดการสังคม*, 6(2): 55-64.
- ชตินุช ไชศรี. (2566). ธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากร: กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนจังหวัดเพชรบุรี. *การค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต*, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ณัฐพงษ์ ป้อมจันทร์. (2567). ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาลของบุคลากรเรือนจำกลางเขาบิน กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม. *สารนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต*, มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี.
- ดนุพล คำดี. (2566). ประสิทธิภาพการบริหารองค์การภาครัฐแบบธรรมาภิบาลของที่ทำการปกครองอำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา. *สารนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต*, มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี.
- ถวิลวดี บุรีกุล. (2546). *การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนและความคิดเห็นต่อการทำงานของรัฐบาลและองค์กรอิสระ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และสถาบันพระปกเกล้า.
- ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542. (2542). *ราชกิจจานุเบกษา*, 24-31.
- วิดา มากมีทรัพย์. (2564). ประสิทธิภาพการบริหารองค์การภาครัฐแบบธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม. *การค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต*, มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- ยิ่งยศ แสงมณี. (2568). ประสิทธิภาพการบริหารองค์การภาครัฐแบบธรรมาภิบาลของที่ทำการปกครองอำเภอเกาะพะงัน จังหวัดสุราษฎร์ธานี. *สารนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต*, มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี.
- ไชยวัฒน์ คำชู. (2545). *ธรรมาภิบาล*. กรุงเทพฯ: น้ำฝน.
- อรปภัตร จันทรสาขา. (2564). ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาลของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลบ่อพลอย อำเภอบ่อพลอย จังหวัดกาญจนบุรี. *วารสารศิลปการจัดการ*, 5(2): 312-324.
- Krejcie, Robert V., & Morgan, Daryle W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3): 607-610.
- World Bank. (1989). *Sub-Saharan Africa: From crisis to sustainable growth*. World Bank.

เปิดโลกสังคมศึกษา: เส้นทางพลเมืองดิจิทัล

Social Studies Unlocked: The Path to Digital Citizenship

เอกพันธ์ มะเดื่อ*

Ekkapan Maduea

พระครูวิริยปัญญาภิวัฒน์

Phrakhruwiriyananyapiwat

พระครูศรีสุนทรสรกิจ

Phrakhrusrisonthonsorrakit

ฉัตรชัย ทันบาล

Chatchai Tanbal

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Faculty of Education, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail: ekkapan.ma@mcu.ac.th*

วันที่รับบทความ (Received): 10 มกราคม 2569

วันที่แก้ไขบทความ (Revised): 27 มกราคม 2569

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted): 1 กุมภาพันธ์ 2569

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอแนวทางการเปลี่ยนผ่านบทบาทของครูสังคมศึกษาจากการเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ (Instructor) ไปสู่การเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ (Facilitator) และผู้ออกแบบนวัตกรรมการเรียนรู้ (Learning Designer) โดยมุ่งนำเสนอการสังเคราะห์องค์ความรู้และแนวทางการจัดการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาในบริบทของโลกยุคดิจิทัลที่มีความผันผวน ไม่แน่นอน ซับซ้อน และคลุมเครือ (VUCA World) ผ่านการวิเคราะห์หลักการพื้นฐานของการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาสมัยใหม่ การพัฒนาหลักสูตรที่มีความยืดหยุ่น การประยุกต์ใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดขั้นสูง การเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดิจิทัล (Digital Citizenship) และการใช้การวิจัยเป็นฐานในการพัฒนาการเรียนการสอน ผลจากการสังเคราะห์เอกสารทางวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสะท้อนให้เห็นว่า การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาในศตวรรษที่ 21 จำเป็นต้องบูรณาการศาสตร์การสอนสมัยใหม่เข้ากับเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างกลมกลืน โดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางผ่านกระบวนการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ มีทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ รู้เท่าทันสื่อ และมีความรับผิดชอบต่อสังคมในระดับท้องถิ่นและสังคมโลก

คำสำคัญ: สังคมศึกษา; ยุคดิจิทัล; พลเมืองดิจิทัล; นวัตกรรมการศึกษา

Abstract

This academic article aims to propose guidelines for the transformation of the role of social studies teachers from knowledge transmitters (Instructors) to learning facilitators (Facilitators) and learning innovation designers (Learning Designers). The article focuses on

synthesizing bodies of knowledge and instructional approaches for social studies education within the context of the digital era characterized by volatility, uncertainty, complexity, and ambiguity (the VUCA world). The analysis emphasizes fundamental principles of contemporary social studies instruction, the development of flexible curricula, and the application of educational innovations and digital technologies to enhance higher-order thinking skills. In addition, the article highlights the importance of fostering digital citizenship and employing research-based approaches to improve teaching and learning practices. The synthesis of relevant academic literature and empirical research indicates that social studies learning management in the 21st century requires the seamless integration of modern pedagogical approaches with digital technologies. Such integration should emphasize learner-centered instruction through active learning processes in order to cultivate high-quality citizens who possess critical thinking skills, media literacy, and a strong sense of social and global responsibility.

Keywords: Social Studies; Digital Era; Digital Citizenship; Educational Innovation

บทนำ

ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 ที่กำลังขับเคลื่อนด้วยพลวัตทางเทคโนโลยีและสังคมอย่างรุนแรง ส่งผลให้สภาพการณ์ปัจจุบันเต็มไปด้วยความผันผวน ไม่แน่นอน ซับซ้อน และคลุมเครือ หรือที่รู้จักกันในนามของ “VUCA World” (Volatility, Uncertainty, Complexity and Ambiguity) ปรากฏการณ์นี้ไม่ได้เป็นเพียงความท้าทายทางเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ยังส่งผลกระทบโดยตรงต่อโครงสร้างทางสังคมและวิถีชีวิตของมนุษย์อย่างลึกซึ้ง ระบบการศึกษาทั่วโลกจึงเผชิญกับแรงกดดันมหาศาลให้ต้องปรับตัวอย่างเร่งด่วนเพื่อเตรียมความพร้อมให้กับทรัพยากรมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ซึ่งถือเป็นศาสตร์แห่งการดำรงชีวิตและการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ ที่ต้องทำหน้าที่เป็นกลไกหลักในการบ่มเพาะพลเมืองให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีแบบก้าวกระโดด (Digital Disruption) การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อโครงสร้างสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมอย่างลึกซึ้ง ทำให้องค์ความรู้เดิม รูปแบบการปฏิสัมพันธ์เดิม และทักษะการดำรงชีวิตแบบเดิม อาจไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิตของผู้เรียนในอนาคตที่ต้องเผชิญกับโลกเสมือนจริงควบคู่กับโลกความเป็นจริง (พลพีระ วงศ์พรประทีป, 2567: 133)

ในบริบทของการจัดการศึกษาช่วงทศวรรษที่ผ่านมา การเรียนการสอนสังคมศึกษามักยึดติดกับกรอบแนวคิดแบบดั้งเดิมที่เน้นการถ่ายทอดเนื้อหาสาระตามตำราเรียน (Textbook-based) โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนจดจำองค์ความรู้ใน 5 สาระหลัก ได้แก่ ศาสนา ศิลธรรม จริยธรรม, หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม, เศรษฐศาสตร์, ประวัติศาสตร์ และภูมิศาสตร์ อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาจากเอกสารทางวิชาการและแนวโน้มการศึกษาโลก พบว่าบริบทของสังคมศึกษาในยุคใหม่ได้ขยายขอบเขตไปไกลกว่าการเรียนรู้เนื้อหาในห้องเรียน สู่การสร้างและพัฒนา “พลเมืองดิจิทัล” (Digital Citizen) ที่มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การรู้เท่าทันสื่อ และมีความรับผิดชอบต่อสังคมออนไลน์ ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่จำเป็นอย่างยิ่งในการดำรงชีวิตในยุคสารสนเทศ การเป็นพลเมืองดิจิทัลไม่ได้หมายถึงเพียงผู้ที่มีทักษะในการใช้เทคโนโลยีเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมถึงมิติทางจริยธรรม ความ

ตระหนักรู้ในสิทธิและหน้าที่บนโลกไซเบอร์ และความสามารถในการจัดการกับข้อมูลข่าวสารจำนวนมากได้อย่างชาญฉลาด (สุทธิพร แพนทอง, 2564: 15-16)

แม้จะมีความพยายามในการปฏิรูปการศึกษา แต่ปัญหาที่พบในปัจจุบัน คือ การจัดการเรียนการสอนส่วนใหญ่ยังคงติดอยู่ในกับดักของการเน้นการท่องจำเนื้อหา (Rote Learning) ซึ่งเป็นการเรียนรู้ระดับผิวเผินที่ไม่สามารถกระตุ้นกระบวนการคิดขั้นสูงของผู้เรียนได้ นอกจากนี้ การขาดการเชื่อมโยงเนื้อหาบทเรียนกับบริบทความเป็นจริงในโลกดิจิทัล ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างสิ่งที่เรียนกับสิ่งที่ผู้เรียนเผชิญในชีวิตประจำวัน ส่งผลให้ผู้เรียนไม่เห็นคุณค่าและความสำคัญของวิชาสังคมศึกษา มองว่าเป็นวิชาที่ล้าหลังและไกลตัว ยิ่งไปกว่านั้น วิธีการสอนแบบเดิมยังทำให้ผู้เรียนขาดทักษะที่จำเป็นในการเผชิญหน้ากับความท้าทายใหม่ๆ เช่น การขาดวิจารณญาณในการเสพสื่อ การไม่รู้เท่าทันข่าวปลอม (Fake News) หรือการขาดภูมิคุ้มกันทางดิจิทัล ซึ่งเป็นทักษะวิกฤตสำหรับเยาวชนในยุคปัจจุบัน (ฐากร สิทธิโชค, 2564: 157)

ดังนั้น เพื่อเป็นการตอบสนองต่อวิกฤตการณ์และความท้าทายดังกล่าว บทความนี้จึงมุ่งนำเสนอแนวทางการยกระดับการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษา โดยสังเคราะห์องค์ความรู้จากหลักการพื้นฐานทางปรัชญาการศึกษา ทฤษฎีการเรียนรู้สมัยใหม่ และนวัตกรรมการสอน เพื่อเสนอแนะแนวทางที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรมให้แก่ครูสังคมศึกษาและนักการศึกษา สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการออกแบบการเรียนรู้ที่ทรงพลัง การนำเสนอจะครอบคลุมตั้งแต่การปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ของผู้สอน การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) การบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างสร้างสรรค์ ไปจนถึงการวัดและประเมินผลที่เน้นสมรรถนะ เพื่อเป้าหมายสูงสุด คือ การสร้างผู้เรียนให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ เปี่ยมด้วยปัญญาและคุณธรรม พร้อมที่จะดำรงชีวิตและขับเคลื่อนสังคมโลกยุคดิจิทัลได้อย่างยั่งยืน

การพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาที่ยืดหยุ่นและตอบสนองต่อยุคสมัย

หัวใจสำคัญของการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพเริ่มต้นจาก “หลักสูตร” (Curriculum) ซึ่งทำหน้าที่เป็นกรอบแนวคิดและทิศทางหลักในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะตามที่สังคมพึงประสงค์ หลักสูตรมิได้เป็นเพียงเอกสารกำหนดเนื้อหา หากแต่เป็นระบบพลวัตที่สะท้อนปรัชญาการศึกษา อุดมการณ์ทางสังคม และทิศทางการพัฒนาประเทศ ในบริบทของโลกยุคดิจิทัลและสังคม VUCA (Volatility, Uncertainty, Complexity, Ambiguity) หลักสูตรสังคมศึกษาจึงจำเป็นต้องได้รับการออกแบบให้มีความ “ยืดหยุ่น” (Flexible Curriculum) สามารถปรับตัวตามบริบทที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และตอบสนองต่อความต้องการที่หลากหลายของผู้เรียน ชุมชน และสังคมโลก

หลักสูตรสังคมศึกษาในศตวรรษที่ 21 มิได้มุ่งเพียงการถ่ายทอดองค์ความรู้เชิงข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ หรือหน้าที่พลเมืองเท่านั้น แต่ต้องทำหน้าที่เป็นเครื่องมือในการพัฒนาผู้เรียนให้เป็น “พลเมืองที่มีสมรรถนะ” มีวิจารณญาณ เข้าใจความซับซ้อนของสังคม และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมพหุวัฒนธรรมได้อย่างสันติและสร้างสรรค์

1. จากหลักสูตรอิงเนื้อหาสู่หลักสูตรฐานสมรรถนะ

การพัฒนาหลักสูตรในปัจจุบันสะท้อนการเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ทางการศึกษาอย่างชัดเจน จากหลักสูตรที่มุ่งเน้น “เนื้อหาเป็นศูนย์กลาง” (Content-based Curriculum) ไปสู่หลักสูตรที่ให้ความสำคัญกับ “สมรรถนะของผู้เรียน” (Competency-based Curriculum) โดยเน้นผลลัพธ์การเรียนรู้ที่สามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตและสังคม มากกว่าการจดจำข้อมูลหรือท่องจำข้อเท็จจริงเพียงอย่างเดียว

หลักสูตรฐานสมรรถนะในสาขาสังคมศึกษามุ่งให้ผู้เรียนสามารถใช้ความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ และคุณลักษณะเชิงคุณค่าในการวิเคราะห์ปรากฏการณ์ทางสังคม การเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม อย่างรอบด้าน ผู้เรียนต้องสามารถเชื่อมโยงอดีตกับปัจจุบัน วิเคราะห์ปัญหาสังคมอย่างมีเหตุผล และเสนอแนวทางแก้ไขอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งสะท้อนการเปลี่ยนบทบาทของผู้เรียนจาก “ผู้รับความรู้” ไปสู่ “ผู้สร้างองค์ความรู้” (Knowledge Constructor)

การพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาภายใต้แนวคิดฐานสมรรถนะจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการบูรณาการ (Integration) ทั้งในระดับสาระภายในกลุ่มวิชา เช่น การเชื่อมโยงประวัติศาสตร์กับภูมิศาสตร์ และหน้าที่พลเมือง และในระดับสหวิชา (Interdisciplinary) เพื่อให้ผู้เรียนเห็นภาพรวมของปรากฏการณ์ทางสังคมในมิติที่ซับซ้อนและเชื่อมโยงกัน การเรียนรู้ในลักษณะดังกล่าวจะช่วยลดการเรียนรู้แบบแยกส่วน และส่งเสริมความเข้าใจเชิงระบบ (Systems Thinking)

นอกจากนี้ หลักสูตรสังคมศึกษายังต้องมุ่งพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะกรอบทักษะ 3Rs8Cs ซึ่งประกอบด้วยทักษะพื้นฐานด้านการอ่าน การเขียน และการคิดคำนวณ ควบคู่กับทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ การสื่อสาร การทำงานร่วมกัน ความคิดสร้างสรรค์ การรู้เท่าทันสื่อและเทคโนโลยี ความเข้าใจข้ามวัฒนธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคม ทักษะเหล่านี้มีความสอดคล้องกับเป้าหมายของการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาที่มุ่งสร้างพลเมืองที่มีคุณภาพและพร้อมเผชิญกับความท้าทายของโลกยุคใหม่ (มนตรี วงษ์สะพาน, 2564: 129; พลพีระ วงศ์พระทีป, 2567: 140)

2. กระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษานับเป็นกลไกสำคัญในการแปลงนโยบายและกรอบหลักสูตรระดับชาติสู่การปฏิบัติจริงในบริบทพื้นที่ โดยครูสังคมศึกษาในฐานะ “นักพัฒนาหลักสูตรระดับปฏิบัติการ” ต้องมีบทบาทเชิงรุกในการออกแบบ ปรับปรุง และพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับบริบทของผู้เรียน ชุมชน และสังคมรอบด้าน

กระบวนการสำคัญประการแรก คือ การวิเคราะห์ความต้องการและบริบท (Needs Assessment) ซึ่งครอบคลุมการศึกษาลักษณะผู้เรียน สภาพสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และทุนทางสังคมของชุมชน ข้อมูลดังกล่าวจะเป็นฐานในการกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าประสงค์ และผลลัพธ์การเรียนรู้ของหลักสูตรสถานศึกษาให้มีความชัดเจนและมีทิศทางร่วมกัน

การนำอัตลักษณ์ท้องถิ่น ภูมิปัญญาชุมชน และหลักธรรมทางศาสนา เช่น หลักพุทธปรัชญา มาบูรณาการเข้ากับมาตรฐานการเรียนรู้แกนกลาง ถือเป็นแนวทางสำคัญในการสร้างความหมายให้กับการเรียนรู้ การเรียนสังคมศึกษาในลักษณะนี้ช่วยให้ผู้เรียนตระหนักถึงรากเหง้าทางวัฒนธรรม เห็นคุณค่าของชุมชน และสามารถเชื่อมโยงองค์ความรู้เชิงนามธรรมกับประสบการณ์ชีวิตจริง อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และจิตสำนึกความเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง

นอกจากนี้ การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษายุคใหม่ต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล (Individual Differences) โดยออกแบบโครงสร้างหลักสูตรให้มีความยืดหยุ่น เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกเรียนรู้ตามความสนใจ ความถนัด และศักยภาพของตนเอง แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้แบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Learner-centered Approach) และการเรียนรู้เฉพาะบุคคล (Personalized Learning)

การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลจึงไม่ใช่เพียงเครื่องมือเสริมการสอน แต่เป็นองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาหลักสูตร ที่ช่วยขยายโอกาสในการเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ เปิดพื้นที่การเรียนรู้ไร้พรมแดน และส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้เรียน ทั้งนี้ การบูรณาการเทคโนโลยีต้องดำเนินไปอย่างมีวิจารณญาณ

คำนึงถึงคุณค่าเชิงการศึกษา และความเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา (ทิพย์ ชันแก้ว, 2561: 145; ศุภิสรา ทดลา และคณะ, 2563: 209-211)

สรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาในยุคดิจิทัลและสังคม VUCA จำเป็นต้องออกแบบให้มีความยืดหยุ่นและสอดคล้องกับบริบทที่เปลี่ยนแปลง โดยเปลี่ยนจากการเน้นเนื้อหาเป็นศูนย์กลางไปสู่หลักสูตรฐานสมรรถนะที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน หลักสูตรควรบูรณาการสาระวิชาและสหวิชา เพื่อส่งเสริมการคิดเชิงระบบและการแก้ปัญหาอย่างมีวิจารณญาณ กระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาต้องยึดผู้เรียน ชุมชน และอัตลักษณ์ท้องถิ่นเป็นฐาน พร้อมเปิดโอกาสให้เกิดการเรียนรู้เฉพาะบุคคล การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างเหมาะสมจะช่วยเสริมสร้างทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 และพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพและความรับผิดชอบต่อสังคมโลก

กลยุทธ์การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ในวิชาสังคมศึกษา

การเปลี่ยนผ่านจากห้องเรียนแบบบรรยาย (Passive Learning) สู่การเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เป็นกลยุทธ์สำคัญในการพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูงของผู้เรียน แนวคิด Constructivism เชื่อว่าผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเองผ่านประสบการณ์และการลงมือปฏิบัติ การจัดการเรียนรู้เชิงรุกในวิชาสังคมศึกษาจึงมุ่งเน้นกระบวนการที่ให้ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์ แก้ปัญหา และสร้างสรรค์องค์ความรู้ใหม่ โดยเชื่อมโยงกับบริบทของสังคมและชีวิตจริง (มนตรี วงษ์สะพาน, 2564: 47-50; พลพิระ วงศ์พรประทีป, 2567: 143)

1. การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-Based Learning: PBL)

ในวิชาสังคมศึกษา PBL เป็นเครื่องมือที่ทรงพลังในการฝึกทักษะการแก้ปัญหาและการคิดเชิงวิพากษ์ ตัวอย่างเช่น การนำปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน หรือปัญหาสิทธิมนุษยชน มาเป็นโจทย์ในการเรียนรู้ ผู้เรียนจะได้ฝึกกระบวนการสืบค้นข้อมูล วิเคราะห์สาเหตุ และเสนอแนวทางแก้ไข ซึ่งสอดคล้องกับหลักอริยสัจ 4 ในทางพุทธศาสนา ได้แก่ ทุกข์ (กำหนดปัญหา), สมุทัย (ตั้งสมมติฐานหาสาเหตุ), นิโรธ (ทดลอง/เป้าหมาย) และมรรค (วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อแก้ปัญหา) กระบวนการนี้ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจรากเหง้าของปัญหาอย่างเป็นระบบและมีเหตุผล (พระมหาโยธิน มหาวิโร และคณะ, 2564: 97)

2. การเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (Project-Based Learning: PjBL)

การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ทำโครงงานสังคมศึกษา ช่วยส่งเสริมทักษะการทำงานเป็นทีม (Collaboration) และความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) ผู้เรียนสามารถบูรณาการความรู้ทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และเศรษฐศาสตร์ เพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรมหรือแนวทางในการพัฒนาท้องถิ่น เช่น การทำโครงการแผนที่เดินดินเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน หรือการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านสื่อดิจิทัล ซึ่งเป็นการเปลี่ยนบทบาทผู้เรียนจากผู้รับความรู้เป็นผู้สร้างนวัตกรรม (วิเชียร อินทรสมพันธ์ และคณะ, 2565: 19-23)

3. การสืบเสาะหาความรู้ (Inquiry-Based Learning) และปฏิจาภิธาน

กระบวนการสืบเสาะหาความรู้เป็นหัวใจสำคัญของการสร้างนักสังคมศึกษาที่ใฝ่รู้ ครูมีบทบาทในการใช้คำถามกระตุ้นคิด (Questioning Technique) หรือการใช้วิธีการสอนแบบ “ปฏิจาภิธาน” เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความสงสัยและแสวงหาคำตอบด้วยตนเอง วิธีการนี้ช่วยลดบทบาทของครูจากการเป็นผู้บอกความรู้มาเป็นผู้ชี้แนะ (Coach) และผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ (พระมหาโยธิน มหาวิโร และคณะ, 2564: 92; สุทธิพร แท่นทอง, 2564: 19-21)

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้เชิงรุกในวิชาสังคมศึกษาเป็นกลยุทธ์สำคัญในการพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูงของผู้เรียน โดยยึดแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ผ่านประสบการณ์และการลงมือปฏิบัติ รูปแบบการเรียนรู้ เช่น การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน การเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน และการสืบเสาะหาความรู้ ช่วยพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ การแก้ปัญหา การทำงานร่วมกัน และความคิดสร้างสรรค์ กระบวนการเรียนรู้ดังกล่าวยังเชื่อมโยงความรู้กับบริบทสังคมและชีวิตจริงอย่างมีความหมาย พร้อมทั้งปรับบทบาทของครูจากผู้ถ่ายทอดความรู้เป็นผู้อำนวยความสะดวกและผู้ชี้แนะ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพและพร้อมเผชิญความท้าทายในสังคมร่วมสมัย

นวัตกรรมและเทคโนโลยีดิจิทัล: เครื่องมือพลิกโฉมการสอนสังคมศึกษา

ในยุคดิจิทัล เทคโนโลยีและนวัตกรรมมีได้ทำหน้าที่เป็นเพียง “อุปกรณ์เสริม” ของการจัดการเรียนการสอน หากแต่ได้กลายเป็น “โครงสร้างพื้นฐานทางการเรียนรู้” ที่มีบทบาทสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการเรียนรู้ กระบวนการคิด และวิธีการเข้าถึงองค์ความรู้ของผู้เรียนอย่างลึกซึ้ง วิชาสังคมศึกษาในศตวรรษที่ 21 จึงจำเป็นต้องปรับตัวอย่างเป็นระบบ เพื่อให้สามารถใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเครื่องมือในการอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมที่มีความซับซ้อน เชื่อมโยงมิติทางเวลา พื้นที่ และวัฒนธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การบูรณาการเทคโนโลยีเข้ากับการสอนสังคมศึกษาภายใต้กรอบแนวคิด TPACK Model (Technological Pedagogical Content Knowledge) เป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยให้ครูสามารถผสานความรู้ด้านเนื้อหา (Content Knowledge) วิธีการสอน (Pedagogical Knowledge) และเทคโนโลยี (Technological Knowledge) เข้าด้วยกันอย่างสมดุล การจัดการเรียนรู้ภายใต้กรอบดังกล่าวมิได้มุ่งเน้นการใช้เทคโนโลยีเพียงเพื่อความทันสมัย หากแต่เป็นการใช้เทคโนโลยีเพื่อยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ สร้างแรงจูงใจ และส่งเสริมการเรียนรู้เชิงลึกของผู้เรียนในมิติสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม

1. การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีภูมิสารสนเทศ (Geo-Informatics)

ในสาระภูมิศาสตร์ เทคโนโลยีภูมิสารสนเทศถือเป็นนวัตกรรมสำคัญที่ช่วยเปลี่ยนวิธีการเรียนรู้จากการจดจำข้อมูลเชิงนามธรรม ไปสู่การเรียนรู้ผ่านภาพ เส้นทาง และความสัมพันธ์เชิงพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรม การใช้เครื่องมือดิจิทัล เช่น Google Earth ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (Geographic Information System: GIS) และแอปพลิเคชันแผนที่ออนไลน์ ช่วยให้ผู้เรียนสามารถมองเห็นลักษณะทางกายภาพของโลก การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม และความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับพื้นที่ได้อย่างชัดเจนและลึกซึ้งยิ่งขึ้น

การจัดการเรียนรู้ภูมิศาสตร์ผ่านเทคโนโลยีดังกล่าวเอื้อต่อการพัฒนาทักษะการคิดเชิงพื้นที่ (Spatial Thinking) ซึ่งเป็นทักษะสำคัญในศตวรรษที่ 21 ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์รูปแบบการกระจายของทรัพยากรธรรมชาติ การตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ หรือผลกระทบของกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่อสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีเหตุผล นอกจากนี้ การเรียนรู้เรื่องภัยพิบัติธรรมชาติ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ หรือการจัดการทรัพยากร ผ่านแบบจำลองสถานการณ์เสมือนจริง ยังช่วยสร้างความตระหนักรู้ด้านสิ่งแวดล้อมและความรับผิดชอบต่อสังคมในระดับโลก

อย่างไรก็ตาม การใช้เทคโนโลยีภูมิสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพจำเป็นต้องอาศัยความรู้และทักษะเฉพาะทางของครูผู้สอน ครูสังคมศึกษาจึงต้องพัฒนาความสามารถในการเลือกใช้เครื่องมือที่เหมาะสม อธิบายข้อมูลเชิงพื้นที่อย่างถูกต้อง และเชื่อมโยงข้อมูลดิจิทัลกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรม

เพื่อให้การเรียนรู้ได้เป็นเพียงการใช้เทคโนโลยีเชิงเทคนิค แต่เป็นการสร้างความเข้าใจเชิงแนวคิดอย่างแท้จริง (เนาวรัตน์ หอมขจร, 2566: 101)

2. สื่อสังคมออนไลน์และแพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่อการเรียนรู้

สื่อสังคมออนไลน์และแพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่อการเรียนรู้ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการขยายขอบเขตของห้องเรียนจากพื้นที่ทางกายภาพสู่พื้นที่การเรียนรู้แบบไร้พรมแดน (Borderless Learning) การใช้เครื่องมือ เช่น Facebook Group, Google Classroom, Zoom หรือแพลตฟอร์มการเรียนรู้ออนไลน์อื่นๆ ช่วยสร้างชุมชนการเรียนรู้ (Learning Community) ที่ผู้เรียนสามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็น อภิปรายประเด็นทางสังคม และนำเสนอผลงานได้อย่างต่อเนื่อง

การเรียนรู้สังคมศึกษาผ่านสื่อสังคมออนไลน์ยังเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเข้าถึงแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ เช่น เอกสารทางประวัติศาสตร์ ข่าวสารร่วมสมัย หรือมุมมองจากผู้คนในสังคมต่างวัฒนธรรม ซึ่งช่วยเสริมสร้างทักษะการคิดเชิงวิพากษ์และการรู้เท่าทันสื่อ นอกจากนี้ การใช้เทคโนโลยี AR (Augmented Reality) และ VR (Virtual Reality) ในการจำลองเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ สถานที่สำคัญ หรือศาสนสถาน ยังช่วยสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่เสมือนจริง ทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจเชิงลึกและมีส่วนร่วมในการเรียนรู้มากยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ดี การใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการจัดการเรียนรู้จำเป็นต้องดำเนินการควบคู่กับการปลูกฝังจริยธรรมดิจิทัลและความรับผิดชอบในการใช้สื่อ ครูสังคมศึกษาจึงต้องทำหน้าที่กำกับ ดูแล และออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์และปลอดภัย เพื่อให้สื่อดิจิทัลเป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้ มิใช่แหล่งก่อให้เกิดปัญหาทางสังคม (แสงสุรีย์ ทองขาว และคณะ, 2566: 137-140)

3. การพัฒนานวัตกรรมการสอนของครู

ในบริบทการศึกษายุคใหม่ ครูสังคมศึกษาจำเป็นต้องพัฒนาบทบาทของตนเองจาก “ผู้ใช้เทคโนโลยี” ไปสู่การเป็น “นวัตกรทางการศึกษา” (Educational Innovator) ที่สามารถออกแบบและสร้างสรรค์นวัตกรรมการสอนที่ตอบสนองต่อความหลากหลายของผู้เรียน การพัฒนาสื่อการสอนดิจิทัล เช่น บทเรียนออนไลน์ แอปพลิเคชันเพื่อการเรียนรู้ หรือเกมเพื่อการศึกษา (Gamification) เช่น Kahoot และ Quizizz ช่วยเพิ่มแรงจูงใจในการเรียนรู้ และทำให้กระบวนการเรียนรู้มีความท้าทายและสนุกสนาน

นวัตกรรมการสอนดิจิทัลยังช่วยให้ครูสามารถเก็บข้อมูลพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างเป็นระบบผ่านเครื่องมือ Learning Analytics ซึ่งเอื้อต่อการวิเคราะห์ความก้าวหน้า การปรับกิจกรรมการเรียนรู้ และการประเมินผลตามสภาพจริง การใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ดังกล่าวช่วยให้การจัดการเรียนรู้มีความแม่นยำและสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนแต่ละคนมากยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตาม การพัฒนานวัตกรรมการสอนไม่ได้ขึ้นอยู่กับเทคโนโลยีเพียงอย่างเดียว หากแต่ต้องอาศัยกรอบคิดเชิงวิชาการ ความเข้าใจผู้เรียน และความตระหนักในเป้าหมายการศึกษาสังคมศึกษา การสร้างนวัตกรรมที่มีคุณค่าเชิงการศึกษาจึงเป็นกระบวนการที่ผสมผสานความคิดสร้างสรรค์ ความรู้ทางวิชาชีพ และจิตวิญญาณความเป็นครูเข้าไว้ด้วยกันอย่างสมดุล (เจษฎาภรณ์ รันศรี และคณะ, 2567: 9)

สรุปได้ว่า นวัตกรรมและเทคโนโลยีดิจิทัลได้กลายเป็นโครงสร้างพื้นฐานสำคัญที่พลิกโฉมการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาในศตวรรษที่ 21 โดยช่วยอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมที่ซับซ้อนและเชื่อมโยงมิติเวลา พื้นที่ และวัฒนธรรมอย่างมีประสิทธิภาพ การบูรณาการเทคโนโลยีภายใต้กรอบ TPACK ช่วยยกระดับคุณภาพการเรียนรู้และส่งเสริมการเรียนรู้เชิงลึก การใช้เทคโนโลยีภูมิสารสนเทศ สื่อสังคมออนไลน์ และแพลตฟอร์มดิจิทัลเอื้อต่อการพัฒนาทักษะการคิดเชิงพื้นที่ การคิดเชิงวิพากษ์ และการรู้เท่าทันสื่อ ควบคู่กับการสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีความหมาย บทบาทของครูสังคมศึกษาจึงต้องพัฒนาไปสู่

นวัตกรรมทางการศึกษาที่สามารถออกแบบนวัตกรรมการสอนอย่างมีคุณค่า บนพื้นฐานของจริยธรรมดิจิทัล และเป้าหมายการศึกษาที่ชัดเจน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพและความรับผิดชอบต่อสังคมโลก

การสร้างความเป็นพลเมืองดิจิทัล (Digital Citizenship)

เป้าหมายสูงสุดประการหนึ่งของการจัดการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา คือ การพัฒนาผู้เรียนให้เป็น “พลเมืองดี” ที่มีความรู้ ความรับผิดชอบ และมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ต่อสังคม ในบริบทของศตวรรษที่ 21 ซึ่งเทคโนโลยีดิจิทัลและสื่อออนไลน์ได้กลายเป็นพื้นที่สำคัญของการดำรงชีวิต การเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมทางสังคม แนวคิดเรื่องความเป็นพลเมืองดีจึงมิได้จำกัดอยู่เพียงมิติของสังคมทางกายภาพเท่านั้น หากแต่ได้ขยายขอบเขตไปสู่ “พื้นที่สาธารณะดิจิทัล” (Digital Public Sphere) อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ความเป็นพลเมืองดิจิทัล (Digital Citizenship) จึงเป็นกรอบแนวคิดที่สะท้อนการปรับตัวของการศึกษาสังคมศึกษาต่อบริบทโลกยุคใหม่ โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างมีวิจารณญาณ มีจริยธรรม เคารพสิทธิของผู้อื่น และตระหนักถึงผลกระทบของการกระทำของตนในโลกออนไลน์ แนวคิดดังกล่าวมีความสำคัญอย่างยิ่งในสังคมที่ข้อมูลข่าวสารแพร่กระจายอย่างรวดเร็ว และพรมแดนระหว่างโลกจริงกับโลกเสมือนเริ่มเลือนราง

ในบริบทนี้ ครูสังคมศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญในการออกแบบการเรียนรู้ที่ช่วยหล่อหลอมผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดิจิทัลที่มีคุณภาพ สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมออนไลน์อย่างสันติ เคารพความแตกต่าง และใช้เทคโนโลยีเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

1. องค์ประกอบของความเป็นพลเมืองดิจิทัล

แนวคิดเรื่องความเป็นพลเมืองดิจิทัลของ Ribble (2015: 58) ได้เสนอกรอบคุณลักษณะสำคัญของพลเมืองดิจิทัลที่ดีไว้ 3 ประการ ได้แก่ ความเคารพ (Respect) ความรู้ (Educate) และการปกป้อง (Protect) ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นฐานในการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาได้อย่างเป็นระบบ

ประการแรก ความเคารพ (Respect) หมายถึงการเคารพตนเองและผู้อื่นในพื้นที่ดิจิทัล ผู้เรียนต้องตระหนักถึงมารยาททางดิจิทัล (Digital Etiquette) การใช้ถ้อยคำที่เหมาะสม การไม่ละเมิดสิทธิส่วนบุคคล และการยอมรับความแตกต่างทางความคิดเห็น วัฒนธรรม และอัตลักษณ์ การปลูกฝังคุณลักษณะด้านนี้ช่วยลดปัญหาความขัดแย้ง การใช้ความรุนแรงทางวาจา และพฤติกรรมการคุกคามทางออนไลน์ (Cyberbullying) ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญในสังคมดิจิทัลร่วมสมัย

ประการที่สอง ความรู้ (Educate) ครอบคลุมความสามารถในการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ (Media and Information Literacy) การคิดเชิงวิพากษ์ต่อข้อมูลข่าวสาร และความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายและกติกาดิจิทัล ผู้เรียนต้องสามารถประเมินความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล แยกแยะข้อเท็จจริงออกจากความคิดเห็น และตระหนักถึงผลกระทบของข่าวปลอม ข้อมูลบิดเบือน และวาทกรรมสร้างความเกลียดชังในโลกออนไลน์ ความรู้ด้านนี้ถือเป็นสมรรถนะสำคัญของพลเมืองในสังคมประชาธิปไตยดิจิทัล ที่การตัดสินใจของบุคคลเชื่อมโยงโดยตรงกับข้อมูลที่บริโภค

ประการที่สาม การปกป้อง (Protect) หมายถึงการตระหนักถึงสิทธิและความรับผิดชอบของตนในโลกดิจิทัล รวมถึงการดูแลความปลอดภัยของข้อมูลส่วนบุคคล ความมั่นคงทางไซเบอร์ และสุขภาพจิตดิจิทัล (Digital Well-being) ผู้เรียนต้องเข้าใจความเสี่ยงจากการใช้เทคโนโลยี เช่น การละเมิดข้อมูลส่วนบุคคล การหลอกลวงออนไลน์ และผลกระทบด้านจิตใจจากการใช้สื่อดิจิทัลอย่างไม่สมดุล

การส่งเสริมองค์ประกอบด้านการปกป้องจึงเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันให้ผู้เรียนสามารถใช้เทคโนโลยีได้อย่างปลอดภัยและยั่งยืน (Ribble, 2015: 49)

2. บทบาทของครูในการส่งเสริมความเป็นพลเมืองดิจิทัล

ครูสังคมศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการแปลงแนวคิดความเป็นพลเมืองดิจิทัลสู่การปฏิบัติในห้องเรียน โดยต้องบูรณาการเนื้อหาเกี่ยวกับจริยธรรมออนไลน์ (Digital Ethics) และความรับผิดชอบทางดิจิทัลเข้าไปในทุกสาระการเรียนรู้อย่างเป็นธรรมชาติ ไม่จำกัดเฉพาะรายวิชาใดรายวิชาหนึ่ง

ตัวอย่างเช่น การสอนเรื่องกฎหมายลิขสิทธิ์และทรัพย์สินทางปัญญาในสาระหน้าที่พลเมือง ช่วยให้ผู้เรียนตระหนักถึงคุณค่าของผลงานผู้อื่นและการใช้สื่ออย่างถูกต้องตามกฎหมาย การสอนเรื่องการตรวจสอบข่าวปลอมและการคิดเชิงวิพากษ์ในสาระเหตุการณ์ปัจจุบัน ช่วยเสริมสร้างความสามารถในการตัดสินใจอย่างมีเหตุผลและรับผิดชอบต่อสังคม ขณะที่การอภิปรายประเด็น Cyberbullying การใช้ถ้อยคำรุนแรง และความเกลียดชังในโลกออนไลน์ในสาระศาสนาและจริยธรรม จะช่วยหล่อหลอมจิตสำนึกด้านคุณธรรมและความเมตตาในบริบทดิจิทัล

นอกจากนี้ บทบาทของครูมิได้จำกัดอยู่เพียงการถ่ายทอดความรู้ หากแต่ต้องทำหน้าที่เป็น “แบบอย่างของพลเมืองดิจิทัล” (Digital Role Model) โดยแสดงพฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรม เคารพสิทธิผู้อื่น และใช้สื่อดิจิทัลเพื่อการเรียนรู้และการพัฒนาสังคม การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ เช่น การอภิปรายออนไลน์อย่างมีเหตุผล การทำโครงการรณรงค์สังคมผ่านสื่อดิจิทัล หรือการใช้สื่อออนไลน์เพื่อแก้ปัญหาชุมชน จะช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง

การสร้างภูมิคุ้มกันทางดิจิทัล (Digital Resilience) จึงเป็นเป้าหมายสำคัญของการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาในยุคปัจจุบัน ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างสร้างสรรค์ มีวิจารณญาณ และรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมโดยรวม อันสอดคล้องกับเป้าหมายสูงสุดของวิชาสังคมศึกษาที่มุ่งพัฒนาพลเมืองคุณภาพในโลกที่เชื่อมโยงกันอย่างไร้พรมแดน (ทัศนา หนูทวี, 2567: 66; พระมหาโกศล มาดี, 2567: 1713)

สรุปได้ว่า การสร้างความเป็นพลเมืองดิจิทัลเป็นเป้าหมายสำคัญของการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาในศตวรรษที่ 21 เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้สามารถใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างมีวิจารณญาณ มีจริยธรรม และรับผิดชอบต่อสังคม ทั้งในโลกจริงและโลกออนไลน์ กรอบแนวคิดความเป็นพลเมืองดิจิทัลประกอบด้วย การเคารพ ความรู้ และการปกป้อง ซึ่งช่วยเสริมสร้างการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในพื้นที่ดิจิทัล ครูสังคมศึกษามีบทบาทสำคัญในการบูรณาการจริยธรรมดิจิทัลและการรู้เท่าทันสื่อเข้าสู่การเรียนรู้ พร้อมทั้งเป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงปฏิบัติจะช่วยหล่อหลอมภูมิคุ้มกันทางดิจิทัลและพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองคุณภาพที่พร้อมรับผิดชอบต่อสังคมโลกที่เชื่อมโยงกันอย่างไร้พรมแดน

การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนเพื่อพัฒนาการสอน

เพื่อให้การพัฒนาการเรียนการสอนมีความยั่งยืนและมีหลักฐานเชิงประจักษ์ (Evidence-based) ครูสังคมศึกษาในยุคดิจิทัลต้องสวมบทบาทเป็น “นักวิจัย” (Teacher as Researcher) โดยไม่มองว่าการสอนและการวิจัยเป็นเรื่องแยกจากกัน แต่เป็นกระบวนการเดียวกันที่เกื้อกูลซึ่งกันและกัน การใช้กระบวนการวิจัยเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาแนวทางการเรียนรู้จะช่วยยกระดับความเป็นวิชาชีพครูสู่การเป็น “ครูมืออาชีพ” อย่างแท้จริง

1. การวิจัยเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาผู้เรียน

การทำวิจัยในชั้นเรียน (Classroom Action Research: CAR) เป็นกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ที่เป็นระบบ โดยมีเป้าหมายหลัก คือ การแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในบริบทของห้องเรียน หรือเพื่อพัฒนานวัตกรรมที่ช่วยยกระดับผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน กระบวนการนี้เริ่มต้นจากการ วิเคราะห์สภาพปัญหา (Problem Analysis) อย่างรอบด้าน เช่น การที่ผู้เรียนขาดทักษะการคิดวิเคราะห์ในวิชาประวัติศาสตร์ หรือมีเจตคติเชิงลบต่อหน้าที่พลเมือง จากนั้นครูจึงนำทฤษฎีการเรียนรู้ (เช่น Constructivism) มาสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิด และออกแบบ นวัตกรรม หรือวิธีการสอนใหม่ๆ (เช่น การใช้เกมมิฟิเคชัน หรือชุดการสอนออนไลน์) เพื่อนำมาทดลองใช้แก้ปัญหาดังกล่าว (ชนันภรณ์ อารีกุล, 2561: 24)

หัวใจสำคัญของการวิจัยในชั้นเรียน คือ วงจรการทำงานแบบ PAOR (Plan, Act, Observe, Reflect) กล่าวคือ Plan (วางแผน) กำหนดปัญหาวิจัยและออกแบบนวัตกรรม Act (ปฏิบัติ) นำนวัตกรรมลงสู่การปฏิบัติจริงในห้องเรียน Observe (สังเกต) เก็บรวบรวมข้อมูลผลการใช้นวัตกรรมอย่างเป็นระบบ Reflect (สะท้อนผล) วิเคราะห์และสรุปผลเพื่อนำไปปรับปรุงการสอนในรอบต่อไป

กระบวนการนี้จะช่วยเปลี่ยน “ความรู้สึกรู้” ของครู ให้กลายเป็น “ข้อเท็จจริง” ที่พิสูจน์ได้ ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนอย่างตรงจุดและยั่งยืน (มนตรี วงษ์สะพาน, 2563: 86-88)

2. การประเมินผลตามสภาพจริง (Authentic Assessment)

ในยุคที่สังคมศึกษาเน้นการสร้างสมรรถนะ (Competency) การวัดผลด้วยข้อสอบปรนัยเพียงอย่างเดียวไม่สามารถสะท้อนความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียนได้อีกต่อไป การวิจัยทางการสอนจึงต้องควบคู่ไปกับ การประเมินผลตามสภาพจริง (Authentic Assessment) ซึ่งเป็นการประเมินกระบวนการเรียนรู้และการปฏิบัติงานของผู้เรียนในสถานการณ์ที่สอดคล้องกับชีวิตจริง โดยมุ่งเน้น การประเมินเพื่อพัฒนา (Assessment for Learning) มากกว่าการตัดสินผลได้ตกเพียงอย่างเดียว

เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินต้องมีความหลากหลายและมีคุณภาพ (Reliability & Validity) เพื่อให้มั่นใจว่าผลการประเมินนั้นสะท้อนความเป็นจริง เช่น แฟ้มสะสมผลงาน (Portfolio) เพื่อให้เห็นพัฒนาการของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง การสังเกตพฤติกรรม (Observation) เพื่อประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์และการทำงานร่วมกัน การประเมินภาคปฏิบัติ (Performance Assessment) เช่น การนำเสนอ โครงงาน หรือการโต้เถียง โดยใช้ เกณฑ์การให้คะแนน (Rubrics) ที่ชัดเจนเป็นเครื่องมือช่วยในการตัดสินคุณภาพ สิ่งสำคัญที่สุด คือ การนำผลการประเมินมาใช้ในการให้ ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) แก่ผู้เรียนอย่างทันท่วงที เพื่อให้ผู้เรียนรับรู้จุดเด่นและจุดที่ต้องพัฒนาของตนเอง ซึ่งถือเป็นเรื่องของการเรียนรู้ที่ยั่งยืน (วิเชียร อินทรสมพันธ์ และคณะ, 2568: 85-108; สุภากร สิทธิโชค, 2564: 171)

สรุปได้ว่า การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอน สังคมศึกษาอย่างยั่งยืน โดยครูต้องทำหน้าที่เป็นนักวิจัยที่บูรณาการการสอนและการวิจัยเข้าด้วยกัน การใช้กระบวนการวิจัยเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนา นวัตกรรม การเรียนรู้ช่วยยกระดับผลสัมฤทธิ์และสมรรถนะของผู้เรียนอย่างตรงจุด วงจรการวิจัยแบบ PAOR ช่วยให้การพัฒนาการสอนมีความเป็นระบบ และมีหลักฐานเชิงประจักษ์ควบคู่กับการประเมินผลตามสภาพจริง การใช้เครื่องมือประเมินที่หลากหลาย และมีคุณภาพร่วมกับการให้ข้อมูลย้อนกลับอย่างต่อเนื่อง จะส่งเสริมการเรียนรู้เชิงลึกและการพัฒนาผู้เรียนอย่างยั่งยืนในระยะยาว

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบการวิจัยในชั้นเรียน และการประเมินผลตามสภาพจริง

ประเด็น เปรียบเทียบ	การวิจัยในชั้นเรียน (Classroom Action Research)	การประเมินผลตามสภาพจริง (Authentic Assessment)
เป้าหมายหลัก	เพื่อ แก้ ปัญหา หรือ พัฒนา กระบวนการจัดการเรียนการสอนให้มี ประสิทธิภาพยิ่งขึ้น (Focus on Process Improvement)	เพื่อ ตรวจสอบ และ สะท้อน ความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียนใน สถานการณ์จริง (Focus on Student Performance)
จุดเน้น	เน้น การหา “ คำตอบ ” หรือ “นวัตกรรม” ที่ดีที่สุดในการแก้ปัญหา การเรียนรู้	เน้นการให้ “ข้อมูลย้อนกลับ” (Feedback) เพื่อพัฒนาผู้เรียน รายบุคคล
กระบวนการ	เป็นวงจรระบบ: วางแผน (Plan) ปฏิบัติ (Act) สังเกต (Observe) สะท้อนผล (Reflect)	เป็นกระบวนการต่อเนื่อง: กำหนด ภาระงาน ปฏิบัติงาน วัดผลด้วย เครื่องมือ ให้ผลสะท้อนกลับ
เครื่องมือหลัก	นวัตกรรมการสอน (สื่อ, รูปแบบการ สอน), แบบสอบถาม, แบบสัมภาษณ์	รูบริก (Rubrics), แฟ้มสะสมงาน (Portfolio), แบบสังเกต, การ ประเมินตนเอง
ผลลัพธ์ที่ได้	องค์ความรู้ใหม่, แนวทางการสอนใหม่, หรือนวัตกรรมที่ผ่านการพิสูจน์แล้ว	ข้อมูลพัฒนาการของผู้เรียน, ระดับ สมรรถนะ, และแนวทางปรับปรุง ตนเองของผู้เรียน
บทบาทครู	นักวิจัย / นักแก้ปัญหา (Researcher / Problem Solver)	นักประเมิน / โค้ช (Evaluator / Coach)

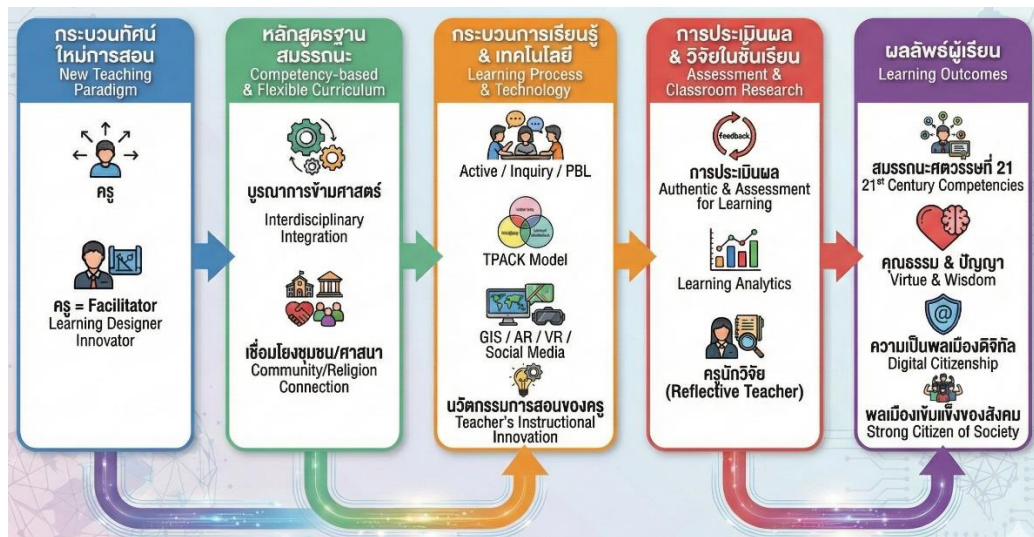
สรุป

บทความวิชาการนี้ได้เสนอนัยสำคัญของการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาในบริบทแห่งศตวรรษที่ 21 มิได้จำกัดอยู่เพียงการถ่ายทอดองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ หรือหน้าที่พลเมืองในรูปแบบจารีตนิยมอีกต่อไป หากแต่เป็นการกิจอันท้าทายในการพลิกโฉมกระบวนการทัศน์ทางวิชาการ (Academic Paradigm Shift) เพื่อรองรับพลวัตของโลกยุคดิจิทัลที่มีความผันผวนและซับซ้อน (VUCA World) จากการสังเคราะห์องค์ความรู้พบว่า ครูสังคมศึกษาต้องก้าวข้ามบทบาทจากผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาเพียงฝ่ายเดียว (Instructor) ไปสู่การเป็น “วิศวกรทางปัญญา” หรือผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ (Facilitator) ที่มีความเชี่ยวชาญในการบูรณาการศาสตร์การสอนเข้ากับเทคโนโลยีดิจิทัล (TPACK) อย่างกลมกลืน โดยยึดหลักการสร้างสรรค์นวัตกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ที่กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิดวิเคราะห์ขั้นสูงและสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง (Constructivism) ควบคู่ไปกับการปลูกฝังความเป็นพลเมืองดิจิทัล (Digital Citizenship) ที่เปี่ยมด้วยวิจรรณญาณทางจริยธรรม ความรับผิดชอบต่อสังคม และการรู้เท่าทันสื่อสารสนเทศ นอกจากนี้ กระบวนการวัดและประเมินผลจำต้องปรับเปลี่ยนไปสู่การประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment) ที่สะท้อนสมรรถนะของผู้เรียนอย่างรอบด้าน ทั้งมิติพุทธิพิสัย ทักษะพิสัย และจิตพิสัย เพื่อให้มั่นใจว่าผู้เรียนมิใช่เพียงผู้มีความรู้ทางเทคนิคเท่านั้น แต่ยังเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์พร้อมด้วยภูมิคุ้มกันทางปัญญา สามารถ

ดำรงตนอยู่ท่ามกลางกระแสความเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลได้อย่างชาญฉลาด สันติ และยั่งยืน ซึ่งถือเป็น
จุดหมายสูงสุดแห่งวิชาชีพครูสังคมศึกษาในยุคสมัยแห่งความพลิกผันนี้

องค์ความรู้ที่ได้

จากการสังเคราะห์เนื้อหาทั้งหมด สามารถสรุปองค์ความรู้ที่ได้ในลักษณะ โมเดลการสอน
สังคมศึกษาในยุคดิจิทัล ซึ่งเชื่อมโยง กระบวนทัศน์การสอน หลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ เทคโนโลยี
และผลลัพธ์ผู้เรียน เข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ ดังแผนภาพเชิงแนวคิดต่อไปนี้

ภาพที่ 1 “โมเดลการสอนสังคมศึกษาในยุคดิจิทัล”

1. กระบวนทัศน์ใหม่ของการสอนสังคมศึกษา

การปรับแนวคิดกระบวนทัศน์การสอนในลักษณะนี้สะท้อนให้เห็นว่า “ครู” เป็นกลไกศูนย์กลาง
ของการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา ไม่ใช่เพียงผู้ปฏิบัติตามหลักสูตร แต่เป็นผู้ออกแบบ ขับเคลื่อน และ
สร้างคุณค่าให้กับการเรียนรู้ การเปลี่ยนบทบาทจาก Instructor ไปสู่ Facilitator, Learning Designer
และ Innovator จึงเป็นเงื่อนไขสำคัญในการยกระดับการสอนสังคมศึกษาให้สามารถตอบสนองต่อความท้าทาย
ของสังคมดิจิทัล และนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองคุณภาพในศตวรรษที่ 21 อย่างแท้จริง

2. หลักสูตรฐานสมรรถนะและความยืดหยุ่น

โมเดลสะท้อนให้เห็นว่า หลักสูตรเป็น “โครงสร้างรองรับ” ของการเปลี่ยนแปลงทั้งหมด
หลักสูตรสังคมศึกษายุคใหม่ต้องยืดหยุ่น เน้นสมรรถนะ และเปิดพื้นที่ให้บูรณาการข้ามศาสตร์ เชื่อมโยง
กับบริบทชุมชน อัตลักษณ์ท้องถิ่น และคุณค่าทางศาสนา เพื่อให้การเรียนรู้มีความหมายต่อชีวิตผู้เรียน

3. กระบวนการเรียนรู้และเทคโนโลยีดิจิทัล

องค์ความรู้ใหม่ที่สำคัญ คือ เทคโนโลยีไม่ใช่เป้าหมาย แต่เป็น “เครื่องมือเชิงกลยุทธ์” ในการ
ยกระดับการเรียนรู้ การใช้ TPACK Model การเรียนรู้เชิงรุก เทคโนโลยีภูมิสารสนเทศ สื่อสังคมออนไลน์
และเทคโนโลยีเสมือนจริง ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจปรากฏการณ์ทางสังคมอย่างเป็นรูปธรรม ทันสมัย และ
เชื่อมโยงโลกจริงกับโลกดิจิทัล

4. การประเมินผลและการวิจัยในชั้นเรียน

โมเดลชี้ให้เห็นว่า การประเมินผลต้องพัฒนาไปพร้อมกับการสอน โดยเน้นการประเมินตามสภาพจริง การประเมินเพื่อพัฒนา และการใช้ข้อมูลการเรียนรู้ (Learning Analytics) ครูในฐานะนักวิจัยจะสามารถใช้ผลการประเมินเพื่อสะท้อน ปรับปรุง และพัฒนาการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

5. ผลลัพธ์สูงสุดของผู้เรียนและสังคม

องค์ความรู้ปลายทางของโมเดล คือ การพัฒนาผู้เรียนให้เป็น (1) ผู้มีสมรรถนะศตวรรษที่ 21 (2) ผู้มีปัญญาและคุณธรรมควบคู่กัน (3) พลเมืองดิจิทัลที่รู้เท่าทัน รับผิดชอบ และเคารพผู้อื่น และ (4) พลเมืองคุณภาพที่สามารถมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมอย่างสันติและยั่งยืน

โมเดลองค์ความรู้ที่ได้แสดงให้เห็นว่า การสอนสังคมศึกษาในศตวรรษที่ 21 เป็นระบบองค์รวม (Holistic System) ที่ทุกองค์ประกอบเชื่อมโยงและเกี่ยวพันกัน ตั้งแต่บริบทโลก แนวคิดการสอน หลักสูตร เทคโนโลยี การประเมินผล ไปจนถึงผลลัพธ์ผู้เรียน หากขาดองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่ง การพัฒนาคุณภาพการศึกษาจะไม่สมบูรณ์

บรรณานุกรม

- เจษฎาภรณ์ รันศรี และคณะ. (2567). การพัฒนานวัตกรรมทางการสอนสังคมศึกษาเพื่อนักศึกษาวิชาชีพครูยุคดิจิทัล. *วารสารครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 21(3): 1-13.
- ชนันภรณ์ อารีกุล. (2561). *การวิจัยทางสังคมศึกษา (Social Studies Research)*. นนทบุรี: นิติธรรมการพิมพ์.
- ฐากร สิทธิโชค. (2564). *แนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษายุคใหม่*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทัศน หนูทวี. (2567). บริบทการจัดการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาในยุคดิจิทัล. *Journal of Buddhist Education and Research*, 11(4): 64-79.
- ทิพย์ ชันแก้ว. (2561). *การพัฒนาทักษะการคิดเชิงกลยุทธ์สำหรับครู*. บุรีรัมย์: วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เนาวรัตน์ หอมขจร. (2566). การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลจัดการเรียนรู้ด้านภูมิศาสตร์: ความท้าทายสำหรับครูสังคมศึกษา. *บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์*, 11(3): 97-110.
- พลพีระ วงศ์พรประทีป. (2567). ครูสังคมศึกษากับผู้เรียนในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลง. *วารสารนานาชาติมหาวิทยาลัยขอนแก่น สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 14(3): 128-161.
- พระมหาโกศล มาติ. (2567). การเรียนการสอนสังคมศึกษาในยุคดิจิทัลของครูสอนสังคมศึกษา. *วารสารนวัตกรรมการจัดการศึกษาและการวิจัย*, 6(6): 1709-1716.
- พระมหาโยธิน มหาวิโร และคณะ. (2564). กลยุทธ์การสอนสังคมศึกษาในบริบทยุคเศรษฐกิจดิจิทัล. *วารสารพุทธสังคมวิทยาปริทรรศน์*, 6(3): 89-104.
- มนตรี วงษ์สะพาน. (2564). *การออกแบบและการพัฒนาหลักสูตร*. มหาสารคาม: ภาควิชาหลักสูตรและการสอน, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- วิเชียร อินทรสมพันธ์, สิริกร โตสติ และจิตยา สิทธิโสภาสกุล. (2565). *การวิจัยและพัฒนา นวัตกรรม การเรียนรู้ (Learning Innovation Research and Development)*. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.

- วิเชียร อินทรสมพันธ์, เพชราวดี จงประดับเกียรติ และคณะ. (2568). *การวัดและประเมินผลการเรียนรู้*. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
- ศุณิสา ทดลา และคณะ. (2563). *ปรัชญาการศึกษา (Philosophy of Education)*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
- สุทธิพร แท่นทอง. (2564). การสอนสังคมศึกษากับการพัฒนาความเป็นพลเมืองยุคดิจิทัล. *วารสารศึกษาศาสตร์ มจร*, 9(1): 13-24.
- แสงสุรีย์ ทองขาว และคณะ. (2566). บทบาทครูไทยกับเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการศึกษา. *วารสารมจร การพัฒนาสังคม*, 8(3): 43-56.
- Ribble, M. (2015). *Digital Citizenship in Schools: Nine Elements all student should know*. 3rd ed. Washington DC: International Society for Technology in Education.

บทบาทของพระพุทธศาสนาในการสร้างความสามัคคีในบริบทสังคมไทยยุคดิจิทัล

The Role of Buddhism in creating unity in the Context of Thai Society in the Digital Age

พระครูพิศิษฐ์ธรรมพิสุทธิ์

Phrakhrupisitdhrammapisit

อาจารย์ประจำคณะพุทธศาสตร์ ภาควิชาพระพุทธศาสนา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Lecturer, Department of Buddhist Studies,

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail: Pichit.dha@mcu.ac.th

วันที่รับบทความ (Received): 23 กุมภาพันธ์ 2569

วันที่แก้ไขบทความ (Revised): 14 มีนาคม 2569

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted): 18 มีนาคม 2569

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์บทบาทของพระพุทธศาสนาในการสร้างความสามัคคีในบริบทสังคมไทยยุคดิจิทัลท่ามกลางสภาวะวิกฤตความขัดแย้งเชิงโครงสร้างและอุดมการณ์ในยุคดิจิทัล จากการศึกษาพบว่า ความขัดแย้งในปัจจุบันถูกกระตุ้นด้วยข้อมูลข่าวสารบิดเบือนและสภาวะการรับรู้ข้อมูลเพียงด้านเดียวที่ทำลายความไว้วางใจในสังคมพระพุทธศาสนาได้นำเสนอหลักธรรมสำคัญ ได้แก่ สาราณียธรรม 6 และสังคหวัตถุ 4 เพื่อเป็นเครื่องมือในการปรับพฤติกรรมและจิตสำนึก โดยเน้นการใช้เมตตาธรรมและการแบ่งปันทรัพยากรอย่างเป็นธรรม (สาธารณโภคี) รวมถึงการสื่อสารด้วยปิยวาจา เพื่อสร้างสันติสนทนานอกจากนี้สถาบันสงฆ์ยังมีบทบาทสำคัญในฐานะตัวกลางไกล่เกลี่ยและสร้างเครือข่าย “บวร” เพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจแก่ประชาชนข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเน้นการบูรณาการ พุทธนวัตกรรมเข้ากับระบบการศึกษาและการสื่อสารภาครัฐเพื่อสร้างความสมานฉันท์ที่ยั่งยืน

คำสำคัญ: ความสามัคคี; พระพุทธศาสนา; สาราณียธรรม 6; สังคหวัตถุ 4; สังคมดิจิทัล

Abstract

This academic article aims to analyze the role of Buddhism in creating unity in the context of Thai society in the digital age amidst structural and ideological conflicts in the digital age. Studies have found that Today's conflicts are fueled by disinformation and a one-sided perception of information that can destroy trust in Buddhist society Presenting important principles, including Saraniyadhamma 6 and Sangha Vatthu 4, as tools for adjusting behavior and consciousness, emphasizing the use of kindness and the fair sharing of resources (public utility), including communication with piyavā. To create peace and conversation, monastic institutions also play an important role as mediators and network builders “Bowon”

to strengthen the mental immunity of the people. Policy recommendations emphasize the integration of Buddhist innovation into the education and government communication systems to create sustainable reconciliation.

Keywords: Harmony; Buddhism; Saraniya-dhamma; Sangahavatthu; Digital Society

บทนำ

ในสังคมโลกยุคปัจจุบันรวมถึงสังคมไทยดำเนินมาถึงจุดเปลี่ยนผ่านที่สำคัญ ซึ่งเต็มไปด้วยความผันผวน ความไม่แน่นอน ความซับซ้อน และความคลุมเครือ หรือที่เรียกว่าสภาวะ VUCA World ความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทางเทคโนโลยีและลัทธิเสรีนิยมใหม่ได้ส่งผลกระทบต่อโครงสร้างความสัมพันธ์ของมนุษย์ในทุกระดับปัญหาความขัดแย้งในสังคมร่วมสมัยไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแค่ความขัดแย้งทางกายภาพหรือการแย่งชิงทรัพยากรดังเช่นในอดีต แต่ได้ขยายตัวไปสู่ความขัดแย้งเชิงอัตลักษณ์ ความเชื่อ และอุดมการณ์ทางการเมืองที่ฝังรากลึกตามทัศนคติของ พระเมธีวชิรบัณฑิต (हरषा ढम्महाโส) (2565) ความขัดแย้งในสังคมไทยปัจจุบันมีลักษณะเป็นความขัดแย้งเชิงโครงสร้าง และความขัดแย้งเชิงความคิดที่ถูกกระตุ้นด้วยข้อมูลข่าวสารสารสนเทศ ซึ่งส่งผลให้เกิดการแบ่งฝักแบ่งฝ่ายในระดับครอบครัว ไปจนถึงระดับชาติสถานะเช่นนี้หากปล่อยไว้โดยไม่มีกลไกทางจริยธรรมมาคอยกำกับ จะนำไปสู่การเสื่อมถอยของทุนทางสังคม และความล้มเหลวของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

หากพิจารณาตามทัศนะทางพระพุทธศาสนาผสมผสานกับสังคมวิทยา ความขัดแย้งในปัจจุบันเกิดจากอคติ (Bias) และทฤษฎี (Dogma) ที่รุนแรงขึ้น การบริโภคข้อมูลข่าวสารในลักษณะ หรือการเลือกรับฟังเฉพาะข้อมูลที่ตรงกับความเชื่อเดิมของตนเอง ทำให้เกิดสภาวะที่เรียกว่าความจริงชุดเดียวซึ่งนำไปสู่การด้อยค่าผู้ที่มีความเห็นต่าง สุทธิพงษ์ ทรัพย์ศิริ (2565) ได้ระบุว่า ปัจจัยที่กระตุ้นให้ความขัดแย้งทวีความรุนแรง คือ ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและโอกาสทางสังคม เมื่อทรัพยากรถูกกระจายอย่างไม่เป็นธรรม มนุษย์จะเริ่มสร้างกลไกการป้องกันตนเองและมองผู้อื่นเป็นศัตรู ความขัดแย้งจึงไม่ใช่เพียงเรื่องของอารมณ์ แต่เป็นผลพวงจากโครงสร้างที่ไม่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมโลกดิจิทัลได้กลายเป็นสมรภูมิใหม่ของความขัดแย้ง การใช้ประทุษวาจา และการสร้างข่าวลือ (Fake News) กลายเป็นเครื่องมือในการทำลายล้างความสามัคคี วิชัย นามศิริ (2565) อธิบายว่า สื่อสังคมออนไลน์มีกลไกอัลกอริทึมที่กระตุ้นให้อารมณ์อยู่เหนือเหตุผล ซึ่งขัดกับหลักการโยนิโสมนสิการหรือการคิดอย่างแยบคายในทางพระพุทธศาสนา เมื่อคนขาดสติในการบริโภคสื่อ ความสามัคคีในระดับจิตวิญญาณย่อมถูกสั่นคลอนได้ง่าย แต่เมื่อกลไกทางกฎหมายหรืออำนาจรัฐไม่สามารถคลี่คลายความขัดแย้งในระดับจิตใจได้ “ศาสนา” จึงถูกนำกลับมาทบทวนในฐานะเครื่องมือเชิงซอฟต์แวร์ (Soft Power) พระพุทธศาสนาไม่ได้มองความขัดแย้งเป็นเพียงปัญหาที่ต้องแก้ไข แต่เป็นสภาวะธรรมชาติที่ต้องทำความเข้าใจและบริหารจัดการด้วยความเมตตาและปัญญา พระธรรมวชิรมณี (วนิช ชินวโส). (2565) ได้เสนอว่า การสร้างความสามัคคีในยุคนี้ต้องอาศัยสันติสนทนา ซึ่งมีรากฐานมาจากหลักสาราณียธรรม เป็นการสื่อสารที่ไม่มุ่งเอาชนะ แต่มุ่งหาจุดร่วมเพื่อการอยู่ร่วมกัน ความสำคัญของพระพุทธศาสนาจึงอยู่ที่การสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจให้กับปัจเจกชน เพื่อให้สามารถเผชิญหน้ากับความแตกต่างได้โดยไม่ใช้ความรุนแรง

บทความนี้มุ่งเน้นที่จะวิเคราะห์บทบาทของพระพุทธศาสนาผ่านหลักธรรมสำคัญ เช่น หลักธรรมด้านสังคหวัตถุ 4 และหลักธรรมด้านสาราณียธรรม 6 เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการขับเคลื่อนความสามัคคีในสังคมไทย โดยจะครอบคลุมตั้งแต่ระดับจิตใจของบุคคล กลุ่มทางสังคม และการกำหนดนโยบาย

สาธารณะที่สอดคล้องกับวิถีพุทธ เพื่อให้เกิดความยั่งยืนภายใต้บริบทของความหลากหลายในทุกมิติของสังคมเพื่อความเป็นพลวัตรในศตวรรษที่ 21

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อการสร้างสามัคคี

ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่อุบัติขึ้นในสังคมร่วมสมัยพระพุทธศาสนาได้นำเสนอชุดเครื่องมือทางจริยธรรมที่เน้นการปรับแก้จากระดับจิตสำนึกมุ่งสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรม หลักธรรมที่ถือเป็นหัวใจสำคัญในการสร้างความเป็นปึกแผ่นและเอกภาพในสังคมประกอบด้วย 2 หมวดหลัก คือ สาราณียธรรม 6 และสังคหัตถ์ 4 ดังนี้

หลักสาราณียธรรม 6 ธรรมแห่งความระลึกถึงกันเพื่อความเป็นปึกแผ่นหลักสาราณียธรรม 6 ประการ เป็นหลักการอยู่ร่วมกันที่มุ่งสร้างความสมัครสมานสามัคคีและความเข้าใจอันดีต่อกัน โดยมีรายละเอียดและการประยุกต์ใช้ในบริบทปัจจุบัน ดังนี้

เมตตาการุณยธรรม การแสดงออกต่อกันด้วยความสุภาพและปรารถนาดีในทางกาย พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2565) อธิบายว่า ในสังคมปัจจุบันที่มีความเปราะบาง การให้เกียรติผ่านท่าทีและกริยาอาการเป็นจุดเริ่มต้นของการลดกำแพงแห่งความขัดแย้ง

เมตตาวจีกรรม การสื่อสารด้วยปิยวาจา มุ่งเน้นการสร้างสันติสนทนา (Peace Dialogue) หลีกเลี่ยงประทุษวาจา (Hate Speech) ที่สร้างความแตกแยก

เมตตา मनฺโกรรม การตั้งจิตปรารถนาดีต่อกัน การปรับมุมมอง (Mindset) ให้มองเห็นความเป็นมนุษย์ในตัวเอง แม้จะมีความเห็นทางการเมืองหรือความเชื่อที่ต่างกัน

สาธารณโภคี การรู้จักแบ่งปันทรัพยากรและผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม วิศิษฐ์ ศรีจันทร์ (2565) ระบุว่าข้อนี้คือ หัวใจของการลดความเหลื่อมล้ำ หากสังคมมีการกระจายโอกาสที่เท่าเทียมความขัดแย้งเชิงโครงสร้างย่อมลดลง

ศีลสามัญญตา การปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ กติกา และกฎหมายเดียวกันอย่างเสมอภาค ความเป็นระเบียบเรียบร้อยในสังคมเกิดขึ้นได้เมื่อทุกคนอยู่ภายใต้มาตรฐานจริยธรรมเดียวกันโดยไม่มีข้อยกเว้น

ทวิฏฐิสามัญญตา การปรับความเห็นให้สอดคล้องกัน หรือการยอมรับในความแตกต่างอย่างมีเหตุผล (Tolerance) มุ่งเน้นไปที่เป้าหมายส่วนรวมมากกว่าอัตตาของตนเองหลักสังคหัตถ์ 4 ถือว่าเป็นหลักธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวใจและการประสานประโยชน์ในด้านต่างๆ ให้สำเร็จประโยชน์ในทุกมิติได้ในการสร้างความสมัครสมานสามัคคีต่อกันทุกสังคมได้

หากสาราณียธรรม คือ ฐานความคิด สังคหัตถ์ 4 ก็คือภาคปฏิบัติ ในการประสานความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคม ประเวศ วะสี (2565) ได้ให้ทัศนะว่า สังคหัตถ์ 4 คือ รากฐานของการสร้างชุมชนเข้มแข็งที่สามารถต้านทานกระแสความขัดแย้งจากภายนอกได้

ทาน (Giving) การให้และแบ่งปัน ไม่เพียงแต่สิ่งของ แต่รวมถึงการให้โอกาส การให้อภัย และการให้ความรู้ (วิทยาทาน) เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของสมาชิกในสังคม

ปิยวาจา (Pleasant Speech) การพูดด้วยความจริงใจและสุภาพในยุคดิจิทัล ปิยวาจาครอบคลุมไปถึงการ “คอมเมนต์” หรือการโพสต์ข้อความบนสื่อสังคมออนไลน์ที่สร้างสรรค์ (สุจินต์ เจตนสันติสุข, 2565)

อรรถจริยา (Helpful Action) การบำเพ็ญประโยชน์ต่อส่วนรวม การมีจิตอาสา (Public Mind) ที่มุ่งหวังให้สังคมดีขึ้นโดยไม่หวังผลตอบแทนส่วนตน

สมานัตตตา (Consistency) การวางตัวให้เหมาะสม เสมอต้นเสมอปลาย และการเข้าไปมีส่วนร่วมในสุขและทุกข์ของเพื่อนร่วมสังคม ซึ่งช่วยสร้างความไว้วางใจ (Trust) ระหว่างกัน

การบูรณาการหลักธรรมเพื่อความมั่นคงทางสังคม

หลักสารณียธรรม 6 และสังคหวัตถุ 4 เป็นหลักธรรมที่สร้างโครงสร้างทางสังคมที่แข็งแกร่ง พระครูปลัดปัญญาวรรณ (บุญช่วย โชติวิโส) (2565) ได้ระบุในการศึกษาวิจัยว่า เมื่อบุคคลฝึกฝนหลักธรรมเหล่านี้ จะเกิดความฉลาดทางจริยธรรม (Moral Intelligence) ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการระงับข้อพิพาทก่อนที่จะบานปลายไปสู่ความรุนแรงในระดับนโยบาย การใช้หลักศาสนาโมคชีร่วมกับทานสามารถนำไปสู่รูปแบบเศรษฐกิจแบ่งปัน (Sharing Economy) ที่เน้นความเกื้อกูลมากกว่าการแข่งขันแบบทำลายล้าง ซึ่งเป็นกุญแจสำคัญสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของคนในชาติ

สรุปได้ว่าหลักสารณียธรรม 6 เป็นหลักแห่งการอยู่ร่วมกันอย่างราบรื่น เน้นการมีเมตตาต่อกันทั้งทางกาย วาจา และใจ การแบ่งปันเอื้อเฟื้อผลประโยชน์ การมีศีลหรือมาตรฐานความประพฤติร่วมกัน และการมีที่ศนะหรือเป้าหมายร่วมกัน หลักธรรมชุดนี้จึงทำหน้าที่เป็นรากฐานภายในของสังคม เพราะสร้างความไว้วางใจ ความเคารพ และความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน เมื่อบุคคลคิดดี พูดดี ทำดี และยึดมั่นในกตีกาเดียวกัน ความขัดแย้งย่อมลดลง ความร่วมมือย่อมเพิ่มขึ้น ส่วนหลักสังคหวัตถุ 4 เป็นหลักยึดเหนี่ยวจิตใจคนให้ผูกพันกัน ประกอบด้วยการให้ การพูดจาไพเราะ การทำตนให้เกิดประโยชน์ และการวางตนเสมอต้นเสมอปลาย หลักธรรมนี้ทำหน้าที่เป็นพลังขับเคลื่อนภายนอก ที่ทำให้ความสัมพันธ์ไม่หยุดอยู่เพียงเจตนาดี แต่แสดงออกเป็นการกระทำที่จับต้องได้ การให้สร้างความรู้สึกรอบอุ่น การพูดดีสร้างกำลังใจ การทำประโยชน์สร้างคุณค่า และความเสมอภาคสร้างความยุติธรรม เมื่อคนในสังคมปฏิบัติต่อกันเช่นนี้ย่อมเกิดความรักและความผูกพันอย่างแท้จริงในภาพรวม หลักธรรมทั้งสองสะท้อนแนวคิดสำคัญว่า ความสามัคคีมีได้เกิดจากกฎระเบียบเพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากเมตตา การแบ่งปัน ความรับผิดชอบ และค่านิยมร่วมกัน เมื่อบุคคลในสังคมคิดดี พูดดี ทำดี ให้ประโยชน์ต่อกัน และยืนอยู่บนมาตรฐานเดียวกัน สังคมนั้นย่อมมีความมั่นคง สงบ และยั่งยืนได้ในระยะยาว

บทบาทของสถาบันสงฆ์ในการประสานรอยร้าวและสร้างความสมานฉันท์

ในท่ามกลางวิกฤตความขัดแย้งของสังคมร่วมสมัย สถาบันสงฆ์ไม่ได้มีบทบาทเพียงแค่การประกอบศาสนพิธี แต่ยังทำหน้าที่เป็นทุนทางปัญญาและ สะพานเชื่อมทางสังคมที่ช่วยประสานรอยร้าวระหว่างกลุ่มคนที่มีความแตกต่างกัน โดยสามารถจำแนกบทบาทสำคัญออกเป็น 4 มิติดังนี้

1) บทบาทในฐานะผู้นำทางจิตวิญญาณและที่ปรึกษาทางสันติภาพ

บทบาทของสถาบันสงฆ์ในสภาวะสังคมวิกฤต คือ การเป็นพื้นที่กลางเชิงสร้างสรรค์เพื่อบำบัดภาวะทางอารมณ์ของสังคมที่แตกแยก ในที่ศนะของพระธรรมวชิรมณี (วนิช ชินวิโส) (2565) การทำหน้าที่เป็นวิศวกรทางจิตวิญญาณ คือ การกลึงเชิงรุกในการปรับโครงสร้างจิตใจที่บิดเบี้ยวด้วยโทสาคติ โดยอาศัยหลักมหารุณธรรมเป็นกลไกขัดเกลาจิตใจ เพื่อเปลี่ยนผ่านจากบรรยากาศแห่งการเผชิญหน้าไปสู่การรื้อฟื้นมิตรภาพในฐานะเพื่อนร่วมชะตากรรมอย่างสันติ

2) บทบาทการเป็นตัวกลางในการเจรจาและสันติสนทนา

เมื่อเกิดความขัดแย้งเชิงนโยบายหรือผลประโยชน์ในชุมชน พระสงฆ์มักได้รับความไว้วางใจให้เป็นตัวกลางในการไกล่เกลี่ย เนื่องจากภาพลักษณ์ที่เป็นกลาง (Neutrality) และความตั้งอยู่บนพื้นฐานของจริยธรรม อนันท์ กาญจนพันธุ์ (2565) อธิบายว่า ในระดับท้องถิ่น “พระนักพัฒนา” มีบทบาทอย่างมากในการประสานความเข้าใจระหว่างรัฐกับชาวบ้าน โดยใช้กระบวนการที่เรียกว่า “ธรรมสภา” หรือการพูดคุยกันด้วยเหตุผลในพื้นที่ของวัด ซึ่งช่วยลดแรงปะทะทางกายภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพการสร้างเครือข่าย “บวร” (บ้าน-วัด-โรงเรียน) เพื่อความยั่งยืน สถาบันสงฆ์ทำหน้าที่เป็นแกนกลางในการเชื่อมโยง

สถาบันหลักของสังคมเข้าด้วยกัน ผ่านโมเดล “บวร” ซึ่งเป็นกลไกเชิงโครงสร้างที่ช่วยสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน ศิริชัย ชมเมือง (2565) ได้ทำการวิจัยพบว่า ชุมชนที่มีความสัมพันธ์ระหว่างบ้าน วัด และโรงเรียนอย่างแน่นแฟ้น จะมีดัชนีความขัดแย้งที่ต่ำกว่า เนื่องจากมีกิจกรรมร่วมกันที่สร้างความสัมพันธ์เชิงบวก (Positive Relationship) เช่น การทำบุญร่วมกัน การพัฒนาพื้นที่สาธารณะ และการเรียนรู้วิถีวัฒนธรรมท้องถิ่น

3) บทบาทในการใช้สื่อและนวัตกรรมเพื่อการเผยแผ่สันติธรรม

ในยุคดิจิทัล สถาบันสงฆ์ได้ปรับตัวเข้าสู่แพลตฟอร์มออนไลน์เพื่อลดช่องว่างระหว่างวัย (Generation Gap) ซึ่งเป็นหนึ่งในรอยร้าวสำคัญของสังคมไทย พระมหานันท สุนติโก (2565) ได้นำเสนอแนวคิดการใช้สื่อสีขาว เพื่อตอบโต้ โดยพระสงฆ์รุ่นใหม่ได้ใช้โซเชียลมีเดียในการเทศนาที่เน้นความเข้าใจและการอยู่ร่วมกันภายใต้ความหลากหลาย ซึ่งเป็นการประสานรอยร้าวในโลกเสมือนจริงที่ส่งผลต่อพฤติกรรมในโลกจริง

4) บทบาทการเป็นต้นแบบแห่งความอดทนอดกลั้น

พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญในการสร้างความเข้าใจระหว่างศาสนา (Interfaith Dialogue) สุธะชิต ธรรมวิทย์ (2565) ระบุว่า การที่ผู้นำศาสนาพุทธทำงานร่วมกับผู้นำศาสนาอื่นในพื้นที่ขัดแย้ง เช่น พื้นที่ภาคใต้ เป็นภาพลักษณ์ที่ทรงพลังในการแสดงให้เห็นว่าความแตกต่างทางความเชื่อไม่ใช่เหตุแห่งการทำลายล้าง บทบาทนี้ช่วยเปลี่ยนความระแวงให้เป็นความไว้วางใจซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญที่สุดของความสามัคคี

การขับเคลื่อนสันติภาพของพระสงฆ์ในพื้นที่เปราะบาง มิได้เป็นเพียงภารกิจเชิงสังคมสงเคราะห์ทั่วไป หากแต่เป็นการบูรณาการพุทธธรรมเชิงประยุกต์ผ่านโครงสร้างสังคมหวัด 4 เพื่อถักทอปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และใช้สารานุกรมธรรม 6 เป็นฐานในการสถาปนาเอกภาพท่ามกลางความหลากหลาย ส่งผลให้บทบาทของพระสงฆ์เกิดการเปลี่ยนผ่านเชิงอัตลักษณ์ จากการเป็นเพียงผู้นำทางลัทธิพิธีกรรมสู่การเป็นทูตวัฒนธรรมแห่งสันติภาพที่มีสมรรถนะในการสร้างความไว้วางใจเชิงลึกในระดับฐานรากได้อย่างยั่งยืน

สรุปว่าสถาบันสงฆ์มีบทบาทสำคัญในการเป็นศูนย์กลางทางจิตใจของสังคม ทำหน้าที่เชื่อมโยงผู้คนท่ามกลางความขัดแย้ง โดยใช้หลักธรรมเป็นเครื่องมือสร้างความเข้าใจและลดอคติ พระสงฆ์สามารถเป็นคนกลางที่มีความน่าเชื่อถือ ช่วยไกล่เกลี่ยข้อพิพาทด้วยความเป็นกลาง เมตตา และเหตุผลนอกจากนี้ สถาบันสงฆ์ยังส่งเสริมการให้อภัย การอดทน และการใช้สติปัญญาแก้ปัญหา ผ่านการเทศนา การจัดกิจกรรมทางศาสนา และการสร้างพื้นที่พูดคุยอย่างสันติ ทำให้ชุมชนมีโอกาสรื้อฟื้นความสัมพันธ์และสร้างค่านิยมร่วมกันโดยสรุป สถาบันสงฆ์ทำหน้าที่เป็นทั้งที่พึ่งทางใจและกลไกทางศีลธรรมที่ช่วยประสานความแตกต่าง ลดความรุนแรง และเสริมสร้างความสมานฉันท์อย่างยั่งยืนในสังคม

การประยุกต์ใช้พุทธธรรมเพื่อสร้างความสามัคคีในระดับชุมชนและระดับชาติ

การสร้างสามัคคีในสังคมไทยไม่ได้เป็นเพียงเรื่องของศาสนพิธีกรรมในระดับปัจเจกบุคคลเท่านั้น แต่ต้องมีการบูรณาการเข้ากับโครงสร้างทางสังคมและนโยบายสาธารณะ เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ยั่งยืนในวงกว้าง โดยสามารถแบ่งการประยุกต์ใช้ได้เป็น 2 ระดับสำคัญ ดังนี้

1) การประยุกต์ใช้ในระดับชุมชน กลไกจากฐานรากสู่สันติภาพ

ในระดับชุมชน ความสามัคคีเกิดขึ้นจากการปฏิสัมพันธ์ในชีวิตประจำวัน การนำหลักพุทธธรรมมาใช้จึงมุ่งเน้นไปที่การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม และความมั่นคงทางสังคมในรูปแบบดังต่อไปนี้

โมเดลสันติวัฒนธรรมในชุมชน (Community of Peace) การนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้ในการบริหารจัดการความขัดแย้งเรื่องทรัพยากรท้องถิ่น วิโรจน์ เจริญพงศ์ (2565) พบว่า ชุมชนที่ใช้กระบวนการทาน และอรรถจริยา ผ่านการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชน ช่วยลดช่องว่างระหว่างคนจนกับคนรวยในหมู่บ้าน ส่งผลให้ความขัดแย้งเชิงผลประโยชน์ลดลงอย่างมีนัยสำคัญเวทีเสวนาและธรรมสภาการประยุกต์ใช้ปิยวาจา และทฤษฎีสамัญญตาในการประชุมหมู่บ้าน เปลี่ยนจากการถกเถียงเพื่อเอาชนะ เป็นการรับฟังเพื่อหาทางออกร่วมกัน สมพงษ์ จิตระดับ (2565) ระบุว่า การสร้างพื้นที่ให้คนทุกช่วงวัยได้แสดงความคิดเห็น (Inclusion) เป็นกุญแจสำคัญในการลดความขัดแย้งระหว่างวัยในชุมชนชนบทที่กำลังเปลี่ยนแปลงเครือข่ายจิตอาสาพุทธวิธีการสร้างกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์เพื่อสาธารณะช่วยสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน เมื่อคนในชุมชนทำกิจกรรมร่วมกันบ่อยครั้ง จะเกิดความไว้วางใจที่เหนียวแน่นซึ่งเป็นเกราะป้องกันการยุยงปลุกปั่นจากภายนอก

2) การประยุกต์ใช้ในระดับชาติ จากหลักธรรมสุนโยบายสาธารณะ

ในระดับชาติ บทบาทของพระพุทธศาสนา คือ การเป็นเข็มทิศทางจริยธรรม ที่กำกับการใช้อำนาจอธิปไตยและการกำหนดทิศทางของประเทศนโยบายสันติวิธีเชิงโครงสร้างการนำหลัก “สารณียธรรม” เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์ชาติว่าด้วยการลดความเหลื่อมล้ำ กมลรัตน์ ชุมพงษ์ (2565) เสนอว่า รัฐบาลควรใช้หลัก “สาธารณโภคี” ในการกระจายอำนาจและทรัพยากรสู่ท้องถิ่นอย่างเป็นธรรม เพราะความสามัคคีระดับชาติจะเกิดขึ้นไม่ได้หากโครงสร้างอำนาจยังมีความอยุติธรรมซ่อนอยู่การศึกษาพุทธนวัตกรรมการเพื่อสันติภาพการปฏิรูปหลักสูตรการศึกษาให้เน้นเรื่องความฉลาดทางอารมณ์และสังคม (SEL) ตามแนวทางพุทธธรรมโดยเน้นให้เยาวชนมีสติในการรับข่าวสาร และมีความอดทนอดกลั้นต่อความแตกต่างทางอุดมการณ์การสื่อสารสร้างสรรค์ระดับชาติรัฐบาลและสื่อมวลชนควรนำหลัก “เมตตาวัจจกรรม” มาเป็นบรรทัดฐานในการสื่อสารสาธารณะ เพื่อลดระดับความขัดแย้งในสื่อสังคมออนไลน์ รัชชัย วงศ์ชัยโชติ (2565) ระบุว่า การสร้างแคมเปญระดับชาติที่เน้นการให้อภัย และการเริ่มต้นใหม่โดยมีผู้นำศาสนาเป็นศูนย์รวมจิตใจ เป็นกลไกที่ช่วยลดความตึงเครียดทางการเมืองได้ในระยะยาว

ความท้าทายและอุปสรรคในยุคดิจิทัลต่อการสร้างความสามัคคี

แม้หลักธรรมจะมีความสมบูรณ์ในตัวเอง แต่การนำไปใช้จริงก็ต้องเผชิญกับความท้าทายด้านขั้วอำนาจทางความคิด (Polarization) ที่รุนแรง พระมหาสันติพงศ์ ฐิตเมธ (2565) วิเคราะห์ว่า ความสามัคคีระดับชาติจะเกิดขึ้นได้จริง ต้องอาศัยความกล้าหาญทางจริยธรรม ของผู้นำในการยอมรับความผิดพลาดและแสดงความเมตตาอย่างไม่เลือกปฏิบัติ (Equanimity) หากหลักธรรมถูกนำมาใช้เพียงเพื่อการโฆษณาชวนเชื่อโดยไม่มีความยุติธรรมรองรับ ความสามัคคีนั่นจะเป็นเพียงความสงบชั่วคราวที่ยั่งยืนอันเป็นผลสืบเนื่องมาจากในศตวรรษที่ 21 เทคโนโลยีดิจิทัลได้เปลี่ยนภูมิทัศน์ทางสังคมไปอย่างสิ้นเชิง แม้เทคโนโลยีจะช่วยให้การเชื่อมต่อสื่อสารรวดเร็วขึ้น แต่ในขณะเดียวกันก็ได้สร้างอุปสรรคใหม่ที่ซับซ้อนต่อการสร้างความสามัคคีในสังคมไทย โดยมีประเด็นท้าทายสำคัญดังนี้

1. ปรากฏการณ์ห้องแห่งเสียงสะท้อน และความขัดแย้งเชิงอัตลักษณ์

อุปสรรคประการสำคัญในยุคดิจิทัล คือ การที่อัลกอริทึมของสื่อสังคมออนไลน์มักคัดกรองเนื้อหาที่ตรงกับความสนใจและความเชื่อเดิมของผู้ใช้มาเสนอ ปรากฏการณ์นี้ทำให้บุคคลถูกกักขังอยู่ในห้องแห่งเสียงสะท้อน (Echo Chamber) ที่ตอกย้ำความเชื่อของตนเองและปฏิเสธข้อมูลชุดอื่น อรรถพล อนันตวรสิทธิ (2565) ระบุว่าสภาวะเช่นนี้ทำให้ทฤษฎีสамัญญตา หรือการปรับความเห็นให้สอดคล้องกัน

ทำได้ยากขึ้น เนื่องจากผู้คนในสังคมสูญเสียพื้นที่ความจริงร่วมไป และมองผู้ที่มีความเห็นต่างเป็นศัตรู หรือผู้ที่ถูกกล่าวหาว่าประทุษร้ายและการด้อยค่าความเป็นมนุษย์

ในโลกออนไลน์การสื่อสารมักขาดการปฏิสัมพันธ์แบบสบตา (Face-to-face interaction) ทำให้ผู้ใช้ขาดความยับยั้งชั่งใจในการใช้ถ้อยคำ การแพร่กระจายของ Hate Speech กลายเป็นอุปสรรคใหญ่ต่อการสร้างความสมานฉันท์ วิโรจน์ เจริญพงศ์ (2565) วิเคราะห์ว่า การด่าทอและการด้อยค่าบุคคลผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัลเป็นการละเมิดหลักปาวาจา และเมตตาวาจากรรม อย่างรุนแรง ซึ่งไม่เพียงแต่สร้างรอยร้าวระหว่างบุคคล แต่ยังลุกลามไปสู่ความเกลียดชังระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ ศาสนา และช่วงวัย

2. ข้อมูลบิดเบือนและการทำลายความไว้วางใจ

ความสามัคคีจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยความไว้วางใจ (Trust) แต่ในยุคดิจิทัลที่เต็มไปด้วย Fake News และการปั่นกระแส ทำให้ความไว้วางใจในสังคมลดลงอย่างรวดเร็ว นพดล กรรณิกา (2565) เสนอว่า ปัญหาข้อมูลบิดเบือนเป็นอุปสรรคที่ทำลายความสามัคคีในระดับโครงสร้าง เพราะทำให้ประชาชนไม่เชื่อมั่นในสถาบันหลักของชาติและไม่เชื่อมั่นในกันและกัน สอดคล้องกับหลักโมหะ (ความหลง) ในทางพุทธศาสนาที่เข้าครอบงำสติสัมปชัญญะของมหาชน ช่องว่างระหว่างวัยในโลกไซเบอร์ (Digital Generation Gap)

ความท้าทายที่โดดเด่นมากที่สุด คือ ความขัดแย้งทางความคิดระหว่างคนรุ่นใหม่ที่เคยโตมากับดิจิทัลกับคนรุ่นเก่าซึ่งมีวิธีการรับรู้และชุดคุณค่าที่ต่างกัน พระธรรมศากยวงศ์วิสุทธิ์ (อนิลมาน ธมฺมสากิโย) (2565) ได้ให้ทัศนะว่า อุปสรรคนี้ไม่ได้เกิดจากตัวเทคโนโลยี แต่เกิดจากการขาดโยนิโสมนสิการ หรือการคิดอย่างแยบคายในการใช้สื่อ ทำให้แต่ละฝ่ายยึดติดในอัตตาของตนเอง จนเกิดรอยร้าวในสถาบันครอบครัว และสังคมที่ยากจะประสาน

3. การประยุกต์หลักกาลามสูตรและสติปัญญาดิจิทัล

เพื่อก้าวข้ามอุปสรรคเหล่านี้ พระพุทธศาสนาเสนอหลักกาลามสูตร หรือแนวคิดที่ไม่เชื่อเพียงเพราะฟังตามกันมา เป็นเครื่องมือสำคัญในการคัดกรองข้อมูล สุรศักดิ์ สิทธิวิมล (2565) ระบุว่า การสร้างสติในโลกยุคดิจิทัล จะช่วยให้บุคคลไม่ตกเป็นเครื่องมือของการสร้างความขัดแย้ง การพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อควบคู่ไปกับหลักสัมมาวาจา (การเจรจาชอบ) จึงเป็นทางออกสำคัญที่ช่วยให้เทคโนโลยีกลับมาเป็นเครื่องมือสร้างความสามัคคีแทนการทำลายล้าง

บทสรุป

จากการศึกษาบทบาทของพระพุทธศาสนาในการสร้างความสามัคคีในสังคมร่วมสมัย พบว่าพระพุทธศาสนามีได้เป็นเพียงสถาบันทางวัฒนธรรมที่ดำรงไว้ซึ่งจารีตประเพณีเท่านั้น แต่ยังเป็นคลังทางปัญญาที่นำเสนอเครื่องมือในการบริหารจัดการความขัดแย้งที่มีประสิทธิภาพ หลักธรรมสำคัญอย่างสาราณียธรรม 6 และสังคหวัตถุ 4 ทำหน้าที่เป็นเสมือนโครงสร้างทางจริยธรรมที่ช่วยเชื่อมประสานความแตกต่างระหว่างบุคคลและกลุ่มสังคมในระดับปัจเจกพื้นฐาน ความขัดแย้งในสังคมดิจิทัลเกิดจากอคติ และความหลง (โมหะ) ที่ถูกกระตุ้นผ่านเทคโนโลยีพระพุทธศาสนาจึงเข้ามามีบทบาทในการสร้างสติปัญญาเพื่อให้เท่าทันต่อกระแสการบิดเบือนข้อมูล การที่สถาบันสงฆ์ปรับบทบาทเป็นผู้สื่อสารสันติธรรมและตัวกลางในการเจรจาช่วยให้ความขัดแย้งในหลายมิติคลี่คลายลงได้ อย่างไรก็ตาม ความสามัคคีที่ยั่งยืนจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยการประยุกต์ใช้หลักธรรมเหล่านี้เข้ากับโครงสร้างทางสังคมที่ยุติธรรมและการสื่อสารที่สร้างสรรค์ในทุกระดับ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนความสามัคคีในระดับชาติอย่างเป็นรูปธรรม บทความนี้มีข้อเสนอแนะ ดังนี้ การบูรณาการสันติวิธีเข้ากับหลักสูตรการศึกษาทุกระดับกระทรวงศึกษาธิการควรนำหลักกาลามสูตร และโยนิโสมนสิการมาเป็นแกนกลางในการสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อให้แก่เยาวชน เพื่อลดผลกระทบ และการสร้างข่าวปลอมที่นำไปสู่ความแตกแยกการส่งเสริมบทบาท “พระธรรมทูตและพระนักสันติภาพ” สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติควรสนับสนุนการฝึกอบรมพระสงฆ์ให้มีทักษะในการเจรจาไกล่เกลี่ย ความขัดแย้ง (Mediation Skills) และการสื่อสารในโลกดิจิทัล เพื่อให้สถาบันสงฆ์เป็นที่พึ่งทางปัญญา ของสังคมได้อย่างทันท่วงที และการใช้กลไก “บวร” ในการแก้ปัญหาความขัดแย้งท้องถิ่นรัฐบาลควร สนับสนุนงบประมาณและอำนาจการตัดสินใจให้แก่เครือข่ายบ้าน วัด และโรงเรียน ในการสร้างพื้นที่กลาง เพื่อทำกิจกรรมสร้างความเข้าใจสมานฉันท์ ลดการพึ่งพาอำนาจการตัดสินใจจากส่วนกลางเพียงอย่างเดียว

2. ข้อเสนอแนะในการนำไปปฏิบัติ

สำหรับภาคประชาสังคมควรสร้างพื้นที่รับฟังเชิงลึกตามแนวทางพุทธวิธี โดยเน้นการสื่อสาร ด้วยเมตตาธรรมเป็นพื้นฐาน เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีความเห็นต่างได้แสดงออกโดยปราศจากการถูก ด้อยค่าการฟังโดยไม่ตัดสิน คือ จุดเริ่มต้นของสันติภาพที่แท้จริง ส่วนภาคสื่อมวลชน และอินฟลูเอนเซอร์ (Influencer) ควรยึดถือหลักปฎิภาวาจาและจริยธรรมการสื่อสารที่ไม่มุ่งสร้างความเกลียดชังเพื่อยอดเข้าชม แต่ควรเน้นการนำเสนอข้อมูลที่สร้างสรรค์และสร้างแรงบันดาลใจในการอยู่ร่วมกัน

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

เสนอแนะให้มีการศึกษาเชิงปริมาณเกี่ยวกับดัชนีชี้วัดความสามัคคีในชุมชนที่ใช้หลักพุทธธรรม อย่างเข้มแข็ง เพื่อสร้างแบบจำลอง ที่สามารถขยายผลไปยังพื้นที่อื่นได้ และเสนอแนะให้มีการวิจัยเชิงลึก เกี่ยวกับพฤติกรรมและการเสถียรของพุทธศาสนิกชนในยุค AI และความสัมพันธ์กับการตัดสินใจเชิงจริยธรรม เพื่อหาแนวทางป้องกันความขัดแย้งในโลกเสมือนจริงในอนาคต

บรรณานุกรม

- กมลรัตน์ ชุมพงษ์. (2565). *ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: มุมมองจากพุทธศาสนาเพื่อการปฏิรูปสังคม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นพดล กรรณิกา. (2565). *สงครามข้อมูลข่าวสารกับความมั่นคงทางสังคมในยุคดิจิทัล*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรังสิต.
- ประเวศ วะสี. (2565). *การสร้างสามัคคีด้วยพลังทางปัญญาและจิตวิญญาณ*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิไทย.
- พระครูปลัดปัญญาวรรณ (บุญช่วย โชติวิโส). (2565). พุทธนวัตกรรมเพื่อการสร้างสันติภาพในสังคมดิจิทัล. *วารสารพุทธสังคมวิทยา*, 7(2): 15-30.
- พระธรรมศากยวงศ์วิสุทธิ์ (อนิลมาน ธมมสากิโย). (2565). สติในยุคดิจิทัล: การอยู่ร่วมกันบนความแตกต่างอย่างสันติ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สามลดา.
- พระธรรมวชิรมณี (วนิช ชินวิโส). (2565). *จิตวิทยาการเทศนาเพื่อดับไฟความขัดแย้งในสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมมจิตโต). (2565). *ธรรมะกับการอยู่ร่วมกันในโลกแห่งความต่าง*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระมหานันท สุนติภทโท. (2565). *ธรรมะดิจิทัล: การสื่อสารเพื่อสันติภาพในยุคความจริงบิดเบือน*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสถาบันพลังจิตตานุภาพ.
- พระมหาสันติพงศ์ ฐิตเมธ. (2565). *สันติภาพที่สัมผัสได้: บทเรียนจากความขัดแย้งทางการเมืองไทย*. เชียงใหม่: ศูนย์วิจัยสันติศึกษาล้านนา.
- พระเมธีวชิรบัณฑิต (हरषा ठमहास). (2565). *สันติวิธีปฏิบัติ: จากทฤษฎีสู่การขับเคลื่อนสังคมสมานฉันท์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิศิษฐ์ ศรีจันทร์. (2565). การประยุกต์หลักสารานุกรมเพื่อเสริมสร้างความสามัคคีในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 10(4): 180-195.
- วิโรจน์ เจริญพงศ์. (2565). *เศรษฐศาสตร์พุทธเพื่อชุมชนยั่งยืน*. ขอนแก่น: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วิชัย นามศิริ. (2565). *จิตวิทยาสื่อดิจิทัลและพฤติกรรมมนุษย์*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- ศิริชัย ชมเมือง. (2565). พลังบวกกับการเสริมสร้างความสมานฉันท์ในระดับตำบล: กรณีศึกษาจังหวัดภาคกลาง. *วารสารวิจัยสันติศึกษา*, 10 (3): 210-225.
- สมพงษ์ จิตระดับ. (2565). *การเรียนรู้เพื่ออยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI).
- สุทธิพงษ์ ทรัพย์ศิริ. (2565). *โครงสร้างสังคมและความเหลื่อมล้ำในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุจินต์ เจตน์สันติสุข. (2565). *จริยธรรมสื่อและการสื่อสารสร้างสรรค์ตามแนวพุทธ*. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุรเดช โชติอุดมทรัพย์. (2565). *พหุวัฒนธรรมนิยมกับบทบาทของคณะสงฆ์ไทย*. นครปฐม: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุรศักดิ์ สิทธิวิมล. (2565). *การรู้เท่าทันสื่อและจริยธรรมดิจิทัลสำหรับสังคมไทย*. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อรรถพล อนันตวรสัทธิ. (2565). *การศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองในโลกที่มีความขัดแย้งสูง*. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อานันท์ กาญจนพันธุ์. (2565). *พื้นที่ทางสังคมกับกระบวนการยุติธรรมทางเลือก*. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

จริยธรรมการตีพิมพ์บทความ ในวารสารสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

วารสารสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ให้ความสำคัญกับการรักษามาตรฐานด้านจริยธรรมในการตีพิมพ์เผยแพร่บทความ ดังนั้น จึงกำหนดให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้องปฏิบัติตามหลักการและมาตรฐานด้านจริยธรรมในการตีพิมพ์อย่างเคร่งครัด ดังนี้

บทบาทหน้าที่ของบรรณาธิการและกองบรรณาธิการในวารสารสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

1. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการมีหน้าที่พิจารณาและตรวจสอบบทความที่ส่งมาเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารทุกบทความ โดยพิจารณาความสอดคล้องของเนื้อหาบทความกับเป้าหมายและขอบเขตของวารสาร รวมถึงตรวจสอบคุณภาพของบทความตามกระบวนการประเมินคุณภาพบทความก่อนการตีพิมพ์
2. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องใช้หลักการในการพิจารณาบทความโดยอ้างอิงเหตุผลทางวิชาการเป็นหลัก และต้องไม่มีอคติต่อผู้ตีพิมพ์บทความและเนื้อหาบทความที่พิจารณาไม่ว่าจะด้วยกรณีใดๆ ทั้งสิ้น
3. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับผู้ตีพิมพ์บทความหรือผู้ทรงคุณวุฒิที่ตรวจประเมินบทความ ไม่ว่าจะเป็นประโยชน์ในเชิงธุรกิจหรือในการนำไปเป็นผลงานทางวิชาการของตนเอง
4. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องไม่ปิดกั้น เปลี่ยนแปลง หรือแทรกแซงข้อมูลที่ใช้แลกเปลี่ยนระหว่างผู้ทรงคุณวุฒิที่ตรวจประเมินบทความและผู้ตีพิมพ์บทความ
5. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องปฏิบัติตามกระบวนการและขั้นตอนต่างๆ ของวารสารอย่างเคร่งครัด

บทบาทหน้าที่ของผู้ตีพิมพ์บทความในวารสารสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

1. บทความที่ผู้ตีพิมพ์ส่งมาเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารต้องเป็นบทความที่ไม่เคยตีพิมพ์หรือเผยแพร่ที่ไหนมาก่อน
2. ผู้ตีพิมพ์บทความต้องทำการอ้างอิงให้ถูกต้องทุกครั้งเมื่อนำผลงานของผู้อื่นมานำเสนอหรืออ้างอิงประกอบในเนื้อหาบทความของตนเอง และต้องไม่คัดลอกผลงานของผู้อื่น
3. หากผลงานทางวิชาการของผู้ตีพิมพ์เกี่ยวข้องกับการใช้สัตว์ ผู้เข้าร่วม หรืออาสาสมัคร หรือผลการวิจัยมีประเด็นที่เปราะบางต่อผู้ให้ข้อมูล ผู้ตีพิมพ์ควรดำเนินการตามหลักจริยธรรมปฏิบัติตามกฎหมายและข้อบังคับที่เกี่ยวข้องอย่างเคร่งครัด รวมถึงต้องได้รับความยินยอมก่อนการดำเนินการเก็บ

รวบรวมข้อมูลหรือแสดงเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น หนังสือรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ หรือในสัตว์ทดลองประกอบด้วยทุกครั้ง

4. ผู้นิพนธ์บทความต้องยินยอมโอนลิขสิทธิ์ให้แก่วารสารสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ก่อนการตีพิมพ์ และไม่นำผลงานไปเผยแพร่หรือตีพิมพ์กับแหล่งอื่นๆ หลังจากที่ได้รับการตีพิมพ์กับวารสารสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมแล้ว

5. ชื่อผู้นิพนธ์ที่ปรากฏในบทความต้องเป็นผู้ที่มีส่วนในบทความนั้นๆ จริง

บทบาทหน้าที่ของผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความในวารสารสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

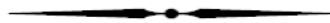
1. ผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความต้องไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับผู้นิพนธ์บทความ การพิจารณาคุณภาพของบทความต้องคำนึงถึงคุณภาพของบทความเป็นหลัก และพิจารณาบนหลักการและเหตุผลทางวิชาการโดยปราศจากอคติ หรือความขัดแย้งส่วนตัว

2. ผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความต้องตระหนักว่าตนเองเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาของบทความที่รับประเมินอย่างแท้จริง

3. ผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความต้องไม่แสวงหาประโยชน์จากบทความที่ตนเองได้ทำการประเมิน

4. หากผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความได้ตรวจสอบแล้วพบว่า บทความที่รับประเมินเป็นบทความที่คัดลอกผลงานชิ้นอื่นๆ ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความต้องแจ้งให้บรรณาธิการทราบทันที พร้อมแสดงหลักฐานประกอบที่ชัดเจน

5. ผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความต้องรักษาระยะเวลาประเมินตามกรอบเวลาประเมินที่วารสารสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม กำหนดรวมถึงไม่เปิดเผยข้อมูลของบทความให้ผู้อื่นได้รับรู้

หลักเกณฑ์สำหรับการนิพนธ์

บทความวิจัย บทความวิชาการ บทความหนังสือ และงานวิชาการอื่นๆ

วารสารสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

วารสารสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มีนโยบายส่งเสริมและเผยแพร่ผลงานวิชาการและงานวิจัยของนักศึกษา คณาจารย์ และนักวิชาการที่สนใจ นอกจากนี้ยังเป็นเวทีวิชาการ เพื่อแลกเปลี่ยนทัศนะและข้อคิดเห็นทางด้านสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โดยรูปแบบผลงานที่วารสารจะรับพิจารณามี 3 ประเภท คือ บทความวิจัย บทความวิชาการ และบทความหนังสือ

บทความวิจัย บทความวิชาการ และบทความหนังสือที่จะได้รับการพิจารณาลงตีพิมพ์ในวารสาร “สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม” นี้ จะต้องได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) ก่อน เพื่อให้วารสารมีคุณภาพและนำไปอ้างอิงได้

การเตรียมต้นฉบับบทความวิจัย บทความวิชาการ บทความหนังสือ และงานวิชาการอื่นๆ มีดังนี้

1. ภาษา เป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษก็ได้ การใช้ภาษาไทยให้ยึดหลักการใช้คำศัพท์และข้อบัญญัติตามหลักของราชบัณฑิตยสถาน ควรหลีกเลี่ยงการใช้ภาษาอังกฤษในข้อความ ยกเว้นกรณีจำเป็น ให้เขียนคำศัพท์ภาษาไทยตามด้วยวงเล็บภาษาอังกฤษ ให้ใช้ตัวเล็กทั้งหมดยกเว้นชื่อเฉพาะต้องขึ้นต้นด้วยตัวอักษรใหญ่ บทความส่วนที่เป็นภาษาอังกฤษควรให้ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาอังกฤษตรวจสอบความถูกต้องก่อนที่จะส่งต้นฉบับ

2. การพิมพ์ ให้จัดพิมพ์ด้วยโปรแกรมไมโครซอฟท์เวิร์ด ด้วยรูปแบบตัวอักษร TH Sarabun PSK ขนาด 16 พอยต์ โดยจัดหน้ากระดาษขนาด A4 ตั้งค่าหน้ากระดาษสำหรับการพิมพ์ห่างจากขอบกระดาษทุกด้าน ด้านละ 1 นิ้ว (2.54 เซนติเมตร)

3. จำนวนหน้า บทความวิจัย บทความหนังสือ และบทความวิชาการ ตั้งแต่หัวข้อเรื่องจนถึงบรรณานุกรมควรมีความยาวไม่เกิน 15 หน้า กระดาษ ขนาด A4

การเรียงลำดับเนื้อหา

1. บทความวิจัย

1.1 ชื่อเรื่อง ควรสั้น กระชับ และสื่อเป้าหมายหลักของการศึกษาวิจัย ไม่ใช้คำย่อชื่อเรื่องต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยให้นำชื่อเรื่องภาษาไทยมาก่อน

1.2 ชื่อผู้นิพนธ์ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ตำแหน่งทางวิชาการ หน่วยงานหรือสถาบันที่สังกัด และอีเมล

1.3 บทคัดย่อ (abstract) ให้มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เป็นเนื้อความย่อที่อ่านแล้วเข้าใจง่าย โดยเรียงลำดับความสำคัญของเนื้อหา เช่น วัตถุประสงค์ วิธีการศึกษา ผลงานและการวิจารณ์

อย่างต่อเนื่องกันไม่ควรเกิน 200 คำ หรือมีความยาวไม่เกิน 12 บรรทัด ไม่ควรมีคำย่อ ให้บทคัดย่อภาษาไทยขึ้นก่อนภาษาอังกฤษ

1.4 คำสำคัญหรือคำหลัก (Keywords) ให้ระบุทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ ใส่ไว้ท้ายบทคัดย่อของแต่ละภาษา จำนวนไม่เกิน 5 คำ

1.5 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาหรือบทนำ เป็นส่วนของเนื้อหาที่บอกความเป็นมาและเหตุผลนำไปสู่การศึกษาวิจัย ให้ข้อมูลทางวิชาการพร้อมทั้งจุดมุ่งหมายที่เกี่ยวข้องอย่างคร่าวๆ และมีวัตถุประสงค์ของการศึกษาและวิจัยนั้นด้วย

1.6 วิธีดำเนินการวิจัย ให้ระบุรายละเอียดวัสดุ อุปกรณ์ สิ่งที่มาศึกษา จำนวนลักษณะเฉพาะของตัวอย่างที่ศึกษา ตลอดจนเครื่องมือและอุปกรณ์ต่างๆ ที่ใช้ในการศึกษา อธิบายวิธีการศึกษา หรือแผนการทดลองทางสถิติ การสุ่มตัวอย่าง วิธีการเก็บข้อมูลและวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

1.7 ผลการวิจัย แจกแจงผลที่พบตามลำดับหัวข้อของการศึกษาวิจัยอย่างชัดเจนได้ใจความ ถ้าผลไม่ซับซ้อนไม่มีตัวเลขมาก ควรใช้คำบรรยาย แต่ถ้ามีตัวเลขมาก ตัวแปรมาก ควรใช้ตารางแผนภูมิแทน ไม่ควรมีเกิน 5 ตาราง หรือแผนภูมิ ควรแปลความหมายและวิเคราะห์ผลที่ค้นพบ และสรุปเปรียบเทียบกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

1.8 อภิปรายผล ชี้แจงว่าผลการศึกษาดตรงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย หรือแตกต่างไปจากผลงานที่มีผู้รายงานไว้ก่อนหรือไม่ อย่างไร เหตุใดจึงเป็นเช่นนั้นและมีพื้นฐานอ้างอิงที่เชื่อถือได้ และให้จบด้วยข้อเสนอแนะที่จะนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์หรือทั้งประเด็นคำถามการวิจัย ซึ่งเป็นแนวทางสำหรับการวิจัยต่อไป

1.9 ตาราง รูปภาพ และแผนภูมิ ควรคัดเลือกเฉพาะที่จำเป็น และต้องมีคำอธิบายสั้นๆ แต่สื่อความหมายได้สาระครบถ้วนในกรณีที่เป็นตาราง คำอธิบาย ต้องอยู่ด้านบน ในกรณีเป็นรูปภาพหรือแผนภูมิคำอธิบายต้องอยู่ด้านล่าง

1.10 บรรณานุกรม สำหรับการพิมพ์เอกสารอ้างอิง ทั้งเอกสารอ้างอิงที่เป็นภาษาไทย และภาษาอังกฤษโดยมีหลักการทั่วไป

2. บทวิจารณ์หนังสือ

2.1 ข้อมูลเกี่ยวกับหนังสือ

2.2 ชื่อผู้วิจารณ์

2.3 บทวิจารณ์

2.4 บรรณานุกรม

3. บทความวิชาการ

3.1 ชื่อเรื่อง

3.2 ผู้แต่ง

3.3 บทนำ

3.4 เนื้อหา

3.5 บทสรุป

3.6 บรรณานุกรม

4. งานวิชาการอื่น

กรอบในการเขียนให้ใช้ในกรณีเดียวกันกับงานวิชาการอื่นๆ ข้างต้น

ขอบเขตการตีพิมพ์

วารสารสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เป็นวารสารสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ รับผิดชอบเผยแพร่งานวิจัยในด้านมนุษยศาสตร์และสังคม โดยเน้นด้านการศึกษาศาสตร์หรือครุศาสตร์ เช่น สาขาวิชาการบริหารการศึกษา การสอนภาษาไทย การสอนภาษาอังกฤษ การสอนสังคมศึกษา การสอนพระพุทธศาสนา การศึกษาปฐมวัย การประถมศึกษา ด้านพระพุทธศาสนาและปรัชญา สหวิทยาการด้านการศึกษา และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

วาระการตีพิมพ์

วารสารสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มีวาระการตีพิมพ์เผยแพร่ ปีละ 2 ฉบับ ได้แก่ ฉบับที่ 1 (เดือนมกราคม - มิถุนายน) และฉบับที่ 2 (เดือนกรกฎาคม - ธันวาคม)

การส่งต้นฉบับ

- E-mail: โดยส่งไฟล์เวิร์ด (word) และไฟล์ Pdf. ไปที่ sarthonghan@gmail.com
- สามารถส่งได้ด้วยตนเองที่กองบรรณาธิการวารสารสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มูลนิธิบวร เพื่อการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เลขที่ 33 แขวงศาลาธรรมสพน์ เขตทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร 10170 โทร. 089 783 2122

การเขียนบรรณานุกรม

การรวบรวมรายการเอกสารทั้งหมดที่ผู้เขียนได้ใช้อ้างอิงในการเขียนผลงานนั้นๆ จัดเรียงรายการตามลำดับอักษรชื่อผู้แต่ง ภายใต้หัวข้อเอกสารบรรณานุกรม สำหรับบทความภาษาไทย หรือ References สำหรับบทความภาษาอังกฤษ ให้ใช้รูปแบบการเขียนแบบ APA V.6 (American Psychological Association) ตัวอย่างการเขียนมีดังนี้

หนังสือ

ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์). ชื่อเรื่อง. (ครั้งที่พิมพ์). สถานที่พิมพ์. ผู้จัดพิมพ์.

ตัวอย่าง

พระมหาสุทิตย์ อาภากร. (2547). *เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ*. กรุงเทพฯ: โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.).

Potter, M.E. (1990). *The Competitive advantage of nations*. New York: Free Press.

บทความในวารสาร

ชื่อผู้เขียนบทความ./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ชื่อวารสาร./ปีที่หรือเล่มที่/(ฉบับที่ (ถ้ามี))./เลขหน้า.

ตัวอย่าง

มะลิวรรณ โคตรศรี. (2548). การพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. วารสารศึกษาศาสตร์ มมร. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 3(1), 32-48.

Foster, W.P. (2004). *The decline of the local a challenge to educational leadership*. Education Administration Quarterly, 40(2), 176-191.

วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย

ชื่อผู้ทำวิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย/(ปีที่พิมพ์)./ชื่อวิทยานิพนธ์หรือดุษฎีนิพนธ์
และสารนิพนธ์./ระดับวิทยานิพนธ์หรือดุษฎีนิพนธ์และสารนิพนธ์./ชื่อสาขาวิชา./คณะ./ชื่อ
มหาวิทยาลัย.

ตัวอย่าง

นพพร ไทยเจริญ. (2549). การสร้างชุดการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์เรื่อง ดินและหินใน
ท้องถิ่นสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขา
หลักสูตรและการสอน, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยบูรพา.

Shim, W. J. (1996). *Contamination and bioaccumulation of tributyltin and triphenyltin compounds
in the Chinhae Bay system, Korea*. Master's thesis, Department of Oceanography, Seoul
National University.

บทความจากเว็บไซต์ (Web Site)

ชื่อผู้แต่ง./ชื่อบทความ./แหล่งที่มา/วัน/เดือน/ปี.

ตัวอย่าง

พรรณี บัวเล็ก. พัฒนาการทุนนิยมในประเทศไทย. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:
<<http://research.krirk.ac.th/pdf>> [25 December 2019]

คุณธรรม นำความรู้ Morality before knowledge

089 783 2122

jsrc2563@gmail.com